

AHMED ATEŞ

İSTANBUL KÜTÜPHANELERİNDE
FARŞÇA MANZUM ESERLER

I

İSTANBUL 1968 — MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

**Collection of Prof. Muhammad Iqbal Mujaddidi
Preserved in Punjab University Library.**

پروفیسر محمد اقبال مجددی کا مجموعہ
پنجاب یونیورسٹی لائبریری میں محفوظ شدہ

İSTANBUL KÜTÜPHANELERİNDE
FARŞA MANZUM ESERLER

I

137683

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığının 5/Haziran/1965 tarih ve 2056 sayılı yazılarıyla bastırılması uygun görülmüş, Yayınlar ve Basılı Eğitim Malzemeleri Genel Müdürlüğünün 31/Temmuz/1965 tarih ve 10681 sayılı emirleriyle basılmıştır.

*İran Şehinşahlığının kuruluşunun
iki bin beş yüzüncü yıldönümü
dolayısıyla yayınlanmıştır.*

ÖNSÖZ

İran'da Şehinşahlığın kuruluşunun 2500. yıldönümü merâsimleri dolayısı ile bastırılması düşünülen bir katalog ile ilgili çalışmalara 1956 yılında başlanmıştır. O sırada UNESCO tarafından Prof. Dr. H. Ritter (o zaman Frankfurt a. M.'da idi), Prof. Dr. H. W. Duda (Viyana) ile bana, İstanbul kütüphanelerindeki Farsça manzum eserlerin katalogunu yapmamız teklif edilmişti. Bu teklifin kabul edilmesi üzerine, Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nün müsâade ve yardımı ile, çalışmalara başlandı. Yapılacak iş büyük ve uzun vadeli olduğundan, önce Farsça manzum eserler bakımından en önemli olan Ayasofya, Nuruosmaniye, Fatih ve Esad Efendi kütüphaneleri ile işe başlandı. Bu kütüphanelerde bulunan yazmaların kataloglarının yayımlanmasından sonra, öteki kütüphanelere geçilecekti. Tesbit edilen ilmî esaslara uygun olarak el yazmalarının tavsifleri yapıldı ve bu ilk merhaledeki işlerimiz 1957'de tamamlandı. Prof. H. W. Duda, Esad Efendi Kütüphanesi'ndeki yazmaları tavsif etmişti; ben Nuruosmaniye Kütüphanesi'ndekileri ve kısmen de Ayasofya ve Fatih kütüphanelerindekileri tavsif ederek, fişlerini Prof. Dr. H. Ritter'e teslim etmiştim. O da bunları kontrol edip, tamamladıktan sonra, gerekli bilgileri ekleyerek, Almancaya tercüme etti.

Katalog tamamlandığı zaman UNESCO bunun yayımlanmasını üzerine almadı. Ben bu sırada çalışmaların devam edeceğini ümit ederek, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nin çok zengin olan Farsça manzum eserlerinin tavsifine başlamıştım. Prof. Dr. H. Ritter de esere devam ederek, basılması imkânlarının her zaman kolayca bulunacağını söylüyordu. Son olarak bütün malzemenin bir bütün hâlinde Almanca olarak yayımlanması imkânı temin edilmiş ve bunun için gerekli çalışmalar da başlamış durumdadır.

Eserin hazırlanması ile basılması arasında geçen bu kadar uzun zaman içinde Prof. Dr. H. W. Duda, kendi tavsif ettiği el yazmalarının dergi hâlinde olmayanları hakkındaki malzemeyi bir makale şeklinde yayımlamıştır: *Die persischen Dichterhandschriften der Sammlung Es'ad Efendi zu Istanbul* (*Der İslam*, Berlin, 1964, XXXIX, 38 – 70). Bundan başka H. Ritter de, 'Atfâr hakkında yazdığı makalelerde, anılan ka-

talog için hazırlanmış olan malzemedan istifade etmiş bulunmaktadır (bk. *Oriens*, Leiden, 1958, XI, 26 v.b.).

İşte bu yayımlanan katalogda o zamanki teşebbüs sırasında toplamış olduğum ve H. Riter'in Almancaya çevirdiği malzemenin bir kısmı bulunmaktadır: Nuruosmaniye Kütüphanesi'ndeki manzum Farsça eserlerin, şerh ve tercümeleri ile birlikte, hepsi; Üniversite Kütüphanesi'ndekilerin ise, X./XVI yüzyıla kadarki şâirlerin müstakil eserleri. Bunlara, bâzı eserlerin mâhiyetlerini daha doğru ve açık bir şekilde gösterebilmek için, Ayasofya ve Üniversite kütüphanelerine âit bir kaç nüsha eklenmiştir.

Şu hususu da belirtmek yerinde olacaktır ki, anılan katalog, H. W. Duda'nın makalesinde görüleceği üzere, sırf ilim adamlarının ihtiyaçları göz önünde bulundurulmuş olduğundan, burada el yazmalarının tam tavsiflerinin verilmesi, fakat şâir ve yazarlar ile eserlerinin başka el yazmaları ve basmaları hakkında gerekli açıklamaların verilmemesi esâsı kabul edilmişti. Halbuki Türkiye'de yayımlanacak bir katalogda ilmî bir katalogda bulunması gereken bütün bilgilere yer vermek gerekirdi. Bundan dolayı burada:

1. Eser sâhibi hakkında yeteri kadar bilgi ile bu bilgilerin bütün kaynakları,
2. Eserin mâhiyeti, ne zaman, ne maksatla yazıldığı ve kısaca içindékiler,
3. Eserin başka el yazmaları,
4. Eserin basmaları,
5. El yazmalarının maddî durumunun tam tavsifi elden geldiği kadar gösterilmeğe çalışıldı. Şu kadar var ki, bu hususta da faydasız tekrarlardan sakınmak gerekirdi. Bundan dolayı bahis konusu şâir veya yazar için *İslâm Ansiklopedisi*'nde yeterli ve etraflı bir madde varsa, okuyucu oraya havâle edilmekle yetinildi. Böyle bir madde yoksa, daha önce bütün araştırmaları toplamış olan India Office Kütüphanesi ile Bankipore Kütüphanesi katalogları (yayın tarihleri, sırasıyla 1903, 1908—1912) esas alınmış, bunlardan sonra yayımlanan başlıca önemli kataloglardan istifâde edilmiştir. Bundan başka hal-tercümesi kaynaklarının ancak başlıcalarına işâret edilmiş, geri kalanlar için Hayyâmpür'un yeni yayımlanmış olan ve her şâir ve yazar için bütün kaynakları hemen hemen tam olarak gösteren *Farhang-i suhanvarân* (Tebriz, 1340/1962)'ındaki yeri gösterilmekle yetinilmiştir. Bunlara karşılık, tavsif edilen yazmalar hakkında daha açık bir fikir verebilmek için, en önemlilerinden örnekler verilmesi ihmal edilmemiştir.

Bu katalogdan faydalanmak için gerekli fihristler verilmiş olmakla beraber, katalogun tertibi hakkında şu hususlara dikkati çekmek yerinde olacaktır: Burada şâir ve yazarlar, esas olarak zamanlarına göre tertip edilmiştir. “*kulliyât*” veya “*hamsa*” şeklinde bir bütün teşkil eden eserleri bulunan şâirlerin bu eserlerine âit yazmaların tavsifleri en başta verilmiştir. Eğer bu eserler bir bütün teşkil etmiyorsa, fakat bir dergi içinde toplanmış bulunuyorsa, bunlar “*âşâr*” (eserler) adı altında gösterilmiştir. Bundan sonra aynı şâirin veya yazarın ayrı ayrı eserleri, adlarının alfabe sırasına göre, sıraya konulmuş; şerh veya tercüme meleri varsa, bunlar hemen asıl eserden sonra kaydedilmiştir. Bir eserin birkaç yazması varsa, bunlar intinsah tarihlerine göre sıralanmıştır. Bâzan bir şâirin bir divan teşkil etmeyen şiirlerine tesâdüf olunmaktadır ki, bunlar da “*aşâr*” (şiirler) adı altında toplanarak, yukarıda açıklanan tertip içine yerleştirilmiştir.

Böylece bütün ilmî gereklerin yerine getirilmesine çalışılmış olduğunun kabul edileceğini sandığım bu katalogun edebiyat tarihinin en sağlam yardımcısı olacağını umarım. Bu eserimi, çalışmalarım da beni dâima teşvik etmiş bulunan, hayat arkadaşım Fikret Ateş'e ithaf ediyorum.

Ahmed Ateş
İstanbul 1965

BİR AÇIKLAMA

Bu eser, sâdece bir katalog değil, Şark yazmaları bakımından ehemmiyeti mâlûm bulunan İstanbul kütüphanelerinin ikisindeki metinlere dayanan bir “İran şiir tarihi” dir. Benzeri çalışmaların hiç şüphesiz en mükemmel nümûnelerinden birini teşkil eden bu katalogun ilk 30 forması müellifin tashih ve mürâkabe si altında basılmıştır. Prof. Ahmed Ateş'in 20 Ekim 1966 tarihindeki acı ve âni kaybı üzerine, eserin baskı işleriyle bir talebesi meşgul oldu. Bu nâciz talebesi, hocasının bıraktığı önsöz ile bâzı notları tedkik ederek önce onun, tamamladığı metin kısmı dışında neler yapmak ve bunları nasıl yapmak istemiş bulunduğunu tâyine çalıştı. Eserin baş ve son taraflarına ilâve edilen bibliyografya, muhtelif indeksler v.s. bu sûretle hazırlanmıştır.

Buna göre, eserin zikredilen formasından sonra basılan kısım ile — levhalar hâriç — bu ilâvelerde görülecek hatâlardan dolayı, bu satırların sâhibi önce hocasının aziz hâtırasından, sonra da istifâde edecek olanlardan özür diler.

* * *

TRANSKRİPSİYON

اَ	a	ز	z
آء، اَ، اِ، اِی	ā	ژ	j
اُ	u, o	س	s
و	ū	ش	ş
اِ	i	س	ş
ی	î	ط	t
ء	o	ظ	z
ب	b	ع	c
پ	p	ع	g
ت	t	ف	f
ث	s	ق	k
ج	c	ك	k
چ	ç	گ	g
ح	h	ل	l
خ	h	م	m
د	d	ن	n
ذ	z	و	v
ر	r	ی	y

BİBLİYOGRAFYA
VE
KISALTMALAR*

‘Avfî, = ‘Avfî, *Lubāb al-albāb* nşr. E. G. Browne, Mîrzâ Muḥammed Ḳazvîni, I — II, London — Leiden, 1903, 1906 (*Persian Historical Texts*, 2, 4).

Āzar = Luṭf ‘Alî Beg Āzar, *Ātaşkada*, Bombay, 1299 (Taşbasm.)

Bankipore = *Catalogue of the Arabic and Persian Manuscripts in the Patna Oriental Public Library at Bankipore*, I—XXV, Kalküte, 1908 — 1942.

Blochét = E. Blochet, *Catalogue des manuscrits persans de la Bibliothèque Nationale*, I—IV, Paris, 1905 — 1912.

Bodl., bk. Ethé - Sahau.

Brockelmann, *GAL* = C. Brockelmann. *Geshichte der arabischen Litteratur*, I—II, Weimar, Berlin, 1898, 1902

*GAL*² = *Geschichte der arabischen Litteratur*, I—II Leiden, 1943, 1949.

GAL, Suppl. = Supplementband I—III, Leiden, 1937—1940.

Browne, *LHP*—E. G. Browne, *A Literary History of Persia*, I—II, London, 1902, 1906;

Browne, E. G., *A History of Persian Litterature under Tartar Dominion (A. D. 265 — 1502)*, Cambrige, 1920; *A History of Persian Litterature in Modern Times (A. D. 1500—1924)*, Cambridge, 1924.

Ch. Beatty = A. J. Arberry, M. Minovi, E. Blochet, *The Chester Beatty Library a Catalogue of the Persian Manuscripts and Miniatures*, I, Dub in, 1959; M. Minovi, B. W. Robinson, J. W. S. Wilkinson, E. Blochet, *The Chester Beatty Library a Catalogue of the Persian Manuscripts and Miniatures* II, Dublin, 1960.

*Bu kısa bibliyografyada, sâdece, metinde muayyen kısaltmalarla zikredilen eserler ile hüviyetleri mufassal sûrette kaydedilmemiş olan kaynaklar verilmiştir.

- Çahār maḳāla* = 'Arūzī Samarḳandī, *Çahār maḳāla*, nşr., Muhammed Ḳazvīnī, Tahran, 1955–1957.
- Dānişmandān-i Āzarbaycān* = M. 'Alī Tarbiyat, *Dānişmandān-i Āzarbaycān*, Tahran, 1314 hş.
- Davlatşāh = Davlatşāh, *Tazkirat al-şu'arā'* (*Memoirs of the Poets*), nşr. E. G. Browne, London-Leiden, 1901 (*Persian Historical Texts, I*).
- Elyazmaları = M. S. Sultanov ve Araslı, *Azerbaycan SSR Elim Akademiyası Respub. Elyazmaları Fondu Elyazmaları kataloğu*, I, Bakü, 1963.
- Ethé, *IO*, bk. *IO*.
- Ethé -- Sachau, *Bodl.* = Ed. Sachau, H. Ethé, *Catalogue of the Persian, Turkish, Hindūstānī and Pushtū Manuscripts in the Bodleian Library*, I—II, Oxford, 1889, 1930.
- FS*, bk. Hayyāmpūr, *FS*.
- Habīb al-siyar* = H'āndmīr, *Tārīḥ ḥabīb al-siyar*, I—IV, Tahran, 1333 hş.
- Haft iḳlīm*, bk. Rāzī.
- Halil Edhem, *Düvel-i islāmiye*, istanbul, 1927.
- Hayyāmpūr, *FS* = 'A. Hayyāmpūr, *Farhang-i suḥanvarān*, Tabrīz, 1340 hş.
- Ḥazīn = Şayḥ Muhammed 'Alī Ḥazīn, *Tazkirat al-mu'āşirīn*, ikinci tab., İsfahan, 1334.
- Hidāyat, bk. *MF*.
- İA; İslām Ansiklopedisi* = *İslām Ansiklopedisi, İslām âlemi tarih coğrafya etnoğrafya ve biyografya lûgatı...*, Millî Eğitim Bakanlığı'nın kararı üzerine İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde... bir heyet tarafından... neşredilmiştir. Cüz 1—109, İstanbul, 1941—1966 [neşri devam etmektedir].
- IO* = Hermann Ethé, *Catalogue of the Persian Manuscripts in the Library of the India office*, I, Oxford, 1903; H. Ethé ve Edwards, II. *Containing addition, Descriptions and Indices*, Oxford 1937.
- Kaşf al-zunūn* = Kâtib Çelebi, *Kaşf al-zunūn*, I—II, neşr. Ş. Yalıtıkaya, R. Bilge, İstanbul, 1941, 1943.
- Latîfî, *Tezkiretu's-şuarâ*, İstanbul, 1314.

- Macālis al-nafā'is* = Ali Şîr Nevâî, *Macālis al-nafā'is*. Fars. trc. Sultan Muḥammad Fahri-i Harātî (s. 1—178), Hâkim Şah Muḥammed Kâzvinî (s. 180—409), nşr. Ali Aşğar Hikmat, Tahran, 1323.
- Maclis* = İbn Yūsuf al-Şîrâzî, *Fihrist-i Kitāphāna-i Maclis-i Şūrāy-i Millî*, Tahran, 1318—1321 hş.
- Macma' al-havāşş* = Şādîkî Kitābdâr, *Macma' al-havāşş*, çağatayca metin ve farsça tercümesi ile nşr. 'A. Hayyāmpür, Tebriz, 1327 hş.
- Manuscripts orient. ill.* = Fehmi Edhem, Ivan Stchoukine, *Les Manuscrits orientaux illustrés de la Bibliothèque de l'Université de Stamboul*, Paris, 1933.
- Mayhāna* = Faḥr al-Zamānî Kâzvinî, Molla 'Abd al-Nabî, *Tazkira-i mayhāna*, nşr. Aḥmed Gulçin-i Ma'ānî, Tahran, 1340 hş.
- Mf* = Rizā Kulî Hân Hidāyat, *Macma' al-fuşahā'*, I—II, Tahran, 1295 (taşbasm.).
- Munzavî*, *Dānişgāh* = Munzavî, *Fihrist-i Kitābhāna-i ihdā'î-i Akāy-i Sayyid Muḥammed Mişkāt ba Kitābhāna-i Dānişgāh-i Tahran*, II, Tahran 1332.
- Mustavfî*, bk. *Tārîḥ-i guzîda*.
- Naşrābādî* = Mirzā Muḥammed Naşrābādî, *Tozkira-i Naşrābādî*, nşr. Vahîd Dastgardî, Tahran, 1317.
- Osmanlı müellifleri* = Bursalı M. Tâhir, *Osmanlı müellifleri* I, III, İstanbul, 1333—1342.
- R'Ā* = Rizā Kulî Hân Hidāyat, *Riyāz al-'ārifîn*, Tahran, 1305.
- Rāzî* = Amîn Aḥmed Rāzî, *Haft iqlîm*, I—III, nşr. Cavād Fâzil, Tahran, tsz.
- Rieu* = Charles Rieu, *Catalogue of the Persian Manuscripts in the British Museum*, I—III; *Suppl.*, London, 1879—1895.
- Rieu, Turkish MSS* = Charles Rieu, *Catalogue of the Turkish Manuscripts in the British Museum*, London, 1888.
- Sicill-i Osmânî* = M. Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî* I—IV, İstanbul 1308—1311.
- Sipahsālār* = İbn Yūsuf Şîrâzî, *Fihrist-i Kitāphāna-i Madrasa-i 'Ālî-i Sipahsālār (Dānişkada-i Ma'kül u Mankül)*, I, II, Tahran 1313, 1318 hş.

- Storey* = C. A. Storey, *Persian Literature. A bio-bibliographical survey, Section I (Qur'anic Literature), II. 1.A (General history), II. 1.B. (The Prophets and Early Islam), II. 2. C—L. (Special Histories of Persia, Central Asia and the Remaining Parts of the World Except India), III. 3. M. (History of India)*, London 1927 — 1939.
- Tārīḫ-i Guzīda* = Ḥamd Allāh Mustavfī Ḳazvīnī, *Tārīḫ-i Guzīda*, Nşr. E. G. Browne, I (metin), II (tercüme ve fihristler), Leiden, London, 1910, 1913 (G.M.S., XIV, 1—2).
- Taşkent* = A. A. Semenov, *Özbekistan SSR Fanlar Akademiası 'ning Şark Kolyazmaları Toplamı*, II, Taşkent, 1954.
- Tercüme-i Nefehât* = Cāmī, *Nafehât al-uns*, trc. Lâmiî, *Tercüme-i Nefehâtü'l-üns*, İstanbul, 1289.
- Topkapı Sarayı* = Fehmi Edhem Karatay, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Farsça yazmalar kataloğu*, nr. 1—940, İstanbul, 1961 (*Topkapı Sarayı Müzesi Yayınları*, nr. 12).
- Topkapı Sarayı, Türkçe* = Fehmi Edhem Karatay, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, I—II, İstanbul, 1961 (*Topkapı Sarayı Müzesi Yayınları*, nr. 11).
- Tuḥfa-i Sāmī* = Sām Mīrzā, *Tuḥfa-i Sāmī*, nşr. Vahīd Dastgardī, Tahran, 1317 hş.
- E. J. W. Gibb, *A History of Ottoman Poetry*, I—VI, 1000—1909.

ÜNİVERSİTE VE NURUOSMANİYE
KÜTÜPHANELERİ

1. ŞĀH-NĀMA

FİRDAVŞİ

İran'ın en eski devirlerinden başlayarak, müslüman Araplar tarafından zaptedilmesine kadarki tarihini ihtiva eden ve dünyanın pek mahdut sayıdaki destânî eserlerinden biri olan *Şāh-nāme*, Firdavsi mahlaslı Abu'l-Kāsim Manşūr (veya Hasan veya Aḥmed) tarafından yazılmıştır. İran edebiyatında haklı olarak büyük bir mevki kazanmış olan bu şairin hayatı karanlıklar ile doludur. Aşağı yukarı 323 (934) yılında İran'ın kuzey doğusunda, bu günkü Meşhed şehri yakınında bulunan Tūs'ta veya bu şehrin Ṭabarān adlı köyünde doğmuş ve 411 veya 416 h. (1020/1022 veya 1025/1026)'da ölmüş olduğu kabûl edilir. Bk. *İslâm Ansiklopedisi*, 1948, IV, 643—649, mad. Firdevsî (H. Ritter tarafından yazılmıştır, kaynaklar ve o zamana kadarki diğer araştırmalar burada gösterilmiştir); bir de bk. Zabîḥ Allāh Şafā, *Ḥamāsa-sarā'î dar Īrān*, Tahran, 1324 ş. (2. baskı), s. 168 — 269; T. Kowalski, *Studia nad Sāh-nāma, étude sur le Şāh-nāma*, Krakow, 1952 (*Polska Akademia Umiejetnosci, Mémoire de la Commission Orientaliste*, No. 39).

Şāh-nāma, şairinin de ifade ettiği gibi, çok uzun çalışmalar ile, 25—30 senede tamamlanmış bir eserdir. Bu zaman zarfında eser bir kaç defa eklemeler ile yeniden tertip edilmiş olmalıdır. Son şeklinde, Mahmud Gaznevî'ye (hüküm yılları 387 — 421 = 997 — 1030), bunun kardeşi Tūs valisi Abu'l-Muzaḫḫar Naşr'a (ölümü 412 = 1021/1022) medhiyeleri ihtiva eden bir önsöz vardır. Burada sultan Mahmud'un Hindistan'da zaptettiği son yer olarak Kānnūc şehri gösterilir. Bundan eserin son şeklinin 409 — 412 (1019 — 1022) arasında tamamlandığı kesin olarak anlaşılmaktadır. Firdavsi eserinin nail olduğu iyi kabûlü görmeden ve sultan Mahmud'un gönderdiği olağan üstü «câizeyi» almadan öldü. Bundan dolayı sultan Mahmud gibi bir edebiyat hâmisinin *Şāh-nāma*'yi takdir etmemiş olması, Firdavsi'nin onu hicv ederek kaçması v.b. rivâyetler tamamiyle asılsızdır (bk A. Ateş, *Şāh-nāma'nin yazılış tarihi ve Firdavsi'nin Sultan Mahmud'a yazdığı hicviye meselesi hakkında, La date de dernière rédaction de Şāh-nāma...*, *Belleten*, Ankara, 1954, XVIII, 159 — 178).

Dünyada hiçbir milletin benzerine sahip olmadığı *Şāh-nāma*, çok eskiden beri, başta Arapça ve Türkçe olmak üzere, başka dillere tercüme edilmiş olduğu gibi (bu husuta bk. *İslām Ansiklopedisi*, göst. yer), aslının da yazı, süs ve minyatür bakımından yüksek sanat değerine sahip elyazması olağan üstü güzellikte nüshalarına tesadüf edilir. Kısmen tamam, kısmen ayrı ayrı yapraklar halinde bulunan böyle birkaç nüsha için bk. *Ch. Betty Library*, I, 23 (741 = 1340/1341 tarihli 85 yaprak), 26 (parça), II, 9,11 ve daha değerlileri için bk. E. Fehmi Karatay, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Farsça yazmalar kataloğu*, İstanbul, 1961, s. 126 — 140, nr. 323 — 384; bunlardan nr. 332 ve 333 (biri 731 h., öteki 772 h. tarihlidir) nüshaların en eskilerindedir. Bu büyük eserin yeni ve ilmi bir yayını S. Rusya İlimler Akademisi tarafından yayınlanmakta olup, ilk iki cildi çıkmıştır: Firdavsi, *Şāh-nāma, kritiçeskiy tekst*, t. I, *pod redaksiy E. Bertelsa*, Moskova, 1960; t. II, *Sostaviteli teksta A. E. Bertels, L. T. Guzaliyan, O. I. Smirnova, M. H. Osmanov, A. T. Tahircanov*, Moskova, 1962 (*Akademiye Nauk SSR, Pamyatniki Literatur Narodov Vastoka, teksti, Bolşaya seriya*, II); bunun için bak. A. Ateş, *Şarkiyat Mecmuası*, İstanbul, 1964, V, 154—158.

Aşağıda tavsif edilen nüshaların bazıları *Şāh-nāma*'nin en değerli nüshaları arasında yer alabilecek değerdedir.

Nuruosmaniye 3384 mükerrer.

Meş n bir cilt içinde, 527 yaprak. 17,3 × 25,8 (11,5 × 17,3) cm. eb'adında, mavi ve yaldız cetvel içinde, 4 sütün halinde, 25 satırlı, muntazam nesih yazı ile, söz başları yaldız, etrafı kırmızı taramalı. Yap. 1^b de. mensur mukaddemenin başında, güzel bir başlık vardır. Asıl *Şāh-nāma*'nin başında (yap. 6^b — 7^a) son derecede güzel nakışlı unvan.

İstinsah kaydı : تم الكتاب شاهنامه ... در تاریخ روز پنجشنبه بیست و نهم جمادی الاول سنة اربع وثلاثین وثمانمائة علی يد ... محمد بن علی المشهور بکاتب اصلح الله شانه

(«Kātib» diye tanınmış Muhammed b. 'Alī tarafından 834 h. cemâdelulasının 25'inde istinsah edilmiştir).

Nüsha *Muqaddama-i kadīm* («eski önsöz») denilen ve Horasan vâlisi Abū Manşūr b. 'Abd al-Razzāk-i Tūsī tarafından 346 (957/958) yılında toplattırılmış olan ve aslı şimdi mevcut bulunmayan mensur *Şāh-nāma*'nin önsözü (bk. M. M. Kazvini, *Muqaddama-i kadīm-i Şāh-nāma, Bīst maqāla*, Tahran, 1313 ş., II, 1—64) ile başlamaktadır.

Baş : سپاس و آفرین خدای را که این جهان و آن جهان آفرید . . . باز آغاز کارنامه شاهان از گرد آوریده ابو منصور الممری دستور ابو منصور عبدالزاق عبدالله بن فرخ اول ایدون گوید درین نامه که تا جهان بود مردمان گرد دانش گشتند . . .

Bu kısım, yukarda bahsedilen basma ile karşılaştırılırsa, bu nüshanın çok iyi bir nüsha olduğu hemen görülür.

Asıl Şāh-nāma yaprak 6^b'de şöyle başlar :

بنام خداوند جان و خرد . . .

Son :

در تاریخ گفتن شهنامه . . .

ازان پس نمیرم که من زنده ام که تخم سخن من پراکنده ام

2. AYNI ESER

Ayasofya 3861/1. Yaprak 1^b — 586^a (ortada).

Yarı bez, adi yeni bir cilt içinde, 591 yaprak tutan bir dergi. 28,5×35,1 (18,1×25) cm. eb'adında; kırmızı ve siyah cetvel içinde, ortada 4 sütun halinde, 25 satırlı, kenarda 50 satırlı, güzel hattat ta'lik yazı. Söz başları birer musatıl içinde yaldız. Yap. 1^a'da güzel dâire biçiminde süs, ortasında ve kenarında derginin muhteviyatı yazılıdır. Her kısmın başında güzel bir serlevha. Yap. 5^b — 6^a (Şāh-nāma'nin başı) son derecede güzel nakışlı ve tezhipli. Arada minyatür için boş yerler var ise de, doldurulmamıştır.

Şayḫ al-İslām b. Ḥusayn b. 'Alī b. Maḥmūd al-Şiddīkī, perşenbe, zilhicce, 857 h.

Bu nüsha Şāh-nāma'nin ilk mühim nâşiri ve Fransızcaya mütercimi J. Mohl tarafından «préface No. II» denilen ve bazılarının Baysungur'un mukaddemesi (bk. aşağıya) ile karıştırdıkları şu önsöz ile başlar :

Yaprak 1^b — 4^a) : سپاس و ستایش مر خدای را عز و جل که خدای هر دو جهانست . . . اما بعد چنین آورده اند که در روزگار پیشین . . .

Krş. Rieu, *Cat.*, II, 534^a; Ethé, *IO*, I, 546 v. b. Asıl Şāh-nāma, mûtâd şekilde, yaprak 5^b'de başlar.

Son (yap. 585^b) : در خاتمت کتاب شاهنامه

سر آمد کنون قصه یزدگرد پناه سفندارم روز ارد . . . (586^a)

ز هجرت شده پنج هشتاد بار بنام جهان داور کردگار

3. AYNI ESER

Universite kütüphanesi FY 1407.

Basma yaldızlı şemse ve köşebentli, içi mavi zeminli ince oymalı, kahve rengi meşin bir cilt içinde, 548 yaprak. 22,7 × 35,8 (10 × 21,9) cm. eb'adında; mavi ve yaldız cetvel içinde, 4 sütun halinde, 23 satırlı olağanüstü hattat nesta'likı yazı ile; söz başları yaldız olup, etrafı renkli nakışlıdır. Yap. 1^b — 2^a unvan, 12^b'de serlevha vardır.

Eserde sık sık çok güzel ve iyi bir şekilde muhafaza edilmiş minyatürler vardır ki, şu yapraklarda bulunmaktadır: 31^b, 60^a, 76^a 96^a, 125^b, 152^b, 284^a, 305^b, 357^a, 406^a, 457^a, 507^b.

İstinsah kaydı: Kalūya diye tanınan Hısayn, cemâdelula, 895 h.

Bu nüsha için krş. *Manuscripts orient. ill.*, s. 30—31.

Nüshanın başında Timurlu şehzâdesi Baysungur (ölümü 837=1433, bk. /A, II, 428 v.dd., madde Baysungur, Z. V. Togan tarafından yazılmıştır) 'un kendisi tarafından hazırlanmış veya hazırlanmış olan tenkitli *Şāh-nāma* metnine, 829 (1426)'da yazmış olduğu ve *Muqaddama-i Baysungūrī* diye meşhur olan önsöz vardır. *Şāh-nāma* ile İran şehnâ-meciliğinin ilk defa olarak incelendiği bu kıymetli önsöz şöyle başlar: . . . افتتاح سخن آن به کنند اهل کمال . . .

Baysungur'un başka işler ile böyle bir edebî çalışma yapamıyacak kadar çok meşgul olduğu ve binâenalyh bu mukaddemenin «uydurma» olması gerektiği iddiası (bk. J. Darmesteter, *Revue critique*, 20 ekim 1890, s. 215, 216; Nöldeke, *Grundris der iranische Philologie*, II, 205) hiç bir esasa dayanmaz; çünkü «Bay sungur'un 1426'da tertibini ikmâl ettiği *Şāh-nāma*'nin kütüphanesine mahsus olarak 1428 ve 1430'da maiyetindeki hattatlar tarafından yazılıp, ressamlar tarafından resimler ile süslenen iki nüshasının biri Tahran'da, Gulistan müzesinde, diğeri ise husûsî bir elde bulunmaktadır» (Z. V. Togan, *anılan makale*; bk. bir de Binyon, *Persian Miniature Painting*, London, 1933, s. 39).

Asıl *Şāh-nāma*, yap. 12^b'de şöylece, mütad şekilde, başlar:

Son : فزون کردم اندیشهٔ درد ورنج پس از مرگت بر من کنند آفرین	بنام خداوند جان و خرد . . . چو بگذشت سال از برم شست و پنج هر آنکس که دارد هوش و رای و دین

4. AYNI ESER

Universite kütüphanesi FY 1406.

Vişne çürüğü renginde meşin bir cilt içinde, tertibi bozulmuş, 304 yaprak. 24,5 × 34,4 (15,1 × 23,4) cm. eb'adında; siyah ve yıldız cetvel içinde, 23 satırlı, güzel hattat nes'taliki yazı ile. Söz başları kırmızıdır ve hemen birkaç sahifede bir minyatür vardır. Bunlar şu yapraklarda bulunmaktadır: 1^b, 2^a, 8^b, 16^b, 17^b, 20^b, 22^a, 24^b, 25^b, 30^b, 31^a ve sık sık (hepsi 109 tane). Krş. *Manuscripts orient. ill.*, s. 52 — 54.

İstinsah kaydı (yap. 304^a): bir manzume ile, 899 h.'de Sâlik b. Sa'îd tarafından, Mîrzâ 'Alî için yazılmıştır.

Baş : بد و نیک بر ما همی بگذرد نباشد دژم هر که دارد خرد

Yap. 1^b'de ilk başlık : مجمع قصر و دختر ...

Yap. 2^b'de' : داستان شیروی با شیرین

Yaprak 2—15 : در ختم کتاب واحوال فردوسی : yaprak 304'ten hemen evvel gelecek.

Bundan sonra ilk başlık (yap. 16^a): شیون کردن بارید بمرگ خسرو ...
Diğer kısımlarda da karışıklıklar vardır.

Son : هر آنکس که دارد هش و رای و دین ...

5. AYNI ESER

Nuruosmaniye 3384.

Yeşil bez kaplı meşin bir cilt içinde, iki kısım halinde, 269 + 341 yaprak. 22,3 × 34,3 (14 × 25) cm. eb'adında; mavi, yıldız ve turuncu cetvel içinde, 4 sütun halinde, 25 satırlı nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

Birçok sahifelerde, her halde minyatür konulmak üzere, boş bırakılmış yerlere tesadüf olunmaktadır. Her iki kısımda ilk sahifeler tezhiplidir.

İstinsah kaydı (yap. 269^b): در تاریخ دوازدهم ذیقعدة سنه ۱۰۸۵ صورت اتمام یافت فقیر ... محمد محسن باغ آسیائی الجنابدی ...
(12 zilkade 1085 h.)

İkinci kısmın sonunda : Muhammed Muhsin Bāgāsiyā'î al-Cunābādî, 20 rebiülâhir 1088 h.

Baş : بنام خداوند جان و خرد ...

İkinci kısım له راسب نشستن بر تخت faslı ile başlar. Son (yaprak 341^a):
گفتار اندر مدح نبی و علی و حسین ... تاریخ اتمام کتاب شاهنامه

Bu bölüm için müstensih'in elinde galiba bozuk ve silik bir nüsha vardı; bunun için bazı mısralarda okunamamış olan kelimelerin yerleri boş bırakılmıştır.

نیازم نبود برین بر به بستم زبان حسود

6. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1405.

Baştan başa basma yaldızlı, nakışlı, içi aynı şekilde mavi zeminli oymalı olağanüstü güzel bir cilt içinde, 460 yaprak. 31,1 × 47,1 (15,3 × 28,3) cm. eb'adında; rengârenk cetveller içinde, 4 sütunlu, 25 satırlı hattat nesta'likı yazı ile; söz başları yaldız müstatiller içinde be-yaz; yazılı yerler altın serpmeli, yap. 1^b — 2^a olağanüstü unvan, yap. 15^b 'de serlevha.

Nüshada sık sık minyatürler vardır. Hepsi de çok iyi halde bulunan bu minyatürler şu yerlerde: 10^b, 11^a, 18^b, 19^a, 66^b, 67^a, 116^b, 117^a, 144^a, 206^b, 207^a, 249^a, 257^a, 258^a, 305^b, 306^a, 344^b, 345^b, 404^b, 405^a, 419^a, 428^a, 447^b ve 448^a. Krş. *Manuscripts orient. ill.*, s. 39.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Baş mütat şekildedir.

Son (yap. 459^b): بردن سمد وقاص تحت ...

(yap. 460^a) هزاران درود و هزاران سلام

زما بر محمد علیه السلام

انتخاب شاهنامه

7. İNTİHĀB-İ ŞĀH-NĀMA

Bu nüsha yıpranmış olduğundan, başta mevcut olması gereken ön-söz ihtimal düşmüştür. Bundan dolayı seçmelerin kimin tarafından yapıldığı anlaşılamamaktadır (Şāh-nāma'den yapılmış başka seçmeler için

bk. Ethé, *l O*, I, 552 v.dd.). Buradaki seçmeler konulara göre yapılmıştır. 2. *bāb* na't (4^a), 3. *bāb*: akıl (5^a), 4. *bāb*: âlemin yaratılışı (6^b), 5. *bāb*: Sultan Mahmud'un medhi (10^a), 6. *bāb*: medih ve gazel (16^b), 7. *bāb*: bahar ve eğlence tasviri (18^b), 8. *bāb*: güneşin tasviri (22^a), 9. *bāb*: hikmetli ve darb-ı mesel gibi sözler (23^a), 10. *bāb*: savaş tasviri (51^b), 11. *bāb*: cihanın yerilmesi (58^a), 12. *bāb*: öğüt (73^b), 13. *lab*: ihtiyarlık ve zayıflık tasviri (89^b), 14. *bāb*: ölüme dair (92^b), 15. *bāb*: Sultan Mahmud'un hicvi (100^a).

Universite kütüphanesi FY 147.

Yıpranmış yarı meşin bir cilt içinde, 100 yaprak, kağıtlar da yıpranmış, sonradan kısmen tâmir edilmiş; üzerinde fazlaca rutubet eseri var. 11,2 × 17 (6 × 11,3) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 11 satırlı güzel nesta'lik yazı, söz başları mavi veya yaldız.

İstinsah kaydı: Kişvarî, 910 h.

Baş : (kopmuş...) کزین برتر اندیشه برنگذرد و خرد

Son : زناپاک زاده مدارید امید که هندو بشستن نگردد سپید

دیوان

8. DĪVĀN

فرخی

FARRUĞI

İran edebiyatının en eski ve en büyük şairlerinden biri olan Abu 'l-Hasan Alî b. CulūĖ (Culū^c, Kulū^c)-i Sîstānî FarruĖî İran'ın güney batısında bir eyâlet olan Sistan'da doğmuştur (385/996 sıralarında). Çok genç yaşında, evlenmek için gerekli kazancını temin etmek üzere, memketini terk edip, ÇaĖānîyān'a, şair ve ediplerin hāmisi Abu 'l-Muzaffar AĖmed'in yanına gitmiş (405 — 406 = 1014 — 1015 sıralarında, bk. A. Ateş, *FarruĖî ÇaĖānîyān'a ne zaman gitti? Şarkiyat Mecmuası*, İstanbul, 1961, IV, 23 — 32; bunun Farsçası için bk. *Farrū-Ėî ĉa zamān ba ÇaĖānîyān raft, Macalla-i Dānişkada-i Adabîyāt-i Tahrān*, 1961, VIII/2, 1 — 12), sonra da Gazne'ye geçerek, Sultan Mahmud'un (387 — 421 = 997 — 1030) sarayına intisap etmiştir. Bundan sonra FarruĖî bütün hayatını bu büyük sultanın yanında geçirmiş, onun Hindistan'daki bazı savaşlarına katılarak, şiirleri ile zaferlerini ebedleştirmiştir. Gazneli Sultan Mes'ud zamanında (421 — 432 = 1030 — 1040)

edebî çalışmaları bir az azalır gibi görünen Farruhî'nin 429 (1038) yılında öldüğü rivayet edilir. Bk. *IA*, IV, 575 v.dd. (H. Ritter tarafından yazılmış olan Farruhî maddesi, diğer kaynak ve araştırmalar burada gösterilmiştir; şu kadar var ki, burada ve başka kaynaklarda görülen ve burada verilen tarihlere uymayan tarihlerin buraya göre düzeltilmesi gerekir). Bir de bk. Hayyampür, *FS*, s. 44^a; *Taşkent*, II, 27 (son derecede yeni bir divan nüshası, yalnız seçmelerden ibarettir).

Universite kütüphanesi FY 329 (= Rıza Paşa 1171).

Yaldız süslü kahve rengi bir cilt içinde, 140 yaprak. 14,4 × 20,8 (9,5 × 14,7) cm. eb'adında; 15 satırlı ta'lik yazı ile, söz başları kırmızı. Bazı kelimelerin anlamı, kırmızı ile, satır arasına veya haşiyelere yazılmış.

İstinsah kaydı: Kurban bayramı sabahı, 1247 h.

Baş : در مدح یمین الدولة و امین الملة سلطان محمود . . . گوید
بر آمد نیلگون ابری زروی نیلگون دریا
چو رای عاشقان گردان چو طبع بیدلان شیدا . . .

Yaprak 1^b — 126^b, alfabe sırası ile kasideler, 127^a — 131^a terciler, 131^a — 140^a ilâveler.

Görüldüğü üzere, bu nüsha Farruhî *Dīvān*'ının diğer elyazmaları gibi, çok küçüktür; bundan dolayı asıl Farruhî *Dīvān*'ın ancak bir kısmını ihtiva eder.

دیوان

9. DĪVĀN

عنصری

'UNŞURÎ

Sultan Mahmud-i Gaznevî'nin (hüküm yılları 397 — 421 = 997 — 1030) sarayının baş şairi (malik al-şu'arā') olan Abu 'l-Kāsim Ḥasan b. Aḥmed-i Unşurî-i Balhî, nisbetinden de anlaşılacağı üzere, Belh şehrinden olup, ilk önce ticaret ile uğraştıktan ve sermayesini kaybettikten sonra, ilme çalışmış ve devrinin tanınmış bilgin ve şairlerinden olmuştur. 'Unşurî Mahmud Gaznevî'nin sarayında bulunan ve bin kadar olduğu iddia edilen ve her halde sayıları pek çok olan şairlerin başkanı mevkiini uzun zaman muhafaza ederek, 421 (1039/1040)'de, çok yaşlı olarak ölmüştür. Ölüm tarihi olarak gösterilen diğer tarihler galiba doğru değildir. Bk. Rādüyānî, nşr. A. Ateş, s. 88 — 90; *Çahār maqāla*,

s. 56—57; 'Avfî, II, 29 — 33; Davlatşâh, s. 44 — 47; Râzî, II, 60 v. dd.; Hidâyat, MF, I, 335 v. dd.; Browne, LHP, II, 120 v. dd.; Maclis, s. 365; Sipahsâlâr, s. 644; FS, s. 409^b.

İran edebiyatının en büyük kasidedicisi sayılan 'Unşurî, *Vâmik u 'Azrâ'* (bk H. Ritter, *Oriens*, 1948, I, 134 v. dd.), *Hing but surh but, Şād bihr*, 'Ayn al-ḥayāt gibi mesnevî şeklinde eserlerden başka, büyük bir *Dīvān* bırakmıştır. Fakat bu divanın yalnız küçük bir kısmı, burada tavsif edilen nüsha gibi yeni nüshalar halinde, bu güne kadar gelebilmiştir. Son basması da (*Dīvān-i Abu 'l-Kāsim Hasan b. Aḥmed-i 'Unşurî ba-ihtimām-t . . . Yaḥyā Karīb*, Tahran, 1323 ş.) daha fazla şiir ihtiva etmemektedir.

Universite kütüphanesi FY 328 (= Rıza Paşa 33).

Kırmızı meşin bir cilt içinde, 95 yaprak. Sondan noksan. 12,1 × 20,8 (7,5 × 14,5) cm. eb'adında; 15 satırlı adi nesta'lik yazı ile.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Yap. 1^a'da şu kayıt vardır: وقت هذا الكتاب لزاوية الاوزبكية التي بناها
عبدالباقي لعلی زاده انا فقير الحاج فيض الله زلالی البخاری . . . سنة ١٠٩٥

(«Bu kitabı Sayyid Abdülbaki La'li-zâde'nin yaptırmış olduğu Özbek zâviyesine vakf ettim. Ben Fayz Allâh Zulâlî al-Buhârî, sene 1095 h.»).

Baş : ذکر ملك الامراء والشعراء ابوالقاسم . . . عنصرى . . . (آ ٢)
توانگری و بزگی و کام دل مجهان
نکرد حاصل کس جز بخدمت سلطان

Yap. 89^a — 90^b rubailer (sondan noksan).

دیوان

10. DĪVĀN

منوچهری

MINÜÇİHRİ

Bu divanın sahibi Abu 'l-Nacm Aḥmed b. Kūş b. Aḥmed-i Minūçihri-i Dāmġānî ilk gazneliler devrinin, diğer ikisi 'Unşurî ile Farruḥî olan en büyük üç kaside şairinin biridir. Memleketinde ciddî bir tahsilden sonra, galiba Ziyārî'lerden Falak al-Ma'ālî Minūçihri b. Kābūs (hüküm yılları: 403 — 420 = 1013 — 1030)'a intisap ederek, Minūçihri mah-

lasını almış, sonra Rey şehrine gitmiş, oradan şiirlerini isteyen Gazneli sultan Mes'ud (hüküm yılları 421 — 432 = 1030 — 1040)'un yanına, Gazne'ye gelmiş (426 = 1030), 'Unşurî'ye (bk. nr. 9) meşhur kasidesini sunarak, seferde bulunan hükümdarı beklemiş ve sonra bu hükümdarın başlıca şairlerinden biri olmuştur. 'Avfî'nin sözüne göre (II, 53), 432 (1040) yılında, genç yaşında, Gazne'de ölmüştür.

Minūçihri'nin *Dīvān*'ının nüshaları son derece nadirdir ve eski nüshalarına hemen hiç tesadüf edilmemektedir. En eski yazması, görünüşe göre, Paris, Bibliothèque Nationale'de bulunan X./XVI. yüzyıla ait yazmadır (bk. Blochet, *Catal.*, III, 25 v. dd.). Geçen yüzyılın sonlarından itibaren yeniden bir rağbet kazanarak, bir çok defalar basılmış olan *Dīvān*'ın son baskısı şudur: *Dīvān-i ustād Minūçihri*, nşr. Yahyā Karīb, Tahran, 1326 ş., Bk. *İA*, VIII, 340 — 344 (A. Ateş tarafından yazılmış olan Minūçihri maddesi); Rādūyānī - A. Ateş, s. 152 — 155; Hayyāmpūr, *F.S.* s. 570^b, öteki kaynaklar bu yerlerde gösterilmiştir.

Minūçihri *Dīvān*'ının burada tavsif edilen nüshası da, geçen yüzyılda başlayan ilgi sırasında, ismi bilinmeyen bir kimse tarafından 1261 (1845)'de Rey şehrinde, türlü nüshalardan toplanmak suretiyle, meydana getirilmiştir.

Universite kütüphanesi FY 917 (= Halis Ef. 1647).

Yeni tarzda kırmızı meşin bir cilt içinde, 104 yaprak. 13,5 × 20,4 (7,7 × 14,2) cm. eb'adında; siyah, mavi, yaldız ve kırmızı cetvel içinde, 15 satırlı, çok güzel ve açık nesta'lik yazı. Söz başı yerleri yaldız, fakat bir şey yazılmış değildir. Yaprak 1^b, 3^b'de çok güzel ve ince serlevhalar vardır.

İstinsah kaydı (yaprak 104^b): کتبه... محمد باقر المتخص بناجی لیلۃ السبت
عشرین شهر ذی حجه... من شهر سنه خمس وثمان (!) و مائین بعد الالف بر حسب فرمایش
سرکار نواب اشرف ارفع والا امیر زاده...

(«Muḥammed Bākīr Nācī, cumartesi gecesi, 20 zilhicce 1280 h.»).

Yaprak 1^b—3^a'da mensur bir önsöz vardır ve şöyle başlar:

در تذکرهء شعرا هر يك لحتی از احوال واقوال حکیم منوچهری نوشته اند...

Bu nüshayı toplayan ve ismini açıklamayan şahıs Minūçihri hakkında biraz bilgi verdikten sonra şunları eklemektedir (3^a)

الحاصل محرر این اوراق... در سنه ۱۲۶۱... در دارالخلافه ری چند دیوان ازوی تحصیل
کرده... اشعار اورا جمع کرده و این دیوان را بتحریر آوردم و بمجموعه اشعار وی آنچه بنظر رسید
این است فبالله التوفیق.

Asıl *Dīvān* şöyle başlar:

همی ریزد میان باغ لولوما بزبورها همی سوزد میان راغ عنبرها بمجرها . . .

Dīvān'ın muhtevası şöyledir:

Yap. 3^b — 69^b, alfabe sırasıyla, kasideler; 69^b — 99^b musammattlar; 99^b — 104^a diğer şiirler, yani kıt'alar ve rubailer.

دیوان

11. DĪVĀN

ناصر خسرو

NĀŞİR-I HUSRAV

Büyük Selçuklular devrinin belki en önemli ahlâk şâiri ve düşünürü olan Abū Mu'în Ḥamīd al-Dīn Nāşir b. Ḥusrav b. Ḥāris-i Ḳubādiyānī, Belh şehrinin Ḳubādiyān bölgesinde, 394 (1003) yılında doğmuştur. Ona verilen 'Alavī nisbesi sonraları şiîliği kabûl etmesindedir. Mahlası Ḥuccat'tir. İyi bir tahsilden ve Selçuklu idaresinde oldukça yüksek resmî vazifelerde bulunduktan sonra, 40 yaşlarında, gördüğü bir rüya üzerine, vazifesini ve zevk ve safa ile geçirdiği hayatını bırakıp, hacca gitti. *Safar-nāma* adlı çok değerli eserinde teferruatla anlattığı bu seyahati sırasında uğradığı Mısır'daki şiî Fatimîlerin idaresini beğenerek, şiîliği ve bâtınılığı kabûl etti ve onların propogandacısı (*dā'î*) oldu. Bu mezhebin propoganda teşkilâtının en yüksek mevkii olan «ḥuccat» mevkiini kazandı ki, şiirlerinde kullandığı «Ḥuccat» mahlası bundan gelmektedir. Nāşir-i Ḥusrav memleketine döndüğü zaman, Fatimî devleti lehinde, Selçuklular aleyhinde propogandada bulunduğundan, tâkiye uğradı; türlü yerlerde dolaştıktan sonra, çok dağlık bir bölge olan Badaḥşan'da Yamgān'a yerleşti. Zamanında ve sonraları herkese bir sihirbaz hayatı gibi görünen bir hayat geçirdi; aslında ise, o âilesinden uzakta, onların iztirabı ve özlemi içinde yaşadı. 481 (1088)'de burada öldü (ölüm yılı olarak gösterilen diğer tarihler, meselâ 452 veya 453 h. yanlış gibi görünmektedir). Bk. *IA*, IX, 96 v.d., burada gösterilen kaynaklardan başka, bk. Ethé, *IO*, I, 564 v.d.; Ḥayyāmpūr, *FS*, s. 587^b ve burada gösterilen diğer kaynak ve araştırmalar, bir de *IA*, 1964, cüz 103'teki eklemeler.

Nāşir-i Ḥusrav manzum ve mensur birçok eser yazmıştır (aşağıya bakınız). Sırf kaside ve kıt'a şeklindeki şiirlerinden meydana gelen *Dīvān*'ı hiç bir medhiye ihtiva etmez; buradaki şiirlerde türlü dinî, felsefî, ahlakî düşünceleri, tabiat tasvirleri, memleket hasreti ve gurbet

duyguları terennüm edilmiştir. Bu bakımdan da İran edebiyatında ayrı bir yer işgal eden Nâşir-i Husrav'ın *Dīvān*'ı, başka bazı manzum eserleri ile birlikte, 1304 — 1307 ş. 'de Tahran'da basılmıştır: *Dīvān-i kaşā'id va muḳaṭṭa'āt-i Ḥakīm Nāşir-i Husrav* (Naşr Allāh Taḳvā'nın tashihi, Taḳī-zāda'nin önsözü ile). Bunun son zamanlarda yeni bir baskısı daha çıkmıştır.

Bütün bu basmalar, burada tavsif edilen nüshalar gibi, yeni nüshalara dayanmaktadır. Bilinen en eski yazma *Dīvān* nüshasının Ethé, *IO*, I, 564 v.d.'da tavsif edilen 714=1315 tarihli dergi içindeki nüsha olduğunu burada kaydetmek gerekir.

Üniversite kütüphanesi FY 315.

Bez kaplı, yarı meşin bir cilt içinde, 167 yaprak. 13 × 20,8 (6,9 × 15,4) cm. eb'adında; kırmızı, siyah ve yaldız cetvel içinde, 23 satırlı, açık ta'lik yazı ile.

İstinsah kaydı: تمت (!) الكتاب... على يد فضل الله بن محمد صادق... ملقب بحمزة... مازندرانى... («Ḥamza-i Māzandarānī lekaplı Fażl Allāh b. Muḥammed Şādiḳ eli ile»).

1^a'da şu kayıt vardır: دیوان حکیم... در شهر ساری مازندران... فضل الله... بن حاجی محمد صادق... کتابت نمود شهر شوال... سنه ۱۲۶۲

(«Māzandarān'ın Sārī şehrinde Fażl Allāh b. Muḥammed Şādiḳ yazdı, şevval 1262 h.»).

Baş : در بند مدارا کن و در بند میان را
در بند مکن خیره طلب ملک دارا...

(bk. *Dīvān*, anılan basma, s. 2'deki şiirin 12. beyti). Nüshada yaprak 1^b — 160^a'da, kafiyelerine göre, alfabe sırasıyla, tam şiirler bulunmaktadır. Yap. 160^b — 161^a boştur; 161^b — 167^b'de kıt'a şeklindeki şiirler bulunmaktadır.

12. AYNI ESER

Üniversite kütüphanesi FY 799 (= Halis Ef. 8626).

Kahverengi meşin bir cilt içinde, 291 yaprak. 14 3 × 22 (8,4 × 15,2) cm. eb'adında; siyah, mavi ve yaldız cetveller içinde, çok güzel ve işlek ta'lik yazı ile; söz başları kırmızı, bazı kelimeler kalın harf.

lerle haşiyeye yazılmış ve anlamı Farsça olarak gösterilmiş; bu kelimelerde kırmızı, siyah, mavi mürekkep kullanılmıştır; her şiirin başında bazan vezni gösterilmiştir.

İstinsah kaydı (yap. 291^a): تم التکاب ... بيد الفير ... ابن المرحوم آخوند ملا حسن الحوانساری المشهور بخوشنویس ... محمد الحوانساری ... وكان ذلك في يوم سهشنبه هیجدهم شهر جمادی الاول من شهر سنه ۱۲۶۹

(«Hoşnuvîs diye tanınan Âhund Mollâ Hasan al-H'ānsārî'nin oğlu Muḥammed al-H'ānsārî tarafından, salı, 18 cemaziyelevvel 1269 h.'de istinsah edilmiştir»).

İçindekiler :

1) yaprak 1^b — 23^a. *Huccat al-ḥaḳḳ-i Nāşir-i Husrav-i 'Alavî*.

Baş : چنین گوید کهنترین خلق الله ناصر بن خسرو ... که در ریمان عمر مشغوف بودم : تحصیل علوم و کلمات ...

Huccat al-ḥaḳḳ denilen bu mensur yazı Nāşir-i Husrav'in kendisi tarafından yazılmış bir hâl tercümesi (autobiographie)'dir. Aslının Arapça olduğu (adı: *Risālat al-nadāma ilā zād al-ḳiyāma* imiş) söylenir. Geniş bir hülâsası Aḥmed Amīn-i Rāzî'de (*Haft iklīm*, II, 348 — 353) ve Āzar (*Ātaşkada*, s. 202 — 208)'de bulunan bu risâle tarihî gerçeklere uymayan efsanevî ve menkibe vî bir çok hususları ihtiva ettiğinden, gayri mevsuk, uydurma sayılmıştır (bk. Taḳî-zāda, *Dīvān*, önsöz, s. s — sa). Şu kadar var ki, İbn-i Sīnā, Ḥasan-i Şabbāh ve başkaları gibi önemli şahısların bu şekilde birer hal tercümeleri bulunduğuna göre, Nāşir-i Husrav'in de böyle bir eser yazmış olması, fakat sonraları buna olmayacak bazı şeylerin eklenmiş bulunması imkânsız değildir. Bundan dolayı bu risâle, ciddi bir incelemeye tâbi tutulursa, bundan Nāşir-i Husrav'in hayatı için kıymetli bilgiler elde edilebilir.

Haccat al-ḥaḳḳ, Nāşir-i Husrav *Dīvān*'ının Tebriz, 1280 h. basmasının başında yayınlanmıştır.

2) yaprak 23^b — 282^b. Kafiyelerine göre, alfabe sırası ile, kaside şeklindeki şiirler ;

3) yaprak 282^b — 291^a. Kıt'alar ve başka şekilde şiirler. Şiirlerin başı şudur :

خداوندی که در وحدت قدیمست از همه اشیا
نه اندر وحدتش کثرت نه محدث را ازو آنها ...

Bu şiir basma *Dīvān*'da mevcut değildir, galiba başka bir şaire aittir, çünkü üslup ve ifadesi Nāşir-i Husrav'inkine benzememektedir.

Son : آنچه نخواهی که نه درویش مکار
و آنچه نخواهی که نشنویش مگوی

(krş. *Dīvān*, anılan basma, s. 508, ¹⁴).

خوان الاخوان

ناصر خسرو

13. H^vĀN AL-IHVĀN

NĀŞİR-İ HUSRAV

Nāşir-i Husrav'in (yk. bk.) dinî telâkkileri ile felsefî görüşlerini anlatan bir eser olup, son zamanlara kadar bilinen yegâne nüshasına (Ayasofya, nr. 1778; 886 h.'de istinsah edilmiştir) dayanılarak, eserin konu ve mâhiyetini anlatan derin bir tahlil ve fihristler ile birlikte, Yahyâ al-Hasşâb tarafından neşredilmiştir: *H^vānal-iĥvān, texte persan inédit*, Kahire, 1359/1940. Bundan sonra Tahran'da, 1338 ş.'de basılmıştır. Aşağıda tavsif edilen nüsha, baştan biraz noksan ve bazı yapraklarında kurt yenikleri olmakla beraber, eskiliği bakımından, son derecede kıymetlidir.

Universite kütüphanesi FY 1062/2. Yaprak 19^a — 137^b.

14,5 × 18 (11 × 15) cm. eb'adında, 19 satırlı nesih yazı. Bk. nr. 14.

Nüsha baştan noksandır. Kitabın adı da daha yeni bir kalemle *Kitāb H^vān al-ĥavvān-i Ĥakīm Nāşir* ... şeklinde yazılmıştır.

Baş : آغاز کتاب

ای خداوندان گوشهای شنوا داد شنوائی که شما را داده‌اند بدهید بشنودن سخن حق ...

Bk. nşr. Y. al-Hasşâb, s. d. Bundan anlaşıldığına göre, bu nüsha yalnız baştan bir sayfa kadar noksandır. Bir de metin içinde, yaprak 20^b ile 21^a arasından bir yaprak düşmüş olmalıdır, çünkü burada bulunması gereken fihristin bir kısmı yoktur. Eserde (yap. 37^a) Nāşir-i Husrav'in *Dalīl al-mutaĥayyirīn* adlı eseri anılmaktadır.

روشنائی نامه

ناصر خسرو

14. RŌŞANĀ'Ī-NĀMA

NĀŞİR-I HUSRAV

Nāşir-i Husrav'in aynı adı taşıyan manzum eserinden (aş bk.) başka olup, mensurdur. Şimdiye kadar yalnız Ayasofya kütüphanesinde, nr. 1778'de bulunan bir tek nüshası bilinen bu eser basılmamıştır. Mensur *Rōşanā'ī-nāma*, önsözünde anlatıldığı üzere, galiba Nāşir-i Husrav'in telkinleri ile, Fâtımî halifeliğini (imâmlığını) ve bâtinîliği kabûl etmiş olan bir zümrenin («gurūhî az bandagān-i İmām-i Hakk») insan bedeni yaratılmadan önce ruhun nerede bulunduğunu kendisinden sormaları üzerine kaleme alınmış ve altı bölüme (*faşl*) ayrılmıştır: 1. اندر شناخت توحید (Tanrı birliğini bilme), 2. اندر کلمه باری («yaratıcı sözü hakkında»), 3. اندر نفس کلی و جنبش او («küllî nefis ve hareketi hakkında»), 4. اندر پدید آمدن نفس مردم با عقل (insan nefsinin akıl ile meydana çıkması hakkında), 5. اندر وجوب ناطق و اساس («Nâtık ve Esasın gerekli olduğu hakkında»), 6. اندر ثواب و عقاب («sevap ve ceza hakkında»).

Bu nüsha sondan pek az noksandır, zira yaprak 17^b'de 6 bölümü başlamaktadır. Eserde Nāşir-i Husrav ibâdet hakkında yazdığı bir eserini de zikr etmektedir.

Universite kütüphanesi FY 1062/1 (=Halis Ef. 7950). Yaprak 1^b—19^a.

Yarı meşin, kahve rengi bir cilt içinde, 137 yaprak; 14,5 × 18 (11 × 15) cm. eb'adında; saykalsız açık kahve rengi kâğıt, mürekkep koyu kahve rengi, söz başları kırmızı; 19 satırlı, biraz dâirevî, iri harfli nesih (d harfleri z yazılmış değildir). Yaprak 20 ile 21 arasında biraz atlama vardır. Nüsha umûmiyetle yıpranmış, pek çok yaprakları tâmir edilmiş, rutûbet eseri de vardır. Bilhassa sonlarında fazlaca kurt yeniği bulunmaktadır.

İstinsah kaydı (139^b): فرغ من انتساخه يوم الاربعاء السابع والعشرين من صفر... سنة اربع وسبعين وستمائة وهذا خط اصغر عبادالله تعالى محمد بن ابى طالب بن ابى القاسم الحسنی

(«Muhammed b. Abî Tâlib al-Hasanî tarafından, çarşamba günü, 27 safer, 674 h.' de istinsah edilmiştir»).

Baş : سپاس خدای را کی نامهاش پیدا است و معنیش پوشیده و از راه آفرینش آشکار است... (آ ۲) آغاز کتاب پرسیدند گروهی از بندگان امام حق و خداوند چشمه حیوان... از حال نفس مردم...

روشنائی نامہ

ناصر خسرو

15. RŌŞANĀ'Ī-NĀMA

NĀŞİR-İ HUSRAV

Bundan önce bir nüshası tavsif edilen mensur *Rōšanā'ī-nāma*'den bütünü ayrı olan bu eser, tarih gösteren beytin türlü nüshalarda kaydedildiği şekillere (bk. *Dīvān*, Tahran, 1304 — 1307, s. 541. not *v*) göre, 423 veya tabii yanlış olarak, 343 veya 420 yılında yazılmıştır. Nāşir-i Husrav'in ahlâkî görüşlerini anlatan bir eserdir. İlk önce H. Ethé tarafından *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* (1879)'da yayınlanmış, sonra *Safar-nāma* basmasına (Berlin, 1340, Kâviyani basımevi) ve *Dīvān* basmasına (s. 511 — 542) ek olarak basılmıştır. Olağanüstü güzel bir nüshası için bk. *Topkapı Sarayı*, s. 142 (Hazine nr. 299).

Nuruosmaniye 4198/4. Yaprak 330^b — 338^b.

16,4 × 26,5 (9,5 × 16,5) cm. eb'adında, 3 sütun halinde, 19 satırlı nesta'lik yazı ile, 27 receb 825 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 118.

Baş : بنام کردگار پاک داور که هست از وهم و ذکر و عقل برتر

Karş. *Dīvān*, s. 517. Basmanın başında (s. 511 — 517) burada bulunmayan 111 beyitlik bir kısım vardır. Mâmalih bu kısım *Rōšanā'ī-nāma*'nin elyazması nüshalarının çoğunda mevcut değildir.

16. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4964/37. Yaprak 195^b — 205^a (kenarda).

40 satırlık, açık ta'lik yazı ile. IX. h. yüzyıl.

Nüsha için bk. nr 371.

Baş : Bundan evvelki nüshadaki gibi.

17. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 593/9. Yaprak 231 b — 228 b.

12 × 17,5 (7,7 × 11,6) cm. eb'adında, 14 satırlı, açık nesta'lik yazı. 890 h.

Nüsha için bk. nr. 266.

Baş ve son aynı.

انتخاب روشنائی نامه

18. INTİHĀB-İ RŌŞANĀ'Ī-NĀMA

Nuruosmaniye 4904/14. Yaprak 63^b — 68^a.

13,8 × 23,5 (11,3 × 22,5) cm. eb'adında, 4 sütunlu, ortada 33 satırlı muntazam nesta'lik yazı ile, İstanbul (Kostantiniya), 940 h.

Nüsha için. bk. nr. 266.

Baş : بنام کرگزار پاک داور...

سعادتنامه

ناصر خسرو

19. SA'ĀDAT-NĀMA

NĀŞİR-İ HÜSRĀV

Sa'ādat-nāma, Nāşir-i Husrav'in ahlâkî görüş ve öğütlerini ihtiva eden 30 kısa bölümden meydana gelen mesnevi şeklinde küçük bir eserdir. Şu kadar var ki, sırf şiir değeri bakımından, eserin Nāşir-i Husrav'in eseri olmadığı ileri sürülmüştür. Bazı nüshalarda bulunan

سعادت یار خواهی در همه کار سخنهاى شريف از دست مگذار

(«Her işte saadetin yar olmasını istersen, Şarîf'in sözlerini (veya: yüksek sözleri) elden bırakma») beytindeki Şarîf kelimesi eserin kim olduğu bilinmeyen asıl şairinin mahlası olarak alınmak istenmiştir. Halbuki bu beytin ikinci mısraı burada tavsif edilen nüshada سعادت نامه را از سعادت نامه («*Sa'ādat-nāma*'yi elden bırakma») şeklindedir. Başka birçok yazmalarda da Şarîf kelimesi bulunmamaktadır. Bundan başka eserin belli bölümlere ayrılması, her bölümde düşüncelerin açık bir şekilde ve belli bir sıra içinde açıklanıp, geliştirilmesi, Nāşir-i Husrav'e ait olduğunu isbat etmeğe yetecek deliller sayılabilir. Bir de bunun mevcut bütün nüshalarda, eğer bir yanlışlık yoksa, eser yalnız Nāşir-i Husrav'e isnat edilmektedir.

Sa'ādat-nāma ilk önce E. Fagnan tarafından 1879 yılında *Journal Asiatique*'de, aynı yılda H. Ethé tarafından *ZDMG*'de neşredilmiştir. Daha sonra 1340 h.'de, *Safar-nāma*'ye ek olarak ve nihayet 1303—1307 ş.'de

Farsça Manzum — 2

Tahran'da *Dīvān*'a ek olarak (s. 545 — 561) basılmıştır. 869 (1465) tarihli güzel bir nüshası için bk. *Ch. Betty Library*, I, 17 v.d.

Üniversite kütüphanesi FY 593/8. Yaprak 227 a — 231 b.

12 × 17,5 (7,7 × 11,9) cm. eb'adında, ortada 9, kenarda 18 satırlı, açık nesta'lik yazı. 890 h. tarihli.

Nüsha için bk. nr. 266.

Baş : دلا همواره تسلیم رضا باش بهر حالی که هستی با خدا باش
Son : درین بند آنکه بر جانم فرج نیست مکن عیش که بر اعمی حرج نیست

20. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 1037 (= Halis Ef. 1962).

Ebrû kâğıt kaplı, yarı meşin bir cilt içinde, 22 yaprak. 12 × 19 (6,2 × 11,5) cm. eb'adında; 9 satırlı iri harfli nesta'lik yazı ile, söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı (yap. 20^a): Zilkade 973 h.

Baş ve son aynı.

Nüshanın sonunda (yap. 20 b — 21 b), Osmanlı tarihinin 687 h. yılından 879 h. yılına kadar başlıca önemli olaylarının tarihleri cetvel halinde yazılmıştır.

دیوان

مسعود سعد سلمان

21. DĪVĀN

MAS'ŪD-İ SA'D-İ SALMĀN

Gazneliler devletinin ikinci devresinin tanınmış şairlerinden biri olan Mas'ūd i Sa'd-i Salmān, aslen Hemedan'lı olan ve Gazneliler devletinde mühim mevkiler işgal etmiş bulunan bir aileye mensup olup, Lahur'da 438 — 440 (1046 — 1050) arasında doğmuştur. Kendisi Hindistan'da Gazneli şehzâdelerin yanında bulunmuş, 480 (1087) yılına doğru, iftiralara maruz kalarak, hapsedilmiş ve kendisine İran edebiyatında çok

seçkin bir yer temin eden hapisane şiirlerini (*habsîyât*) yazmasına sebep olan bu mahbeslerden kurtulduktan sonra, Çalender valisi olmuştur. Fakat bir müddet sonra, tekrar hapsedilmiş, sekiz yıl kadar devam eden bu hapislikten 500 (1109) yılına doğru kurtulmuş ve Gazne'de sarayın kütüphane memurluğuna tayin edilmiş, galita bu vazifede iken, 515 (1121)'te Gazne'de ölmüştür.

Mas'ud-i Sa'd'in büyük şâir Sanâ'î (bk. nr. 31) tarafından toplandığı bilinen *Dīvân*'ı, çok yeni yazma nüshalar halinde, bugüne kadar muhafaza edilmiş ve son defa olarak Raşid Yâsimî tarafından, kıymetli bir önsöz ile birlikte, basılmıştır: Tahran, 1318 ş. Bk. /A, 190, VIII, 141—144, A. Ateş tarafından yazılmış olan Mas'ud b. Sa'd b. Salman maddesi, diğer kaynaklar ve araştırmalar burada gösterilmiştir; Hayyâmpūr, *FS*, s. 538.

Konya, İzzet Koyunoğlu kütüphanesi FY 1006.

Kabartma yıldız şemseli, kahve rengi meşin bir cilt içinde, 296 yaprak. 12,4 × 23,4 (7,1 × 15,4) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 17 satırlı, güzel bir nesta'lik yazı ile. Söz başları kırmızı. İlk yaprak biraz yıpranmış. Yap. 1^b'de güzel bir başlık.

İstinsah kaydı: (yırtık) ... شوال سنه احدى عشر ... تم الكتاب بتاريخ
بدار الارشاد اردبیل سنه ۱۰۱۱.

(«Ardabil, şevval 1011 h.»).

Baş : [دوش در روی گنبد خضرا] مانده بود این دو چشم من عمدا ...

Krş. *Dīvân* (nşr. R. Yâsimî), s. 19.

Nüshada kasideler alfabe sırasıyla tertip edilmiştir. Sonlarda kıt'alar ve rubailer vardır. En sonra Abu'l-Farac-i Rûnî'nin Mas'ud-i Sa'd hakkındaki şiiri ile Mas'ud'un ona cevabı bulunmaktadır.

Son : من چه گویم که آنچه او گفتست
شرف سعاد و فخر سلیمانست.

رباعيات

عمر خیام

22. RUBĀ'ĪYĀT

'OMAR HAYYĀM

Dünyaca tanınan rubaiflerin şairi olarak bilinen Abu'l-Fath 'Omar b. İbrâhîm al-Hayyâm (al-Hayyâmî) Selçuklular devrinin tanınmış bir feylesof ve riyaziyecisi idi. Kendisi Nişabur'ludur veya bu şehrin yakınlarındaki bir kasaba doğmuştur. Aşağı-yukarı 437 (1044) yılında doğmuş olmalıdır. Hayyâm ciddi bir tahsilden sonra, 467 (1074/1075) yılında, Malikşâh tarafından kurulmuş olan ve hicrî yılları güneş yılına göre tesbit eden Calâlî takvimi hazırlayan heyette vazife görmüştür. Ölümü 517 — 526 (1123 — 1136) yılları arasındadır.

Riyâziye ve felsefeye dâir çok önemli bir takım Arapça ve Farsça eserlerin yazarı olan Hayyâm'ın, konu ve düşünüş bakımından, bazan birbirleriyle çelişik olan rubaiflerin sahibi olduğundan uzun müddet şüphe edilmiştir. Ondan bahseden en eski kaynaklarda (meselâ kendisi ile görüşmüş ve sonra mezarını ziyaret etmiş olan Nizâmî-i 'Arûzî'nin *Çahâr maqâla*'si v.b.) bu Farsça şiirlerinden bahsedilmemesi, bazı rubaiflerin başka şairlerin divanlarında bulunması, rubaifleri ihtiva eden elyazması nüshaların yeni olması bu şüpheyi büsbütün kuvvetlendirmektedir. Son zamanlarda, sırası ile, 658 (1252/1260), 604 (1207/8) ve 612 (1216) tarihli olmak üzere, üç elyazması nüshanın ortaya çıkması üzerine, eğer bu yazmalar sahte değilse meselenin yeniden ele alınması gerekmektedir (604 h. tarihli yazma nüsha, Rusçaya tercümesi ile, R. Aliyef ve M. N. Osmanov tarafından neşr edilmiştir: Moskova, 1959, *Pamyatniki literaturı naradov Azii vostoka, teksti, Malaya seriya*, nr. 1 ve 2). Bk. *IA*, 1962, X, 472 — 480, A. Ateş tarafından ikmal edilmiş olan V. Minorsky'nin yazdığı 'Omar Hayyâm maddesi; bk. bir de *Topkapı Sarayı*, s. 142 — 143; *Taşkent*, II, 29 — 33; hepsi yeni nüshalar.

Nuruosmaniye 3892. (Dergi). Yaprak 1^b — 66^b.

Hepsi basma Arap işi şekillerle kaplı meşin bir cilt içinde, 134 yaprak. 11,6 × 18 (5,5 × 10,8) cm. eb'adında; mavi ve yaldız cetvel içinde, 12 satırlı, güzel ta'lik yazı ile; söz başları yaldız veya mavi; yap. 1^b'de güzel ve ince bir serlevha, diğer kısımların başında aynı şekilde birer serlevha vardır.

تمت الكتاب... حرره عبدالرحم بن محمد بن سراج الدين في سنة
خمس وستين وثمانماية

(‘Abd al-Raḥmān b. Muḥammed b. Sirāc al-Dīn, 865 h. yılında yazmıştır).

Baş : آمد سحرى ندا از ميخانه ما...
Son : احوال جهان بر دلم آسان ميکن...
آنچه از کرم تو می سزد آن ميکن

23. AYNİ ESER (Seçme)

Nuruosmaniye 4904/33. Yaprak 255^a — 256^a.

4 sütunlu, 33 satırlı nesta'lik, İstanbul, 940 h.
Nüsha için bk. nr. 566.

Baş : دوستان يك يك بزير خاک پنهان می شوند
چون بر آمد مدتی با خاک یکسان می شوند...

Nüshada şair adı yok ise de, rubaîler Ḥayyām'ın rubaîleridir. Bu başlangıç rubaî vezninde değildir, fakat Ḥayyām'ın tanınmış bir rubaîsinin bozulmuş bir şeklidir.

24. AYNİ ESER (Seçme)

Nuruosmaniye 3894/2. Yaprak 28^b — 50^b.

Her sahifede 3 rubaî vardır, nesta'lik yazı ile. X./XVI. yüzyıl.
Nüsha için bk. nr. 340.

Baş : گر گوهر طاعتت نسفتم هرگز
گرد گنه از چهره نرقم هرگز

Bu nüsha Ḥayyām'ın bütün rubaîlerini değil, bunlardan seçmeleri ihtiva eder.

(طربخانه)

25. (ṬARAB-ḤĀNA)

يار احمد تبریزی

YĀR-AḤMED-İ TABRİZİ

‘Omar Ḥayyām'ın rubaîlerinin toplanıp, konularına göre, tertiplenmesi suretiyle meydana gelmiş olan Ṭarab-ḥāna'nin yazarı Tabrizî diye tanınan Yār-Aḥmed b. Ḥusayn al-Raṣīdî'dir. Bu yazar hakkında

eserini 867 (1462/1463) yılında yazdığından başka bir şey bilinmemektedir (krş. *Dānişmandān-i Āzarbaycān*, s. 400). Bu tarih de eserin adının (*Ṭarab-ḥāna*) ebced hesabı ile değerinden çıkmaktadır.

Aşağıda tavsif edilen Üniversite kütüphanesi FY 593 nüshası esas alınarak ve galiba başka nüshalar ile karşılaştırılmayarak, metni, Türkçeye tercümesi ile birlikte, A. Gölpınarlı tarafından yayınlanan *Ṭarab-ḥāna* (Hayyam, *Rubâîler ve Silsile 'al-tartīb...*, İstanbul, 1953), kısa bir ön-söz ile on bölümden ibarettir. İlk dokuz bölümde rubaîler münâcât, hikmet, öğüt, fırsattan istifade, içki v. b. gibi konulara göre tertip edilmiştir; 10. bölümde ise, Hayyâm'ın hayatı hakkında ekseriya esassız bilgiler verilir. Eserin mâhiyeti iyi tesbit edilememiş diğer bir nüshası için bk. Ethé, *IO*, I, 566, nr. 906.

Üniversite kütüphanesi FY 593. Yaprak 55^b —114^a.

11,7 × 17,2 (7,7 × 11,6) cm. eb'adında. 14 satırlı, açık nesta'lik yazı ile, 890 h. tarihli. Nüsha için bk. nr. 266.

Baş : ديباچه رباعيات حكيم عمر خيام
حمد بی حد حکیمی را که برابطه فراشان ثلاثی و رباعی موالید و عناصر خیمه
وجود انسان را بطناب عروق و عظام ...

İlk rubaf : ای از حرم ذات تو عقل آگه نی
وز مصیبت و طاعت ما مستغنی ...

Yap. 109^b (başlıksız son fasıl) : در تواریخ قدما چنین مسطورست ...

26. AYNI ESER

Üniversite kütüphanesi FY 1194 (Dergi). Yaprak 1^b — 56^a.

Menekşe renginde, kadife kaplı yarı meşin bir cilt içinde, 117 yaprak; 8,9 × 14 (4 7 × 9,2) cm. eb'adında, rengârenk cetvel içinde, 11 satırlı nesta'lik. Yaprak 1 — 2 biraz fazla yıpranmış; yap. 1^b'de bir serlevha.

İstinsah kaydı (yap. 56^a): تحریرا فی شهر جمادی الاول سنة تسع واربعین
وتسمایه مشقه ... محمد جان الکاتب الشیرازی ...

(«Muḥammed Cān al-Kātib al-Şīrāzī, cumādalula 949 h.'de yazmıştır»).

Baş ve son aynı.

137683

27. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3895.

Meşin bir cilt içinde, 75 yaprak. $10,5 \times 17,3$ ($4,3 \times 10$) cm. eb'adında, mavi ve yıldız cetvel içinde; ikisi düz, biri mail dörtgen içinde, 11 satır, adi nesta'lik yazı ile.

İstinsah tarihi yok, X./XVI. h. yüzyıl.

Baş: aynı.

28. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1370.

Kağıt kaplı, yarı meşin bir cilt içinde, 35 yaprak. $11,5 \times 18$ ($7,4 \times 15,4$) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 12 satırlı, güzelce nesta'lik yazı ile, söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş ve son aynıdır.

دیوان

29. DĪVĀN

معزی

MU'IZZİ

Selçuklular devrinin tanınmış sarav şairlerinden olan Amîr Abū 'Abd Allāh Muḥammed b. 'Abd al-Malik Mu'izzî Alp Arslan (hüküm yılları 455—465 = 1063—1072)'in şairi 'Abd al-Malik Burhānî'nin oğludur. Kendisi galiba Nişabur'lu idi. Bilhassa Melikşah (hüküm yılları 465—485 = 1072—1092)'in şairi olduğundan, onun Mu'izz al-Din lakabından Mu'izzî mahlasını almıştır. Bu hükümdar ve Sultan Sencer zamanında devrinin malik al-şu'arā'sı olmuştur. Ölümü 518—521 (1024—1027) yılları arasında olmalıdır. Bk. N. 'Arūzi, *Çahār maḳāla*, s. 65—69, 134, 195—213; 'Avfî, II 69—86; Davlatşāh, s. 57—60; Rāzî, II, 250—256; Āzar, s. 343—344; *MF*, I, 57; *Suḥan u suḥavarān*, I, 236—245; *Hay-yām-pūr*, *FS*, s. 352.

Mu'izzî'nin en tam basmasında 18.500 beyit tutan *Dīvān*'ının (*Dīvān-i Amîr al-şu'arā*... *Mu'izzî*, nşr. 'Abbās İqbāl, Tahran 1318 ş., şairin hal tercümesine dair mufassal bilgiler veren bir giriş kısmı ile)

nüshaları oldukça nadirdir. Bk. Ethé, *IO*, 1,570 (nr. 912,913),; *Dānişgāh-i Tahrān*, Tahrān, 1339/1961, VIII, 753 v.dd. (en geç VIII./ XIV. yüzyıla ait tam bir nüsha); *Taşkent*, II, 35 (1270 h. tarihli yeni bir nüsha, çok küçük bir seçmeler).

Universite kütüphanesi FY 335 (= Rıza Paşa 1180).

Yaldız süslü kahve rengi meşin bir cilt içinde, 201 yaprak. 14 × 20,5 (7,3 × 14,7) cm. eb'adında; 17 satırlı, muntazam nesta'lik yazı ile. Haşiye-lerde parçalar, beyitler vardır.

İstinsah kaydı yoktur, **XI./XVII.** yüzyıl.

Baş : آفتاب اندر شرف شد بر جهان فرمان روا
کرد دیگرگون زمین و کرد دیگرسان هوا

Son : همیشه سایه عدل تو بادا بر سر عالم
که عالم را بعدل خویش خالی از ستم داری

Bu nüshada şiirler, kafiyelerine göre, alfabe sırasına konulmuştur.

تغزلات قصائد

معزى

30. TAĞAZZULĀT-İ KAŞĀ'ID

MU'ZZĪ

Bu nüsha Mu'izzî *Dīvān*'ındaki (yk. bk.) kasidelerin başında bulunan *tağazzulāt* kısımlarının toplaması suretiyle meydana getirilmiştir.

Universite kütüphanesi FY 1112 (= Halis Ef. 4080).

Kırmızı kumaş kaplı, yarı meşin bir cilt içinde, 65 yaprak. 11,4 × 17,5 (6,3 × 12,3) cm. eb'adında; mavi cetvel içinde, 15 satırlı, ince harfli ta'lik yazı ile, söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı (65^b): با تمام رسید تغزل قصائد امیر معزى و چند رباعى در شب
چهارشنبه سیم رجب... در محروسه قسطنطنیه در کنج کارونسرای ۱۲۸۲

(«İstanbul, çarşamba, 3 receb 1282 h.»).

Baş : چو عاشق شد دل و جانم رخ و زلفین جانان را
دل و جان را خطر نبود دل این را باد و جان آن را...

Nüshada şu kısımlar bulunmaktadır:

Yap. 1^b – 55^b alfabe sırasıyla tegazzüller; 55^b – 64^a bir kaç terkib ve tercibend, gazel ve kıt'a; 64^b – 64^a birkaç rubaî.

Son : اندر کف جام و بر سر افر داری
بر کف و آفتاب بر سر داری

دیوان

31. DĪVĀN

سنائی

SANĀ'Ī

İran edebiyatının ilk büyük sûfî şairi olan Gazneli Hakîm Sanā'î, tam adı ile, Abu'l-Macd Macdūd b. Ādam, ihtimal 473 (1080/1081) yılına doğru doğmuştur. Gazneliler sarayının parlak medhiye şairi olarak, 'Alā' ad-Davla Mas'ūd III. (hüküm yılları 493 – 508 = 1099 – 1114) ve bilhassa bunun oğlu Bahrāmşāh (hüküm yılları 511 – 547 = 1118 – 1152) için medhiyeler yazmış, hayatının sonuna doğru, dünyayı terke karar vererek, tasavvuf yoluna girmiş ve kendisine asıl şöhretini temin eden *Hadīka* (aş. bk.)'sını yazmıştır. Ölüm tarihi olarak, pek çeşitli yıllar gösterilirse de, bunlar arasında pazartesi 11 şaban 525 (8 mayıs 1131) tarihi gerçeğe en yakın tarih olmalıdır. Bk. *Çahār maqāla*, s. 44, 128 – 137; 'Avfî, II, 252 – 257; Davlatşāh, s. 96 – 99; Ahmed Amin Rāzî, I, 307 – 317; *Tercüme-i Nafahāt*, s. 666 – 668; Āzar, s. 106; *M F. I*, 254 v. dd.; *R'Ā*, s. 196 – 210; H. Ritter, *Philologica VIII. Anşārî Herevî-Senā'î Gaznewî (Der Islam, 1935, XXII, 100 – 105)*; *Suḥan u suḥanvarān*, I, 267 – 327; Hayyāmpūr, *F S.* s. 277; Halil Allāh Halilî, *Hakîm Sanā'î*, Kâbul, 1315 ş. (Sanā'î hakkında ilk ciddi müstakil eser); Nazir Ahmad *Makātib-i Sanā'î*, Rampur, 1962 (Sanā'î hakkında geniş bir önsöz ile); *İA*, 1965, X, 476-486 (A. Ateş).

Aslında 30.000 beyit kadar olduğu söylenen Sanā'î'nin *Dīvān*'i çok iyi yazmalara dayandırılarak, M. Rażavî tarafından hazırlanmış olan basmasında (*Dīvān-i Hakîm Sanā'î*, Tahran, 1341/1962) 13.780 beyit tutmaktadır (bk. *İA*, X, 481). Fakat bu *Dīvān*'in nüshaları arasında büyüklük bakımından çok fark vardır. Başka elyazması nüshaları için bk. Rieu, II, 550^a; Ethé, *IO*, nr. 579 v. d.; *Taşkent*, II, 35 v. dd., v. b.

Nuruosmaniye 3809.

Ebrû kâğıt kaplı, yarı meşin bir cilt içinde, 215 yaprak. 12,5 × 20,7 (6,8 × 15,5) cm. eb'adında; 25 satırlı okunaklı bir nesta'lik, söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı yoktur, **XI./XVII.** yüzyıl.

Baş : شكيبا را بحکم تست جبارا شكيبائی
توانارا بامر تست دادارا توانائی

Yaprak 1^b — 200^b tertipsiz kaside ve kıt'alar bulunmaktadır.

Yaprak 201^a — 215^a'da rubailer vardır.

حديقة الحقيقة

سنائی

32. HADİKAT AL-HAKİKA

SANĀ'Ī

Sanā'î'nin en tanınmış eseri olan *Hadikat al-hakika va tarikat al-şari'a* İran edebiyatında ilk önemli tasavvufî mesnevidir. Mavlânâ'nın *Maşnavî*'sinde *İlâhî-nâma* adı ile anılan (krş. Aflākî, *Manâkıb al-ârifîn*, nşr. T. Yazıcı, Ankara, 1961, *TTK yayınlarından*, nr. III/3, s. 222,240) bu eser, Gazneli Sultan Fahr al-Dîn Bahrâmşâh'a ithaf edilmiş olduğundan, *Fahrî-nâma* adı ile de anılmaktadır. *Hadika* 10.000 beyit kadar tutan mesnevî şeklinde bir eserdir. Esas olarak tevhid, *Kur'an*, Peygamber'in nâtı v.b., akıl, ilmin fazileti, küllî nefis, insan, Bahrâmşâh ve sarayının ileri gelenlerinin medhi ile hükümdarların vazifeleri, saâdet yolu, kendi ahvali olmak üzere on bölüme (*bâb*) ayrılmıştır. Her bölümde Sanā'î düşüncelerini bir takım hikâyeler ile açıklar (bk. *İA*, X, 481, v.d.),

Nüshalarına pek çok tesadüf edilen *Hadika*, bir kaç defa basılmış olup. İstanbul'da bulunan mühim bir elyazmasından da (Bağdatlı Vahbi, nr. 1672, bu nüsha Konya'da 552 h.'de istinsah edilmiştir) istifade edilerek, hazırlanmış olan tenkidli bir neşri Mudarris-i Rażavî tarafından yayınlanmıştır: *Kitâb-i Hadikat al-hakika...*, Tahran, 1319 ş.

Sanā'î eserinin sonlarında (nşr. M. Rażavî, s. 718 v.d.) ihtiyarlığın- dan bahseder ve fırsat bulursa, bunu genişleteceğini söyler (krş.) *anılan basma*, önsöz, s. XXIV). Öyle görünüyor ki, eser son şeklini almadan, şiddetli tenkidlere maruz kalmış ve Sanā'î, bir fetva almak üzere. henüz tamamlanmamış bir nüshasını Bağdad'a göndermiştir. Bir müddet sonra, kendisi vefat ettiğinden, eser noksan kalmış ve herkes bulabildiği kadarını yazarak, nüshalarını çoğaltmıştır. Sanā'î daha önce eserine mensur bir önsöz de ilâve etmişti (bk. Halîlî, *Dar bâra-i yak nusşa-i kadîm-i Kulliyât-i... Sanā'î* Kâbul, 1338 ş. ve M. Rażavî, *Divân-î.... Sanā'î*, önsöz, s. LIV). Muhammed b. 'Alî al-Raffâ' adlı

bir şahıs, saraydan aldığı bir emir üzerine, bu önsözü bir az değiştirek, *Hadîka*'yı toplamış ve tertip etmiştir ki, şimdi elde bulunan tam nüshalar bu tertiptir.

Ayasofya 1762/1 (Dergi). Yaprak 1^b – 107^b.

Adi, yeni, yarı bez bir cilt içinde, 139 yaprak. 20,2 × 27,1 (12,8 × 18,7) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 4 sütun hâlinde, 31 satırlı hattat nesta'liki yazı ile. Söz başları kalın kalemle.

Yap. 1^a'da, daire biçimde bir süs içinde, ... *برسم خزانة السلطان بن السلطان* ... yazılıdır. Bundan anlaşıldığı üzere, bu nüsha Timur'un torunu olup, 837 (1433/1432)'de ölmüş olan Baysungur'un hususî kütüphanesi için yazılmış şâhâne bir nüshadır.

Yap. 1^b'de serlevha, 4 tezhipli ve nakışlı sahife içinde *Hadîka*'nın fihristi vardır; yap. 4^b ve 108^b'de serlevhalar.

İstinsah kaydı (yaprak 107^b): *تم ... في التاريخ (!) شهر صفر ... لسنة
احدى وتسعين وسبعمائة بمدينة شیراز...*

(«Şiraz, safer, 791 h.»).

Baş :

الحمد لله الخبير بحفیات الضمائر ...

Bu kısım yukarıda anılan Muhammed b. 'Alî al-Raffā'nın, *Sana'î*'nin önsözüne dayanarak, yazmış olduğu önsözdür (bk. *anılan basma*, s. 1 – 57).

Asıl *Hadîka*'nın başı (yaprak 4 b):

ای درون پرور برون آرای ...

Son :

*باد بر مصطفی درود و سلام
ابد الذهر صد هزاران عام*

33. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 475/1 (Dergi). Yaprak 1^b – 140^b.

17,3 × 24,8 (12,2 × 17,2 cm.) eb'adında, 4 sütun hâlinde, 19 satırlı güzel nesta'lik yazı ile.

İstinsah kaydı (140^b): 'Alî b. Haydar, 25 receb 898 h.

Baş :

ای درون پرور برون آرای ..

Bu nüshada her hangi bir önsöz yoktur.

Son : پانصد و بیست و چار [پنج نخ] رفته زعام
 پانصد و سی و پنج [چار نخ] گشت عام ...
 صد هزاران ثنا چو آب زلال
 از رمی باد بر عمد و آل

Bu nüshada yaprak 141^a — 152^a arasında, Sanā'ī'den alınmış bazı şiirler vardır.

Baş : طلب ای عاشقان خوشرفتار
 طرب ای نیکوان شیرین کار ...

Bunlar uzun ve kısa şiirlerinden yapılmış seçmelerden ibarettir.

34. AYNİ ESER ³

Nuruosmaniye 2361.

Yeni tamir edilmiş, yarı meşin bir cilt içinde, 313 yaprak; 16,2 × 30 (7 × 19,4) cm. eb'adında, çok kalın ve âhârlı kâğıt, üzerine yıldız serpilmiş; mavi ve yıldız cetvel içinde, 17 satırlı, son derecede güzel ve muntazam ta'lik yazı ile; söz başları yıldız veya mavi mürekkeple.

1^a'da daire biçiminde süs vardır ki, üzerinde yazı yoktur; yaprak 1^b — 2^a son derece güzel tezhipli.

İstinsah kaydı yoktur; IX./XV. yüzyıl.

Baş ve son aynı.

35. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2363.

Tamir görmüş, biraz kurt yenikli bir cilt içinde, 256 yaprak, 10,8 × 18,7 (5 × 11) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 17 satırlı, âdi bir nesta'lik, söz başları kırmızı. Yap. 1^b'de adi bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı: 10 zilka'de, 1018 h.

Baş ve son aynı.

36. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2364.

Tamir görmüş basma şemseli, iç tarafı oymalı, meşin bir cilt içinde, 205 yaprak. 11,4 × 20,3 (6,8 × 13,1) cm. eb'adında, ortada 17, kenarda 11 satırlı, muahhar İran neshi.

Yaprak 1^b, 2^a tezhipli, söz başları yıldız içine yazılmış, yazı mavi, kırmızı ve yıldız cetvel içinde.

İstinsah kaydı: 1032 h.

Baş ve son aynı.

37. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 37.

Tamir görmüş, siyah meşin bir cilt içinde, 511 yaprak. 14 × 24,2 (7,5 × 15) cm. eb'adında. 11 satırlı muntazam ve güzel ta'lik, kırmızı siyah ve yıldız cetvel içinde, yazı yazılan yerler altın serpmeye. Yap. 1^a'da âdi bir serlevha.

Ferağ kaydı: ... بانه في شهر ربيع اول سنة ١٠٣٩ بروز نجشته ...
کاتب (!) العبد المذنب محب علي ولد مولانا ابراهيم ولد حافظ محمد امين الشهدى ستر الله عيوبه
(«Muhibb-i 'Alī b. İbrāhīm... al-Maṣḥadī, 10 rebiülevvel 1039 h.»).

Yaprak 1^b – 12^b, Muḥammed b. 'Alī al-Raffā' (nüshada: al-Raḳḳā')'in önsözü.

12^b – son, asıl *Hadīka*. Baş ve son aynı.

38. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2362.

Lake kaplı bir cilt içinde, 203 yaprak. 10 × 17,6 (7,3 × 14,6) cm. eb'adında, yıldız ve mavi cetvel içinde, ortada 15 satırlı, kenarda 22 satırlı açık nesta'lik yazı ile, söz başları kırmızı.

Yap. 1^b'de adi serlevha.

İstinsah kaydı: 'Abd al-Raṣīd, 1046 h.

Baş ve son aynı.

39. AYNI ESER

Üniversite kütüphanesi FY 1245.

Yeni tarzda kırmızı meşin bir cilt içinde, 274 yaprak. 12,5 × 13,8 (6,5 × 17,1) cm. eb'adında, rengârenk bir cetvel, 19 satırlı, güzel nesta'lik. Söz başları kırmızı.

Yaprak 1^b — 2^a tezhipli. Başta ve sonda sayılmamış boş yapraklar var.

İstinsah kaydı (274): تمت حديقة لطيفة . . . در تاريخ دوازدهم شهر ربيع الاخرى سنة يكهزار ونود وسه هجرى واقعه خطه . . . غزنین بجهة كتابخانه سرکار فيض آثار خان عاليشان صاحب وقبله حقيق يار خان حو (كذا) . . . خط . . . ابراهيم بيك منشى (‹brāhīm Bey Munşī tarafından, 12 rebiülâhır 1093 h.'de, Gazne'de Yār Hān Hatū (Hatak?)'nun kütüphanesi için istinsah edilmiştir).

Baş ve son aynı.

40. AYNI ESER

Üniversite kütüphanesi FY 177.

Solmuş yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 387 yaprak. 13,3 × 23,2 (6,4 × 14,8) cm. eb'adında, mavi ve yıldız cetveller içinde, 15 satırlı güzel nesta'lik. Yaprak 1^b, 3^b, 25^a, 29^b'de güzel başlıklar; yap. 1^b — 2^a, 3^b — 4^a, 11^b — 12^a çok güzel tezhipli ve nakışlı, söz başları kırmızı. Haşiyelerde, kelime anlamları, beyit anlamları veya hadis ve âyetlerden iktibaslar gösterilmiştir.

İstinsah kaydı: بتاريخ دوم شهر صفر . . . سنة هزار ونود وهشت حسب الفرمودة . . . مير شمس الدين . . . بيد ضعيف . . . محمد شفيع بنحو (؟) . . . تحرير يافت (‹Mīr Şams al-Dīn'nin emri ile, Muhammed Şafī^c P.h.v(?) tarafından safer 1098 h.'de istinsah edilmiştir).

Hadīka'nın bu nüshası 'Abd al-Laṭīf b. 'Abd Allāh al-'Abbāsī'nin hazırlamış olduğu tenkidli ve kısmen de açıklamalı bir metnini içine alır. *Maşnavī* üzerindeki çalışmaları ile daha çok tanınan (bk. nr. 211) ve aslen Gücerâtlı olan 'Abd al-Laṭīf 'Abbāsī, ilk önce Laşkarhān'ın maiyetinde bulunmuş, Hind-Türk imparatorlarından Cihāngir (1014—1037 = 1605 — 1627) zamanında Kâbul divanında vazife görmüş, Şāhcihān (1037 — 1068 = 1628 — 1658) zamanında birçok önemli vazifelerden başka, bir müddet için, vak'anüvislik yapmış olan değerli bir şahsiyettir.

1048 veya 1049 (1638 veya 1639) yılında. oldukça yaşlı olarak, vefat etmiştir. Bk. Muhammed Şālih Kanbū, 'Amal-i Şālih, (nşr Ğulam Yaz-dānī), Kalkūta, 1939, III, 437, 438; Rieu, III, 589; Ethé, IO, 575 v.d.

Bu nüshanın başında (yaprak 1^b — 2^b) 'Alī b. Hacı al-Haravī adlı birinin iyi ve doğru bir *Hadīka* nüshası almak istediğini, fakat bulamadığını ve bulduklarını da, çok pahalı olduğundan, alamadığı, nihayet her halde bu nüshaya esas olan nüshayı bulduğunu anlatan bir yazısı vardır. Bundan sonra yaprak 3^b — 10^b'de 'Abd al-Laṭif 'Abbāsī'nin önsözü gelir ki, şöyle başlar:

این نوشتگه گلزار است که ...

'Abd al-Laṭif al-'Abbāsī burada *Maşnavī*'yi tashih, tenkih ve tavzihten sonra, *Hadīka* üzerinde de aynı şekilde bir çalışma yapmak istediğini, eski nüshalar aradığını ve nihayet bu nüshayı 1038 h.'de tamamladığını anlatır. Bundan sonra, 'Abd al-Laṭif al-'Abbāsī'nin kısa girişini müteakip (yaprak 11^a), yaprak 11^b — 24^b'de Sanā'ī'nin asıl önsözü gelir ki, başı şöyledir:

سپاس و ستایش مبدع است که بسخن پاک سخندان و سخن گوی را ابداع کرد ...

Nihayet yaprak 25^a — 28^b'de 'Abd al-Laṭif 'Abbāsī'nin ikinci önsözü bulunur ki, şöyle başlar ve bu yazmış olduğu bilinen şerhin önsözüdür:

بر ناقدان بصیر و صیرفیان خبیر ... مخفی و مستور نماید که ...

Yap. 29^a—^b fihristler.

Yap. 29^b—387^b asıl *Hadīkat al-ḥakīka* metni.

Baş ve son aynı.

منتخب حدیقه

41. MUNTAḤAB-İ ḤADĪKA

Sanā'ī'nin *Hadīkat al-ḥakīka*'sından kim tarafından ve hangi esaslara göre yapıldığı bilinmeyen çok küçük bir seçmedir.

Üniversite kütüphanesi FY 538/17. Yaprak 554^b — 560^b (kenarda).

10,5×19,8 (10,1×17) cm. eb'adında, ta'lik yazı ile, 826 h.'de istinsah edilmiştir. Bk. nr. 119.

Baş : ای درون پرور ...
 Son : ما نمودیم راه رشد و نجات ختم کردیم و بر نبی صلوات

منتخب حدیقه

42. MUNTAḤAB-İ ḤADĪKA

Sanā'î'nin *Ḥadīkat al-ḥakīka*'sından yapılmış bir seçmedir. Seçme-yi yapanın kim olduğu belli değildir.

Universite kütüphanesi FY 1080.

Yeni siyah bez bir cilt içinde, 48 yaprakta 10,4 × 17,8 (8 × 14,2) cm. eb'adında: siyah ve yaldız cetvel içinde; ortada 14, kenarda 28 satırlı adi nesta'lik yazı, söz başları kırmızı. Yap. 1^b'de kitabın adını ihtiva eden sade bir başlık.

İstinsah kaydı yoktur. IX./XV. yüzyıl, Şiraz işi.

Baş : ای درون پرور ...
 Son : اینک اقلیم یم و امید مت خود یکی روزه راه خورشیدست

منتخب منتخب حدیقه

داعی

43. MUNTAḤAB-İ MUNTAḤAB-İ ḤADĪKA

DĀ'Ī

Sanā'î'nin *Ḥadīkat al-ḥakīka*'sından yapılmış olup, adı *Muḥtaşar-ı İntihāb-i Ḥadīka* veya sadece *İntihāb-i Ḥadīka* şeklinde de görülen bu seçmenin bir nüshası (bk. Ethé - Sachau, *Bodl.*, I,467) Farīd al Dīn 'Aṭṭār'a isnat edilmiştir (krş. *Topkapı Sarayı*, s. 144—145). Ancak bu isnadın sağlam bir esasa dayanmış olması pek az muhtemeldir. Kendisine adını açıklamadan Dā'î sıfatını veren veya şiirlerinde bu mahlası kullanan seçmenin toplayıcısı, önsözünde, *Ḥadīka*'dan bir seçme yaptığını, bütün eserin 1001 beyit olduğunu söyler.

Eserin önsözünde geçen (aşağıya bk.) Dā'î kelimesi genel anlamda «duacı» demek olmayıp da, bir kimsenin mahlası ise, bu seçmeleri yapan şahsın şiirlerinde Dā'î mahlasını kullanan manzum, mensur kırk kadar kitabı bulunan sûfi şair şeyh Niẓām al-Dīn Maḥmūd Ḥusaynî Şīrāzî

(ölümü 867 = 1462/1463 veya 870 = 1465/1466 yılında veya bu yıllar arasında) olması gerekir. Onun Maḥmūd Şabustrî'nin *Gulşan-i rāz'*i üzerine *Nasā'im-i Gulşan* adlı bir şerhi de vardır (hal tercümesi kaynakları v.b. için bk. ileride nr. 360).

Universite kütüphanesi FY 498.

Tamir görmüş basma ve köşebendli, iç tarafı oymalı siyah meşin cilt içinde, 31 yaprak. 11,6 × 23 (5,6 × 14,2) cm. eb'adında, mavi ve yıldız cetvel içinde, 17 satırlı, fevkalâde hattat nesta'liki yazı ile. Söz başları yıldız; yazılı yerler ekseriya altın serpmeli, 1^b'de serlevha.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş :	ذات حق را سزد باستحقاق ... کرده بود از حدیقه منتخبی روزی آن منتخب مطالعه کرد ... ازوی این مختصر برون آورد عدد آن هزار و یک ابیات	حمد و شکر خدا علی الاطلاق پیش ازین داعی از بی سببی دوستی در کمال سیرت فرد خاطر آن التماس اجابت کرد هست ر وفق اسم ذات و صفات

Seçmelerin başı:

الباب اولال فی آیات الله و صفاته
ای درون ...

Son : پانصد و سی و چار کشته تمام

پانصد و بیست و چار رفته زعام

44. AYNI ESER

Universite kütüphanesi FY 302. Yaprak 47^b — 81^b.

Defter gibi meşin bir cilt içinde 112 yaprak. 17,5 × 22 (15,2 × 17) cm. eb'adında; 15 satırlı, açık bir ta'lik yazı, söz başları aynı mürekkeple, fakat nesih yazı ile.

İstinsah kaydı (yaprak 87^a): تمت .. فی سنة ۱۳۱۷ هجری حرره . لا
عباسی روضه خوان ولد مرحوم ابو طالب

(«Abū Ṭālib oğlu Ravza-hyān Mollā 'Abbāsī, 1317 h »).

Baş ve son bundan önceki nüsha gibi.

(Bu nüshada bundan evvel, yani 1^b — 47^a'da ve bundan sonra, başsız ve sonsuz Arapça ve Farsça notlar vardır).

Farsça Manzum — 3

منتخب حدیقه

45. MUNTAHAB-I HADİKA

Sanā'ī'nin *Hadika*'sından yapılmış olan ve bundan önce tavsif edilen seçmelere benzemeyen bir seçme.

Universite kütüphanesi FY 1122.

Tamir görmüş, kahverengi bir cilt içinde, 45 yaprak. Sondan noksan. $9,6 \times 17,3$ ($6,2 \times 13$) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 12 satırlı itinalı nesta'lik, 1^b'de serlevha; 1^b — 2^a müzehhep, fakat yıpranmış, fazlaca kurt yeniği var; kaba bir şekilde tamir edilmiştir.

Istinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Baş : حمد یجد صفت زداغ را مدح بيقدم ذات سبحان را

کنوز الانبیاء و رموز الاولیاء

سنائی

46. KUNŪZ AL-ANBĪYĀ' VA. RUMŪZ AL-AVLİYĀ'

SANĀ'Ī

Sanā'ī'nin bazan ayrı bir eseri gibi gösterilen (bk. M. Rażavī, *Dīvān-i . . Sanā'ī*, önsöz, s. XCI) bu şiir aslında onun büyük bir kasideinden ibarettir.

Nuruosmaniye 5008/14. Yaprak 143^a — 148^b (kenarda).

30 satırlı güzel nesta'lik yazı ile, tanınmış Osmanlı şairi Cavri tarafından 1051 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için nr. 225.

Baş : طلب ای عاشقان خوش رفتار طرب ای نیکوان شیرین کار

Bk. *Dīvān*, anılan basma, s. 196 — 204.

سیرالعباد

سنائی

47. SAYR AL-'IBĀD

SANĀ'Ī

Bu eser Sanā'ī'nin çok dikkate değer eserlerinden biri olup, ruhun kâinatta bir dolaşmasını anlatır (bk. H. Ritter, *anılan makale*, s. 101)

ve bu itibarla Dante'nin bir mübeşşiri telâkki edilmiştir, bk. R.A. Nicholson, *A Persian Forerunner of Dante* (*Journal of the Bombay Branch of the RAS, N.S.*, 1943, XIX, 1 — 5; Farsça tercümesi: *Yādgār*, yıl 1, sayı 4, s. 48 — 57; krş. *IA*, X, 381^b).

Bu eser bir defa basılmıştır: Tahran, 1315 s.

Şerhi için bk. H. Ritter, *anılan makale*, s. 101 v.d.

Universite kütüphanesi FY 538/12. Yaprak 506^b — 513^a (kenarda).

10,5 × 19,8 (10.1 × 17) cm. eb'adında, ta'lik yazı ile, 826 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 119.

Baş : مرحبا ای برید سلطان وش تخت از آب و تاجت از آتش

Son : تا چنین نظم همچو آب حیات ختم کردیم و بر نی صلوات

Müstensih şunu ilâve ediyor : این رساله ... ابوالمجد مجدود بن آدم... را بر مدح محمد منصور ختم کرده بود و بتطویل انجامیده مناسب این مجموعه نبود نوشته نشد و در اداء آن ذیلی که حکیم اوحدالدین طبیب الرازی برین نوشته نوشته شد.

Bundan anlaşılıyor ki, burada metin tamam değildir, nüshanın sonunda eserin ithaf edildiği Muhammed b. Manşūr-i Saraḥsī'nin medhi bulunması gerekirken, müstensih bunu, lüzumsuz görerek, çıkarmış, yerine Avḥad al-Dīn Ṭabīb al-Rāzī'nin bu esere yazdığı zeyli (bk. burada nr. 49) koymuştur.

48. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4964/31. Yaprak 107^b — 126^b (kenarda).

16 × 25,2 cm. eb'adında, 40 satırlı açık ta'lik yazı ile. IX./XV. yüzyıla ait bir dergi içinde.

Nüsha için bk. nr. 371.

Baş: aynı.

ذیل سیر العباد

اوحد الدین طبیب رازی

49. ZAYL-İ SAYR AL-İBĀD AVḤAD AD-DĪN ṬABĪB RĀZĪ

Sanā'ī'nin *Sayr al-İbād*'ına bir çeşit bir ek teşkil eden bu *Zayl*'in yazarı olan Avḥad ad-Dīn Ṭabīb Rāzī hakkında her hangi bir bilgiye tesa-

düf edilmemektedir. Eserde yazarın yaşadığı devri gösteren her hangi bir kayıt da bulunamıyor. Her halde bu yazar nüshanın istinsah tarihi olan 826 (1422/1423)'dan önce yaşamış olan bir yazardır.

*Zayl-i Sayr al-'ibād'*a gelince, bu eser küçük bir mesnevî olup, bir ek gibi değil, başlı başına bir eser gibi kaleme alınmıştır. Burada, Tanrı'nın birliği hakkında bir girişten sonra, Âdem peygamberin kemâli, Peygamberin na'tı gelir. Bunu Sanā'î'nin *Sayr al-'ibād'*ını anlatan bir bölüm ile bir hikâye takip eder; nihayet, insan oğlunun Tanrı'dan gelip, Tanrı'ya gideceği anlatılır.

Eser, şimdilik yegâne nüsha gibi görünen ve aşağıda tavsif edilen nüshadan alınarak, 'Abbās İqbāl tarafından yayınlanmıştır: *Zayl-i Sayr al-'ibād-i Sanā'î* (*Macalla-i Dānişkada-i Adabīyāt*, Tahran, 1334 ş., yıl 2, sayı 3, s. 8 — 16).

Universite kütüphanesi FY 538/13. Yaprak 513 a — 515 a (kenarda).

10,5 × 19,8 (10,1 × 17) eb'adında, ta'lik yazı ile, 826 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 119.

Baş : بیش ازین مرغ فهم بر نبرد ای خداوند جسم و جان و خرد

Nüshada söz başı yerleri boş bırakılmıştır.

Son : آنچه میجوئی ایزدت بدهاد گر ازینت نمی شود دل شاد

طریق الحقیق

سنائی

50. TARİK AL-TAḤKİK

SANĀ'Ī

Sanā'î'ye isnat edilen, fakat onun olmadığı kesin olarak kabûl edilebilecek olan 896 beyit kadar tutan küçük tasavvufî bir mesnevîsidir. Bk. H. Ritter, *anılan makale* s. 102. ve krş. *IA*, X, 483 ve burada nr. 572. Eser 528 (1133/1134)'de yazılmıştır. Taşbasması ile 1309 h.'de Tahran'da ve başka yerlerde basılmıştır.

Universite kütüphanesi FY 474/6. Yaprak 87^b — 98^b.

17,3 × 24,8 (12,2 × 18,2) cm. eb'adında, 4 sütun halinde, 19 satırlı, güzel nesta'lik yazı ile.

İstinsah kaydı: 22 ramazan 898 h.'de 'Alī b. Ḥaydar al-Ḥusaynī al-Ḳāsimī tarafından Mihrābād-i Nişābūr'da istinsah edilmiştir (yap-
rak 98^b).

Baş : ابتداى سخن بنام خداست آنکه بی مثل و شبه وبی همتاست

Son : تا بیابى مقام اعلى را جانت باید زحق نسلى را

Nüshada yazar adı, yanlışlıkla, Avḥadī şeklinde kaydedilmiştir.

51. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 70.

Yarı meşin bir cilt içinde, 42 yaprak. 16,5 × 21,2 (8,3 × 14) cm.
eb'adında, 11 satırlı, iri harfli ta'lik, söz başları kırmızı mürekkeple.

İstinsah kaydı: 1274 h.

Yap.2^a'da: هذه الرسالة المسماة طريق التحقيق من مصنفات استاذ العلماء مجد الدين
حكيم ثنائى (!) الغزنوى... وتجاوز عمره المبارك عن مائة واربعين سنة حيث قاله بيت
ای ثنائى (!) عمرت از صد چل گذشت گوهر مقصود تو حاصل نکشت
صنف هذه الرسالة فى اواخر عمره المبارك...

Baş aynıdır.

ديوان

عبد الواسع الجبلى

52. DĪVĀN

'ABD AL-VĀSĪ' AL-CABALĪ

Büyük Selçuklu hükümdarı Sultan Sencer'in (511 — 552 = 1117 —
1157) şairi olarak meşhur olan Badī' al-Zamān 'Abd al-Vāsi' b. 'Abd
al-Cāmi' Ġarcastānī Cabalī Afganistan'ın Ġarcistān eyaletinden olup,
Sencer'den başka Gazneli hükümdarı Bahrāmşāh'ı (511 — 547 = 1118 —
1152) ve bu devletlerin ileri gelenlerini medhetmiş ve 555 (1160) yılın-
da ölmüştür. Bk. 'Avfī, II, 104 — 110; Davlatşāh, s. 73 — 76; Āzar, s. 89
v.d.; Ahmed Amīn Rāzī, II, 117; MF, I, 185 — 192; Suḥan u suḥanvrān,
I, 327 — 334; 'A Navā'ī Çand nukta rāci' ba aḥvāl-i 'Abd al-Vāsi'-i
Cabalī (Yādgār, I, sayı 8, s. 45 — 46).

'Abd al-Vāsi' Cabalī Dīvān'ının nüshalarına oldukça nadir olarak
tesadüf olunur. Bk. Sachau-Ethé, Bodl., I, 469 — 470; Maclis, s. 349 — 350;

Sipahsālār, II 636 — 637 (iki nüsha); Ch. Beatty Library, I, 5 (699/1300 tarihli bir mecmua içinde).

Bu *Dīvān*, görünüşe göre, ilk defa olarak yakınlarda neşredilmeğe başlanmıştır: *Dīvān-i 'Abd al-Vāsi'-i Cabalī* (nşr. Zabiḥ Allāh Şafā) Tahran, 1339 — 1341 ş. I — II. (*İntişārāt-i Dānişgāh-i Tahīrān* nr. 604, 757). İlk cildi yalnız kasideleri, ikinci cildi mersiye, terkiib, gazel ve başka şiirleri ihtiva etmektedir.

Universite kütüphanesi FY 288 (= Rıza Paşa 452).

Meşin bir cilt içinde, kısmen şirâzededen çıkmış 210 yaprak; 17 × 23 (10,6 × 16 5) cm. eb'adında; kırmızı cetvel içinde, 15 satırlı güzelce yeni ta'lik yazı ile. Söz başları kırmızı mürekkeple.

İstinsah kaydı yoktur, fakat Ḥabīb Allāh İsfahānī'nin yazdığı veya yazdırdığı nüshalardan (bk. burada nr. 53) biri olduğu muhakkaktır. Bundan dolayı XIII./XIX. yüzyılın sonuna ait bir yazmadır.

Nüsha şöyle başlar :

در مدح سلطان سنجر گوید

زهی آفاق را سلطان زهی امام را مولا

زهی گردون ترا چاکر زهی گیتی ترا مولا

Nüshada yaprak 1^b — 139^a kasideler, 139^b — 146^a musammatlar, 146^a — 150^a terkiibler, 150^b — 164^b kıt'alar, 165^a — 200^a gazeller, 200^b — 210 rübâiler bulunmaktadır.

Her kısımda şiirler kendi aralarında alfabe sırasına konulmuştur.

دیوان

53. DĪVĀN

حسن غزنوی

ḤASAN ĞAZNAVĪ

Şiirlerinde özellikle Gazne hükümdarı Bahrāmşāh'ı (hüküm yılları 511 — 547 = 1118 — 1152) medheden Sayyid Aşraf al-Dīn Abū 'Alī Ḥasan b. Muḥammed (bazı kaynaklarda, yanlış olarak, Nāşir) al-Ğaznavī ikinci devir Gazneliler ve Selçuklular saraylarının en tanınmış şairlerinden biridir. Kendisi aynı zamanda bilgin ve sūft olarak da büyük bir şöhrete sahipti. Arapça şiirler de yazıyordu. Peygamber âilesinden geldiği için adı Sayyid Ḥasan Ğaznavī şeklinde de anılır. Eski kaynaklarda kendisine sadece Sayyid Aşraf denilmektedir. Galiba Bahrāmşāh ile arasının açılmasından sonra, hacca gitmiş, dönüşte Bağdad'a uğramış,

buradan ayrılarak, Irak Selçuklu hükümdarı Sultan Mas'ūd'un (hüküm yılları 526=1132 ve 529 — 547=1135 — 1152) ve bunun ölümünden sonra, diğerlerinin sarayında bulunmuştur. Belki memleketine dönerken bulunduğu Cuvayn şehrine bağlı Āzādvār kasabasında, 565 (1169/1170) yılında birdenbire ölmüş ve burada defnedilmiştir (ölüm yılı olarak verilen diğer tarihler gerçeğe uymaz). Türbesi bugün bir ziyaret yeridir. Bk. Rāvandī, *Rāḥat al-şudūr* (nşr. Muhammed İkbāl), terc. Ahmed Ateş, *TTK*, Ankara, 1958 — 1960, s. 56 57. 183, 184, 187, 236. 242, 263, 294; 'Avfī, II, 270 — 276; Davlatşāh, s. 104 — 106; Ahmed Amin Rāzī, I. 318; Āzar, s. 104; *MF*, I, 192 — 196; *R 'Ā*, s. 185, 186; 'Abbās İkbāl, *Sayyid Hasan-i Ğaznavī*, (*Armağān*, XV, 81 — 90); Hayyāmpūr, *FS*, s. 159; Mudarris-i Rażavī, aşağıda anılan *Dīvān* basmasının önsözü (Tahran, 1328 ş.).

Hasan Ğaznavī'nin daha ziyade medhiyeler ihtiva eden *Dīvān*'ı oldukça çok sayıda elyazmaları halinde bugüne kadar muhafaza edilmiştir. Bk. Ethé, *IO*, I, 580 — 581 (3 nüsha); *Sıpahsālār*, II, 588 — 890 (2 nüsha); *Taşkent*, II, 34.

Bu *Dīvān* son zamanlarda basılmıştır: *Dīvān-i Sayyid Hasan-i Ğaznavī mulakḳub ba Aşraf* (nşr. Taḳī Mudarris-i Rażavī), Tahran, 1328 ş./1951 (*İntişārāt-i Dānişgāh-i Tahran*, nr. 73).

Burada tavsif edilen nüsha India Office kütüphanesi, nr. 931'de bulunan nüshanın aynıdır.

Nuruosmaniye 3810.

İçerisinde çiçek şekilleri bulunan şemse ve kenarbendli, zincirekli, içi aynı şekilde oymalı meşin bir cilt içinde, 104 yaprak. Sondan noksan ve yaprak 103^b'den sonra, ne kadar olduğu anlaşılamayan, bir atlama var. Görünüşe göre, diğer kısımlar tamamdır. 16,2×26,7 (8,3×16) cm. eb'adında, mavi, kırmızı ve yaldız cetvel içinde, 13 satırlı hattat ta'liki yazı ile. Yazılı kısımlar altın serpmeli ve daha koyu renkte bir kâğıtta. Yap. 1^b'de bir serlevha var.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Nüsha, burada olduğu gibi, diğer yazma nüshalarda da, adını açıklamamış olan ve Hasan Ğaznavī'nin bu *Dīvān*'ını toplayan bir şahsın mensur önsözü ile başlar (yaprak 1^b — 4^b, basma s. 1 — 4). Bu şahıs, o zamana kadar Hasan Ğaznavī'nin *Dīvān*'ının toplanmamış olduğunu, onun ilim ile meşgul olmaktan şiirlerini toplamağa vakti bulamadığını söylüyor. Sonra gençliğinden nasibini almasını temenni ettiği ve lekab-

larını «Türk ve Çin hükümdarı Tuḡa Bilge Buḡra Kara» (bu unvanlar, basmada anlaşılmamış olduğundan, bozulmuştur) ş. kinde kaydettiği Abu 'l-Ḳāsim Maḥmūd b. Muḥammed b. Buḡrā Hān için, *Dīvān*'ı topladığını, başına Arapça bir kaç şiir koyduğunu anlatır (aş. bk.). Burada bahis konusu olan hükümdar herhalde Karahanlılardan Horasan meliki Maḥmūd II. b. Muḥammed olmalıdır ki. 536 – 572 (1132 – 1141) arasında hüküm sürmüş, 1163'te ölmüştür. (bk. *IA*, VI, 264 ve 267, O. Pritsak'ın yazdığı Karahanlılar maddesi, şecerede 15. şahıs). Hasan Ğaznavi'nin bu şahıs hakkında birkaç medhiyesi vardır (bk. *Dīvān*, anılan basma, s. 54, 117, 191 – bu kasidenin başlığında Maḥmūd'un Sultan Sencer'in kız kardeşinin oğlu olduğu tasrih edilir – , 193, 194).

Mesur önsöz şöyle başlar:

الحمد لله رب العالمين

واجبست بر ارباب عقل ... شرف نطق وفضيلت سخن دانستن وشناختن ... (2^a) واگرچه امروز سيد امام اجل ... ابو على حسن بن محمد الحسيني الغزنوي ... روى در نقاب تراب آورده بحمد الله که چندین خلف صدق از نظم رفيع و نثر بدیع تازی و فارسی ... یادگار گذاشت ...

Yaprak 7^b'de Farsça şiirler başlar:

يا رب اين مايم و اين صدر رفيع معطفاست يا رب اين مائى و اين فرق عزيز مجتباست ...

Bir atlamayı takip eden son yaprakta mensur bir parçanın sonu ile bir diğerrinin başı vardır. Şiirler kâfiyelerine göre tertip edilmiş değildir.

Son : عشق با محنت قرینست عاشق را يك بلا در پيش و ديگرى

ترجمه وصيت على الى ابنه

الحسين

حسن غزنوى

54. TARCUMA-I VAŞİYAT-I

HASAN ĞAZNAVİ

'ALİ İLA 'BNİHI

'L-ḤUSAYN

Bu küçük eser, Sayyid ve Ḥusayn soyundan olduğu bilinen Hasan Ğaznavi'nin IV. halife 'Alî'nin oğlu Ḥusayn'e verdiği bir öğüdün Farsçaya tercümesidir. Yazar, çok açık ve sağlam bir üslup ile yazılmış olan kısa önsözünde, eseri Sultan Mas'ūd adlı bir hükümdara ithaf ettiğini söyler (yaprak 2^a – 2^b):

پیش سلطان فرستم این تحفه
که شد اختر زطالمش مسعود...
بر یکی اسب صد هزار سوار
سخنانی چو همت تو بلند

تا اگر چابک آید و طرفه
کوهر تاج خسرو [ان] مسعود
کیست جز شهریار دولت یار
هم زحیاری بگفتم اندر پند

Bu Sultan Mas'ūd, Hasan Ğaznavi'nin hac dönüşünde yanında bulunduğu (bk. nr. 52, giriş) ve kendisini çok takdir ettiğinden memleketine dönmesine müsaade etmeyip, onu yanında alıkoyan Irak Selçuklu hükümdarı Sultan Mas'ūd b. Muḥammed b. Malikşāh'dan (hüküm yılları 526/1132 ve 529 – 547 = 1135 – 1152) başka kimse olamaz.

Böylece her bakımdan Sayyid Ḥasan Ğaznavi'nin eseri olduğu muhakkak olarak görülen bu eserin başka bir nüshasına tesadüf edemedim.

Universite kütüphanesi FY 1355.

Açık kahverengi meşin bir cilt içinde, 9 yaprak, 10,8×16,5 (6,6×13) cm eb'adında, 15 satırlı nesta'lik yazı ile, Arapça metin kırmızı ile yazılmıştır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş : ترجمة وصیت امیر المؤمنین علی بن ابی طالب ... الی ابنه الحسین ... من مقالة السيد اشرف الدین الحسن الغزنوی ...

نافه مشک قدس بگشادم ...
در دریای علم را ز صدف
دسته گل چو صد هزار نگار ...

در بستان انس بگشادم
بدر آوردم از برای شرف
بستم از باغ حیدر کرار

دیوان

55. DĪVĀN

سوزنی

SŪZANĪ

Kendisine Ḥakīm Sūzanī de denilen Şams al-Dīn Tāc al-Şu'arā' Muḥammed b. Mas'ūd (kaynaklarda: 'Ali, fakat kendisi şiirlerinde babasının adının Mas'ūd olduğunu açıkça kaydeder) Sūzanī Samarqandī Karahanlılar sarayının şairi olmakla beraber, bütün İran edebiyatında en büyük hiciv ustası olarak meşhurdur. Şair iğne anlamına gelen sūzan kelimesinin nisbe şekli olan Sūzanī mahlasını belki hicve meylinden dolayı almıştır; Samarqandī nisbesi ile meşhur ise de, belki bu şehre yakın bir kasabada (Nasaf = Naḥşab v.b.) dünyaya gel-

miştir. Sūzanî'nin *Dīvān*'ında Semerkand Karahanlı hükümdarları (Arslan Hân Muhammed, Tamgâc Hân Mas'ūd v.b.) ile bu devletin ileri gelenleri için medhiyeler bulunmaktadır. Bu devletin tarihi hakkında kaynaklarımız çok az olduğundan Sūzanî *Dīvān*'ından bu bakımdan istifade edilebilir. Bunlardan başka büyük Sultan Sencer hakkında, Harizmşâhlardan Atsız hakkında da medhiyeleri vardır. Sūzanî'nin 569 (1173/1174) veya 562 (1166/1167) yılında öldüğü rivayet olunur. Bk. 'Avfî, II, 191 — 198; Mustavfî, s. 820; Davlatşâh, s. 100 — 103; Āzar, s. 342; *MF*, I, 249 — 252; *Suḥan u suḥanvarān*, I, 334 — 344; Ḥayyām-pūr, *FS*, s. 289 v.d.

Sūzanî'nin şöhretine rağmen, pek çok hiciv de ihtiva eden *Dīvān*'ının nüshaları azdır. Bk. *Mactis*, s. 306 — 311; *Sipahsālār*, II, 609 — 611.

Sūzanî'nin *Dīvān*'ı son zamanlarda, ilk olarak, basılmıştır: *Dīvān-i Ḥakīm Sūzanî-i Samarkandî* (nşr. Dr. Nāşir Āl-Dīn Şāh Ḥusaynî), Tahran, 1338 ş.

Universite kütüphanesi FY 236 (= Rıza Paşa 394).

Meşin bir cilt içinde, 168 yaprak. 18,2 × 27,5 (14 × 25,5) cm. eb'asında; ortada 17, kenarda 28 satırlı şikesteye benzeyen ta'lik bir yazı ile; mor ve kırmızı cetvel, söz başları kırmızı. Yap. 1^b'de fihrist.

İstinsah kaydı: تمام شد دیوان ... حکیم سوزونی سمرقندی در دست کترین بندگان حیب‌الله اصفهانی در شهر قسطنطنیه در عرض یکماه . چون نسخه بسیار سقیم و منحصر بفرد بود از عهده تصحیح درست بیرون آمدن ممکن نبود... فی ۲۵ ربیع الاخر ۱۳۰۸

(«Ḥabīb Allāh İşfahānî, İstanbul, 25 rebiülâhir, 1308 h.»).

Müstensihin bu kaydından anlaşıldığı üzere, metin tamamıyla anlaşılabilir bir durumda değildir.

Baş : سلطان کسی بود که زیلان آب کش
میدان خاک را زهوا بخشد آب خوش...

Yaprak 3^b — 90^a medihler (kaside ve musammatlar), 90^b tövbe ve itizar şiirleri, 91^a — 97^a gazeller, 98^a — 143^b heziller (açık-saçık şiirler), kaside ve musammat şeklinde, 144^a — 163^b mukattaât (ciddî ve alaylı olanları bir arada), 164^a — 167^b rübâîler.

مونس العشاق

سهروردی مقتول

56. MŪNIS AL-‘UṢṢĀK

SUHRAVARDĪ MAQTŪL

Mūnis al-‘uṣṣāk'ın yazarı Şihāb al-Dīn Yaḥyā b. Ḥabaş b. Amīrak al-Suhravardī Halep'te, 36 veya 38 yaşında, felsefî ve dinî düşüncelelerinden dolayı, 5 receb 587 (= 29 temmuz 1191)'de idam edilmiştir. Kendisi Suhravad kasabasında doğmuş, Marāğa'da tahsil görmüş, bir takım seyahatlerden sonra, uzun zaman Anadolu Selçuklu hükümdarı Kılıç Arslan II.'nin (hüküm yılları 551 — 588 = 1156 — 1192) oğlu olan Berkyaruk'u da kendi fikirlerine kazanmıştır (krş. İbn Bibī, *al-Azāmir*, nşr. T. T. K., s. 22 — 25). İslâm âleminde «işrâkî» felsefesini kuran bu olağanüstü şahsın *Hikmat al-işrâk*, *al-Talvîḥāt* v.b. gibi çok kıymetli Arapça eserlerinden başka, küçük, fakat çok değerli Farsça risaleleri vardır ki, *Mūnis al-‘uṣṣāk* bunlardan biridir. Bk. H. Ritter, *Philologica IX, Die vier Suhrawardi (Der Islam, XXIV, 270 — 286)*; H. Corbin, *Suhrawardi d'Alep* (Paris, 1939); A. Ateş, *Türkiyat Mecmuası*, 1945, VII — VIII/2, 103 v. d.; C. Brockelman, *GAL*, I, 564 — 566; *Suppl.*, I, 781 — 783. Felsefesinin iyi bir tahlili için. H. Corbin, *Histoire de la philosophie musulmane* (Paris, 1964), s. 284 — 304.

Mūnis al-‘uṣṣāk ilâhî bir varlığın, Tanrı'nın, akli yaratması ve ona Tanrı'yı, kendini ve olacak şeyleri bilmek vasfını vermesi üzerine, bunlardan sırasıyla, güzellik, aşk ve hüznün hasil olmasından ve bunun dünyada görünüşlerinden (Ya'kûb peygamberde, Zulayhâ'da) bahseden felsefî-tasavvufî bir risaledir ve hemen hepsi İstanbul'da olmak üzere, bir kaç nüshasına tesadüf olunur (bk. *GAL, Suppl.*, I, 783, nr. 17, burada tavsif edilen iki nüsha bu yerde anılmış değildir).

Mūnis al-‘uṣṣāk'ın metni O. Spies tarafından basılmış (Delhi, 1934), H. Corbin tarafından Fransızcaya çevrilmiştir: *Le familier des amants (Recherches phil., 1932 — 1933, II, 371 — 423)*.

Nuruosmaniye 4198/7. Yaprak 298^a — 323^a (kenarda).

16,4×26,5 (9,5×16,5) cm. eb'adında, 3 sütun halinde. kenarda, 19 satırlı nesta'lik yazı ile, 10 zilkade 824 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 118.

Baş : قال الله تبارك وتعالى نحن نقص عليك احسن القصص ... شعر

گر عشق نبودی و غم عشق نبودی
چندین سخن نغز که گفتم که شنیدی...

57. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4964/10. Yaprak 139^b — 143^a.

16,×25,2 cm. eba'dında, 21 satırlı, açık ta'lik yazı. IX./XV. yüzyıla ait bir dergi içinde.

Nüsha için bk. nr. 371.

Baş aynı.

ابكار الافكار

رشيد الدين وطواط

58. ABKĀR AL-AFKĀR

RAŞİD AL-DİN VAṬVĀṬ

Harizmşahlar devletinin büyük edip ve şairi Raşid al-Din Muhammed b. Muhammed b. 'Abd al-Calil al-'Omari Vaṭvāt 481 — 487 (1088 — 1094) yılları arasında Belh'te doğmuştur. Ciddi bir tahsilden sonra, bilhassa Arapçada, devrinin tanınmış bilginlerinden biri oldu. 522 (1128)'den sonra Sencer tarafından Harizmşah tayin edilen Atsız'ın hizmetine girmiş, 583 (1177/1178)'de vukua gelen ölümüne kadar, bu devletin türlü hükümdarlarının hizmetinde bulunmuştur. Bk. Ahmed Ateş, *Raşid al-Din Vaṭvāt'ın eserlerinin bazı yazma nüshaları (Tarih dergisi, 1959, X, 1 — 24; öteki kaynaklar burada gösterilmiştir); bir de bk. Hayyāmpūr, FS, s. 229.*

Raşid al-Din Vaṭvāt, Harizmşahların şairi olduğu gibi, büyük bir edip sıfatı ile, bu devletin bir nevi dış işleri bakanı (ra'is-i divān-i inşā') olmuş ve türlü vesilelerle, edebiyat bakımından olduğu kadar, tarih bakımından da önemli olan bir çok resmî ve hususî mektuplar yazmıştır. *Abkār al-afkār*, onun 10 Arapça mektup, 10 Arapça kaside, 10 Farsça mektup, 10 Farsça kasidesiyle bir kaç kıt'a, gazel ve rübâîsini ihtiva eden eseridir ve Harizmşah Atsız'a (hüküm yılları 522 — 551 = 1128 — 1156) ithaf edilmiştir. Bunlardan yalnız 10 Farsça mektup, Dr. Kāsim Tūysarakānî tarafından yayınlanmıştır: *Nāmahāy-i Raşid al-Din Vaṭvāt*, Tahran, 1338/1960 (*İntişārāt-i Dānişgāh-i Tahrān*, nr. 571), s. 68 — 118.

Bk. Bir de A. Ateş, *anılan makale*, s. 4 v. dd.

Universite kütüphanesi FY 424.

Açık kahverengi meşin bir cilt içinde, 70 yaprak. 12,9×17,2 (7,7×12,4) cm. eb'adında; 15 satırlı, adi, muntazam nesih yazı. Söz başları

ve âyetler kırmızı mürekkeple, ilk yaprak düşmüş, sonradan tamamlanmıştır. Arada da bazı yapraklar düşmüş, yenilenmiştir; yaprak 65^b ile 66^a arasında bir boşluk vardır. Yap. 67^b — 70^b'de bazı notlar bulunmaktadır.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XV. yüzyıl.

Baş : الحمد لله على صنایع کرمه وروایع نومه .. وبعد فراهم آورنده این مجموع محمد بن محمد ... المشهر بطواط ... که چون هر کس از افاضل عصر ... رسائل و اشعار من طلب میفرمودند ...

Yaprak 2^a — 17^a Arapça 10 mektup, 17^a — 31^b Arapça 10 kaside ve bir kaç kıt'a, 31^b — 46^a Farsça 10 mektup. 46^a — 66^a Farsça 10 kaside, bir kaç kıt'a ve 6 gazel.

دیوان

رشیدالدین وطواط

59. DĪVĀN

RAŞİD AL-DİN VAṬVĀṬ

Raşid al-Din Vaṭvāt'ın Farsça kaside, terki ve terci'-i bendleri ile kıt'a, gazel, rübâî ve tek beyit (*fard*) şeklindeki şiirlerini ihtiva eden eseridir (bk. A. Ateş, *anılan makale*, s. 11 v.d., nr. 6, diğer yazmalar burada gösterilmiştir) ve son zamanlarda basılmıştır: *Dīvān-i Raşid al-Din Vaṭvāt... ba kitāb-i Ḥadā'ik al-sihr... az rūḡ-i çāp-i... 'Abbās İqbāl-i Āştiyānī* (nşr. Sa'īd Nafisī), Tahran, 1339/1961.

Universite kütüphanesi FY 1549.

Yeni yapılmış meşin bir cilt içinde bulunan 187 yapraklık bir dergide, yaprak 55^b — 187^a. 20,4 × 14,2 (8 6 × 15.7) cm. eb'adında, siyah ve kırmızı cetvel içinde, 17 satırlı ta'lik yazı. Müstensih asıl nüshasındaki okuyamadığı kelimeleri boş bırakmıştır.

İstinsah kaydı (yap. 187^a): Tahran, 1271 h.

Baş : ای طلعت تو نیکو وی قامت تو زیبا
زلفین تو چو عنبر رخسار تو چون دیبا

Yaprak 55^b — 154^a alfabe sırasıyla, kasideler; 154^a — 178^b terki ve terci bendler, 178^b — 187^a kıt'alar.

Gazeller, rübâîler ve ferdler bu nüshada mevcut değildir.

حدائق السحر في دقائق الشعر

رشيد الدين وطواط

60. ḤADĀ'IK AL-SIḤR FĪ
DAḤĀ'IK AL-ŞĪR

RAŞİD AL-DİN VAṬVĀṬ

Edebî sanatlardan bahseden küçük bir eser olup, Vaṭvāṭ'ın en meşhur kitaplarından biridir. Bk. A. Ateş, *anılan makale*, s. 15, nr. 10; Rādūyānī, s. 12 v. d., 20 v. dd.

Universite kütüphanesi FY 414.

Koyu kırmızı meşin bir cilt içinde, 55 yapraktır. $11,6 \times 17,7$ ($7,8 \times 11,8$) cm. eb'adında, 15 satırlı, güzel ve muntazam, kısmen harekeli nesih, söz başları kalın kalemle ve kırmızı mürekkeple. Sahifelerin bazı yerleri kararmış.

İstinsah kaydı yoktur, VIII./XIV. yüzyıl.

Baş : الحمد لله على ما افاض علينا من نعمه المترعة الحياض ...

61. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1119 (= Halis Ef. 6623).

Ebrû kâğıt kaplı, yarı meşin bir cilt içinde, 194 yakkaklık bir der-
gide, yaprak $147^b - 194^b$. $11,8 \times 17,6$ ($7,8 \times 13,4$) cm. eb'adında; 15 sa-
tırlı adi nesta'lik yazı ile, söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XV. yüzyıl.

62. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 931 (= Halis Ef. 5361).

Basma yaldızlı, şemseli, siyah meşin bir cilt içinde, 63 yaprak. $13,2 \times 20,5$ ($7 \times 13,7$) cm. eb'adında; yazı eb'adı bazan biraz değişiyor; 15 satırlı adi ta'lik yazı ile, söz başları kırmızı, yap. $1^b - 31^b$ ve 39^b 'de birer serlevha vardır.

İstinsah kaydı (yap. 29^b): نجز الفراغ ... في تانى اول الربيع لسنة اثنين وتسعين وتسمائة
بقلمة ردوس على يد محمد بن بلال

(«Muhammed b. Bilāl, Rodos kalesi, 2 rebiülevvel 962 h.»).

Baş aynı.

Bu nüshada, yaprak 31^b — 39^a'da, bir *Risāla-i 'arūz* bulunmaktadır ki, yazarı tesbit edilememektedir.

Baş : بدان که اصل بحور اشعار شائزده است هرچ ...

63. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 819/1.

Yeni bir cilt içinde, yaprak 1^b — 27^b. 8,5×21,3 (8,6×16) cm. eb'adında. 19 satırlı adi bir nesta'lik yazı ile, yap. 1^b — 2^a, mavi, yıldız, kırmızı kaba bir cetvel içinde, 1^b'de serlevha.

Istinsah: 9 Ramazan 967 h.

ترجمه صد کلمه علی

رشیدالدین وطواط

64. TARCUMA-I ŞAD KALİMA-I
'ALĪ

RAŞİD AL-DİN VAṬVĀṬ

IV. halife 'Alī'nin yüksek ahlâkî ve fikrî değeri olan sözlerinden seçilmiş 100 sözün manzum olarak Farsçaya tercümesi ve mensur olarak serhi suretiyle meydana getirilen ve Hârizmşah Atsız'a (522 — 551=1128 — 1151) ithaf edilmiş olan küçük bir eserdir. Fakat bunun bir nüshasında (bk. nr. 66 ve resim 8) eserin Hârizmşah Sultânşah Abu'l-Ḳāsim Maḥmūd b. Muhammed'e, yani 568 (1172) yılında kısa bir zaman için tahta çıkan ve 589 (1193) yılında ölen Maḥmūd b. II-Arslan b. Atsız b. Muhammed'e ait bir ithaf kaydı vardır. Ancak bu nüsha (aşağıya bk. nr. 66) eserin ayrı bir şekli olmalıdır. Çoğu zaman eser, buradaki nüshalarda olduğu üzere, önsözü olmaksızın istinsah edilmiştir. Eserin tam nüshalarında bulunan bir de bitiş kısmı vardır ki, burada buna *Maṭlūb kull ṭālib min kalām Amīr al-Mu'minīn 'Alī b. Abī Ṭālib* adı verildiği kayd edilmiştir. Bk. A. Ateş, *anılan makale*, s. 17 v.d., nr. 13.

Universite kütüphanesi FY 526.

Koyu vişne çürüğü renginde meşin bir cilt içinde, 17 yaprak. 12,1 × 17,2 (8,5 × 11,8) cm. eb'adında; siyah ve yıldız cetvel içinde, 5 ukî,

8 mail satırlı; metin kalın kalemle olağanüstü bir nesih yazı ile, tercüme-ler hattât nesta'liki yazı ile. Yap. 1^a'da yıldız besmele.

İstinsah kaydı (17^b) : ۸۸۱ سنة فى الشرقى البزدى فى سنة ۸۸۱ : «Muḥammed b. Nizām al-Şarafī al-Yazdī, 881 h.».

Baş : لو كشف الغطاء ما ازدت يقينا
حال خلد وججم دانستم
بيبين آينجانك مى بايد ...

Bu nüshada önsöz ile bitiş kısmı yoktur.

65. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 782/2. Yaprak 7^b — 25^a.

13 × 18 (6,6 × 11) cm. eb'adında, 9 satırlı, güzel ta'lik yazı. IX. h. yüzyıl, İstanbul.

Baş : که دو گیتی کنی ز رحمت اوست
ابتدا میکنم بنام کسی
قال امیر المؤمنین علی المرتضی ...
گفت آن شاه و سرور مردان ...
لو كشف الغطاء ...
حال خلد وججم دانستم
بيبين آينجان که مى بايد

Bu nüshaya ayrı manzum bir giriş kısmı konmuş ise de, seçilmiş olan sözler ile manzum tercüme-ler Raşid al-Din Vaṭvāṭ'ındır.

66. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1296.

Tamir görmüş, kahverengi bir cilt içinde, 24 yaprak, 13,1 × 20 (10 × 15,6) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 11-12 satırlı; hazret-i 'Alī'nin sözleri kalın kalemle ve olağanüstü bir sülüs ile, Arapça şerhler güzel, harekeli nesih, manzum tercüme-ler hattât nesta'liki yazı ile.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XV. yüzyıl.

Baş : احمد لله على الطاف كرمه واصناف نعمه (a²) واجب ديدم من بنده که پرورده
دودمان .. پادشاه معظم ... سلطان شاه ابو القاسم محمود بن حوازم شاه محمد ... ام ابن صد کله
را برسم خدمت خزانه کتب معموره ...
حال خلد وججم دانستم ...

Bu nüsha görünüşe göre, asıl eserin değiştirilmiş bir şeklidir, çünkü burada seçilmiş sözlerin Arapça şerhleri de vardır ve eser Alsız'a (bk. nr. 64) değil, Sultānşāh Abu'l-Kāsim Maḥmūd'a ithal edilmiştir.

67. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1353.

Kırmızı meşin bir ciltte, 47 yaprak. Son yaprak sonradan tamamlanmış; $12 \times 16,7$ ($7,3 \times 11$) cm. eb'adında, 9 satırlı, kaba bir nesta'lik. Metin ve söz başları bazan kırmızı ile.

İstinsah kaydı: 1223 h., fakat bu tarih son eklenmiş yaprağa ait olup, asıl nüsha daha eskidir.

Baş :

حال خلد و جعیم دانسم ...

دیوان

68. DĪVĀN

اوری

ANVARİ

İran edebiyatında kaside tarzının en büyük üstadı sayılan Avḥad al-Dīn Muḥammed b. 'Alī b. Işhāq Anvarī, Horasan'da Hāvarān'da doğmuş, genç yaşında büyük Selçuklu hükümdarı Sultan Sencer'e (511—552 = 1117—1157) intisap ederek, bütün hayatı boyunca, onun ve etrafındakiler, meselâ vezir Şadr al-Dīn Muḥammed al-Muzaffarī (öldürülmesi 511 = 1117), vezir Macd al-Dīn 'Imrānī (ölümü 543—548 = 1148—1153 arasında), vezir Nāşir al-Din Ṭāhir (vezirliği 528—548 = 1134—1153), hakkında medhiyeler söylemiştir. Ölüm tarihi olarak, çok farklı yıllar gösterilirse de, en muhtemeli 563 (1168) yılıdır. Bk. *IA*, 1945, IV, 278—281 (A. Ateş tarafından yazılmış olan Enverī maddesi), öteki kaynaklar burada gösterilmiştir; bir de Ḥayyāmpūr, *FS*, s. 76 v.d.

Anvarī'nin kasideler, kıt'alar, küçük bir mesnevî, gazeller ve rubâilerden meydana gelen *Dīvān*'i eskiden beri çok rağbet görmüş olduğundan, birçok yazmalar halinde bu güne kadar muhafaza edilmiş ve *Kullīyāt-i Anvarī* adı altında bir çok detalar basılmıştır (Bk. *IA*, IV, 280^b, burada anılan elyazması nüshalara önemli olan şu yazmaları da eklemek lazımdır: *Ch Beatty Library*, I, 8—10, 699=1300 tarihli bir nüsha, fakat noksan; *Taşkent*, II, 44—45. Basmalarına da bilinen en iyi yazmalara dayanan şu tenkitli neşri eklemek gerekir: *Dīvān-i Anvarī*,

Farsça Manzum — 4

I, *Kaşā'id*, nşr. T. M. Rażavî, Tahran, 1337/1959, *Intişārāt-i Bungāh-i Tarcama u Naşr-i Kitāb*, nr. 77, *Macmū'a-i İrānşināsī*, nr. 1).

Universite kütüphanesi FY 496/2. Yaprak 54^b — 208^a.

11,4 × 21,6 (6,8 × 17) cm. eb'adında, 27 satırlı olağanüstü hattat nesihî yazı ile.

al-Husayn b. Muhammed al-Madîni tarafından 21 cemâdiyelevvel 759 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüşha için bk. nr. 88.

Baş : ای سرپرده سید و سیاه وی بلند آفتاب والا ماه ...

Nüşhanın muhtevası şöyledir: Yaprak 54^b — 135^a kasideler, hemen hepsinde memduh isimleri gösterilmiştir; 135^a — 179^a kıt'alar; 179^b — 182^b mesnevî şeklinde bir şiir; 182^b — 199^b gazeller, 200^a — 208^a rubâiler.

Bu nüshada şiirler hiç bir kısımda alfabe sırasına konulmuş değildir.

69. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 254 (= Rıza Paşa 393).

Meşin bir cilt içinde, 266 yaprak (sondan noksan). 15,2 × 25,1 (7,7 × 16,5) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 15 satırlı, çok güzel nesta'lik, 1^b'de güzel bir başlık.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XVI. yüzyıl.

Baş : اگر محول حال جهانیان نه قضاست
چرا مجاری* احوال بر خلاف رضاست ...

Şiirler alfabe sırasına konulmuş değildir, sonunda mukattaât vardır.

70. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 358 (= Rıza Paşa 498).

Ebrû kağıt kaplı, yarı meşin bir cilt içinde, 216 yaprak. 12,5 × 20 (6 × 13,6) cm. eb'adında; 19 satırlı, muntazam nesta'lik yazı; söz başları kırmızı, ilk yaprak tamir görmüş.

İstinsah kaydı: Muhammed b. Naşr 'Alî, Maşhad-i Husayn, 1026 h.

Baş : گردل و دست بحر و کان باشد ...

İçindekiler: Yaprak 1^b — 150^b kasideler, 150^b — 197^b mukattaât, 198^a — 205^b gazeller; 206^a — 216^a rubâiler.

71. AYNI ESER

Universite kütüphanesi FY 534/2. Yaprak 1^b — 635^a (kenarda)

8,6 × 14,6 (6,6 × 12) cm. eb'adında, 24 satırlı hattat nesta'lik yazısı ile.

Davlatābād'da, navvāb Hākīm Hoşhāl'ın isteği üzerine, Şālih tarafından 15 cemâdiyelâhir 1048 h.'de istinsah edilmiştir.

Baş : باز این چه جوانی و جمالت جهان را
وین حال که نو کرد زمین را و زمان را ...

Nüşanın muhteviyatı şöyledir: Yaprak 1^b — 330^a, alfabe sırası ile, kasideler; 330^b — 499^a, alfabe sırasıyla, kıt'alar, 499^b — 603^b, alfabe sırasıyla, gazeller, 603^b — 635^a, alfabe sırasıyla, rubâiler.

72. AYNI ESER

Universite kütüphanesi FY 9.

Tamir görmüş, açık kahverengi bir cilt içinde, 246 yaprak. 12 × 22,5 (6,7 × 16,9) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 22 satırlı güzelce bir nesta'lik yazı ile; söz başları kırmızı; yap. 1^b — 2^a yaldızlı ve nakışlı, içersinde metinle pek alâkalı görünmeyen bir kaç güzel minyatür vardır (krş. *Manuscripts orient. ill.* s. 46); bir çok yerlerde nüsha farkları haşiyelerde kaydedilmiştir. Son varak tamir edilmiş, arada noksan vardır.

İstinsah kaydı: İbn Muḥammed 'Abd al-Raḥîm Bihbihānî, 26 rebi-ülevvel 1079 h.

Baş : اگر محول حال جہا بیان نہ قضاست
چرا مجاری* احوال بر حلاف (yırtılmış) ...

Bu nüshada *Dīvān*'ın tertibi ve muhtevası şöyledir: Yaprak 1^b — 202^a kasideler ve mukattaât, karışık olarak; 202^a — 234^b gazeller,

kafiyelerine göre tertip edilmiş değildir, 234^b — 238^b *hicv-i kâzî*, 238^b — 246^a, rubâiler.

73. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 788 (= Halis Ef. 3024).

Biraz yeni tarzda, siyah meşin bir cilt içinde, 163 yaprak; nüshada bundan sonra rakamsız boş 100 kadar yaprak vardır; 13,7 × 22,7 (7 × 15) cm. eb'adında; 20 satırlı muntazamca ta'lik yazı ile; söz başı yerleri boş bırakılmış.

İstinsah kaydı (yap. 154^b): *تمت القصائد من ديوان حكيم اوحدا الدين انورى* ... *ايوردى ... يوم سهشنبه سيزدهم شهر ذى القعدة سنة ١٢٦٢* (salı 13 zilkade 1262 h.)

Baş : *باز این چه جوانی و جمالت جهان را
وین حال که نوکشت زمین را و زمان را ...*

Dīvān'ın muhtevası şöyledir: Yaprak 1^b — 154^b alfabe sırası ile kasideler, 155^a — 163^b mukattaât. Bu nüsha sondan noksandır.

74. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 242 (= Rıza Paşa 2056).

Meşin bir cilt içinde, 185 yaprak. 16,2 × 25,7 (8,2 × 16,5) cm. eb'adında; yaldız ve siyah müteaddit cetveller içinde, 15 satırlı, ince kalemle nesta'lik yazı. Yap. 1^b — 2^a süslü.

İstinsah: 3 şaban 1264 h.

Baş: Bundan önceki nüsha gibi.

Bu nüshada şiirler alfabe sırasına konulmuş değildir; başta kasideler, sonra mukattaât gelmektedir.

قصائد

75. KAŞĀ'İD

انورى

ANVARİ

Anvarî *Dīvān*'ının yalnız en önemli kısmı olan kasidelerini içine alan bir nüshadır.

Universite kütüphanesi FY 77.

Yarı meşin bir cilt içinde, 98 yaprak. 15,1 × 21,1 (9 × 16,5) cm. eb'adında; 23 satırlı adi bir nesta'lik yazı ile. Nüshada çok fazla rütubet eseri vardır. Mürekkep dağılmıştır. Kelimeler sık sık harekelenmiştir. Kenarlarda bir çok nüsha farkları kaydedilmiştir.

İstinsah kaydı yoktur, **XII./XVIII.** yüzyıl.

Baş : *مقدری نه بآت بقدرت مطلق*

کند زجرم بخاری چو گنبد ارزق ...

Şiirler kafiye sırasına göre tertip edilmiş değildir. Bu nüsha Anvarî divanın yalnız kasideler kısmını — belki noksan olarak — içine almaktadır.

شرح دیوان انوری

ابوالحسن فراهانی

76. ŞARĤ-İ DĪVĀN-İ ANVARİ ABU 'L-HASAN FARĀHĀNĪ

Aşağıda tavsifi verilen nüshada, yazarın adı ile gerekli bilgilerin bulunduğu önsözü yazılmamış, doğrudan doğruya şerh kısmından başlanmıştır. Eserin sonundaki bitiş kısmında ise, şiirlerin açıklayıcısı (*şāriḥ*) bu eserin gençlik mahsulü olduğunu, gerekli kaynaklara başvuramadığını, bununla beraber şerh halk arasında yayılmış olduğu için, bunu olduğu gibi bıraktığını söylemektedir. Bu açıklama basılmamış olan bu şerhin yazarını bulmağa yeter; çünkü Rieu'nün (II, 556 ve 557^a) bahsettiği bir şerh aynı ifadeler ile sonra ermekte ve şarihin XVII. yüzyıl şairlerinden Abu'l-Hasan al-Farāhānī olduğunu isbat etmektedir.

Burada kaydetmek gerekir ki, bu şerh Anvarî *Dīvān*'ının bütün hepsine şâmil olmayıp, yalnız kasidelerin güç yerlerinin şerhidir.

Universite kütüphanesi FY 547.

Yeni yapılmış siyah bez bir cilt içinde, 68 yaprak 15,8 × 28 (8,8 × 19,7) cm. eb'adında; 23 satırlı adi şahsî bir nesta'lik yazı ile; şerh edilen beyitler kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

İstinsah kaydı: Abū Bakr Nuşrat, **1164 h.**

Baş : *در مدح عمادالدین فیروزشاه قصیده اولی از دیوان انوری*

باز این چه جوانی و مجالست چهار را ...

جره بنا بر مشهور بخاریرا گویند که در آخر زمستان از زمین بر آید ...

... اینست آنچه بی تأمل در شرح قصائد زبان قلم آمد توقع ... آنست که چون تألیفست در اوائل ... (؟) توجه بترتیب آن گاشته وبواسطه بعض موانعی که لازمه ایام جوانیست فرصت تفحص ... نداشته‌ام و پیش از آنکه بانشار آن راضی باشم منتشر شده خطاهای این فقیر ... را بذیل اصلاح پوشند ...

نیست علمی که فراموشی ازان بهتر نیست
یک سخن نیست که خاموشی ازان بهتر نیست

دیوان

77. DĪVĀN

خاقانی

HĀKĀNĪ

Iran edebiyatının çok dikkate değer şairlerinden biri olan A'zal al-Din Bad'îl (İbrâhîm) b. 'Ali Şirvânî, nisbesinin de gösterdiği üzere, Şirvanlı (belki Şamâhî'nin kuzeyindeki Malhamlû nahiyesinden) olup, aşağı yukarı 521 (1126) yılında doğmuştur. Bir dülgerin çocuğu olan Hâkânî, çok erkenden olağanüstü bir şairlik kabiliyeti göstererek, ilk önce küçük eyâlet hükümdarları olan Şirvanşahlardan Hâkân-i Akbar Minûcihr'in sarayına intisap etmiş ve mahlası olan Hâkânî'yi bu hükümdarın unvanından almıştır. Bundan sonra, bütün ömrünce, tahayyül ettiği büyük Selçuklu hükümdarı Sultan Sencer'in sarayına gitmek istemiş ise de, bu emelinde muvaffak olamamış. Hicaz'a giderek, Peygamberi öven şiirler (na't) ve civardaki küçük hükümdarların — bir çeşit derebeylerin — sarayına giderek, bunlar için medhiyeler yazmıştır. Bir isyan çıkarmak töhmeti ile, bir müddet hapiste kalan Hâkânî, aşağı yukarı 595 (1199) yılında, Tabriz'de ölmüş ve orada şairler mezarlığına (Mağbarat al-şu'arâ) defnedilmiştir. Bk. *İA*, 1948, V, 84 — 95 (A. Ateş tarafından yazılmış olan Hakanî maddesi, bütün kaynak ve araştırmalar burada gösterilmiştir); bk. bir de A. Ateş, *Hâkânî'nin mektupları dergisi (Belleten, Ankara, 1961, XV, 239 — 247)*.

Hâkânî'nin 18.000 beyit tutan *Dīvān*'ı, bir çok defalar şerh edilmesini gerektiren güçlüklerine rağmen, çok takdir edilen bir eserdir ve na'tlar, medhiyeler, zamandan, felekten şikâyet şiirleri, ağıtlar v.s.'yi içine alır. *Dīvān*'ının yukarıki maddede anılan yazma nüshalarına şunları eklemek yerinde olacaktır: *Topkapı Sarayı*, s. 145 v.d ; Blochet, III, 42 v.dd.; *Taşkent*, II, 46.

Bu *Dīvān* bir çok defalar basılmıştır (bk. *İA*, gösterilen yer). Buna şu yeni basmayı eklemek lâzımdır: *Dīvān-i Hâkânî* taşığı Dr. Ziyâ' al-Din Saccâdî, Tahran, 1338/1960.

Universite kütüphanesi FY 258 (= Rıza Paşa 246).

Bez kaplı bir cilt içinde, 341 yaprak. 16,4 × 24,6 (10,5 × 18,6) cm. eb'adında; mavi ve kırmızı cetvel içinde, 19 satırlı nesta'lik yazı ile; nüsha çok yıpranmış, bilhassa sonundaki kâğıtlar tamir görmüştür. Yap. 1^b'de yeni bir serlevha vardır.

İstinsah tarihi varmış, tamir sebebiyle okunamıyor. X./XVI. yüzyıl.

Baş: دل من یر تعلیمت ومن طفل زبان دانش

Bu nüshada şiirler hiç bir şekilde tertip edilmemiş gibi görünmektedir.

78. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 699 (= Halis Ef. 6672).

Tamir görmüş yarı meşin, şemseli bir cilt içinde, 131 yaprak; 25 × 14,7 (6,5 × 18,5) cm. eb'adında; 23 satırlı muntazam bir nesta'lik yazı ile. İlk sahife kırmızı ve sarı cetvel içinde, ilk yaprak tamir edilmiş. Haşiyelerde bazan notlar ve nüsha farkları kaydedilmiştir.

İstinsah kaydı: تمت الرباعیات ... سنة احدى وثلثین والف ... (1031 h.)

Baş: الصبوح ای دل که جان خواهم فشاند
دست هستی بر جهان خواهم فشاند ..

Bu nüshanın muhtevası şöyledir: Yaprak 1^b – 65^b kasideler, 66^a – 118^a mukattaât, 118^b – 131^b rubâîler.

79. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 534 (Dergi). Yaprak 1^b – 635^a ortada, 635^b – 687^a ortada ve kenarda.

Baştan başa basma yaldızlı, nakışlı kahverengi meşin bir cilt içinde, 678 yaprak. 8,6 × 14,6 (6,6 × 12) cm. eb'adında, kırmızı, siyah ve yaldız cetvel içinde, ortada 11 satırlı, kenarda 24 satırlı hattat nesta'liki yazı ile yazılmış. Söz başı yerleri kırmızı veya boş, yazılı yerler altın serpmeli. Yap. 1^b – 2^a yaldızlı, 1^b – 43^a da boş köşelerde hayvan, bitki ve insan resimleri vardır.

İstinsah kaydı: («Şālih tarafından, 12 şevvâl 1048 h.’de Davlat-â-bād’ta Hâkîm Hoşhâl’in emri ile yazılmıştır»).

Baş: ای پنج نوبه کوفته در دار الملك لا
لا در چهار بالش وحدت کشد ترا ...

İçindekiler: Yaprak 1^b — 335^a alfabe sırasıyla kasidler, 335^b — 459^a terkiib ve tercihendler, 459^b — 572^a alfabe sırası ile kıt’alar, 572 — 673^b alfabe sırası ile gazeller, 674^a — 678^a yine alfabe sırası ile rubâîler.

80. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4182.

Tamir görmüş meşin bir cilt içinde, 176 yaprak. 16,5×27,8 (10,8×22,5) cm. eb’adında, ortada, 17, kenarda 36 satırlı nesta’lik yazı ile.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Baş: سرا دل پیر تعلیمت ومن طفل زبان دانش
دم تسلیم سر عشر و سر زانو دبستانش ...

Bu nüsha Hâkânî’nin *Dīvān*’ını tam olarak içine almaz, şiirler de her hangi bir tertibe konulmuş değildir.

شرح مشکلات خاقانی

عبد الوهاب غنائی

81. ŞARH-İ MUŞKİLĀT-İ
HĀKĀNĪ

‘ABD AL-VAHHĀB ĠINĀ’Ī

Hâkânî *Dīvān*’ın güç yerlerinin açıklanması için kaleme alınmış olan bu eserin yazarı ‘Abd al-Vahhâb b. Muḥammed b. al Ḥusaynî al-Ḥasanî olup, Ġ nâ’i mahlasını taşır (şu kadar var ki, eserin birçok nüshalarında, noktanın tam olmamasından, kelime ‘Ināyatî, ‘Iyānî ve ‘Anā’ı de okunabilecek şekiller almıştır) ve XI./XVII. yüzyıl yazarlarından (bk. /A, V, 93^a, nr. 6).

Bu nüsha, eserin niçin yazıldığını anlatan bir önsözden sonra, Hâkânî *Dīvān*’ının türlü bölümlerinde, kaside, terkiip, gazeller, kıt’alar ve rubâîlerinde bulunan yalnız güç yerleri açıklar.

Universite kütüphanesi FY 489.

Üzerinde kuş şekilleri bulunan basma yaldızlı şemseli, koyu kırmızı ve siyah meşin cilt içinde, 370 yaprak. 13,1 × 22,9 (7,5 × 14,5) cm. eb'adında; 17 satırlı muntazam nesta'lık yazı ile; söz başları kırmızı mürekkeple. Bazı sayfeler mürekkep tesiriyle kararmış. İlk iki sayfede mavî ve kırmızı cetvel, ilk yaprak, miklep tesiri ile, çok yıpranmış ve tamir edilmiş. Nüshada biraz kurt yeniği vardır.

İstinsah kaydı (370^b): Şaraf al-Dīn 'Alī b. Bahā' al-Dīn Muḥammed Lārī, 22 şevval 1025 h.

Baş: خاقانی کشور سخنوری و سلطانی ملک بلاعت گستری سزاوار ... (3^a) اما
بمد نگارنده این صور محسنه معنوی و صورتی ... (5^a) آغاز کتاب دل من پیر تعلیمت . در بحر
هزج مشمن ...

82. AYNİ ESER**Nuruosmaniye 3972.**

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 313 yaprak. 13 × 23,6 (8 × 16,2) cm. eb'adında; 21 satırlı, kalın kalemle nesta'lık yazı. Söz başları kırmızı mürekkeple.

İstinsah kaydı: Muḥammed Ḥusayn Ḳummi, cuma, 22 muharrem 1041 h.

Baş: aynı.

تحفة المراقین

خاقانی

83. TUḤFAT AL-ĠRĀḲAYN

HĀKĀNĪ

Hākānī'nin hac dönüşünden sonra gittiği İki-İrak (Ġrāḳayn, yani bugünkü Irak olan Ġrāḳ-i 'Arab ile bugün batı İran bölgesi olan Ġrāḳ i 'Acam) seyahatini, orada görüştüğü ileri gelenleri ve bilginleri anlatan, bu arada kendi hakkında da bilgi veren mesnevi şeklinde bir eserdir. 552 (1157) yılında, kendi sözüne göre, 40 günde yazılmış ve Musul Atabeklerinin cömertliği ile tanınmış olan veziri Camāl al-Dīn Muḥammed Mavşili'ye ithaf olunmuştur (öteki elyazması nüshaları ile basma ve şerhleri için bk. /A, anılan makale. Son olarak şu basmasını kaydetmek

lâzımdır: *Maşnavî-i maşhūr ba Tuḥfat al-İrāqayn*, nşr. Yaḥyā Ḳarīb, Tahran, 1333 ş., maalesef yalnız yeni elyazması nüshalara dayanmaktadır).

Ayasofya 1762/2. Yaprak 108^b — 139^a.

20,2×27,1 (12,8×18,7) cm. eb'adında, 31 satırlı hattat nesta'liki yazı ile.

Mas'ūd b. Maşūr b. Aḥmad al-Mutaṭabbib tarafından, Şiraz'da rebiülevvel **791 h.** yılında istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. burada nr. **32.**

Baş : خیر ما اعتصم المرء بحباله كلمة العجز لقصور باله عن معرفة الله ... اما بعد این
نحفه تذکیر است بل که تبصره عقلاء وقت را ...
ما یم نظارگان غمناک زین حق سبز و مهره خاک ...

84. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4964/19. Yaprak 183^b — 219^a.

16 × 25,2 cm. eb'adında, 21 satırlı açık ta'lik yazı.

XI./XV. yüzyıla ait bir dergi içinde.

Bk. nr. **371.**

Baş: Aynı

85. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 877 (= Halis Ef. 8637).

Yıpranmış kahverengi meşin bir cilt içinde, 106 yaprak. 10,2 × 21,2 (5,9 × 16,4) cm. eb'adında: mavi siyah ve yıldız cetvel içinde, 17 satırlı çok güzel hattat nesta'liki yazı ile. Söz başı yerleri boştur. Yazılı yerler altın serpmeli. Haşiyelerde bazan kelime ve tâbirlerin izahı vardır. Sonlarda fazlaca rutubet eseri görülmektedir.

İstinsah kaydı yeri kesilerek çıkarılmış; **XI./XVII.** yüzyıl. Bu nüshada mansur önsöz mevcut değildir.

Baş : ما یم نظارگان غمناک ...

86. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 880 (= Halis Ef. 4262).

Kırmızı meşin bir cilt içinde, 143 yaprak; $13 \times 20,7$ ($7 \times 13,2$) cm. eb'adında; kırmızı, mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 11 satırlı, kalın kalemle yazılmış alelâde nesta'lik yazı ile.

Haşiyelerde ekseriya ilâveler var.

İstinsah kaydı: 1 zilkade 1287 h.

Baş : المقالة الاولى وهى يسى (!) بعرائس الفكر ومجالس الذكر
مايم نظارگان ...

Son : از صورت عدل آب او باد عدش مدد جناب او باد

Bu nüshada da mensur önsöz yoktur.

87. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 380 (= Rıza Paşa 984).

Koyu vişne renginde, şemseli meşin bir cilt içinde, 109 yaprak. $12,5 \times 19,7$ ($6,7 \times 15,3$) cm. eb'adında; kırmızı cetvel içinde, 15 satırlı, ince, güzel bir ta'lik yazı ile. Söz başları kırmızı mürekkeple.

İstinsah kaydı: Osmanlı devleti adalet bakanı Hüseyin Paşa'nın emri ile, Mîrzâ Āḳā-Hân diye tanınan 'Abd al-Ḥusayn Kirmānî tarafından, İstanbul'da, 15 muharrem 1313 h.'de yazılmıştır.

Baş: Aynı. Burada da mensur önsöz yoktur.

دیوان

88. DĪVĀN

ظهیر فاریابی

ZAHĪR FĀRYĀBĪ

VI./XII. yüzyılın en tanınmış şairlerinden olan Zahir al-Din Abu'l-Fazl Tahir b. Muhammed al-Faryabi, Belh'e altı günlük uzaklıkta bir kasaba olan Faryab'da (meşhur feylesof Farabi'nin doğum yeri olan Farab ile karıştırılmamalıdır) doğmuş, büyük Selçuklu devletinin yıkıldığı, Irak Selçuklu devletinin de yıkılmak üzere bulunduğu bir devirde, öğülecek

hükümdarlar arayarak, bütün İran'ı dolaşmış, nihayet Azerbaycan'a gelerek, bura atabeklerinden Muhammed Cihān Pahlivān (568 — 582 = 1172 — 1186), Kızıl Arslan 'Osmān (572 — 587 = 1186 — 1191) ve Nuşrat al-Dīn Abū Bakr (586 — 607 = 1191 — 1210)'i öğmüştür. Ölümü 598 (1201/1202) yılındadır. Bk. 'Avfī, II, 298 — 307; Davlatşāh, s. 109 — 114; Ahmed Amin Rāzī, II, 77 — 82; Āzar, s. 320 — 325; *MF*, I, 330 — 336; Hayyāmpūr, *FS*, s. 363, öteki kaynaklar son eserde gösterilmiştir.

Birçok münekkitlerin şiirlerini Anvari'nin şiirlerinden üstün tuttukları Zahir'in *Dīvān*'ının oldukça çok sayıda elyazması nüshalarına tesadüf olunur. Bk. Rieu, II, 562 v.d.; Ethé-Sachau, *Bodl.*, nr. 572 — 574; Ethé, *IO*, II, 594; *Sipahsālār*, II, 631 — 633; *Taşkent*, II, 56.

Bu *Dīvān* altı defa basılmıştır, son basması şudur: *Dīvān-i Zahir-i Fāryābī* (nşr. Taqī Biniş), Meşhed, 1337/1959.

Üniversite kütüphanesi FY 496/1. Yaprak 1^b — 53^a.

Şemsesinde lake çiçekler bulunan koyu yeşil meşin cilt, 208 yaprak. 11,4 × 21,6 (6,8 × 17) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 27 satırlı olağanüstü hattat neshi yazı. Söz başları yaldız ve mavi mürekkeple. Nüsha çok yıpranmış, sonradan tamir edilmiş. Yap. 1^b'de serlevha vardır.

Istinsah kaydı: (53^a) تم ... وقع الفراغ ... الحادى والمثرون من جمادى الاولى (53^a)
سنة تسع وخمسين وسبعماية على يدى ... الحسين بن محمد بن محمد بن ابى القاسم المدينى ...
(«al-Husayn b. Muhammed al-Madīnī, 21 cemâziyelevvel 759 h.»).

Baş : چو زهره وقت صبح از افق بسازد چنك
زمانه تيز كند ناله مرا آهنگ ...

İçindekiler:

Yaprak 1^b — 35^b tertipsiz medhiye şiirleri, 35^b — 50^a kıt'alar, 50^a — 50^b gazeller, 50^b — 53^a rubâîler.

Bu nüsha galiba *Dīvān-i Zahir*'in en eski elyazmasıdır.

89. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 668 (= Halis Ef. 4842).

Basma şemse ve şekilli kahve rengi meşin bir cilt içinde, 187 yaprak. 17,4 × 26,3 (9 × 20,5) cm. eb'adında; 19 satırlı şahsî bir nesta'lik

yazı, sağa mâil; söz başları kırmızı. Nüsha mukabele edilmiş ve farklar, az da olsa, haşiyelere yazılmıştır. Nadiren haşiyelere de şiirler yazılmıştır.

Istinsah kaydı (yaprak 171^b): Şayh b. Hasan b. Ahmed al-Şağir, 840 h.

Baş : سیدہ دم کہ صبا مزودہ بہار دہد
دم هوا مدد نافعہ تار دہد ...

İçindekiler: Yaprak 1^b—55^b kasideler, 55^b—77^b mukattaât, 77^b—80^a gazeller, 80^a—85^b rubâîler.

Yaprak 86^a'da şu not vardır : عدد قصائد [ظہیر] ۷۰، فی المقطعات ۸۰، فی الغزلیات ۱۰، فی الرباعیات ۷۰، جمیع ابیات دیوان ۳۰۰۰ (Zahîr'in kasidelerinin sayısı 70, kıt'aları 80, gazelleri 10, rubâîleri 70'tir; *Divân*'ın beyitlerinin hepsi 3.000'dir).

90. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4190. Yaprak 102^b—182^b.

17,3 × 25,2 (11 × 19,8) cm. eb'adında, kenarda 46 satırlık nesta'lik yazı ile.

7 cemâdiyelâhir 844 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 431.

Baş : سیدہ دم کہ شدم محرم سرای سرور
شندیم آیت توبوا الی اللہ از لب حور ...

İçindekiler: Yaprak 102^b'de kasideler, 156^b'de kıt'alar ve 178^b'de rubâîler başlar.

91. AYNİ ESER

Univesite kütüphanesi 1120 (= Halis Ef. 5362).

Tamir görmüş siyah meşin bir cilt içinde, 98 yaprak. 11,4 × 17,2 (7,7 × 12,5) cm. eb'adında; 15 satırlı muntazam, şahsî nesta'lik yazı ile. Haşiyelerde sık sık mukabele kayıtları vardır. Her şiirde öğülen şahsın adı kırmızı mürekkeple başa yazılmıştır. İlk yapraklar oldukça yıpranmıştır.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XV. yüzyıl.

Baş : بنام ایزد بخشاینده بخشایشگر در مدح صاحب نصیرالدین
سپیده دم که (جو) شدم محرم سرای سرور ...

İçindekiler: Yap. 1^b — 65^a kafiyelelere göre tertip edilmemiş kasideler, 65^b — 95^b mukattaât (tertipsiz), bundan sonra bir atlama var, zira buradaki son şiir noksandır, 96^a — 98^a rubâîler.

92. AYNİ ESER

Univesite kütüphanesi FY 157.

Adi meşin bir cilt içinde, 98 yaprak. 8,2 × 15,8 (4,8 × 9.5) cm. eb'adında, mavi ve yaldız cetvel içinde, 15 satırlı çok muntazam ta'lik yazı. İlk ve son varaklar oldukça yıpranmış.

İstinsah kaydı: Faḥ-Muḥammed, pazartesi, rebiülevvel, 1044 h.

Baş: Bundan önceki nüshada olduğu gibi.

Şiirlerin kafiyelelere göre tertip edilmiş olmadığı bu nüshada yaprak 75^b'de mukattaât kısmı başlar, yaprak 93^a — 96^b'de rubâîler bulunmaktadır. Bundan sonra birkaç kıt'a daha gelir.

قصیده مصنوعه

ظہیر فاریابی

93. KAŞİDA-I MAŞNŪ'A

ZAHİR FĀRYĀBĪ

Zahîr-i Fāryābî'nin basılmış olan *Dīvān*'ında bulunmayan ve içinde bütün edebî sanatları bilerek ve isteyerek kullandığı bir kasidesidir.

Univesite kütüphanesi FY 931/5. Yaprak 55^a — 58^a.

13,2 × 20,5 (7 × 13,7) cm. eb'adında, 15 satırlı adi bir ta'lik yazı ile. Muḥammad b. Bilāl tarafından Rodos kalesinde, 2 rebiülevvel 962 h. 'de istinsah edilmiştir.

Baş : اکنون که شد زسنبل وکل باغ چون نگار
ونتست صبح جام صبوحی ده ای نگار ...

رحیق التحقیق

مبارکشاہ

94. RAĤĪK AL-TAĤKĪK

MUBĀRAKŞĀH

Tasavvûfî küçük bir mesnevî olan *Raĥîk al-taĥkîk*'in yazarı Mubārakşāh, *Tārīḥ-i Faḥr al-Dīn Mubārakşāh* (nşr. D. Ross, London, 1927) adlı eserinde Türkler ve Türk dili hakkında verdiği son derecede kıymetli bilgiler sebebiyle, türkiyat alanında daha çok tanınmış olan bir şahsiyettir. Mubārakşāh, kendi ifadesine göre, bir lekap olup, zamanında «Faḥr-i Mudīr» diye tanınıyordu. Mubārakşāh-i Ğūrî ve şimdi daha çok Faḥr al-Dīn Mubārakşāh da denilen yazarın asıl adı Muḥammed b. Ḥusayn (veya Ḥasan veya Maṣūr) b. Ḥalaf'tir ve nesebi I. halife Abū Bakr'e varmaktadır. Büyük bir bilgin ve şair olan Mubārakşāh Marvrūdî'dur. Çok genç yaşlarında Ğūrlu hükümdarlarının sarayına intisap etmiş, burada büyük bir itibar kazanmış, bilhassa bunlardan Ğiyāş al-Dīn Muḥammed'in (hükümdarlığı, Ğūr'da 558 = 1062, Herat'ta 577 = 1081, ölümü 599 = 1202/1203) itimadını kazanmıştır. Kendisi kapısı herkese açık cömert bir kimse idi; sarayının kütüphanesinde bilginler kitap okur, câhiller de satranç oynarlardı (İbn al-Aşir, *Bulak basması*, XII, 94—95). Böylece aynı zamanda yüksek bir devlet memuru olarak ilim ve edebiyatı teşvik eden Mubārakşāh şevval 602 (mayıs-haziran 1206)'de ölmüştür. Bk. 'Avfî, I, 125 — 133 ve 327; Āzar, s. 134; *MF*, I, 373 v.d.; Köprülüzâde M. Fuad, *XII. asırda bir türk filologu Fahreddin Mübârekşāh ve eseri, Türk dili ve edebiyatı hakkında araştırmalar*, İstanbul, 1934, s. 123 — 154, diğer kaynaklar burada gösterilmiştir. Bk. bir de Dāniş Pajūh, *Fihrist-i nuşahā-yi ḥaṭṭî*, Tahran, 1339 ş., s. 177, 179 (yeni bir dergide bazı şiirler).

Edebî çalışmalarının bazı örnekleri yukarıda anılan kaynaklarda bulunan Mubārakşāh, Ğūrluların tarihini de *Şāh-nāma* vezninde ve mesnevî şekli ile kaleme almıştı (bk. 'Avfî, I, 327; M. M. Kazvîni, *Mu'īn al-Dīn İsfizārî*'den naklen). Onun *Raĥîk al-taĥkîk*'inin Ayasofya Kütüphanesinde (nr. 4792, yaprak 767^b — 788^a, 816 h. tarihli) bir nüshasını ilk defa Z. V. Togan ilim âlemine tanıtmıştır: *On Mubarakshah Ghuri (Bulletin of the School of the Oriental Studies, 1932, VI, 856 — 858)*. Buna göre, aşağıda tavsifi verilen nüsha bu eserin bilinen ikinci nüshası olacaktır.

Univesite kütüphanesi FY 538/14. Yaprak 516^a — 527^a (kenarda).

10,5 × 19,8 (10,1 × 17) cm. eb'adında, ta'lik yazı ile, 826 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 119.

Baş : باده عشق در ده ای ساقی
تا شود لاف عقل در باقی ..

Sonunda eserin 584 (= 1188) yılında, bir aydan daha az bir zamanda, yazıldığına dair şu beyitler vardır:

گفت از فضل حق مبارکشاه	این رسالت بکتر از یکماه
نام کردم رحیق تحقیقش	طبع چون کرد عزم تملیقش
سال هجرت بحرف تا فا دال	بود ماه محرم اول سال

تحفة العرفان

روز بهان البقلی

95. TUHFAT AL-‘IRFĀN

RŪZBĪHĀN AL-BAQLĪ

Bilgin ve büyük sūflilerden biri olan Abū Muhammed Rūzbihān b. Abī Naşr, 522 (1128)'de, Şiraz yakınlarındaki Fasā kasabasında doğmuş, 606 (1209)'da ölmüştür. Kendisi tefsir, fıkıh ve tasavvufa dair Arapça olarak yazdığı son derece önemli eserlerin, mesela ‘*Arā’is al-bayān fī ḥakā’ik al-Ḳur’ān, Kitāb al-muvaşşah fi’l-mazāhib al-arba’a Kitāb mantıḳ al-asrār bayān at-anvār*’ın müellifidir. Farsça olarak Hallāc’ın *Şaḥ-ḥīyāt*’ına yazdığı şerh çok tanınmıştır ve basılmıştır. Bu arada ‘*Abhar al-‘āşikīn*’ adlı Farsça tasavvufî risalesi de zikr olunabilir. Bk. *GAL*², I, 526 — 527; *Suppl.*, I, 734 — 735 ve bilhassa Rūzbihān Baqlī, *K. ‘Abhar al-‘āşikīn. Le Jasmin des fidèles d’amour, publ. avec une double introduction* par Henry Corbin ve M. Mu‘in, Tahran-Paris, 1958 (*Bibliothèque iranienne*, nr. 8), bütün kaynaklar burada gösterilmiştir.

Bu bilgin sūfînin Farsça şiirleri de vardır ve onun hal tercümesinden bahseden kaynaklarda örnekleri verilmiştir (bk. ‘*Abhar al-‘āşikīn*, anılan basma, Farsça önsöz, s. 77 — 83). Bir nüshası burada tavsif edilen *Tuḥfat al-‘irfān*’ın bir beyti bu önsözde (s. 78) anılmış ise de, adı verilmemiştir (burada şunu da kayıt etmek gerekir ki, Rūzbihān’ın torununun oğlu Şayḥ Şaraf al-Dīn İbrāhīm b. Rūzbihān II.’nin yazdığı *Tuḥfat ahl al-‘irfān fī zikr al-şayḥ Rūzbihān* — nedense bu önsözde yalnız *Tuḥfat al-‘irfān* şeklinde kısaltılmış — ile bu eser karıştırılmamalıdır).

Burada tavsif edilen *Tuḥfat al-‘irfān* nüshası yegâne bir nüshadır. *Tuḥfat al-‘irfān* tasavvufa dair manzum. küçük bir risaledir.

Univesite kütüphanesi FY 538/19 . Yaprak 567^a — 570^a (kenarda)

10,5 × 19,8 (10,1 × 17) cm. eb'adında, ta'lik yazı ile. 826 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 119.

Baş : ای قدیمی که در جلال قدم نبود ذات تو قرین عدم ...

Son : چون خموشی نجات روزبهانست
هر که خموش گشت روز به آنست

خمه

96. HAMSĀ

نظامی

NİZĀMĪ

Azerbeycan ve İran'ın en büyük şairi olan ve eseri Türk divan edebiyatında. başlangıçtan itibaren, örnek olarak alınan Camāl al-Din Abū Muhammed İlyās b. Yūsuf b. Zakī Nizāmī Gancavi, nisbesinden anlaşıldığı üzere, Gence şehrinde, çok muhtemel olarak, 545 (= 1151) yılında doğmuştur. Bu küçük kasabada, astronomi ve felsefe de dahil olmak üzere, zamanının bütün ilimlerini mükemmel bir şekilde öğrenmiş, başka şairler gibi medn edecek hükümdarlar aramadan, doğduğu şehirde bir «zâhid» hayatı geçirmiştir. Geçimini gönderdiği kasidelerin ve ithaf ettiği eserlerin karşılığı olarak hükümdarların verdiği ihsanlar ile temin ediyordu. Hükümdarlardan kendisini saraylarına davet edenler bulunmuş ise de, kendisi türlü bahaneler ile, bu davetleri kabul etmemiştir. Böylece bütün hayatını kendi şehrinde geçiren Nizāmī 610 (1212/1214) yılında ölmüş olmalıdır. Bu hususta daha erken tarihler verilirse de, bunların kabulüne imkân yoktur. Çünkü son eseri *İkḫbāl-nāma*'yi Musul Atabeklerinden İzz al-Din Mas'ūd'a ithaf etmiştir ki, bu şahıs 607 (1211)'de hükümdar olmuştur. Bundan dolayı Nizāmī'nin ölüm tarihi ancak bu yıldan sonra olabilir. Bk. *IA*, 1962, X, 318 – 327 (bütün kaynak ve araştırmalar orada gösterilmiştir).

Nizāmī'nin çok küçük bir kısmı bugüne kadar gelmiş olan *Dīvān*'ından başka eserleri *Hamsa* («beşlik») adı altında toplanmış bulunmaktadır ki, bu dergiyi belki bizzat Nizāmī tertip etmiştir. Sonraları büyük İskender'i konu alan *İskandar-nāma*'sini devam ettirip, dergiye ayrı bir eser daha ekleyince de, yine dergiye *Hamsa* adı verilmeğe devam edilmiştir. Bu dergi şu eserlerden meydana gelir:

Farsça Manzum — 5

1. مخزن الاسرار *Maḥzan al-asrār*. Küçük bir mesnevi olup, ahlakî ve tasavvufî düşünceleri öğretmek gayesi ile yazılmış bir eserdir.

بسم الله الرحمن الرحيم هست کلید در گنج حکیم

beyti ile başlar. Nizâmî 2400 beyit tutan bu eserini yazdıktan sonra, onu Erzincan'da hüküm süren Mengüçük sülalesinden Faḥr al-Dīn Bah-rāmşāh'a (hüküm yılları, aşağı-yukarı, 563 — 622 = 1168 — 1225) götürmek istemiş, fakat yolların asayişsizliği sebebiyle, kendisi Erzincan'a gidememiş, eserini göndermiştir. Eserin yazılış tarihi olarak türlü nüshalarda 501, 552, 572, 589 tarihlerine rastlanır. Ancak bunlardan yalnız 572 (= 1176/1177) tarihi (bk. Rieu, II, 565^b) kabul edilebilir, *Maḥzan al-asrār* 20 makaleye bölünmüştür (yazma, basma ve çevirileri için bk. *IA X*, 322^b).

2. خسرو و شیرین *Husrav u Şirīn*, Sâsânî hükümdarı Husrav Parvīz'in hayatını ve Şirīn ile olan aşk macerasını anlatan 5700 beyit kadar tutan bir mesnevidir; şöyle başlar:

خداوندا در توفیق بگشای نظامی را ره تحقیق بنمای

Yazılış tarihi olarak bazı nüshalarda 576 (= 1180/1181) yılı bulunmaktadır (Rieu II, 567^b). Fakat eserde daha sonraki olaylardan da bahsedildiğinden, bunun başlangıç tarihi olduğu, sonraları önsöz ve eklemeleri ile, 587 (= 1191)'de tamamlandığı kabûl olunabilir. Eser Sultan Tuğrul b. Arslan'a (573 — 590 = 1177 — 1194) ithaf edilmiştir. İçinde Atabek Muhammed Pahlavān ve Muḥaffar al-Dīn Kızıl Arslan için de medhiyeler vardır.

3. لیلی و مجنون *Laylī u Macnūn*, Arap şairi Macnūn (Kays) ile Laylī'nin aşkını terennüm eden, Nizâmî'nin sözüne göre, 4000 beyit, fakat eldeki nüshalara göre, 5100 beyit tutan bir mesnevi olup, şöyle başlar:

ای نام تو بهترین سرآغاز بی نام تو نامه کی کنم باز

Bu mesnevi, Şirvān-şāh Aḥsitān b. Minūçih'r'in isteği üzerine, 584 (1188) yılında, kısa bir zamanda, yazılmıştır.

4. هفت پیکر *Haft Paykar* (veya *Bahrām-nāma*, *Haft gumbad*), Sâsânî hükümdarı Bahrām Gūr'un hayatını, av maceralarını, bilhassa yedi ülkenin padişah kızları ile evlenmesini ve bunların Bahrām Gūr'a söyledikleri hikâyeleri anlatan ve 5600 beyit tutan bir mesnevidir; şöyle başlar:

ای جهان دیده بود خویش از تو هیچ بودی نبوده پیش از تو

Eser Marāğa'nın Türk hâkimi 'Alā' al-Dīn Körp Arslan b. Aḫsun-
gur'a ithaf edilmiş olup, 14 ramazan 593 (= 13 temmuz 1197)'de ta-
mamlanmıştır.

5. اسکندرنامه *Iskandar-nāma* veya سکندرنامه *Sikandar-nāma*, büyük Is-
kandar'ın hayatını anlatan bir mesnevidir. Hepsi 10800 beyit tutan bu
eser iki kısımdır ve öyle düşünülerek, kaleme alınmıştır.

a) İlk kısım شرفنامه *Şaraf-nāma*, Hind basmalarında *Sikandar-nāma-t*
barrī adında olup, 7.100 beyit kadar tutar ve şöyle başlar:

خدایا جهان پادشائی تراست زما خدمت آید خدائی تراست

Eser Azerbeycan Atabeklerinden Nuşrat al-Dīn Abū Bakr Muḫam-
med'e (587 — 607 = 1191 — 1210) ithaf edilmiştir. Bazı nüshalarda 597
(= 1200/1201) yılında tamamlandığını gösteren beyitler vardır.

b) İkinci kısım اقبالنامه *İqbāl-nāma* (Hind baskılarında: *Iskandar-*
nāma-i baḫrī, bazan *Hirad-nāma*), adında olup, 3.700 beyit kadar tutan
bir mesnevidir ve şöyle başlar:

خرد هر کجا گنجی آرد پدید ز نام خدا سازد آن را کلید

Bu bölüm herhalde 607 (1211) yılından sonra tamamlanarak, Musul
Atabeklerinden 'Izz al-Dīn Mas'ūd II. b. Arslān'a ithaf edilmiştir. Nizā-
mî bu eserini oğlu ile ona göndermiştir.

Burada şunu da kaydetmek yerinde olacaktır ki, *Iskandar-nāma*'nin
bu iki bölümünün adı bazı nüshalarda burada gösterilenin aksinedir: a.
İqbāl-nāma, b. *Şaraf-nāma* (bk. Ethé, *IO*, I, 596, ortada).

Hamsa'nin basmaları v. s. için bk. *IA*, anılan madde; bk. bir de
Taşkent, II, 49 — 55; *Topkapı Sarayı*, s. 146 — 170 (olağanüstü sanat de-
ğeri taşıyan 90'dan çok nüsha).

Nuruosmaniye 3783. (Dergi). I. Yaprak 1^b — 264^a (ortada).

Basma şemseli ve köşebendli, kırmızı meşin bir cilt içinde, 289 yap-
rak. 17,1 × 25,8 (13 5 × 21,4) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel,
ortada 4 sütun halinde, 27 satır, kenarda 62 satır, hattat nesta'lik yazısı
ile. Söz başları mavi veya kırmızı.

Yap. 1^a'da daire biçiminde bir süs içinde fihrist vardır. Her kısmın
başında güzel bir serlevha bulunmaktadır. Fakat bazıları, metnin ilk kı-
sımları ile birlikte, koparılmıştır.

İstinsah kaydı (289^a): تم في منتصف صفر سنة احدى وثلاثين وثمانمائة («safer ortası, 831 h.»).

İçindekiler :

1) Yap. 1^b — 20^b. *Maḥzan al-asrār* (sonu noksan). Hepsi 20 *maḳāla* olan eserin 18. *maḳāla*'sinde kalmaktadır.

Baş aynı.

Son : دوست کدام آنک بود پرده دار پرده درند این همه چون روزگار

2) Yap. 21^a — 74^b. *Husrav u Şirīn* (baş noksan). İlk başlık

'dır. هم در مدح قزل ارسلان

3) Yap. 75^a — 116^a. *Laylī u Macnūn*. Başı bir varak kadar noksan-
dır.

İlk beyit: سررشته راز آفرینش دیدن نتوان بچشم بینش ...

İstinsah kaydı (yap. 116^a) («salı 28 ramazan 828 h.»).

4) Yap. 117^b — 165^b. *Haft paykar*.

Baş aynı.

İstinsah: Ramazan 830 h.

5 a) Yap. 166^a — 229^b. *İskandar-nāma* (*Şaraf-nāma*). Baştan bir sa-
hife noksan. İlk beyit:

زبان آوردان را بتو بار نیست که با شعله کنج را کار نیست ...

İstinsah: («10 Muharrem 831 h.»).

5 b) Yap. 230^b — 264^a. *İkbāl-nāma*. Baş aynı.

İstinsah (264^b): Müstensihin uzun bir şiirinden sonra, («Alī (?) al-
Dāmḡānī, 831 h.»).

97. AYNİ ESER

Ayasofya 3861/2. Yaprak 1^b — 586^a (kenarda), 586^b — 591^a (kenarda
ve ortada).

25,8 × 35 (18,1 × 25) cm. eb'adında, 4 sütun halinde, ortada 25, ke-
narda 50 satırlı güzel ta'lik yazı ile.

Şayh al-İslām b. Hüsayn... aş-Şiddîkî tarafından zilhicce 857 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. başta nr. 2.

İçindekiler :

- 1) Yap. 11^b — 47^b. *Maḥzan al-asrār*,
- 2) Yap. 48^b — 186^b. *Husrav u Şirîn*,
- 3) Yap. 187^b — 281^b. *Laylî u Macnûn*,
- 4) Yap. 282^b — 386^b. *Haft paykar*,
- 5a) Yap. 387^b — 526^a. *İskandar-nāma (Şaraf-nāma)*,
- 5b) Yap. 526^b — 591^a. *Hirad-nāma (İkbāl-nāma)*.

Baş ve sonlar aynı.

98. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3781.

İki tarafı kopuk, basma yaldızlı şemse ve köşebendli siyah meşin bir cilt içinde, 386 yaprak. 17,5 × 25 (11 × 16,8) cm. eb'adında, siyah ve yaldız cetvel içinde, 4 sütun halinde, 19 satırlı açık hattat nesta'liki yazı ile, sözbaşları yaldız. Her kısmın başında çok güzel bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı (386^a): («Muḥammed b. Calāl al-Ḳummi, 6 şevval 899 h.»).

İçindekiler :

- 1) Yap. 1^b — 31^b. *Maḥzan al-asrār*,
- 2) Yap. 32^b — 119^b. *Husrav u Şirîn*,
- 3) Yap. 120^b — 180^b. *Laylî u Macnûn*,
- 4) Yap. 181^b — 247^b. *Haft paykar*,
- 5a) Yap. 248^b — 338^a. *Şaraf-nāma*,
- 5b) Yap. 338^b — 386^a. *İskandar-nāma (= İkbāl-nāma)*.

99. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3780. (Dergi). Yaprak 1^b — 527^a (ortada).

Yarı meşin bir cilt içinde, 602 yaprak. 14,5 × 23 (10,4 × 17) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde ortada 14 satırlı, 4 sü-

tun halinde; kenarda 30 satırlı olağanüstü nesta'lik yazı ile, söz başları yıldız. Yap. 1^b — 2^a unvan her kısmın başında olağan üstü serlevhalar vardır. Bütün köşeler nakışlı.

İstinsah kaydı yoktur; IX./XV. yüzyıl, Şiraz işi.

İçindekiler:

- 1) Yap. 1^b — 43^a. *Maḥzan al-asrār*,
- 2) Yap. 43^b — 162^a. *Husrav u Şirîn*,
- 3) Yap. 162^b — 245^a. *Laylî u Macnün*,
- 4) Yap. 245^b — 336^a. *Haft paykar*,
- 5a) Yap. 336^b — 460^a. *Şaraf-nāma-i İskandar*,
- 5b) Yap. 460^b — 527^a. *İkbāl-nāma*.

Başlar aynı.

100. AYNI ESER

Universite kütüphanesi FY 1313.

Sade, yeşil meşin bir cilt içinde, 336 yaprak. 17,5 × 26,1 (10,2 × 17) cm eb'adında, mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 4 sütun halinde, 19 satırlı güzel hattat nesta'liki yazı. Söz başları yıldız.

Yaprak 1^b — 2^a unvan, her kısmın başında güzel bir serlevha vardır.

Eserde iyi durumda güzel pek çok minyatür vardır ki, şu yerlerde bulunur: Yap. 4^b, 26^b, 36^b, 42^a, 59^b, 83^b, 90^a, 114^a, 115^a, 124^b, 131^b, 136^a, 160^a, 165^a, 172^a, 174^a, 177^b, 180^a, 187^a, 213^a, 228^a, 263^a, 277^b, 306^b (krş. *Manuscripts orient. ill.*, s. 31 — 32).

İstinsâh kaydı yoktur, IX./XV. yüzyıl.

İçindekiler:

- 1) Yap. 1^b — 17^a. *Maḥzan al-asrār*,
- 2) Yap. 17^b — 103^a. *Husrav u Şirîn*,
- 3) Yap. 103^b — 150^a. *Laylî u Macnün*,
- 4) Yap. 150^b — 199^a. *Haft paykar*,
- 5a) Yap. 199^b — 286^a. *Şaraf-nāma-i İskandari*,
- 5b) Yap. 287^a — 336^b. *İkbāl-nāma*.

101. AYNÎ ESER

Universite kütüphanesi FY 539.

Kahverengi meşin bir cilt içinde, 317 yaprak. $16,9 \times 24,2$ ($11,3 \times 16,9$) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 4 sütun halinde, 21 satırlı muntazam nesta'lik yazı, söz başları yaldız, nakışlı mustatiller içinde, yap. 1^b — 2^a unvan, her kısmın başında güzelce bir serlevha vardır.

Yaprak 14^a, 24^b, 42^a, 46^b, 59^b, 70^a, 88^a, 94^b, 119^a, 142^a, 158^b, 164^b, 181^b, 194^a, 200^b, 206^b, 211^b, 216^b, 222^a, 243^a, 250^b, 272^b, 275^b, 280^b, 289^b, 306^b, 313^b'de güzel ve iyi bir halde muhafaza edilmiş olan miniyatürler vardır.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XV. yüzyıl. Krş. *Manuscripts orient. ill.*, s. 46 — 47 (burada tahmin edilen XVII. yüzyıl yanlışır).

İçindekiler:

- 1) Yap. 1^b — 30^b. *Maḥzan al-asrār*,
- 2) Yap. 31^b — 107^a. *Husrav u Şirîn*,
- 3) Yap. 108^b — 168^a. *Laylî u Macnûn*,
- 4) Yap. 164^b — 232^a. *Haft paykar*,
- 5) Yap. 232^b — 317^a. *Şaraf-nāma (İskandar-nāma)*.

Baş : ... خدايا جهان , son : جهان بر وجود تو فرخنده باد

Öteki baş ve sonlar mutataş şekilde.

102. AYNÎ ESER

Universite kütüphanesi FY 286 (= Rıza Paşa 2901).

Şemseli meşin bir cilt içinde, 286 yaprak. $16,5 \times 23,4$ ($12 \times 17,2$) cm. eb'adında, mavi ve kırmızı cetvel içinde, 4 sütun halinde, 25 satırlı adi nesta'lik yazı ile, söz başları kırmızı.

Bir çok yaprakları sonradan tâmir edilmiş.

İstinsah kaydı: («Salı 26 cumadelâhir 905 h.»).

İçindekiler:

- 1) Yap. 1^b — 24^b. *Maḥzan al-asrār*,
- 2) Yap. 25^a — 87^b. *Husrav u Şirîn*,
- 3) Yap. 88^a — 131^b. *Laylî u Macnûn*,
- 4) Yap. 132^a — 182^a. *Haft paykar*,
- 5a) Yap. 183^b — 250^a. *Şaraf-nāma*,
- 5b) Yap. 250^b — 286^a. *İkbâl-nāma*.

103. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1309.

Baştan başa yıldız basmalı, iç tarafı mavi zeminli oymalı olağanüstü bir cilt içinde, 408 yaprak. 18,8 × 31,3 (9,8 × 18,2) cm. eb'adında, mavi ve yıldız cetvel içinde, 4 sütun halinde, 19 satırlı nesta'lik yazı ile. Söz başları yıldız, etrafı nakışlıdır.

Yap. 2^b — 3^a unvan, her kısmın başında olağanüstü serlevha vardır. Eserde şu yerlerde çok güzel ve iyi muhafaza edilmiş minyatürler bulunmaktadır: Yap. 1^b, 2^a, 27^a, 47^b, 51^b, 57^a, 61^a, 66^b, 71^b, 82^b, 92^b, 110^a, 115^b, 136^b, 141^a, 146^a, 151^b, 162^b, 172^a, 180^b, 202^a, 208^a, 211^a, 218^b, 226^a, 229^b, 233^b, 238^a, 244^b, 250^a, 290^a, 282^b, 287^b, 297^b, 312^b, 327^b, 346^a, 372^a, 379^a, 395^b (hepsi 40 tanedir). Krş. *Manuscripts orient. ill.*, s. 32 — 33.

İstinsah (Yap. 408^a): («Yār-Muḥammed Haravî, ramazan, 923 h.»)

İçindekiler:

- 1) Yap. 1^b — 35^a. *Maḥzan al-asrār*,
- 2) Yap. 35^b — 125^a. *Husrav u Şirîn*,
- 3) Yap. 125^b — 190^a. *Laylî u Macnûn*,
- 4) Yap. 190^b — 263^a. *Haft paykar*,
- 5a) Yap. 263^b — 355^a. *Şaraf-nāma-i İskandarî*,
- 5b) Yap. 350^b — 408^a. *İkbāl-nāma*.

104. AYNİ ESER (noksan)

Universite kütüphanesi FY 1384.

Yeni tarzda kırmızı meşin bir cilt içinde, 143 yaprak, kâğıd vassâle, kenarlar daha açık, fazlaca kurt yeniği var, yıpranmış; 20 × 29 (10,9 × 16,4) cm. eb'adında; mavi, yıldız, kırmızı cetvel içinde, 4 sütun halinde, 21 satırlı hattat nesta'liki yazı. Söz başları yıldız mustatiller içinde beyaz.

Anlaşılan asıl nüsha çok yıpranmış, sonra başka kâğıtlara yapıştırılmış, her kısmın başında çok güzel serlevhalar. Yap. 41^a, 44^a, 64^b, 78^a, 84^b, 89^b'de ekseriya yazı eb'adını aşan çok güzel minyatürler bulunmaktadır (krş. *Manuscripts orient. ill.*, s. 44).

İstinsah (yap. 143^a): («Amîr? b. Muḥammed 'Alî Ardastānî, çarşamba, 3 cemadelâhir, 994 h.»)

İçindekiler (burada kayıtlı olmayan eserler yoktur):

- 1) Yap 1^b — 28^b. *Maḥzan al-asrār*,
- 2) Yap 29^a — 99^a. *Husrav u Şirīn*,
- 3) Yap. 100^b — 143^a. *Hirad-nāma-i Iskandarī* (= 5^a *İqbāl-nāma*).

105. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 249 (Rıza Paşa 3028).

Tamir görmüş meşin bir cilt içinde 288 yaprak. 15,6 × 25,2 (9,3 × 16,2) cm. eb'adında; mavi, kırmızı, siyah ve yaldız cetvel içinde 4 sütun halinde, 25 satırlı intizamlı nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı, her kitabın başında güzelce bir serlevha vardır. Kâğıtların, bilhassa haşiyelerinde, baş taraflarda fazlaca kurt yeniği vardır.

İstinsah kaydı: Sayyid Faḥ Allāh b. Sayyid Muḥammed, Aḥmadābād, 9 rebiülâhir 1002 h.

İçindekiler:

- 1) Yap. 1^b — 23^a. *Maḥzan al-asrār*,
- 2) Yap. 23^b — 82^b. *Husrav u Şirīn*,
- 3) Yap. 82^b — 144^a. *Laylī u Macnūn*,
- 4) Yap. 145^b — 180^b. *Haft paykar*,
- 5) Yap. 181^b — 288^a. *İskandar-nāma* (5^a. yap. 181^b — 250^b, *Şaraf-nāma*; 5^b. yap. 251^b — 288^a. *İqbāl-nāma*).

106. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3782.

Kahve rengi meşin bir cilt içinde, 307 yaprak. 14,7 × 23,9 (9,1 × 16,2) cm. eb'adında, 25 satırlı nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı, her kısmın başında bir serlevha vardır. Nüşhada fazlaca rutûbet eseri vardır. Haşiyede ekseriya tashihler ve tamamlamalar — bazan uzunca — vardır. Bilhassa sonlarda sahifeler cetvel yerlerinden ayrılmıştır.

İstinsah kaydı (yap. 307 a): Şams b. Şadr Futūḥî, Lahor, perşembe, 9 şaban 1005 h.

İçindekiler:

- 1) Yap. 1^b — 24^a. *Maḥzan al-asrār*,
- 2) Yap. 25^b — 99^a. *Husrav u Şirîn*,
- 3) Yap. 100^b — 146^a. *Laylî u Macnûn*,
- 4) Yap. 147^b — 199^b. *Haft paykar*,
- 5a) Yap. 200^b — 268^a. *Şaraf-nāma al-musammā bi İskandar-nāma-i bahrî*,
- 5b) Yap. 269^b — 307^a. *İskandar-nāma-i barrî (= İkbāl-nāma)*.

خلاصة الخمسة

107. HULĀŞAT AL-ĤAMSA

Önsözünde adını bildirmeyen bir yazarın (başka nüshalarda da böyledir, bk. mesela Ethé, *IO*, I, 600, nr. 982), *Kur'an*'dan sonra en çok okunması gereken eser saydığı Nizâmî'nin *Hamsa*'sinden yaptığı ve konulara göre bölümlere ayırdığı bir eserdir. Eser 35 bölüme (*bāb*) ayrılmış olup, bir kaçı şunlardır: 1. Tanrı birliği hakkında, 2. na't, 3. doğruluk, 4. sabır, 14. cömertlik..., 20. tâat..., 30. gülmeme..., 35. meseller ve hikayeler. Her bölümde *Hamsa*'nin beş kitabından o konu ile ilgili beyitler seçilmiş ve bir araya getirilmiştir. Bk. bir de *Topkapı sarayı*, s. 170.

Üniversite kütüphanesi FY 398 (= Rıza Paşa 1585).

Kahve rengi meşin bir cilt içinde, 55 yaprak. 9,4×18,2 (5×12,3) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 11 satırlı, güzel neta'lik yazı, yap. 1^b — 2^a tezhipli, söz başları kırmızı veya mavi ve ekseriya yaldız.

İstinsah kaydı: Murşid al-Dîn Muḥammed, Şiraz, muharrem 916 h.

Baş : بعد از حمد باری تعالی ... بر اصحاب دین و دولت و ارباب ملک و مکت و واجب و لازم
است که .. باب اول در توحید باری
ای همه هستی بتو پیدا شده خاک ضعیف از تو توانا شده ...

108. AYNI ESER

Üniversite kütüphanesi FY 528.

Yaldız şemse ve köşebentli, iç tarafı oyma, mavi zeminli şemse ve köşebentli siyah meşin bir cilt içinde, 55 yaprak. 10,3 × 17,1 (4,5 × 10,4)

cm. eb'adında; rengârenk cetvel içinde, 11 satırlı nesta'lik yazı, söz başları mavi ve yıldız, yap. 1^b'de serlevha vardır ve bu sahife yıldızlıdır.

İstinsah (55^a): («zilka'de 955 h.»).

Baş: aynı.

109. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 154.

Adi meşin bir cilt içinde, 51 yaprak. 10 × 16,4 (5,3 × 11) cm. eb'adında, mavi ve yıldız cetvel içinde, 11 satırlı çok güzel nesta'lik yazı. Söz başları yıldız, mavi veya kırmızı, yap. 1^b'de güzel bir serlevha. Bir çok sahitelerde fazlaca rutûbet eseri vardır.

İstinsah kaydı: («Azud al-Muzahhib»); tarih yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş: aynı.

ابیات متفرقه از خمسه

110. ABYĀT-İ MUTAFARRİKA AZ HĀMSA

Nizâmî'nin *Hamsa*'sinin her beş kitabında toplanmış olan seçme beyitlerden meydana gelmiş küçük bir eserdir. Nüshada seçmeyi yapanın adı kayıtlı değildir.

Universite kütüphanesi FY 472/11. Yaprak 68^b — 89^b.

19 satırlı, güzel nesta'lik yazı. 898 h.

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم هست کلید در گنج حکیم

خلاصه خمسه

111. HULĀŞA-İ HĀMSA

Hamsa'den yapılmış bir başka özet.

Universite kütüphanesi FY 508.

Baştan başa yıldızlı basma nakışlı. kahverengi meşin cilt, iç tarafı aynı şekilde baştan başa oymalı; 40 yaprak. 11,6 × 19,9 (3,7 × 8) cm.

eb'adında, 19 satırlı, rengârenk cetvel içinde, olağanüstü hattat nesta'liki yazı, kâğıt vassâleli. Söz başları yaldızlı ve nakışlı müstatiller üzerine beyaz ile yazılmış Kenarlar daha koyu renk olup, yaldızla çiçekler nakş edilmiştir. Yap. 2^b'de serlevha, 1^b — 3^a yaldızlı. Yap. 2^a unvan, üzerinde yalnız *Kitāb-i Hulāşa-t Hamsa gufta-i hazrat-i Şayh Nizāmî 'alayh al-raḥma va'l-mağfira* yazılıdır.

İstinsah kaydı yoktur, belki sondan biraz noksan; **X./XVI.** yüzyıl.

Baş: Bundan önceki nüshada olduğu gibi.

Bu nüshada eserin adı, yukarda görüldüğü üzere, *Hulāşa-i Hamsa* şeklinde kaydedilmiştir. Fakat metin bundan önceki nüshada bulunan metnin aynıdır.

مخزن الاسرار

نظامی

112. MAHZAN AL-ASRĀR

NİZAMÎ

Nizāmî'nin *Hamsa'sini* meydana getiren eserlerin ilkidir. Bk. yukarda nr. 96/1.

Universite kütüphanesi FY 308.

Yarı meşin bir cilt içinde, 78 yaprak. 13,3 × 21,8 (7,3 × 14) cm. eb'adında, mavi ve kırmızı cetvel içinde, 15 satırlı muntazam nesta'lik yazı. Yap. 1^b'de güzel bir başlık vardır. Son yaprak düşmüş, sonradan tamamlanmıştır.

İstinsah tarihi yoktur, **IX./XIV.** yüzyıl.

Baş: aynı.

113. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3784 (dergi). Yaprak 1^b — 70^a (ortada).

Oymalı şemse ve köşebentli, kahve rengi olağanüstü güzellikte bir cilt içinde 119 yaprak. 13,2 × 21,2 (9,2 × 17,7) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, ortada 17, kenarda 34 satırlı, çok güzel nesta'lik yazı. Sondan ve aradan bazı yapraklar düşmüştür.

İstinsah kaydı yoktur, **IX./XV.** yüzyıl.

Baş ve son mütat şekilde.

انتخاب مفردات مخزن الاسرار

114. INTIHĀB-I MUFRADĀT-I MAḤZAN AL-ASRĀR

Bu eser Nizāmî'nin *Maḥzan al-asrār*'ından kim olduğu bilinmeyen bir kimse tarafından seçilmiş beyitlerden meydana gelen küçük bir risaledir.

Nuruosmaniye 4904/31. Yaprak 232^a — 242^b.

4 sütunlu, 33 satırlı nesta'lik. İstanbul, 940 h.

Nüsha için bk. nr. 566.

Baş : ای همه هستی بنو پیدا شده خاک ضعیف از تو توانا شده

خسرو و شیرین

نظامی

115. ḤUSRAV U ŞİRİN

NİZÂMÎ

Nizāmî'nin *Hamsa*'sini meydana getiren kitapların ikincisi olan bu eser için bk. burada nr. 96/2.

Universite kütüphanesi FY 141.

Yıpranmış, basma şemse ve köşebentli, siyah meşin bir cilt içinde, 213 yaprak. 12 × 17,5 (7,3 × 11,6) cm. eb'adında, siyah ve yaldız cetvel içinde, 13 satırlı hattat ta'liki yazı. Söz başları ekseriya yok. Olduğu yerlerde daha kalın kalemle. 1^b'de serlevha vardır.

Nüsha sondan noksan olduğundan, istinsah kaydı yoktur; X./XVI. yüzyıl.

Nüşhada küçük eb'atta, yani yazılı kısmın ancak üçte biri büyüklüğünde minyatürler vardır ve şu yerlerde bulunmaktadır: 23^a (çok yıpranmış), 24^b, 32^b, 33^a, 36^a, 36^b, 45^a, 51^a, 53^b, 56^a, 59^b, 62^b, 66^a, 68^b, 71^b, 84^a, 94^b, 111^a, 115^a, 122^a, 134^b, 137^b, 145^a, 149^a, 172^a, 180^b, 200^a, 202^b (krş. *Manuscripts orient. ill.*, s. 47).

Baş : aynı.

Nüsha sondan pek az noksandır.

قصیده مصنوعه

قوام الدین گنجوی

116. KAŞĪDA-I MAŞNŪ'A

KIVĀM AL-DĪN GANCAVĪ

VI./XII. yüzyıl şairlerinden olup, adına bir çok şiir dergilerinde rastlanan Kivām al-Dīn Gancavī, tam adı ile, Abu 'l-Fazā'il Aḥmed (veya Muḥammed) Kivāmī Muḥarrizī diye meşhurdur. Kendisinin tanınmış Nizāmī-i Gancavī'nin kardeşi veya amcazâdesi olduğu söylenir. Bk. Davlatşāh, s. 117, 128; Tarbiyat, *Dānişmandān-i Āzarbaycān*, s. 109; Ḥay-yāmpūr, *F S*, s. 476.

Onun burada bahis konusu olan *Kaşīda-i maşnū'a*'sı Azerbeycan Atabeklerinden Kızıl Arslan (hüküm yılları 582 — 587 = 1186 — 1191) için yazılmış bir medhiyedir. Her beyitte bir veya bir kaç edebî san'at kullanılmıştır. Kâtip Çelebi'ye göre (*Kaşf al-zunūn*, nşr. M.Ş. Yalrkaya ve R. Bilge, İstanbul, 1941, 1, s. 229) bu kasideye *Badā'i' al-aşḥār fī şanā'i' al-aş'ār* adı verilmektedir ve Muḥammed b. 'Omar al-Nacātī al-Nisābūrī tarafından Farsça olarak şerh edilmiştir. Krş. E. G. Browne, *A Literary History of Persia*, II, 47 v.d.

Universite kütüphanesi FY 931/4. Yaprak 51^b — 54^b.

13,2 × 20,5 (7 × 13,7) cm. eb'adında, 15 satırlı adi ta'lik yazı ile, Muḥammed b. Biāl tarafından, Rodos kalesinde rebiülevvel 962 h.'de istinsah edilmiştir.

Baş : حسن المطلع با ترصیع

ای فلک را هوای قدر تو بار
وی ملک راى ثنای صدر تو کار

Her beytin ihtiva ettiği edebî sanat kırmızı mürekkeple yanına yazılmıştır.

Son :

روز و شب جز سخا مبادت شغل
سال و مه جز طرب مبادت کار

نکته العشق

مؤید جندی

117. NUKTAT AL-İŞK

MU'AYYAD CANDĪ

Aşk konusu ile başlamakla beraber, tasavvufi-ahlakî bir eser olan *Nuktat al-ışk* yazarı olan Mu'ayyad Candī hakkında her hangi bir bilgi

bulunmamaktadır. Ancak *Haft iklīm*'de (Rāzī, III, 477), Cand şehri mü-nasebeti ile, burada yetişen şairler arasında Baba Kamāl adlı birinden bahs edilir ve bunun Nacm al-Din Kubrā (ölümü 618 = 1221, bk. *GAL*, I, 568 – 569; *Suppl.*, I, 786 – 787 ve buralarda gösterilen kaynaklar) ile Şayḥ Mu'ayyad'ın müridi olduğu söylenir. Bundan anlaşıldığına göre, Mu'ayyad Candī VII./XIII. yüzyılın şair sūfîlerinden biridir. *GAL* (bk. fihrist)'de bahsedilen al-Mu'ayyad b. Maḥmūd al-Canadī ve al-Mu'ayyad fi 'd-Dīn Maḥmūd al-Canadī'nin biri ile bu şairin aynı kimse olup olmadığını tesbit etmek şimdilik kabil değildir.

Nukat al-işk'a gelince, bu eser aşk hakkında bir bölüm ile başlar (yap. 94^b – 95^a). Bundan sonra, sıra ile, kısa kısa bölümler halinde, şu konular ele alınır: Kendini bilmek, kendini beğenme ve böbürlenmenin kınanması, alaycılığın kınanması, «vecd» sahiplerinin sıfatı, öğüt, yeme, içme ve giyinme âdâbı, kanaat, fitnecilik, tasavvuf yolunda gidenin sıfatı, nefsanî hazların yok edilmesi, dünyanın kınanması ve her bakımdan aç gözlülük.

Nuruosmaniye 5008/11. Yaprak 94^a – 102^b (kenarda).

30 satırlı nesta'lik. Osmanlı Türk şairi Cevrî tarafından **1051 h.**'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 225.

Baş : ... آسمان در رهت بسر گردان ای ز عشق تو عقل سرگردان
Son : ختم بر عشق و نام حق کردم من سخن را برین نسق کردم

کلیات

118. KULLİYĀT

عطار

'AṬṬĀR

İran edebiyatının büyük sūfî şairlerinden olup, eserlerinin bir çok tercümeleri, şerhleri ve taklitleri ile, Türk edebiyatında da çok tanınan Farīd al-Dīn Abū Ḥāmid Muḥammed b. Abī Bakr İbrāhīm 'Aṭṭār-i Nişābūrī, Davlatşāh'ın 6 şaban 513'te, Sultan Sencer zamanında, doğduğunu söylemesine ve bu tarihin bir çokları tarafından kabul edilmesine rağmen, herhalde 540 (= 1145/1146) yılı civarında doğmuş olmalıdır. Babasına ait bir eczahaneyi babası ile ve babasından sonra idare etmiş olduğundan şiirde 'Aṭṭār («eczacı») mahlasını almış olmalıdır. Memleketinde geçen uzun bir ömürden sonra, Cengiz'in damadı Tağaçar

Gürkân'ın öldürülmesine kızarak Mogolların Nişabur'u tamamiyle yıkıp, bütün sâkinlerini katlettikleri sırada öldürülmüş olacaktır ki, bu hadise 15 safer 618 (10 nisan 1221)'de başlayıp, 15 gün devam etmiştir. 'Aṭṭār'ın mezarı Nişabur'da bulunmaktadır. Bk. *IA*, 1942, II, 7—12 (H. Ritter tarafından yazılmış olan Attar maddesi); Sa'îd Nafîsî, *Custucū dar aḥvāl u āṣār-i Farīd al-Dīn 'Aṭṭār Nişābūrī*, 1320/1942; H. Ritter, *Das Meer der Seele, Mensch, Welt und Gott in der Geschichten der Farīd al-Dīn 'Aṭṭār*, Leiden, 1955; B. Furūzānfar, *Şarḥ-i aḥvāl u naḫd u taḥlīl-i āṣār-i Şayḫ Farīd al-Dīn Muḥammed 'Aṭṭār Nişābūrī*, Tahran, 1339/1961 (yukarıdaki tarihler bu esere göre verilmiş olup, diğerlerinden çok farklıdır); öteki kaynaklar bu eserlerde gösterilmiştir.

Uslup ve ifade bakımından birbirlerinden ayrı pek çok eser 'Aṭṭār'a isnat edilmektedir. Bunun bir kısmının 'Aṭṭār'a ait olduğu gösterilebilirse de, mesele henüz tamamiyle aydınlanmış değildir. Aşağıda ayrı ayrı eserlerinden bahs olunurken, bu husurlara da bir dereceye kadar temas edilecektir. Krş. *IA*, mezkûr madde, s. 11 b v.d.; Sa'îd Nafîsî, *anılan eser*, çok mübalağalı; Ahmed Ateş, *Konya Kütüphanelerinde bulunan bazı mühim yazmalar (Belleten, 1952, XVI, 94—99, özellikle s. 95—96)*; H. Ritter, *Philologica XIV, XV, XVI, Farīduddīn 'Aṭṭār, II, III, IV* (sırası ile, *Oriens*, 1958, 1959, XI, 1—76; XII, 1—88; 1961, XIII—XIV, 195—239; burada şunu da kaydetmek yerinde olacaktır ki, aşağıda tavsifi verilen bütün nüshalar ve daha başkaları bu makalede tavsif edilmiştir); *Taşkent*, II, 56—62; *Topkapı Sarayı*, s. 171—176.

'Aṭṭār'ın eserleri, meselâ Sa'dî için veya Cāmi için olduğu gibi, bizzat 'Aṭṭār veya kendinden sonra gelen bir kimse tarafından toplanıp, bir külliyât haline getirilmiş değildir. Bundan dolayı aşağıda verilen külliyât tavsifleri, aslında ya bir dergide bulunan, yahut herhangi bir şekilde bir ciltte toplanmış olan bir kaç eserine ait olacaktır.

Nuruosmaniye 4198 (dergi).

Kahverengi, basma şemse ve kenarbentli meşin bir cilt içinde, 338 yaprak. 16,4 × 26,5 (9,5 × 16,5) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 3 sütun hâlinde, ortada 19 satırlı, kenarda 16 satırlı nesta'lik yazı. Her risalenin başında güzel bir serlevha var. Kenarlarda hafif rutubet eseri görülmektedir.

İstinsah kayıtları yerlerinde (824—825 h.).

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b—210^b (ortada).

مصیبت نامه *Muṣībat-nāma*.

5740 beyit kadar tutan tasavvufî bir mesnevi olup, adına bazan *Cavāb-nāma* de denilir. 40 bölüme (*al-makāla*) ayrılmış olan eserde Tanrı yolcusu olan sâlikin ilk önce melekler arasında ve öteki dünyada, sonra bu âlemde dolaşması, peygamberlere baş vurması, sonra duygu, hayal ve akıl ile ruha giderek, bunlara Allah'ı sorması, sonunda Allah'ı kendi içinde bulması hikâye edilmiştir. Bu asıl hikâye (çerçeve hikâyesi) içinde arada çok güzel bir çok küçük hikâyeler de nakledilmiştir. *Muşibat-nāma*'nın yazmaları, basmaları ve tercümeleri için bk. H. Ritter, *Philologica X, Der Islam*, 1939, XXV, 143 — 173; aynı yazar, *Philologica XIV*, s. 56 — 60. Buna şu yeni baskıyı da eklemek lazımdır. *Muşibat-nāma-i... 'Atfār* (nşr. Dr Nūrānî Vişāl), Tahran, 1338/1959.

Baş : حمد پاک از جان پاک آن پاک را کو خلافت داد مشتی خاک را

Istinsah kaydı (335^a): şaban 824 h.

2) Yaprak 236^a — 265^b (ortada).

Vuşlat nāmā.

Atfār'ın olduğu şüpheli eserlerden olup (bk. H. Ritter, *Philologica XIV*, s. 3), küçük bir mesnevidir; Hallâc'ın şahsiyetinin ilk planda görüldüğü varlık biligi düşünceleriyle hikâyelerinden meydana gelmiştir. Bunun diğer yazmaları için bk. H. Ritter, *Philologica X (Der Islam*, 1939, XXV, 160; aynı yazar, *Philologica XIV*, s. 16 — 18 v.s.).

Baş : اول نامه بنام کردگار خالق هفت و شش و پنج و چهار

3) Yaprak 1^b — 210^b (kenarda), 211^a — 236^a (ortada ve kenarda).

Manṭik al-ṭayr.

'*Atfār*'ın tasavvufî düşüncelerini gösteren en önemli eseri olan *Manṭik al-ṭayr* («kuşlar konuşması») 4450 beyit kadar tutan bir mesnevidir. Eserin adına bazı nüshalarda *Maḳālāt al-ṭuyūr*, *Maḳāmāt-i ṭuyūr*, *Ṭuyūr-nāma* şeklinde de tesadüt olunmaktadır. Eser, hükümdarları Anka'yı Kaf dağında arayan kuşların, uzun maceralardan sonra, bunun kendileri olduğunu görmelerini anlatan temsîlî bir hikâvedir.

Manṭik al-ṭayr'ın sayısız nüshaları ile basma ve tercümeleri için bk. H. Ritter, *Philologica XIV*, s. 49 — 56. Eserin düşünüş ve edebiyat yönünden çok iyi ve geniş bir tahlili için bk. B. Furūzānfar, *anılan eser*, s. 313 — 394. Bu yerlerde gösterilen basmalarına Taşkent, tarihsiz, 1311 ve 1329 basmaları da eklenmelidir.

Baş :

آفرین جان آفرین پاک را ...

Son :

گر تو مردی هم بخیرش یاد کن

گفت عطار از همه مردان سخن

Farsça Manzum — 6

کلیات

عطار

119. KULLĪYĀT

‘AṬṬĀR

Universite kütüphanesi FY 538 (dergi).

Yaldız şemse ve zincirekli, vişne rengi meşin cilt içinde, 613 yaprak. 10,5 × 19,8 (10,1 × 17) cm. eb’adında; ortada 25 satır, başta 2 fihrist vardır. Başlıklar yaldız, yazı ta’liktir.

İstinsahı 826 h. (ileriye bakınız).

İçindekiler:

1) Yaprak 4^b — 144^a (ortada).*İlāhī-nāma* الہی نامہ.

‘Aṭṭār’ın en güzel eserlerinden biri olan *İlāhī-nāma* 6500 beyit kadar tutan bir mesnevidir. Çerçeve hikâyesi bir hükümdarın altı oğluna dünyada en çok arzu ve elde etmek istedikleri şeyleri sorması, onların da sırasıyla peri padişahının kızı, sihirbazlık, bütün dünyayı gösteren Cem’in kadehi, âb-ı hayat, Süleyman Peygamberin yüzüğü ve altın yapma ilmi olan el-kimyayı istedikleri cevabını vermeleridir. Her biri büyük insan ihtiraslarının birini temsil eden arzular etrafındaki münakaşada baba bunların manasızlığını gösterir. Eserde arada yine çok güzel bir şekilde anlatılan ve hepsinden bir ahlakî ve tasavvufî sonuç çıkarılan bir çok güzel hikâyeler vardır. Nüshaları, tercümeleri ve basmaları için bk. H. Ritter, *Philologica XIV*, s. 47 — 49. Buraya şu basmayı eklemek gerekir: *İlāhī-nāma* (nşr. Fu’ād Rūhānī), Tahran, 1339/1961. Eserin geniş bir tahlili için bk. B. Furūzānfar, *anılan eser*, s. 95 — 310.

Baş : بنام کردگار هفت افلاک که پیدا کرد آدم از کنی خاک

Son : که جز از فضل تو روئی ندارد که از طاعت سر موئی ندارد

2) Yaprak 144^b — 246^a (ortada).*Manṭiḳ al-ṭayr*.Bk. burada ilk *Kullīyāt*, nr. 3.

Baş aynı.

3) Yaprak 246^b — 414^a (ortada).*Muṣībat-nāma*.

137682

Bk. burada ilk *Kullīyāt*, nr. 1.

Baş aynı.

4) Yaprak 414^b — 592^b (ortada).

Gul u Husrav گل و خسرو.

‘Aṭṭār’ın konusu, geliştirilmesi ve içindeki düşünceleri tasavvuf ile ilgili olmayan yegâne eseri olan *Gul u Husrav* mesnevi şeklinde bir hikâyedir. Adı *Husrav-nāma*, *Gul u Hurmuz* şeklinde de görülen bu mesnevide Rum kayserinin oğlu Husrav ile Hūzistān şahının kızı Gul’ün aşk maceraları anlatılmıştır. Hikâyenin geniş bir özeti için bk. H. Ritter, *Philologica X*, s. 160 — 171. Nüshaları için bk. aynı yazar, *Philologica XIV*, s. 46 v.d.; A.S. Levend, *Tutmacı’nın Gül ü Hüsrev mesnevisi (VIII. Türk Dil Kurultayında okunan bilimsel bildiriler, 1957, Ankara, 1960, s. 169 — 174)*; aynı yazar, *Attar ile Tutmacı’nın Gül ü Hüsrev mesnevileri (Türk dili araştırmaları. Belleten, 1959), Ankara, 1960, s. 161 — 203.*

Baş : بنام آنکه گنج جسم و جان ساخت
 طلسم گنج جان هر دو جهان ساخت

Son : کسی کو در دعا دارد مرا باد
 همه وقتی نگهدارش خدا باد

İstinsah kaydı (592^b) 826 h.

5) Yaprak 359^b — 464^b (ortada).

Muhtār-nāma مختار نامه.

‘Aṭṭār’ın söylemiş olduğu pek çok sayıdaki (beş bin taneden fazla) rubâîlerden seçerek, konularına göre tertip etmiş olduğu bir dergidir. Kısa bir önsözden sonra, asıl rubâîler verilmiştir. Önsözün metninden bir parça ile eserin tahlili, bazı rubâîlerin açıklamaları ile Almancaya tercümesi için bk. H. Ritter, *Philologica X*, s. 152 — 154; aynı yazar, *Philologica XIV*, s. 195 — 228.

Baş : جد و سپاس بی قیاس خداوندی را که اشراق آفتاب الوهیت او ...

6) Yaprak 581^a — 594^a (kenarda).

İntihāb-i Şutur-nāma انتخاب شترنامه.

‘Aṭṭār’ın Tanrı yolunda yokluğa (fanā’) erişmek için geçirilecek yolları ve bir Türk «hayal» oyuncusunun perdesindeki şekillere benzettiği

kâinatın mâhiyetini göstermek üzere yazdığı ve arada temsili bir çok hikâyeler anlattığı bir mesnevidir.

Baş : ... صانع اشيا زابداع جلال ... ابتدا بر نام حی لا یزال
Son : دستگیر ازین میانم دستگیر هرچه گفتم بخودم بر من مگیر

کلیات

عطار

220. KULLĪYĀT

‘AṬṬĀR

Universite kütüphanesi FY 1315.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 256 yaprak. 16,9×25,8 (11,7×17,7) cm. eb'adında; 4 sütun halinde, siyah ve yaldız cetvel içinde, 25 satırlı, hattat nesta'liki yazı. Söz başları yaldız, etrafı taramalı, nüshada bir az rutubet eseri var. Fazlaca yıpranmış ve tâmir edilmiştir. Yaprak 1^b — 2^a unvan; her kısmın başında güzel bir serlevha vardır. İstinsah kaydı(yap. 356): Cihāngīr al-Sultānī, rebiülevvel, 848 h.

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b — 27^a.

اسرارنامه *Asrār-nāma*.

‘Aṭṭār’ın büyük tasavvufî mesnevilerinden biri olup, 26 bölüme (*ma-ḳāla*) ayrılmış olan küçük hikâyelerden meydana gelmiştir. Bk. H. Ritter, *Philologia XIV*, s. 60 — 62. Eserin yeni bir basması şudur: *Asrār-nāma* (nşr. Dr. Şâdiḳ Gavharīn), Tahran 1338/1959.

Burada şunu kaydetmek gerekir ki, burada tavsif edilen nüsha, eserin iki şeklinin birincisine ait nüshadır.

Baş : خرد را در خدادانی یقین داد ... بنام آنک جان را نور دین داد
Son : که از هر بیت این خونی چکید ست سخن با دردتر زین کس ندید ست

2) Yaprak 27^b — 114^b. *Muṣībat-nāma*.

Bk. burada ilk *Kullīyāt* nüshası, nr. 1.

3) Yap. 114^b — 190^a. *İlāhī-nāma*.

Bk. burada ikinci *Kullīyāt*, nr. 1.

Baş : در گنج سعادت باز کردم الهی نامه را آغاز کردم

4) Yap. 190^b — 245^a. *Manṭıq al-ṭayr*.
Bk. burada ilk *Kullīyāt*, nr. 3.

Baş: aynı.

5) Yap. 245^b — 322^a. *Gul u Ḥusrav*.
Bk. burada ikinci *Kullīyāt*, nr. 4.

Baş: aynı.

6) Yap. 322^b — 356^a. *Muḥtār-nāma*.
Bk. burada ikinci *Kullīyāt*, nr. 5.

Baş : ای پاک* تو منزه از هر پاکي قدوسی* تو منزه از ادراکی

Bu nüshada mensur önsöz bulunmadığı gibi, bâblara taksim de gösterilmiş değildir.

کلمات

عطار

121. KULLİYĀT

'AṬṬĀR

Universite kütüphanesi FY 473.

Koyu yeşil meşin bir cilt içinde, 269 yaprak. 17,3×24,8 (12,2×18,2)cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 4 sütun halinde, 19 satırlı, çok güzel ve açık nesta'lik yazı ile. Her kısmın başında bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı yerlerinde, 896 — 902 h.

1) Yap. 1^b — 89^b. *İlāhī-nāma*.
Bk. burada ikinci *Kullīyāt*, nr. 1.

Baş : بنام آنکه ملکش بی زوالست بوصفش عقل صاحب نطق لالست

Son : اگر فضل تو او را یار نبود بجز سرگشته غمخوار نبود

İstinsah (89^b): 'Alī b. Ḥaydar al-Ḳāsimī al-Ḥusaynī, 7 zilhicce 896 h.

2) Yaprak 90^b — 94^b. *Dīvān*'dan seçme gazeller.

Bu bölüm 'Aṭṭār'ın, kaside ve gazel şekillerinde olup, 10000 beyit kadar tutan *Dīvān*'ından yapılmış küçük bir seçmedir. Son zamanlarda Sa'īd Nafīsī tarafından basılmış olan (*Dīvān-i ḳaṣā'id va ḡazaliyāt-i*

İçindekiler :

1) Yaprak 1^b — 133^a, 134^b — 162^b.

تذكرة الاولياء *Tazkirat al-avliyā*

Baş : الحمد لله الجواد بافضل انواع ...

İstinsah kaydı: 1059 h.

Büyük müslüman sūflerin hal tercümelerinden bahs eden ve sözle-
rinden bazılarını nakleden mensur bir eser olup, 'Aṭṭār'ın çok tanınmış
ve bir çok dillere çevrilmiş olan bir kitabıdır. Genel olarak meşhur
Ḥallāc'a (dahil) kadar olan sūfilerden bahseder. Bazı yazmalarda ise,
bundan sonraki bir çok sūflerin hal tercülerini ve sözlerini veren bir
ilâve kısmı da var ki, bu kısım, aslı ile birlikte, R.A. Nicholson tarafın-
dan basılmıştır: *The Tadkiratu 'l-Awliyā* («Memoirs of the Saints»
of.... 'Aṭṭār ed. with a critical Introduction by M. Qazwini, London-
Leide, 1905 — 1907, I—II (*Persian Historical Texts*, 3,5). Bk. C. A. Sto-
rey, *Persian Literature*, London, 1953, 1/2, 930 — 933; H. Ritter, *Philo-
logika XIV*, s. 62 — 76. Buna Tahran, 1336 ş. basmasını eklemek gere-
kir. Burada bahis konusu olan nüshada asıl metin ile bu ekler mevcuttur.

2) yaprak 163^b — 238^a.

مظهر المجات *Mazhar al-'acā'ib*.

Baş : آفرین جان آفرین بر جان جان زانکه هست او آشکارا ونهان

İstinsah kaydı: 27 zilka'de 1058 h.

İçinde 'Aṭṭār'ın kendisi tarafından kendisi hakkında verilmiş bilgi-
ler bulunmasına rağmen, mevsuk olduğu şüpheli olan eserlerindendir.

Bk. ileride nr. 133.

3) Yaprak 239^b — 322^a. *Gul u Husrav*.

'Aṭṭār'ın bu aşk konusundaki mesnevisi için bk. burada ikinci *Kul-
līyāt* nüshası, nr. 4.

Baş : بنام آنکه گنج جسم و جان ساخت

İstinsah kaydı: 10 şevval 1058 h.

4) Yaprak 323^a — 435^b.

جوهر الذات *Caḡhar al-zāt*.

'Aṭṭār'ın tasavvufî 'enâ («yokluğa erişme») fikrini anlatan. sık sık küçük hikâyeleri ile dolu çok büyük bir mesnevisidir. Bunun da 'Aṭṭār'a ait olmadığı iddia edilmiş ise de, çok eski yazma nüshalarına tesadüf olunmaktadır. Bk. A. Ateş, *yukarıda anılan makale*. Eser taş basması olarak neşredilmiştir (Tahran, 1355, I,II).

Baş : بنام آنکه نور جسم و جانست خدای آشکارا و نهانست

İstinsah kaydı (435^a): 'Abd Allāh Himmat valad i Lād Muḥammed, 1 recep 1057 h.

5) Yaprak 436^b — 513^a. *Muṣībat-nāma*.

Bk. burada ilk *Kullīyāt*, nr. 1.

Baş: Aynı.

İstinsah kaydı: 15 cemâziyelevvel 1059 h.

6) Yaprak 514^b — 549^b.

لسان الغیب *Lisān al-ğayb*.

Sözde 'Aṭṭār'ın bizzat kendisinden de bahsettiği ve şif olduğunu söylediği bir mesnevisidir. Bu eserin 'Aṭṭār'a ait olması çok az muhtemeldir.

Baş : اسم تو ابتدای نام اوست مرغ روح جلگی در دام اوست

7) Yaprak 550^b — 609^b. *İlāhī-nāma*.

Bk. burada ikinci *Kullīyāt*, nr. 1.

Baş : الی نامه را آغاز کردم ...

İstinsah kaydı: 3 recep 1059 h.

8) Yaprak 610^b — 635^a. *Manṭiḳ al-ṭayr*.

Bk. burada ilk *Kullīyāt*, nr. 3.

Baş: aynı.

9) Yaprak 636^b — 652^a.

مفتاح الفتوح *Miftāḥ al-futūḥ*.

'Aṭṭār'ın olmayan, fakat ona isnad edilmiş olan bu mesnevi için bk. *Philologica X*, s. 157.

Baş : پناه من بچی کونمیرد بآهی عذر صد عصیان پذیرد

10) Yaprak 652^b — 653^a.

جمجمه نامه *Cumcuma-nāma*.

'İsā'nın kafatası ile konuşmasını anlatan küçük bir mesnevidir. Bir defa Türkçeye çevrilmiştir. Hikâye müstakillen bir eser halinde olmayıp, 'Aṭṭār'ın herhangi büyük bir mesnevisinden alınmış olabilir. Bk. / A, II, 10^b ve orada gösterilen kaynaklar.

Baş : ناکهان روزی ز تقدیر خدا کار سازی صانع و (!) ارض و سما

11) Yaprak 664^b – 658^b.

بلبل نامه *Bulbul-nāma*.

'Aṭṭār'ın küçük bir mesnevisi olup, kuşların gül için öten bülbül-den hazreti Süleyman'a şikâyetlerde bulunmalarını, sonunda bülbülün serbest bırakılmasını hikâye eder.

Baş : قلم بر دار راز دل عیان کن سر آغزش بنام غیب دان کن

12) Yaprak 659^b – 661^a.

بیسر نامه *Bīsar-nāma*.

Küçük bir mesnevi olup, bir bakımdan bir tercibende benzer, zira belli olmayan aralıklar ile iki beyit bir kaç defa tekerrür eder. Burada esas düşünce yokluğa (*fanā'*) erişip, Tanrı olmaktır.

Baş : من بغیر تو نیستم در جهان قادرا پروردگارا جاودان

Tekerrür eden beyitler şunlardır:

من خدایم من خدایم من خدا
سر بی سر نامه را پیدا کنم
فارغم از کبر و کینه وز هوا
عاشقان را در جهان شیدا کنم

13) Yaprak 662^b – 675^b.

کنز الحقائق *Kanz al-ḥakā'iq*.

İslâm dininin esaslarını (iman, islâm, şehâdet, tahâret, namaz, zekât, oruç v.b.) anlatan basit bir mesnevidir ki, bu eserin 'Aṭṭār'a ait olması pek muhtemel değildir. Bk. *Philologica X*, s. 158 – 159.

Baş : بنام آنکه جان را نور دین داد
خرد را در خدادانی یقین داد

(Bu başlangıç beyti *Asrār-nāma*'nın birinci şeklinin ilk beytidir).

14) Yaprak 676^b – 709. *Asrār-nāma*.

Bk. burada üçüncü *Kullīyāt*, nr. 1

Baş : بنام آن که جان را نور دین داد ...

15) Yaprak 704^b — 731^b. *Uştur-nāma*.

Bk. burada ikinci *Kullīyāt* nüshası, nr. 6. Bu nüsha tamdır.

Baş : ابتدا بر نام حی لا یزال صانع اشیا وابداع جلال ...

16) Yaprak 732^b — 745^b. *Kanz al-ḥakā'ik*.

Burada nr. 13'deki eserin aynı olup, yeniden yazılmıştır.

17) Yaprak 746^b — 754^a.

Pand-nāma بند نامه

Bk. burada ileride, nr. 134, giriş.

Baş : حمد بی حد آن خدای پاک را ...

18) Yaprak 755^b — 761^b.

Haft vādī هفت وادی

Bütünü ile 'Aṭṭār'ın olmayan bu eser, onun *Manṭiq al-ṭayr*'ından meydana getirilmiş olup, Tanrı yolu yolcusunun (*sālik*) geçmesi gereken tehlikeli merhaleleri anlatır. Bk. *Philologika X*, s. 156.

Baş : حمد پاک از جان پاک آن پاک را کو فلافت داد مشق خاک را

Bu başlangıç beyti *Manṭiq al-ṭayr*'ın ilk beytidir.

19) Yaprak 762^b — 795^a. *Bir mesnevi*.

Nüshanın üzerinde 'Aşşār'ın, *Mihr u Muştari*'si (bk. burada nr. 474) imiş gibi gösterilen bu eser, gerçekte Muhammed Nürbāhş'ın (ölümü 869 = 1464/1465) müridlerinden biri tarafından yazılmış tasavvufî bir mesnevidir. Bk. *Philologika XIV*, s. 22.

Baş : هست بسم الله الرحمن الرحيم مصحف آیات اسرار قدیم

İstinsah kaydı: rebiülevvel 1060 h.

20) Yaprak 796^b — 816^b.

Kanz al-baḥr کنز البحر

Bazı hadislerin tercümelemleri ile açıklamalarından ve bunları daha geniş şekilde anlatan hikâyelerden meydana gelmiş bir eser olup, 'Aṭṭār'a ait değildir. Bk. *Philologika X*, s. 175. Bu esere *Kanz al-asrār* adı da verilir.

Baş : سپاس و حمد بر خلاق عالم که از خاکی پدید آورد آدم

İstinsah kaydı: 20 safer 1060 h.

21) Yaprak 817^b — 821^b.

رموز العاشقين *Rumūz al-‘āṣiqīn*.

Metni bir az bozulup, «Aşık olarak ölen şehid olur» anlamındaki hadisi esas alarak, aşk hakkındaki düşünceleri veren bu mesnevi ‘Aṭṭār’ın olmayıp, metinde adının (daha doğrusu mahlasının) Hükmi olduğunu söyleyen bir şaire aittir. Krş. *Philologica XIV*, s. 23.

Baş : محمد (!) الله رب العالمين کردم آغاز رموز العاشقين
 Son : هم محمد الله رب العالمين شد تمامی (!) رموز العاشقين

22) Yaprak 822^b — 832^b.

خیاطنامه *Ḥayyāt-nāma*.

Nüşhada üzerine *Vuṣlat-nāma* (bk. burada ilk *Kulliyāt*, nr. 2) adı yazılmış ise de, doğru değildir. Bu eser ‘Aṭṭār’a ait olmayan bir mesnevidir. Eser 10 bölüme (*faṣl*) ayrılmıştır. Bunlar da aklın, ilmin, hilmin, şükrün ve sabrın öğülmesi ile tamah, kıskançlık, cimrilik, hırs ve kibrin yerilmesi konuları işlenir. Fikirler hikâyeler ile geliştirilmektedir. E. Berthels, *Farīdaddīn ‘Aṭṭārs Khayyāt-nāma*, Leningrad, 1929 (*Izvestiya Akademii Nauk, Cl. des Humanités*)’de bu eseri ‘Aṭṭār’ın telakki ederek, geniş bir şekilde, tahlil etmiştir.

Baş : بنام آنکه هستی زو نشان یافت نفوس ناطقه زو نور جان یافت

23) Yaprak 832^b — 833^a.

مراجنامه *Mi‘rāc-nāma*.

Mi‘ractan bahs eden na’t mahiyetinde uzun bir kaside şeklinde bir eser olup, herhalde ‘Aṭṭār’ın değildir.

Baş : چون همی خواهد دلم از خالق جان آفرین
 چون بنظم آرم ز مراج رسول المرسلین ...

منتخب غزلیات

عطار

123. MUNTAḤAB-I ĠAZALĪYĀT

‘AṬṬĀR

‘Aṭṭār’ın çok büyük olan *Dīvān*’ından (bk. burada dördüncü *Kulliyāt* nüshası, nr. 2) seçilmiş ve hiç bir tertip gözetilmeden sıralanmış gazellerden ibarettir.

Universite kütüphanesi FY 490 (Dergi). Yap. 1^b — 88^b (ortada).

Açık kahverengi meşin bir cilt içinde, 88 yaprak. 15,7 × 22,7 (12,3 × 20,1) cm. eb'adında; siyah ve yıldız cetvel içinde, ortada 19 satırlı, kenarda 42 satırlı hattat nesta'liki yazı. Söz başları yıldız. Nüsha biraz yıpranmış ve kirlenmiş. Yap. 1^a'da silinmiş bir madalyon vardır, 1^b'de iki serlevha.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XV. yüzyıl, Şiraz.

Baş : دلی کز عشق او دیوانه گردد وجودش با عدم همخانه گردد

منطق الطیر

عطار

124. MANTİK AL-ṬAYR

'AṬṬĀR

Bu çok tanınmış eser için bk. burada ilk *Kulliyāt* nüshası, nr. 3.

Nuruosmaniye 2624.

Basma şemseli ve kenarbendli, içi çok güzel ve oyma şemse ve kenarbendli meşin bir cilt içinde, 179 yaprak. 9,8 × 17,5 (4,7 × 10,3) cm. eb'adında; mavi ve yıldız cetvel içinde, 14 satırlı, çok ince kalemle yazılmış nesta'lik yazı, söz başları yıldız. Yap. 1^a'da kitap ve müellif adını ihtiva eden bir madalyon var, 1^b'de güzel bir serlevha.

İstinsah kaydı: 869 h.

Baş: aynı.

Eserin yazılış tarihini gösteren beyit bu nüshada yoktur.

125. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2623.

Son derecede musannâ, basma yıldız, kırmızı ve mavi şemseli ve kenarbendli meşin bir cilt içinde; miklebin iç tarafında kitabın adı yazılı, 163 yaprak. 14 × 23,3 (6,4 × 15) cm. eb'adında, yıldız ve siyah cetvel içinde; 15 satırlı, güzel hattat nesta'liki yazı ile. Yazılı yerler altın serpmeli. Söz başları yıldız ve nakışlı. Yap. 1^b — 2^a çok güzel tezhipli.

İstinsah tarihi yok, IX./XIV. yüzyıl.

Baş: Aynı.

Sonda tarih gösteren beyitler yoktur.

126. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2622.

Basma şemse ve kenarbendli güzel bir cilt içinde, 190 yaprak. $12,3 \times 19,5$ ($6,3 \times 10,6$) cm. eb'adında; mavi, siyah, yıldız ve yeşil cetvel içinde, 12 satırlı güzel bir hattat nesta'liki yazı ile. Söz başları yıldız, yap 1^b'de güzel ve ince bir serlevha. Bazı yaprakları mürekkep tesiri ile cetvel yerlerinden kopmaktadır.

İstinsah kaydı yoktur, **IX./IVX.** yüzyıl.

Baş: Aynı.

Sonda eserin 573 h.'de perşembe günü tamamlandığına dair beyitler vardır.

127. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1168 (= Halis Efendi 4059).

Basma yıldız şemse ve köşebendli, koyu kırmızı meşin bir cilt, 150 yaprak. $10,2 \times 15,7$ ($6 \times 11,2$) cm. eba'dında; 17 satırlı adi nesta'lik yazı ile. Söz başları kırmızı, pek çok mukabele kayıtları vardır.

İstinsah kaydı (150^a): Ḥayr al-Din b. Ṭāhir, çarşamba, 10 şevval 917 h.

Baş: Aynı.

128. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1193 (= Halis Efendi 5635).

Adi, yarı bez bir cilt içinde, 166 yaprak. $9,2 \times 14,5$ ($5,8 \times 10,8$) cm. eb'adında, 15 satırlı adi nesta'lik yazı ile, söz başları kırmızı, kirli bir nüshadır.

İstinsah kaydı (166^a): 'Abdī b. Şayḫ Maḥmūd al-Vārdārī, 973 h.

Baş: Aynı.

129. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 202.

Basma şemseli bir cilt içinde, 138 yaprak. $9,3 \times 16,4$ ($5,5 \times 12,2$) cm. eb'adında; siyah ve yıldız cetvel içinde, 14 satırlı nesta'lik yazı ile. Söz başları kırmızı veya boş kalmış. Yap. 1^b'de güzel bir serlevha.

İstinsah kaydı yoktur, **X./XVI.** yüzyıl.
Baş: Aynı.

130. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 614 (=Halis Efendi 3257).

Basma şemseli, tamir görmüş, siyah meşin bir cilt içinde. 240 yaprak. $22,2 \times 30,5$ ($13 \times 22,2$) cm. eb'adında; mavi, siyah, ve yıldız cetveller içinde, 10 satırlı çok kalın kalemle yazılmış, pek güzel nesta'lik yazı ile; söz başları kırmızı.

Yap. 1^a'da güzel daire biçiminde bir süs, 1^b'de güzel bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, **X./XVI.** yüzyıl. ³
Baş: Aynı.

131. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1218.

Basma yıldızlı, şemseli, kahverengi meşin bir cilt içinde, 76 yaprak. $13,8 \times 23,7$ ($6,9 \times 16,3$) cm. eb'adında; siyah ve yıldız cetvel içinde ortada 15, kenarda 30 satırlı, ince kalemle nesta'lik yazı, söz başları yıldız; yap. 1^b'de serlevha.

İstinsah kaydı yoktur, **X./XVI.** yüzyıl.
Baş: aynı.

132. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 128.

Yıpranmış yarı meşin bir cilt içinde, 44 yaprak. $11,3 \times 18,1$ ($7,5 \times 12,5$) cm. eb'adında; kırmızı cetvel içinde, 15 satırlı, adi nesta'lik yazı ile. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı yoktur. **XI./XVII.** yüzyıl.
Baş: Aynı.

مظهر المعجائب

عطار

133. MAZHAR AL-'ACĀ'IB

'ATTĀR

Bu eser tasavvuf büyük bir mesnevi olup, 'Aṭṭār'a ait olup olmadığı çok münakaşa edilmektedir ve bu hususta henüz bir sonuca varılamamıştır.

Aşağıda tavsif edilen nüshanın sonunda, hâtime kısmında, eserin yazılış tarihi olarak şu beyitten

سال تاریخش چو کردم جست وجوی گفت جان سر عجائب را بجوی

(«tarih yılını araştırınca, ruh «acâib sır»ını söyledi») 585 h. yılı çıkmaktadır. Fakat onun hemen altındaki beyitte sayı ile 584 h. yılı verilmektedir. Buraya göre 'Aṭṭār'ın yaşı o zaman 100'ü aşmış imiş (aşağıya bakınız).

Nuruosmaniye 4199 mükerrer.

Tamir görmüş kırmızı meşin bir cilt içinde, 305 yaprak. 18,4 × 29 (8 × 16) cm. eb'adında; metin saman renginde kağıtlara yazılmış, sonra daha geniş ve kalın rengârenk kâğıtların ortasına yapıştırılmıştır. Kenardaki kısımlar yaldız serpmelidir. Yazı, mavi, siyah, yaldız kırmızı cetveller içinde, 15 satırlı, çok güzel ta'lik. Yap. 1^b'de çok ince ve güzel bir serlevha vardır ki, ortasında eser adı ile müellif adı yazılıdır. Söz başları yaldız.

تمام شد ... در مشهد مقدس نوشته شد نقل از خط استادی* (305a) Istinsah kaydı (305a):
 ۹۹۰ فی ۹۹۰ Meşhed, Ahmed al-Hu-
 saynî'nin nüshasından, Muḥammad Rizā 'l-Maṣḥadî, 990 h.)

Baş : آفرین جان آفرین بر جان جان زانکه هست او آشکارا هم نهان

Son : اندر آن سالی کی طبعم گشت یار بود سال پانصد و هشتاد و چار
 سال عمر من ز صد بگذشته بود جمله اعضايم بدرد آغشته بود ...
 چون کتاب من بر حمت شد تمام ختم بر رحمت نمودم والسلام

مختار نامه

عطار

134. MUHTĀR-NĀMA

'AṬṬĀR

'Aṭṭār'ın konularına göre tertip ettiği rubâîlerinden meydana gelen bu eser için bk. burada ikinci *Kullîyât* nüshası, nr. 5.

Universite kütüphanesi FY 368 (=Rıza Paşa 513).

Yarı meşin siyah bir cilt içinde, 87 yaprak. 11,1 × 20 (6,5 × 15,8) cm. eb'adında, kırmızı cetvel içinde, 25 satırlı çok ince kalemle yazılmış dîvânîye benzer bir nesih yazı. Rubâîler bir birlerinden ayrılmamıştır.

İstinsah kaydı (87^a): 1 muharrem 968 h.

Baş: Aynı.

Nüshanın sonunda, burada 2010 rubâf bulunduğu kaydedilmiştir.

بندنامه

عطار

135. PAND-NĀMA

'AṬṬĀR

Adı «Öğüt kitabı» demek olan *Pand-nāma*, adının da gösterdiği üzere, ahlakî öğütleri ihtiva eden küçük bir mesnevidir. 'Aṭṭār'ın en çok tanınan eseri olup, başta Türkçe olmak üzere, Fransızca, Latince, İngilizce, Almanca ve Hintçeye tercüme edilmiş, pek çok defalar basılmıştır. Bir zamanlar memleketimiz okullarında ders kitabı olarak ta okutulmuştur. Yazmaları v.b. için bk. H. Ritter, *Philologica XVI*, s. 228 — 29.

Universite kütüphanesi FY 593/7. Yaprak 207^b — 226^b.

12 × 17,5 (7,7 × 11,6) cm. eb'adında, ortada 9, kenarda 18 satırlı açık nesta'lık yazı ile. 890 h. tarihli.

Nüsha için bk. nr. 266.

Baş : آنکه در آدم دمید او روح را داد از طوفان نجات او نوح را

Bu beyit bütün diğer nüshalarda ve basmalarda (bk. mesela İstanbul, 1272, taş basması, haşiyesinde İsmail Hakkı şerhi, s. 2, beyit 2) asıl eserin ilk beyti değil, ikinci beytidir.

Bu nüshada eser 'Aṭṭār'ın değil, Mavlānā Calāl al-Dīn Rūmī'nin *Naṣā'ih*'i gibi gösterilmiştir.

136. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 5008/2. Yaprak 92^b – 115^a.

Ortada 21 satırlı, güzel bir nesta'lik yazı, tanınmış Osmanlı şairi Cavrī tarafından, zilhicce, **1051 h.**'de istinsah edilmiştir (bk. yaprak 148^a).

Nüsha için bk. 225.

Baş : حمد بی حد آن خدای پاک را آنکه ایمان داد مشتی خاک را

137. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 378 (= Rıza Paşa 3069).

Yarı bez, yeni bir çilt içinde, 30 yaprak. 11,8 × 18,8 (6,8 × 13,7) cm. eb'adında; kırmızı cetvel içinde, 17 satırlı güzel ta'lik yazı ile, ekseriya söz başı yerleri boş bırakılmış.

İstinsah kaydı: İstanbul, Darvīş Muḥammed Naḫṣbandī, **1102 h.**

Baş: bundan önceki nüshada olduğu gibi.

138. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 586 (= Rıza Paşa 3488).

Kırmızı meşin bir cilt içinde, 36 yaprak. 10,4 × 16 (6,8 × 12,1) cm. eb'adında, siyah ve kalın yaldız cetvel içinde 13 satırlı kaba nesta'lik yazı; söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı: 3 safer **1185 h.**

Baş: aynı.

139. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 67.

Yarı meşin bir cilt içinde, 26 yaprak. 13,4 × 21,1 (6,2 × 14) cm. eb'adında, yaldız veya kırmızı cetvel içinde, 17 satırlı açık ve muntazam nesta'lik yazı, söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı yoktur; **XII./XVIII.** yüzyıl.

Baş: aynı.

140. AYNİ ESER

Nuruosmaniye kütüphanesi 4993.

Ebrû kâğıt kaplı, yarı meşin bir cilt içinde, Türkçe risalelerden mürekkep bir dergide, yaprak 61^b—85^b (son risale); 13,3 × 20,8 (7,2 × 14,6) cm. eb’adında; kırmızı cetvel içinde, 17 satırlı, açık bir nesih yazı; söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı yok, XII./XVIII. yüzyıl.

141. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 95.

Yarı meşin bir cilt içinde, 43 yaprak. 14,4 × 20,5 (9,2 × 13,2) cm. eb’adında, kırmızı cetvel içinde, 11 satırlı rık’aya benzer bir yazı ile.

İstinsah kaydı: 1220 h.

Baş: aynı.

مفيد

142. MUFĪD

عبدی

‘ABDĪ

‘Abd al-Raḥmān ‘Abdī önemli Osmanlı devlet adamlarından biridir. Kendisi Mehmed IV. (hüküm yılları 1058 — 1099 = 1648 — 1687) zamanında devrinin vakayîini yazmağa memur edilmiş, Basra ve Kandiye’ye vali olmuş, bu son yerde 1102 (1690)’de ölmüştür. Bk. *Osmanlı müellifleri*, III, 93; *İ A*, I, 26.

Mufîd adlı eser, ‘Aṭṭār’ın *Pand-nāma*’sinin şerhidir ki, buna genel olarak *Şarḥ-i Pand-i ‘Aṭṭār* denilir. Eser, önsözünde anlattığına göre, yukarıda anılan sultan Mehmed IV. b. İbrahim zamanında, Ahmed Ağa’nın isteği üzerine, yazılmıştır.

Nuruosmaniye 3958.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 128 yaprak. 11,4 × 21,4 (8,5 × 17) cm. eb’adında, 23 satırlı, kırmızı cetvel içinde, adi nesih yazı. *Pand-nāma*’nın metni kırmızı mürekkep ile, yap. 1^b’de kaba bir serlevha.

İstinsah kaydı: recep 1148 h.

Baş : انبیه تعظیم آرا و ادعیه ترجی نما او خدای بی همتا ...

انتخاب پند نامه و هفت وادی
**143. INTIHĀB-I PAND-NĀMA
 VA HAFT VĀDĪ**

عطار
 'AṬṬĀR

'Aṭṭār'ın ayrı iki küçük eserinden seçilmiş parçalardır.

Nuruosmaniye 4904/11. Yaprak 45^b — 50^b.

13,8 × 23,5 (11,3 × 22,5) cm. eb'adında, 4 sütun halinde, ortada 33 satırlı, muntazam nesta'lik yazı, İstanbul'da, 940 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 566.

Baş : حمد یجد آن خدای پاک را...
 Son : یارب اندر یاریم کن یک نفس
 کان دم جز تو نباشد هیچکس

سر بیسر نامه
144. SİRR-I BĪSAR-NĀMA

عطار
 'AṬṬĀR

'Aṭṭār'a isnat edilen küçük bir mesnevi olup, *Bīsar-nāma* adı ile meşhurdur. Bk. burada beşinci *Kulliyāt* nüshası, nr. 12.

Üniversite kütüphanesi FY 167.

Kağıt bir kap içinde, 9 yaprak. 19,9 × 20,1 (9 × 12,6) cm. eb'adında; 13 satırlı rik'a.

İstinsah kaydı yoktur, XIII./XIX. yüzyıl.

Baş : من بفر تو نیم در جهان
 قادرا پروردگارا جاودان ...

ترجم بند
145. TARCĪ'-BAND

عطار
 'AṬṬĀR

Üniversite kütüphanesi FY 472/3. Yaprak 5^b — 6^a. 897 h.'de istinsah edilmiştir.

Tercibendin ilk beyti şudur:

ما مست شراب جانفزایم
 سرخوش زمی گره کشایم

Tekerrür eden beyti de şudur:

ما صوفى صفة صفايم يخود ز خوديم وبا خدايم

تذكرة الاولياء و خلاصه

عطار

146. TAZKĪRAT AL-AVLĪYA' VA ḤULĀŞA * 'AṬṬĀR

Mühim sūfilerin hal tercümeleri ile sözlerinden örnekler veren 'Aṭṭār'ın bu mensur eseri için bk. *Kullīyāt*, beşinci nüsha, nr. 1.

Aşağıda tavsifi verilen nüshada, *Zayl* kısmının başka nüshalarda mevcut olmayan önsözünden anlaşıldığına göre, Aḥmed b. Muḥammed b. al-Ḥusayn b. Aḥmed Ṭūsī, bir dostunun isteği üzerine, bu eserin özeti çıkarılmış ve buna 'Abd Allāh Rūgādī'den* Abu'l-'Abbās Nihāvandī'ye kadar olan hal tercümelerini eklemiştir. Abū 'Abd Allāh Rūgādī ile Abu'l-Ḥayr Akṭā'ın hal tercümesi yukarıda anılan basmada mevcut değildir. Diğerleri, yani İbrāhīm Ḥavvāş'tan Nihāvandī'ye kadar olan kısım basmada (nşr. Nicholson) II, 148 — 322'ye tekâbül eder. Ancak burada metinler, esas olarak bir birlerine uyuyorsa da, yazmada çok kısaltılmıştır.

Üniversite kütüphanesi FY 1376.

Yıpranmış, kırmızı meşin bir cilt içinde, 285 yaprak. 16,6 × 24 (11,5 × 17,3) cm. eb'adında; 23 satırlı kalın kalemle nesih yazı. Söz başları kırmızı. Haşiyelerde notlar ve «matlablar» vardır. Bazan yazı ve mürekkep değişiyor.

İstinsah kaydı (yap. 270^a): قد وقع الفراغ ... في الخامس عشر ذي القعدة سنة (15 zilka'de 716 h.) ست عشر وسبعماية بورك لصاحبه

1) 1^b — 270^a. *Tazkirat al-avliya'*.

Baş : الحمد لله الجواد بافضل انواع النعماء المنان باشرف ...

Son hal tercümesi Ḥallāc'inkidir.

2) yaprak 271^b — 285^b. (*Ḥulāşa*).

Baş : بسمه ... این اوراق مشتملست بر ذکر بعضی اسامی کبار اولیاء و مشایخ وزهاد ... از اسرار الابرار و اخبار الاخیار که امام فاضل کامل ... فخر الملة والدين احمد بن محمد بن الحسين بن احمد طوسی رحمه الله بالتماس عزیزى منتخب ساخته است از کتاب تذكرة الاولیاء که منسوب است با فریدالدین عطار ... و این اسامی بر اینجا افزوده ... التهرست ...

Burada bahis konusu olan fihrist nüshada bir cetvel şeklinde yazılmıştır.

147. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2531.

Basma şemseli, kahverengi meşin bir cilt içinde, 154 yaprak. 18×25 (10×17,3) cm. eb'adında; siyah, mavi ve yıldız cetvel içinde, 15 satırlı açık nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı, bazan haşiyelere yazılmıştır.

Başta kırmızı mürekkeple yazılmış bir fihrist vardır.

Yap. 1^b'de bir serlevha.

İstinsah (154^a): تمام شد بسمی حسین بن حسن ... فی تاریخ عشرين من شهر
«Kaş civarında, Şaṭrî köyü, Ḥusayn b. Ḥasan, 20 muharrem 952 h.»).

Baş aynı.

Ca'far al-Şādiq'tan Abū 'Alī Rūdbārī'ye kadar gelir; Ḥallāc'ın hal tercümesi yaprak 140^b — 144^a'da bulunmaktadır.

Bütün nüsha biraz ihtisar edilmiş gibi görünüyor.

ترجمة تذكرة الاولياء

148. TARCUMA-I TAZKIRAT AL-AVLIYĀ'

'Aṭṭār'ın *Tazkirat al-avliyā'*'sının Anadolu Türkçesine tercümelerinden biri. Pek çok el yazması nüshalarına tesadüf edilen bu tercümelerin ayrıca incelenip, tasnif edilmesi gerekir.

Nuruosmaniye 2299.

Ebrû kağıt kaplı, yarı meşin bir cilt içinde, 161 yaprak. 25 × 34,3 (19,3 × 26,3) cm. eb'adında; 17 satırlı, baştan başa harekeli, muntazam ve güzel nesih yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı okunamıyor, IX./XV. yüzyıl.

Baş : الحمد لله القوی القدير ... شكر او تنكريا کيم قويدر هم قادر در ... اما بعد
بو کتاب تصنیف ایدن ... فریدالدین عطار ...

Ḥallāc'ın hal tercümesinin sonuna kadar devam eder.

اشتر نامه

عطار

148. UŞTUR-NĀMA

'AṬṬĀR

Bk. burada ikinci *Kullīyāt* nüshası, nr. 6.

Universite kütüphanesi FY 450 (= Rıza Paşa 448). (Dergi).

Yaprak 1^b — 95^a.

Kahverengi, zencirekli, meşin bir ciltte 138 yaprak. 9,9 × 14,4 (6 × 10,2) cm. eb'adında; 17 satırlı, adi nesih yazı ile.

İstinsah kaydı: تمت الكتاب اشترنامه گفتار حضرت شیخ عطار... فی اواخر رمضان من ید سید حسن ابن سید ابراهیم من نسل سید علی صابونی التبریزی... تاریخ سنة ۹۴۵. («Alī Şābūnī soyundan Sayyid Ḥasan b. İbrāhīm, ramazan sonları, 945 h.»).

Baş : ابتدا بر نام حی لا یزال صانع اشیا وابداع جلال ...

Son : جوهرش یکیت اما زینهار می کند هر نوع نوعی بیشمار

انتخاب وصلتنا

عطار

150. İNTİHĀB-İ VUŞLAT-NĀMA

'AṬṬĀR

'Aṭṭār'ın bu tasavvufî mesnevisi için bk. burada ilk *Kullīyāt*, nr. 2.Nuruosmaniye 4904/30. Yaprak. 224^b — 232^a

4 sütunlu 33 satırlı nesta'lik, İstanbul, 840 h.

Nüsha için bk. burada nr. 566.

کلیات (دیوان)

کمال الدین اصفهانی

151. KULLĪYĀT (DĪVĀN)

KAMĀL AL-DĪN İŞFAHĀNĪ

Kısaca Kamāl-i İsmā'îl de denilen Kamāl al-Dīn İsmā'îl b. Camāl al-Dīn Muḥammed İşfahānī, Selçuklular devrinin yıkılma devrinde yetişmiş şairlerden olup, sanattaki meharetinden ve muhayyelesinin yaratıcı-

lığından dolayı, kendisine Ḥallāḳ al-ma‘ānī («anlamlar yaratıcısı») denildi. Hârizimşahları ve İsfahan'ın büyük bir ailesi olan Şā‘idî'lerden bazıları medhetmiştir. 635 (1237/1238) yılında İsfahan'da Moğollar tarafından öldürülmüştür. Bk. Davlatşāh, s. 148 — 154; Rāzī, II, 373 v.d.; Āzar, s. 190, 191; *MF*, I, 489; *R‘A*, s. 229 — 230; *FS*, s. 487.

Kamāl al-Dīn İşfahānī'nin 13000 beyit kadar tutan divanı kaside, kıt'a, gazeller, rubâî ve birkaç kısa mesneviden mürekkeptir. Bk. Ethé, *IO*, I, 627 — 628; *Maclis*, s. 389 — 390; *Sipāhsālār*, II, 661 — 662; *Topkapı Sarayı*, s. 176; *Ch. Beatty Library*, I, 4, nr. 100/1, 699 h. tarihli bir nüsha.

Universite kütüphanesi FY 768 (=Halis Ef. 4061).

Tamir görmüş kırmızı ve kahverengi meşin bir cilt içinde, 412 yaprak. Fazlaca kurt yeniği var. 15 × 22,8 (8,3 × 14,5) cm. eb'adında; mavi, kırmızı, siyah ve yıldız cetvel içinde, 15 satırlı güzelce nesta'lik yazı. Yap. 1^b'de sade bir başlık vardır.

İstinsah kaydı (yap. 412^a): قد فرغت عن كتابة هذا الكتاب الملقب بکلیات کمال اصفهانی محرره بنده محمد کیشی خانمحمد (?) ابن سید — قریشی فی شهر رمضان سنة ٩٩٢ مؤرخا («Muḥammed Kīṣī Ḥan-Muḥammed b...?, ramazan 992 h.»).

Baş : ای صفات تو بیانها در زبان انداخته
عزت ذات یقین را در گمان انداخته ...

Yaprak 1^b — 296^a kasideler, terkipler ve müteferrik şiirler. Herhangi bir sıra gözetilmiş görünmüyor; yap. 296^a — 351^b gazeller. Bunlar da alfabe sırasına konulmuş değildir; yap. 351^b — 412^a rubâîler.

152. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 59.

Yeni, yarı meşin bir cilt içinde, 433 yaprak. Baştan ve sondan noksan; 11,6 × 21,4 (6 × 14) cm. eb'adında; ince kalemlerle çok düzgün ta'lik.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş : تو بر گذشته فارغ و آزاد از همه
جائی که جبرئیل نداشت رهبری ...

Burada başlayan ilk şiirin ilk beyti (4^a):

ای دل جو آگهی که فنا در پی بقاست
این آرزوی دراز تو از بجاست ...

Şiirler alfabe sırasına konulmamıştır. Ayrıca *kaşâ'id*, *kiṭa'āt* vesaire gibi bir taksim de yoktur. Ancak uzun şiirler daha başa alınmış görünmektedir. Yaprak 394^a'da başlıksız olarak rubâiler başlar. Bunlar da alfabe sırasına göre dizilmiş değildir.

153. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 678.

Sonradan uydurulmuş, basma şekilli şemseli, kahverengi bir cilt içinde, 76 yaprak. 17,2 × 25,8 (14,2 × 21,6) cm. eb'adında, 4 sütun halinde, 29 satırlı nesta'lik yazı. Söz başları bazan kırmızı, bazan memduhunun adının geçtiği beyitler kırmızı ile yazılmıştır.

Dīvān sondan noksan olduğundan, istinsah kaydı yoktur; X./XVI. yüzyıl başları.

Baş : شب چو بر دادر حجاب از هودج اسرار من
خفته گیرد صبح را چشم دل بیدار من

Yaprak 1^b — 62^b, kasideler ve diğer uzun medhiyeler, yap. 62^b — 76^a kıt'alar, 75^b v. d. gazeller.

Şiirler alfabe sırasına konulmuş değildir. *Dīvān* sondan noksandır.

154. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1464.

Yıpranmış siyah meşin bir cilt içinde, 271 yaprak. 16,9 × 32,2 (10,4 × 12,4) cm. eb'adında, siyah ve yaldız cetvel içinde, 29 satırlı güzel hattat nesta'liki yazı. Söz başları kırmızı. Yap. 1^a'da serlevha vardır.

İstinsah kaydı (271^a): Perşembe, 3 ramazan 1081 h.

Yaprak 1^b — 115^b kasideler (tertipsiz), 115^b — 132^a mersiyeler, hicivler vesaire, 132^a — 190^b kıt'alar, 190^b — 219^b gazeller, 219^b — 271^a rubâiler.

Şiirler bölümlerin hiç birinde kafiyelerine göre tertip edilmiş değildir.

انيس الطالين و حليس الصالحين

غياثي

155. ANĪS AL-ṬĀLIBĪN VA CALĪS AL-SĀLIḤĪN

ĠİYĀŞĪ

Yegâne nüsha gibi görünen ve bir rubâiler dergisinden ibâret olan bu eserin yazarı hakkında bir bilgi bulamadım. Hatta burada kaydedilmiş olan Ġiyāşî nisbesinin doğruluğu da kesin değildir. Çünkü nüshanın her hangi bir yerinde yazar adına dair bir kayıt yoktur. Ancak nüshanın son yaprağında bu kitabın veraset yoluyla 734 (1334)'te kendine geçtiğini bildiren Sulaymān b. Ḥusayn, bunun sonunda eserin adını *Rubā'iyāt va laṭā'it-i Ġiyāşî* şeklinde kaydetmektedir ki, burada Ġiyāşî nisbesinin yazarın nisbesi olması gerektiği meydandadır. Yazar hakkında metinden çıkarılabilen az miktardaki bilgiler şunlardan ibarettir:

Yaprak 5^b'de aleyhinde bulunanlar kendisinin «mubāhî ve mulhid» olduğunu iddia ederlermiş ki, kendisi bunu şiddetle reddetmektedir. Yaprak 4^b'de malını almış olan Kayseri «müşrifini» şikâyet etmek için sultan 'Alā' al-Dīn Kaykubād'a yazdığı bir rubâi vardır. Ancak Anadolu Selçuklularından bu ad ve unvanı taşıyan 3 hükümdar vardır ki, sırasıyla şu tarihlerde hüküm sürmüşlerdir: I. 616 — 634 (1219 — 1236) II. 647 — 655 (1249 — 1257), III. 698 — 701 (1298 — 1301). Burada kasd edilen hükümdar her halde, 'Alā' al-Dīn Kaykubād II. olacaktır. Çünkü bu nüsha 734 (1334)'te miras olarak bir şahsa kalmıştır. Bundan önce bu dergiyi toplayan asıl yazarın ileri gelen müritlerinden birinin oğlu imiş (aşağıya bakınız). O halde asıl yazar ile 734 (1334) tarihi arasında 3 nesil vardır; her nesil 25 — 30 yıl hesap edilirse, yazarın zamanı 650 — 640 yılları arasına isabet eder ki, bu da 'Alā' al-Dīn Kaykubād II.'in zamanına düşmektedir.

Nihayet nüshanın sonunda (yaprak 64^a — ^b) bir bitiş (*ḥātima*) bölümü vardır ve burada eserin nasıl meydana geldiği anlatılmaktadır. Fakat ne yazık ki, bu bölümün baş tarafı düşmüştür. Öyle görünüyor ki, bu düşmüş olan kısımda yazarın adı ve başka edebî çalışmaları anlatılmıştır. Çok önemli olduğu için metni aşağıya alınan kalan parçanın özeti şudur: «Rubâilerin yazarı.... (düşmüş kısımda).... Farsça rubâi, 2000 Arapça rubâi yazmış; 200 mülemmâ, 70 Farsça gazel, 30 Arapça kaside, 13 mülammâ kaside, 17 muammalı ve lügazlı rubâi yazmış. Bütün bunları Mekke, Kudüs Mısır, Şam, Bağdad, Musul, Erbil, Vâsit, Şuşter, Şiraz, İsfahan, Hemedan, Hûzistan, Şirvân, Gence, Nahçıvan, Ahlat, Malatya, Kayseri ve bunun gibi oturduğu veya geçtiği yerlerde söylemiş. Onun yakınlarının büyüklerinden bulunan Şams al-Dīn — Tanrı

sırrını takdis etsin! — şeyhin manzum, mensur sözlerinin çoğunu duymuş ve zevkine varmış idi. Siz bunu babanızdan duydunuz, o halde şeyhin rubâîlerini toplayıp, bunları bablara ayırmanız lâzımdır. Çünkü şimdi siz bu hususta selahiyetlisiniz ve iş sizin için kolaydır. Böylece bunun faydası daha geniş olur ve istekliler isteklerine erişirler.

Bunun başka faydası da şudur: Bir takım kimseler şeyhin sözünü tanık olarak eserlerine almışlardır.... Henüz başlangıçta olan kimselere şüpheli görünüyor. Fakat bu dergide olanlar şüphesiz, kesin olarak, şeyhin mübarek sözlerindedir.

Bunun üzerine, bu isteyenlerin ve sevdiklerin isteğini doğru görünce, elden geldiği kadar, bu dergide olanları toplamam gerekli oldu ve adı *Anīs al-ṭālibīn va calīs al-ṣāliḥīn* konuldu.... Şeyhin olduğu kesin olarak bilinen rubâîler buraya eklensin, böylece bu sevapta bana ortak olunsun....

Böylece anlaşılıyor ki, bu rubâîlerin yazarı VII./XIII. yüzyılın ortalarında Anadolu'da yaşamış olan çok önemli bir düşünür, sûfî ve şairdir.

Anīs al-ṭālibīn, konularına göre tertip edilmiş bir rubâîler dergisidir. Konuların bir kaçı şudur: Tanrı birliği, yakarış, dilek, Tanrı kahrı, iyi karşılık, aleyhte olanları red v. b.

Universite kütüphanesi FY 701 (= Halis efendi 6494).

Ebrû kâğıt kaplı, yarı meşin bir cilt içinde, 65 yaprak. Bu nüshada yaprakların tertibi bozulmuş, belki de arada noksanlar da vardır. 17,6 × 25 (12,7 × 18,7) cm. eb'adında; kırmızı cetvel içinde, 20 satırlı Anadolu Selçûkî neshî yazı. Söz başları kırmızı mürekkep ile.

İstinsah kaydı yoktur.

Buna karşılık yaprak 65^a'da şu kayıt vardır:

انتقل بحکم الهبة الارث (!) الى العبد ... سليمان بن حسين بن محمد ... (?) في يوم تاسع عشر ذى القعدة سنة اربع وثلثين (?) وسبعمائة رباعيات ولطائف غياني

(«Ġiyāsî'nin rubâîyât ve letaifi 19 zikade 734 h. de, veraset yolu ile, Sulaymân b. Ḥusayn b. Muḥammed'e geçti»). O halde nüshanın yazılış tarihi 734 h.'den daha öncedir.

Baş : باب در توحيد حق تعالى وتعليم ساير وصف مراتب توحيد
مشغول هوا بجا ترا بشناسند خود کيست کی از عقل ترا بشناسند
وين کار بازوی تن خاکي نيست هم نور تو بايد کی ترا بشناسند

Yaprak 5^b : در شرح انکار منکر اهل حق را وقدح کوبینان ...

Başı düşmüş olan bitiş bölümü (*hātima*, yaprak 64^a):

رباعی فرموده است بزبان فارسی ودو هزار بمری ودویست ملمع وهشتاد غزل بیارسی وسی قصیده بمری وسیزده قصیده ملمع وهفده رباعی از ممالق و لغز ، این جمله در زمان حیات خود در بلادی که ساکن بوده است یا عبور فرموده چون مکه و قدس و مصر و شام و بغداد و موصل و اربیل و واسط و شوشتر و شیراز و اصفهان و همدان و خوزستان و شروان و گنجه و نخجوان و اخلاط و ملطیه و قنصریه و غیر آن از بلادها کی ذکر آن تطویلی دارد ، و شیخ شمس الحق والدین قدس سره از خلفاء و کبار اصحاب شیخ بود و غالب کلمات شیخ را رضی الله عنه وارضاه از نظم و نثر شنیده بود و بدوق آن رسیده و شما از حضرت پذیر شنیده ، پس بر شما لازم گشت رباعیات شیخ را جمع کردن و بترتیب مقامات مبوب گردانیدن ، چه شما درین باب و درین زمان متعین اید ، و بر شما اسهلت تا فائده آن عام تر باشد و طالبان بمقصود واصل شوند ، و فائده دیگر آنست کی جماعتی باستشهاد سخنان خویش رباعیات شیخ را ... در تصانیف خود آورده اند . و بر جماعتی کی مبتدیاند مشنبه می گردد ، اما آنک درین مجموعه مسطور است بیقین و بلا ریب از سخنان و کلمات مبارک شیخ است ... پس چون این فقیر رغبت طالبان و محبانرا صادق یافت واجب آمد کی مشول و مطلوب ایشان را اجابت کند و بوسع طاقت این مقدار کی درین کتاب مسطور است جمع کند ... و نامش انیس الطالبین و جلیس الصالحین نهاده آمد . . . (64b)

محقق دانندی ازان شیخ است یا بدوق در یابند هم برین ترتیب ضم فرمایند تا با این فقیر در ثواب شریک گردند ان شاء الله تعالی وحده والحمد ...

Yap. 65^a'da birkaç rubâî vardır, son rubâî şudur :

چون خور نبود من آسمان را کو برم چون جان نبود من این مکان را کو برم
در صحبت تو مرا جهان خوش بودی چون تو ز جهان شدی جهان را کو برم

مرغوب القلوب

156. MARGŪB AL-ḲULŪB

شمس تبریزی

ŞAMS TABRİZİ

Mavlānā Calāl al-Dīn Rūmī'nin Mavlānā olmasına vesile olması sebebi ile tasavvuf tarihinde önemli bir mevkiî bulunan Şams Tabrizî, yani Şams al-Dīn Muḥammed b. 'Alī b. Malakdād Tebriz'li idi. Galiba oldukça serseriyâne bir hayattan sonra, 26 cemaziyelahir 642 (=31 kasım 1244)'de Konya'ya gelmiş, burada Mavlānā ile görüşmüş, aralarında tasavvufî anlamda bir aşk alâkası hasıl olmuştur. Mavlānā'nın öğrencilerinin şikâyetleri üzerine, Konya'dan ayrılmağa (643=1246) mecbur kalmış olan Şams, tekrar Konya'ya geldikten (645 = 1247) sonra, bu defa ortadan kaldırılmış veya geri dönmeyecek ve izini belli etmeyecek şekilde

ortadan kaybolmuştur. Bk. meselâ B. Furûzânfâr, *Mavlânâ Celâl al-Dîn Muhammed*, Tahran, 1315 ş., s. 53 — 86; Abdülbaki Gölpinarlı, *Mevlânâ Celâleddin*, İstanbul, 1951, s. 61 — 79, v. b.

Şams'in sözlerinden toplanmış olan *Maḳâlât-i Şams* adlı bir kitap vardır. Bundan başka bir nüshası burada tavsif edilen ve Hindistan'da basılmış olan *Margûb al-ḳulûb* adlı mesnevî şeklindeki küçük eser ona isnad edilir. Fakat bu haliyle bu eserin Şams'e ait olması mümkün değildir. Bk. yukarıda anılan eserler, sırasıyla, s. 99 ve 95; H. Ritter, *Philologika XI*, s. 229.

Nuruosmaniye 5008/7. Yaprak 81^b — 86^a (kenarda).

30 satırlı, güzel nesta'lik yazı ile. Cavri tarafından 1051 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 225.

Baş : بگویم حمد رب العالمین را عطا او کرد بر ما عقل و دین را

Eser 10 fasıldan ibârettir: *dar bayân-i tavba* (yap. 82^a), *vuzû' va şalât* (82^b), *tark-i dunyâ* (83^a), *tacrîd* (84^a), *ma'rifat* (84^b), *'işḳ u maḥabbat* (85^a), *'âşik* (85^a), *fanâ' u bakâ'* (85^b), *musâfir u râh raftan* (85^b).

Son : تمام این مختصر منظوم شد خوب که نام این مثل خود داشت مرغوب

رسائل

157. RASÂ'IL

افضل الدين كاشانی

AFZAL AL-DİN KÂŞÂNÎ

İran'ın en büyük sûfî, düşünür ve feylezoflarından biri olan Bâbâ Afzal al-Dîn Muhammed Kâşânî daha ziyâde Bâbâ Afzal Kâşânî diye tanınır. Kendisi hakkında övücü şiirler yazmış olan Naşir al-Dîn Tûsî'nin (597 — 672 = 1201 — 1273) çağdaşı ve bazı kaynaklara göre, Naşir al-Dîn Kâşânî'nin kız kardeşinin çocuğudur. Genel olarak ölümünün 707 (1307/1308) yılında olduğu kabul edilmektedir. Fakat eserlerinden birinin başında bulunan (bk. E.G. Browne, *A descriptive Catal. of the oriental Mss.*, nşr. R. A. Nicholson, Cambridge, 1932 s. 39) bir kayda göre, Kâşân şehri civarında, Maraḳ'ta reoeb 666 (mart/nisan 1268)'de ölmüştür ve türbesi burada ziyâret yeridir. Yukarıda verilen açıklamalara bakılırsa, bu son tarihin daha doğru olması gerekir. Esasen burada tavsif edilen ve 674 (1276) tarihli olan nüshada, adı geçtikçe, «Tanrı ruhunu

takdis etsin» (yaprak 74^b) gibi tâbirlerin kullanılması da onun 707 (1307/1308) tarihinde değil, 674 (1276) tarihinden bile önce ölmüş olduğunu isbat eder. Krş. Rāzi, II, 449 — 450; Āzar. s. 246 — 247; MF, I, 97; R^cA, s. 164 — 165; Brockelmann, GAL, Suppl., II, 280; Rieu II, 829 (risâleleri), II, 739 (rubâfleri); Sachau — Ethé, Bodl., nr. 1445; Ethé, IO, nr. 1812/1, 1921/4.

Bābā Afzal'ın tasavvûf ve felsefî mahiyette risâlelerini ihtivâ eden aşağıda tavsif edilen nüsha, gerek eskilik, gerek muhteva bakımından bilinen öteki nüshalar ile kıyaslanmayacak kadar çok değerlidir. Bu risâleler özellikle bu nüshaya dayanılarak, yayınlanmıştır: *Muşannaḫāt-i Afzal al-Dīn Kāşānī* (nşr. M. Mīnōvī ve Yaḥyā Maḥdāvī), I — II, Tahran, 1331 — 1337 ş. (*Intişārāt-i Dānişgāh-i Tahrān*, nr. 138, 471).

Nuruosmaniye 4931.

Kadife kaplı, tamir görmüş, yarı meşin bir cilt içinde 225 yaprak, «sefine» şeklinde, 17,2 × 27 (12 × 21,5) cm. eb'adında; 13 satırlı muntazam, açık ve bir az dâirevî harfli nesih yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah tarihleri (674 h.) yerlerinde.

İçindekiler :

1) Yaprak 1^b — 37^b. رسالة مقصورة *Risāla maḫsūra*.

Bu risale Arapçadır. Nüshada görülen ad galiba ilk cümleden alınmıştır, fakat eserin konusu ile ilgili değildir. Burada insanlara mahsus bir özellik olan bilim ve konuşmadan bahs edildiğine göre, başka kaynaklarda bulunduğu üzere, adı *Risālat al-ʿitm va 'l-nuḫ* olmalıdır.

Baş : بسمه ... عونك يا لطيف .. وبعد فان عزيمتنا في هذه الرسالة مقصورة على ذكر حال الخلتين الخاصتين بنوع الاسان وهما العلم والنطق ...

2) Yaprak 38^b — 57^b. زجر النفس *Zacr al-nafs (al-Fuṣūl al-ṣalāṣa fī zacr al-nafs)*.

Bu da Arapça bir risale olup, müslümanlarca İdris peygamber ile aynı görülen Hermes'e isnat olunan bir eserdir. Eser onüç bölüme (*faṣl*) ayrılmıştır.

Baş : بسمه ... هنا ما وجد من زجر النفس لهرمس النبي اعني ادريس ... وهو ...
ثلاثة عشر فصلا الفصل الاول يا نفس تصوري وعثلي ...

3) Yaprak 58^b — 74^a. مدارج الكمال *Madāric al-kamāl*.

Bābā Afzal'ın yine Arapça tasavvûfî-felsefî bir risalesidir.

Baş : بسم الله الذي لا آله الا هو ... وبعد فقد سألت جماعة من اخواني ... ان
افتي لهم وصية جامعة لخير الدارين ...

4) Yaprak 74^b — 75^a. فصل من انشائه *Faṣl min inṣā'ihī*.

Bu küçük eser kulların, insanların başlangıcından (*mabda'*) Tanrıya dönecekleri zamana (*ma'ād*) kadar geçecekleri konaklar (*manāzil*) hakkında Şams al-Dīn Muḥammed Dazvākūş al-Daylamī için yazdığı Arapça bir risaledir.

Baş : فصل من انشاءه قدس الله روحه في آخر رسالته هذه في ذكر الحال التي دعتني
الى انشاء هذه الرسالة ... اتفق لنا من قضاء ربنا ... في بعض احايين دهرنا توزع فكر ... اشار
الى فتى وهو الشاب الكريم ... شمس الدين محمد بن محمد دزواكوش ابوالمكارم الديلمي ...

5) Yaprak 76^a — 85^a. التفاحة *al-Tuffāḥa*.

Aristo'nun, ölümü yaklaştığı sırada, bir öğrencisi ile konuşmasını (krş. Brockelmann, *GAL, Suppl.*, I, 373) nakleden bir risaledir.

Baş : بلقنا انه لما حضر ارسطاطاليس الموت حضر اصحابه ... فقال له تلميذه سيمائوس ...

6) Yaprak 86^b — 103^b. مدارج الكمال *Madāric al-kamāl*.

Farsça olan bu risale, burada nr. 3'te bulunan risalenin Farsçasıdır (= *Muṣannafāt*, I, 3 — 52).

Baş : بسمه بنام خدای که جزو خدای نیست ... سبب این نامه آن بود که گروهی
از برادران ... در خواستند ...

7) Yaprak 104^b — 114^a. ره انجام نامه *Rah-ancām-nāma*.

İnsanın varlığı, bunun sıfatları, gerçek ve bilimin ne olduğu hakkında Farsça bir risaledir. *Muṣannafāt*, I, 55 — 77'de basılmıştır. Nüshada risalenin adı *İhticām* gibi yazılmış ise de, bunun *Rah-ancām*'ın bozulmuş bir şekli olduğu muhakkaktır.

Baş : الحمد لله اهل الحمد ... چنین گوید محرر این رفوم ... کی گروهی از ...
یاران ... از من انشاء نامه خواستند کی از خواندنش ... از سه چیز از وجود خود و از صفات وجود
خود و آنکه کردند از حقیقت آگهی و علم که چیست ...

İstinsah kaydı (yap. 114^a): 674 h.

8) Yaprak 115^b — 125^a. ساز و پیرایه شاهان پرمایه *Sāz u pīrāya-i šāhān-i purmāya*.

Asıl nüshada bu risalenin adı yoktur. *Muşannafāt*, I. 83 — 110'da burada kaydedilen ad ile yayınlanmıştır. Hükümdarlar için gerekli ah-laktan bahseder.

Baş : آغاز گفتار گبریم از نام آنک انجام هر گفتار بدوست ...

9) Yaprak 126^b. — 137^a. *Tarcuma-i risāla-i Tuffaḥa*.
Burada nr. 5'te bahsedilen risalenin Farsçasıdır.

Baş : بسمله ابن ترجمه مقالاتت ازان ارسطاطالیس حکیم معروف بتفاحه ...

İstinsah kaydı (yap. 137^a): Zilka'de, 674 h.

10) Yaprak 137^b — 172^b. *Araz-nāma*.
Farsça felsefî-tasavvufî bir risaledir.

Baş : بسمله خداوندا بفزونی خود وفروغ وجودت کی جان بوی جويا وخرد بوی
گویا باشد ...

İstinsah kaydı: 25 ramazan 674 h. Yanında bu nüshanın aslı ile karşılaştırılmış olduğu kaydedilmiştir.

11) Yaprak 173^b — 193^b. *Cāvidān-nāma* جاودان نامه.

Bu Farsça risale dört bölüm (*bāb*) olup, sırasıyla, ilimlerin bölümü, kendini bilmek, başlangıcı bilmek ve sonucu bilmek konuları üzerinedir.

Baş : این نامه ایست ازمازی برادرانی کی اندرون ایشان انکیخته شود باز جستن
وشناختن انجام و آغاز خود ...

12) Yaprak 194^b — 212^b. *Tarcuma-i Sīzdah faşl*.
ترجمه فصل اول از جمله سیزده فصل ...

Yukarıda anılan (bk. nr. 2) Hermes'e isnat edilen bir risalenin Fars-çaya tercümesi olan bu risale *Muşannafāt*, I, 331 — 385'de *Yanbū' al-hayāt* adı altında basılmıştır.

Baş : خودرا وماننده شو بدان چیزهای کی بیارمت از معانی عقلی ...
ای نفس بشکار ... ادریس النبی ...

13) Yaprak 213^b — 223^a. (نامه ها) *Mektuplar*.

Yukarıda adı geçen Muhammed al-Daylamī (Dazvākūş)'a yazdığı üç mektup ile bazı sözlerini içine alır.

Baş : جواب نوشته ی کی مولانا افضل الدین ... نوشته است بصدر سعید شمس الدین
محمد دزواکوش رحمه الله دل عزیز ...

Yaprak 217'de ikinci bir mektup; yap. 220^a'da bazı sözleri; yap. 221^a'da yine Muḥammed Dazvāgūş'a bir mektup.

14) Yaprak 223^b — 225^a. (اشعار ورباعیات) *Şiirler ve rubâiler*.
Bābā Afzal'ın bir kaç şiiri ile rubâisini içine alır.

Baş : کشوده گردد بر تو در حقیقت باز
کناره گیر بیکبار ازین جهان مجاز ...

رباعیات

افضل الدين كاشانی

158. RUBĀ'ĪYĀT

AFZAL AL-DİN KĀŞĀNĪ

Bābā Afzal'ın hepsi tasavvufî ve felsefî mahiyette olan rubâilerinden meydana gelmiş olan bir eserdir.

Universite kütüphanesi FY 593/2. Yaprak 30^b — 54^b.

12 × 17,5 (7,7 × 11,6) cm. eb'adında. 14 satırlı, açık nesta'lik yazı ile.
Her yaprakta 10 rubâî vardır. 890 h. hicrî tarihli.
Nüsha için bk. nr. 266.

Baş : نه عقل بنایت کمال تو رسد نه فکر بکنه لا یزال تو رسد ...

159. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 421/4. Yaprak 75^b — 108^a.

9,9 × 17,3 (5,7 × 11,1) cm. eb'adında, 12 satırlı, güzelce nesta'lik.
X. h. yüzyıl.

Nüsha için bk. nr. 537.

Baş: Aynı

Her sahifede yalnız iki rubaî bulunmaktadır.

(کلیات)

جلال الدين رومی (مولانا)

160. (KULLĪYĀT)

(MAVLĀNĀ) CALĀL AL-DİN RŪMĪ

Anadolu'nun büyük şair ve sūfisi Mavlānā Calāl al-Dīn Muḥammed
b. Sultān al-'Ulāmā' Muḥammed Bahā' al-Dīn Valad aşağı yukarı 604

(1207)'de Balı̇ şehrinde doğmuş, babasıyla birlikte uzun bir hac ve Anadolu seyahatinden sonra, Konya'ya gelerek, bu şehirde yerleşmiş (626 = 1228/1229), bundan dolayı Rūmî nisbesini almış ve burada vefat etmiştir (5 cemadilahir 672 = 17 aralık 1273). Bk. H. Ritter, *Philologica* XI, *Mavlānā Celāleddīn Rūmī und sein Kreis* (*Der Islam*, 1940, 1942, XXVI, 116 – 158, 221 – 249); aynı yazar, *Mevlānā Celāleddīn Rūmī ve etrafındakiler*, trc. M. Mansuroğlu (*Türkiyat Mecmuası*, 1942, VII – VIII/1, 269 – 281, yalnız giriş kısmının tercümesidir); *İslām Ansiklopedisi*, İstanbul, 1945, III, 53 – 59 (H. Ritter tarafından yazılmış Celāleddin Rūmî maddesi), en önemli kaynaklar burada gösterilmiştir; bir de bk. A. Gölpınarlı, *Mevlānā Celāleddin*, 3. baskı, İstanbul, 1959; aynı yazar, *Mavlānā Şams ile altmışiki yaşında buluştu* (*Şarkiyat Mecmuası*, 1959, III, 156 – 161); *Hayyāmpūr, F S*, 131 – 132.

Eserlerinin el yazması nüshalarına hemen her kütüphanede rastlanır.

Nuruosmaniye 2545.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 542 yaprak. 17,3 × 26 (11,5 × 16) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 27 satırlı, hepsi aynı kalemde çıkmış nesta'lik ve nesih yazı ile. *Maşnavî* kısmında şiirler üç sütun halinde yazılmıştır; kenardaki şütunda 18 satır vardır. Söz başları yaldız veya kırmızı, her cildin başında güzel bir başlık bulunmaktadır.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XIV. yüzyılın ilk yarısı.

Yaprak 545^b'de Muḥammad Aşgar al-Ḥusaynî adlı birinin 'Alî Akbar ve Ḥusayn Akbar adlı oğullarının doğumu münasebeti ile 832 h. ve 836 h. tarihli tarih kıt'aları bulunmaktadır.

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b – 508^b (ortada). *Maşnavî* مشنوی.

Maşnavî, Mavlānā'nın en çok takdir ve hayranlık uyandıran 6 ciltlik (mevlevilerce: *daftar*) eseri olup, mesnevi şeklinde olduğu için, bu adı almıştır ve şimdi de *maşnavî* denilince, yalnız bu eser akla gelir. Hikâyelerin anlatılmasında bile belirli bir plan ve tertip görülmez, o derece ki, böyle her eserin başında bulunan tevhid, münâcât ve na't gibi kısımlar da burada yoktur. Bununla beraber ilhâmın gürlüğü, ifadenin istilahlardan uzak, sade, akıcı ve berrak olması, düşüncelerin yüksekliği, insanlığa karşı derin bir sevgi, iyimserlik, insanlara ümit aşılması ve daha bir çok meziyetler bu esere dünya edebiyatında haklı bir yer kazandırmıştır.

Farsça Manzum — 8

Daha çok *Maşnavî-i ma'navî* de denilen esere, Mavlānā aşağı yukarı 656 (1258) sıralarında, Çelebi Husām al-Dīn'in isteği üzerine, başlamıştır. Esasen Mavlānā da böyle bir eser yazmağı düşünmüş ve ilk onsekiz beytini yazmış bulunuyordu. Bundan sonraki kısımlar Mavlānā'nın her yerde, her vesile ile Çelebi Husameddin'e imla etmesi suretiyle yazılmıştır. I. cilt tamamlanınca, uzunca bir fasıladan sonra, 662 (1264)'de ikinci cilde başlanmış, bütün eser, yani altıncı cilt, her halde Mavlānā'nın ölümüne (672=1273) yakın bir zamanda tamamlanmamış bir halde kalmıştır. Son noksan hikayesini Mavlānā'nın oğlu Sultān Valad'in tamamladığı bu VI. cildin başında eserin son cildi olduğuna dair kayıtlar vardır. Bundan dolayı *Maşnavî*'nin yedi cilt olduğu hakkındaki iddialar asılsızdır ve VII. cilt tamamıyla uydurma bir eserdir. Bk. A. Ateş, *Konya kütüphanelerinde bulunan bazı mühim yazmalar* (*Belleten*, 1952, XVI, 99 — 100). Bütün *Maşnavî*'nin yazılış meselesi için krş. B. Furūzānfar, *anılan eser*, s. 116 — 118, 167 — 177; A. Gölpınarlı, *anılan eser*, s. 118 — 123.

Maşnavî'nin basmalarının, basılmış şerhlerinin ve başka dillere tercümelerinin burada sayılmasına imkân yoktur. Bu hususta bk. A.J. Arberry, *Cat. of the Library of the IO*, II/IV. *Persian Books*, London, 1937, s. 301 — 304; E. F. Karatay, *İstanbul Üniversitesi kütüphanesi Farsça basmaları kataloğu*, İstanbul, 1949, s. 30 — 33 (*I. Ü. Şarkiyat Enstitüsü yayınlarından*).

Maşnavî'nin yazmaları da sayısız derecede çoktur. Bunun için Mavlānā'nın hayatında yazılmış bazı nüshaları da tesbit eden şu makaleye bakınız: Nihad M. Çetin, *Maṭnawī'nin Konya kütüphanelerindeki eski yazmaları* (*Şarkiyat Mecmuası*, 1961, IV, 97 — 111). Burada önemli İstanbul yazmaları ile diğer Anadolu şehirlerinde bulunan kütüphanelerdeki yazmalar da kaydedilmiştir.

Baş : هذا كتاب المثنوی المعنوی وهو اصول .. بشنو ازنی ...

I. Cilt, yaprak 1^b — 80^b, II. 81^a — 154^a, III. 154^b — 249^b, IV. 250^a — 325^b, V. 326^a — 411^a, VI. 411^a — 508^b.

2) Yaprak 512^b — 545^a. *Fīhi mā fīh*.

Adı «içindekiler içinde» demek olan bu eser, Mavlānā'nın konuşmalarının bir araya toplanması suretiyle meydana gelmiştir. Bk. H. Ritter, *Philologica XI*, s. 221 — 223 (burada bütün Konya ve İstanbul nüshaları tavsif edilmiştir); buraya şu yeni ilmî basma ile Türkçeye tercümesi eklenmelidir: *Kitāb fīhi mā fīh az guftār-i Mavlānā... ba taşhīh u*

ḥavāṣī-i B. Furūzānfar, Tahran, 1330 ş; *Fīhi mā fih*, çeviren A. Gölpınarlı, İstanbul, 1959.

Baş : *دل الرسول ... خیر الامراء من زار العلماء ... خلغان صورت این سخنها ... گرفتند ...*

3) Yaprak 1^b — 508^b (kenarda, bundan sonra kenara bir şey yazılmış değildir). *دیوان Dīvān*.

Mavlānā'nın *Dīvān*'i onun gazel şeklindeki ve bir kaç tane başka şekildeki şiirlerini ve rubâîlerini ihtiva eden bir eserdir. Fakat ekseriya rubâîleri ayrı bir eser halinde toplanmıştır. Bunların pek az şiirinde Hā-müş mahlasını veya aynı anlamda kelimeler kullanan Mavlānā, diğerlerinde Şams, Şams-i Tabrîzî kelimelerini mahlas olarak kullanır. Bundan dolayı bu divana *Dīvān-i Şams* veya *Dīvān-i Şams-i Tabrîzî* adı da verilir. Çok büyük olduğu için *Dīvān-i kabîr* de denilmektedir.

Dīvān'in el yazması nüshaları büyüklük bakımından çok farklıdır. 5.000 beyit ile 50.000 beyit arasında değişir. Asıl muteber nüshaları 43.000 beyitten fazladır. Bu gibi nüshalarda şiirler aruz vezninin türlü «bahirlerine» göre ayrılmış, her «bahirdeki» şiirler kafiyelerine göre alfabe sırasına konulmuştur. Bunun basmaları için yukarıda kaydedilen kataloglara bakılmalıdır. Yazmaları için bk. H. Ritter, *Philologica XI*, s. 144 — 155 (Konya yazmaları da gösterilmiştir); *Ch. Betty Library*, I, 33 v.d. (XIII. m. yüzyıla ait bir *Dīvān-i Şams* nüshası).

Bu eserin son ilmî yayını şudur: *Kulliyat-i Şams yā Dīvān-i kabîr bā taṣḥīḥāt u ḥavāṣī-i* B. Furūzānfar, I — VI, VIII, Tahran, 1336 — 1342/1964 (*İntişārāt-i Dānişgāh-i Tahrān*, nr. 430, 462, 541, 594, 666, 712, 745). VIII. ciltte rubâîler kısmı bulunmaktadır; bazı güç yerlerin açıklanmasına tahsis edilen VII. cilt henüz çıkmamıştır. Burada bütün şiirler, vezinlere bakılmadan, kâfiyelere göre, alfabe sırasına konulmuştur. A. Gölpınarlı 7 ciltte tamamlayacağı tercüme neşretmeğe başlamıştır: I — VI, İstanbul, 1956 — 1961.

Baş : *ای دل چه اندیشیده در عذر این تقصیرها
زان سوی او چندین وفا زین سوی تو چندین جفا ...*

(کلیات)

161. (KULLİYAT)

Nuruosmaniye 2554.

Basma şemse ve kenarbentli bir cilt içinde, 275 yaprak. 17,2 × 26,2 (12,1 × 18) cm. eb'adında, mavi ve kırmızı cedvel içinde, 25 satırlı, mun-

مولانا

MAVLĀNĀ

tazam ta'lik yazı ile. Şiirler 4 sütun halindedir. Söz başları bazan mavi, üzerinde yaldızla yazılmış, genellikle kırmızı. Sütunlar arasında boşluk bırakılmış, buraya yaldızla şiirler yazılmıştır. Yap. 1^b'de Şiraz tarzında bir serlevha bulunmaktadır.

İstinsah kaydı: Şirāzī diye bilinen 'Imād ad-Dīn b. 'Alī b. Husayn, perşembe, rebiülâhır, 859 h.

Yaprak 274^a'da sütun aralarına yazılan şiirlerin sonunda :

تمت الغزليات (!) مولانا رومی و شیخ عطار و امیر نسیمی و امیر قاسم و ترجیمات شیخ عراقی در تاریخ
جمادی اول سنه ۸۵۷ (کذا).

İçindekiler :

1) Yaprak 1^b — 275^b. *Maşnavī*.

Bk. burada önceki nüsha, nr. 1.

Baş: Aynı.

Cilt I. yap. 1^b — 45^a, c. II, önsözsüz olarak, 45^a — 85^b, c. III. 85^b — 137^b,
c. IV. 137^b — 178^b, c. V. 178^b — 223^b, c. VI. 224^a — 275^a.

2) Yaprak (ortada sütun arasında) 2^a — 61^a. *Gazalīyāt*.

Mavlānā'nın *Dīvān* (bk. bundan önceki nüsha, nr. 3)'ından seçilmiş bazı gazeller.

Baş : ساقیا جامی بده چون نوبت دوران ماست
درد مای به کند زیرا که می درمان ماست ...

Yaprak 61^a'dan sonra Sa'dī, 'Irāqī, Nasīmī, Kāsim ve 'Aṭṭār'dan gazeller vardır. Baş ve sonları bile yaldız ile yazılmış oldukları için, okunamamaktadır.

(کلیات)

162. (KULLĪYĀT)

مولانا

MAVLĀNĀ

Nuruosmaniye 2550.

Basma yaldız şemseli meşin bir cilt içinde, 377 yaprak. 17,8 × 25,1 (12 × 18,8) cm. eb'adında, 4 sütun halinde, 23 satırlı nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı, son kısımlarda boş kalmış.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XIV. yüzyılın ikinci yarısı.

İçindekiler :

1) Yaprak 1^b — 294^b. *Maṣnavī*.

Cilt I. yap. 1^b — 46^b, II. 47^a — 88^a, III. 89^b — 143^a, IV. 143^b — 187^a, V. 187^b — 238^a, VI. 239 — 297^a.

2) Yaprak 295^b — 337^a. *Dīvān*.

Baş : ای طائران قدس را عشقت فزوده بالها
در خلقه سودای تو روحانیان را حالها ...

Şiirler kafiyelere göre tertip edilmiş değildir.

(آثار)

163. (ĀSĀR)

مولانا

MAVLĀNĀ

1) *Nuruosmaniye 5008/8*. Yaprak 86^a — 88^b (kenarda).

30 satırlı nesta'lik, Cavri tarafından, 1051 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 225.

Āfāk u anfus آفاق و انفس.

Āfāk u anfus, insanın kâinata tekabül ettiğini açıklamak isteyen 72 beyitlik, kaside şeklinde bir eserdir. Yazma nüshalarda, Mavlānā'ya ait gösterilirse de, onun değildir. Bk. *Philologica XI*, s. 225; A. Gölpınarlı, *anılan eser*, s. 272.

Baş : مغربم شد گوش و مشرق شد دهان
بایها باشد زمین سر آسمان ...

2) *Nuruosmaniye 5008/9*. Yaprak 88^b — 91^a.

Tirāş-nāma تراشنامه.

Mevlevî tarzında, tıraşın âdâbını gösteren 75 beyitlik küçük bir mesnevidir. Fakat Mavlānā'ya ait değildir. Bk. *Philologica XI*, s. 226; A. Gölpınarlı, s. 272.

Baş : مان وهان ای طالب فقر و ادب
گر طلبکاری بیا از خود طلب ...

(آثار)

مولانا

164. (ĀṢĀR)

MAVLĀNĀ

Universite kütüphanesi FY 1409.

Üzeri güzel bir kumaş kaplı, kırmızı, yarı meşin bir cilt içinde, 113 yaprak. 18,6×33 (10,5×24) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 35 satırlı, acemice nesta'lik yazı ile. Söz başları kırmızı, yap. 1^b, 5^b ve 11^b'de birer serlevha vardır.

İçindekiler:

1) Yap. 1^b — 111^a. *Dīvān*.

Bu nüshanın müstensihisi olan ve aslen «Nemçeli» olduğunu söyleyen Hūsār, yaprak 1^b'den 3^b'ye kadar süren bir sunuş yazısı eklemiş, burada daha önce *Maşnavī* derslerine devam ederek, *Maşnavī*'nin ilk iki cildini Almancaya tercüme edip, bastırıldığını (bu tercüme bizce tesbit edilememiştir) söylüyor. Sonra bu nüshayı istinsah edip, Sultan Mehmed'e (her halde Mehmed V. Reşad'a, hüküm yılları 1327 — 1336 = 1909 — 1918) ithaf etmiştir.

Baş : الحمد لله رب العالمين ... اما بعد نمجوى الاصل ... هوسار نام قولرى یدی
سنه مقدم ...

ای هوسار کل ستایشی آز ایت از سر نو دطایه آغاز ایت ...

Asıl *Dīvān*'in başı şöyledir:

ای طائران قدس را ...

2) Yap. 111^b — 113^a.*İşk-nāma-i ḥazrat-i Mavlānā* ... عشق نامه

İşk-nāma, Mavlānā'ya isnat olunan bu eser, mesnevi şeklinde 94 beyitten ibarettir. Fakat bunun Mavlānā'ya ait olması mümkün değildir. Bk. A. Gölpınarlı, *aynı eser*. s. 272. Bu eser aynı zamanda Sulṭān Valad'e isnat olunur ve onun eseri olarak basılmıştır: İstanbul, 1305; krş. *Philologica XI*, s. 238.

Baş : عشق در حب اهل معنا بود ناگهان از جمال خویش نمود

دیوان

مولا

165. DĪVĀN

MAVLĀNĀ

Bk. burada ilk *Kullīyāt-i Mavlānā* nüshası, nr. 3.

Universite kütüphanesi FY 589 (= Rıza Paşa 3113).

Sefine şeklinde, kahverengi meşin cilt, 220 yaprak. $8,9 \times 14,4$ ($5,5 \times 14,5$) cm. eb'adında; ince, çift kırmızı cetvel içinde, 12 satırlı, tek sütun halinde, dairevî Anadolu neshi yazı; söz başları ekseriya yaldız, yap. 1^b'de bir serlevha bulunmaktadır.

İstinsah tarihi yoktur, VIII./XIV. yüzyıl.

Baş : بیدار کن طرب را بر من بزن تو خود را
چشمی چنین بگردان کوری چشم بد را

Burada şiirler, vezinlere göre, tertip edilmiştir. Her vezin güzel bir yazı ile gösterilmiştir. Nüshada bütün vezinlerden şiirler vardır. Nüsha tabii bir seçmeden ibarettir.

166. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 724 (= Halis Ef. 4836).

Yeni tarzda, kırmızı meşin bir cilt içinde, 371 yaprak. $13,7 \times 23,5$ ($8,1 \times 19,4$) cm. eb'adında; kırmızı cetvel içinde, 27 satırlı, muntazam nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı (yap. 376^b): Darvîş Ca'far al-Mavlāvî, zilka'de sonları, 1059 h.

Baş : ماه رمضان آمد ای یار قر سیم
بر بند سر سفره بگشای ره بالا ...

Yaprak 1^b — 361^b gazeller. Burada gazellerin hepsi alfabe sırasına konulmuştur. Bazı *Dīvān* nüshalarında olduğu gibi şiirler bahirlere göre tertip edilmiş değildir.

Yaprak 362^a — 371^b, alfabe sırasıyla, rubâiler.

(«Aḥmed al-Aflākī yazısı ile olan bir nüshadan, ‘Abd al-Karīm al-Mavlavī, rebiülâhır ortaları, 1078 h.»)

Baş : یار ما دلدار ما عالم اسرار ما
یوسف دیدار ما رونق بازار ما ...

Yap. 1^b – 69^b kafiyelerine göre tertip edilmiş gazeller; yap. 70^a – 118^a yine kafiyelerine göre tertip edilmiş rubâiler.

170. BENZER ESER

Universite kütüphanesi FY 962 (= Halis Ef. 7551) Dergi.

Yeni yapılmış, siyah, yarı meşin bir cilt içinde, bazıları boş, 33 yaprak. 14 × 19,6 cm. eb’adında, ekseriya kenarlara kadar yazılmış. Genellikle 3 sütun halinde; satır sayısı değişik, muntazam sahifelerde, 22 – 25 satırdır. Adi nesta’lik. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı yoktur, **XI./XVII.** yüzyıl.

Baş tarafta, yap. 1^b – 7^a, Mavlānā’dan müteferrik şiirler vardır. Yap. 7^b – 24^b. *Dīvān-i ḥazrat-i ... Mavlānā* (seçmeler).

Baş : ای طائران را قدس را ...

Şiirlerin hepsi alfabe sırasıyla tertiplenmiştir.

انتخاب دیوان

مولانا

171. İNTİHĀB-I DĪVĀN

MAVLĀNĀ

Universite kütüphanesi FY 1204 (= 6247 Halis Ef.).

Sefine şeklinde, siyah bez kaplı bir cilt içinde, 86 yaprak; 12,1 × 19 cm. eb’adında; yazı eb’adı değişik. Satır sayısı muhtelif; adi nesta’lik yazı, söz başları bazan kırmızı.

İstinsah kaydı yoktur, **XII./XVIII.** yüzyıl, belki bir az daha eski.

Baş : یار شو و یار بین دل شو دلدار بین
در پی سروران چشمه و گلزار بین ...

منتخب دیوان

مولانا

172. MUNTAHAB-I DĪVĀN

MAVLĀNĀ

Universite kütüphanesi FY 1230.

Ebrû kâğıt kaplı, yarı meşin bir cilt içinde, 46 yap. 15,3 × 24,2 (10,2 × 19,3) cm. eb'adında. Kırmızı, siyah ve yaldız cetvel içinde, 23 satırlı rik'aya benzer yazı.

İstinsah kaydı yoktur, XIII./XIX. yüzyıl.

Baş : ای طائران قدس را ...

Yap. 1^b — 38^b, alfabe sırasıyla, gazeller; 38^b — 46^a alfabe sırasıyla rubâiler.

غزلیات

مولانا

173. ĠAZALĪYĀT

MAVLĀNĀ

Universite kütüphanesi FY 490/2. Yaprak 1^b — 88^b (kenarda).

15,7 × 22,7 (12,3 × 20,1) cm. eb'adında, 42 satırlı, hattat nesta'liki yazı ile.

Şiraz işi, IX./XV. yüzyıl.

Nüsha için bk. nr. 123.

Mavlānā *Dīvān*'ının gazellerinden yapılmış seçmeler.

Baş : من شاه باز قدسم از لا مکان رسیده
بهر شکار صیدی در قالب آرمیده ...

Gazeller galiba hiçbir tertip gözetilmeden sıralanmıştır.

غزلیات (انتخاب)

مولانا

173^a. ĠAZALĪYĀT (İNTİHĀB)

MAVLĀNĀ

Nuruosmaniye 4904/35. Yaprak 265^b — 273^a.

4 sütunlu, 33 satırlı, nesta'lik yazı, İstanbul, 940 h.

Nüsha için bk. nr. 566.

Baş :

چاره کو بهتر از دیوانگی
بگردد صد لنگر از دیوانگی...

مثنوی

174. MASNAVĪ I, II

مولانا

MAVLĀNĀ

Mavlānā'nın bu önemli eseri için bk. burada *Kulliyāt*, ilk nüsha, nr. 1.

Bu nüsha yalnız I. ve II. ciltten müteşekkildir.

Universite kütüphanesi FY 653 (= Halis Ef. 2865).

Yarı meşin bir cilt içinde, 167 yaprak. 18,7 × 27 (13,3 × 21,8) cm. eb'adında, 25 satırlı Anadolu Selçukî nesih yazısı. Söz başları kırmızı, yaprak 151'den itibaren, 23 satırlı, fakat yazı ve kâğıt — eb'adı farklı olmakla beraber— aynı.

İstinsah kaydı (yaprak 86^b, yani birinci cildin sonunda):

تم... فی يوم الاثنين من شهر ربيع الاول الثاني والعشرين منها فی سنة ثمان وخمسين وسبعماية
على يد... محمد بن الحاج گهرتاش التوقاتی المولوی...

(«Muḥammed b. al-Ḥacc Guhartāş al-Tōḳātī al-Mavlāvī, pazartesi, 22 rebülevvel, 758 h.»).

Baş :

هذا كتاب المثنوی وهو اصول...
ایشنو این فی چون شکایت میکنند...

Yaprak 1^b — 86^b c. I., 87^b — 167 II. cilttir.

175. AYNİ ESER (c. I.—VI).

Universite kütüphanesi FY 538/6. Yaprak. 3^b — 319^a (kenarda).

10,5 × 19,8 (10,1 × 17) cm. eb'adında, talik yazı. 826 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 119.

176. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2559.

Basma şemse ve kenarbentli, içi oymalı, son derecede güzel bir cilt içinde, cildin miklebinin «zahrında» şu yazılıdır:

مثنویء ما دکان وحدتست غیر واحد هر چه بینی آن بنست

296 yaprak. 18×27 ($11,4 \times 18$) cm. eb'adında, siyah ve yıldız cetvel içinde, 25 satırlı, ince kalemle güzel bir ta'lik. Söz başları kırmızı, yap. 1^b ve 2^a tezhipli ve daire biçiminde yazılmış; her cildin başında güzel bir başlık vardır.

İstinsah kaydı: (Müstensihîn uzun medih sözlerinden sonra):

... کتبه العبد... شیخ محمد بن خواجه احمد الحلاج فی الرجب من شهر سنة اربع وثلثین
وتمامایة... بیلده... سمرقند...

(«Semerkand, Muhammed b. Aḥmed al-Ḥallāc, receb, 834 h.»).

- I. Yap. 1^b – 48^a,
- II. Yap. 49^b – 91^b,
- III. Yap. 92^b – 147^b,
- IV. Yap. 148^b – 191^b,
- V. Yap. 192^b – 240^a,
- VI. Yap. 241^b – 296^a.

Asıl *Maṣnavî* yaprak 295^b'de nihayete erer, bundan sonra, hiç başlık gösterilmeden, Sulṭān Valad'in ilavesi gelir.

177. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2553.

Basma şemse ve kenarbentli, içi oymalı, tamir görmüş, çok güzel bir cilt içinde, 325 yaprak. $18 \times 25,5$ ($11,5 \times 18$) cm. eb'adında, yıldız ve siyah cetvel içinde, 23 satırlı, güzelce nesta'lik; söz başları kırmızı. Her cildin başında çok güzel bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı (yaprak 209^b, IV. cildin sonundan, daha sonra yoktur): 11 receb 859 h.

Baş: Aynı. Altı cilt tamamdır.

178. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2561.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 447 yaprak. $14,5 \times 20,6$ ($9,3 \times 13$) cm. eb'adında; yıldız ve siyah cetvel içinde, 4 sütun halinde, 17 satırlı çok güzel ta'lik yazı. Önsözler nesih ile. Bunlar da fevkalâde güzel. Her cil-

din başında yıldız ve lacivert ile çok ince başlıklar. Yalnız beşinci cildin ilk 2 sahifesi tezhipli; söz başları yıldız veya kırmızı.

Yap. 1^ada daire biçiminde bir süs içinde şunlar yazılıdır :

رسم الخزانة (!) السلطان . ابوالمظفر سلطان ابو سعيد بهادر خان خلد الله ملكه وسلطانه .

(«Abū Sa'īd Bahadur Han'ın — Timurlulardan, hüküm yılları 855 — 873 = 1451 — 1469 — kütüphanesi için»).

Yap. 268^b — 287^a (beşinci cildin başı) unvan.

İstinsah kaydı : Yūsuf-şāh al-Haravī, cemadilâhirin son on günü, 862 h.

Baş : وما توفيق الا بالله هذا كتاب المتنوى ...

- I. Yap. 1^b — 2^a mensur önsöz, 2^b — 69^b asıl metin ;
- II. Yap. 70^a — 133^a,
- III. Yap. 134^b — 218^a,
- IV. Yap. 219^b — 220^a mensur önsöz, 220^b — 285^a metin,
- V. Yap. 286^b — 287^a mensur önsöz, 287^b — 363^b metin.
- VI. Yap. 364^b mensur önsöz, 365^a — 446^b metin.

Son : آب جانرا ریز اندر بحر جان تا شوی دریای بی حد و کران

179. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1278.

Yıldız süslü, son derecede güzel, siyah lake cilt içinde, 410 yaprak. 17,3 × 26,1 (11,8 × 20,7) cm. eb'adında; mavi ve yıldız cetvel içinde, ortada 17, kenarda 36 satırlı güzel ve muntazam hattat neshi. Söz başları kırmızı.

Yap. 1^a'da kitabın adını ihtiva eden daire biçiminde bir süs, 1^b — 2^a çok güzel unvan, her kısmın başında güzel bir serlevha ve bu sahife süslü.

İstinsah kayıtları aşağıda.

Baş: Aynı.

- I. Yap. 1^b — 65^a. Ramazan 862 h.,
- II. Yap. 65^b — 124^b. 20 şevval 862 h.,

III. Yap. 125^a — 202^b,

IV. Yap. 203^b — 264^a,

V. Yap. 264^b — 332^b,

VI. Yap. 333^b — 410^a.

İstinsah kaydı (410^a): Aḥmed b. ‘Abd al-Raḥmān al-Çaşavî, pazar-
tesi, 20 muharrem 863 h.

180. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 469.

Basma iri şemseli, köşebentli, iç tarafı oymalı şemse ve köşebentli
vişne rengi meşin bir cilt içinde, 245 yaprak. 16,8 × 25 (11,9 × 18,9)
cm. eb'adında; ortada 4 sütunlu, 12 satırlı, kenarda 48 satırlı itinalı hat-
tat nesta'liki; söz başları kırmızı veya yaldız.

Yap. 1^b'de serlevha, 2^b — 3^a unvan. Her kısmın başında bir serlevha,
vardır. Boş köşeler nakışlıdır.

İstinsah (245^a): pazar, 22 şevval 869 h., Şiraz işi.

Baş: aynı.

Yaprak 1^b — 40^b, I; 40^b — 75^a, II; 75^b — 121^a, III; 121^b — 157^b, IV;
157^b — 202^a, V; 202^a — 245^a VI.

Nüsha Sultān Valad'in tekmilesi ile sona erer.

181. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 17.

Basma yaldız şemseli, kenarbentli, zincirekli, kahverengi meşin
bir cilt içinde, 653 sahife. 12,7 × 17,8 (9,3 × 12,6) cm. eb'adında, 4 sütun
halinde, siyah ve yaldız cetvel içinde, 21 satırlı güzelce nesta'lik yazı.
Söz başları yaldız. Bilhassa cilt başlarındaki yazılar Anadolu neshine
benzeyen bir yazı ile ve güzel. Yap. 1^b — 2^a'da iki levha vardır; cilt
başları son derecede ince ve güzel bir şekilde tezhipli ve nakışlı; bazı
yerlerde hafif rutubet eseri vardır.

İstinsah kaydı (653^a): Faḫîḫ, 880 h.

Sayfa 3 — 104 I., s. 105 — 199 II., s. 200 — 323 III., s. 324 — 420 IV.,
s. 420 — 540 V., s. 541 — 653 VI. ciltler.

182. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2560.

Tamir görmüş meşin bir cilt içinde, 452 yaprak. 18,5 × 25,5 (11,7 × 19,5) cm. eb'adında; ortada 15, kenarda 33 satırlı açık ta'lik. Söz başları kırmızı. Yap. 1^b, 2^a'da güzel birer tezhipli başlık vardır.

İstinsah kaydı: Hasan b. Fath Allāh b. Aḥmed Kātib al-Ardastānī, şaban ortası, 886 h.

Baş: aynı.

C. I—VI tamamdır. Yalnız ikinci ciltte mensur önsöz yoktur.

I. Yap. 1^b — 2^a önsöz, 2^a — 70^b metin.

II. Yap. 71^b — 134^b,

III. Yap. 135^a mensur önsöz, 135^b — 219^a metin.

IV. Yap. 220^b mensur önsöz, 221^a — 288^a metin,

V. Yap. 289^b mensur önsöz, 280^a — 366^a, metin,

VI. Yap. 366^b önsöz mensur, 367^a — 452^a metin.

183. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2568.

Basma yaldızlı şemse, kenarbentli, içi oymalı bir cilt içinde, 175 yaprak. Cildin iç tarafı mavi zeminli, güzel oyma ve köşebentli. 17,3 × 25 (10,2 × 16,1) cm. eb'adında, mavi, yaldız ve siyah cetvel içinde, 19 satırlı, ince kalemle hattat ta'liki. Söz başı yerleri herhalde başka bir kalemle yazılmak üzere boş bırakılmış. Yaprak 1^b — 2^a çok güzel unvan (Şiraz işi).

İstinsah kaydı: Kitābī, 892 h.

Sağ kenarda:

رسم الخزانة سلطان ابو القاسم

Baş: aynı.

Bu nüsha yalnız c. I—III'ü ihtiva eder. Yalnız c. II'de mensur önsöz vardır.

184. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2565.

Bir tarafı ve miklebi kopmuş, yıldız basma şemse ve kenarbentli, içi oymalı bir cilt içinde, 378 yaprak. 17,5 × 25,7 (10,7 × 16,5) cm. eb'adında, 4 sütun halinde ve mavi, yıldız ve siyah cetvel içinde, 21 satırlı hattat neshi; söz başları yıldız, yap. 1^b — 2^a unvan, son derecede güzel bir şekilde tezhipli. Her cildin başında aynı üslupta serlevhalar vardır (Şiraz işi). *d* harfleri *z* yazılmıştır.

İstinsah kaydı (son): 'Abd Allāh b. Maḥmūd b. İsmā'īl, perşembe, muharrem 892 h.

Baş: aynı.

I — VI. tamamdır. Yalnız c. I'de önsöz yoktur.

185. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2566.

Basma şemse ve kenarbentli, içi oymalı çok güzel bir cilt. Miklebinin dışında şu beyit vardır:

مثنوی قانون طب اولیاست جملة امراض را دروی شناست

İç tarafı mavi zeminli, oyma şemse ve köşebentli, 349 yaprak. 29,3 × 31 (10,5 × 19) cm. eb'adında, mavi, yıldız ve siyah cetvel içinde, 4 sütun halinde, 21 satırlı çok güzel bir nesta'lik. Söz başları yıldız, kırmızı ve mavi karışık. Yap. 1^b — 2^a son derecede güzel unvan, her cildin başında birer güzel serlevha vardır.

İstinsah kaydı: اتفق الفراغ ... علی يد ... شیخ مرشد بمقام ابو اسحاقیة مصلی* شیراز ... فی رابع شهر رمضان سنه تسع و تسین وثمانیة

(«Şiraz, Şayḥ Murşid, Abū İshāḳiyya makamı, 4 ramazan 899 h.»).

Baş: aynı.

C. I. — VI. tamamdır. Yalnız c. III, V, VI'da mensur önsöz vardır.

186. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2564.

Basma yıldız şemse ve miklepli, içi oymalı miklep ve şemseli son derecede güzel bir cilt içinde. Miklebin dış tarafında bundan önceki nüs-

hanın cildinde görülen beyit yazılıdır. 397 yaprak. $17 \times 25,7$ ($10,3 \times 16,3$) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 4 sütun halinde, 19 satırlı hattat nesta'liki yazı. Söz başları yaldız. Yap. 1^b — 2^a olağanüstü unvan. Yap. 64^b, 120^b, 196^b, 323^b'de, yani her cildin başında, yine olağanüstü güzel serlevhalar vardır.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XV. yüzyıl, Herat işi.

Baş: aynı.

I — VI tamamdır. Her kısımda önsöz vardır.

187. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 733 (= Halis Ef. 4831).

Sonradan yapılmış yarı meşin bir cilt içinde, 229 yaprak. $16,4 \times 23,7$ ($11,4 \times 17,9$) cm. eb'adında; kırmızı cetvel içinde, 25 satırlı şahsî nesta'lik, biraz sağa mail; bir çok sahifeler tamir edilip düzeltilmiş. Nüsha ilk nazarda çok eski intibamı veriyorsa da, mesela *d* harfleri vokallerden sonra *z* yazılmış değildir. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı yok, IX./XV. yüzyıl.

Baş: aynı.

I — VI tamamdır. Önsözleri yoktur.

188. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2569.

Meşin bir cilt içinde, 109 yaprak. $16 \times 28,3$ ($11,2 \times 22,5$) cm. eb'adında; cetvel ve tezhip yerleri boş, anlaşılıyor ki, tamamlanmadan kalmış bir nüshadır. 25 satırlı, 4 sütun halinde, çok güzel bir ta'lik. Yazılı yerler altın serpmeli. Söz başı ve cetvel yerleri sonlarda boş. Söz başları kırmızı ile.

İstinsah tarihi yok, IX./XV. yüzyıl.

Baş: aynı.

Bu nüshada yalnız c. I — III vardır, önsözleri de mevcuttur.

189. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1390, 1391.

Yeni tarzda kırmızı meşin cilt içinde, 183 + 170 yaprak. Başta ve sonda boş yapraklar vardır. $19,2 \times 28,1$ ($11,2 \times 20,1$) cm. eb'adında, ren-

Farsça Manzum — 9

gârenk bir cetvel içinde, 4 sütun halinde, 21 satırlı nesta'lik yazı. Yaprak 1^b — 2^a unvan; her kısmın başında bir serlevha var, söz başları kırmızı. Kenarlarda sık sık kelime anlamları ve notlar vardır.

İstinsah kaydı (FY 1391'den): Sultān Husayn b. Muzaḫḫar Husayn al-Haravī, 944 h.

FY 1390: Yaprak 1^a — 68^a c. I., 69^b — 118^b c. II., 119^b — 183^a c. III., 183^b c. IV., önsözü.

FY 1391: Yaprak 1^b — 50^b c. IV., 51^b — 107^a c. V., 107^b — 170^a c. VI.

190. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1240.

Basma yaldızlı şemse ve köşebentli, içi oyma şemseli, siyah meşin cilt, 373 yaprak. 16,8 × 24,5 (11,1 × 16,8) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 4 sütun halinde, 21 satırlı harekeli nesih. Söz başları yaldız, yaprak 188 ile 189 arasında, bir yaprak noksan; ilk yapraklar yaldızlı, 2^b — 3^a unvan; her kısmın başında güzel bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş: aynı. I. cilt yap. 1^b — 60^a; II. 60^b — 115^a; III. 115^b — 188^b (arada bir yaprak düşmüştür); IV. 189^a — 242^a, (bu cildin de başından bir yaprak düşmüştür.); V. 244^b — 309^a; VI. 309^b — 373^a. IV. cilt müstesna, hepsinin mensur önsözleri vardır.

191. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY487.

Açık kahverengi meşin bir cilt içinde, 387 yaprak. 15 × 23 (10,2 × 15,2) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 4 sütun halinde, 19 satırlı hattat nesta'liki yazı; kenarlarda ekseriya yazılar varmış, silinmiş; fakat izleri duruyor; yap. 1^b'de serlevha, 2^b — 3^a unvan, her cildin başında bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş: aynı. I. — VI. ciltler tamamdır.

192. AYNİ ESER**Universite kütüphanesi FY 140.**

Meşin bir cilt içinde 323 yaprak. $10,5 \times 17,4$ ($9,1 \times 14,7$) cm. eb'adında, siyah ve kırmızı cetvel içinde, 22 satırlı, çok ince kalemle, kolay okunan bir nesta'lik; söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı (yaprak 51^a, başka bir yerde yoktur, burası I. cildin sonudur): Muharrem, **1005 h.**

Baş aynı. I. — VI. ciltler tamamdır.

Son :

قصه کوتاه کن که رفتی در حجاب
هین بخش والله اعلم بالصواب

193. AYNİ ESER**Nuruosmaniye 2551.**

Kenarları yıpranmış, basma şemse ve kenarbentli bir cilt içinde, 283 yaprak. $16 \times 23,3$ ($11,7 \times 18,5$) cm. eb'adında; yaldız ve siyah cetvel içinde, 25 satırlı adi nesta'lik. Söz başları kırmızı. Her cildin başında bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı (sonuncusu): Şam, Cāmi' Banī Umayya, 10 ramazan **1007 h.**

Baş : aynı. C. I. — VI. tamamdır. Her cildin mensur önsözü mevcuttur.

194. AYNİ ESER**Universite kütüphanesi FY 1063 (= Halis Ef. 8828).**

Tamir görmüş, basma yaldızlı, şemseli, kahverengi meşin bir cilt içinde, 292 yaprak. $11,6 \times 18,5$ ($8,2 \times 14,4$) cm. eb'adında, 4 sütun halinde, 23 satırlı, küçük harfli nesih yazı. Kırmızı cetvel içinde, söz başları kırmızı. Yap. 1^b'de bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı (125^b): Darviş Muştafā, cumartesi, muharrem, **1020 h.**
Altı cilt tamamdır.

195. AYNİ ESER**Universite kütüphanesi FY 179.**

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 267 yaprak. $14,3 \times 23,1$ ($10 \times 17,5$, yaprak 210^a'dan sonra, $10,2 \times 17,8$) cm. eb'adında. Yaldız ve siyah

cetvel içinde, 27 satırlı, ilk kısımda güzel, ikinci kısımda çirkin bir ne-
sih. Söz başları kırmızı. Her cildin başında bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı (yaprak 80^a, II. cildin sonu): Halep tekkesinde «mes-
nevîhan» Muştafā al-Mavlavî, 1024 h.

Yaprak 210^a'ya kadar bu yazı devam eder. Bundan sonra daha
çirkin bir yazı ile devam edilmiş, en sonda: «كتبه عبيد دده قارى حلب» (Ha-
lep okuyucusu 'Ubayd Dede yazdı») kaydı vardır ki, bu şahıs ikinci kıs-
mı yazan zat olmalıdır.

Baş: aynı.

196. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2546.

Basma şemse ve kenarbentli meşin bir cilt içinde, 331 yaprak. 12 × 21
(6,7 × 14,5) cm. eb'adında; mavi, yaldız ve kırmızı cetvel içinde, 22 sa-
tırlı muntazam, çok ince kalemle yazılmış nesta'lik; söz başları kırmızı.
Yap. 1^b — 3^a, 56^b — 57^a ve her cildin ilk sayfeleri tekzipli ve nakışlı.

İstinsah kaydı: Muhammed Kāsim al-Şirāzî, 29 şevval 1026 hicri.

Baş: aynı. Önsözleri ile birlikte I. — VI. ciltler tamamdır.

197. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2552.

Meşin bir cilt içinde 275 yaprak. 14,7 × 20,4 (11,2 × 15,5) cm. eb'a-
dında; kırmızı cetvel içinde, 4 sütun halinde, 25 satırlı adi nesta'lik. Söz
başları kırmızı.

İstinsah kaydı: Darviş Yūsuf al-Mavlavî, 1029 h.

I. — VI., yalnız II., III., V.'de mensur önsöz vardır.

198. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2567.

Ebru kâğıt kaplı, adi bir cilt içinde, 297 yaprak. 15,6 × 26,5 (9,5 ×
18,8) cm. eb'adında; mavi, kırmızı ve yaldız cetvel içinde, 25 satırlı,
açık nesta'lik yazı, söz başları kırmızı. Özellikle kenarlarda fazlaca kurt
yeniği vardır. Yap. 1^a — 1^b tezhipli, diğer ciltlerin başında birer serlevha
vardır.

İstinsah kaydı: 17 şevval 1033 h.

C. I. — VI, mensur önsözleri ile birlikte, tamamdır.

199. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2555.

Tamir görmüş, meşin bir cilt içinde, 504 yaprak. $14,4 \times 23,4$ ($9 \times 18,7$) cm. eb'adında. Ortada 15, kenarda 23 satırlı, vazih nesta'lik yazı. Mavi ve yıldız cetvel içinde, söz başları kırmızı. Yap. 1^b — 2^a tezhipli, cilt başlarında serlevha vardır.

İstinsah kaydı: Hâşim al-Husaynî, 1045 h.

Mensur önsözleri ile birlikte, c. I. — VI. tamamdır.

200. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2562.

Biraz yıpranmış bir cilt içinde, 339 yaprak. $12,4 \times 22$ ($7,5 \times 14,6$) cm. eb'adında, mavi ve yıldız cetvel içinde, 4 sütun halinde, 21 satırlı, adi bir nesta'lik. Söz başları kırmızı. Yap. 1^b — 2^a adi tezhipli, her kısmın başında bir serlevha vardır. Haşiyelerde bazı kelimelerin anlamları yazılmıştır.

İstinsah kaydı: 14 şevval 1062 h.

C. I. — VI. tamamdır.

201. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 1277.

Şemseli, açık kahverengi meşin bir cilt içinde, 425 yaprak. $12,7 \times 21,1$ ($7,5 \times 15,6$) cm. eb'adında; ortada 19, kenarda 30 satırlı, çok muntazam hattat neshi; mavi, yıldız ve siyah cetvel içinde, söz başları kırmızı. Her cildin başında bir veya bir kaç serlevha. Nüshada biraz kurt yeniği vardır.

İstinsah kaydı (128^a): Cemadilevvel, 1083 — 1093 h.

C. I. — VI. tamamdır. Yalnız c. I'in mensur önsözü yoktur.

202. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2556.

Tamir görmüş, meşin bir cilt içinde, 353 yaprak. 18,4×28,6 (10,5×22,7) cm. eb'adında; ortada 21, kenarda 44 satırlı işlek nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı, haşiyelerde, satır aralarında notlar vardır.

İstinsah kaydı iyi okunmamaktadır, **XI./XVII.** yüzyıl.

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b — 227^a. *Maşnavî*.

I. ve VI. ciltler hariç, diğerlerinin mensur önsözleri vardır.

2) Yaprak 327^b — 351^a. (لغت مثنوی) *Maşnavî lugatı*.

Adını bildirmeyen bir yazarın, bazı «dervişlerin» isteği üzerine, güvenilir kitaplardan topladığını söylediği bir *Maşnavî* sözlüğü.

Baş : این کلمه چند است که از لغت های مثنوی جمع کرده آمد در وقتی که درویشی چند بمطالعه ومذاکره آن اشتغال نموده اند از اول کتاب تا آخر ... از عربی وپارسی وپهلوی از کتابهای معتمد علیه استخراج کرده جمع میکردید واین مجموع باعتبار حروف آخر کلمات در بیست وهشت باب مرتب آمد ... باب اول فی فصل الالف ابتدا آغاز ... اقتدا پس روی کردن واز پس رفتن ...

3) Yaprak 351^a — 352^a. Başka bir yazı ile. *Cāmī, Şarḥ-i baytān-i Maşnavî*.

‘Abd al-Raḥmān Cāmī'nin *Maşnavî*'deki iki beyit üzerine yazmış olduğu açıklama, bk. ileride *Cāmī Kulliyāt*, ilk nüsha, nr. 15.

Baş : عشق جز نائی وما جز نی نئیم ...

203. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2544.

Yeşil, fakat solmuş bez kaplı bir cilt içinde, 286 yaprak. 13,5 × 20,2 (9,2 × 16) cm. eb'adında; 4 sütun halinde, siyah ve yaldız cetvel içinde, 25 satırlı, işlek bir ta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

Yaprak 2^b'de güzel bir serlevha, öteki ciltlerin başında alelâde birer serlevha vardır. Bir çok yerlerinde kurt yeniği görülmektedir.

İstinsah tarihi yoktur, **XI./XVII.** yüzyıl.

I. — VI. cilt, mensur önsözleri ile birlikte, tamamdır.

204. AYNİ ESER**Nuruosmaniye 2563.**

Basma şemseli meşin bir cilt içinde, 450 yaprak. $13 \times 22,4$ ($8,3 \times 20,1$) cm. eb'adında, siyah ve yaldız cetvel içinde, ortada 17, kenarda 28 satırlı okunaklı nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Başlarda kurt yenigi vardır.

İstinsah tarihi yoktur, **XI./XVII.** yüzyıl.

C. I. – VI., mensur önsözleri ile.

205. AYNİ ESER**Universite kütüphanesi FY 1414.**

Basma yaldızlı şemse ve köşebentli, siyah meşin cilt içinde, 428 yaprak. $10,2 \times 16$ ($5,1 \times 10,2$) cm. eb'adında, ortada 19 satırlı, kenarda 30 satırlı, küçük harfli, son derecede güzel hattat neshi yazı; siyah ve yaldız cetvel içinde, söz başları kırmızı ve yaldız.

Yap. 1^b'de sade bir serlevha. Öteki ciltlerde serlevha yerleri boş kalmış.

İstinsah kaydı yok, **XI./XVII.** yüzyıl, Osmanlı neshi.

I. ve VI. ciltlerde mensur önsöz yoktur.

206. AYNİ ESER**Nuruosmaniye 2548.**

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 223 yaprak. $12 \times 18,4$ ($7 \times 13,7$) cm. eb'adında; yaldız ve siyah cetvel içinde, 4 sütun halinde, 33 satırlı, son derecede küçük harfli nesih yazı. Söz başları kırmızı, kenarlarda lugatlar, notlar vardır. Bazan da araya «şukkalar» konulmuştur.

İstinsah tarihi yoktur, **XI./XVII.** yüzyıl.

Yalnız V. ciltte mensur önsöz yoktur.

Baş ve sonda uzunca notlar vardır.

207. AYNİ ESER**Universite kütüphanesi FY 1220.**

Biraz yıpranmış, yaldız ve renkli şemse ve süslü siyah meşin bir cilt içinde, 410 yaprak. $12,8 \times 20,4$ ($7,4 \times 16$) cm. eb'adında, rengârenk

cetveller içinde; ortada 19, kenarda 32 satırlı çok güzel hattat nesta'liki yazı; söz başları kırmızı ve mavi mürekkeple nesih yazı. Haşiyelerde bazı kelime anlamları verilmiş, etrafları yıldızla süslenmiş. Boş köşeler yıldız nakışlı. Her cildin başları olağanüstü ince ve güzel nakış tezhipli.

İstinsah kaydı yoktur, **XII./XVIII.** yüzyıl, İran işi.

C. I — VI tamamdır.

207^a. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 13.

1224 h. tarihli ve 7 minyatürlü nüsha, bk. *Manuscripts orient. ill.*, s. 47.

208. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1241.

Lake ciltli, 313 yaprak. 1535 × 25,8 (9,7 × 17,3) cm. eba'dında, siyah ve yıldız cetvel içinde, 4 sütun halinde, 24 satırlı, ince, son derecede güzel, kısmen harekeli nesih. Söz başları mavi veya kırmızı. Etrafları nakışlıdır.

Yap. 1^b — 3^a unvan. Her cildin başları aynı şekilde.

İstinsah kaydı (314^a): Mîrzā 'Alî Akbar Kalāntar'in emri üzerine, 'Abd al-Vahhāb, **1245 h.**

I. — VI. ciltler tamamdır.

209. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1239.

Baştan başa yıldızlı, koyu vişne renginde meşin bir cilt içinde, 288 yaprak. 17 × 25,5 (11,4 × 17,3) cm. eb'adında; siyah ve yıldız cetvel içinde, 4 sütun halinde, 25 satırlı, adi nesta'lik yazı ile. Yap. 1^b — 2^a yıldızlı. Her kısmın başında sulu boya ile serlevhalar vardır.

İstinsah kaydı (288^a): Medine mevlevîhanesi şeyhi al-Ḥācc Muḥammed Nūrî al-Mavlavî, **1247 h.**

I. — VI. ciltler, mensur önsözler ile, tamamdır,

210. AYNI ESER

Universite kütüphanesi FY 1400.

Kaba, kırmızı meşin bir cilt içinde, 440 yaprak. 20,8 × 35,5 (13,2 × 24,5) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 4 sütun halinde, 19 satırlı, iri harfli, kabaca nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

Yaprak 7^b'de bir serlevha. Her cildin başında bir fihrist vardır. İstinsah kaydı (440^a): 15 cemadiyelevvel 1263 h.

C. I – VI tamamdır.

نسخة ناسخة مثنويات سقيمة

عبد اللطيف العباسي

211. NUSHA-I NĀSIĤA-I MAŞNAVĪYĀT-I
SAĶĪMA

'ABD AL-LATĪF
AL-'ABBĀSĪ

Sanā'î'nin *Hadîka'sı* üzerindeki çalışmaları ile (bk. burada nr. 40) çok tanınan ve 1048 veya 1049 (1638, 1639)'da vefat etmiş olan 'Abd al-Latîf b. 'Abdallah al-'Abbāsî *Maşnavî* üzerinde de bir çok değerli çalışmalar yapmıştır. Bu konuda olmak üzere, *Laṭā'if al-luġāt* (bir *Maşnavî* lugatı, bk. IO, nr. 1091), *Laṭā'if al-ma'navî min ḥadā'ik al-Maşnavî* (bir şerh, bk. IO, nr. 1101) ve bir de *Mir'āt al-Maşnavî* (bk. IO, nr. 1102) adlı eserleri vardır. Bu yazar, yanlış gördüğü *Maşnavî* metinlerini islah edebilmek için, 70 kadar nüshayı mukabele etmek suretiyle, bu *Nuşha-i nāsiḥa*'yi tertip etmiş, yani *Maşnavî*'nin bir nevi tenkitli metnini hazırlamıştır. Bu arada mevlevîler arasında *surḥ* («kırmızı») denilen söz başlarını bile bazan değiştirmiştir. Bir dostunun yazdığı bir tarih kit'asına göre, *Maşnavî* üzerindeki bu çalışmasına 1024 (1615)'de başlamış, 1032 (1622/1623)'de eserine son şeklini vermiştir. Burada her cildin (*daftar*) başına bir önsöz konulmuş olduğu gibi, haşiyelerle bazı açıklamalar da eklenmiştir. Bk. Rieu, II, 589; IO, nr. 1088 v.d.; *Maclis*, s. 108; 'A. Munzavî, *Fihrist-i... Mişkāt*, Tahran, 1332 ş., II, 226.

Nuruosmaniye 2550.

Yeni yapılmış ebrû kâğıt kaplı yarı meşin bir cilt içinde, 362 yaprak. 22,7 × 32,2 (13,7 × 21,2) cm. eb'adında, 23 satırlı adi ve kaba bir nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı, haşiyelerde bir çok notlar ve her cildin başında fihristler vardır. Nüshayı yazan zat bunlara bir de mukaddeme eklemiştir ki, hepsi aynı mealdedir (aşağıya bakınız).

İstinsah kaydı (yap. 303^b): Tarih yoktur, **XII./XVIII.** yüzyıl.

Baş (1^b) : این نسخه نسخه ناسخه مشویات سقیمه ... است ... عبد اللطیف بن
عبدالله العباسی ... که راقم این حروف ... و مصحح این مشویست ...

İçindekiler :

I a) Yaprak 1^b — 8^b *dibāca*, b) Yaprak 8^b — 11^b *fihrist*, c) Yap. 12^b — 15^a *Laṭā'if al-ma'navī*'den alınmış notlar, d) Yap. 16^b — 59^a *Maşnavī* c. I.

Öteki ciltler de aynı şekilde tertip edilmiş olup, 6 cilt tamamdır ve girişleri bütün al-'Abbāsī'nin *Laṭā'if al-ma'navī* adlı eserinden alınmaktadır.

مثنوی، جلد ۷

212. MAŞNAVĪ VII

Sonraları uydurulmuş olan ve Mavlānā'ya isnat edilen *Maşnavī*'nin VII. cildi bk. burada *Kulliyāt*, ilk nüsha, nr. 1.

Nuruosmaniye 2570.

Şemseli, tamir görmüş meşin bir cilt içinde, 75 yaprak. 14,1 × 21,8 (7,7 × 14,4) cm. eb'adında; 13 satırlı kaba, fakat okunaklı nesta'lik yazı. Yıldız ve siyah cetvel içinde; söz başları kırmızı. Yap. 1^b'de adi bir serlevha.

İstinsah tarihi (75^b): Fazlī, 1040 h.

Baş : مجلد هفتم از جمله دفاتر مثنوی و طوامیر معنوی که خزینه ازهار امانی و گنجینه
انوار معانی اسرار الهیست ...

Yaprak 1^b — 4^a mensur önsöz, 5^a — 75^b metin. Baş :

ای ضیاء الحق حسام الدین سعید دولت پاینده فقرت بر مزید
چونکه از چرخ ششم کردی گذر بر فراز چرخ هفتم کن سفر ...

خلاصه مثنوی

213. HULĀŞA-İ MAŞNAVĪ

Kimin tarafından ve ne bakımdan yapıldığı bilinmeyen *Maşnavī*'den seçilmiş beyit ve parçalardan meydana gelmiş bir eserdir. Burada *Maşnavī*'nin 6 cildinden de seçmeler vardır.

Nuruosmaniye 3894/4. Yaprak, 72^b — 86^a.

14 satırlı, nesta'lik yazı ile **IX./XVI.** yüzyıl.

Nüsha için bk. nr. **340.**

Baş : بشنو از نی چون حکایت میکند ..

Son : قصه کوتاه کن که رقم در حجاب فهم کن والله اعلم بالصواب

انتخاب مثنوی

214. INTIHĀB-İ MAŞNAVĪ

Adı nüshada böyle farklı ise de, bundan evvelki nüshanın aynı olan bir *Maşnavî* seçmesidir.

Nuruosmaniye 4904/10. Yaprak 34^a — 49^b.

13,8 × 23,5 (11,3 × 22,5) cm. eb'adında, 4 sütun halinde, ortada 33 satırlı, muntazam nesta'lik yazı. İstanbul'da, **940 h.**'de istinsah edilmiştir. Nüsha için bk. nr. **566.**

Baş: aynı.

مفاتیح التوحید

علی درویش الشاشی

215. MAFĀTĪH AL-TAVHĪD

'ALĪ DARVĪŞ AL-ŞĀŞĪ

Tam adı 'Alī Darvīş b. 'Osmān al-Şāşī olan bu seçmenin müellifi hakkında bir bilgi bulunamıyor. Kendisinin burada tavsif edilen nüshanın tarihi olan 884 (1421)'den önce yaşamış olduğu muhakkaktır.

Adına bazan nüshalarda ve eserlerde (bk. *Zayl Kaşf al-zunūn*, II, 523) *Miftāh al-tavhīd* şeklinde de rastlanan bu kitap, *Maşnavî*'den konulara göre seçilmiş beyitlerin ve parçaların yanyana getirilmesi ile meydana gelmiştir. Müellif her konuyu bir bölüm (*bāb*) yapmıştır. Onun ayırdığı konuların bazıları şunlardır: Tevhid (1.*bāb*), na't (2.), Abū Bakr (3.), iman (7.), zekāt (10.), fakr (20.), sabır (30.), vecd ve şevk (40.), v.b. Bütün eser böylece 78 bölüme ayrılmıştır.

Universite kütüphanesi FY 522.

İri yaldızlı, şemseli kahverengi bir cilt içinde, 150 yaprak. 9,9 × 17,6 (5,8 × 11,5) cm. eb'adında; mavi ve yaldız cetvel içinde, ince kalemle, şahsî nesta'lik; 12 satırlı, söz başları yaldız.

Başta sayılmamış iki yaprakta fihrist, yap. 1^b'de bir serlevha bulunmaktadır.

İstinsah kaydı (yap. 150^a): 10 recep 884 h.

Baş : الحمد لله رب العالمين ... يقول العبد ... علي درويش بن عثمان الشاشي زاد الله ذوقا وشوقا ... استخرجت هذه الدرر من بحر المثوى لاجل الفقراء وجمعنا على ثمانية و سبعين بابا وسميتها بفتح التوحيد ... باب در توحيد
ای خدا ای فضل تو حاجت روا با تو یاد هیچ کس نبود روا ...

216. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2530.

Meşin bir cilt içinde, 145 yaprak. 12,2 × 17,7 (6,6 × 11,7) cm. eb'adında, mavi, yaldız ve siyah cetvel içinde, 12 satırlı, kaba nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Yap. 1^b'de güzel bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı: Şevval 935 h.

Başta rakamsız bir kaç yaprakta fihrist vardır.

Baş : ای خدا ای فضل تو ...

Bu nüshada önsöz yoktur.

217. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 84.

Çiçek şekilleri ile dolu lake bir cilt içinde, 82 yaprak. 12,5 × 20,6 (7 × 15) cm. eb'adında, kırmızı cetvel içinde, 21 satırlı, nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Başta fihrist vardır.

İstinsah kaydı: Darvîş Muştafâ, 1045 h.

Baş : الحمد لله رب العالمين ... يقول العبد ... علي درويش بن عثمان الشاشي ... وسميتها بفتح التوحيد ...

218. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 129.

Yarı meşin bir cilt içinde, 114 yaprak. 12,7 × 18 (8,5 × 15) cm. eb'adında, kırmızı cetvel içinde, 16 satırlı, adi ve kaba ta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

Yaprak 1^b — 4^a'da fihrist vardır.

Istinsah kaydı : 1024 h.

Baş :

ای خدا ...

Önsözü yoktur.

لب لباب معنوی

کاشفی

219. LUBB-İ LUBĀB-İ MA'NAVĪ

KĀŞİFĪ

Daha ziyade *Mavāhib-i 'alīya* adlı tefsiri, *Anvār-i Suhaylī* ve *Ravzat al-şuhadā'* adlı eserleri ile tanınmış bir şahsiyet olan Kamāl al-Dīn Husayn b. 'Alī Vā'iz Kāşifī büyük şair Cānī'nin kayın biraderi idi ve kendisi Mīr 'Alīşir Navā'ī (ölümü 906 = 1501) muhitinde yetişmiş ve yaşamış idi. Sabzvār'da doğmuş olup, 910 (1499/1500)'da Herat'ta ölmüştür. Bk. *R'A*, s. 230 — 231; Browne, *LHP*, III, 441 — 443; Storey, *PL*, I, 12 — 13 (diğer kaynaklar burada gösterilmiştir).

Lubb-i Lubāb-i ma'navī veya *Intihāb-i intihāb-i Maşnavī* yine Husayn Vā'iz Kāşifī tarafından *Maşnavī*'den yapılmış ve *Lubāb al-ma'navī fi intihāb-i Maşnavī* adı verilmiş olan özetin özetidir. Eserin sonunda bulunan iki beyitten anlaşıldığı üzere, ramazan sonu, 875 (mart, 1471)'de tamamlanmıştır. *Lubb lubāb* Hindistan'da iki defa basılmıştır: Bombay, 1885; Kavpore, 1868. Bk. *IO*, nr. 1086; Rieu, *Suppl.*, s. 163; *Taşkent*, II, 71 — 72.

Nuruosmaniye 2539.

Basma şemse ve kenarbentli meşin bir cilt içinde, 226 yaprak. 11,2 × 19,2 (6 × 13) cm. eb'adında; yaldız cetvel içinde, 19 satırlı, işlek bir ta'lik yazı; söz başları kırmızı, bazan yeşil; yap. 1^b'de güzel bir serlevha vardır. Nüshada fazlaca kurt yeniği görülüyor.

Istinsah: Gülşenî'nin türbedarı Darviş Muştafā, zilka'de ortaları, 1012 h.

Baş : حمدی که عیون اعیان عوالم قدس ... بجلوات رشحات انهار ریاض کمالش منور
گردد ...

انتخاب انتخاب مثنوی

نام او لب لباب معنوی

Sonlardan (yaprak 225^a):

گوهر چندست زیبا و لطیف
گشت این نوباوه غیبی تمام
مرتفع گشت این طلسم از روی گنج

انتخاب ما از ان بحر شریف
روز شنبه آخر ماه صیام
سال هجرت هشتصد و هفتاد و پنج
عشق بازان را ازین ماء معین

Son : فیض ده آمین رب العالمین

220. AYNĪ ESER

Universite kütüphanesi FY 482.

Basma yaldızlı, şemseli ve zincirekli, kahverengi meşin bir cilt içinde, 245 yaprak. 14,5 × 23,9 (6,9 × 18,9) cm. eb'adında, rengârenk bir cetvel içinde, 18 satırlı nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı, âyetlerin üzerine kırmızı çekilmiş. Yaprak 1^b — 2^a müzehheptir.

İstinsah kaydı (yap. 245^a): Şafî al-Marāğî, 1080 veya 1008 h. (?).

Baş ve son aynı.

221. AYNĪ ESER

Universite kütüphanesi 1001 (= Halis Ef. 2201).

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 260 yaprak. 12,4 × 19,5 (7,7 × 12,5) cm. eb'adında, 17 satırlı nesta'lik, söz başları kırmızı. Bazı yapraklar düşmüş, sonradan tamamlanmıştır.

Başta sayılmamış birkaç yaprakta fihrist vardır.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Baş ve son aynıdır.

فرايد المثنوى

كاشى

222. FARĀ'ĪD AL-MAŞNAVĪ

KĀŞĪ

Adı önsözde Şayh al-şuyūh Zayn al-Ḥaḫḫ va 'l-Dīn Abū Bakr Kāşî şeklinde kaydedilmiş olan yazar hakkında bir bilgi bulunamıyor. Kendisi, dostlarının isteği üzerine, uzun tereddütlerden sonra ve bir gece rüyasında Māvlāna'nın kendisine emretmesi üzerine, *Maşnavî*'den bu seçmeleri yapmıştır.

Seçmeler konulara göre 63 bölüme (*bāb*) ayrılmış olup, özellikle tasavvuf ile ilgili bilgilerden meydana gelmiştir. Mesela ney ve semâ', semâ' zevki, sūfî ve tasavvufun tarifi, Tanrı'dan korku ve ümit, tevbe, sabır makamı, zühd v. b.

Nuruosmaniye 5008/6. Yaprak 15^b — 81^a (kenarda).

30 satırlı, güzel nesta'lik yazı ile, Cavrî tarafından 1051 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 225.

الحمد لله حمد الشاكرين ... اما بعد چنین گوید شیخ الشیوخ ... زین الحق والدین :
 ابو بکر کاشی ... جمعی از احبابان و گروهی از اصحاب ...
 بشو این فی ...

223. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 938 (= Halis Ef. 7293).

Siyah bez kaplı bir cilt içinde, 47 yaprak (sondan noksan). 11,7 × 20,5 (6 × 14,6) cm. eb'adında, siyah ve yıldız cetvel içinde, 21 satırlı ta'lik yazı; söz başları kırmızı, yap. 1^b'de bir serlevha vardır. Nüsha tamir edilmiştir. Bir az kurt yeniği vardır.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Baş: aynı.

کلشن توحید

شاهدی

224. GULŞAN-İ TAVHĪD

ŞĀHĪDĪ

Asıl adı İbrahim olan Şāhidī Muğla mevlevîhanesi şeyhi Şālih Huddā'î Dede'nin oğlu olup, Muğla'da 875 (1470/1471)'te doğmuş, Bursa'da mevlevî şeyhi olmuş ve 957 (1550)'de ölmüştür. Bk. Latîfi, *Tezkire*, s. 201; *Sicilli osmanî*, III, 132; *Osmanlı müellifleri*, I, 92.

Gulşan-i tavhîd, Şāhidī'nin *Maşnavî*'den seçtiği 600 beytin aralarına beşer beyit ekleyerek, beyitlerinin sayısını 3000 beyte çıkardığı bir eserdir. Eser, önsözdeki bir beyitten anlaşıldığı üzere, 948 (1541/1542) yılında tamamlanmıştır. Bk. Rieu, II, 513; Blochet, III, 115, 116; *Taşkent*, II, 73 — 74.

Universite kütüphanesi FY 309 (= Rıza Paşa 154).

Tamir görmüş, kahverengi meşin bir cilt içinde, 147 yaprak. 14,9 × 21,7 (9,4 × 14,5) cm. eb'adında, 13 satırlı acemice bir ta'lik. *Maşnavî*'den alınmış beyiller kırmızı mürekkep ile. İlk kısımlarda satırlar arasında Türkçe kelime anlamları vardır.

İstinsah kaydı (yaprak 147^a): 996 h.

شاهدی زاده نبشت این را صحیح
 گفت این مصراع را تاریخ نیک
 هر که خواند جمله غمهایش رود
 عندلیب گلشن وحدت بود (۹۹۶)
 با نهایت منت و بی حد سپاس .
 حمد لا یحصى ثنای بی قیاس

225. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 5008 (Dergi).

Sırmalı bez ortasında kırmızı ve yaldızlı şemse bulunan yarı meşin cilt içinde, 148 yaprak. 10 × 20 (8 × 18) cm. eb'adında, ortada 12 satırlı, kenarda 30 satırlı, güzel bir nesta'lik yazı, söz başları kırmızı. Köşelerde süsler var. Her kısmın başında güzel bir başlık bulunmaktadır.

İstinsah kaydı: Cavrî, zilhicce, 1051 h. (aynı zamanda iyi bir şair ve hattat olan Cevrî — ölümü 1065 = 1654/1655'te — için bk. *Osmanlı müellifleri*, II, 126).

1) Yaprak 1^b — 91^b. *Gulşan-i tavhîd*.

Baş: aynı.

Bu nüshada, yaprak 134^b — 148^a'da, yine Şâhidî'nin *Gulşan-i vahdat* adlı Türkçe tasavvufî mesnevisi vardır. ↘

226. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1018 (= Halis Ef. 5874).

Kahverengi meşin bir cilt içinde, 105 yaprak. 13,2 × 19,3 (8,3 × 14,8) cm. eb'adında, kırmızı cetvel içinde, 21 satırlı kaba bir ta'lik yazı. *Maşnavî*'den alınan beyitler kırmızı ile yazılmıştır.

İstinsah kaydı (yap. 105^b): Muştafâ b. Hasan b. Muhammed al-Bayzâvî, 1073 h.'de, ders esnasında yazmıştır.

227. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 447 (= Rıza Paşa 287).

Şemseli kahverengi meşin bir cilt içinde, 41 yaprak. 15,1 × 10,5 (ilk kısımda: 4,3 × 9, diğerinde 7,7 × 13,6) cm. eb'adında; ilk kısım 18 satırlı, ikinci kısım ortada 18, kenarda 24 satırlı, adi nesta'lik yazı ile. *Maşnavî*'den alınan beyitler kırmızı ile.

İstinsah kaydı yoktur, XII./XVIII. yüzyıl.

Baş: aynı.

228. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 827 (= Halis Ef. 3470).

Kırmızı, sade meşin bir cilt içinde, 106 yaprak. 15,7 × 22 (7,8 × 17,2) cm. eb'adında; 21 satırlı, işlek ta'lik yazı. Nüshada bir az kurt yeniği vardır.

İstinsah kaydı: Dār as-Salām (Bağdad), cemâdelevvel, 1237 h.

Baş: aynı.

229. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 307 (= Rıza Paşa 309).

Kırmızı meşin bir cilt içinde, 113 yaprak. 14,3 × 21,9 (8 × 15,5) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 2 sütun halinde, 17 satırlı rik'a gibi, nesta'lik yazı. Yap. 1^b'de serlevha, 1^b — 2^a kaba bir şekilde tezhipli.

İstinsah: Muḥammed Şālih al-Mavlavî, Kayseri, 19 şaban 1252 h.

Baş: aynı.

230. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 646 (= Halis Efendi 8705).

Tamir görmüş, kahverengi meşin bir cilt içinde, 173 yaprak. Başta boş ve numarasız yapraklar vardır. 15,7 × 27,1 (8,5 × 15,8) cm. eb'adında; 15 satırlı, güzel ve muntazam okunaklı nesta'lik yazı. *Māşnavî* metninden olan beyitler kırmızı mürekkep ile.

İstinsah kaydı: Hoḳand, Mîrzā 'Alî, cemâdelâhır, 1267 h.

Baş: aynı.

231. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 65.

Yeni meşin bir cilt içinde, 127 yaprak. 13,7 × 21,4 (8 × 14,7) cm. eb'adında, mavi cetvel içinde, 15 satırlı, alelâde ri'ka yazı, *Maşnavî*'den alınan beyitler kırmızı ile. Bazan kelimelerin anlamları kenarlara yazılmış.

İstinsah kaydı: Ahmed Niyâzî, 17 rebiülevvel 1278 h.

Baş: aynı.

232. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 772 (= Halis Ef. 3469).

Süslü, kahverengi meşin bir cilt içinde, 107 yaprak. 14,5 × 23,1 (8 × 14,2) cm. eb'adında, kırmızı, siyah ve yaldız cetvel içinde, 18 sa-

Farsça Manzum — 10

tırlı, ri'kaya benzer ta'lik yazı. *Maşnavî* beyitleri kırmızı ile yazılmış, yap. 1^b – 2^a yaldızlı, 1^b'de mevlevî «sikkelerini» ihtiva eden bir serlevha.

İstinsah kaydı (yap. 107^a): Ahmed Necib al-Alâiyyevî, 1280 h.

Baş: aynı.

جزیره مثنوی

یوسف سیدناچاک

233. CAZĪRA-I MAŞNAVĪ

YŪSUF SĪNAÇĀK

Yūsuf Sīnaçāk, yani Sinān al-Dīn Yūsuf Sīnaçāk tanınmış mevlevî müelliflerinden olup, Vardar Yenicesi'ndedir. Edirne mevlevîhanesinde şeyhlik yapmış, 953 (1564)'te İstanbul'da ölmüştür. Bk. *Sicill-i osmanî* IV, 654; *Osmanlı müellifleri*, I, 80.

Sadece *İntihāb-i Maşnavî*'de denilen bu küçük eser, *Maşnavî*'den seçilmiş ve tertibe konulmuş 366 beyitinden ibarettir. Bu eser tanınmış mevlevî şairi Şeyh Gâlib (ölümü 1213 = 1798/1799) tarafından *Şarḥ-i Cazîra-i Maşnavî* adı altında şerh edilmiştir (bk. *Topkapı Sarayı, Türkçe*, II, 63).

Cazîra'nin diğer nüshaları için bk. *Topkapı Sarayı, Türkçe*, II, 62 – 63.

Nuruosmaniye 5008/5. Yaprak 1^b – 15^a (kenarda). 30 satırlı, güzel nesta'lik yazı, Cāvri tarafından, zilhicce 1051 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 225.

Baş : حمد بلا غایه وبی حد وشکر لا یحصى ولا یمد آن خدایرا که ... وبعد مدتی
بود که این نامراد ... سینه چاک یوسف تنبع مثنوی ... میگردم ...

نصاب مولوی

اسماعیل الانقروی

234. NIŞĀB-I MAVLAVĪ

İSMĀ'İL AL-ANKARAVĪ

Maşnavî şerhi (bk. burada nr. 244) ile tanınmış bir bilgin ve sûfi olan İsmail Rasûhî Dede b. Aḥmed Ankara'lıdır. 1041 (1631/1632) yılında ölmüş ve Galata mevlevîhanesinde defnedilmiştir. İçindeki bir beytinden (bk. yaprak 69^b) 1041 (1631/1632) yılında, yani yazarın öldüğü yılda yazıldığı anlaşılan *Nişāb al-mavlavî* Şeyhülislâm Yahya Efendi'nin isteği üzerine *Maşnavî*'den yapılmış bir seçmelerden ibarettir. Bk. *Osmanlı müellifleri*, I, 24 – 25.

Universite kütüphanesi FY 777 (= Halis Efendi 3471).

Yarı meşin bir cilt içinde, 70 yaprak. 14 × 23 (7,8 × 15,7) cm. eb'adında, kırmızı cetvel içinde, 19 satırlı ta'lik yazı, söz başları kırmızı. Yaprak 1^b — 4^a fihrist.

İstinsah kaydı (yap. 70^a): 'Abd al-'Azīm Buḥārī, şaban ortası, 1272 h.

Baş : حمد بی شمار وشکر وثنای بی هنجار آن مبدعی و آفریدکاری را که ... و بعد
هذا این فقیر مولوی اعنی شیخ اسماعیل انقروی ...

منتخبات مشنوی

235. MUNTAḤABĀT-İ MAŞNAVĪ

Maşnavī'den yapılmış bir seçmeler olup, kim tarafından ve ne zaman yapıldığı anlaşılmamaktadır. Eserde belli konular da pek fark edilmemektedir, bütün ciltlerden alınmış beyitler vardır.

Universite kütüphanesi FY 465.

Lake bir cilt içinde, 64 yaprak. 16,6 × 27 (8 × 16,6) cm. eb'adında, rengârenk bir cetvel içinde, 15 satırlı, şikesteye benzer bir yazı, bir hattat kaleminden çıkmış; yazılı yerler vassâledir; söz başları kırmızı veya mavi, yap. 1^b'de bir serlevha vardır; 1^b — 2^a sade bir şekilde yaldızlı.

İstinsah kaydı (yap. 64^a): کتبه کاتب الحضرت السلطانی (!) محمد مهدی
الفراهانی فی شهر سنه ۱۲۳۷.

(«Muḥammed Maḥdī al-Farahānī, 1237 h.»).

Baş : ای کمینه بخشش ملک جهان من چگویم چون تو میدانی نهان ...
(2^a) در عشق گوید
شاد باش ای عشق خوش سودای ما ...

جواهر الاسرار وزواهر الانوار

حسین الخوارزمی

236. CAVĀHİR AL-ASRĀR VA
ZAVĀHİR AL-ANVĀR

ḤUSAYN AL-ḤVĀRĪZMĪ

Maşnavī'nin ilk büyük şerhi olan *Cavāhir al-asrār*'ın yazarı Hârizmli Kamāl al-Dīn Ḥusayn b. Ḥasan olup, 840 (1436/1437) veya 845 (1441/

1442)'de ölmüştür (bu tarihlerin ikisi de yalnız *Kaşf al-zunūn*'da verilmiştir).

Husayn al-Hvārizmī bu eserinden önce aynı konu hakkında *Kanz al-ḥakā'ik fī rumūz al-dakā'ik* adlı bir eser yazmıştır. *Cavāhir al-asrār*'ın bütün yazmaları *Maṣnāvī*'nin yalnız ilk üç cildinin (*daftar*) şerhini ihtiva etmektedir. Bk. Ethé, *IO*, II, 645 (nr. 1098).

Burada tavsifi verilen ilk nüsha noksan olup, yalnız *Maṣnāvī*'nin II. ve III. ciltlerinin şerhini ihtiva eder.

Nuruosmaniye 2474.

Basma yaldız şemse ve kenarbentli, meşin bir cilt içinde, 330 yaprak. $15,5 \times 23,6$ ($10,8 \times 17,8$) cm. eb'adında, 17 satırlı açık nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı, yap. 1^b'de güzel bir başlık vardır.

İstinsah kaydı: 5 muharrem 890 h.

Baş : الحمد لله الذى جعل قلوب المالمين خزائن اسراره ... وبعد بدان که حضرت مولوى را در نظم جواهر مثنوى ... بعد از اتمام دفتر اول ... چنانکه بقدر امکان بشرح (2^a) بعض ازان قیام نمود شد ...

237. AYNİ ESER (c. III)

Nuruosmaniye 2427.

Ebrû kağıt kaplı, yarı meşin bir cilt içinde, 91 yaprak. $13,6 \times 18,1$ (9×13) cm. eb'adında, 17 satırlı, çok muntazam ta'lik yazı Yap. 1^b — 2^a mavi, yaldız cetvel içinde, üzerinde besmele yazılı bir serlevha vardır. Bazan kelimelerin Türkçesi satır arasına yazılmıştır.

İstinsah tarihi yoktur, IX./XIV. yüzyılın ikinci yarısı.

Baş : حمد بی چون قدرت قاهره الهی ... (2^b) بعد از سلوک مسالك حمد ... بر آرای ارباب قلوب طاهره نموده می آید که ... در دیباچه دفتر سیوم از کتاب مثنوی ...

238. AYNİ ESER (c. I)

Universite kütüphanesi FY 1281.

Kahverengi meşin bir cilt içinde, 196 yaprak. $15,2 \times 24,6$ ($11,7 \times 19,2$) cm. eb'adında, 25 satırlı, nesta'lik yazı, söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı (yap. 136^a): Çarşamba, 9 ramazan 1014 h.

Baş :

حمد بی حد و غایت ...

Burada, çok uzun olan giriş bölümünde, tasavvuf ve sûfiler hakkında oldukça geniş ve değerli bilgi verilir. Bundan sonra *Maşnavî*'nin I. cildinin şerhi gelir.

239. AYNİ ESER (c. I — III)

Universite kütüphanesi FY 218.

Basma yaldızlı, şemseli meşin bir cilt içinde, 455 yaprak. 18,8 × 34 (12 × 17) cm. eb'adında, kırmızı, siyah ve yaldız cetvel içinde, 23 satırlı iri harfli nesih yazı. Söz başları kırmızı, yap. 1^a'da güzel bir başlık bulunmaktadır.

İstinsah kaydı: 18 rebiülahır, 1069 h.

Baş :

بسمه و بفضلہ نستعین حمد بحد و غایت ...

شرح المثنوی

سروری

240. ŞARH AL-MASNAVĪ

SURŪRĪ

Çok değerli Osmanlı bilgin, kadı ve şairlerinden olan Muşlih al-Din Muştafâ b. H'āca Şa'bān Surūrī Gelibolu'da doğmuş, İstanbul'da değerli hocalardan okumuş, doğduğu yerde ve İstanbul'da müderrislik ve kadılık yapmıştır. Bir zaman da Kanunî'nin oğlu şehzâde Mustafa'ya öğretmen tayin edilmiştir. 969 (1561/1562)'da İstanbul'da ölmüş ve Kasımpaşa'da yaptırdığı cami yanında defnedilmiştir. Bk. *Kaşf al-zunûn*, I, 792; *Sicill-i osmanî*, III, 12; *Osmanlı müellifleri*, II, 225 — 226; Latîfî, *Tezkire*, s. 186; *Topkapı Sarayı, Türkçe*, nr. 132, 1327, 1537, 2135 v.b.; Brockelmann, *GAL*², II, 579; *Suppl.*, II, 650, önemli daha başka kaynaklar burada gösterilmiştir.

Surūrī'nin *Maşnavî* şerhi çok değerli ve büyük bir eserdir, fakat henüz basılmış değildir. Diğer yazmalar için bk. *Topkapı Sarayı*, s. 183 — 184.

Universite kütüphanesi FY 674 (= Halis Ef. 3962).

Basma şemseli, açık kahverengi meşin bir cilt içinde, 455 yaprak. 15 × 25,5 (8,8 × 20,2) cm. eb'adında; kırmızı cetvel içinde, 27 satırlı, açık nesta'lik yazı; söz başları kırmızı, beyitler üzerine kırmızı çizgiler çekilmiş.

İstinsah kaydı yok, XI./XVII. yüzyıl.

Baş : حمد بی غایت و ثنای بینهایت آن خدای را که ... اما بعد این بنده کمتر سروری
کهنتر وقتی تشبه سالکان راه خدا کرد ...

Bu nüsha *Maşnavi*'nin yalnız birinci cildinin şerhidir. Bu şerh yap. 349^b'de biter, Surūrī bundan sonra (yap. 439^b — 445^b) Mavlānā aleyhinde ileri sürülen fikirleri bir mukaddime, altı «*maṭlab*» ve bir hâtime halinde inceleyip red ediyor.

Nüşanın sonunda, eserin 1006 h. zilhiccesi sonunda tamamlandığını gösteren bir tarih varsa da, bu tabii yanlıştır ve bu tarih istinsah tarihi olabilir.

241. AYNİ ESER (c. II)

Universite kütüphanesi FY 643 (= Halis Efendi, 1597).

Ebrû kâğıt kaplı, yarı meşin bir cilt içinde, 82 yaprak. 17,8 × 28,2 (10,5 × 20) cm. eb'adında; 25 satırlı, kalın kalemle nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Şerhler haşiyelere yazılmış olup, ortada yalnız metin vardır. Metinde arada sırada, satır arasında izahlar görülmektedir. Şerhler bazı sahifelerde çok azdır.

İstinsah kaydı yok, X./XVI. yüzyıl. Bu nüsha müellif hattı olabilir.

Baş : حمد یجد خدائی را که بحکم لا یشبهه شیء هیچ چیز اورا نظیر و ثانی نیست ...
اما بعد بنده فقیر سروری ... چون بیان جلد اول ... کتاب مولوی را ... باتمام رسانید اکنون
در بیان معانی جلد ثانی ...

242. AYNİ ESER (c. III, IV)

Universite kütüphanesi FY 240 (= Rıza Paşa 469).

Yeni tarzda, yarı meşin bir cilt içinde, 206 yaprak (noksan). 17,5 × 26,3 (10,3 × 21,3) cm. eb'adında, 31 satırlı, adi nesih, bazan nesta'lik gibi yazı; söz başları kırmızı, şerh edilen metnin üzerine kırmızı çizgi çekilmiş. Nüsha tam değildir. Başta ikinci cilt ve yaprak 98^b'den sonra da, IV. cilt (sondan noksan) bulunmaktadır.

Baş : حمد یجد خدائی را که بحکم لا یشبهه شیء ... اما بعد بنده فقیر ... بیان بعضی
از حکمت تأخیر این مجلد دوم ...

Bu cilt te sondan noxsandır.

Yaprak 98^b : الحمد لله الذي نور قلوب اوليائه بانواره... اما بعد بدان كه... سروری... چون از تالیف مجلد سوم... فارغ شد...

کشف الاسرار مطلع الانوار (ظریفی)

243. KAŞF AL-ASRĀR MAṬLA‘ AL-ANVĀR (ZARĪFĪ)

Yazarı hakkında nüshada hiç bir kayıt bulunmayan bu *Kaşf al-asrār* Sirozlu olup, Rümelihisar'ında oturmuş ve 977 (1569/1570)'de burada ölmüş bulunan Şayh Hasan Zarîfî Efendî'nin eseri olabilir. Bk. *Sicill-i osmanî*, II, 121. Farsça kaleme alınmış olan bu şerh *Maşnavî*'nin yalnız ilk cildinin baş kısımlarının açıklanmasını verir.

Universite kütüphanesi FY 1139 (= Halis Ef. 3436)

Yarı meşin kâğıt kaplı bir cilt içinde 128 yaprak. 10,6 × 17,1 (5,5 12,8) cm. eb'adında, 16 satırlı, muntazam nesih yazı, başlarda mavi ve yaldız cetvel içinde; söz başları kırmızı. Son yaprak düşmüş, sonradan tamamlanmıştır.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVI. yüzyıl.

Baş : الحمد لله الذي انعم علينا وهدانا للاسلام... وبعد لما اعطاني الله تعالى مكنة على... اطلاع كتب اوليائه... ورأيت المشوى... عملوا بانواع اسرار الآيات...

فاتح الآيات

اسماعيل انقروى

244. FĀTIḤ AL-ABYĀT

ISMĀ'İL ANKARAVĪ

Fātiḥ al-abyāt adlı *Maşnavî* şerhi *Nişāb-i Mavlavî*'nin (bk. burada nr. 234) yazarı olan Ankaralı İsmā'îl Rusūhî Dede b. Aḥmed (ölümü 1041 = 1631/1632) tarafından yazılmıştır ve mevcut *Maşnavî* şerhlerinin en büyüğü ve en değerlisi sayılır. Başka yazmalar için bk. Rieu, *Turkish MSS*, s. 234 – 235; *Topkapı sarayı, Türkçe*, II, 64 v.d. (buradaki *Şerḥ-i Mesnevî* ile *Fātiḥ al-abyāt* aynı eserdir). Basmaları: Bulak, 1221, 1251 (her ikisi de 6'şar cilt halindedir).

İsmā'îl Ankaravî *Maşnavî*'nin sözde VII. cildinin şerhinin önsözünde, eserine 1030 (= 1620/1521)'da başladığını söyler. Burada tavsif edilen

nūshada (yaprak 342^a) bulunan bir kayda göre, ilk iki cilt 1034 (1624/1625) 'te tamamlanmış olmalıdır; en sonda bulunan bir kayda göre ise (yap-568^b), bütün bu ilk kısım 1033 (1624)'te tamamlanmıştır; V. cilt 1035 (1625/1626)'te, son ciltler (VI — VII) 1036 (1626)'da tamamlanmıştır. Malūmdur ki, İsmā'īl Ankaravī *Maşnavī*'nin yedi cilt olması gerektiği inancında idi ve İstanbul'da uydurma olan yedinci cildi bulununca, arada onu da şerh etmiş, sonra asıl altıncı cildi tamamlamıştı.

Nuruosmaniye 2469.

Basma yaldızlı şemse, köşebentli kırmızı meşin cilt içinde, 568 yaprak. 17,2 × 28,4 (11,4 × 22,8) cm. eb'adında, kırmızı cetvel içinde, 37 satırlı, muntazam nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Metnin üzerine kırmızı çizgi çekilmiş; nadiren haşiyeler var.

İstinsah (yap. 579^b): İbrāhīm b. Valī al-Bōsnavī al-Akḫisārī, safer başları 1043 h.

Baş : باسم من اوجد الاشياء من عدم ... فاتح الايات ديو نام سويلدم ...

Yaprak 1^b — 216^a c. I, yaprak 227^b — 342^a c. II.

Baş : الحمد لله فاتح ايات المعاني ... بعد حمد الله ... بو فقير ... بعد شرح ايات ...
السفر اولال ...

Yaprak 343 — 568 c. III.

Baş : الحمد لله الذى جعل الجلد الثالث من المثوى ...

Son : .. بولوب شهر شوالك اواخرنده بو نصف اول هجرت نبويهك ١٠٣٣ سنه سنده احد كوني وقت ضحده تمام اولدى .

245. AYNİ ESER (c. IV — VII)

Nuruosmaniye 2470.

Basma yaldızlı şemse ve köşebentli, kırmızı meşin cilt içinde, 874 yaprak. 17,3 × 29,2 (11,5 × 22,8) cm. eb'adında, kırmızı cetvel içinde, 37 satırlı muntazam ve güzel nesta'lik yazı, bazan daha işlek bir şekilde yazılmış. Söz başları kırmızı, metinlerin üzerine kırmızı çizgi çekilmiştir.

İstinsah kayıtları (yaprak 514^a, c. I, II için): 'Abd al-Kādir b. Yūsuf al-Tōkādī, 17 cemaziyelahir 1092, 1093, 1098 h.

1) Yaprak 1^b — 247^a. *Maşnavī*, c. IV şerhi.

Baş : الحمد لله الذى جعل الجلد الرابع من المتنوى ...

Son : بو سوزى بو محله ختم ايله ... بو جلد شريف ... هجرت نبويهك ١٠٩٢ ذى الحجه سينك اون دردنجى ليله اربعاده تمام اولدى...

Burada görülen 1092 h. tarihi, diğer ciltlerde görüleceği üzere, istinsah tarihi olup, müstensih galiba dalgınlıkla asıl rakam yerine bu tarihi kaydetmiştir.

2) Yaprak 248^b — 514^a. *Maşnavî*, c. V şerhi.

Baş : الحمد لله الذى جعل الشريفة سراجا للطالين ...

3) Yaprak 515^b — 874^b *Maşnavî* c. VI — VII şerhi.

Baş : الحمد لله الذى جعل القسم السادس ... مظهر العجائب ... اما بعد ... اين فقير چونكم بشرح كردن جلد خامس شروع كردم و تحرير شرح او را بنصف آوردم ... بحکمت الهى جلد سابع يافته شد ...

İstinsah kaydı (874^b): Hasan b. 'Abd al-Rahîm Hamîdî, 26 safer 1098 h.

246. AYNI ESER (c. I — III)

Nuruosmaniye 2471.

Basma iri, yaldızlı şemse ve köşebentli kırmızı meşin cilt, 765 yaprak. 18,2 × 30 (10,2 × 22,2) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 35 satırlı, muntazam ve açık nesta'lik. Söz başları kırmızı, metinlerin üzerine kırmızı çizgi çekilmiş, mısralar iri yaldız noktalar ile ayrılmış. Her kısmın başında bir serlevha vardır. Başta boş kalmış olan bir fihrist yeri vardır.

İstinsah kaydı: 'Alî b. Aḥmed, rebülahır sonları, 1149 h.

1) Yap. 1^b — 256^b, *Maşnavî*, c. I şerhi, 2) Yap. 257^b — 460^b, c II şerhi, 3) Yap. 463^b — 765^b, cilt III şerhi.

247. AYNI ESER (c. IV — V)

Nuruosmaniye 2472.

İri yaldızlı basma şemse ve köşebentli, kırmızı cilt içinde, 595 yaprak. 18,9 × 30 (10,3 × 22,5) cm. eb'adında, siyah ve yaldız cetvel içinde, 35 satırlı, muntazam nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı, metnin üzerine

kırmızı çizgi çekilmiş; mısralar iri yıldız noktalar ile ayrılmış. Her kısmın başında güzel birer serlevha bulunmaktadır.

Başta sayılmamış yapraklarda boş fihrist yeri vardır.

İstinsah kaydı yoktur, XII./XVIII. yüzyıl.

1) Yap. 1^b — 305^b. *Maşnavî*, c. IV şerhi.

2) Yap. 307^b — 595^a, *Maşnavî* c. V şerhi.

248. AYNİ ESER (c. VI — VII)

Nuruosmaniye 3473.

İri basma yıldızlı şemse ve köşebentli, kırmızı meşin cilt içinde, 640 yaprak. 18,7 × 30 (10,3 × 22,5) cm. eb'adında; siyah ve yıldız cetvel içinde, 35 satırlı, ince kalemle çok muntazam ve güzel nesta'lik yazı. Her kısmın başında çok ince birer serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, XII./XVIII. yüzyıl.

1) Yaprak 1^b — 452^b. *Maşnavî*, c. VI şerhi.

2) Yaprak 453^b — 640^b. *Maşnavî* c. VII şerhi.

Baş : الحمد لله الذى جعل المتنوى ... مثل السموات السبع طبقات ...

Yazar, bu önsözünde anlattığına göre, *Maşnavî*'nin neden dolayı yedi cilt olmadığını düşünürmüş. Çünkü kâinatta ekseri varlıklar yedili imiş. 1030 h.'da bu eseri yazmağa başladığı zaman, yedili nesnelere (<seb'iyatın>) fezâline dair de bir kısım ilave etmiş. 1035 h. senesinde, 5. cildin şerhinin ortasına geldiği zaman, 814 h.'de yazılmış yedi ciltlik — bir cilt halinde — bir *Maşnavî* meydana çıkmış, eline düşmüş; okuyunca bunun da Mavlânâ'nın olduğuna kanaat getirmiş. Şerhine başlamış. Yazar daha sonra, bunun mevsak olduğunu inkâr edenlerin delillerini sayıp, bunları reddediyor (yaprak 45^a — 460^a).

Asıl VII. cilt şerhi yaparak 465^a'da başlar.

شرح بعض ابیات متنوى

شكر الله هندوستانى

249. ŐARĀ-İ BA'Z-İ ABYĀT-İ ŐUKR ALLĀH HĪNDŪSTĀNĪ MAŞNAVĪ

Hayatı hakkında her hangi bir bilgi bulamadığım Őukr Allāh Hindūstānī. Avrangzib (Hind-Türk imparatorlarından, hüküm yılları 1069 — 1116=1659 — 1707) zamanında yaşamış ve eserini ona ithaf etmiştir

Eseri *Maşnavî*'nin I. cildinin başında bulunan meşhur aşık şehzade hikâyesi ile, II. cildin baş taraflarının sade bir şekilde açıklanmasından ibarettir.

Universite kütüphanesi FY 290 (Rıza Paşa 465).

Meşin bir cilt içinde, 151 yaprak. 14,3 × 23,3 (7,7 × 16,5) cm. eb'adında; yıpranmış, rutubet eseri bulunan kâğıt; 15 satırlı okunaklı neshta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı yoktur, XII./XVIII. yüzyıl.

Baş : الحمد لله العظيم العلي عن احاطة وصف العقول ... اما بعد همى گوید ...
شکر الله ...

شرح مشنوی

250. ŞARH-İ MAŞNAVİ

Yazarı tesbit olunamayan bu *Maşnavî* şerhi — çünkü bu nüshada ön-söz yoktur — bu eserdeki bazı güç beyitler ile, içinde *Kur'an* ve hadîse telmihler veya bunlardan iktibaslar bulunan beyitlerin anlamlarını açıklamak üzere yazılmıştır. Bu eser tanınmış *Maşnavî* şarihi İsmâ'îl Ankaravî'nin eseri olabilir. Çünkü onun eserdeki müşkil yerleri açıklamak ve âyet ve hadîsleri göstermek için yazdığı *Macmū'at al-laṭā'if maṭmūrat al-ma'ārif* adlı bir eseri vardır (bk. *Osmanlı müellifleri*, II, 25) ki, bu eser konu ve mahiyet bakımından onun aynı gibi görünmektedir.

Nuruosmaniye 2420.

Kırmızı meşin bir cilt içinde, 166 yaprak. 15 × 20,5 (10 × 16,2) cm. eb'adında; 21 satırlı, kaba nesih yazı. Söz başları kırmızı, kenarlarda metinle ilgili pek çok notlar vardır. Metnin üzerine kırmızı çekilmiş.

İstinsah kaydı yoktur, XII./XVII. yüzyıl.

Baş : مشنوی : عشق جان طور آمد عاشقا

طور مست وخر موسی صمصا

بو بیت معرفت اساس سورة اعرافده اولن بو آیت کریمه دن اقتباس اولمشدر ... دخی شرح
وايضاحه محتاج اولن ابیاتنددر ...

شرح المثنوى

حامد بيسارانی

251. ŞARĤ AL-MAŞNAVĪ (c. I — III)

ĤĀMĪD BĪSĀRĀNĪ

Tam adı, bu nüshada görüldüğüne göre, Ĥāmīd b. Mollā 'Alī Bī-sārānī olan ve hakkında mutlak kaynaklarda bir bilgi bulunmayan yazar eserine 1281 (1864/1865)'de başlamıştır. Eserde Mavlānā, *Maşnavī* ve genel olarak tasavvuf hakkında biraz bilgi veren kısa bir önsöz vardır.

Universite kütüphanesi FY 600 (= Halis Efendi 8061).

Siyah meşin bir cilt içinde, 384 yaprak. 21 × 34 (10,5 × 27) cm. eb'adında; kırmızı, siyah ve yaldız cetveller içinde, 27 satırlı, muntazam ta'lik yazı, Arapça metinler kırmızı ile ve nesih yazı ile yazılmıştır. Haşiyelerde o sahifede şerhedilen beyitler kırmızı ile yazılmıştır. Her kısmın başında bir serlevha vardır.

Baş : ابتدی بسم الآله المستعان فی اموری کلها فی کل آن ... (yap. 2^a) اما
بمد فقیر بی بضاعب ... حامد ابن ملا علی المشهور به بيسارانی گذارش می نماید که ...

Yaprak 1^b — 164^b *Maşnavī*, I. cildin şerhi, 165^b — 260^a II. cildin şerhi, 260^b — 384^a III. cildin şerhidir.

ترجمه مثنوی

نحیفی

252. TARCAMA-I MAŞNAVĪ

NAĤĪFĪ

Maşnavī'nin manzum olarak, aynı vezinle Türkçeye çok başarılı bu tercümesi şair Naĥifī Süleyman Efendi tarafından yapılmıştır. Naĥifī şair olduğu kadar, bilgin bir kimse idi. Sefaret kâtipliği ile İran'a gitmiş, orada zamanının edipleri ile görüşmüştü. Bundan başka bir çok yüksek devlet hizmetlerinde bulundu. Ölümü 1151 (1738/1739)'dedir. İstanbul'da, Maltepe'de gömülüdür. Bk. *Osmanlı müellifleri*, II, 455 — 456; *Sicill-i osmanî*, IV, 548. Başka yazma için bk. *Topkapı Sarayı, Türkçe*, II, 62.

Naĥifī'nin *Maşnavī* tercümesi, son derecede güzel ta'lik harfleri ile, *Maşnavī* ile birlikte, Bulak'ta, 1268'de, 7 cilt halinde, basılmıştır.

Nuruosmaniye 2327.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 282 yaprak. 16,2 × 23,1 (10,8 × 17,3) cm. eb'adında; yaldız cetvel içinde, 4 sütun halinde, 27 satırlı adi nes-ta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

Istinsah kaydı: Darviş Halil, 27 recep 1135 h.

Baş : دیکله نیدن کیم حکایت ایتمه ده
آریلردن شکایت ایتمه ده ...

253. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2326.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 201 yaprak. 25 × 32,6 (14 × 14,7) cm. eb'adında, dört sütun halinde, 37 satırlı, adi bir ta'lik yazı, kırmızı cetvel içinde ve söz başları kırmızı. Yaprak 1^b'de yaldız bir başlık vardır.

Istinsah kaydı: Sulaymān b. Muştafā, 1141 h.

رباعیات

254. RUBĀ'ĪYĀT

مولانا

MAVLĀNĀ

Mavlānā'nın pek çok sayıda olan rubâîleri çoğu zaman *Dīvān*'ın son kısmını meydana getirir. Fakat bunların ayrı olarak nüshalarına da tesadüf edilir (bk. *Philologica XI*, s. 155 — 156) ve burada s. 115.

Burada tavsif edilen nüshada 500 kadar rubâî bulunmaktadır. Bu rubâîler nüshada, yanlış olarak, tanınmış sûfi ve bilgin Calāl al-Dīn Davvanî'ye (ölümü 908 = 1502/1503) isnat edilmiştir.

Nuruosmaniye 3896.

Meşin bir cilt içinde, 100 yaprak. 12,5 × 17,7 (7,4 × 12) cm. eb'adında; 10 satırlı, adi nesta'lik yazı.

Istinsah tarihi yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş : از آتش عشق در جهان گرمیها
وز شیر و فاش در خفا نرمیها ...

255. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 472/15. Yaprak 105^b — 106^a.

H. 897'de istinsah edilmiştir.

Baş : در مذهب عشاق قراری دگرست ...

Bu nüshada yalnız 24 rubâî bulunmaktadır.

دیوان

(عطا ملک جوینی) جهان

256. DĪVĀN

CİHÂN ('AṬĀ MALİK CUVAYNİ)

İstanbul'da bulunduğu muhakkak olan asıl yazması da bizce bilinmeyen bu çok yeni küçük yazma *Dīvān*, üzerindeki kayda göre, Cihān mahlaslı 'Alā' al-Dīn 'Aṭā Malik Cuvaynī'nin eseri olmalıdır. *Tārīḥ-i Cihānguṣāy* adlı çok tanınmış tarihin yazarı olan 'Alā' al-Dīn 'Aṭā Malik 623 (1226)'te, Mogollar devletinde, çok yüksek bir mevki sahibi (İran genel valisi vekili) Bahā' al-Dīn'in oğlu olarak, dünyaya geldi. Her halde, babasının mevkii sayesinde, çok genç yaşlarında Mogol saraylarında önemli vazifeler aldı; Hulāgū'nun Bagdad seferinde yanında bulundu, 657 (1258)'de Irak ve Hūzistan valisi oldu. Abaka zamanında da bu vazifesinde kaldı. Hayatının sonlarında, iftiralar sebebi ile, nekbete düşmüş, bir aralık itibarını kazanır gibi olmuş ise de, 681 (1283)'de ölmüştür. Bu büyük devlet adamı ve müverrih aynı zamanda iyi bir edip, nesir yazarı idi (bk. *İA*, III, 249 – 255, M.F. Köprülü'nün yazdığı 'Alā' al-Dīn Cuvaynī maddesi; bu hususta — aşağıda sayılanlar müstesna — bütün araştırmalar burada gösterilmiştir).

'Aṭā Malik Cuvaynī gibi bir şahsiyetin, o zamanın eğitim esasları da göz önünde bulundurulursa, bir takım şiirler de yazmış olması, yukarıda anılan maddede bundan bahsedilmemiş olmasına rağmen, çok mümkün ve tabiidir. Nitekim Āzar (s. 75) ile Hīdāyat (*MF*, I, 344) ondan bahsetmekte ve bir rubâisini kaydetmektedirler. Fakat bunlar da onun, Cihān mahlası ile, gazeller söylediğini kaydetmemişlerdir. Onların kaydettiği rubâîi sırf gazellerden meydana gelen bu nüshada yoktur. Bu *Dīvān* nüshası yalnız gazel şeklindeki şiirlerden ibaret olduğundan, ondan sahibi hakkında açık deliller çıkarmak mümkün olmuyor. Fakat şurası kesin olarak söylenebilir ki, bu şiirler gerçek bir şairden ziyâde, çok yüksek bir edibin şiirleridir.

Universite kütüphanesi FY 485/2. Yaprak 37^b – 72^a.

23,8 × 14,4 (8,4 × 17) cm. eb'adında, 19 satırlı açık nesta'lik yazı ile.

Nüsha için bk. nr. 349.

İstinsah kaydı (yap. 72^a): «İstanbul'da kaldığım zaman, Mīrzā Ḥabīb İsfahānī'nin evinde, genel kütüphaneden bu nadir bulunur el yazması, yani Humām Tabrīzī ile Cihān 'Aṭā Malik Cuvaynī'nin *Dīvān*'ları ele düştü. Hatıra olarak istinsah ettim. Tophane mahallesi yokuşu, Mīrzā Aḳā Han, rebiülahir 1307 h.».

Baş :

غزلیات

بر مثال نامه بر خود چند بیجانی مرا چون قلم تاکی بفرق سر بگردانی مرا ..

Nüsha alfabe sırası ile tertip edilmiş gazellerden ibarettir. Sonunda tarih bakımından bir sonuç çıkarılamayan bir şikâyet kıt'ası vardır.

دیوان

مجد همگر

257. DĪVĀN

MACD-İ HAMGAR

Mogollar devri şairlerinden olan ve kendisinin Sâsânîler neslinden geldiğini iddia eden Macd al-Dīn Hibat Allāh Hamgar Sa'dī'nin çağdaşdır. Yezd'de doğmuş, Şiraz'a gelmiş ve burada Salgurîlerden Abū Bakr b. Sa'd'ın (628 – 658 = 1231 – 1260) şairi olmuştur. Zamanının en büyük üstadı sayılan Hamgar hayatının sonlarında İsfahan'a gitmiş ve 686 (1287) 'da burada ölmüştür. Bk. Davlatşāh, s. 176 – 181; Rāzī, I, 203 – 205; Āzar, s. 299; *MF*, I, 594 – 598.

Macd al-Dīn Hamgar'ın *Dīvān*'ından başka, kısa bir zamanda tamamladığı bir de *Selçuk-nāma*'si, yani manzûm Selçuklular tarihi olmalıdır ki, maalesef bugün mevcut değildir (bk. Bankipore, I, 129).

Onun *Dīvān*'ının nüshaları da oldukça nadirdir ve basılmamıştır. Yazmalar için bk. Sachau-Ethé, *Bodl.*, nr. 678 – 679; Bankipore, *gösterilen yer*; *Maclis*, s. 395 – 396.

Universite kütüphanesi FY 377 (= Rıza Paşa 1370).

Yıpranmış, aslında çok güzel, baştan başa basma tezhipli ve iç tarafı oyma nakışlı meşin kahverengi bir cilt içinde, 219 yaprak. Sondan noksan, arada yap. 101^b'den sonra bir atlama var, ne kadar olduğu kestirilemiyor; mavi, kırmızı, yaldız bir cetvel içinde, 12 satırlı güzel nesta'lik yazı.

Yaprak 1^b – 2^a ve 102^b – 103^a (rubâflerin başı) olağanüstü tezhipli ve nakışlıdır. Bazı yapraklar cetvel yerlerinden kopmuş.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b – 102^a. Kasîde, kıt'a ve terkipler.

Baş :

بجاست در همه ملک جهان سلیمانی
که ملک دل بسپارد بدست شیطانى ...

Bu bölümdeki şiirler her hangi bir tertibe konulmamıştır.

2) Yap. 102^b – 219^a. Rubâfler.

Rubâfler alfabe sırasına konulmuş olup, sondan *y* kafiyesinden bir rubâide nüsha kesilmektedir. Bundan dolayı nüsha o kadar çok noksan olmasa gerektir.

Bu nüshada gazel bölümü yoktur.

کلیات

فخرالدین عراقی

258. KULLİYÂT

FAHR AL-DİN İRĀKÎ

Faḥr al-Dīn İbrāhīm b. Buzurgmihr (Şahriyār doğru değildir) İrākî devrinin büyük sûfî şairlerinden biri olup, Hemedan yakınlarında Kumcān kasabasında doğmuştur. Ciddî bir tahsilden sonra, 627 (1299) sıralarında, serseri sûflerden ibaret olan bir «Kalenderler» zümresine katılıp, Hindistan'a gitmiş, burada tanınmış şeyh Bahā' al-Dīn Zakariyā Multānî'nin (ölm. 666 = 1276) müridi ve damadı olmuştur ki, bu evlenmeden Kabîr al-Dīn İsmā'îl adlı bir oğlu dünyaya gelmiştir. Uzun bir müddet Hindistan'da kaldıktan sonra, hacca gitmiş olan İrākî oradan Anadolu'ya (Rūm) gelmiş, büyük sûfî Şadr al-Dīn al-Ḳōnavî (ölm. 672 = 1273) 'nin *Fuṣūṣ* dersine, yani İbn al-‘Arabî'nin bu addaki eserini açıklamak için verdiği derslere devam ederek, bundan aldığı ilham ile, aşk hakkında en tanınmış eserlerden biri olan *Lama‘āt*'ını yazmıştır. Anadolu Selçukluları vezîri Mu‘în al-Dīn Parvāna (bk. *İA*, Pervane maddesi), ona Tokat'ta bir «hanıkah» (tekke) yaptırmış ise de, galiba Mogol istilasından sonraki Anadolu'nun karışık durumunda burada kalamayarak, Mısır'a gitmiştir. Bundan sonra geldiği Şam şehrinde vefat ederek (8 zilkade 688 = 23 aralık 1289), Sâlihiye'de tanınmış sûfî Muḥy al-Dīn İbn al-‘Arabî'nin türbesi yakınına defnolunmuştur. Bk. *Tārîḫ-i guzîda*, s. 822; *Tercüme-i Nafahât*, s. 671 – 647; *Davlatşâh*, s. 215 – 218; *Ḥabîb al-siyar*, IV, 255 – 256; *Râzî*, II, 534 – 539; *Āzar*, s. 263; *Mayḥāna*, s. 27 – 56; *MF*, I, 339 – 340; *R‘Ā*, s. 105 – 107; *FS*, s. 386^a; Sa‘îd Nafîsî, *Kulliyât... neşri*, Tahran, 1336/1958, önsöz, 1 – 45 ve burada bulunan (s. 46 – 65) *Dīvān-i İrākî*'nin yazarı bilinmeyen önsözü.

Faḥr al-Dīn İrākî'nin manzum ve mensur eserleri bir *Kulliyât* halinde toplanmıştır. Bunun ve ayrı ayrı eserlerinin pek çok nüshalarına tesadüf olunur. Bk. *Rieu*, II, 593 – 595; *Ethé*, *IO*, 654; *Bankipore*, II, 126 – 228; *Maclis*, s. 517 – 518; *Taşkent*, II, 77. Bu *Kulliyât*, belki bir

az toplama bir mahiyette olmak üzere, basılmıştır: *Kulliyât-i Şayh Fahr al-Dîn İbrâhîm Hamadânî mutahallîş ba 'Irâkî* (nşr. Sa'îd Nafisî), 2. baskı, Tahran, 1336/1958; *Kulliyât*'ın daha önceki basmaları için bk. bu eser, s. 33 — 34.

Nuruosmaniye 4195.

16,9 × 26,5 (10,7 × 19,7) cm. eb'adında, ortada 21, kenarda 36 satırlı, hattat nesta'liki yazı. 1 şaban 837 h.'de istinsah edilmiştir. Şiraz işi. Nüsha için bk. nr. 402.

1) Yaprak 1^b — 92^a (kenarda). دیوان *Dīvān*.

'Irâkî *Dīvān*'ının galiba en eski nüshası Nafiz Paşa kütüphanesi, nr. 915 nüshasıdır ki, 729 h.'de istinsah edilmiştir. Bu ve başka yazmalar için bir de bk. H. Ritter, *Der Islam*, XXI, 99 — 100.

Baş : ای جلالت فرش عزت جاووزان انداخته
گوی در میدان وحدت کامران انداخته ...

Bu başlangıç Rieu II, 594'teki *Dīvān* nüshası başlangıcı gibidir. Nüshanın muhtevası şöyledir:

Yaprak 1^b — 41^b tertipsiz şiirler,

Yap. 41^b — 53^b terci'ler ve terkibler. Sonra yine, uzun ve kısa, bir tertibe sokulmamış şiirler (gazel şeklinde).

2) Yap. 92^b — 122^b (kenarda) ده فصل *Dah faşl*.

Fahr al-Dîn 'Irâkî'nin '*Uşşâk-nāma* ve '*İşk-nāma* de denilen *Dah faşl*'ı onun aşk nazariyesini, arada gazeller bulunan bir mesnevî şekli ve bazan da hikâyeler anlatarak, açıkladığı eseridir. Eser, adının gösterdiği üzere, on bölüme (*faşl*) ayrılmıştır ve önsözünde belirtildiği üzere, Mu'în al-Dîn Parvāna'ye ithâf olunmuştur. İlk olarak, *Muqaddima-i Dīvān* ile birlikte, A. J. Arberry tarafından yayımlanmıştır: *The song of Lovers by Irâqî*, ed. and transl. into English verse by A. J. Arberry, Oxford, 1939 (*Isl. Res. Ass.*, nr. 8); bk. bir de *Kulliyât*, anılan baskı, s. 323 — 370. İstanbul'da bulunanlar dahil, başka yazmaları için bk. H. Ritter, *Philologica VII. Arabische und persische Schriften über die profane und die mystische Liebe* (*Der Islam*, 1933, XXI, 99).

Baş : هر که جان دارد و روان دارد واجیست آنکه ورد جان دارد ...

3) Yaprak 122^b — 135^a (kenarda). الرباعیات *al-Rubā'iyāt*.

'Irâkî'nin genel olarak *Dīvān* içinde ve onun bir bölümü gibi bulunan rubâfleri. Bk. *Kulliyât*, anılan basma, s. 301 — 322.

Baş : در بند گره گشای می باید بود
ره گم شد رهنای می باید بود ...

4) Yaprak 135^b — 157^b (kenarda). *Lama'āt*.

Ayrı olarak da pek çok nüshalarına tesadüf edilen *Lama'āt* 'Irākî-nin aşk hakkındaki nazari görüşlerini aksettiren eseridir. 'Irākî, yukarıda anıldığı ve bütün kaynakların kabûl ettiği gibi, Şadr al-Dîn al-Kōnavî'nin *Fuṣūṣ al-ḥikam* derslerinden aldığı ilham üzerine, bu eserini yazmış ve vezir Mu'in al-Dîn Parvāna'ye ithâf etmiştir. Ancak eserde bunlara dair bir kayıt mevcut değildir.

Bu eser, belki de konusunun uyandırdığı ilgi sebebi ile, pek çok defalar şerh edilmiştir. Bu şerhlerin en eskisi eserini cemaziyelâhır ortası 812 (26 ekim 1409)'de tamamlanmış olan Yār-'Alî b. Siyāvūş al-Divriġî (Türkiye'deki Divrik nahiyesinden)'nin *al-Lamaḥāt fî şarḥ al-Lama'āt*'ıdır. İkincisi Şāh Ni'mat Allāh Valî'nin (ölm. 834 = 1429/1430) şerhi, sonra şair Şā'in al-Dîn 'Alî Turka (ölm. 835 = 1431)'nin *Żav' al-Lama'āt*'ı (bir yazması Ayasofya, nr. 2032, yaprak 39^b — 62^a v.b.), büyük şair Cāmî (ölm. 898 = 1492)'nin *Aṣi'āt al-Lama'āt*'ı v.b.'dir. Asıl metin ve şerhlerinin yazmaları için bk. H. Ritter, *Philologica VII*, s. 97 — 99.

Baş : الحمد لله الذى نور وجهه حبيبه ...

کلیات

فخرالدین عراقی

259. KULLİYĀT

FAHR AL-DİN 'İRĀKÎ

Universite kütüphanesi FY 517.

Basma şemseli kahverengi meşin bir cilt içinde, 237 yaprak. 11,3 × 18 8 (6,3 × 12,4) cm. eb'adında, siyah ve yıldız cetvel içinde, 17 satırlı, güzel nesta'lik yazı. Söz başları mavi veya kırmızı.

Başlıca kısımların başında birer serlevha.

İstinsa (yap. 237^b): Kāġadî diye tanınan Maḥmūd b. Muḥammed Şuṣṭarî, 12 muharrem 862 h.

İçindekiler:

1) Yap. 1^b — 25^a. *Lama'āt*.

Bk. burada ilk *Kulliyāt* nüshası, nr. 4.

2) Yap. 25^b — 203^a. *Dīvān*.

Bk. burada ilk *Kulliyāt*, nr. 1.

Baş : راه باریک و شب تاریک و مرکب لنگ و پیر
ای سعادت رخ نمای وای عنایت دستگیر...

Bu *Dīvān* nüshasının muhteviyatı şöyledir: Yap. 25^b — 5b^b tevhid, münâcat v.b. gibi uzun şiirler, 59^b — 74^a terci'ât, 74^b — 196^b alfabe sırası ile, gazeller, 196^b — 197^a kıt'alar, 197^b — 203^a rubâfler.

3) Yaprak 203^b — 237^b. *İşk-nāma*.

Bk. burada ilk *Kulliyāt*, nr. 2.

Baş: aynı.

کلیات

فخرالدین عراقی

260. KULLİYĀT

FAHR AL-DİN 'İRĀKÎ

Universite kütüphanesi FY 961 (= Halis Ef. 6460).

Kaba bir şekilde tamir edilmiş koyu vişne renginde meşin bir cilt içinde, 151 yaprak; 14,1 × 10,2 (7,2 × 13,5) cm. eb'adında; 15 satırlı adi nesta'lik yazı; söz başları, varsa, kırmızı. Nüshada bazan metni bozan kurt yenikleri vardır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

İçindekiler:

1) Yap. 1^b — 17^a. *Kitāb-i tarci'ât*, genel olarak *Dīvān*'ın içinde bir bölümdür.

Baş : اكوں تلات بدمام ام شمس تهلت بقمم ...

Hepsi 4 terci'bendir.

2) Yap. 18^b — 23^a, arapça kasideler, hepsi 11 şiidir.

3) Yap. 24^b — 56^b. *Kitāb al-İşk-nāma*.

Bk. burada ilk *Kulliyāt* nüshası, nr. 2.

Baş: aynı.

4) Yap. 57^b — 151^b. *Kitāb al-ğazalīyāt* adı verilmiş olan *Dīvān*'ın gazeller kısmı ki, hepsi alfabe sırasına konulmuş olan gazeller meydana gelmiştir.

Baş : ای مرا یگبارگی از خویشتن کرده جدا ...

(آثار)

فخرالدین عراقی

260^a. (ĀSĀR)

FAHR AL-DİN 'İRĀQĪ

Universite kütüphanesi FY 538.

10,5 × 19,8 (10,1 × 17) cm. eb'adında, ta'lik yazı ile. 826 h.'de istinsah edilmiştir. Nüsha için bk. burada nr. 119.

1) Yaprak 527^a — 529^b (kenarda). *Dah fasl*.

Baş ve son: aynı.

2) Yaprak 594^a — 608^b. *Tarjimat Tarci'āt*.

Bk. bundan önceki nüsha, nr. 1.

Baş :

أ كؤس تلا لآت بدمام ...

Sondan bir az eksiktir.

ده نامه

فخرالدین عراقی

261. DAH-NĀMA

FAHR AL-DİN 'İRĀQĪ

Universite kütüphanesi FY 593/11. Yaprak 268^b — 303^b.

12 × 17,5 (7,7 × 11,6) cm. eb'adında, 14 satırlı, açık nesta'lik yazı ile. 890 h. tarihli.

Nüsha için bk. nr. 266.

Nüshada adı '*Uşşak-nāma* olarak geçen bu eser için bk. *Kulliyāt*, ilk nüsha, nr. 2 (= *Dah fasl*).

Baş: aynı.

262. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 472/10. Yaprak 57^b — 67^a.

17,3 × 24,8 (12,2 × 18,2) cm. eb'adında. 19 satırlı, güzel nesta'lik yazı ile. 897 h.'de istinsah edilmiştir.

Baş: aynı.

دیوان

فخرالدین عراقی

263. DĪVĀN

FAHR AL-DİN 'İRĀKÎ

Bk. *Kulliyāt*, ilk nüsha, nr. 1 ve 3.

Universite kütüphanesi FY 1145 (Halis Ef. 5136).

Kâğıt kaplı yarı meşin bir cilt içinde, 107 yaprak. 11,3 × 16,8 (6,2 × 11,1) cm eb'adında; siyah ve yıldız cetvel içinde, 17 satırlı, muntazamca ta'lik yazı; söz başları kırmızı veya yıldız. Arada atlamalar vardır. Nüshada fazlaca rutubet eseri vardır. Bir çok yerlerinde kaba yazı'lar ile başka şiirler yazılmıştır.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XV. yüzyıl.

Baş : ای جلالت فرش عزت جاودان انداخته ...

Bu şiirden sonra, yaprak 2^a — 42^b'de, alfabe sırasıyla, gazeller gelir; yaprak 48 ve 49 arasında bir atlama vardır.

Yap. 49^a — 56^a Terkibbend ve terci', yap. 56^a — 72^a rubâiler, yap. 72^b mesnevîler. Burada yalnız bir sahifelik bir parça var. Bundan dolayı yap. 72 — 73 arasında uzunca bir atlama daha bulunması gerekir. Yap. 73^a — 83^a başı noksan «*Muqaddima-i Dîvân*», yap. 82^b — 103^a münâcât, na't ve kasideler. Burada Bahâ' al-Dîn Zakariyâ 'l-Mûltânî ve Şadr al-Dîn al-Ķōnavî hakkında medhiyeler vardır.

Yaprak 103^a — 106^a Arapça şiirler, yap. 106^a — 108^a mülemmâlar.

Görülüyor ki, bu nüsha tam bir *Dîvân* nüshasıdır, fakat ciltlenirken baş kısım sona gelmiş ve aradan bazı parçalar düşmüştür.

264. AYNI ESER

Universite kütüphanesi FY 427 (= Rıza Paşa 345).

Kahverengi meşin bir ciltte, 78 yaprak. 8,3 × 16,9 (5,3 × 11,7) cm. eb'adında; 13 satırlı, muntazam ta'lik yazı; siyah ve yıldız cetvel içinde.

İstinsah tarihi yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş: Bundan önceki nüshanın aynı.

Bu nüshanın içindekiler şöyledir: Yaprak 1^b — 9^a kaside şeklinde şiirler, 9^b — 66^a gazeller, 66^a — 75^a kıt'alar, ilâveler, 75^a — 78^a rubâiler.

لمعات

فخرالدین عراقی

265. LAMA'ĀT

FAHR AL-DİN 'İRĀQÎ

Bk. burada *Kulliyāt*, ilk nüsha, nr. 4.Nuruosmaniye 3784/4. Yaprak 32^b — 57^a (kenarda).

13,2 × 21,2 (9,2 × 17,7) cm, eb'adında, ortada 17, kenarda 34 satırlı, çok güzel nesta'lik yazı.

IX./XV. yüzyılda istinsah edilmiştir. Nüsha için bk. nr. 113.

Baş : الحمد لله الذى نور وجهه حبيبه تجليات الجلال ...

266. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 593 (Dergi).

Tamir görmüş, basma şemse ve kenarbentli, zincirekli, koyu vişne renginde meşin bir cilt içinde, 338 yaprak. 11,7 × 17,3 (7,7 × 11,6, bazan 8,5) cm. eb'adında, kırmızı cetvel içinde, şiirler bazan 2 sütun halinde, bazan da iki sütun ve kenarlı olarak yazılmıştır. Genel olarak, 14 satırlı, kenarlı yerlerde ortada 9, kenarda 18 satırlı, muntazam, açık nes'talik yazı. Söz başları kırmızı, bazan yeşil. Kâğıt saman renginde ve çok saykallı, fakat bazı yerlerde yapraklar düşmüş, sonradan tamamlanmıştır (mesela yaprak 296 — 308 arası).

Yap. 1^a'da bir daire içinde nüshanın münderecatı yazılıdır.İstinsah kaydı (yap. 30^a, 1. risâlenin sonu): Ramazan 890 h.1) Yaprak 1^b — 30^a. *Lama'ât*.

Baş: aynı.

267. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 525/2. Yaprak 95^b — 192^a.

12,3 × 17,2 (6,8 × 10,6) cm. eb'adında, 14 satırlı, güzel nesta'lik yazı ile.

'Ārif b. Rūḥ Allāh tarafından 901 h.'de istinsah edilmiştir.

Baş: aynı.

268. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1040 (Halis Efendi 5218).

Yarı bez yeni tarzda bir cilt içinde, 33 yaprak. 11,4 × 18,7 (7,3 × 12,5) cm. eb'adında; 13 satırlı, güzelce hattat ta'liki yazı, söz başları kırmızı. Nüshada çok fazla kurt yeniği olduğu gibi, bazı yerleri bozulmuştur. Bilhassa başlarda, kenarlarda fazlaca notlar var.

İstinsah kaydı (yap. 33^a): al-Kâtib Tahmas, 922 h.

Baş : aynı.

ترجیعات

فخرالدین عراقی

269. TARCĪ'ĀT

FAHR AL-DİN 'İRĀKÎ

Universite kütüphanesi FY 472. Yaprak 6^b — 13^a.

897 h.'de istinsah edilmiştir.

Burada 'İrākî'nin 4 *Tarcî'band*'i vardır ve şunlardır :

- a) baş : ای زده خیمه حدوت و قدم ...
 b) baş : أكووس ...
 c) baş : در جام جهان نغای اول ...
 d) baş : در مکیده با حریف قلاش ...

Bunlardan sonra 'İrākî'nin bir kaç gazeli ile bir de rubâtsi bulunmaktadır.

(غزلها)

فخرالدین عراقی

270. (ĠAZALHĀ)

FAHR AL-DİN 'İRĀKÎ

Nuruosmaniye 4904/37. Yaprak 274^b — 275^b.

4 sütunlu, 33 satırlı nesta'lik yazı. İstanbul, 940 h.

Nüsha için bk. nr. 556.

کلیات

سعدی

271. KULLİYÂT

SA'DÎ

İran edebiyatının en tanınmış ve önemli simalarından biri olan ve haklı olarak dünya edebiyatında bir mevki kazanmış bulunan Sa'dî, tam adı ile, Abū 'Abd Allāh Muşarrāf (al-Dīn) b. Muşliḥ al-Dīn Şirāzî 610 — 615 (1213 — 1219) yılları arasında doğmuştur. Bütün şiirlerinde görülen Sa'dî mahlasını da Fars'ta hüküm süren Salgurlulardan Abū Bakr b. Sa'd'in adından almıştır. Genç yaşta, Moğul istilâsı sebebiyle, Bağdad'a giderek, buradaki Nizâmiye medresesinde ciddî bir tahsil gördü. Sonra uzun seyahatlere çıktı, Hindistan'dan Suriye'ye kadar, bir çok yerleri dolaştı — bu arada kaydettiği bazı seyahat hikâyelerinin hayal mahsulü olduğuna dikkati çekmek yerinde olacaktır —. 654 (1256) veya 655 (1257)'te doğduğu yere dönen Sa'dî, 655 (1257)'te *Būstān* adlı çok tanınmış eserini yazarak, Salgurlulardan yukarıda anılan Abū Bakr b. Sa'd'a ithaf etti. Ertesi sene (656 = 1258) şehzade Sa'd b. Abū Bakr adına ikinci şaheseri olan *Gulistān*'ını kaleme aldı. 663 (1264) sıralarında hacca giden Sa'dî, dönüşte, Tebriz'de Moğul vezirleri Şams al-Dīn Cuvaynî ile meşhur müverrih 'Alā' al-Dīn 'Aṭā Malik Cuvaynî'nin (bk. burada nr. 256) teveccühlerini kazandı ve Moğul hükümdarı Abaka Han ile görüştü. Nihayet tekrar memleketine dönen Sa'dî, bugün türbesinin bulunduğu yer yakınındaki hankahta zâhidane bir şekilde, ibadetle yaşadı ve 27 zilhicce 691 (9 ocak 1292)'de öldü (bk. *İslâm Ansiklopedisi*, 1964, X, 36 — 40, Tahsin Yazıcı'nın yazdığı Sa'dî maddesi; bütün bibliyografya kaynakları burada gösterilmiştir).

Sa'dî'nin manzum ve mensur bütün eserleri bir *Kulliyât* halinde toplanmıştır. Bugün elde bulunan, fakat mukayeseli olarak henüz esaslı bir şekilde incelenmemiş olan yazmalarına bakılacak olursa, *Kulliyât*'ın en az beş defa tertip edilmiş olması gerekir. 1) Birinci tertip, Sa'dî'nin de böyle bir esere yazdığı bir önsöz bulunduğu göre (aşağı bakınız), bizzat Sa'dî tarafından yapılmış olmalıdır; 2 — 3) galiba bu *Kulliyât* içinde İbn Bîstün'un 726 (1325/1326) ve 734 (1334) yıllarında yaptığı tertipler (aşağı bakınız); 4) mesela burada ilk yerde tavsif edilen *Kulliyât*'ın tertibi; 5) mesela, Rieu, II, 600'de tavsif edilen nüshanın tertibi. Bunlara uymayan tertipler de vardır.

Kulliyât'ın en çok yayılmış olan ve basılan şekli İbn Bîstün'un tertibidir. Bunun yazmaları ve basmaları için bk. Rieu *gösterilen yer*; Ethé, *IO*, I, 655 — 662; *Bankipore*, I, 132; *Maclis*, s. 548 — 566; *Taşkent*, II, 78 — 82; *Topkapı Sarayı*, s. 185 — 190 (18 tane olağanüstü san'at de-

ğeri bulunan nüsha); *Ch. Betty Library*, I, 22 — 23 (683 — 730 h. yılları arasında istinsah edilmiş çok eski bir nüsha. Burada şunu kaydetmek lâzımdır ki, bu kütüphanenin katalogunu yapanlar, *Gulistān* ile *Būstān*'da bu eserlerin bir hükümdara ithaf edildiğini gösteren kısımların bulunmasından, bu nüshanın anılan eserlerin ilk şekillerini gösterdiği kanaatinde dirler); *aynı eser* I, 29 (XIII. yüzyılın sonlarına ait bir nüsha).

Ayasofya 4216. (Dergi).

Bir az yıpranmış ebrû kâğıt kaplı bir cilt içinde, 400 yaprak. 17,5 × 26 (13 × 20) cm. eb'adında; ortada 18 — 21 satırlı, kenarda 41 — 42 satırlı, işlek, nesta'lik yazı, siyah ve yaldız cetvel içinde, boş köşeler nakışlı, yap. 1^b — 2^a, 5^b — 6^a unvan; her kısmın başında güzel bir serlevha. Numarasız bir varakta fihrist vardır.

İstinsah kaydı (yap. 202^b): Furşat-i Ğarīb, 2 şevval 824 h.

İçindekiler:

I. Yap. 1^b — 202^b (ortada ve kenarda): *Kullīyāt-i Sa'dī*.

1^a) Yap. 1^b — 4^b. دیباچه دیوان *Dībāça-i Dīvān*.

Bu *Kullīyāt*'ı toplayan, fakat adını açıklamayan bir kimse tarafından yazılmıştır. Bu şahsın sözüne göre, nüsha bizzat Sa'dī'nin topladığı *Kullīyāt* tertibine uygun olarak istinsah edilmiştir. Ancak burada Sa'dī'nin *Kullīyāt* önsözü bulunmadığından, bu nüshanın daha eski bir tertibi göstermesi mümkündür.

Baş : شکر و سپاس بی غایت و حمد و ستایش بی نهایت ...

Son : ... وهم بدان ترتیب کہ شیخ سعدی سخنان خود را مدون کرده درین نسخه
محرر گشت بحمد الله ...

1) Yap. 5^b — 21^b. مجالس سعدی *Macālis-i Sa'dī*.

İbn Bīstūn tertibinde ayrı ayrı gösterilen *Macālis-i pañçgāna* («beş meclis, oturum»). Bu eser bazı âyet veya hadislerin izahı ile, ahlakî öğütleri ihtiva eder ki, galiba Sa'dī'nin minberden verdiği derslerin özeti mahiyetindedir.

Baş : الحمد لله الذي خلق الوجود من العدم ...

Son : ... والله ملهم الرشاد تمت المجلس الخامس ...

2) Yap. 22^b — 54^b. القصائد *al-Ḳaṣā'id*.

Baş : شکر و سپاس و منت و عزت خدا را ...

3) Yap. 55^b — 61^a. bir *tercibend*. ترجیع بند

Baş : ای سرو بلند قامت دوست و هوه که شمائلت چه نیکوست ...

4) Yap. 61^b — 138^b. *Tayyibāt*. طیبیات

Sa'dī'nin gençlik şiirlerini — gazel şeklindeki şiirler — ihtiva eder. Burada şiirler kafiyelerine göre tertip edilmiş değildir.

Baş : اول دفتر بنام ایزد دانا ...

5) Yap. 139^b — 168^b. *al-Badāyī'*. البدایع

Sa'dī'nin olgunluk çağında söylediği gazel şeklindeki şiirlerdir. Burada da şiirler kafiyelere göre tertip edilmiş değildir.

Baş : اگر بخفته جانان هزار جان آری ...

6) Yap. 169^b — 174^b. *al-Havātīm*. الحواتیم

Sa'dī'nin gazel şeklindeki son şiirleri.

Baş : یارب از ما چه فلاح آید اگر تو نپذیری ...

7) Yap. 175^b — 177^a. *Risāla-i Ankiyānū*. رسالة انکیانو

Bu küçük risāle 667 — 670 (1268 — 1271/1272) yılları arasında Fars'ta Moğul hakimi bulunan Ankiyānū'ya yazılmıştır ve hükümdarlar için gerekli vasıfları çok kısaca anlatır. Bazı nüshalarda adı *Cavāb-i risāla-i Malik Abākā* v.b. şeklinde de geçer.

Baş : معلوم شد که خسرو عادل ... قابل تربیت است ...

8) Yap. 177^b — 179^a. *Su'āl-i Şāhib-dīvān*. سؤال صاحب دیوان

Büyük Moğul veziri Şams al-Dīn Cuvaynī'nin Sa'dī'den sorduğu beş sorunun cevabını ihtiva eder.

Baş : صاحب صاحب قران خواجه زمان نکوسیرت ...

9) Yap. 179^b — 181^a. *Risāla-i 'akl u 'išk*. رسالة عقل و عشق

Akl ile aşkın mahiyeti ve bunların birbirlerine üstünlüğü hakkında sūfiyane bir risale olup, Sa'd al-Dīn Naṭanzī'nin sorusu üzerine kaleme alınmıştır.

Baş : مولانا ملک الافاضل سعدالملة والدين ... سؤال میکند ...

10) Yap. 181^b – 190^a. نصيحة الملوك *Naṣīḥat al-mulūk*.

Hükümdarlar için gerekli öğütleri içine alan bir risâledir. Bu yazmada adı her halde yanlışlıkla *Kitāb al-şāhibiyya* yazılmıştır.

Baş : الحمد لله تعالى وهو اولى من حمد ... بعد از ثنای خداوند ... در نصیحت ارباب
مملکت شروع کنیم ...

11) Yap. 190^b – 194^a. كتاب الهزليات *Kitāb al-Hazliyyāt*.

Sa'dî'nin açık-saçık hikâyeler anlattığı manzum ve mensur parçalarıdır.

Baş : الحمد لله الذى جعل الحائك ذليلاً ولحيته طويلاً ...

12) Yap. 194^b – 202^b. كتاب الحيات *Kitāb al-Habīṣāt*.

Sa'dî'nin yine açık-saçık hikâyeler anlattığı manzum küçük bir eserdir.

Baş : آن شنیدی که در بلاد شمال بود مردی بخیل صاحبال ...

Kenardakiler :

13) Yap. 1^b – 4^b. الاشعار العربية *al-Aṣ'ār al-'arabīya*.

Sa'dî'nin Arapça kasidelerinden ibarettir.

Baş : حبست بحفى المدامع لا تجرى ...

14) Yap. 5^b – 103^a. بوستان *Būstān*.

655 (1257)'de yazılmış olup, bazan *Sa'dî-nāmā* de denilen *Būstān* 5.000 beyit kadar tutan, mesnevî şeklinde, ahlakî öğütler veren bir eserdir. Şerhleri ve tercümeleleri v.b. için bk. T. Yazıcı, *İA*, anılan madde, s. 39.

Baş : بنام خداوند جان آفرین ...

15) Yap. 103^b – 172^b. گلستان *Gulistān*.

Gulistān Sa'dî'nin daha çok şöhret kazanmış olan ve ahlakî hikâyelerden meydana gelen bir eseri olup, 656 (1258)'de yazılmıştır. Burada esas bakımından son derecede yüksek bir nesir üslûbu kullanılmıştır, arada şiirler de vardır ve bütün eser 8 bölüme (*bāb*) ayrılmıştır. Basma ve tercümeleleri için bk. T. Yazıcı, *İA*, mezkûr madde, s. 38.

Baş : منت خداى را که طاعتش موجب قربتست ...

Sondan, Ayasofya 4224 nüshasına göre, tam iki yaprak noksandır.

16) Yap. 173^a — 182^b. كتاب الصاحبه *Kitāb al-Şāhibīya*.

Başlığı olmayan, fakat sonundaki kayıttan *Kitāb al-Şāhibīya* olması gerektiği anlaşılan ve kıt'a ve rubâilerden meydana gelmiş olan bir kısımdır. Burada bulunan ilk beyit *Kullīyāt*, Tahran, 1317 ş. basmasında, sonda s. 350'de bulunmaktadır.

Baş : چون دوکس مشورت برند ہم گوید. این عیب من همی گوید ...

Son : تم کتاب الصاحبه

17) Yap. 182^b — 183^a ve 186^a — 188^b. رباعیات *Rubā'īyāt*.

Baş : ای کاج که مردم آن صنم دیدندی ...

18) Yap. 183^b — 185^b. مفردات *Mufradāt*.

Baş : بشنو که من نصیحت پیران شنیده ام ...

19) Yap. 189^a — 198^a. مقطعات *Muqatta'āt*.

Baş : گر اهل معرفتی هرچه بنگری خوبست ...

کلیات

سعدی

272. KULLĪYĀT

SA'Dİ

Bu *Kullīyāt* İbn Bîsutûn diye tanınan 'Alî b. Aḥmed b. Abū Bakr'in yukarıda anılan son tertibidir. Kendi önsözünde (burada yap. 1^b — 3^b) de anlattığına göre, Sa'dî'nin şiirlerine ilk önce gazellerin ilk harflerine göre bir fihrist yapmış, bu fihrist 726 (1325/1326)'da tamamlanmış. Bundan bir kaç nüsha istinsah edilmiş. Sonra gazellerin kafiyelerine göre de bir fihrist yapmış ve bunu 734 (1334)'te tamamlamış ve herkes tarafından beğenilmiş. Yine ona göre, Sa'dî eserini, 16 kitap ve altı risâle olmak üzere, 22'ye bölmüştü. Bazıları altı risâleyi 7 risâle halinde yazdıklarından, bölümler 23 olmaktadır. Kendisi bunlardan *Maclis-i hazl'i* altı risâleden ayırıp, *Kullīyāt*'ın sonuna koymuş ve *Muṭāyabāt* kısmına dahil etmiş; böylece eser 22 bölümden ibaret olmuş. Burada şunu da kaydetmek lâzımdır ki, bu bölümler nüshalarda birbirlerine uymamaktadır.

Nuruosmaniye 4184.

Biraz yıpranmış basma nakışlı, içi oymalı musannâ kahverengi meşin bir cilt içinde; miklebin dış tarafında Sa'dî'nin bir beyti yazılıdır.

443 yaprak. $14 \times 20,8$ ($9 \times 13,5$) cm. eb'adında, mavi, siyah ve kırmızı cetvel, bütün köşeler nakışlı; söz başları mavi veya yaldız, etrafları yaldız taramalı üç sütun halinde, ortada 17, kenarda 12 satırlı Şiraz ta'liki yazı.

Yap. 1^a, 1^b — 2^a çok ince nakışlı ve tezhibli, 1^a'da fihrist vardır. Fakat bunlar, mürekkep tesiri ile, çok yıpranmış ve yırtılmıştır.

İstinsah kaydı: 10 recep 833 h.

İçindekiler:

Yap. 1^b — 3^b. İbn Bîstûn'un önsözü.

Baş : شکر و سپاس ممودی را جلت قدرته ...

1) Yap. 3^b — 7^b. *Dar takrîr-i dîbâça*. در تقریر دیباچه.

Sa'dî'nin *Kulliyât*'i için yazdığı önsöz.

Baş : سپاس بیغایت و ستایش بی نهایت آفریدگاری را ...

2) Yap. 7^b — 23^a. *Macâlis-i pançgâna*.

a) 7^b — 10^a. (*al-Maclis al-avval*): الحمد لله الذى خلق الوجود من العدم ...

b) 10^a — 13^a. *al-Maclis al-şānî* : قال الله تعالى يا ايها الذين آمنوا ...

c) 13^a — 15^a. *al-Maclis al-şālis* : قال رسول الله ... من اصبح ...

d) 15^a — 17^b. *al-Maclis al-rābi'* : بسمه نام خداوندیست ...

e) 17^a — 23^b. *al-Maclis al-ḥāmis* : الصلوة والسلام بمد حمد الله ... ملكا مارا ...

3) Yap. 23^a — 24^b. *Risālā-i Malik Şams al-Dīn* (= *Risāla-i şāhib-dīvān*).

Baş : evvelki gibi.

4) Yap. 24^b — 26^b. *Risāla-i 'aql u 'işq*.

Baş : Evvelki gibi.

5) Yap. 26^b — 34^b. *Naşihat al-mulūk*.

Baş : الحمد لله الذى كافي حسب الخلائق ...

6) Üç küçük risāle, yani,

a) Yap. 34^a — 35^a. *Risāla-i Malik Abakā*.

Baş : شيخ سعدى فرمود که در وقت مراجعت ...

b) Yap. 35^a — 35^b. *Dar tatimma-i naşihat gūyad* (= *Risāla-i Ankiyānū*).

Baş: Evvelki gibi.

c) Yap. 35^b — 36^a. *Risāla-i [Şams al-Dīn Tāzī-gūy]*

Baş : در زمان حکومت ملک عادل شمس الدین ...

7) Yap. 36^b — 110^a. *Gulistān*.

Baş: aynı.

8) Yap. 110^b — 201^a. *Būstān*.

Baş: aynı.

9) [Bundan sonra bulunması gereken *Ḳaṣā'id-i 'arabī* burada yoktur.]

10) Yap. 201^b — 228^a. *Ḳaṣā'id-i fārisī*.

Baş : شکر و سپاس و نعمت و منت خدا را ...

11) Yap. 228^b — 232^a. *Kitāb-i Mulammā'āt*.

Baş : تو خون خلق بریزی و روی بر تابی ...

12) Yap. 232^b — 237^a. *Kitāb-i Tarci'āt*.

Baş : ای زلف تو هر خمی کندى ...

13) Yap. 237^b — 241^a. *Kitāb-i Marāṣī*.

Baş : دل شکسته که مرهم دهد دگر بارش

14) Yap. 241^b — 336^a. *Kitāb-i Ṭayyibāt*.

Baş : اول دفتر بنام ایزد دانا ...

15) Yap. 336^b — 380^a. *Kitāb-i Badāyī'*.

Baş : الحمد لله رب العالمين على ...

16) Yap. 380^b — 392^a. *Kitāb-i Havāṭīm*.

Baş : سپاس و حمد بی پایان خدا را ...

17) Yap. 392^b — 401^a. *Kitāb-i Ġazalīyāt-i kadīm*.

Baş : ای یار ناگزیر که دل در هوای تست ...

18) Yap. 401^b — 423^a. *Kitāb-i Şāhibīya*

Baş : شرایف اوقات فرزند دام بقاؤه بوظایف ...

19) Yap. 423^b — 429^a. *Kitāb-i Rubā'iyāt*.

Baş : دل می رود دیده نمی شاید دوخت ...

20) Yap. 429^b — 431^a. *Kitāb-i Fardīyāt*.

Baş : كان مبرکه جهان اعتماد را شاید ...

21) *Kitāb-i Muṭāyabāt*, açık-saçık, müstehcen şiirler, yani :

a) Yap. 431^b — 437^a. *Kitāb-i Habīṣīyāt*.

Baş : آن شنیدی ...

b) Yap. 437^b — 443^b. *Kitāb-i Hazlīyāt*.

Baş : المن الشيطان ...

Bu kısım burada üç *maclis*'tir.

22) Yap. 443^b *Muzḥikāt*.

Baş : شخصی بر فقیهی رفت وگفت مرا ...

273. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1412.

Yaldız nakışlı, siyah meşin bir cilt içinde, 421 yaprak. 14,3 × 21 (8,9 × 14,1) cm. eb'adında; yaldız ve siyah cetvel içinde, ortada 19, kenarda 12 satırlı olağanüstü hattat ta'liki yazı. Söz başları yaldız, nakışlar ortasında; boş köşeler renkli nakışlı.

Yap. 1^a'da büyük dâire biçiminde bir süs içinde eserin münderecattı vardır.

1^b — 2^a iki minyatür, çok iyi halde bulunmaktadır.

2^b — 3^a unvan. Her kısmın başında bir serlevha vardır.

İstinsah (yap. 421^a): rebiülahır 846 h.

İçindekiler :

a) Yap. 2^b — 4^a. İbn Bîstün'un önsözü,

1) Yap. 4^b — 7^a. *Dar takrîr-i dîbāça*.

2) Yap. 7^b — 21^a. *Macālis-i pañçgāna*,

3) Yap. 21^a — 22^b. *Risāla-i Şāhib-dīvān*,

4) Yap. 22^b — 23^b. *Risāla-i 'aql u 'işq*,

5) Yap. 24^a — 29^a. *Naşîhat al-mulūk*,

6) Yap. 29^b — 30^a. *Risāla-i Malik Abākā* ve 30^a — 31^a *Risāla-i Malik Şams al-Dīn Tāzi-gūy* (*Risāla-i Ankiyānū* yoktur),

- 7) Yap. 31^b — 92^a. *Gulistān*,
- 8) Yap. 92^b — 181^a. *Būstān*,
- 9) Yap. 181^b — 187^a. *Ḳaṣā'id-i 'arabī*,
- 10) Yap. 187^b — 214^a. *Ḳaṣā'id-i fārsī*,
- 11) Yap. 214^a — 218^a. *Kitāb al-Marāṣī*,
- 12) Yap. 218^a — 222^a. *Kitāb al-Mulamma'āt*,
- 13) Yap. 222^b — 226^b. *Kitāb Tarcī'āt*,
- 14) Yap. 226^b — 309^a. *Fihrist-i Ṭayyibāt ve Ṭayyibāt*.

Bu ve bundan sonraki üç kısımda İbn Bīstūn'un 724 h.'de yaptığı fihristlerde görülmektedir; fakat nüshanın bütünü, tertibin açıkça gösterdiği üzere, son şekildir.

- 15) Yap. 309^b — 312^a. *Fihrist-i Badāyi'*, yap. 312^b — 349^b *Kitāb-i Badāyi'*.
- 16) Yap. 350^a — 365^a. *Fihrist-i Havātīm ve Havātīm*,
- 17) Yap. 365^b — 379^a. *Fihrist-i Ġazalīyāt-i kadīm ve Ġazalīyāt-i kadīm*,
- 18) Yap. 379^a — 403^a. *Kitāb-i Şāhibīya*,
- 19) Yap. 403^b — 408^a. *Kitāb al-Muṭāyabāt* ve yap. 408^b — 413^b. *Ma-cālis al-hazl*,
- 20) Yap. 413 — 414^a. *al-Mużhikāt*,
- 21) Yap. 414^b — 420^b. *Rubā'iyāt*,
- 22) Yap. 420^b — 421^a. *Fardīyāt*.

274. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4184 mükerrer.

Ciltsiz, 441 yaprak. 23 × 16 (11,7 × 16,2) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 3 sütun halinde, ortada 17, kenarda 12 satırlı olağanüstü hattat nesta'liki yazı. Söz başları yaldız; boş köşeler nakışlı. *Gulistān* kısmında satır aralarında türkçe anlamlar yazılmış.

Yap. 1^b — 2^a unvan. Burada münderecat yazılıdır. Yap. 2^b — 3^a yine unvan (eserin başı). Son derecede ince Şiraz işi. Her kısmın başında aynı şekilde serlevhalar vardır.

İstinsah (441^a): 12 ramazan 846 h.

İçindekiler: Öteki nüshaların aynıdır (İbn Bîsütûn tertibi), ancak bazı kısımların başlıklarında yanlışlıklar görülmektedir.

Burada da ilk tertipte yapılmış olan fihristler mevcuttur (bk. yaprak 249^a, 336^b, 378^b).

275. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4186 mükerrer.

Basma şemse ve kenarbendli bir cilt içinde, 358 yaprak. 12,5 × 21,6 (8,7 × 15,7) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, üç sütun halinde, ortada 21, kenarda 14 satırlı nesta'lik yazı. Köşeler nakışlı, söz başları yıldız ve etrafı taramalı, bazı yerlerde mürekkep dağılmıştır.

Yap. 1^b — 3^a unvan, ilk iki sahifede derginin fihristi var.

İstinsah kaydı (yap. 358^b): cuma, 1 rebiülevvel 850 h. Müstensih adı yoktur. Nüsha Şiraz işidir.

Kulliyât'ın bu nüshası tamamdır. Ancak gazeller kısmında fihrist yoktur.

276. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1343.

Yeni tarzda, yarı meşin bir cilt içinde, 531 yaprak. 16,5 × 22,2 (10,3 × 16,7) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 15 satırlı, iri harfli nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Fazlaca rutubet eseri vardır. Baştan ve bazan aradan noksan. Her kısmın başında güzel bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı (yap. 531^b): Hasan b. Şams al-Dîn Nizâm Hasan Kayrî (? aynen), 22 recep 894 h.

Nüsha baş taraftan ve aradan biraz nokсандır.

277. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4185.

Basma yıldız şemseli ve köşebentli bir cilt içinde, cildin miklebi üzerinde :

Farsça Manzum — 12

نصیحت کسی سودمند آیدش که گفتار سمدی پسند آیدش

beyti yazılıdır; iç tarafı da oymalıdır. 430 yaprak. $11,3 \times 18,7$ ($6,5 \times 12$) cm. eb'adında. Üç sütun halinde, mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, ortada 16, kenarda 12 satırlı, küçük harfli nesta'lik yazı. Söz başları mavi, kırmızı veya yıldız.

İstinsah kaydı: safer 922 h.

Nüsha tamamdır. İbn Bîsutûn tertibi.

278. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4187.

Baştan başa basma nakışlı meşin bir cilt içinde, 484 yaprak. 15×23 ($8,3 \times 14,4$) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, üç sütun halinde, ortada 15, kenarda 10 satırlı açık ve çok güzel nesta'lik yazı. Fakat ekseriya kirlenmiş. Söz başları yıldız veya mavi; ilk yaprak sonradan eklenmiştir. Her kısmın başında güzelce birer serlevha vardır. Yaprak 58^b, 87^b, 97^b, 110^a, 160^a, 180^a, 197^a ve 393^b'de olmak üzere, 8 minyatür vardır; hepsi de, bir az yıpranmış olmalarına rağmen, oldukça güzeldir.

İstinsah kaydı: 924 h. Müstensih adı yoktur ve yeri kaydedilmemiştir, Şiraz işi.

İbn Bîsutûn tertibi üzere, tam bir nüshadır.

279. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4183 mükerrer.

Basma şemse ve kenarbentli, yıldız nakışlı, kırmızı meşin bir cilt içinde, 511 yaprak. $18 \times 29,1$ ($9,3 \times 17,8$) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde; köşeler nakışlı, ortada 17 satırlı, kenarda 12 satırlı, üç sütun halinde, son derecede güzel nesta'lik yazı.

Yap. 1^b — 2^a çok güzel unvan, her risalenin başında yine çok güzel bir serlevha vardır. Söz başları yıldız veya mavi.

İstinsah kaydı: Şiraz, 928 h.

Nüsha tamamdır (İbn Bîsutûn tertibi). Yalnız burada *Rubā'iyāt* ve *Mufradāt* kısımları en sona bırakılmıştır (krş. *Kulliyāt*, 3. nüsha).

280. AYNÍ ESER

Universite kütüphanesi FY 281 (= Rıza Paşa 75).

Üstü yıldız nakışlı meşin bir cilt içinde, 428 yaprak. 1. yaprak düşmüş, son yaprak tamir görmüş. $14 \times 23,7$ ($7,4 \times 15,4$) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, üç sütun halinde, ortada 17, kenarda 12 satırlı, çok güzel ta'lik yazı. Her kısmın başında çok güzel birer serlevha var. Haşiyelerde kurt yeniği, yap. 1^a nakışlı ve tezhipli.

İstinsah kaydı: Şiraz, Mun'im al-Avhadî al-Husaynî, 12 rebiülahır 930 h.

Tam bir *Kulliyât* nüshasıdır (İbn Bîsutün tertibi), bütün bölümler tamamdır.

281. AYNÍ ESER

Nuruosmaniye 4185 mükerrer.

Çokça yıpranmış, her tarafı basma nakışlı, içi oymalı, siyah meşin bir cilt içinde, 394 yaprak. $14,5 \times 22$ ($8,1 \times 13,7$) cm. eb'adında, mavi, kırmızı, siyah ve yıldız cetvel içinde, ortada 18, kenarda 12 satırlı, üç sütun halinde, güzelce nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı ve mavi. Yap. 1^b — 2^a nakışlı ve tezhipli.

İstinsah kaydı: Salı, cemaziyelahir 955 h.

Tam bir *Kulliyât* nüshasıdır (İbn Bîsutün tertibi).

282. AYNÍ ESER

Universite kütüphanesi FY 771 (= Halis Efendi 6406).

Yeşil, yarı meşin, yeni tarzda bir cilt içinde, 330 yaprak. $12,6 \times 22$ ($6,7 \times 14,2$) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 19 satırlı güzelce ta'lik yazı. Belli başlı kısımların başında güzelce birer serlevha vardır.

İstinsah tarihi yoktur, X./XVI. yüzyıl.

İbn Bîsutün tertibi olan bu *Kulliyât* nüshası baştan ve aradan noksandır.

283. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4182 mükerrer.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 364 yaprak. $14,6 \times 25,6$ ($10,3 \times 21$) cm. eb'adında; yaldız ve siyah cetvel, köşelerde yaldız nakışlar; ortada 13, kenarda 28 satırlı, muntazam ta'lik yazı, yap. 1^b — 2^a adi tezhipli. Kenarda *Kulliyāt*'ta bulunan risalelerin fihristi vardır.

İstinsah kaydı : مخفی نماید که مشفق سرکاری نموده و این کلیات باتمام رسانید و از آن که از کلیاتی نسخه نموده بود که در دور شیخ مصلح الدین سعدی نوشته بود و هزلیات در آنجا نبود از جهة آن در اینها نوشتم سنه ۱۱۰۰

1100 h.

Eğer müstensihin bu ifadesi doğru ise, bu nüsha Sa'dî devrinde yazılmış bir nüshadan gelmektedir ve bu nüshada *Hazliyyāt* kısmı mevcut değilmiş. Ancak nüshada bu kısımdan başka *Rubā'iyāt* da mevcut değildir. Nüshanın muhtevası, geri kalan kısımlarda, İbn Bîsutün'un tertibidir; yap. 1^b — 3^b'de bunun önsözü vardır.

284. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 454.

Tamir görmüş, yaldızlı şemseli, kahverengi meşin bir cilt içinde, 376 yaprak (eski bir saymaya göre 390 yaprak). $27,4 \times 46,4$ ($13,7 \times 26,9$) cm. eb'adında, rengârenk cetveller içinde, ortada 19, kenarda 12 satırlı, iri harfli nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Her kısmın başında güzel bir serlevha vardır. Eserde müteaddit, şaheser denebilecek ustalıkta minyatürler bulunmaktadır. Bu minyatürler şu yerlerde: Yap. 18^b, 54^a, 91^b, 147^b, 170^a, 172^a, 190^a, 215^b, 246^b, 267^b, 370^a.

İstinsah kaydı (yap. 376^b) : تمت الكتاب کلیات ... به حسب فرمان ... حضرت احمد شاه بهادر پادشاه طازی ... به تسطیر در آمد بید مسکین شمس الدین انصاری تبریزی بتاريخ یازدهم محرم الحرام سنه ۱۱۶۵ هـ ... در دار السلطنت لاهور ...

Lahor, — her halde 1161 — 1167 = 1748 — 1754'te hüküm sürmüş olan Hind-Türk imparatoru — Ahmed Şāh Bahādur'un emri ile, Şams al-Dīn Anşārī Tabrīzī, 12 muharrem 1165 h.

Nüsha tamamdır (İbn Bîsutün tertibi). Minyatürleri için bk. *Manuscripts orient. ill.*, s. 56.

285. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1383.

Yeni tarzda kırmızı meşin bir cilt içinde, 266 yaprak. 18,4 × 28,8 (12,3 × 21,8) cm. eb'adında; rengârenk cetvel içinde, ortada 17, kenarda 17 satırlı hattat ta'liki yazı. Söz başları kırmızı. Başlıca kısımların başında çok güzel birer serlevha vardır.

İstinsah kaydı (yap. 266^b): 1251 h.

Nüsha tamamdır (İbn Bîsutûn tertibi).

286. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 858 (= Halis Ef. 8599).

Siyah, kaba meşin bir cilt içinde, 325 yaprak. 13,2 × 20,8 (8,7 × 15,5) cm. eb'adında; ince kâğıt, siyah ve yıldız cetvel içinde, çok ince kalemle yazılmış, şikesteye benzer güzel ve işlek ta'lik yazı; ortada 15, kenarda 30 satırlı; söz başları kırmızı; her kısmın başında çok ince bir şekilde işlenmiş serlevha ve nakışlar vardır.

Nüşhada çokça kurt yeniği vardır. Özellikle son kısımların kenarları tamamiyle dökülecek bir hale gelmiştir.

İstinsah kaydı (yap. 325^a): Muhammed Ca'far b. Mîrzâ Rîzâ 'l-Hamadânî, İsfahan, cemaziyelahir 1230 h.

Tam bir *Kullîyât* nüshasıdır (İbn Bîsutûn tertibi), ancak *Muṭāyabāt* ve *Habîsāt* kısımları burada yoktur.

گلستان و بوستان

سعدی

287. GULİSTÂN U BÛSTÂN

SA'Dİ

Sa'dî'nin bu en önemli iki kitabı için bk. burada *Kullîyât*, ilk nüsha, nr. 15 ve 14.

Universite kütüphanesi 1471.

Kahverengi meşin bir cilt içinde, 263 yaprak. 10,8 × 17 cm. eb'adında.

İçindekiler :

1) Yap. 1^b — 142^a. *Gulistān*.

5,7 × 11,5 cm. yazı eb'adında. 13 satırlı nesta'lik yazı. Yıldız cetvel içinde. Yap. 1^b'de bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı (yap. 142^a): cemaziyelevvel 925 h.

2) Yap. 143^b — 263^b. *Büstān*.

6,3 × 10,7 cm. yazı eb'adında, 13 satırlı, kaba nesta'lik yazı. Yap. 143^b'de bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı yok, **XI./XVII.** yüzyıl.

288. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4163.

Yeni yapılmış, ebrû kâğıt kaplı yarı meşin bir cilt içinde, 120 yaprak. 24 × 35,8 (başlarda 13 × 23,5, sonlarda 14 × 24,1) cm. eb'adında; mavi, yıldız, kırmızı ve yeşil cetvel içinde, ortada 14 satırlı, kenarda 24 satırlı adi hattat ta'liki yazı. Söz başları mavi, kırmızı veya yıldız. Sahitelerde boş köşeler yıldız nakışlar ile doldurulmuş.

Yap. 1^b — 2^a unvan, ortada nüsha hakkında bir övgü yazılmıştır. Yap. 2^b'de serlevha.

İstinsah kaydı (yap. 120^b): 971 h.

İçindekiler :

1) Yap. 2^b — 109^a (ortada). *Gulistān*,

2) Yap. 1^b — 109^a (kenarda) ve 109^b — 120^b (ortada), *Büstān*.

289. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4162 (Dergi).

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 158 yaprak. 12,6 × 22,3 (8,5 × 20,8) cm. eb'adında; siyah ve yıldız cetvel içinde, ortada 15, kenarda 26 satırlı; kabaca nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Yap. 1^b — 2^a yıldızlı, 1^b'de bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı (yap. 157^a): Rebiülevvel, 999 h.

İçindekiler :

1) Yap. 1^b — 157^a (ortada). *Gulistān*,

2) Yap. 1^b — 150^b (kenarda). *Büstān*.

290. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4161.

Açık kahverengi meşin bir cilt içinde, 204 yaprak. $14,6 \times 23,5$ ($8,5 \times 16,6$) cm. eb'adında. Kalın rengârenk cetveller içinde, ortada 9 satırlı, kenarda 18 satırlı hattat nesta'liki yazı, söz başları kırmızı.

Boş köşeler ile söz başlarının etrafları süslü.

İstinsah kaydı (yap. 204^a): Şahr Amîn (?), tarih yoktur, X./XVI. yüzyıl.

İçindekiler:

- 1) Yap. 1^b — 204^a (ortada). *Gulistān*.
- 2) Yap. 1^b — 204^a (kenarda). *Būstān*.

291. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 459.

Kırmızı meşin bir cilt içinde, 141 yaprak. $20,8 \times 30$ ($12,4 \times 21$) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, ortada 11, kenarda 30 satırlı, nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı veya yaldız. Bazan satır aralarında kelime anlamı verilmiştir.

Yap. 1^a nakışlıdır ve ortada daire biçiminde bir süs vardır. Yap. 1^b — 2^a unvan, 2^b'de güzelce serlevhalar bulunmaktadır.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

İçindekiler:

- 1) Yap. 1^b — 141^b (ortada). *Gulistān*,
 - 2) Yap. 2^b — 132 (kenarda), *Būstān*.
- Bundan sonra kenarlar boştur.

بوستان

292. BŪSTĀN

سعدی

SA'Dİ

Universite kütüphanesi FY 477.

Basma yaldızlı şemseli ve köşebentli, koyu vişne rengi meşin bir cilt içinde, 152 yaprak. $15,1 \times 24,3$ ($7,4 \times 14,3$) cm. eb'adında, mavi ve yaldız

cetvel içinde, 14 satırlı enfes hattat nesta'liki yazı. Söz başları yaldız ve mavi, yazılı yerler altın serpmeli. Yap. 1^b'de güzel bir serlevha.

Yap. 1^a'da daire biçiminde bir süs vardır, içinde

بین همت عالیجنابی || صاحبہ خواجہ مبارک || مکمل شد چنین طرفہ کتابی

yazısı vardır.

İstinsah kaydı (yap. 152^b): تمت علی يد العبد ... علی الحسینی الکاتب فی اواسط شهر ذی قعدة سنه ۹۱۹ .

(«Alī al-Ḥusaynī al-Kātib, zilka'de ortası, 919 h.»).

Baş : بنام خداوند جان آفرین ...

293. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1410.

Baştan başa yaldız basma nakışlı, iç tarafları oymalı son derecede güzel koyu kırmızı meşin cilt, 45 yaprak. 18,6 × 28,6 (9,9 × 17,4) cm. eb'adında, rengârenk vessâle kâğıt, rengârenk cetvel içinde, 4 sütun halinde, 21 satırlı olağanüstü hattat nesta'liki yazı. Söz başları nakışlı müstatiller içindedir ve rengârenktir.

Yap. 1^b — 2^a unvan, 38^a ve 44^b'de olağanüstü güzellikte ve bütün sahifeyi kaplayan minyatürler.

İstinsah (45^a): کتبه ... علی حسینی الکاتب ... فی اواخر ربیع الثانی سنه اثنی وثلثین وتسمایه ... بمدينة هرات

(«Herat, 'Alī al-Ḥusaynī al-Kātib, rebiülahır sonları, 932 h.»).

Yanlarında, mühürde: vakf-i Āşitāna-i mutabarrika.

Nüsha için bk. *Manuscripts orient. ill.*, s. 34 — 35.

294. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 352 (= Rıza Paşa 198).

Basma yaldızlı şemseli, kenarbentli, kahverengi meşin bir cilt içinde, 141 yaprak. 12 × 20,2 (6,4 × 14,8) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 15 satırlı çok güzel nesta'lik yazı. Yap. 1^b'de güzel bir başlık vardır. Söz başları yaldız ile.

İstinsah kaydı: Muhammed Ḥusayn, 22 şevval 949 h.

Baş: aynı.

295. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1253.

Yeni tarzda, yarı meşin, siyah bir cilt içinde, 138 yaprak. $11,3 \times 21,4$ ($6,2 \times 13,6$) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 14 satırlı, güzelce nesta'lik yazı. Söz başları mavi veya yaldız. Haşiye ve satır aralarında pek çok Türkçe notlar vardır. Fazlaca rutubet eseri. Nüsha baştan noksan.

İstinsah kaydı (yap. 138^b): Kaş, Mîr Muhammed Tirmîzî, 949 h.

Baş : ... برو علم یگذره پوشیده نیست ...

İlk başlık yap. 1^b'de na'ttır. Buna göre, ancak ilk yaprak düşmüştür.

296. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 367 (= Rıza Paşa 2001).

Basma yaldızlı şemseli, koyu vişne renginde bir cilt içinde, 134 yaprak. $14,1 \times 19,9$ ($7,1 \times 13,5$) cm. eb'adında; 15 satırlı nesta'lik yazı, söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı: İvaż b. Pîr Kâsim Bağdâdî, 5 rebiülahır 950 h.

Munı yazdım yâdigâr olmağıçün İşidenler bir duâ kılmağıçün.

Sağ kenarda :

کتبه المبد مولا محمد فضولی

هزاران درود و هزاران سلام

زما بر محمد علیه السلام

Baş: aynı.

Bu nüsha çok alelâde bir nüsha ise de, üzerindeki imza büyük Türk şairi Fuzûlî'nindir (bunun için bk. A. Ateş, *Türk dili*, Ankara, 1956, V, 545 — 546. Burada bu sahifenin bir faksimilesi de verilmiştir). Bu yazı şimdilik Fuzûlî'den bize kalan yegâne örnek olduğundan, onun elinde bulunmuş olan bu nüsha ayrıca olağanüstü bir değer kazanmaktadır.

297. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3690.

Basma ve kenarbendli meşin bir cilt içinde, 158 yaprak. $11,4 \times 20$ ($6 \times 12,6$) cm. eb'adında, siyah ve yaldız bir cetvel içinde, 17 satırlı

güzel nesta'lik yazı. Satırlar arasında hemen her kelimenin çok ince kalemle yazılmış Türkçesi vardır. Söz başları kırmızı. Kelimeler çok zaman ince bir kalemle harekelenmiş.

Yap. 1^b'de kitabın adını ihtivâ eden güzel bir serlevha.

İstinsah: Racab b. Hayr al-Dîn al-İstanbûlî, 1 zilka'de 966 h.

298. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3693.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 147 yaprak. 13,4 × 22 (7,3 × 15,6) cm. eb'adında; mavi ve yıldız cetvel içinde, 15 satırlı güzelce nesta'lik yazı, yap. 1^b'de bir başlık, söz başları kırmızı. »

İstinsah kaydı: başta, numarasız bir yaprağın iç tarafında, 993 h.

299. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1144 (= Halis Ef. 5297).

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 141 yaprak. 10,1 × 16,6 (5,8 × 11,5) cm. eb'adında; yıldız cetvel içinde, 15 satırlı, güzelce nesta'lik yazı. Yap. 1^b'de bir serlevha. Nüshada metne dokunmamış kurt yenikleri vardır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

300. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1411.

Yeni, koyu kırmızı meşin bir cilt içinde, 152 yaprak. 15,3 × 24,8 (6,8 × 14,9) cm. eb'adında, rengârenk cetvel içinde, 14 satırlı hattat nesta'liki yazı. Söz başları yıldız ve nakışlı müstatiller içinde beyaz, hâşiyeler bütün güzel nakışlı.

Yap. 1^b — 2^a, ortada silinmiş minyatürler var. Yap. 1^b'de serlevha, 2^b ve 3^a tezhipli. Bütün nüsha altın serpmeli.

İstinsah: Şâh Muhammed al-Kâtib, X./XVI. yüzyıl.

301. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 6.

Yıpranmış, tamir görmüş, alelâde kahverengi meşin bir cilt içinde. 255 yaprak. $14,2 \times 22,9$ ($7,6 \times 16,6$) cm. eb'adında; kırmızı cetvel içinde, 16 satırlı adi nesta'lik yazı; Farsça metin kalın kalemle, Türkçeye tercümesi ince kalemle yazılmıştır.

Yap. 1^b'de adi bir serlevha; yaprak 2 sonradan eklenmiş.

İstinsah: Recep sonları, 1031 h.

Baş : بنام خداوند جان آفرین حکم سخن در زبان آفرین ...
جان یارادجی خداوند نامیله باشلرن بر حکیمدر که سوز دلدہ یارادجدر

Nüshada çevirenin kim olduğunu gösterecek bir kayda rastlanmamaktadır.

302. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 160.

Tamir görmüş meşin bir cilt içinde, 164 yaprak. $9,8 \times 14,8$ ($5,5 \times 10,7$) cm. eb'adında, kırmızı cetvel içinde, 13 satırlı adi nesta'lik yazı. Satır arasında veya haşiyelerde Türkçe kelime anlamları veya izahlar vardır. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı: Muşafâ al-Mavlavî, safer sonları, 1090 h.

303. AYNİ ESER (Noksan)

Universite kütüphanesi FY 72.

Ebrû kâğıt kaplı, yarı meşin bir cilt içinde, 7 yaprak. $13,1 \times 21$ ($6,2 \times 12$) cm. eb'adında; her sahifede 4'ü ufkî, 12'si mail yazılmış 16 satır vardır; boşluklar yıldızla yapılmış şekillerle doldurulmuştur; kâğıt kenarları başka renktedir. Mavi ve yıldız cetvel içinde, hattat ta'liki yazı. Yap. 1^b'de güzel bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı: Tabrîz, Hasan, zilhicce sonları, yıl yoktur. X./XVI. yüzyıl. Nüsha *Büstân*'ın başlarından küçük bir parçadan ibârettir.

304. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3694 mükerrer.

Basma şemseli ve kenarbendli, içi çok güzel oymalı bir cilt içinde, 140 yaprak. Miklebi kopmuş. $15,3 \times 24,6$ (7×15) cm. eb'adında, mavi, yıldız ve yeşil cetvel içinde, 15 satırlı, çok güzel nesta'lik yazı. Yazılı yerler altın serpmeli. Yap. 1^b'de çok ince bir serlevha vardır; her söz veya hikâye başı tezhipli ve nakışlıdır.

İstinsah kaydı: Mîr Muhammed, tarih yoktur, X./XVI. yüzyıl.

305. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3694.

Meşin, yıpranmış bir cilt içinde, 122 yaprak (sondan noksan). $15 \times 24,3$ ($7,8 \times 15,2$) cm. eb'adında, mavi, yıldız ve kırmızı cetvel içinde, 15 satırlı, çok güzel bir ta'lik yazı. Söz başları mavi, yıldız veya kırmızı. Yap. 1^b'de güzel bir serlevha. Haşiyelerin kâğıtları rengârenk ve yıldız serpmeli. Sonlarda yazılı kısımlar, kenarlardan, cetvel yerlerinden ayrılmış.

Sonu düşmüş olduğundan istinsah kaydı yoktur, X./XV. yüzyıl.

Bu nüshada *Büstân*'da bulunan en son hikâye vardır, bundan dolayı yalnız bir yaprak noksan olmalıdır.

306. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3693 mükerrer.

Tamir görmüş basma şemse ve kenarbentli bir cilt içinde, 145 yaprak. Ciltte ve kenarlarda biraz kurt yeniği var. $10,8 \times 18,9$ ($5,3 \times 12,3$) cm. eb'adında, mavi ve yıldız cetvel içinde, 15 satırlı, güzelce nesta'lik yazı. Yazılı kısımlar altın serpmeli; söz başları kırmızı. Yap. 1^b — 2^a tezhipli.

İstinsah kaydı: Kâsim al-naḥîf. Tarih yoktur, X./XVI. yüzyıl.

307. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1609.

Yeni tarzda yarı meşin bir cilt içinde, biraz yıpranmış bir cilt içinde, 130 yaprak. $20,5 \times 13,3$ ($14,7 \times 7$) cm. eb'adında, siyah ve kırmızı cetvel

içinde, 17 satırlı rık'aya benzer bir nesta'lik yazı; söz başları kırmızı mürekkep ile. Haşiyelerde sık-sık kelime anlamları ve bazan nüsha farkları yazılıdır.

İstinsah kaydı yoktur, XII./XVIII. yüzyıl.

308. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3692.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 127 yaprak. 15 × 20.8 (7,8 × 13,6) cm. eb'adında; 17 satırlı şahsî bir nesta'lik yazı; söz başları kırmızı. Ekseriya kenarlarda veya satır aralarında kelime ve beyit anlamları yazılmıştır.

İstinsah tarihi yoktur, XII./XVIII. yüzyıl.

انتخاب بوستان

309. İNTİHÂB-İ BŪSTÂN

Bŭstân'dan yapılmış bir seçme olup, nüshada kim tarafından yapıldığını gösteren bir kayıt yoktur.

Nuruosmaniye 3680 mükerrer.

Ebrû kâğıt kaplı, yarı meşin, yıpranmış bir cilt içinde, 22 yaprak. 12,5 × 20,4 (6 × 11) cm. eb'adında; mavi, siyah yıldız ve yeşil cetvel içinde, ortada 6, kenarda 1 satırlı, güzel bir ta'lik yazı. Yap. 1^b'de güzel bir başlık vardır. Öteki sahifelerin kenarları nakışlıdır.

İstinsah kaydı yok, XI./XVII. yüzyıl.

Baş: aynı.

Son : اگر دعوتم رد کنی ور قبول من و دست و دامان آل رسول

انتخاب بوستان

310. İNTİHÂB-İ BŪSTÂN

Bundan önceki seçmeye benzemeyen ve kim tarafından yapıldığı anlaşılmayan bir *Bŭstân* seçmesi.

Nuruosmaniye 2633/3. Yaprak 132^b – 149^a.

13,6 × 22,6 (6,7 × 14,4) cm. eb'adında, 14 satırlı, çok güzel nesta'lik yazı, 'Alā' al-Dīn Muḥammed al-Haravī tarafından, Herat'ta 919 h. yılında istinsah edilmiştir. Nüsha için bk. nr. 372.

Baş : ... بنام خداوند

Son : ... بضاعت نیاوادم

انتخاب بوستان

311. INTIḤĀB-İ BŪSTĀN

Kimin tarafından yapıldığı anlaşılamayan, fakat bundan önceki seçmelerden ayrı olan bir *Būstān* seçmesi.

Nuruosmaniye 3695.

Yarı meşin bir cilt içinde, 20 yaprak. 13,7 × 14,1 (7,1 × 14,5) cm. eb'adında, mavi ve yıldız cetvel içinde, 13 satırlı, güzel nesta'lik yazı. Yap. 1^b'de kitabın adını ihtiva eden güzel bir serlevha vardır. Söz başları mavi.

İstinsah kaydı: 'Abd al-Vāhid al-Maḥadī. Tarih yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş ve son: Eserin aslının aynı.

312. AYNI ESER

Universite kütüphanesi FY 507.

Ebrû kâğıt kaplı, yarı meşin bir cilt içinde, 22 yaprak. 10,4 × 19,8 (6,8 × 13,1) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 12 satırlı olağanüstü hattat nesta'liki yazı. Söz başları nakışlı ve yıldızlı müstatiller içinde olup, yıldız üzerine beyazla yazılmıştır. Yazılı yerler altın serpmeli.

Yap. 1^b'de serlevha.

İstinsah kaydı (yap. 22^a): Şāh Maḥmūd Nīşābūrī, tarih yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş ve son: Asıl eserdekini aynı.

شرح بوستان

سودی

313. ŞARH-İ BŪSTĀN

SŪDÎ

Osmanlı yazarları arasında Farsçayı en iyi bilen ve İran şiir edebiyatını en iyi anlayan bir şahsiyet olarak tanınan Sūdî Bosna'nın Foça kasabasındandır. Diyarbakır'da bulunmuş, İstanbul'a gelince, İran edebiyatının *Maşnavî*, *Dīvān-i Hāfiz* v.b. gibi bir çok şaheserlerini Türkçe şerh ve bu dile tercüme etmiştir. Kendisi İstanbul'da ölmüştür. Bk. *Osmanlı müellifleri*, I, 323 — 324.

Sūdî'nin ölüm yılı olarak gösterilen 1005 (1596/1597) yılı her halde doğru değildir. Çünkü burada tavsif edilen eseri 1006 (1597/1598) yılında, Hāfiz *Dīvān*'i şerhini de 1007 (1598/1599)'de tamamlanmıştır (aşağıya bk.) O halde Sūdî bu yılda veya bundan sonra ölmüş olmalıdır.

Sūdî'nin *Būstān*'a yazdığı bu şerh dostu Ömer Efendi adındaki bir şahsın isteği üzerine kaleme alınmıştır. Türlü yerlerde redd-i Şam'î (ileriye bk.), redd-i Surūrî kayıtları bulunduğundan, bu şerh bunlardan, yani Şam'î ile Surūrî'nin *Būstān* şerhlerinden sonra meydana getirilmiştir. En sonunda bulunan bir şiirden şerhin 2 şevval 1006 (=9 Mayıs 1597)'da ramazan bayramında ve baharda tamamlandığı anlaşılmaktadır.

Başka nüshalar için bk. *Topkapı Sarayı, Türkçe*, II, 79 — 80.

Nuruosmaniye 3957.

Tamir görmüş, basma şemse ve kenarbentli meşin bir cilt içinde, 721 yaprak. 16 × 26,7 (9,5 × 19,3) cm. eb'adında, siyah ve yaldız cetvel içinde, 27 satırlı kalın kalemle, nesih yazı. Haşiyelerde redd-i Şam'î, redd-i Surūrî gibi kayıtlar vardır. *Būstān* metninin üzerine kırmızı çizgi çizilmiş, tercümeleler kırmızı ile.

Istinsah kaydı: Muḥammed b. 'Alā' al-Dīn al-Belgrādī, cumartesi 20 şaban 1032 h.

Baş : الحمد لله الذى خلق الانسان من حمأ مسنون ...

Son : قد تم شرح كتاب بوستان بعون الملك المنان على يد ... سودى فى تانى العيد والشوال من سنة غو (١٠٠٦) تاريخ نظم

Şu dem kim âhir oldu Şerḥ-i Būstān
Be-avn-i hâlik-i hannân u mennân
Meh-i şevvalin ikinciydi rûzı
Dahi îd-i siyâmın ey suhandan
«Gav» idi hem sene ol demde ey yar
Dahi evvel bahâr u vakt-i seyran
Saâdet bulsun okuyup yazanlar
Dahi sehv u hatâsın düzen insan.

314. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3691.

Adi bir meşin cilt içinde, 130 yaprak. 11,6 × 20,5 (6,3 × 15,5) cm. eb'adında. 17 satırlı nesta'lik yazı. Kırmızı cetvel içinde, söz başları kırmızı. Şerhler haşiyelere veya satır aralarına yazılmış ve beytin şerhinin altına Sūdî kelimesi yazılmıştır. Bazañ araya ibrik veya cami minberi vesaire şeklinde kesilmiş kâğıtlardan şukkalar konulmuş ve beyitlerin şerh ve tercümeleri onların üzerine yazılmıştır.

İstinsah kaydı: Sūdî, 28 ramazan 1092 (I). Asıl müstensih eserin sonundaki manzum kıt'ayı bozmuş ve aslına kıyasla çok kısalttığı bu nüshayı Sūdî'nin kendi müsveddesi gibi gösterecek şekilde değiştirmiştir.

Baş : ... محمول ایله خداوند که دله سوز ...

شرح بوستان

شمی

315. ŞARH-İ BŪSTÂN

ŞAM'Î

Tanınmış Osmanlı mutasavvıf ve yazarlarından olan Şam'î, yani Şam' Allāh Şam'î Perezrinlidir. Önemli bir çok Farsça esere (meselâ, *Pand-i 'Atfâr* v.b.) şerhler yazmıştır. Bk. Latîf *Tezkire*, s. 210; *Sicill-i osmanî*, III, 170; *Osmanlı müellifleri*, II, 258; *Kaşf al-zunûn*, I, 795.

Şam'î, kaynaklara göre, 1000 (1591/1592) veya 1005 (1596/1597)'te ölmüştür. Fakat yazarımız ileride bir nüshası tavsif edilecek olan Cāmî'nin *Tuḥfat al-aḥrār* adlı eserinin şerhini 1009 (1600/1601)'da tamamlamıştır, bir *Maşnavî* şerhinde de bu tarih görülmektedir. Bundan dolayı, onun ölüm tarihi ancak bu yılda veya daha sonra olmalıdır.

Diğer yazmaları için bk. *Topkapı sarayı, Türkçe*, II, 76.

Nuruosmaniye 3956.

Tamir görmüş, basma şemseli bir cilt içinde, 472 yaprak. 13 × 20 (6,4 × 14,4) cm. eb'adında, siyah ve yıldız cetvel içinde, 19 satırlı; Farsça metin kırmızı ile, adi ta'lik yazı, Türkçe tercüme ve şerhler adi bir nesih yazı ile.

İstinsah: Darviş 'Alî b. Maşûr, 3 recep 1025 h.

Baş : ... حمد بی عد وثناء بی حد اول صانع ذو الجلاله که بوستان کون و مکان ...

دیوان
316. DĪVĀN

سعدی

SA'DÎ

Sa'dî'nin *Dīvān*'ının ayrı el yazması nüshaları çoğu zaman *Kulliyāt* içinde görülmüş olan tertipte (bk. burada ilk nüsha, nr. 2, 3, 4, 5, 6, 11) değildir. Bundan başka bu *Dīvān* nüshaları belki onun hayatının türlü devirlerindeki nüshalardan geldikleri için, yine çoğu zaman kendi aralarında da bir benzerlik göstermezler.

Sa'dî *Dīvān*'ının da pek çok el yazması nüshalarına tesadüf olunur (yukarıda gösterilen kaynaklara bk.). Bu yerlerde kaydedilmemiş olan şu önemli nüshayı kaydetmek lâzımdır: *Taşkent*, II, 78 (722 = 1321 tarihli eski bir nüsha).

Tavsifi verilen birinci nüsha dahi bu en eski nüshalar arasında bir yer alabilecek eskiliktir.

Universite kütüphanesi FY 1125 (= Halis Ef. 5166).

Tamir görmüş, devrine ait kahverengi meşin bir cilt içinde «sefine» şeklinde, 185 yaprak. 26,4 × 17 (19 × 11) cm. eb'adında; kırmızı cetvel içinde, 19 satırlı, çok muntazam ve açık nesih yazı; söz başları, beyitlerin son kelime veya harfleri, mahlas kırmızı mürekkep ile. Yap. 1^a'da muahhar zamanlarda yapılmış yaldız serlevha.

İstinsah kaydı yoktur, VIII./XIV. yüzyıl başları. Belki biraz daha eskidir.

Baş : فضل خدای را که تواند شمار کرد
یا کیست آنکه شکر یکی از هزار کرد ...

Bundan sonra bir na't ile mersiyele geliyor. Yaprak 4 ile 5 arasında atlama vardır. Zira 4^b'de başlamış olan bir mersiye bitmeden, 5^a'da bir başlık olmaksızın, hemen gazeller başlıyor. Yap. 5^a — 169^b hiç bir tertibe konulmamış gazeller. Yap. 164^b'den sonra da bir atlama vardır; 164^a'daki gazel noksan kalmış, sonradan eklenmiş bir kâğıtta, yeni bir yazı ile tamamlanmıştır.

Yap. 166^a — 187^a kıt'alar,

Yap. 181^b'de bir ilâve gazel vardır ki, son beyti şudur :

خوش آمد نیست سعدی را درین زندان جسمانی
اگر تو یک دلی با او چو او در عالم جان آ

Bundan sonra, yine böyle eski bir yazı ile, «kaili» belli olmayan bir kaç kıt'a vardır.

317. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 210 (Dergi).

Kahverengi meşin bir cilt içinde, 94 yaprak. 12,1 × 19,6 cm. eb'adında, her kısmın başında olağanüstü incelikte bir serlevha var. Çok güzel hattat nesta'liki yazı, fakat bütün kısımlar ayrı ayrı kalemler tarafından yazılmıştır.

1) Yaprak 1^b — 53^a. *Dīvān-i Sa'dî*.

6,3 × 12,6 cm. yazı eb'adında. 14 satır. Nesta'lik yazı.

İstinsah (Yap. 53^a): 929 h.

Baş : سپاس و حمد بی پایان خدا را ...

Bundan ve kısa bir na'ttan sonra, alfabe sırasıyle, gazeller, yap. 51^b — 53^a'da bir kaç kıt'a bulunmaktadır.

Görüldüğü üzere bu *Dīvān*'ın tertibi ve muhtevası bundan önce tavsif edilen nüshaya uymamaktadır. Krş. *Kulliyāt*, 2. nüsha, nr. 16.

انتخاب غزلیات

318. INTİHĀB-İ ĞAZALİYĀT

Sa'dî'nin gazellerinden kim tarafından yapıldığı bilinmeyen çok küçük bir seçmedir.

Ayasofya 3946/3. Yaprak 58^b — 63^a. 879 h.

Baş : گر ماه من بر افکنند از رخ نقاب را ...

گلستان

سعدی

319. GULISTĀN

SA'DÎ

Bk. burada ilk *Kulliyāt* nüshası, nr. 15.

Nuruosmaniye 3813 m. /2. Yaprak 160^b — 264^a. 930 h.

Nüsha için bak. nr. 448.

Baş : منت خدای را ...

320. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1339.

Kapakları ve miklebi minyatürlü lake cilt içinde, 107 yaprak. $21 \times 33,4$ ($10 \times 17,6$) cm. eb'adında; kâğıt «vassâle», kenarlar rengârenk ve türlü nakışlı; 12 satırlı, çok güzel hattat nesta'liki yazı. Söz başları kırmızı. Yap. 1^b — 2^a unvan.

Yaprak 49^b, 71^b ve 86^b'de bütün sahifeyi kaplayan minyatürler.

İstinsah (yap. 107^a): Şâh Hüsayn b. Fahr al-Dîn 'Alî al-Şihâbî, 922 h.

Baş : aynı.

321. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4160.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 73 yaprak. $12,3 \times 19,2$ ($7,4 \times 12,2$) cm. eb'adında; rengârenk cetvel içinde; ortada 10, kenarda 24 satırlı, adi nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

Yap. 1^b'de güzel bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XI. h. yüzyıl.

322. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4159.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 89 yaprak. $9,9 \times 17,5$ ($5,8 \times 13,5$) cm. eb'adında, kırmızı cetvel içinde, 19 satırlı, kaba bir nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Yaprak 86^a — 89^a'da «kaili» gösterilmemiş rubâîler vardır.

Baş : ای کرده غمت ظارت هوش و دل ما
عشق تو شده خانه فروش دل ما ...

Bu rubâîler Sa'dî'nin değildir, çünkü meselâ *Kullîyât* (nşr. M A. Furûğî) Tahran, 1320 ş.'de mevcut değildir.

ایات گلستان

323. ABYĀT-I GULISTĀN

Universite kütüphanesi FY 124.

Yarı meşin bir cilt içinde, 88 yaprak. 12,5 × 18,8 (6,2 × 12) cm. eb'adında. 7 satırlı adi bir nesta'lik. Söz başları kırmızı veya mavi. Satır aralarında her kelimenin Türkçe karşılığı verilmiştir. Bazan kenarlarda tam olarak da tercümelere vardır.

İstinsah tarihi yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Baş : منت خدای را ...

Bu nüshada, bundan sonra yalnız *Gulistān*'da bulunan kıt'alar yazılmış, mensur kısımlar atlanmıştır. Bunun kim tarafından böyle yapıldığına dair nüshada bir kayıt yoktur.

شرح دیباچه گلستان

324. ŞARH-I DİBĀÇA-I GULISTĀN

لامعی چلبی

LĀMÎ'Î ÇELEBÎ

Çok tanınmış osmanlı şair, bilgin ve sûfilerinden olan Lâmi'î Çelebî'nin tam adı Şayh Maḥmūd b. 'Osmān'dır. Bursada doğmuş (887 = 1473) ve aynı şehirde ölmüştür (957 = 1550). Hayatı ve eserleri için bk. *İstam Ansiklopedisi*, 1955, VII, 10 – 14, A. Karahan tarafından yazılmış Lâmi'î maddesi, bütün kaynaklar burada gösterilmiştir.

Gulistān'ın yalnız önsözünün şerhi olan aşağıda tavsif edilen eseri, boş bir zamanında, bir arkadaşının tavsiyesi üzerine, yazılmış (bk. yaprak 103^b). hâtimesine göre, 9 recep 910 (= 17 aralık 1504)'da, kış ortasında tamamlanarak, temize çekilmiştir.

Nuruosmaniye 4049.

Tamir görmüş, yıpranmış, basma şemseli, kahverengi meşin bir cilt içinde, 105 yaprak. 11,3 × 20,2 (6 × 13,3) cm. eb'adında, kırmızı cetvel içinde, 15 satırlı açık nesih, şerh edilen kelimeler kırmızı.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş : یا من تمالی عن ثناء الخلائق جناب قدسک ... اما بعد بر صبح کیم ابواب

سعادت مفتوح ... ایدی ...

Eserde Farsça hakkında kısa bir önsöz vardır, sonra yap. 7^a'da asıl şerh başlar.

شرح گلستان

سروری

325. ŞARH-I GULİSTÂN

SURŪRİ

Çok değerli osmanlı bilginlerinden ve kadılarından biri olan Muş-
tafâ b. Şa'bân Surūrî (ölm. 969 = 1561, bk. burada nr. 240)'nin *Şarh-i*
Gulistân'ı, *Gulistân*'ın Arapça şerhi olup, yukarıda gösterilen yerde anı-
lan şehzade Mustafa için yazılmıştır.

Aşağıda tavsifi verilen nüsha, yazarın kendi eliyle yazdığı nüsha
olarak, çok değerlidir. Bunun sonundaki bir kayıttan, eserin 957 rebiül-
ahırında (= haziran 1550) tamamlandığı anlaşılmaktadır.

Nuruosmaniye 4045.

Basma şemseli, kahverengi meşin bir cilt içinde, 200 yaprak. 13,8 ×
19,8 (7,5 × 15,5) cm. eb'adında; 19 satırlı nesta'lik yazı. Söz başları
kırmızı, metinlerin üzerine kırmızı çekilmiş. Bazan haşiyelerde tashihler
vardır.

İstinsah kaydı (yap. 200^b): تم شرح گلستان فی آخر ربیع الآخر سنة سبع
وخمسين و تسعمائة فی بلدة [ر] کلیه حیت عن البلیة وتم کتابته فی اواخر ذی القعدة سنة احدى
وستين وتسعمائة...

(«*Gulistân* şerhi 957 yılı rebiülahırında E[re]kliye şehrinde bitti.
Yazılması 961 yılı zilka'desinin sonunda bitti. Şarih Surūrî çeşitli kalem-
ler ile yazdı»).

Baş : الحمد لله الذى جعلنى من علماء البيان ... و بعد فان العبد ... سرورى الفقير كان
منطقاً عن الناس ...

326. AYNI ESER

Nuruosmaniye 4044.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 163 yaprak. 14,7 × 21 (7,7 × 13,7) cm.
eb'adında, mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 21 satırlı adi nesta'lik
yazı; metnin üzerine kırmızı çizgi çekilmiş. Yap. 1^b'de bir serlevha var.
Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı (yap. 163^a): Mısır, Ahmed b. İsmâ'îl Ğucduvânî,
1003 h.

Baş: aynı.

شرح گلستان

شمی

327. ŞARH-I GULİSTÂN

ŞAMÎ

Sa'dî'nin *Būstān*'ını da şerh etmiş olan Şamî'nin (ölm. 1008=1600/1601'den sonra, bk. burada nr. 315) bu eseri, önsözünde anlatıldığı üzere, kendisinden Farsça okumakta olan Muhammed Çelebi adında bir zatın isteği üzerine, müsveddesiz olarak, beş ayda tamamlanmıştır. Fakat bu nüshada hangi yılda tamamlandığı kaydedilmemiştir.

Başka nüshaları için bk. *Topkapı Sarayı, Türkçe, II, 74.*

Nuruosmaniye 4046.

Biraz yıpranmış kahverengi, şemseli meşin bir cilt içinde, 249 yaprak; 14 × 21,5 (7,2 × 14,5) cm. eb'adında; 17 satırlı, nesta'lik yazı, Arapçalar nesih yazı ile. Söz başları kırmızı, metnin üzerine kırmızı çizgi çekilmiş ve hareketli, haşiyelerde pek çok notlar vardır.

İstinsah (yap. 249^a): Mîr Buḥārî zâviyesi (Bursa), Yaḥyâ b. Muḥammed b. 'Abd al-Raḥman... al-Naḫşbandî, pazar, cemaziyelevvel, 981 h.

Baş : سپاس بی پایان اول صانع بی نظیره که گلستان جهان صنعی آفتابندن بر ذره ...
(آ ۲) بده بو جور زمان ایله شکسته حال ... شمی که ... کوشه وحدتده فارغ البال ...
ایدم ...

328. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4048.

Ebrû kâğıt kaplı, yarı meşin bir cilt içinde, 186 yaprak. 13,9 × 19,8 (7,9 × 16) cm. eb'adında; kırmızı cetvel içinde, 23 satırlı adi nesta'lik yazı, söz başları kırmızı, metin üzerine kırmızı çekilmiş. Nüshada biraz rutubet eseri vardır.

İstinsah kaydı (yap. 186^b): Yaḥyâ b. İbrâhîm H'āca, 1011 h.

Baş: aynı.

329. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4047.

Yıpranmış ve bir tarafı kopmuş, kahverengi meşin cilt içinde, 207 yaprak; 14,2 × 21,3 (7,5 × 15,7) cm. eb'adında; 21 satırlı, güzelce nesih yazı, metin kırmızı ile yazılmış, söz başları kırmızı, daha kalın kalemle, bazan haşiyeler vardır.

İstinsah (yap. 207^a): 'Abdî b. Muḥammed al-Zāhirî, çarşamba, zilka'-de 1047 h.

Baş: aynı.

شرح گلستان

سودی

330. ŞARH-I GULİSTÂN

SÜDİ

Būstān'ı da şerh etmiş olan Sūdî (ölm. 1006 = 1597/1598'den sonra, bk. burada nr. 313)'nin bu şerhi, sonundaki tarih kıt'asından anlaşıldığı üzere, 3 safer 1004 (8 ekim 1595)'te tamamlanmıştır.

Başka yazmaları için bk. *Topkapı Sarayı, Türkçe*, II, 75.

Nuruosmaniye 4042.

Çok yıpranmış kahverengi bir cilt içinde, 384 yaprak. 14,7 × 26,6 (8 × 19,8) cm. eb'adında; kırmızı cetvel içinde, 31 satırlı, işlek bir nesih yazı. Söz başları kırmızı, metnin üzerine kırmızı çizgi çekilmiş. Kenarlarda reddedilen şarihlerin adları vardır.

İstinsah kaydı (yap. 384^a): Hâcî Muştafâ al-Bōsnavî, 1083 h.

Baş: Hazret-i Şayh besmele zikrinden sonra hadis-i şerife iktidâ edip...

Son: Eş'ar-i Arabda ve evzânında kaasırlar imiş...

Haşiyede: Şu dem kim şerhe hâtif dedi temmet
 Ğad idi sorar isen sâl-i hicret (1004 h.)
 Safer mâhının üçüncüydü rûzi
 Ki teknilini mevlâ kıldı rûzi
 Mubârek olsun okuyup yazana
 Dahî sehv u hatâsını düzene.

331. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4043.

Ciltsiz, 481 yaprak. 14 × 20,4 (9,1 × 15) cm. eb'adında; 25 satırlı kaba nesih yazı, metinlerin üzerine kırmızı çizgi çekilmiş. Söz başları kırmızı. Haşiyelerde bazan notlar var.

İstinsah kaydı (yap. 481^a): Muştafâ b. Muhammed al-İstanbülî, 26 zilka'de 1087 h.

گل خندان ترجمہ گلستان

محمد اسعد

332. GUL-I HANĀN TERCEME-I
GULİSTĀN

MEHMED ES'AD

Osmanlılar devrinin tanınmış edip ve bilginlerinden olan Mehmed Es'ad meşhur müverrih ve şeyhulislâm Hoca Sa'deddin Efendi'nin ikinci oğludur, kendisi de şeyhulislâm olmuştur. 10 muharrem 978 (14 haziran 1570)'de doğmuş ve 14 şaban 1034 (22 mayıs 1625)'te ölmüştür. Eyüp'te babasının yanına gömülmüştür. Bk. al-Murādî, *Hulōşat al-aşar*, I, 396; *Sicill-i osmanî*, I, 330; *Osmanlı müellifleri*, II, 22 — 23.

Bir çok eserlerin yazarı veya mütercimi olan Mehmed Es'ad'ın bu *Gulistân* tercümesi Sultan Ahmed I. (1012 — 1026 = 1603 — 1617)'e ithaf edilmiştir ve uzun önsözünde bulunan bir beyitten (Nuruosmaniye 4204, yaprak 14^a) eserine *Gul-i HanĀn* adını verdiği anlaşılmaktadır.

Nuruosmaniye 3736.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde 356 yaprak. 18,2 × 28 (8,9 × 18,5) cm. eb'adında, 15 satırlı, iri harfli nesih yazı. Farsça şiirler, âyet ve hadisler kırmızı ile belirtilmiş.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Baş : حمد وسپاس وشکر بی قیاس اول واهب عقول وحواس اولان رب الناس ...

Asıl tercüme yaprak 15^a'da başlar.

Son: Lutf edüp Es'ad-i biçâreyi yâd eylen

Söylen as'îdhu ilâhî ma' camî'i 's-su'adâ

Âhirin âkibetin hayr ede Hak cümlemizün

Hatama 'llâhu lanâ kâtibatan bi 'l-ḥusnâ

333. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4203.

Basma şemseli, siyah meşin bir cilt içinde, 353 yaprak. 17,7 × 28,8 (10 × 19,4) cm. eb'adında, mavi cetvel içinde, 15 satırlı, iri harfli, baştan başa harekeli nesih yazı. Metin kırmızı. Haşiyelerde bazan «fevâid» vardır. Yap. 1^b'de serlevha.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Baş ve son: aynı.

334. AYNÎ ESER

Nuruosmaniye 4204.

Basma şemseli, kahverengi meşin bir cilt içinde, 357 yaprak. 18 × 29,3 (10,4 × 19,2) cm. eb'adında, mavi çizgili cetvel içinde, 15 satırlı, iri harfli, baştan başa harekeli nesih (4203'ün aynı gibi), metin kırmızı, haşiyelerde nr. 4203'teki «fevâidin» aynı vardır. Yap. 1^b'de bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Baş ve son: aynı.

ریاحین القلوب

امیر سید علی الحسینی

335. RAYĀHĪN AL-ḲULŪB

AMİR SAYYİD 'ALÎ
AL-ḤUSAYNÎ

Gulistān'in nazma sokulmasından meydana gelmiş olan *Rayāhīn al-ḳulūb*'ün yazarı olan Amīr Sayyid 'Alī al-Ḥusaynī hakkında kaynaklarda bir kayda rastlanmamaktadır. Ancak eserin bitiş bölümünde (yaprak 116^a), bizzat şairin söylediğine göre, eser rebiülevvel 860 (şubat 1456) 'ta Sultan Ḥalīl zamanında sona ermiştir. Burada anılan hükümdar hakkında medihli şu bir kaç beyit de bulunmaktadır:

مشتصد گذشت شصت ز هجرت که این بیان جاری شد از ریاحین دل بر سر زبان
در حین دولت شرف خلق روزگار در شهر رابع اول شده ختم این اشعار
سلطان خلیل سایه حق بر عوام و خاص روشن روان شیخ زمان منبع خواص ...

Burada anılan hükümdarın 821 — 872 (1418 — 1462) yıllarında hüküm sürmüş olan Şirvānşāh Sulṭān Ḥalīl olması muhtemeldir.

Nuruosmaniye 3930 mükerrer.

Basma şemseli, açık kahverengi bir cilt içinde, 117 yaprak. 13,4 × 22,4 (8,3 × 15,7) cm. eb'adında, mavi ve yaldız cetvel içinde, 17 satırlı, şahsî nesta'lik yazı. Söz başları mavi, yeşil, kırmızı. Yap. 1^b'de bir başlık var.

İstinsah kaydı: Perşembe, 20 zilhicce 863 h.

Baş: حمد و ستایش صد روح بر کزین ترکیب دار مختلف ارکان بهم قرین ... (کذا)

(آثار)

اوحدالدين كرماني

336. (AŞĀR)

AVHAD AL-DİN KİRMĀNĪ

Avhad al-Dīn (Abū) Hāmid b. Abi 'l-Faḥr al-Kirmānī, Faḥr al-Dīn 'Irāqī gibi, büyük, gezgin İran sūfilerinden biridir. Kaynaklarda hakkında müphem ve çok kısa bilgiler bulunmaktadır. *Manāḳib-nāma*'si, şimdi üç nüshası ile bir Türkçeye tercümesi malum olduğu (*Manāḳib-i Avhad al-Dīn Kirmānī*, Edirne, Selimiye kütüphanesi, nr. 2140, sondan biraz noksan; İstanbul, Nafiz Paşa, nr. 1119; Karaman kütüphanesi, nr. 2, bu son nüsha için bk. M. C. Ş. Tekindağ, *Son Osmanlı-Karaman münasebetleri hakkında araştırmalar, Tarih dergisi*, 1963, XIII, 47, not 17; Gelibolulu Muḥy al-Dīn'in *Tercüme-i Manāḳib-i Avhad al-Dīn Kirmānī*, Konya, İzzet Koyunoğlu kütüphanesi, nr. 2016, sondan biraz noksan) halde, bu büyük şeyhin hayatı hakkında etrāflı bir araştırma yapılmamıştır. *Manāḳib-nāma*'sine göre, Kirman Selçukluları neslinden olan Avhad al-Dīn Kirmānī, Bağdad'da ciddī bir tahsilden sonra, gezgin bir sūfī olarak, bütün islām ülkelerinde, özellikle Anadolu'nun bir çok şehirlerinde (Kayseri, Konya, Malatya, Sivas, Ahlat v.b.) bulunmuş, İbn al-'Arabī, Şams-i Tabrīzī ve başka büyük sūfiler ile görüşmüştür. Ölümü 697 (= 1297/1298) yılındadır (onun ölüm yılı olarak bazan gösterilen 635 = 1237/1238 yılı doğru olamaz). Bk. *Habīb al-siyar*, III, 116; *Nafahāt tercümesi*, s. 660 — 663; *MF*, I, 89 — 94; *R'Ā*, s. 37 — 38; *Hayāmpūr, FS*, s. 70.

Üniversite kütüphanesi FY 474.

Bu ciltte, 416 — 424, 430, 16 — 29, 309 — 383'e kadar devam eden eski sahife rakamları görülüyor; yani nüshada yaprakların yeri sonradan çok değiştirilmiştir.

17,3 × 24,8 (12,2 × 18,2) cm. eb'adında, 4 sütun halinde, 19 satırlı, güzel nesta'lik yazı. 898 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 515.

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b — 8^b. *İntihāb-i Mişbāḥ al-arvāḥ*.

Mişbāḥ al-arvāḥ Avhad al-Dīn Kirmānī'nin nüshaları oldukça nadir olan tasavvufi bir mesnevisidir. Biraz ileriye bk.

Burada nüsha, adından anlaşıldığı üzere, tam olmayıp, bir seçmeden ibarettir. Bundan başka bu nüsha sondan noksandır, çünkü birden bire kesilmektedir. Esasen nüshada bulunan eski bir sayıda rakamlar

424'ten birden bire 430'a geçer ki, bu da aradan altı yaprağın düşmüş olduğunu gösterir.

Baş : چو نرغ صبح گشت غرا شد طره آسمان مطرا ...
 Son : در صفت حظیره فوس ...
 زانست توقفم درین بوم کاینست مرا مقام معلوم.

2) Yaprak 9^a—^b. *Rubā'iyāt*.

Avhad al-Dīn Kirmānī'nin rubâîlerinden (ileriye bk.) seçilmiş bir kaç rubâiden ibarettir.

Baş : عیسی که مهبیاست رها نتوان کرد ...

3) Yaprak 10^b — 17^b. 2 *terci-bend*

a) Yaprak 10^b — 14^a.

Baş : در خرابات عاشقان کویست و اندر آن خانه پری روئست ...
 Son : من و آن دلبر خراباتی فی طریق الهوی کا یاتی

b) Yaprak 14^a — 15^b.

Baş : تا بکون پرده نشین بود یار هیچ در آن پرده نمی داد بار ...
 Son : کانیچه دل اندر طلبش می شتافت در پس این پرده نهان بود یافت

4) Yap. 15^b — 17^b. Şiirler.

مصباح الارواح

اوحد الدین کرمانی

337. MİŞBĀḤ AL-ARVĀḤ

AVHAD AL-DİN KIRMĀNĪ

Çok tanınmış tasavvufî bir mesnevi olan *Mişbāḥ al-arvāḥ* (yukarıya bk.), bu nüshada, başlıkta, Şams al-Dīn Muhammed b. İltoğa al-Bardasirî al-Kirmānî adlı bir şahsın eseri olarak gösterilmektedir. Bu yanlışlığın neden ileri geldiği anlaşılamamaktadır.

Universite kütüphanesi FY 538/11. Yaprak 493^b — 506^b (kenarda). 10,5 × 19,8 (10,1 × 17) cm. eb'adında, ta'lik yazı ile, 826 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 119.

Baş: aynı.

Son : میدان بیخین که نیست واله موجود حقیق سوی اله

338. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4964/22.

16 × 25,2 cm. eb'adında, 21 satırlı, açık ta'lik yazı. IX./XV. yüzyıla ait bir dergi içinde.

Nüsha için bk. nr. 371.

Baş ve son: aynı.

339. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 418. (= Rıza Paşa 1144).

Tamir görmüş, kahverengi meşin bir ciltte, 45 yaprak. 12,3 × 17,6 (8 × 12) cm. eb'adında, çift siyah cetvel içinde, 13 satırlı, muntazam nesih yazı. Söz başları kırmızı. Haşiyelerde, bazan satır aralarında kelimelerin Türkçe karşılığı vardır.

İstinsah tarihi yok, X./XVI. yüzyıl.

Baş ve son: aynı.

رباعیات

اوحدالدین کرمانی

340. RUBĀ'ĪYĀT

AVHAD AL-DİN KIRMĀNĪ

Burada 156 rubâî bulunmaktadır.

Nuruosmaniye 3894. (Dergi). Yaprak 1^b — 26^b.

Meşin bir cilt içinde, 86 yaprak. 8,6 × 17,3 (3,8 × 11) cm. eb'adında, rubâîler kısmında, her sahifede 3 rubâî, son kısımlarda 14 satırlı güzel nesta'lik yazı. Siyah ve yıldız cetvel. Yap. 1^b'de başlık.

İstinsah tarihi yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş : نه عقل بغایت کمال تو رسد نه فکر بکنه لا یزال تو رسد ...

Son : اوحد در دل میزنی اما دل کو عمریست که راه میروی منزل کو

شربت بادا ز خلوت خلوتیان هفتاد و دو چله داشتی حاصل <کو>

ابتدا نامه

سلطان ولد

341. İBTİDĀ-NĀMA

SULTĀN VALAD

Büyük sûft şair Mavlānā Calāl al-Dīn Rūmī'nin oğlu olup, tam adı 'Alā' al-Dīn Muḥammed Sultān Valad b. Mavlānā Calāl al-Dīn Muḥammed Rūmī b. Bahā' al-Dīn Valad Muḥammed'dir. 623 (1226)'te Daren-de'de doğmuş, 10 recep 716 (9 aralık 1312)'da Konya'da ölmüştür. Mütevazî şahsiyeti, eserleri ve çalışmaları ile, mevlevîlik tarikatının asıl kurucusu kendisi olmuştur. Bk. asıl kaynak: Aflākî, *Manāqib al-'ārifīn*, nşr. Tahsin Yazıcı, I—II, Ankara, 1959—1961, *Türk Tarih Kurumu yayınlarından* (III, 2—3); Türkçe tercümesi: Tahsin Yazıcı, *Âriflerin menkıbeleri*, I—II, İstanbul, 1953, bk. fihrist ve H. Ritter, *Philologica XI (Der Islam, 1942, XXVI, 229—238)*, Konya'da bulunanlar dahil, Sultān Valad'in bütün eserlerinin nüshaları burada tavsif edilmiştir ve bir de A. Gölpınarlı, *Mevlânâ'dan sonra Mevlevîlik*, İstanbul, 1953, s. 29—64.

Sultān Valad'in *İbtidā-nāma*'si 690 yılı rebiülevvelinin başında (4 nisan 1291) yazılmağa başlanmış mesnevi şeklinde bir eserdir. Başka yazmaları için bk. *Philologica XI*, s. 232—233.

Üniversite kütüphanesi FY 1380.

Yarı meşin bir cilt içinde, 254 yaprak. 12,7 × 21,5 (8,5 × 17,7) cm. eb'adında; kırmızı cetvel içinde, 19 satırlı, adi ve kaba nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş : سبب انشاء مثنوی ولدی و بیان اسرار احدی آن بود که ...
ابتدا میکنم بنام خدا موجود عالم فنا و بقا ...

342. AYNI ESER

Nuruosmaniye 2571.

Meşin bir cilt içinde, 206 yaprak. 9,2 × 20,3 (5,5 × 15,4) cm. eb'adında; siyah ve yıldız cetvel içinde, 25 satırlı, çok muntazam nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı: Cavrî, rebiülahır sonları, 1052 h.

انتها نامه

سلطان ولد

343. INTĪHĀ-NĀMA

SULTĀN VALAD

Sultān Valad'in mesnevilerinin üçüncüsü olan *Intihā-nāma*, Konya'da bulunan bir nüshasının sonundaki beyitlere göre, zilkade 708 (nisan / mayıs 1309)'de tamamlanmıştır.

Universite kütüphanesi FY 1009. (= Halis Ef. 1905).

Basma şemseli, kahverengi meşin bir cilt içinde, 108 yaprak. 19,4 × 19,4 (9,7 × 17,5) cm. eb'adında, çilt kırmızı cetvel içinde, 4 sütun halinde, 25 satırlı nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Yaprak 1 sonradan eklenmiş.

İstinsah kaydı (108^a): Haleb, Ğazanfar al-Mavlavî al-Bōsnavî, zilka'de sonları, 1020 h.

Baş : چون سبحانه و تمالی اساس قران مجید را که کلام اوست برین ترتیب نهاد که ...
میکنم با نام حق آغاز باز نکتهای نادر پرداز باز (کذا)

344. AYNI ESER

Universite kütüphanesi FY 915. (= Halis Ef. 3292).

Yeni tarzda kırmızı meşin bir cilt içinde, 219 yaprak. 11,6 × 20,1 (6,7 × 16,5) cm. eb'adında, 19 satırlı, güzel ve açık ta'lik yazı, söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı yoktur, XIII./XIX. yüzyıl.

Baş: aynı.

عشق نامه

سلطان ولد

345. 'IŞK-NĀMA

SULTĀN VALAD

Bu küçük tasavvufî mesnevî aynı zamanda Mavlānā'ya da isnad olunmaktadır. Bk. nr. 164/2, diğer bir yazması ve basması orada gösterilmiştir.

Nuruosmaniye 5008/10. Yaprak 91^a — 93^b (kenarda).

30 satırlı nesta'lik. Cavrî tarafından 1051 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 225.

رباب نامه

سلطان ولد

346. RABĀB-NĀMA

SULTĀN VALAD

Sultān Valad'in üç mesnevisinin ikincisi olup, 700 yılı şaban ayında (nisan 1301) başlanmış ve beş ayda, zilhiccede (ağustos) tamamlanmıştır. *Rabāb-nāma*, bir dostunun babasının *Maşnavī*'si vezninde bir eser istemesi üzerine, *İbtidā-nāma* ile aynı konularda olmak üzere yazılmıştır.

Universite kütüphanesi FY 1375.

Yeni tarzda, kırmızı yarı meşin bir cilt içinde, 238 yaprak. 19 × 26 3 (15 × 22,2) cm. eb'adında, 19 satırlı, iri harfli, Anadolu nesihî, söz başları kırmızı.

Nüshada fazla rutubet eseri vardır. Bazı yerler silinmiş, üzerinden gidilmiştir.

İstinsah kaydı (yap. 238^b): Muharrem 746 h.

Baş : سبب تالیف این مثنوی معنوی ... آن بود که ...
بشنوید از ناله و بانگ رباب نکتهای عشق در صد گونه باب ...

(اشعار)

سلطان ولد

347. (AŞĀR)

SULTĀN VALAD

Sultān Valad'in gazel şeklindeki bir kaç şiiri.

Nuruosmaniye 4904/36. Yaprak 273^a — 274^b.

4 sütunlu, 33 satırlı, nesta'lik yazı. İstanbul, 940 h. Nüsha için bk. nr. 566.

دیوان

سیف فرغانی

348. DĪVĀN

SAYF FARGĀNĪ

Anadolu'da yaşamış bulunan ve tam adı, aşağıda tavsifi verilen nüshanın sonundaki bir kayda göre (aşağıya bk.), Sayf al-Din Abu 'l-Mahāmid Muḥammed al-Fargānī olan Sayf Fargānī şiirlerinden ve yine

aynı kayıttaki «imâm, alim, zâhid, sayyid al-maşâyiḥ va 'l-muḥakkiḳîn» gibi sıfatlarından anlaşıldığı üzere, büyük bir sûfi şairdir. Şiirlerinde Sayf veya Sayf Fargānî'yi mahlas gibi kullanmaktadır. Kendisi, bu nisbesinin gösterdiği gibi, Farganlı olup, belki Moğul istilası üzerine memleketini terk ederek, Anadolu'ya gelmiş ve Konya Aksaray'ında yerleşmiştir. *Dīvān*'ında (yaprak 51^{ab}) Sa'dî'ye yazdığı manzum bir mektup ve belki Sa'dî'nin buna verdiği çok hürmetkâr bir cevap (aynı nüsha, yaprak 52^b) bulunmaktadır. Sayf Fargānî «Anadolu'nun göz yaşı» denilebilecek bir şiirinde de Ġazān Hān (694 – 703 = 1295 – 1304)'a ülkenin durumunu anlatmıştır. Nihayet bir şiirin başlığında da 705 (1305/1306) tarihi anılmıştır. Kendisi bu tarihten sonra çok yaşamamış olmalıdır. Bk. A. Ateş, *Anadolu'nun unutulmuş bir şâiri: Sayf al-Dīn Muḥammed al-Fargānī* (Belleten, Ankara, 1959, XXIII, 415 – 425).

Genel olarak dinî ve tasavvufî şiirleri içine alan ve çok yüksek bir seviye ve ruha delalet eden kaside, kıt'a ve gazel şeklindeki şiirlerinden meydana gelen Sayf Fargānî *Dīvān*'ının bilinen yalnız üç nüshası vardır ki, biri yazarının kendi elyazısı ile olan Kütahya, Vahid Paşa kütüphanesi, nr. 1575 nüshası, ikincisi burada tavsif edilen nüsha, üçüncüsü ise, Topkapı Sarayı, Revan köşkü kütüphanesi, nr. 894 nüshasıdır. Bunlardan ilk olarak yukarıda anılan makalede bahsedilmiştir. *Dīvān*, son zamanlarda, Zabiḥ Allāh Şafā tarafından yayınlanmağa başlanmıştır: *Dīvān-i Sayf al-Dīn Muḥammed Fargānī*, I–II, Tahran, 1341/1961 = 1962 (*İntişārāt-i Dānişgāh-i Tahrān*, nr. 741, 755), fakat basma tamam değildir. Gazel şeklinde olan bir takım şiirlerin ve açıklamaların bulunacağı III. cildin yakında çıkacağı bildirilmiştir.

Üniversite kütüphanesi FY 171.

Kırmızı meşin bir cilt içinde, 368 yaprak. 17,5 × 25 (13,6 × 18,5) cm. eb'adında, VIII./XIV. yüzyıl Anadolu eserlerinde görülen az saykallı kalın kâğıt, çift çizgi halinde kırmızı cetvel. 15 satırlı Anadolu nesihî yazı, kahverengi mürekkep; söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı : تم هذه (!) الديوان من انشاء امام (!) العالم الزاهد المتقى سيد المشايخ والمحققين مولانا سيف الملة والحق والدين ابو المحامد محمد الفرغاني نور الله روحه العزيز على يدى ... محمد بن على الكاتب الاقسرائي ... بتاريخ يوم الاحد الثالث من شهر ... رجب ... سنة ... تسع واربعين وسبعماية ...

(«Muḥammed b. 'Alī al-Kātib al-Aḳsarāyī, pazartesi, 3 recep 749 h.»)

Baş : آن خداوندی که عالم آن اوست جسم و جان در قبضه فرمان اوست ...

Uzun şiirler ve kıt'alar karışıktır ve hiç biri alfabe sırasına konulmamıştır. Bir çok parçalarda mahlas beyti yoktur. 6^b, 9^b, 12^b v.b. yapraklardan sonra atlamalar olduğu görülüyor. Fakat bunun kitabın ciltlenmesi sırasında yaprakların yerlerini değiştirmesinden ileri gelmiş olması da muhtemeldir. Başlı bulunmayan bazı parçaların başları daha ileriki yerlerde meydana çıkmaktadır.

Son : این شعر اگر بدست افتد روزی
گردن مکش و بنه سری بر بایم

دیوان

349. DĪVĀN

همام تبریزی

HUMĀM TABRĪZĪ

İran edebiyatının Moğullar devri şairlerinden olup, Sa'dî ile münakaşaları meşhur olan Humām Tabrīzī'nin tam adı Humām b. 'Alā' al-Dīn Farīdūn Tabrīzī'dir. (bk. burada s. s. 212, str, 25-26). 713 (1313/1314), 690 (1291), 691 (1291/1292) yılları onun ölüm yılı olarak gösterilmiştir. Fakat bir çok kayıtlardan anlaşıldığına göre, o 25 safer 714 (10 haziran 1314)'te ölmüştür. O zaman 116 yaşında bulunuyormuş. Bk. *Tārīḫ-i guzīda*, s. 827; *Tarbiyat, Dānişmandān-i Āzarbaycān*, s. 396 — 398; Hācc Ḥusayn Āḳā, *Hāca Humām al-Dīn Tabrīzī, Naşriya-i Dānişkada-i adabīyāt-i Tabrīz*, 1329 ş., III, sayı 1, s. 36 — 46; Ḥayyāmpūr, *FS*, s. 632.

Humām Tabrīzī'nin *Dīvān*'ı son derecede nadirdir. Burada tavsif edilen nüsha çok yenidir. 945 h. tarihli bir nüshası için bk. *Topkapı Sarayı*, s. 315 (nr. 902 içinde); bir diğer nüshası da Paris'te bulunmaktadır, Blochet, III, 179 — 180. Burada tavsif edilen bu yeni nüshanın mev-suk olmasından şüphe edilemez, zira msl. H. Ḥusayn Āḳā'nın zikrettiği bir şiir (*gösterilen eser*, s. 38) burada (yap. 31^a) bulunmaktadır.

Üniversite kütüphanesi FY 485. (Dergi).

Yaldızlı, iri basma şemseli, kahverengi meşin bir cilt içinde, 183 yaprak; 14,4 × 23,8 (8,4 × 17) cm. eb'adında; siyah ve kırmızı cetvel içinde, 19 satırlı, açık ve güzel nesta'lik yazı, söz başları kalın kalemle.

Yap. 1^a'da: Macmū'a-i ġazaliyāt-i şu'arā'-i arba'a..

شرح احوال عبدالمجید و مسعود چون در تذکره‌ها دیده نشد درست معلوم نتوانستم کرد.

Farsça Manzum — 14

Istinsah kaydı (yap. 183^a): İstanbul, Tophane, Āḳā Mīrzā Ḥabīb'in evinde, Mīrza Aḳā Ḥān Kirmānī, 8 recep 1307 h.

İçindekiler :

1) Yaprak 1^b — 36^a. *Dīvān-i Humām*.

Baş :

صفت سراپای محبوب
زهی در ملک حسن پادشاهی رخت پروده لطف الهی ...

Yap. 1^b — 5^b'de bu şiir ile kısa bir münâcât ve na'tlar, yap. 5^b — 35^b alfabe sırasıyla gazeller vardır; yap. 35^b — 36^a'da bir tagazzül ve bir kıt'a bulunmaktadır.

روضه الناظر و تزهه الخاطر

عبدالعزیز الکاشی

350. RAVZAT AL-NĀZİR VA
NUZHAT AL-ḤĀṬİR

'ABD AL-'AZĪZ AL-KĀŞĪ

Ravzat al-nāzır VIII./XIV. yüzyılın başlarında toplanmış olduğu muhakkak olan bir Arapça ve Farsça kısa şiirler dergisidir. Bu dergiyi toplayan ve değerli bir şair olduğu anlaşılan 'Abd al-'Aziz al-Kāşī hakkında kaynaklarda her hangi bir bilgiye tesadüf olunmuyor. Ancak bu eserin tertibinden ve içindeki şiirlerden kendisinin çok sağlam bir Arapça kültürü ile yetiştiği anlaşılmaktadır. Önsözünde verdiği bilgi de bunu teyit eder (aşağıya bk.): Kendisi gerekince kullanılabilecek Arapça ve Farsça şiirleri çok küçüklüğünden beri sevdiğini ve bunları topladığını anlatmaktadır. Önsözün Arapça olması, tam Arap yazarları tarzında, boş sözler kullanmadan, maksada girmesi ve burada mükemmel denilebilecek seci'li bir Arapça yazması da bu düşünceyi kuvvetlendirmektedir. Aşağıda tavsif edilen nüsha bizzat toplayıcısı tarafından yazılmış gibi görünmektedir. Çünkü yap. 251^b'ye kadar olan yerlerde toplayıcıya ait şiirlerin yanında adı veya *li mu'allifih* gibi tabirler bulunmaktadır ve bunların yanında başka her hangi bir sıfat yoktur. Fakat yukarıda anılan yapraktan sonra, yazı biraz değiştiği gibi, böyle hallerde *ḫāba sarāh* (yap. 252^a), *rahimahu'llāh* (yap. 254^a) gibi ölümler için kullanılan deyimlere tesadüf edilmektedir.

'Abd al-'Aziz Kāşī'nin dergisi başlıca üç bölüme (*ḳism*) ayrılmıştır. Birinci bölümde öğme ve öğünme şiirleri toplanmış olup, bu da ayrıca 13 *bāb*'a ayrılmıştır; ikinci bölümde mektuplaşmalarda ve konuşmalarda kullanılabilecek şiirler toplanmıştır, bu bölüm 23 *bāb*'a ayrılmıştır; niha-

yet üçüncü bölümde çeşitli şiirler bulunmaktadır ve bunlar da 9 *bāb*'a ayrılmıştır. Bu eserde şiirlerinden parçalar alınmış olan Arap şairlerinin çoğu çok tanınmış olan Ḥassān b. Sābit, al-Farazdak, al-Buḥturī, al-Mutanabbī, Abū Firās gibi şairler olmakla beraber, İran çevresinde yetişmiş ve Arapça yazmış olanlara da sık sık rastlanmaktadır. Meselâ al-Arracānī, Vaḥvāt, Kāzī Nizām al-Dīn İsfahānī, al-Ṭuḡrā’ī v.b.

Farsça yazmış olan şairlere gelince, bunlar Selçuklular ve Moğullar devrinde yetişmiş ve şöhret kazanmış olan şairlerdir. Bunlar arasında divanları bize kadar gelmemiş veya divanları çok nadir olan şairlerden yapılmış, bazıları uzunca, oldukça çok miktarda şiirler de vardır ki, bunlar bu dergiye ayrıca bir önem kazandırmaktadır. Bu arada *mu’allif*, *Mawlānā ‘Abd al-‘Azīz Kāşī* v.b. başlığı altında toplayıcının kendi şiirlerini başta kaydetmek gerekir. Oldukça önemli bir miktara varan bu şiirler ilk yapraklarda şu yerlerde bulunmaktadır: 6^a (2 beyit), 20^b (2 beyit), 28^{a-b} (8 beyit), 28^b (11), 38^a (13), 41^a (4), 45^{a-b} (7), 45^b (3), 49^b (3), 50^b (1), 51^a (2), 53^a (3), 57^b (5), 59^b (2), 60^b (2), 61^b (2), 69^{a-b} (20), 70^a (3), 72^a (2) ve sık-sık. Arada 54 beyte varan (yaprak 254^a — 255^a) çok uzun şiirleri de vardır. Bu dergiye toplamış olan şairin, ‘Abd al-‘Azīz Kāşī’nin, şiiri hakkında bir fikir edinmek üzere, şu parçanın buraya alınması yerinde olacaktır:

چشم ترا سحر حلالی خوشست	روی ترا حسن و جمالی خوشست
گر بتوان دید هلالی خوشست	طاق دو ابروی تو راستی
راشت توان گفت نهالی خوشست	سرو قدت در چمن باغ حسن
بر لب میگون تو خالی خوشست	همچو[ن] دل لاله شده غرق خون
صورت خط تو مثالی خوشست	سلطنت حسن دل آویز را
گرچه محالست محالی خوشست	در در آغوش تو کردن بکام
گرچه خیالست خیالی خوشست	و آرزوی دیدن رویت بخواب
در طلب تو ... حالی خوشست (کندا)	سوختن از هجر تو و ساختن

Şiirleri buraya alınmış olan şairlerin çoğu için, bu nüshanın rivayeti en eski rivayet olacağından, bunların, alfabe sırası ile, aşağıda tam bir cetveli verilmiştir.

Universite kütüphanesi FY 766. (= Halis Efendi 7659).

Kahverengi, yarı meşin, yeni tarzda bir cilt içinde, 303 yaprak. Sondan noksan. Yaprak 1^a'daki bir kayda göre, nüsha aslında 310 yaprak imiş, şu halde eserden yalnız 7 yaprak noksandır. 16,6 × 22,7 (11 × 17) cm. eb'adında; 25 satırlı, muntazamca nesih yazı. Söz başları

kırmızı. Şair adları satırın sol tarafına kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Baş tarafta sayılmamış iki yaprakta bazı mülkiyet kayıtları vardır ki, biri şudur: دخل في سلك ملك علي بن عبد العزيز بن زين العابدين . Burada adı geçen 'Alī b. 'Abd al-'Azīz b. Zayn al-'Ābidīn'in dergiyi toplayanın oğlu olması gerekir. Yaprak 1^b ile 2^a yıldız cetvel içinde.

Sonu noksan olduğundan istinsah tarihi yoktur, VIII./XIV. yüzyılın başları. *d* harfleri, bir sesliden önce, *z* yazılmaktadır.

Baş : الحمد للملك العلام والصلوة على محمد خير الانام .. اما بعد فان اصغر :
عباد الله ... عبدالعزيز الكاشي بارك الله فيه و صرف باقى عمره فى مرضيه يقول انى ما زلت مشغوفاً
بمخفظ فوائد يتوسل بها الى المطالب فى المحاورات ... عربية كانت او عجمية ...

Dergide şiirleri bulunan şairler ve şiirlerinin bulunduğu yerler şudur (kere içindeki sayılar o yerde kaç beyit bulunduğunu gösterir): 'Abd al-Rahmān Maḥmūd Kāşī, 104^{a-b} (3), 120^b (5). — 'Abd al-Razzāk Kāşī, Mavlānā Kemāl al-Dīn, 102^a (4), 114^b (2). — 'Abd al-Vāsī' Cabalī. 50^b (5), 68^{a-b} (26), 104^b (2), 113^a (4), 136^b (2), 151^a (4), 241^a (7), 257^a (3), 262^b (5), 263^a (7), 265^a (3), 269^b (3), 275^a (3), 302^b. — Abī Ṭāhir Kāşī, 266^a (2). — Abū Sa'īd Abū 'l-Ḥayr, 296^b (2). — Abū 'Alī Sīnā, 113^a (4). — Abu 'l-Farac Rūnā'ī, 68^b — 69^a (11), 276^a (5), 285^b (2). — Adīb Şābir, 116^b (2). — Afzal al-Dīn Kāşī, Ḥvāca, 35^a (3), 57^a (2), 77^b (2), 96^a (2), 107^b (2), 124^b (2), 131^b (4), 133^a (2), 140^a (2), 166^b (2), 200^b (9), 285 (2), 289^a (3), 300^b (2), 301^a (2). — Aḥmed Ğazzālī, 215^a (2). — Aḥsikaşī, 35^b (4), 41^b (2), 48^a (2), 61^a (3), 63^b (2), 67^b (6), 125^b, 126^a, 127^b, 128^a (4), 134^a (4), 143^a (4), 163^b (2), 182^b (2), 209^b (2), 209^b (3), 210^a (2), 220^{a-b} (11), 245^b (5), 265^a (3), 267^a (3), 281^{a-b} (11), 300^b (2). — 'Alā' Buḥārī, Sayyid, 234^a (1). — 'Alā' Ḥvārī, 255^{a-b} (12). — 'Alā' Samnānī, 234^a. — 'Alā' al-Dīn Farīdūn padar-i Mavlānā Ḥumām al-Dīn Tabrīzī 45^b. — 'Alā' al-Dīn, Şāhib, 87^a (2), 137^a (3), 234^a (2). — 'Alī Faḥr Naccār Şīrāzī, 215^a (2), 223 (2), 267^a (2), 270^b (2), 271^a (3). — Ḥakīm Anvarī, 9^a, sık sık. — 'Ascadī, 537^b (2), 238^a (3). — Aşīr al-Dīn Aḥsikaşī bk. Aḥsikaşī. — Aşīr al-Dīn Ūmānī, 11^a (4), 14^a (3), 15^a (3), 16^b (2), 21^a (3), 23^a (4), 28^a (7), 29^a (2), 39^a (4), 42^a (5), 43^a (2), 44^b (2), 45^a (4), 49^a (3), 54^a (2), 55^b (2), 58^a (2), 60^a (2), 61^b (11), 62^a (4), 62^a (4), 63^{a-b} (5), 64 (7), 66^b (3), 73^b (2), 74^b (3), 76^a (3), 77^a, 95^b (4), 96^{a-b} (2), 102^b (3), 115^b (2), 138^a (4), 159^b — 160^a (11), 176^a (5), 185^a (3), 193^b (6), 195^b (5), 211^{a-b} (6), 223^{a-b} (9), 223^b (6), 232^b (2), 238^b (12), 259^b (7), 260^a (2), 269^a, 273^a (6), 274^a (10), 274^b, 287^b, 287^b (2), 291^a (2), 296^a. — Aşharī, 233^b. — 'Atikī, 233^b (2). — Avḥad Kirmānī, 301^a (2) — Avḥad Rāzī, 70^b (2), 232^{a-b} (2). — Avḥadī İsfahānī, 121^a (3). — Azrakī, 124^a, 217^b (3), 257^a (3), 262^a (7), 273^b (6), 274^a (3), 274^b (4), 275^a

(3). — Azrakī Sarahsī, 10^b (6), 11^{a-b} (9), 13^b (2), 19^a (6), 47^b (2), 49^a (2), 50 (2), 236^b — 237^a (7), 244^a (3), 244^b, 253^b (3), 278^b, 279^a, 287^b (5), 295^a, 295^b, 299^b. — Badī‘ Hātami, 147^b (2), 251^b (2). — Badr Damgani, 214^b (5). — Cabalī, bk. ‘Abd al-Vāsi‘ Cabalī. — Calāl-i Barahāni, Sayyid, 219^b (4). — Camāl Hocandī, 160^a (6), 160^b (5). — Camāl Kāşī, Sayyid, 228^b. — Camāl al-Dīn Cāmī, 234^a (2). — Camāl al-Dīn Muḥammed b. Abd al-Razzāk al-İşfahānī, 3^a (6), 6^a (25), 6^b (12), 58^a (8), 72^b — 73^a (14), 96^a (2), 96^b (2,2), 98^b (3), 221^a (5), 253^b — 254^a (4), 300^b (5). — Carbāzaqani, 56^a (3), 65^b (5), 120^b (2), 156^b (2), 161^b (5), 162^b — 163^a (9), 176^a (4), 183^a (2), 185^a, 285^b (10). — Dakīkī, 131^a (2). — Fahr Kūmmī, 245^a (5). — Fahr al-Dīn ‘Irākī, Şayḥ, 80^a (2), 124^a (2), 125^b (2), 135^a (2), 140^a, 144^b (2), 151^b (3), 156^{a-b} (2), 167^a (6), 176^b — 177^a (6), 178^a (2), 186^b, 237^a (2), 276^b (2), 299^a (1, 1), 300^a (2). — Falakī, Ḥakīm, 22^a (5), 148^b (3). — Firdavsi, 13^a, sık sık. — Ḥakānī, 20^b (2), sık sık. — Hamgar, bk. Macd al-Dīn Hamgar. — Ḥamid Nacātī, 154^b (3), 225^b (3), 226^a (2). — Ḥasan Şahrūya Kirmanī, 69^b (7). — Ḥvāca Hārūn, 76^a (2). — Ḥvārizmī, 170^a, 177^b (2), 178^b (5). — Ḥayyām, bk. ‘Omar Ḥayyām. — Humām al-Dīn Tabrizī, Mavlānā (Humām, Humām Tabrizī), 3^b (4), 74^b (1, 1), 77^b, 89^b (13), 111^b (2), 112^b (4), 113^a (2), 117^b (2), 120^b (3), 122^a (3), 129^b (2), 131^b, 132^b (2), 133^a (4), 133^b (5), 138^a (2), 140^a (2), 164^a (4), 172^b (2), 174^a (3), 175^b (6), 176^b (2), 181^a, 207^a, 230^b (2), 267^a (2), 269^a (2), 271^a (2), 272^a (2). — Humāmī, 302^b (2). — Ḥusaynī Fārsī, 228^a (5). — İbn-i Şaliḥ Şirāzī, 33^b (3). — İbni Sīnā, 250^b (2). — ‘İmād Aşraf b. Muḥammed al-İşfahānī, 4^a, 4^b, 134^a (2), 216^a (3), 240^b (3), 270^b (2), 301^{a-b} (3). — ‘İmād Hamadānī, 135^b (3). — ‘İmād Ḥurūfī, 123^a (3), 133^a (5), 270^a (2), 270^b. — ‘İmādī, 268^a (2), 268^b (2). — İmāmī Haravī, 5^b (2), 13^{a-b} (2), 13^b (5), 14^a (1, 6), 20^a (5), 24^a (2), 34^{a-b} (2), 42^a (3), 44^a (4), 44^b (2), 50^a, 51^b (3), 52 (2), 57^a, 62^a, 67^b (2), 68^a, 105^a (2), 114^a (4), 115^b (6), 116^a (3), 122^b (2), 207^b (2), 209^a (4), 214^b (3), 216^b (8), 217^b (9), 219^a (2), 221^a (4), 228^a, 229^{a-b} (5), 255^b (7), 256^a (3), 263^b (4), 264^a (5), 265^b (2), 269^a (3), 273^b (3), 281^a (2). — ‘Irākī, bk. Fahr al-Dīn ‘Irākī. — ‘İşķī, 250^b (2). — Kamāl Balḥī, 265^b (9). — Kamāl Hocandī, 10^a (3), sık sık. — Kamāl Naţanzī, 104^a. — Kamāl al-Dīn ‘Abd al-Razzāk Kāşī, 300^a. — Kamāl al-Dīn İsmā‘il al-İşfahānī, Mavlānā, 3^a (3), sık sık. — Kāmīl Naţanzī 74^a (2). — Kāşānī (Kāşī, Kāzī), 128^b (2), 132^b (3), 148^a (2), 148^b (2), 270^a (2). — Kaţrān, 246^b (4). — Kāzī-i Curcān 180^a (2). — Kāzī-i İşfahānī, 161^a (2), 178^a (2), 178^b (2). — Kāzī-i Kāşān (Kāşī), 179^b (3), 246^a (5). — Kūmrī, 19^a (2), 21^b (2), 40^b (3), 44^b (2), 46^a (5), 47^b (2), 49^a (4), 50^b (2), 53^a (8), 58^a (3), 61^a, 62^a (3), 68^a (2), 101^b, 111^b (2), 119^a (2), 136^b, 137^a, 175^a (3), 189^b (4), 214^a (7), 215^b (4), 225^a (5), 230^{a-b} (2), 238^b (2), 241^b (2), 243^a (3), 243^{a-b} (11), 248^a (2), 249^a (3, 1), 251^b

(3), 259^b (9), 260^a (14), 260^b (8), 270^b (27), 273^a (3), 275^b (3), 289^b (2, 3), 291^a (3), 296^a (2), 301^b (2). — *Ḳuṭb-i Sāva*, 209^b (2). — *Ḳuṭb al-Dīn Şīrāzī*, 228^b, 230^b. — *Macd al-Dīn Hamgar*, 129^b, 130^a (2), 147^a (2), 174^b (2), 175^b, 178^a (2), 300^a (2). — *Mahistī-i Dabīr*, 82^a (5), 161^a (2), 230^a (2), 231^b — 232^a (2), 233^a (2), 234^b (2). — *Maḥmūd Kāşī*, 83^a (2), 104^b (2), 105^a (3), 121^a (2), 122^a (2), 122^b, 206^b (2), 214^b (4), 218^b (6), 226^a (2), 230^a (5), 295^{a-b} (2), 300^a (2), 300^b — 301^a (2). — *Maḥmūd Gulistāna*, *Sayyīd*, 103^a, 129^b (5). — *Malik-i Nīsābūrī*, 96^a (2), (2). — *Malik-i Zavzan*, 271^a (2). — *Mas'ūd-i Sa'd-i Salmān*, 13^b, sık sık. — *Minūçihri*, 283^a (5). — *Mucir al-Dīn Baylaḳānī*, 11^b (6), 53^b (3) 79^b (5), 83^a (4), 111^b (3), 115^b (3), 136^b (2), 139^a (2), 146^a (4), 148^b (9), 169 (3), 224^a (7), 276^b (2), 288^a (5), 288^b (2). — *Muḥammad-i 'Abd al-Razzāḳ*, 17^a (7), 43^a (4), 45^a (7), 45^a (7), 48^b (3), 59^b (3), 76^a (7), 134^a (3), 135^b (4), 136^a (7), 136^b, 143^a (3), 146^b (2), 148^a (2), 157^a (6), 184^b (5), 193^b (3), 194^b (5), 204 (5), 234^b (2), 266^a (2), 270^b (2), 287^b (10). — *Mu'in Şīrāzī*, 240^a (5)? — *Mu'izzī*, *Amīr*, 150^a (2), 268^b (3), 289^a (2), 295^b (2). — *Muncik*, 291^a (2), 291^b (2). — *Nacīb al-Dīn Carbāzaḳānī*, 4^a (3), 48^a (2), 145^a (5), 148^a (3), 149^a (5). — *Nacm Dāya*, 125^b (2), 231^a (2). — *Na'imī*, 301^a (2). — *Nāşir Baçça-i Şīrāzī*, 125^a (3). — *Nāşir-i Husrav*, 93^a (9), 103^a (2), 133^b (2), 286^b (2), 289^b (3). — *Nāşir al-Dīn Tūsī*, *H'aca* (*Nāşir Tūsī*), 103^b, 229^a (2), 247^a (2). — *Naştavānī*, *Hakīm*, 98^a (7). — *Nizām Gulistāna*, 117 (3), 222^a (4). — *Nizām al-Dīn İşfahānī*, *Kāzī*, 5^a (7), 221^b — 222^a (5). — *Nizām al-Dīn Kāşī*, *Kāzī*, 103^b (2), 171^b (7), 176^a (3), 272^b (16). — *Nizārī Ḳuhistānī*, 40^b (4), 120^a (2), 121^a (5), 133^b (3), 175^b, 176^b, 226^b, 248^b (6). — *Nūr Munşī*, 242^b (5). — *Nūr Sadarī*?, 287^b — 288^a (2), 293^a (2). — *'Omar Ḥayyām*, 240^b (2), 247^b (2), 248^b (2), 251^a (2). — *Pādişāh Ḥātūn Kirmānī*, 62^b (5). — *Raşīd Vaṭvāt*, 121^b, 122^a (5), 141^b (4). — *Rafī' Fasavī*, 258^b (8). — *Razī Nīsābūrī*, 214^a (4). — *Ruḳn Da'vā-dār*, 265^b (2), 266^b (2). — *Ruḳn al-Dīn Gulistāna*, *Sayyid*, 177^a (2). — *Rūna'ī*, bk. *Abu'l-Farāc Rūna'ī*. — *Şābir*, bk. *Adīb Şābir*. — *Sa'd Bahā*, 136^b (4), 176^b. — *Sa'd Naţanzī*, 136^b (2). — *Sa'd al-Dīn Şāhib-dīvān*, *H'aca*, 129^a (2). — *Sa'dī*, 35^b, sık sık. — *Şadr Ḥocandī*, 209^b (2), 210^b (2). — *Şadr Şunūsī*, 76^a (3). — *Sa'id Naţanzī* 22^b (2), 24^b (3), 43^a (5), 48^b (3), 49^b (2), 164^a (4), 228^b (2), 229^b (7), 291^b (5), 294^a (6). — *Şā'in al-Dīn Şīrāzī*, 114^b (10), 131^a (2), 133^a (3), 133^b (2), 139^a (4), 177^b (2), 233^b (2), 303^b (3). — *Şā'in Tabrizī*, 58^b (4). — *Sanā'ī*, *Hakīm*, 4^a, sık sık. — *Sayf A'rac*, 12^b (2), 15^a (3), 23^a (4), 37^b (3), 39^b (3), 42^b (8), 43^b — 44^a (9), 58^a (2), 61^a (3), 66^b — 67^a (6), 108^b (2), 112^b (3), 130^b (2), 193^b (3), 224^a (4), 228^b, 255^b (5), 257^a (7), 258^a (4), 274^a (4), 282^b (8), 283^b (5), 287^a (2), 294^b (2). — *Sirāc Ḳumrī*, 69^a (6), 153^a (3) ve bk. *Ḳumrī*. — *Sulaymān Şāh Kart*, 18^b (2). — *Şams Bahrābādī*, 21^a (8), 224^b (4). — *Şams Kāşī*,

Şā'ir, 229^a (2), 235^a (2, 2) ve bk. Şams al-Dīn Kāşī. — Şams-i Kavvās Tabrīzī, 270^a (2). — Şams al-Dīn Cuvaynī, Şāhib, 57^a (2), 75^a (2), 82^a (7), 112^a (6), 161^b (2), 178^a (2), b (2), 229^a (2). — Şams al-Dīn Kart, Malik, 13^a (2). — Şams al-Dīn Kāşī, 286^{a-b} (31). — Şams al-Dīn Muḥammad al-Kāşī, 86^b (3). — Şams Durūz, 195^a (3), 271^a (2). — Şams Ṭabarsī, 179^a (5). — Şaraf al-Dīn, Sayyid, 113^b (2). — Şihāb al-Dīn Suhravardī, Şayh, 138^a (2). — Şihābī Kāşī, 13^a (2), 98^a (2), 128^b (2). — Şufurva al-Işfahāni, Şaraf al-Dīn, 31^a (5), 176^a (2), 214^b (3), 224^b (6). — Tac-i Cāmi, 123^b (2), 156^a, 233^a, 271^b (2). — Tāc-i Şanavī, 128^b (3). — Ūmānī, bk. Aşir al-Dīn Ūmānī. — Unşurī, 17^a (2), 58^a. — Vacih al-Dīn, Hāca, 74^a (2), 278^a (3). — Vaṭvaṭ, bk. Raşīd al-Dīn Vaṭvaṭ. — Zahir al-Dīn al-Fāryābī, Ḥakim, 9^a, sık sık. — Zakī Kāşgārī, 267^b (2). — Zayn al-Dīn Fasāyī, 113^a (3). — Zayn Nasavī, 107^b (2), 301^a (2).

(آثار)

محمود شبستری

351. ĀŞĀR

MAḤMŪD ŞABUSTARĪ

Eserlerinden *Gulşan-i rāz* ile çok tanınmış olan Şayh Sa'd al-Dīn Maḥmūd b. Karīm al-Dīn hakkında bütün bilinenler kendisinin Tebriz yakınlarında Şabustar (veya Çabustar) kasabasında doğmuş ve aynı yerde 720 (1320) yılında ölmüş olduğundan ibarettir. Bk. *Nafaḥāt tercümesi*, s. 674 — 675; *Rāzī*, III, 213 — 214; *Āzar*, s. 334 — 338; *F S*, s. 255.

Maḥmūd Şabustari'nin burada nüshaları tavsif edilen *Gulşan-i rāz*, *Sa'adat-nāma*, *Kanz al-ḥakā'ik* (onun olup olmadığı şüphelidir, aşağıya bk.) adlı mesnevī şeklindeki eserlerinden başka, yine aynı şekilde kaleme alınmış olan bir *Ḥaḳḳ al-yakīn fī ma'rifat al-'ālamīn* adlı eseri ile (bk. Rieu, II, 828 b; *Topkapı Sarayı*, s. 19). *Risāla-i şahid'i* (bk. IO, nr. 1814) vardır.

Nuruosmaniye 4964. (Dergi).

16 × 25,2 cm. eb'adında, 40 satırlı, açık ta'lik yazı ile. IX. h. yüzyıla ait bir dergi içinde.

1) Nr. 4964/28. Yaprak 65^b — 102^b (kenarda). *Nāma-i sa'adat*.

Adı başka nüshalarda ve kaynaklarda *Sa'adat-nāma* olarak geçen bu eser, daha ziyade kelām ilmi alanında bir mesnevi olup, burada sūnnī telakkileri açıklanır, buna uymayanlar reddedilir. Bunun nüshaları çok nadirdir. Bk. Rieu, II, 228^b; *Bodl.*, 1298,6.

Baş : حد و فضل خدای عز وجل هست بر بنده واجب از اول ...

2) Nr. 4964/33. Yaprak 134^b — 151^b (kenarda). *Kanz al-hakā'ik*.

Nüshada (yap. 134^b) «Mavlānā Sa‘d al-Dīn Maḥmūd Şabustarī'nin sözlerinden» olduğu açıkça belirtilen bu eser mesnevi şeklinde olup, az bilgili kimseler için, islām dininin hac, zekât ve benzerleri gibi esaslarını, biraz tasavvufî bir görüş ile, açıklamak için yazılmıştır. Fakat eserin önsözü de bulunan bir nüshası (bk. burada nr. 382) Pahlavān Maḥmūd Ḥārizmī'ye isnat edilmektedir. O nüshada, bu son yazarın adı geçmiyorsa da, eserin ihtiva ettiği şi‘î görüşlere bakılırsa, bunun Maḥmūd Şabustarī'nin eseri olamayacağı, bu yanlışlığın adların aynı olmasından ileri geldiği kesin bir şekilde ileri sürülebilir. Bununla beraber soru henüz kesin bir sonuca bağlanmamış olduğundan, eser burada nüshada görüldüğü üzere, Maḥmūd Şabustarī'nin adı altında bırakılmıştır.

Baş : دو سه یار عزیز کم بضاعت پرسیدند از اسرار طاعت

گلشن راز

محمود شبستری

352. GULŞAN-İ RĀZ

MAHMŪD ŞABUSTARĪ

Tasavvuf alanında en tanınmış eserlerden biri olan *Gulşan-i rāz*, bundan sonra kendisinden bahsedilen Sayyid Ḥusaynī (nr. 368)nin sorduğu manzum soruların cevaplarından meydana gelmiştir. Bu sorular şevval 717 (aralık-ocak 1317/1318)'de Tebriz'e gelince, kendisinden buna cevap yazması istenmiş; o da ısrarlar üzerine, kısa zamanda bu eseri meydana getiren cevapları vermiş ve elçi bunu alarak, Horasan'da, Sayyid Ḥusaynī'ye götürmüştür.

Gulşan-i rāz'in nüshalarına pek çok tesadüf olunur. Bk. meselâ Rieu, II, 608; *Bodl.*, nr. 1260; *IO*, nr. 1814; *Taşkent*, II, 109 — 110; *Topkapı Sarayı*, s. 199 — 200 v.b. Bu eserin bir kaçından ileride bahsedilecek olan bir çok şerhleri de vardır.

Gulşan-i rāz Almancaya ve İngilizceye tercüme edilmiş olduğu gibi, çok eskiden beri Türkçeye çevrilmiş ve Türk sûfleri tarafından taklit edilmiştir. Son tercümesi: A. Gölpınarlı, *Gülşen-i rāz*, İstanbul, 1944 (önsözünde, s. H, diğer tercüme hakkında bilgi verilmiştir).

Nuruosmaniye 3784/3. Yaprak 1^b — 32^a (kenarda).

13,2 × 21,2 (9,2 × 17,7) cm. eb'adında, kenarda 34 satırlı, çok güzel nesta'lik yazı ile. **IX. h.** yüzyıl.

Nüsha için bk. nr. **113.**

Baş : ... بنام آنکه جان را فکرت آموخت ...

353. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 538/5. Yaprak 593^a – 613^b (ortada).

10,5 × 19,8 (10,1 × 17) cm. eb'adında ta'lik yazı ile, **826 h.**'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. **119.**

Baş: Aynı.

354. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 593/6. Yaprak 183^b – 207^b.

12 × 17,5 (7,7 × 11,6) cm. eb'adında, ortada 9, kenarda 18 satırlı, açık nesta'lik yazı ile. **890 h.** tarihli.

Nüsha için bk. nr. **266.**

Baş: Aynı.

355. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4166.

Basma şemse ve kenarbentli, iç tarafı oymalı, güzel meşin bir cilt içinde, 42 yaprak. 10,9 × 18,6 (5,8 × 11,3) cm. eb'adında; rengârenk kâğıt, madenî sahifeler imiş gibi ağır; siyah ve yaldız cetvel içinde, 13 satırlı nesta'lik yazı. Söz başları yaldız, yap. 1^a'da kitabın adını ihtiva eden daire biçiminde bir süs, 1^b'de güzel bir serlevha var.

İstinsah kaydı yoktur, **IX./XIV.** yüzyıl, İstanbul.

Baş: Aynı.

356. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 198.

Meşin bir cilt içinde, 58 yaprak. 10,2 × 17,3 (5,7 × 10,9) cm. eb'adında; mavi cetvel içinde, 11 satırlı adi nesta'lik yazı ile. Söz başları kırmızı. Haşiyede mukabele kayıtları.

İstinsah kaydı yoktur, **X./XVI.** yüzyıl.

357. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 1346.

Yeni tarzda, kırmızı meşin bir cilt içinde, 36 yaprak. 14,2 × 20 (8 × 14,1) cm. eb'adında, yeşil cetvel içinde, 15 satırlı nesta'lik yazı ile. Nüshada fazlaca rutubet eseri vardır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş: Aynı.

358. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 1103. (= Halis Efendi 8673).

Koyu kahverengi meşin bir cilt içinde, 36 yaprak. 10,5 × 17,6 (6,5 × 10,3) cm. eb'adında, 15 satırlı muntazam nes'talik yazı ile. Söz başı yerleri boş.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş: Aynı.

359. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 1351.

Kahverengi meşin bir cilt içinde, 28 yaprak. 12,6 × 18,4 (7,3 × 14) cm. eb'adında, 20 satırlı, küçük harfli, adi nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

Bazı yapraklar, özellikle başta olanlar türlü şerhlerden alınmış, çok küçük harfler ile yazılmış haşiyeler ile doludur.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Baş: Aynı.

(خلاصه گلشن راز)

359^a. (HULĀŐA-İ GULŞAN-İ RĀZ)

Gulşan-i rāz'ın bir özeti mahiyetinde olan bu eserin kimin tarafından ve ne zaman meydana getirildiğine dair nüshada her hangi bir kayda tesadüf edilmemektedir.

Nuruosmaniye 4904/22. Yaprak 134^b — 141^a.

13,8 × 23,5 (11,3 × 22,5) cm. eb'adında, 4 sŭtun halinde, ortada 33 satırlı, muntazam nesta'lik yazı. İstanbul'da 940 h. tarihinde istinsah edilmiştir.

Nŭsha için bk. nr. 566.

Baş : ... کند آغاز و انجام دو عالم ... تمالی الله قدیمی کو بیک دم
Son : ... الی عاقبت محمود گردان بنام خویش کردم ختم پایان

نساء گلشن

داعی

360. NASĀ'İM-İ GULŞAN

DĀ'Ī

Adı nŭsha űzerindeki yazıdan alınan bu eser *Gulőan-i rāz* Őerhidir. Fakat Őunu kaydetmek lāzımdır ki, metinde esere bűyle bir ad verildiđine dair bir iőaret yoktur.

Eserin yazarına gelince, űnsűzűnde yalnız DĀ'Ī mahlasını anan yazar tanınmıő Őair ve sűfĪ Nizām al-DĪn Maĥműd HűsaynĪ ŐĪrĀzĪ'dir. Bu eseri ile birlikte, manzum, mensur 40 kitabı olan bu yazar 867 (1462/1463) veya 869 (1463/1464) veya 870 (1465/1466)'te, Őiraz'da, altmıőyaőlarında, vefat etmiőtir. Mezarı Őimdi de bir ziyaret yeridir. Bk. *MF*, II, 18 — 19; *RĀ*, s. 73 — 77; *Maclis*, s. 464 — 470; *IO*, I, 646.

Universite kűtűphanesi FY 1173. (= Halis Ef. 2131).

Kahverengi meőin bir cilt iĥinde, 179 yaprak. 10,4 × 15,5 (6,3 × 11) cm. eb'adında; 17 satırlı ŐahsĪ bir nesih yazı ile. Metinlerin űzerine kırmızı ĥekilmiő, nŭshada fazlaca rutubet eseri vardır. Bazan hāőiyelerde, aynı yazı ile, uzunca ilaveler vardır. Nadiren satır aralarında da ilave ve tashihler gűrűnmektedir.

Ferađ kaydı (yaprak 179^a): Pazar, 4 rebiűlevvel 941 h.

Baş : ... مبانى سپاس تنزيه اساس و قواعد ستایش تقدیس آرایش ... (آ ۲) ...
پوشیده نماید که ... احقر بندگان داعی مسکین ...

شرح گلشن راز

نعمة الله ناھجوانی

361. ŐARĥ-Ī GULŞAN-Ī RĀZ NĪMAT ALLĀH NAĥCAVĀNĪ

Bu Őerhin yazarı olup, hakkında her hangi bir bilgi bulamadığım NĪmat Allāh b. Maĥműd al-NaĥcavānĪ'nin yaőadıđı zaman da tesbit

edilememektedir. Őu kadar var ki, eserinin en eski nŪshasının tarihi olan 906 (1501)'dan önce yaŐadığı muhakkaktır.

Ni'emat Allāh NaĥcavānĪ'nin Őerhi oldukça geniŐ ve esaslı bir Őerhtir ve *KaŐf al-zunŪn*'da (II, 1056) bundan sitayişle bahs olunmaktadır (burada yazara Bābā Ni'emat Allāh denilmektedir).

Universite kŪtŪphanesi FY. 907 (= Halis Ef. 476).

Yeni yapılmıŐ yarı meŐin siyah bir cilt içinde, 271 yaprak. 14,4 × 21,3 (8,9 × 14,2) cm. eb'adında; 15 satırlı nesihe benzer nesta'lik yazı; zikredilen beyitlerin arasına kırmızı ū nokta konulmuŐ; nŪshada, özellikle baŐ taraflarda, metni de bozan fazla kurt yeniği var.

İstinsah kaydı: 1 cemaziyelahir 906 h.

Baş : هو يقول الحق وهو يهدى السبيل ... (آ ۲) اما بعد چنين گويد بنده :
فقير ... نعمة الله ابن محمود النخجواني ... که نزد عموم (ب ۲) ارباب مشارب ...

362. AYNĪ ESER

Universite kŪtŪphanesi FY 1246.

Yeni tarzda kırmızı meŐin bir cilt içinde, 174 yaprak. 15,8 × 22 (11,1 × 17) cm. eb'adında, 17 satırlı, iri harfli, kaba bir nesta'lik yazı. Metnin ūzerine siyah çizgi çekilmiŐ.

İstinsah kaydı (yap. 174^b): Karahisar, ManŐŪr b. Őanbar al-Hama-dānĪ, 915 h.

Baş: Aynı.

شمس الدين محمد لاهيجي مفاتيح الاعجاز في شرح گلشن راز

363. MAFĀTĪH AL-İ'ĀZ FĪ ŐARĪ ŞAMS AL-DĪN MUĤAM- GULŞAN-İ RĀZ MED LĀHĪCĪ

GulŐan-i rāz ūzerine en bŪyūk ve geniŐ Őerhin yazarı olan Őams al-DĪn Muĥammed b. Yaĥyā b. 'AlĪ LāhĪcĪ aynı zamanda bir Őair idi ve Őiirlerinde AsĪrĪ mahlasını kullanırdı. Kendisi Őiraz'da yerleŐmiŐ ve mensubu bulunduĐu NŪrbaĥŐiya tarikati için orada bir tekke yaptırmıŐ, buraya defnedilmiŐtir. lūmŪ 912 (1506/1507)'dedir. Bk. *R'Ā*, s. 40.

Mafātih al-i'cāz'ın yazılmasına 19 zilhicce 877 (17 nisan 1473)'de başlanmıştır (*Kaşf al-zunūn*'a göre, bu tarihte eser temize çekilmiştir). Burada tavsif edilen bir nüshaya göre (aşağıya bk.), eser 6 şevval 880 (3 şubat 1476)'de tamamlanmıştır. Bu şerhin pek çok yazma nüshalarına tesadüf olunur. Bk. *IO*, I, 996 (diğer yazmalar burada gösterilmiştir); bir de *Maclis*, s. 498 — 500, 671 — 672 (burada *Divān*'ının bir nüshası tavsif edilmiştir); *Sipahsālār*, II, 558 — 560; *Taşkent* II, 110 — 113.

Eser bir defa basılmıştır: Nşr. Kayvān Samī'ī, Tahran, 1337 ş.

Nuruosmaniye 4051.

Basma şemseli, kenarbentli, içi oyma nakışlı meşin bir cilt içinde, 395 yaprak. 17,9 × 25,4 (10 × 17,5) cm. eb'adında; yaldız ve siyah cetvel içinde, 21 satırlı, kalın kalemle yazılmış nesta'lik yazı. Söz başları ve metin kırmızı. Yap. 1^a'da yuvarlak bir süs vardır ki, içinde şunlar yazılıdır:

شیخ شمس الدین محمد آفتابی کز شرف نوربخشی همچو او در عالم ممی که دید
عندایب طبع وقادش ز گلشن شرح داد فی الحقیقه کس گلی چون او ازین گلشن نجید

Yap. 1^b'de kitabın adını ihtiva eden bir serlevha vardır.

İstinsah tarihi: Sultān 'Alī al-Şīrāzī, çarşamba, 20 cemaziyelevvel 899 h.

Baş : باسمك الاعظم الشامل فیضه المقدس لكل موجود ...

364. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4050.

Basma şemse ve kenarbentli meşin bir cilt içinde, 334 yaprak. 15,3 × 24,7 (10,3 × 18,3) cm. eb'adında, 19 satırlı nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Şerh edilen beyitlerin üzerine kırmızı çekilmiş.

Tamamlanma ve istinsah kaydı : تمت ... فی يوم الجمعة ... سادس شهر شوال ... سنة ٨٨٠ ... هذا آخر شرحه ... فقد تمت كتابة هذا الشرح فی يوم الاحد خامس وعشرين شهر جمادی الاول سنة ١٠٠١

(6 şevval 880'de tamamlandı. Bu şerhinin sonudur. Bu nüshanın yazılması pazar, 25 cemaziyelahir 1001 h.'de tamamlandı).

Baş : Aynı.

365. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 506.

Yaldız basma şemseli, koyu kırmızı meşin bir cilt içinde, 310 yaprak. $11,7 \times 19,7$ ($6,9 \times 14,1$) cm. eb'adında, mavi ve yaldız cetvel içinde, 21 satırlı muntazam ve açık nesta'lik yazı. Söz başları ve metin kırmızı.

Yap. 1^b'de serlevha, 1^b ve 2^a yaldızlı ve nakışlı.

İstinsah (yap. 310^a): İbn Mu'īn al-Dīn Muḥammed 'Ināyat Allāh, 1033 h.

366. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 324 (= Rıza Paşa 153).

Kâğıt kaplı yarı meşin bir cilt içinde, 98 yaprak. $13,4 \times 21,1$ ($8 \times 15,2$) cm. eb'adında; mavi cetvel içinde, 21 satırlı, muntazam ta'lik yazı. Metin kırmızı. Âyetlerin üzerine kırmızı çizgi çekilmiş.

İstinsah kaydı: 1281 h.

Tam olan *Mafātīḥ al-i'cāz* ile yapılan karşılaştırmadan anlaşıldığına göre, bu nüshanın önsözü noksandır. Şerhin metni de çok kısalmıştır.

Baş : بنام آنکه جائزاً حکمت آموخت ... پوشیده نماند که فکر در نزد اهل تصوف
بحقیقت سیر معنوی است از ظاهر بیاطن و از صورت بمنی ...

مهدی نامه

شمسی

367. MAHDĪ NĀMA

ŐAMSĪ

Bir *Gulşan-i rāz* şerhi olan *Mahdī-nāma*'nin yazarı Őamsī, belki Şams al-Dīn Őamsī, hakkında her hangi bir bilgi bulunamamaktadır. Eserden de onun zamanı ve muhiti hakkında bir şey anlaşılamıyor. Bir yazar müsveddesine benzeyen (aşağı bk.) nüsha X./XVI. yüzyıla ait görüldüğünden, yazar bu yüzyılda yaşamış olmalıdır.

Universite kütüphanesi FY 783 (= Halis Ef. 7026).

Yarı bez yeni bir cilt içine konulmuş 176 yaprak. $13,4 \times 22,6$ ($8 \times 13,8$) cm. eb'adında; 17 satırlı, adi nesta'lik yazı. Her sahifede haşiyelere ters

yazılmış beyitler de vardır, metinde solgun bir kırmızı mürekkeple tasbihler görülüyor. Eser bir müellif müsveddesine benziyor. Söz başları kırmızı. Baştan noksan gibi görünüyor.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş : ... چو نور شمس در عالم بود فاش چرا بنهانت نور از تو چو خفاش ...
... ز شمس از شرح کاشن باز دانی زهر ببتش هزاران راز دانی ...

Kitabın adı eserin sonunda bulunan şu beyitlerde anılmıştır (yaprak 174^b):

بکن یارب تو شمی شمس تابان چو صاحب گلشنش کن فیض باران
بکن چون شبخ محمودش خدادان چو محمود امر او محمود کردان ...
چو مهدی نامه شد این نامه را نام هدایت بخش شد بر خاص و بر عام ...

(آثار)

امیر حسین حسینی

368. (ĀṢĀR)

AMĪR ḤUSAYN ḤUSAYNĪ

İran edebiyatının büyük sūfilerinden olan ve Amīr-i Sādāt diye tanınan, tam adı ile, Mīr Faḥr al-Sādāt Rukn al-Dīn Ḥusayn b. ‘Alim b. Abi ‘l-Ḥasan (veya al-Ḥusayn) al-Ḥusaynī, bugünkü Efganistan’ın Ġūr eyaletinin Kazīva adlı kasabasından olduğu için, Ġūrī, Herat’ta oturduğu için de Haravī nisbesini almıştır. Kendisi sayyid idi. 711 (1311/1312)’de yazdığını bildirdiği *Nuzhat al-arvāḥ*’ında (aşağıya bk.) 40 yaşında olduğunu söylediğine göre, 671 (1272/1273)’de doğmuştur. Galiba hayatının bir kısmını Hindistan’da geçirmiştir. Büyük şeyh Bahā’ al-Dīn Zakariyā Multānī’nin (ölm. 666 = 1267) müridi olduğu ve bu suretle Faḥr al-Dīn ‘Irāqī’nin (bk. nr. 259) dostluğunu kazandığı söylenirse de, bunun mümkün olamayacağı meydandadır. Ölüm tarihi için 717 (1313), 718 (1318), 719 (1319) yılları gösterilirse de, *Zād al-musāfirīn* adlı eserini (aşağı bk.) 720 (1320, bazı nüshalarda 729 = 1329) yılında yazmış olduğunu söylediğine göre, bu tarihten sonra ölmüştür.

Tertip ettiği manzum 17 tasavvufî soru ile *Gulşan-i rāz*’ın yazılmasına sebep olan (yukarıya bk.) Mīr Ḥusaynī, küçük, fakat özlü bir çok tasavvufî eserin yazarıdır ki, bunların önemlileri aşağıda tavsif edilmiştir. Bk. *Nafaḥāt tercümesi*, s. 674; *Rāzī*, II, 124 — 126; *MF*, II, 14 — 15; *R^cĀ*, s. 65 — 67; *FS* s. 166; *Maclis*, 622 — 626.

Universite kütüphanesi i FY 538/16, 20.

10,5 × 19,8 (10,1 : 17) cm. eb'adında, ta'lik yazı ile, 826 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 119.

1) Yap. 539^a — 554^a (kenarda). زاد المسافرین *Zād al-musāfirīn*.

1250 beyit kadar tutan bu küçük mesnevi Sanā'ī'nin *Hadīka* (yukarıya bk.)'sına benzetilerek yazılmıştır. Eser 8 bölüme (*maqāla*) ayrılmıştır; aşk, nefis, din, pîr, mürid v.b. gibi konulardan bahseder. Sonunda bulunan bir beyitten 720 (1320)'de yazıldığı anlaşılmaktadır.

Bu eserin başka yazmaları için bk. *IO*, I, 1003; *Taşkent*, II, 106—108; *Maclis*, gösterilen yer.

Baş : ای بر تر از ان همه که گفتند و آنها که پدید یا نهفتند ...

2) Yap. 570^a — 580^a (kenarda) کنز الرموز *Kanz al-rumūz*.

Adı nüshada, yanlış olarak, *Kanūz al-rumūz* şeklinde kaydedilmiş olan bu eser, 750 beyit kadar tutan küçük bir mesnevidir. Burada tasavvuf konuları (seyr ve sulūk gibi) ile birlikte kelime-i şahâdet, namaz, zekât, hac, oruç gibi dinin esasları ve bir de şükür, fakr, ümit, tevekkül, vecd, sūfiyâne sarhoşluk, uyanıklık gibi tasavvuftaki ruhî durumlar açıklanmıştır.

Başka yazmaları için bk. *IO*, I, 1002; *Taşkent*, II, 108 — 109.

Baş : باز طبعم را هوای دیگرست بلبل جان را نوائی دیگرست

Son : طول و عرضی خواستم این نامه را مصلحت نآمد شکستم خامه را

(آثار)

امیر حسین حسینی

369. (ĀṢĀR)

AMİR HUSAYN HUSAYNĪ

Universite kütüphanesi FY 593/5, 12.

12 × 17,5 (7,7 × 11,6) cm. eb'adında, ortada 9, kenarda 18 satırlı, açık nestalik yazı ile. 890 h. tarihli.

Nüsha için bk. nr. 266.

1) Yaprak 146^b — 182^b. *Zād al-musāfirīn*.

2) Yaprak 303^b — 338^b. *Kanz al-rumūz*.

Yukarıya bk.

(آثار)

امیر حسین حسینی

370. (ĀṢĀR)

AMİR HUSAYN HUSAYNİ

Universite kütüphanesi FY 472/7, 8, 9.

17,3 × 24,8 (12,2 × 18,2) eb'adında, 19 satırlı, nesta'lik yazı ile. 1 rebiülevvel 898 h.

1) Yaprak 26^b — 44^b ve 45^a. *Zād al-Musāfirin*.

Baş: Aynı.

Yaprak 45^b'da Amir Husaynî'nin gazel şeklinde 4 şiiri vardır.2) Yaprak 45^b — 54^a. *Kanz al-rumūz*.

İstinsah kaydı: 5 recep 898 h.

3) Yaprak 54^b — 56^b. اشعار *Aṣ'ār*.

Amir Husaynî'nin mesnevilerinin nüshalarına oldukça sık olarak tesadüf olunursa da, *Divān*'ına tesadüf edilmemektedir. *Aṣ'ār-i Husaynî* adı verilmiş olan şiirlerinden küçük bir dergi için bk. *Topkapı Sarayı*, s. 200 (883 h. tarihli olup, 20 yapraktan — her sahifede 9 satır vardır — ibaret küçük bir nüsha).

Baş : کسی کز هر دو کونش بیغی نیست بزد اهل معنی آن آدمی نیست ...

(آثار)

امیر حسین حسینی

371. (ĀṢĀR)

AMİR HUSAYN HUSAYNİ

Nuruosmaniye 4964/1, 2, 24, 25, 26.

16 × 25,2 (aşağı yukarı 13,2 × 22) cm. eb'adında, ortada 21, kenarda 40 satırlı, açık ta'lik yazı ile. IX. h. yüzyıla ait bir dergi.

1) Yaprak 1^b — 57^a. طرب المجالس *Ṭarab al-macālis*.

Yüksek, tasavvufî mensur bir eser olup, felsefî, ahlakî konulardan da bahseder. Beş bölüme (*bāb*) ayrılmıştır; her bölüm de ayrıca daha küçük bölümlere bölünmüştür. Büyük bölümlerde şu konular ele alınmıştır: Yaratma ve Tanrı buyruğu, insan nesli, insanın diğer yaratıklara üstünlüğü, iyi huylar, kötü vasıflar.

Yazmalar için bk. *IO*, I, 1001; *Topkapı Sarayı*, s. 17.

Farsça Manzum — 15

Baş : حمد وثنا مر خدايرا جل جلاله وعم نواله آن صانعی را که ... آغاز کتاب
طرب المجالس این معجونست از صورت و معنی درهم سرشته ...

2) Yaprak 57^b — 92^b. *Nuzhat al-arvāh*. نزهة الارواح

2000 beyit kadar tutan nazım, nesir karışık, yüksek tasavvufi bir eserdir. 711 (1311)'de yazılmıştır. Ancak bazı nüshalarda mensur parçalar yazılmamıştır. Eser 28 bölüme (*faşl*) ayrılmış olup, başlıca konuları şunlardır: İlahî yola çıkışın başlangıcı, yolcuya öğüt, aşk, nefis, arkadaşlık, sabır ve kendini Tanrıya bırakma, bitiş bölümü. Bu eser, Türkçeye tercümesi ile birlikte, M. Said tarafından basılmıştır (İstanbul, 1320).

Baş : بتوفیقش چو روشن دیدم آواز سخن را هم بنامش کردم آغاز

3) Yaprak 1^b — 22^a (kenarda) ve 29^b — 31^a. *Kanz al-rumūz*.

4) Yaprak 22^a — 28^b (kenarda). *Panc gānc*.

Panc gānc Amīr Husaynī'nin Hākīm Sanā'ī'nin bazı tasavvufi ve hikmetli kasidelerine nazire olarak kaleme almış olduğu beş büyük kasidedir ki, birincisinin başı şudur:

مرا از عالم توفیق مؤده میرسد اهلا

برام زورق تحقیق بسم الله مجریها ...

5) Yaprak 32^b — 65^a (kenarda). *Sī nāma* سی نامه

1200 beyit kadar tutan ve aşıkın sevgilisine yazdığı 30 mektuptan meydana gelmiş olan bir mesnevi şeklinde ise de, gerçekte tasavvuf yolundan ve yüksek tasavvuf konulardan bahseder.

Başka yazması için bk. *Maclis*, gösterilen yer; *Taşkent*, II, 108.

Baş : سر نامه بنام آن خدایی که نتوان گفتنش چون و چرایی ...

(آثار)

امیر حسین حسینی

372. (ĀṢĀR)

AMİR HUSAYN HUSAYNİ

Nuruosmaniye 2633. (Dergi).

Hepsi yaldız basma nakışlı, içi oyma şemse ve kenarbentli çok güzel meşin bir cilt içinde, 149 yaprak, 13,6 × 22,6 (6,7 × 14,4) cm. eb'a-

dında; mavi, yıldız cetvel içinde, 14 satırlı çok güzel bir nesta'lik yazı. Söz başları yıldız, mavi, kırmızı; her risâlenin başında güzel bir serlevha bulunmaktadır.

İstinsah kaydı (yap. 34^b): Herat, 'Alā' al-Dīn Muḥammed al-Haravi, sene 919 h.

- 1) Yaprak 1^b — 34^b. *Kanz al-rumūz*.
 - 2) Yaprak 36^b — 131^a. *Nuzhat al-arvāḥ*.
- Eserler için yukarıya bakınız.

(آثار)

امیر حسین حسینی

373. (ĀṢĀR)

AMİR HUSAYN HUSAYNİ

Universite kütüphanesi FY 1160. (= Halis Ef. 6592).

Kahverengi meşin bir cilt içinde, 158 yaprak. 71 — 158 başka kâğıt. 8,1 × 16,2 (4,7 × 13,1, ikinci kısımda: 4,3 × 10,5) cm. eb'adında, ilk kısımda mavi ve kırmızı cetvel içinde, 17 satırlı, açık ve güzel nesih yazı; ikinci kısımda mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 15 satırlı, güzelce nesta'lik yazı ile. Söz başları, ilk kısımda, kırmızı, ikinci kısımda yıldız, bazan kırmızı.

Yap 1^b'de bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

- 1) 1^b — 29^a. *Kanz al-rumūz*,
- 2) 30^b — 70^a. *Zād al-musāfirin*,
- 3) 71^a — 158^b. *Nuzhat al-arvāḥ*.

Baş: Aynı, yalnız mensur kısım yoktur.

کنز الرموز

امیر حسین حسینی

374. KANZ AL-RUMŪZ

AMİR HUSAYN HUSAYNİ

Yukarıya bk.

Nuruosmaniye 5008/3. Yaprak 115^b — 134^a (ortada).

21 satırlı, güzel nesta'lik yazı. Cavri tarafından zilhicce 1051 h.'de istinsah edilmiştir (yaprak 148^a).

Nüsha için bk. nr. 225.

Baş : Aynı.

Son :

رباعی ...

آنکس که ز اسرار تومی یافت خبر
ذوقست و را خوشی و حیرانی

انتخاب کنز الرموز

امیر حسین حسینی

375. İNTİHĀB-İ KANZ AL-RUMŪZ AMİR HUSAYN HUSAYNĪ

Kanz al-rumūz (yukarı bk.)'dan yapılmış küçük seçmelerden ibaret bir nüshasıdır. Seçmeyi yapan hakkında nüshada her hangi bir kayıt yoktur.

Nuruosmaniye 4904/12. Yaprak 50^b – 57^a.

13,8 × 23,5 (11,3 × 22,5) cm. eb'adında, 4 sütun halinde, muntazam nesta'lik yazı, İstanbul'da, 940 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 566.

Baş :

باز طبعم را هوای دیگرست ...

زهوة الارواح

امیر حسین حسینی

376. NUZHAT AL-ARVĀH

AMİR HUSAYN HUSAYNĪ

Eser için yukarıya bakınız.

Nuruosmaniye 4198/3. Yaprak 266^b – 329^b (ortada).

19,4 × 26,5 (9,5 × 16,5) cm. eb'adında, üç sütun halinde, 19 satırlı, nesta'lik yazı ile. 20 şevval 824 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 118.

377. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 525. (Dergi). Yaprak 1^b – 93^a.

Basma şemse ve köşebentli kahverengi meşin bir cilt içinde, 122 yaprak. 12,3 × 17,2 (6,8 × 10,6) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yaldız

cetvel içinde, 14 satırlı güzel nesta'lik yazı ile. Söz başları kırmızı. Her kısmın başında güzel birer serlevha vardır.

Istinsah kaydı (yap. 93^a): 'Ārif b. Rūḥ Allāh al-Ḥusaynī, 901 h.

Baş: Aynı.

Son : از لفظ و معانیش بساید دل
بشناس یقین که نزهة الارواح است

۲ ترجیع بند

امیر حسین حسینی

378. 2 TARCĪ'-BAND

AMİR HUSAYN HUSAYNĪ

Amir Ḥusayn Ḥusaynī'nin 2 *tarcī'-band*'i.

Universite kütüphanesi FY 472/5. Yaprak 13^a — 15^b.

897 h.'de istinsah edilmiştir.

Birincisi şöyle başlar :

وین یکی منزل از منزل ماست ... ما قتیلیم و دوست قاتل ماست
همه جا دیر و خانقاه یکیست که بفتوای عشق راه یکیست

İkincinin başı ise şudur :

ساقی فدحی که وقت اینست ... عالم چو بهشت هشتمین است
دنباله آن نگار گبریم ترک همه کار و بار گبریم

کلیات

نزاری

379. KULLĪYĀT

NİZĀRĪ

Hakim Na'im al-Din b. Camal al-Din Nizari Kuhistani Isma'ili, bazılarınin değerli bir bilgin, bazılarınin da batını olduğunu iddia ettikleri bir şair olup, ölüm tarihi olarak 720 (1320) yılı gösterilir. Bk. Davlatşāh, s. 231 — 232; Rāzī, II, 322 — 323; Āzar, s. 104; *MF*, I, 607.

Nizari'nin eserlerinin nüshaları son derecede nadirdir. *Kulliyāt*'nın bir nüshasının yalnız Petersburg'da bulunduğu bilinmektedir. Rieu, II, 869^b ve krş. *LHP*, III, 154; *Dīvān*'ından İran'da iki nüsha bulunmaktadır, bk. *Az Sa'di tā Cami*², s. 200, not 2.

Çorum, Genel kütüphane 1955.

Ebru kâğıt kaplı yarı meşin bir cilt içinde, 251 yaprak. 16 × 25,7 (9,7 × 17) cm, eb'adında; siyah ve yıldız cetvel içinde, 21 satırlı, muntazam ve güzel nesta'lik yazı; kalın, saykallı kâğıt; söz başları kırmızı, mavi, yeşil veya yıldız.

Yap. 1^a'da boş daire içinde bir süs, 1^b ve 100^b'de çok güzel birer serlevha.

Istinsah kaydı : وقد وقع الفراغ من تحرير هذا الداوان (!) الحكيم نزاری نور قبره ... مع تذهيبه وتجليده ليلة يوم الاثنين تاسع شهر محرم ... لسنة خمس وستين وثمانماية على يد ... زين العابدين بن محمد

(«Tezhibi ve ciltlenmesi ile beraber bu Hâkim Nizârî *Dîvân*'ının yazılması Zayn al-Ābidîn b. Muḥammed tarafından 9 muharrem 865 h. yılında tamamlandı»).

Yukarıda görüldüğü üzere, bu nüshaya *Dîvân* denilmiş ise de, bu gerçek bir *Kullîyât*'tır.

Bu *Kullîyât*'ın muhtevası şöyledir:

1) Yap. 1^b — 26^b. Tevhid, na't, menkıbe ve kasideler, arada musammatlar da vardır.

Baş : چه آورم بنو چون هرچه هست جمله تو داری
مگر شفاعت و عجز و نیازمندی وزاری ...

Medhiyelerinde Macd al-Dîn Muḥammed b. Nacîb Aḥmed adlı bir vezir ile 'Alâ' al-Dîn adlı başka vezir övülmektedir.

2) Yap. 26^b — 34^a. Terkiybendler ve terciybendler.

3) Yap. 34^a — 43^a. Kıt'alar,

4) Yap. 43^a — 100^a. Mesneviler. Bu bölümde, bir tanesi muhakkak olarak ayrı bir eser sayılması gereken 4 tane mesnevi vardır.

a) Yap. 43^a — 45^b. Adı olmayan birinci mesnevi şöyle başlar:

ای باد بروی سوی سجستان وین نامه سوزناک بستان

b) 46^a — 72^a. Nüshada başlığını taşıyan, fakat ayrı bir eser sayılması gereken büyük bir mesnevi.

Baş : قل نزاری قل هو الله احد ...

Son : ختم بر نام تو شد این یادگار
بر نگویی ختم باد انجام کار

c) Yap. 72^a – 86^b. Nüshada ایضا فی التقدح والمجالس başlığını taşıyan, fakat aslında ayrı eser *Dustūr-nāma* olan başka bir mesnevi (aşağıya bk.).

Baş : قل الحمد لله زاری فعل خداوند جزء و خداوند کل ...

Son : ندارم دیگر جز تو کس والسلام امیدم همین است وبس والسلام

d) Yap. 86^b – 100^a. *Munāzara-i şab u rûz*.

Gece ile gündüzün üstlük mücadelesi olan, Nîmrûz, yani Sistan şahı dediği Şams al-Dîn 'Alî (bk. yap. 87^b) adlı bir şahsa ithaf olunmuş başka bir mesnevi.

Baş : منت از ذو الجلال والاكرام ...

5) Yap. 100^b – 248^a. Alfabe sırasına konmamış, olan ve hepsinde mahlas beyitleri görülmeyen *gazeller*.

Baş : مرا دری که ازان نور نقش روی نمود ...

6) 248^a – 251^a. *Rubâiler*.

Son : ... گفتم همه با تو در میان آرم گفتم
گر مرد منی ازین میان گیر کنار

دستور نامه

زاری

380. DUSTŪR-NĀMA

NİZARİ

Küçük, ahlakî konulara dair bir mesnevi olup, Nizārî'nin nüshalarına arada sırada rastlanan yegâne eseridir. Bk. *Bodl.*, nr. 752; Blochet, III, 251 nr. 1645.

Universite kütüphanesi FY 593/10. Yaprak 229^b – 267^b.

12 × 17,5 (7,7 × 11,6) cm. eb'adında, 14 satırlı, açık nesta'lik yazı ile, kırmızı ile yazılması gereken söz başları yazılmamış. 890 h. tarihli.

Nüsha için bk. nr. 266.

Baş ve son: Nr. 379/4c'nin aynı.

381. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 421/2. Yaprak 28^b — 51^a.

9,9 × 17,3 (5,7 × 11,1) cm. eb'adında, 12 satırlı, güzelce nesta'lik yazı.
X. h. yüzyıl.

Nüsha için bk. nr. 537.

Baş ve son: Aynı.

کنز الحقائق

پهلوان محمود

382. KANZ AL-ḤAKĀ'İK

PAHLAVÂN MAHMÛD

Tanınmış sûfî şair Maḥmûd Şabustarî'ye de isnad edilen bu eserin (bk. burada nr. 351/2) yazarı bu nüshada Pahlavân Maḥmûd olarak görülmektedir. Tam adı Pahlavân Maḥmûd Pûryâr Ḥ'arizmî olan bu yazar şiirlerinde Kıtālî mahlasını kullanırdı. Lekabı olan Pahlavân kelimesinin delalet ettiği üzere, güçleş ile meşgul olurdu ve değerli bir şeyh idi. Ölümü 722 (1322)'dedir. Bk. Rāzî, III, 330 — 331; Āzar, s. 320; R'Ā, s. 124 — 125; *Macālis al-'uṣṣāk'* da da onun hakkında bir *bāb* vardır.

Bütün kaynaklarda anılmış olan *Kanz al-ḥakā'ik*, önsözünde görüldüğü üzere, 709 (1309/1310) yılında, altı ay içinde, yazılmış küçük bir mesnevidir. Şair burada islâmiyetin anlamı, kelime-i şahâdet, temizlik, oruç v.b. gibi dinin esaslı amellerinden bahsettikten sonra, insandan, şeriat ve tarikatten, cennet, cehennem, mehdi (tanınması, sıfatları) ve kıyametten v.b., tasavvufî ve şi'î görüşler ile, bahseder. Son bölümü şair kendi «hasb-i halinde» ayırmış ise de, burada dünyayı terketmekten başka bir işi olmadığını söylemekle yetiniyor.

Eserde 'Alî'ye bir methiye olması, Mehdi hakkındaki görüşleri yazarın şi'î olduğunu ve bundan dolayı bu eserin Maḥmud Şabustarî'ye ait olmayacağını gösterir.

Üniversite kütüphanesi FY 472/14.

17,3 × 24,8 (12,2 × 18,2) cm. eb'adında, 4 sütun halinde, 19 satırlı, güzel nesta'lik yazı ile.

23 recep 897 h.'de Mihrābād-i Nisābūr'da 'Alî b. Ḥaydar al-Ḳāsimî tarafından istinsah edilmişti (yap. 105^b).

Baş : بنام آنکه اول کرد و آخر بنام آنکه باطن کرد و ظاهر ...

Yap. 94^a'da na't ve 'Alī hakkındaki bir parçadan sonra, yap. 94^b'de şu bölüm gelir :

بیرسیدندم از اسرار طاعت بدین نظمی که می بینی پریشان ... اساس و پس بشش مه نظم دادم ... ولیکن مبتدی را این تمام است ...	سبب نظم کتاب و تاریخ انشاء آن دو سه یار عزیز کم بضاعت سخن گفتم بقدر فهم ایشان (۱۹۵) ز هجرت هفتصد و نه شد نهادم بقلت گرچه این خیر الکلام است

Eser yap. 105^a'da şu bahis ile sona erer :

نمی گویم که عمری کار دارم .. بگویم چیست بارم میل عقی است ... خدا بین و خدا دان و خدا گوی	گفتم در حسب حال خود و ختم کتاب سخن در سینه زین بسیار درام بگویم چیست کارم ترک دنیا است اگر خواهی بری در معرفت گوی

کلیات

امیر خسرو دهلوی

383. KULLİYĀT

AMĪR ḤUSRAV DIHLAVĪ

Kendine «Hindistanlı Türk» (Türk-i Hindistānī, bk. *Dībāça-i Ġurraṭ al-kamāl*) diyen ve İran edebiyatının en büyük 4 — 5 simasından biri, her halde Hindistan'da Farsça yazan şairlerin en büyüğü olan Ḥusrav Dihlavī, yani Yamīn al-Dīn Abu'l-Ḥasan Amīr Ḥusrav al-Dihlavī b. Amīr Sayf al-Dīn Maḥmūd al-Şamsī al-Balḥī, 651 (1253) yılında, Delhi'nin kuzeyinde bulunan Paṭiyālī şehrinde doğmuştur. Babası Delhi sultanlarından Şams al-Dīn İltutmuş'un (607 — 633 = 1210 — 1235) ve haleflerinin hizmetinde bulunmuş olan Amīr Sayf al-Dīn Maḥmūd idi. O da Keş şehrinde Hindistan'a göç etmiş Laçin Türklerinin beylerindendi.

Çok erken yaşlarında şiir söylemeğe başlayan Ḥusrav Dihlavī, Ġiyāş al-Dīn Balaban (664 — 686 = 1265 — 1287) zamanında, devletin birçok ileri gelenlerinin maiyetinde bulunmuştur. Bunlar arasında Balaban'ın büyük oğlu Multān valisi zikredilebilir ki, bu şahsın Moğullara karşı yaptığı ve öldürüldüğü savaşta (683 = 1284/1285) Ḥusrav Dihlavī esir düşmüş, sonra kaçmıştır. Ḥusrav Dihlavī daha sonra, Ḥātīm Han'ın hizmetine girmiştir. Bu sırada hükümdar olan Kaykubād babası (ve Ḥātīm'in dedesi) Buğrā Han'ı görmeğe Ud'a gidince, Amīr Ḥusrav de burada bulunmuş ve Delhi'ye döndükten sonra, bu hadise dolayısıyla *Ḳirān al-*

sa'dayn'i yazmıştır (ramazan 688 = eylül/ekim 1289'da tamamlanmıştır). Aynı sahalarda iktidarı ele geçiren Kalaçlardan (bk. /A madde Kalaçlar), Calāl al-Dīn Fīrūz Şāh Hālcī (Hālcī, Hindistan'da telaffuzu Hīlcī) zamanında, Amīr Husrav, oldukça önemli bir yıllık ile, «muşaf-dār» tayin edilmiş ve bu hükümdarın en yakın nedimi, arkadaşı olmuş ve çok verimli bir edebî çalışma ile, her gün bir gazel yazmıştır. Amīr Husrav gerçekten emirlik rütbesini bu zamanda almış, babası ve kardeşi gibi, o da «emīr» olmuştur. Amīr Husrav, daha sonra yine Hālcilerden 'Alā' al-Dīn Muḥammed Şāh I.'ın (695 — 716 = 1296 — 1316) hizmetinde bulunmuş ve bu hükümdarın bir çok seferlerine katılarak, bunları 711 (1311)'de tamamladığı *Hazā'in al-futūḥ*'ta terennüm etmiştir. Giyāş al-Dīn Tuğluk (720 — 725/1320 — 1325)'un zamanındaki hādîseleri *Tuğluk-nāma*'sinde (basması: nşr. S. Hāşimī Farīdābādī, Evren-gābād, 1352/1933) anlatmıştır.

Husrav Dihlavī, bu sıralarda meşhur sūfī Nizām al-Dīn Avliyā'nın meclislerine devam ediyor, candan bağlandığı ve piri saydığı bu şahsın sözlerini de topluyordu. Tuğluk Şāh, 724 (1324)'te Bengale seferine giderken, Husrav'ı de beraber götürdü. Husrav'ın Delhi'de bulunmadığı bu sırada Nizām al-Dīn Avliyā' öldü. Bir kaç ay sonra da, 29 zilka'de 725 (6 eylül 1325)'de — ay ve gün türlü kaynaklarda değişmektedir —, Husrav hayata gözlerini kapadı ve pirinin türbesi yanında defnolundu.

Husrav Dihlavī, şairlikteki çok yüksek mevkiinden başka, bir de «velī» olarak tanınır. Kendisinin çok iyi bir mûsikîşinas olduğu ve bu alanda buluşları bulunduğu kabul edilir ve bugüne kadar Hindistan *kaḡvāl*'larının piri sayılmaktadır.

Husrav Dihlavī İran edebiyatının en çok eser vermiş olan şairlerinden biridir. Hatta Davlatşāh (s. 240) onun *Dīvān*'ının bu yüzden toplanmadığını söyler. Yine ona göre, Baysunğur (bk. burada, nr. 3) onun şiirlerinden 120.000 beyit toplamış, sonra bir yerde burada bulunmayan 2.000 beyit meydana çıkmış; bunun üzerine Husrav'ın bütün şiirlerini toplamanın kabil olmayacağına kanaat getirmiştir. Husrav bir risâlesinde şiirlerinin 500.000 beyitten az, 400.000 beyitten fazla olduğunu söylemiştir (Davlatşāh, aynı yer). Bu miktarların doğruluk derecesi ne olursa olsun, Husrav Dihlavī, edebî verim bakımından, Rūdakī hakkında rivayet edilen beyit sayısı (1.300.000 beyit) doğru değilse, bütün İran şairlerinin başında gelir. Bundan dolayı Husrav Dihlavī *Kullīyāt*'ının, özellikle *Dīvān*'larının muhtevası birbirlerinden ekseriya farklıdır ve aşağıda tavsif edilen en önemli nüshaların onun bütün eserlerini verdiği iddia edilemez.

Bk. Davlatşāh, s. 238 — 247; *Nafahāt tercümesi*, s. 677 — 678; Rāzī, I, 358 — 360; *Tārīh-i Firiştah*, I, 154, 214; Āzar, s. 355; *MF*, I, 213 — 214; *R'Ā*, s. 70 — 71 v.b.; M. 4 Wahīd Mīrzā, *The Life and Works of Amir Khusrau*, Calcutta, 1935 (*Panjab University Oriental Publications*); Storey, I, 495 — 505, 1310 — 1311 (bütün kaynak ve araştırmalar burada gösterilmiştir); Nihad M. Çetin, *Amir Xusraw-i Dihlawī'nin eserlerinin yazma nüshaları (Şarkiyat mecmuası, İstanbul, 1964, V, 71 — 84)*.

Yukarıda kaydedildiği üzere, Amīr Husrav Dihlavī'nin eserlerinin hepsi, meselâ Sa'dī'de olduğu gibi, bir kulliyat halinde toplanmış değildir. Tesadüf edilen türlü *Kulliyāt* nüshaları, muhteva bakımından, birbirlerinden çok ayırdır ve bundan dolayı *Kulliyāt* hakkında toplu bilgi vermek mümkün değildir. Yine bunun için burada her *Kulliyāt* ayrı ayrı ele alınacak ve içine aldığı eserler üzerinde ayrı ayrı durulacaktır. Burada şunu da ayrıca kaydetmek yerinde olur ki, *Kulliyāt*'ın aşağıda tavsifi verilen Üniversite kütüphanesi FY 458 nüshası emsallerinin en eskilerinden ve mükemmellerinden biridir.

Üniversite kütüphanesi FY 458. (= Rıza Paşa 5).

Basma şemse ve kenarbentli bir cilt içinde mavi zeminli oyma şemse bulunan dışı siyah, içi kahverengi cilt ve miklep; hafifce yıpranmış; 31,5 × 21 (19 × 11) cm. eb'adında, 607 yaprak, âhârlı, saman renginde kâğıt; yıldız-siyah bir cetvel içinde, ortada 16, kenarda 34 satırlı olağanüstü hattat nesta'liki yazı ile; köşelerde çok çeşitli bitki şekilleri veya süsler. Söz başları yıldız ile, bazan etrafları kırmızı ince çizgiler ile taranmış, bazan da kırmızı mürekkep ile. Yaprak 540^a'dan sonra, alt kısımlarda yazıya da tesir eden rutubet eseri görülür. Yaprak 10'da, bir daire içinde, fihrist; yap. 1^b — 2^a'da mavi zeminli çok san'atkârâne iki unvan sahifesi vardır; bundan başka her bölümün başında aynı şekilde birer serlevha bulunmaktadır.

İstinsah kayıtları, yerlerinde (892 h.).

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b — 607^a (ortada) غرة الكمال *Gurrat al-kamāl*.

Amīr Husrav'in olgunluk çağında söylediği bir kısım şiirlerden meydana gelen (aşağıya bk.) 3. *Dīvān*'ı. Bu *Dīvān*'ın başka nüshaları için bk. *IO*, I, 688 — 689 (nr. 1186, 1 — 4); *Bankipore*, I, 170 — 171 (başka nüshalar v.s. burada gösterilmiştir); N. N. Çetin, *anılan makale*, s. 73, 74, 75, 78 — 79.

Ġurraṭ al-kamāl içinde şu bölümler ayrılabilir:

a) Yap. 1^b — 50^a. دیباچه *Dībāça*.

Amir Husrav burada, yüksek bir üslup ile, bilim ile sözün değerini ve İran edebiyatının Arap edebiyatına üstünlüğünü anlattıktan sonra, edebî san'atlara geçer ve kendisinin icat ettiği san'atları sayar (yap. 29^b v.d.) ve nihayet kardeşi 'Alā', al-Dīn 'Alī Şāh'ın isteği ile bu divanı toplayıp, buraya 34 yaşından 43 yaşına kadarki, yani 685 (1286) — 693 (1294) yıllarında söylediği şiirleri bir araya getirdiğini anlatır (yap. 44^b). Daha sonra kendi hayatı hakkında biraz bilgi verir.

Baş : الله اطلع اهله العزيز من مطالع غرة الكمال ... غرة كال انسان از دیباچه
حمد مخترعیت که مطلع دیوان بشریت را ...

İstinsah kaydı (yap. 50^a): Cuma, cemaziyelevvel 892 h.

b) Yap. 50^b — 180^a. Kasfeler, terkibbendler.

Baş (aynı zamanda *Dīvān*'ın başı):

چون آفتاب روشن توحید ذوالجلال بنمود رخ ز مطلع این غرة كال

Burada piri Nizām al-Dīn Avliyā' ile çağdaş olan hükümdarlardan Calāl al-Dīn Fīrūzşāh, Mu'izz al-Dīn Kayqubād ve başkaları hakkında medhiyeler vardır.

İstinsah kaydı (yap. 180^a): Pazartesi, 24 recep 892 h.

c) Yap. 180^b — 204^a. Kıt'alar.

Baş : هر که گوید که من از عقل شناسم حق را
بی خرد باشد و بر وی صفت عقل مبنده ...

d) Yap. 204^b — 219^b. Alfabe sırasına konulmamış gazeller.

Baş : حمد رانم بر زبان له رب العالمین
آنکه جان بخشید و از قران هدای للمتقین ...

Bu beyit Amir Husrav'ın ikinci *Dīvān*'ı olan *Vasaṭ al-ḥayāt*'ın ilk beytidir.

e) Yap. 219^b — 607^a. Alfabe sırasına konulmuş gazeller. Serlevhasız.

Baş : بشکافت غم این ریش جگر خواره ما را
یا رب چه وبال آمده سیاره ما را ...

Bu bölümler için krş. *IO*, nr. 1186, 2 — 3 (bölümler buradaki gibidir).

İstinsah kaydı (yap. 607^a): Kānbar ‘Alī b. Husrav İsfahani.

Ġurraṭ al-kamāl'in devamı çeşitli nüshalarda bir birine uymamaktadır.

Burada tavsif edilen nüshada, divanın parçaları ile beraber, araya başka eserler konulmuş bir halde, kenara yazılmıştır. Tertibi bozmamak için, bunlar nüshadaki sıraya göre gösterilecek ve *Divān*'in parçalarına orada işaret edilecektir. Nüshanın kenarında, baş taraflarda, Amīr Husrav'ın mesnevi şeklindeki eserleri yazılmıştır ki, bunların ilk beşi (nr. 2 — 6), onun *Hamsa*'sini teşkil eder. Büyük şair Nizāmī'nin (bk. nr. 96) *Hamsa*'sini naziresi olan bu eserin ayrıca nüshalarına tesadüf olunur (aşağıya da bk.). Başlıca nüshaları: Rieu, II, 615 v.dd.; *India Office*, I, 691 v.dd. (*Kullīyāt* içinde), I, 700 v.d. (ayrı olarak); *Bankipore*, I, 187 — 191; Blochet, III, 186 v.dd. (*Hamsa*); *Maclis*, s. 184 — 189; *Sipahsālar*, II, 516 — 520; *Taşkent*, III, 119 — 121, burada 706 (1305) tarihli nüsha (nr. 1011) Muḥammed b. Muḥammed al-mulaḳḳab bi Şams al-Dīn Hāfiẓ adlı bir hattat tarafından yazılmıştır ki, bu müstensih büyük şair Hāfiẓ Şirāzi (bk. nr. 442) sanılmıştır; her halde çok olağanüstü değerinde bir nüshadır; *Topkapı Sarayı*, s. 203 — 206 (olağanüstü san'at değeri olan 11 nüsha); N. M. Çetin, *anılan makale*, s. 74, 75, 80 — 82, v.b.

2) Yaprak 2^b — 102^b. مطلع الانوار ك. Maṭla' al-anvār.

Amīr Husrav'ın Nizāmī'nin *Maḥzan al-asrār*'ına karşılık olarak, aynı vezinde olmak üzere, yazdığı eserdir. Tasavvufî ve ahlâkî konulara dairdir, 20 bölüme ayrılmıştır. 698 (1298/1299) yılında, 2 hafta içinde, yazılmıştır. 1330 beyitten ibarettir.

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم خطبة قدس است بملك قديم

İstinsah kaydı: 25 cemadelahir 892 h.

3) Yaprak 103^b — 229^a. شیرین و خسرو. *Şirīn u Husrav*.

Nizāmī'nin *Husrav u Şirīn*'ine mukabil olup, Amīr Husrav'ın sözüne göre, 4124 beyit tutmaktadır.

Eser recep 698 (nisan/mayıs 1299)'de tamamlanmış ve ‘Alā’ al-Dīn Muḥammed Şāh'a ithaf olunmuştur.

Baş : خداوندا دلم را چشم بگشای بمعراج یقینم راه بنمای

4) Yaprak 229^b — 309^a. *Macnūn u Laylī*.

Nizāmī'nin *Laylī u Macnūn*'una karşılık olup, 2260 beyit tutar ve yine 698 (1299)'de tamamlanarak, 'Alā' al-Dīn Muhammed Şāh'a ithaf edilmiştir. Eserin tahlili için bk. A.S. Levend, *Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında Leylā ve Mecnun hikāyesi*, Ankara, 1959, s. 35 — 43; krş. nr. 393/3.

Baş : ای داده بدل خزانه راز عقل از تو شده خزینه پرداز

5) Yaprak 309^b — 403^b. *Hašt bihišt*.

Bazı nüshalarda Amīr Husrav'ın *Hamsa*'sinin beşinci kitabını teşkil eder (bk. mesela *Bankipore*, I, 190; *Maclis*, s. 189) ve Nizāmī'nin *Hamsa*'sinin dördüncü kitabı olan *Haft paykar*'e karşılıktır. Belki bu ve benzer nüshalarda bundan dolayı dördüncü yere konulmuştur. Yoksa, görüleceği üzere, *Hašt bihišt*'in yazılışı, burada beşinci yere konulmuş olan *Āyina-i İskandar*'den sonradır ve burada *Hamsa*'yi teşkil eden öteki dört kitap anılmıştır.

Haft paykar gibi Sāsānī hükümdarı Bahrāmgūr'un hayatı ile yedi iklimin hükümdarının kızları olan zevcelerinin anlattıkları yedi hikâyeden meydana gelen *Hašt bihišt* 3352 beyit tutar ve 701 (1301)'de tamamlanmış olup, yine 'Alā' al-Dīn Muhammed Şāh'a ithaf olunmuştur.

Baş : ای گشاینده خزائن جود نقش پیوند کارگاه وجود

İstinsah kaydı: 5 safer 892 h.

6) Yaprak 403^b — 531^a. *Āyina-i İskandar*.

Nizāmī'nin *İskandar-nāma*'sine karşılık olan bu mesnevi büyük İskender'in hayatını ve maceralarını anlatır. Yazarının verdiği sayıya göre, 4235 beyit olan bu eser 699 (1299)'da yazılmış ve yine 'Alā' al-Dīn Muhammed Şāh'a ithaf olunmuştur.

Baş : جهان پادشاهها خدائی تراست ازل تا ابد پادشائی تراست

7) Yaprak 531^b — 544^b. *Miftāh al-futūh* (nüshada serlevha yoktur).

Fath-nāma ve *Fath al-futūh* adı da verilen bu mesnevi Calāl al-Dīn Fīrūz Şāh Halacī (Hilacī)'nin (689 — 695 = 1290 — 1296) hükümdar olduğundan 690 cemadelahiresine (haziran 1291) kadar kazandığı dört zaferden bahseder ve bu son tarihte tamamlanmıştır. Bu eser bazı nüshalarda Amīr Husrav'ın üçüncü *Dīvān*'ı olan *Gurra al-kamāl*'in içinde olarak gös-

terilir (Rieu, II, 661^a ve 614^a; *Bankipore*, I, 180 – 181). Bundan dolayı buradan sonraki kısımlar, nüshamızda ortada bulunan kısımların devamıdır.

Başka nüsha ve basmaları ile tercümeleri için bk. Storey, I, 501 – 502.

Baş : سخن بر نام شاهی کردم آغاز که بر شاهان در دولت کند باز ...

Arada bulunan yazılmamış olan yaprak hatıra başka bir küçük mesnevi olması ihtimalini getiriyorsa da, eserin adı burada bulunmaktadır (yap. 553^b):

... که مفتاح الفتوحش نام کردم

8) Yaprak 555^b – 563^a. *Firāq-nāma* فراتنا (nüshada başlık yoktur).

Bu eser bir mesnevi olup, şu beyit ile başlamaktadır (bu beyit, *Duval-Rānī Hizrḥān*'ın ilk beytine benzerse de, ondan farklıdır):

سر نامه بنام ایزد پاک کاورد پدید مردم از خاک ...

Bir tevhid ve na't kısmından sonra (yap. 556^b), şu beyit ile,

مخدوم برادر گرامی چون خود به همه هنر تمامی

diye konuya başlar. Hükümdarın ordusu bir yere gittiğini, orada

سلطان نظری بلطف بگشاد
شده شهر اوده حواله خان ...

beyitlerinde görüldüğü gibi Uda ikta'ını vermiş. Kendisi de burada kalınca, bir mektup mahiyetinde olmak üzere, bu eseri yazmış. Şu beyitten belki eserin adının *Firāq-nāma* olduğu çıkarılabilir (yap. 561^a):

روشن کند از زبان خامه حال من ازین فراق نامه ...

Şu beyitten de eserin 17 recep 677 (5 aralık 1278)'de yazıldığı anlaşılıyor:

ماه رجب و شب سه شنبه یکهفته حساب رفته بر نه
تاریخ ز هجرت از کنم یاد بر ششصد و هفت و هفتاد ...

Bu nüsha, Ayasofya kütüphanesindeki 3912 numaralı mecmuada bulunan nüsha ile karşılaştırılırsa, her ikisinin de aynı olduğu, ancak Ayasofya nüshasında, başta fazla beyitler bulunduğu görülür. Yine bundan anlaşılıyor ki, *Bankipore*, I, 181'de mahiyeti tesbit edilemeden kaydedil-

miş olan nüsha bu eserin malum üçüncü nüshası olmaktadır. Bununla beraber *Firāk-nāma*'in başka büyük *Kulliyāt* nüshalarında, başka mesnevilere karışmış ve mahiyeti anlaşılmamış olarak bulunması da mümkündür.

9) Yaprak 563^a — 572^b. Ekseriya başlıksız küçük mesneviler.

a) Yap. 563^a — 564^a. *Dar şifat-i maḳām-i ʿālī*.
Başı benzer *Ġurraṭ al-kamāl* nüshası olan *Bankipore*, I, 181'deki mesnevinin aynı. Orada da bu mesnevi isimlidir.

Baş : زهی فرخنده قصر آسمان سایی
که هست از رفتش بر آسمان جای ...

b) Yap. 564^a — 568^a. *Dar şifat-i ḥazrat-i Kayvān martabat*.

Yukarıda anılan *Bankipore* nüshasında *Faras al-furs* adlı olduğu söylenen kısa bir mesnevi.

Baş : ای فلک مرکب و ستاره سپاه
مرکبت پا نهاده بر سر ماه ...

c) Yap. 568^a — 569^b. Başlıksız bir mesnevi, *Bankipore* nüshasına göre, *Ḳiṣṣa-i bāz-nāma* (?).

Baş : پیش رای سپهکش عالم
شاه چابک سوار اسب کرم ...

d) Yap. 569^b — 570^a. *Ḳiṣṣa* başlıklı bir mesnevi.

Baş : ای خانه عالی آستانه
روشن بجهان چو چشم خانه ...

e) 570^a — 571^a. Yine *Ḳiṣṣa* başlığını taşıyan başka bir mesnevi.

Baş : زهی فرخ ایوان و فرخنده جای ...

f) 571^a — 571. *Ḳiṣṣa* başlığını taşıyan ve yelpaze tasvirini ihtiva eden bir mesnevi.

Baş : الا ای مروحه بستان جانی
که از باد صبا داری نشانی ...

g) Yap. 571^b — 572^b. Yine *Ḳiṣṣa* başlıklı olan bir saray tasviri.

Baş : زهی فرخنده ایوان مبارک
سرت بر چرخ گردون سوده تارک ...

10) Yaprak 573^b — 599^a. Rubâiler.

Yine *Ġurraṭ al-kamāl* adlı 3. *Divan*'a aittir.

Baş : صانع احدی که ساخت نه چرخ کهن ...

کلیات

امیر خسرو دهلوی

384. KULLİYĀT

AMİR HUSRAV DİHLAVİ

Ayasofya 3912. (Dergi).

İç nakışlı, basma yaldızlı, şemse ve köşebentli, kahverengi cilt, iç tarafları mavi ve siyah zeminli oymalı, 543 yaprak. 17,8 × 26,1 (10 × 18,6) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, ortada 17, kenarda 36 satırlı çok güzel ta'lik yazı, söz başları mavi ve yaldız. Yap. 1^b — 2^a olağanüstü nakışlı ve tezhipli; her kısmın başında serlevhalar vardır. Yap. 1^a'da eserin içindekileri gösteren fihrist.

İstinsah kaydı (yap. 359^b, kenarda): Darviş Muhammed 'Alī, cuma, 19 cemaziyelahir 917 h.

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b — 105^a (ortada). *Maṭla' al-anvār.*Bk. ilk *Kulliyāt* nüshası, nr. 2.Yap. 1^b — 2^a. Önsöz.

Baş: مطلع انوار خسرو شیرین گفتار از آثار اسرار توحید پروردگار ...

Yaprak 2^b — 103^a. Asıl mesnevi.

Baş: Aynı.

2) Yaprak 105^b — 233^a. *Şirîn u Husrav.*

Amir Husrav'in *Hamsa*'sinin ikinci kitabı olan bu mesnevi için bk. *Kulliyāt*, ilk nüsha, nr. 3.

Baş: Aynı.

3) Yaprak 233^b — 311^a. *Macnūn u Laylī.*Bk. ilk *Kulliyāt*, nr. 4.

Baş: Aynı.

4) Yaprak 311^b — 413^a. *Haşt bihişt* (nüshada, üzerinde *Haft paykar* yazılmıştır).

Bk. ilk *Kulliyāt*, nr. 5.

Baş: Aynı.

5) Yaprak 413^b — 544^a. *Āyīna-i İskandari.*Bk. ilk *Kulliyāt*, nr. 6.

Baş: Aynı.

6) Yaprak 2^b — 125^a (kenarda). سپهر نُه Nuh sipihr.

Ḳuṭb al Dīn Mubārakṣāh Ḥalacī'nin (716 — 720 = 1316 — 1320) sarayının şairane bir tasvirini veren ve zamanının bazı olaylarını anlatan mesnevi şeklinde bir eserdir. Cemaziyelahir sonu 718 (28 ağustos 1318)'de tamamlanmıştır.

Başka yazmaları için bk. Rieu, II, 612; IO, I, 694 ve Storey, I, 504 (başka nüshalar v.b. burada gösterilmiştir). Ḥusrav Dihlavī'nin bu eseri Muḥammed Vaḥīd Mīrzā tarafından, başarılı bir şekilde, tenkitli metin halinde, yayınlanmıştır: *Nuh sipihr-i ḥazrat-i Amīr Ḥusrav Dihlavī ba-taṣṣih u taḥṣiya u muḳaddima dar zabān-i inglīsī*, Kalküte, 1368 = 1948 (İngilizce önsözün kapağında, 1950, *Islamic Research Association Series*, nr. 12).

Baş : اول نگونگارش توحید کردگار کین نه سپهر گشت بفرمانش آشکار
حدا را کنم بر سر نامه یاد که بر بنده درهای معنا کشاد ...

7) Yaprak 126^b — 252^a (kenarda). خضر خانی *Ḥizr Ḥānī*.

Ḳiṣṣa-i Ḥizr Ḥān u Duvalrānī, *Duvalrānī Ḥizr Ḥān*, *Manṣūr-i ṣāhī*, 'Aṣīka, 'Iṣḳīya veya sadece *Ḥizr Ḥānī* denilen bu mesnevi de 'Alā' al-Dīn Ḥalacī'nin (695 — 715 = 1295 — 1315) oğlu Ḥizr Ḥān'ın Gucarat racası Rāy Karn'ın kızı Duvalrānī arasındaki evlenme ile sonlanan aşk macerası anlatılır. 6 zilka'de 715 (1 şubat 1315)'te, beş ay bir kaç gün içinde, yazılmıştır.

Başka yazmaları, basmaları v.b. için bk. Storey, I, 502 — 504; N. M. Çetin, *anılan makale*, s. 82 — 83. Burada şunu da kaydetmek lâzımdır ki, Ḥizr telaffuzu metinde vezne uymamaktadır.

Baş : سر نامه بنام آن خداوند که دلها را بخوبان داد پیوند ...
Son : نمی خواهم ز تو بخشیش هرکس تو خسرو را چه می بخشی همان بس

8) Yaprak 202^b — 359^b (kenarda). قران سعدین *Ḳirān-i sa'dayn*.

Ḳirān al-sa'dayn de denilen bu eser Amīr Ḥusrav'in tarihî mahiyet-teki mesnevilerinden biri olup, burada Sultan Mu'iz al-Dīn Kayḳubād'ın (686 — 689 = 1287 — 1290) babası Bengale hakimi Naṣīr al-Dīn Buḡrā Han ile 688 (1289)'de Delhi'de görüşmesini anlatır. Ramazan 688 (eylül / ekim 1289)'de tamamlanmıştır. Başka nüshaları için bk. IO, I, 690; Storey, I, 499 — 500 (burada basmaları v.b. da gösterilmiştir).

Baş : شکر حق را که بتوفیق خداوند جهان ...
حد خداوند سرایم نخست تا شود این نامه بنامش درست ...

9) Yaprak 500^b — 519^a (kenarda). *Fath al-futūh*.

Amir Husrav'in *Miftāh al-futūh* da denilen bu eseri için bk. *Kulliyāt*, ilk nüsha, nr. 7.

Baş : گفتار در ثنای خداوند دادگر ...
سخن بر نامی شامی کردم آغاز
که بر شاهان در دولت کند باز ...

10) Yaprak 519^b — 527^a (kenarda). *Firāk-nāma*.

Bk. *Kulliyāt*, ilk nüsha, nr. 8.

Baş : این نامه که جان درو برشتم
هر حرف بخون دل نوشتم ...
سر نامه بنام ایزد پاک ...

11) Yaprak 527^b — 532^a (kenarda). *Faras al-furs*.

Bu küçük mesnevi için bk. *Kulliyāt*, ilk nüsha, nr. 9^b.

Baş: Aynı.

Şunu eklemek lâzımdır ki, fihristte görülen «mukattaat» burada mevcut değildir.

کلیات

امیر خسرو دهلوی

384^a. KULLİYĀT

AMİR HUSRAV DIHLAVİ

Nuruosmaniye 3780.

14,5 × 23 (10,4 × 16,9) cm. eb'adında, 4 sütun halinde, ortada 14 satırlı, kenarda 30 satırlı nesta'lik yazı ile.

X./XV. yüzyıl, Şiraz işi.

Nüsha için bk. nr. 99

1) Yaprak 527^b — 602^a (ortada): *Ḳirān-i sa'dayn*.

Bu eser için bk. *Kulliyāt*, 2. nüsha, nr. 8.

Baş: Aynı.

2) Yaprak 1^b — 112^b (kenarda). *Maḡla' al-anvār*,

3) Yaprak 113^a — 253^b (kenarda). *Şirīn u Husrav*,

4) Yaprak 253^b — 341^b (kenarda). *Macnūn u Laylī*,

5) Yaprak 341^b — 455^b (kenarda). *Haşt bihişt*,

6) Yaprak 456^a — 602^a (kenarda). *Āyīna-i Iskandarī*.

کلیات

امیر خسرو دهلوی

385. KULLİYAT

AMİR HUSRAV DIHLAVİ

Universite kütüphanesi FY 1340.

Üzerinde hayvan ve bahçe şekilleri olan içi süslü lake cilt içinde, 215 yaprak. 21,1 × 29,6 (13,3 × 18,5) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 4 sütun halinde, 15 satırlı kabaca hattat nesta'liki yazı.

Yaprak 1^b — 2^a biraz yıpranmış unvan, her kısmın başında bir serlevha vardır. Yaprak 72^b, 92^b, 106^a, 112^a, 148'da ikisi tam, ötekileri yarım sahife büyüklüğünde minyatürler bulunmaktadır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyılın ikinci yarısı.

Bu yazma için bk. *Manuscripts orient. ill.*, s. 38 — 39.

İçindekiler:

Aşağıdaki eserler için bk. *Kulliyāt*, 2. nüsha, nr. 8, 7, 6.

1) Yaprak 1^b — 55^a. *Ḳirān al-sa'dayn*.

2) Yaprak 56^b — 135^a. *Duvalrānī Ḥizr Ḥān*.

3) Yaprak 137^b — 215^b. *Nuh sipihr*.

انتخاب دیوان

امیر خسرو دهلوی

386. İNTİHĀB-İ DĪVĀN

AMİR HUSRAV DIHLAVİ

Husrav Dihlavī'nin *Dīvān*'larından yapılmış çok küçük bir seçmeden ibarettir. Seçmeyi kimin yaptığı belli değildir. Krş. *IO*, I, 700. Buradaki küçük seçme de aynı beyit ile başlar.

Ayasofya 3946. (Dergi). Yaprak 1^b — 52^a.

Yıpranmış, siyah yarı meşin bir cilt içinde, 195 yaprak. 19,3 × 28,6 (12 × 19) cm. eb'adında, siyah ve yaldız cetvel içinde, 12 satırlı olağanüstü hattat ta'liki yazı. Söz başları yaldız, etrafı nakışlı, yaprak 1^b — 2^a olağanüstü tezhipli ve nakışlı. Boş kalan köşeli yerlere de nakışlar yapılmış; her kısmın başında şairin adını ihtiva eden olağanüstü musannâ serlevhalar. Yazılı yerler altın serpmeli.

İstinsah kaydı (Yap. 195^a): 'Abd al-Raḥīm b. 'Abd al-Raḥmān al-Ḥvārizmī al-Sultānī, 26 zilka'de 879 h.

Baş : ای ز خیال ما برون در تو خیال کی رسد
با صفت تو عقل را لاف کمال کی رسد ...

Nüshada tevhid konulu iki şiirden sonra, alfabe sırası ile, gazeller bulunmaktadır.

387. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 533. (Dergi). Yaprak 1^b — 51^a.

İri şemseli, vişne renginde meşin cilt, 93 yaprak. 8,7 × 16 (4,3 × 11) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, bir sütun halinde, 10 satırlı olağanüstü nesta'lik yazı. Söz başları nakışlı mustatiller içinde, yıldız veya beyaz.

Yaprak 1^b — 2^a olağanüstü unvan, her kısmın başında çok güzel bir serlevha.

İstinsah kaydı (yap. 93^a): 'Abd al-Rahîm al-Hârizmî, 884 h.

Krş. bundan evvelki nüsha. Bunların her ikisi aynı kimse tarafından, beş sene aralık ile, istinsah edilmiştir.

Baş: Bundan önceki nüshada olduğu gibi.

دیوان

امیر خسرو دهلوی

388. DĪVĀN

AMİR HUSRAV DİHLAVİ

Nüshada ad olarak yalnız *Dīvān* bulunuyorsa da, ilk beyitin gösterdiği üzere, bu Husrav Dihlavî'nin 2. divanı olan *Vasat al-ḥayāl*'tır, bk. /O, I, 699 (nr. 1191). Yalnız şuna işaret etmek gerekir ki, *Dīvān*'ın öteki bölümlerinin başları birbirlerine uymamaktadır.

Nuruosmaniye 3819.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 375 yaprak. 14,8 × 25,9 (71 × 15,1) cm. eb'adında, mavi, yıldız ve siyah cetvel içinde, 15 satırlı, çok güzel nesta'lik yazı. Yap. 1^b — 2^a olağanüstü tezhipli unvan.

İstinsah kaydı: Mun'im al-Dîn al-Avḥadî, recep 899 h.

Baş : حمد رانم بر زبان لله رب العالمین ...

Yaprak 1^b — 359^a'da, tevhid, na'ttan sonra, alfabe sırası ile, gazeller gelmektedir. Yap. 359^a küçük bir mesnevi, 359^a — 365^b kıt'alar, 365^b — 374^b rubâîler, 374^b — 375^a ferdiyât.

389. AYNI ESER

Nuruosmaniye 3817. (Derği). Yaprak 1^b — 373^a (ortada) ve 354^b — 373^a (kenarda).

Ciltsiz, 374 yaprak. 19 × 31 (12,8 × 20,8) cm. eb'adında, yaldız, mavi, kırmızı ve yeşil geniş bir cetvel içinde, ortada 12 satırlı, kenarda 24 satırlı nesta'lik yazı; ortada kalın, kenarda ince kalemle. Yap. 1^b — 2^a son derecede ince bir şekilde nakışlı ve tezhipli; ortasında, yaldızla Amîr Husrav'ın ilk şiirinin ilk beyitleri yazılıdır. Üst ve alt kısmında da onu öven şu beyitler vardır:

هست خسرو طوطی شیرین کلام کز عباراتش همی ریزد شکر
در همه روی زمین گر بنگری نیست همچون او سخن گویی دگر

Öteki sahifelerde kenarlar nakışlı, şairlerin adlarının geçtiği mahlas beyitleri yaldız veya mavi mürekkeple yazılmıştır. Hepsi Şiraz tarzı.

İstinsah kaydı :

تم الديوان امير خسرو ... راقم این اشعار بلاغت رشعار ... مرشد بن
محمد شیرازی مشهور بمطار ...

(«Murşid b. Muhammed Şirāzī 'Aṭṭār»). Bundan sonra Amîr Husrav'i öven uzun sözler vardır, fakat tarih görülmüyor. IX./XIV. yüzyılın ortaları.

Baş : حمد راقم بر زبان له رب العالمین ...

Bu nüsha da *Vasaṭ al-ḥayāt* adlı ikinci divandır ve tam bir nüshadır.

Yaprak 354^b — 363^b (kenarda) mukattaat; yap. 363^b — 367^b. قصیده ابرار. *Ḳaṣīda-i abrār*, yani *Daryā-yi abrār* diye tanınan kaside.

Baş : کوس شه خالی و بانگ غفلش درد سرست
هر که قائم شد بخشک و تر شه بحر و برست ...

Yap. 367^b — 373^a. قصیده مرآت الصفا. *Ḳaṣīda-i Mir'āt al-ṣafā*.

Baş : دلم طفلست و بپر عشق استاد زبان دانش
سواد الوجه سبق و مسکنت کنج دبستانش ...

Nüsha bu kaside ile sona erer.

دیوان

امیر خسرو دهلوی

390. DĪVĀN

AMİR HUSRAV DIHLAVI

Bu nüsha her hangi bir seçme gibi görünüyorsa da, ilk beyitine göre, Husrav Dihlavi'nin son divanı olan *Bakīyat al-naḳīya* olmalıdır (krş. *IO*, I, 693, nr. 1187,4).

Universite kütüphanesi FY 1134. (Halis Efendi 2630).

Yıpranmış ebrû kâğıt kaplı bir cilt içinde, 170 yaprak. 11,6 × 16,9 (7 × 11,8) cm. eb'adında; 14 satırlı, güzel nesta'lik yazı. Son yapraklarda fazlaca rutubet eseri ve kurt yeniği vardır.

Nüsha sondan noksan olduğundan istinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş : ای ز خیال ما برون در تو خیال کی رسد ...

Yaprak 1^b — 3^a münâcat ve na'tlar, 3^a — 168^a, alfabe sırası ile, gazeller, 168^a — 170^b mukattaat. Sondan noksan.

دیوان

امیر خسرو دهلوی

391. DĪVĀN

AMİR HUSRAV DIHLAVI

Bu nüsha Husrav Dihlavi'nin bilinen divanlarına uymamaktadır, belki bunlardan seçilmiş ve bir araya getirilmiş gazel, kıt'a ve rubâî şeklindeki şiirlerden meydana gelmiştir. Benzer bir divan için bk. *IO*, I, 700 (nr. 1193).

Nuruosmaniye 3818.

Basma yaldızlı şemseli meşin bir ciltte, 408 yaprak. 14,3 × 24,2 (7,3 × 19) cm. eb'adında, mavi ve yaldız cetvel içinde, 15 satırlı güzel nesih. Yaprak 1^b — 2^a çok güzel unvan. Söz başları yaldız veya mavi.

İstinsah kaydı: Pîr Husayn al-Kâtib, şaban ortası, 902 h.

Baş : حمد رانم بر زبان لله رب العالمین ...

Nüşhada açık bir taksim görülüyor. Fakat yap. 6^b'de gazeller başlıyor, 391^b'da mukattaat, rubâîler ve müfredler başlar ve 408^a'ya kadar, yani nüshanın sonuna kadar devam eder.

دیوان

امیر خسرو دهلوی

392. DĪVĀN

AMİR HUSRAV DIHLAVİ

Universite kütüphanesi FY 158.

Yarı meşin bir cilt içinde, 125 yaprak. $10,4 \times 15,6$ ($9,7 \times 11,5$) cm. eb'adında; 15 satırlı adi nesta'lik yazı. Baş ve sonu noksan.

İstinsah kaydı yoktur, **XI./XVII.** yüzyıl.

Baş : بسم از خیال ساقی و شراب ارغوانی
که بیار تشنه‌ام من نه بآب زندگانی ...

7 yaprak *y* kafiyesi ile devam eder, yaprak 8'de elif kafiyesi vardır. Bundan sonra şiirler sıra ile devam ederek, *h* kafiyesine gelir.

خمسه

امیر خسرو دهلوی

393. HAMSĀ

AMİR HUSRAV DIHLAVİ

Bu eser için yukarıya bk. *Kulliyāt*, ilk nüsha, nr. 2—6.

Nuruosmaniye 3783. Yaprak 1^b — 289^a kenarda (arada düşmüş yapraklar vardır).

$17,1 \times 25,8$ ($13,5 \times 21,4$) cm. eb'adında, 4 sütun halinde, kenarda 62 satırlı hattat nesta'liki yazı, 830 — şaban 835 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 96.

1) Yap. 1^b — (20^b'den sonra kısa bir atlama) 51^b. *Maṭlā' al-anvār*,

2) Yap. 52^b — (75^b'den sonra biraz atlama) 117^a. *Şirîn u Husrav*.

3) Yap. 117^b — 161^a. *Macnūn u Laylī* (830 h.)

Burada bu eserin T. A. Maherremof tarafından hazırlanmış olan ilmi yayımını anmak gerekir: Moskova, 1964 (*Akad. Nauk SSR, Pamiyatniki Literaturı Narodof Vostoka, Teksti, B. S., VII*).

4) Yap. 161^b (baştan biraz noksan) — 234^a. *Āyina-i İskandari* (muharrem 831 h.).

5) Yap. 834^b — 289^a. *Haşt bihişt*.

394. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 966.

Tamir görmüş, koyu vişne renginde meşin bir cilt içinde, 397 yaprak; $11,6 \times 20$ ($7,8 \times 13,7$) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel, üç sütun halinde, ortada 17, kenarda 12 satırlı üstad ta'liki yazı, ince kalemle. Her kısmın başında eserin adını ihtiva eden güzel bir serlevha vardır. Köşeler nakışlıdır. Söz başları yaldız, etrafı nakışlı; yazı ile birlikte bir tezyinat intibamı verir.

Yap. 7^a'da hemen hemen bütün sahifeyi işgal eden ve Peygamberin mi'râcını gösteren bir minyatür vardır.

Bir çok yapraklar (baş, ortada ve sonlarda) düşmüş, sonradan tamamlanmıştır.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XV. yüzyıl, Şiraz işi.

İçindekiler:

- 1) Yap. 1^b — 76^a. *Maṭla' al-anvār,*
- 2) Yap. 77^b — 170^a. *Şīrīn u Husrav,*
- 3) Yap. 170^b — 228^a. *Macnūn u Laylī,*
- 4) Yap. 228^b — 321^a. *Āyīna-i İskandarī,*
- 5) Yap. 321^b — 397^a. *Haşt bihişt.*

هشت بهشت

امیر خسرو دهلوی

395. HAŞT BİHIŞT

AMİR HUSRAV DIHLAVİ

Husrav Dihlavi'nin *Hamsa*'sinin 5. kitabını teşkil eden bu eser için bk. burada ilk *Kulliyāt* nüshası, nr. 5.

Universite kütüphanesi FY 255. (= Rıza Paşa 1013).

Tamir görmüş, yarı meşin bir cilt, iç tarafı atlas kaplı, 115 yaprak. $15,7 \times 25,3$ ($9,3 \times 17,5$) cm. eb'adında, 15 satırlı. Kalın kalemle ve iri harfli güzel nesta'lik yazı.

Söz başları yaldız.

İstinsah kaydı: Cemaziyelevvel, 885 h.

Baş: Aynı.

396. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 855. (= Halis Efendi 5127).

Yeni tarzda, yarı bez bir cilt içinde, 115 yaprak. $12 \times 20,7$ ($7,3 \times 15,8$) cm. eb'adında; çift kırmızı cetvel içinde, 3 sütun halinde, 10 satırlı ta'lik yazı. Satırla mail yazılmış.

Yap. 1^a, 1^b kaba bir şekilde sulu boya ile nakışlıdır.

İstinsah kaydı yok, XI./XVII. yüzyıl.

Baş: Aynı.

شرین و خسرو

امیر خسرو دهلوی

397. ŞİRİN U HUSRAV

AMİR HUSRAV DİHLAVİ

Husrav'in *Hamsa*'sinin bu ikinci kitabı için bk. *Kulliyāt*, ilk nüsha, nr. 3., buna şu yeni baskıyı eklemek gerekir: nşr. Ğazanfar 'Alīyef, Moskova, 1962 (*Pam. Lit. Nar. Vostoka, Tekstı, M.S., XII*).

Üniversite kütüphanesi FY 774. (= Halis Efendi 4718).

Tamir görmüş ve yıpranmış, basma şemseli kahverengi meşin bir cilt içinde, 134 yaprak. $14,8 \times 23,1$ ($7,2 \times 13,5$) cm. eb'adında; 15 satırlı işlek nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Nüshada biraz kurt yeniği var.

İstinsah kaydı yok, XI./XVII. yüzyıl.

Baş: Aynı.

خضر خان دولرانی

امیر خسرو دهلوی

398. HİZR HÂN DUVALRĀNĪ

AMİR HUSRAV DİHLAVİ

Husrav Dihlavi'nin bu mesnevîsi için bk. *Kulliyāt*, 2. nüsha, nr. 7.

Üniversite kütüphanesi FY 912. (Halis Efendi 8597).

Yeni tarzda, kırmızı, yarı meşin bir cilt içinde, 155 yaprak $12,6 \times 20$ ($5,9 \times 13,1$) cm. eb'adında, mavi, siyah, yıldız ve kırmızı cetvel içinde,

14 satırlı nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Yap. 1^b yaldızlı ve nakışlı, fakat çok yıpranmış, şimdi bazı kısımları okunamıyor.

İstinsah kaydı: 1 şaban 981 h.

Baş: Aynı.

قران سعدین

امیر خسرو دهلوی

399. KİRÂN-I SA'DAYN

AMİR HUSRAV DİHLAVİ

Bu mesnevi için bk. *Kulliyât*, 2. nüsha. nr. 8.

Nuruosmaniye 3825.

Basma şemse ve kenarbentli, içi çok güzel oyma nakışlı bir cilt içinde, 140 yaprak. 19,3 × 26,2 (7,3 × 15,5) cm. eb'adında. Mavi, yaldız ve siyah cetvel, 15 satırlı olağanüstü nesta'lik yazı. Söz başları yaldız. Yap. 1^b — 2^a son derecede musannâ unvan.

İstinsah: Muhammed Kâsim b. Şâdişâh, 924 h.

Baş: Aynı.

دیوان

حسن دهلوی

400. DİVÂN

HASAN DİHLAVİ

Hasan Dihlavi, yani Nacm al-Dîn Hasan b. 'Alâ' Sancarî Dihlavi, Hindistan'da yetişmiş önemli şairlerden biridir. Kendisine Hindistan'ın Sa'dî'si denilirdi. Bu ülkenin en büyük şairi olan Husrav Dihlavi'nin çağdaşı ve dostu idi. Onun gibi Nizâm al-Dîn Avliyâ'ya intisap etmiş, onun sözlerini *Farâ'id al-fu'âd* adı altında toplamıştır. Ölümü 738 (337/338) 'dedir. Bu hususta 728 (1327) ve 745 (1344/1345) yılları da verilmektedir. Bk. *Nafahât tercümesi*, s. 678; *Davlatşâh*, s. 247 — 249; *Âzar*, s. 354; *MF*, I, 196 — 197; *R'Â*, s. 187 v.b.

Hasan Dihlavi'nin *Dîvân*'ı çok tanınmış olup, yazma nüshalarına sık sık tesadüf olunur. Bk. Rieu, II, 618; Sachau-Ethé, *Bodl.*, nr. 780 — 783; *IO*, I, 707 — 709; *Sipahsâlâr*, II, 586 — 588; *Topkapı Sarayı*, s. 208 — 209 (olağanüstü san'at değeri olan nüshalar). Bu *Dîvân* ordu dilinde, çok

bilgince bir önsöz ile, taş basması olarak yayınlanmıştır: *Dīvān-ı Hasan Sancarī Dihlavī* (nşr. Mas'ūd 'Alī Maḥvī), Haydarabad, Deken, 1352.

Nuruosmaniye 3817/2. Yaprak 2^b — 309^a (kenarda).

16 × 31 (12 × 20,8) cm. eb'adında, kenarda 24 satırlı, nesta'lik yazı; Murşid b. Muḥammed Şīrāzī 'Atṭār tarafından istinsah edilmiştir. IX./XV yüzyıl.

Nüsha için bk. nr. 389.

Baş : ای حاکم جهان و جهان داور حکیم
(bk. *Dīvān*, s. 510). محنت همه بدایع و تو مبدع قدیم ...

Yaprak 39^b gazellerin başı, 287^a mesnevî (Dar medḥ-i Sulṭān 'Alā' al-Dīn Muḥammed Şāh), 289^a kıt'alar.

انتخاب (دیوان)

حسن دهلوی

401. İNTİHĀB-I (DĪVĀN)

HASAN DİHLAVİ

Hasan Dihlavī *Dīvān*'ından seçilmiş bir kaç gazelden ibarettir.

Ayasofya 3946/6. Yaprak 129^b — 133^a. İstinsahı 879 h.

Nüsha için bk. nr. 386.

Baş : ای روی و موت آتی حکم امید و یم را ...
(Bk. *Dīvān*. s. 14).

کلیات

اوحدی

402. KULLĪYĀT

AVHADİ

Avḥad al-Dīn Avḥadī b. al-Ḥusayn İsfahānī (bazılarına göre, fakat esassız olarak, Marāḡī), bir beytine verilecek anlama göre, 673 (1274/1275)'te veya bundan 20 yıl kadar önce 653 (1254)'te, İsfahan'da doğmuştur. Çok genç yaşlarından başlayarak, uzun seyahatlerden sonra, Hulagu'nun başkent yaptığı Tebriz yakınlarındaki Meraga şehrine gelip, yerleşti. Nisbesinin bazı kaynaklarda Marāḡī şeklinde kaydedilmiş ol-

ması belki biraz da bundan ileri gelmiştir. Avhadî'nin tanınmış Şayh Avhad al-Dîn Kirmânî (bk. burada nr. 336) ile görüşüp, ona bağlanarak, Avhadî mahlasını aldığı söylenirse de, buna imkân yoktur; çünkü bu şeyh 635 (1238/1238) yılında ölmüştür, Avhadî ise, en erken, 653 (1254) yılında, yani büyük şeyhin ölümünden, 18 yıl sonra doğmuştur.

Avhadî-i İsfahânî'nin eserlerinden (aşağıya bk.) onun moğol devrinin bazı ileri gelenlerinin himayesini gördüğü anlaşılmaktadır. Kendisi Tebriz şehrinde de bir müddet kaldıktan sonra, mezar kitabesinde görüldüğü üzere, 15 ramazan 738 (27 mart 1339)'de, Meraga şehrinde ölmüştür. Mezar kitabesi mevcut olduktan sonra, bu hususta verilen başka tarihlerin doğru olmayacağı meydandadır. Bk. *Nafahât tercümesi*, s. 675 — 676; Davlatşâh, s. 210 — 215; Râzî, II, 388 — 390; Azar, s. 53 — 55; *MF*, I, 94 — 98; *R^c A*, s. 34 — 37; Maḥmūd Farruh *Aḥvāl u āşār-i Avhadî İsfahânî*, Meşhed, 1335/1957; Sa'îd Nafîsî, aşağıda anılan *Kullîyât* (Tahran, 1340/1962) basmasının önzözü, kaynaklarda verilen bütün bilgiler burada aynen iktibas edilmiştir.

Avhadî'nin eserleri, yani *Dīvân*'ı, *Cām-i Cam*'i ve *Dah nāma*'si (aşağıya bk.) bir arada, dış kapakta *Dīvân-i Avhadî*, iç kapakta *Kullîyât-i Avhadî İsfahânî ma'rūf ba-Marāğî* adı ile, Sa'îd Nafîsî tarafından bastırılmıştır (Tahran, 1340/1962).

Nuruosmaniye 4195. (Dergi).

Koyu kırmızı, basma şemse ve köşebentli, iç tarafları yaldız ve mavi zeminli oyma şemseli meşin bir cilt içinde, 256 yaprak. 16,9 × 26,5 (10,7 × 19,7) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetveller içinde, ortada 21, kenarda 36 satırlı muntazam hattat nesta'liki yazı. Söz başları kırmızı, yeşil ve mavi; boş köşeler nakışlar ile doldurulmuştur.

Yap. 1^b — 2^a unvan, her kısmın başında güzelce birer serlevha vardır. Yap 1^a'da bir daire içinde ilk sahibinin adı vardır.

İstinsah kaydı (yap. 256^a): Şaban 837 h. (Şiraz işi).

İçindekiler :

1) Yaprak 1^b — 239^a (ortada). *Dīvân*.

Avhadî'nin tevhid konusunda bir terkibbendini, kasîde şeklinde na'tını v. b., terci'bendini, gazellerini ve rubâîlerini ihtivâ eden eseri olup, yukarıda kaydedilen *Kullîyât* içinde (s. 1 — 454) basılmıştır. Bundan önce A.S. Usha tarafından neşredilmiştir: *Diwan-i Awhadi*, Madras, 1951 (*Madras University Islamic Series*, nr. 13); bir de Tahran, 1340 ş. (bu basmada *Dah nāma* de vardır) basması vardır.

Başka nüshaları için bk. Rieu, II, 619; *Taşkent*, II, 128 — 129; *Topkapı Sarayı*, s. 209, İran'da bulunan başka nüshaları için bk. *Kulliyât* (nşr. Sa'îd Nafîsî), s. LVI.

Baş : سر پیوند ما ندارد یار چون توان شد ز وصل بر خوردار ...

Yaprak 1^b — 38^a tevhid terkibbendi, na't, menkıbe, nasihat, terci'ât, 38^b — 233^a, alfabe sırasıyla, gazeller; 233^a — 299^b rubâîler.

2) Yap. 240^b — 255^b *Dah nāma*.

Manṭik al-ʿuṣṣāḳ da denilen bu eser, küçük bir mesnevi olup, tanınmış bilgin ve feylesof Naşir al-Din Tūsî (ölm. 672 = 1274)'nin torunu Vacih al-Din Yūsuf'un isteği üzerine kaleme alınmıştır ve aşık ağzından on mektuptan meydana gelmiştir. Arada mesnevi ile aynı vezinde olan gazeller ve hikâyeler de vardır. Eser, bitiş bölümünde kaydedildiği üzere, 20 receb 706 (29 ocak 1306)'da tamamlanmıştır.

Yazma nüshaları için bk. bir de Blochet, III, 205 — 206.

Dah nāma, *Manṭik al-ʿuṣṣāḳ* adı ile, *Divān*'ın yukarıda anılan basmalarında yayınlanmıştır, *Kulliyât* (s. 455 — 479)'ta da bulunmaktadır. Buradaki şekli 714 beyit tutmaktadır.

Baş : بنام آنکه ما را نام بخشید زبان را در فصاحت کام بخشید ...

کلیات

اوحدی

403. KULLİYÂT

AVHADİ

Universite kütüphanesi FY 523.

Basma şemseli, kahverengi bir cilt içinde, 421 yaprak. 10,1 × 17,3 (6 × 12,4) cm. eb'adında, siyah ve yaldız cetvel içinde, 19 satırlı işlek nesih (veya nesta'lik) yazı. Söz başları kalın kalemle, kırmızı.

Yap. 1^b — 46^b ve 295^b'de güzelce birer serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XV. yüzyıl (d'ler ekseriya z yazılıyor).

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b — 295^a. *Divān*.

Baş : سر پیوند ما ندارد یار ...

1^b — 46^a tévhid, münâcat, na't, menkıbe, kaside, kıt'a ve terci'ler, 46^b — 283^b, alfabe sırasıyla, gazeller, 283^b — 295^a rubâîler.

2) Yaprak 295^b — 421^b. *Cām-i Cam*.

Avhadî'nin en çok tanınan ve yazıldığı zaman, Davlatşah'a göre, bir ay içinde 400 nüshası istinsah edilerek, çok pahalı olarak satılmış olan eseridir. Bu eser ahlakî ve tasavvufî bir mesnevi olup, Sanai'nin (bk. burada nr. 31 — 32) *Hadîka*'sı tarzında ve onun vezniyle kaleme alınmış, bir senede, 733 yılı ramazanında, kadir gecesinde (6 Mayıs 1333) tamamlanmıştır. Bu eser tanınmış müverrih ve vezir Raşid al-Din Fazl Allâh'ın oğlu Ğiyâş al-Din Muhammed'e ithaf edilmiştir. Eserin başında İlhanî hükümdarlarından Abû Sa'îd Bahadır (716 — 736 = 1316 — 1335) için de bir medhiye vardır.

Cām-i Cam ilk önce Vaḥîd Dastgirdî tarafından, 1307 ş.'de, Tahran'da basılmıştır (*Armağân* adlı derginin ilavesi olarak). Yukarıda anılan *Kul-lîyât* içinde de (s. 482 — 673) bulunmaktadır. Başka yazmaları için bk. Rieu, II, 619; *IO*, I, 710 — 711; Blochet, III, 207 — 208; *Maclis*, s. 166 — 167; *Sipahsâlâr*, II, 486 — 489; *Taşkent*, II, 129 — 130; *Topkapı Sarayı*, s. 210.

Baş : قل هو الله لا امر قد قال من له الحمد دائما متوال ...

جام جم

اوحدى

404. CĀM-İ CAM

AVHADİ

Universite kütüphanesi FY 474/6. Yaprak 24^b — 87^a.

10 ramazan 898 h.'de istinsah edilmiştir.

Baş: Yukarıda bulunan nüshadaki gibi.

405. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 125.

Tamir görmüş yarı meşin bir cilt içinde, 150 yaprak. 10,5 × 18,4 (6,6 × 12) cm. eb'adında, mavi ve kırmızı cetvel içinde, 15 satırlı muntazam ta'lik yazı ile.

İstinsah tarihi yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş: Aynı.

406. AYNI ESER

Universite kütüphanesi FY 505.

Yeni tarzda, koyu kahverengi bir cilt içinde, 187 yaprak. 10,5 × 19,6 (5,5 × 12,6) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 12 satırlı açık ve güzel nesta'lik yazı; söz başları yıldız.

Yap. 1^b'de güzel bir serlevha.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş: Aynı.

(اشعار)

امین الدین کازرونی

407. (AŞ'ĀR)

AMĪN AL-DĪN KĀZARŪNĪ

Amīn al-Dīn Kāzarūnī veya Amīn Balyānī diye tanınan Şayḥ Amīn al-Dīn Muḥammed b. Şayḥ 'Alī büyük şair Hāfiẓ tarafından Fars eyâletinin öğündüğü beş kişiden biri olarak tavsif edilmiştir. Kendisi İncüoğullarından Abū İshāḳ zamanında (aşağı yukarı 742—754=1341—1353) bir nevi şeyhulislâm olmuştur. Ölümü 745 (1344/1345)'tedir. Bk. Rāzī, I, 177; MF, I, 67; R'Ā, s. 33; FS, s. 61; krş. IO fihrist; Aḥmed Suhaylī Hānsārī, *Dīvān-i aş'ār-i... Hācū*, Tahran, 1336/1958, önsöz, s. 68—71.

Bu bilgün şahıs, *Haft iklīm*'de kaydedildiği üzere, arada sırada şiirler söylemiştir. Aşağıda tavsif edilen nüshada gazel şeklindeki iki şiiri ile bir beyti vardır.

Nuruosmaniye 4198/9. Yaprak 328^a – 329^a.

19 satırlı nesta'lik yazı. 824 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 118.

Baş :

جام عشق او چو در جان ریختند
شیر وی گوی بهم آمیختند...

دیوان

خواجوی کرمانی

408. DĪVĀN

HĀCŪ-YI KIRMĀNĪ

Abu 'l-'Aṭā' Kamāl al-Dīn (veya Afzal al-Dīn) Maḥmūd b. 'Alī Hācū al-Murşidī al-Kirmānī 20 zilhicce 689 (25 aralık 1290)'da Kirman'da

doğmuş, çok erken yaşta şiir söylemeğe başlamış ve her halde yakınları tarafından kendisine verilmiş olan ve H'vāca kelimesinin küçültme şekli H'vācū'yu mahlas o'arak kullanmıştır. Doğduğu şehirden Şiraz'a gelen H'vācū, burada tanınmış bilgin Şayh Amīn al-Dīn Muḥammed Kazarūnī (ölm. 745 = 1344/1345, bundan evvelki nüshaya bk.) ile görüşmüş, bunun te'siri ile, Abū Ishāk Kazarūnī (ölm. 426 = 1043)'nin tarikati olan Mürşidiye tarikatine girmiştir ki, taşıdığı al-Murşidī nisbesi bundan ileri gelmiştir.

Bundan sonra, İsfahan yolu ile, hacca giden H'vācū, Şam, Kudüs ve Irak'ı da dolaşmış, Tebriz'de bulunmuş, 738 – 739 (1337 – 1338) yıllarında tekrar memleketine dönmüştür. Bir aralık da Horasan'a gitmiş, ömrünün son on yılını Kirman ve Şiraz'da geçirmiştir. Devrinin Moğul hükümdarları ile Moğul idaresi başındaki önemli şahsiyetleri medheden H'vācū'nun ölüm yılı olarak çok değişik tarihler verilirse de, bunlardan ancak 753 (1352) yılı doğru olabilir. Bk. Davlatşāh, s. 249 – 253; *Tārīḫ-i guzīda*, s. 818; Rāzī, I, 273 – 274; Azar, s. 123; *Mayḥāna*, s. 75 – 83; *MF*, II, 15 – 18; *R'Ā*, s. 72 – 73; *İslām Ansiklopedisi*, 1950, V, 36 – 41 (kaynakların çoğu burada gösterilmiştir).

Pek çok eser vermiş olan H'vācū'nun (ileriye de bk.) *Dīvān*'ı, eski ve tam nüshalara göre, başka İran şairlerinin divanları gibi tertip edilmiş değildir. H'vāca Tāc al-Dīn Aḥmed'in emri ile, H'vācū'nun ölümünden az önce toplanan bir *Dīvān*'ına *Şanāyī' al-kamāl* adı verilmiştir. Bu divan kasideler, kıt'alar terakib-bendler, terci'-bendler ve gazeller — bunlar da yolculuk sırasında söylenen gazeller, *safariyāt* ve oturduğu sırada söylenen gazeller, *ḥazarīyāt* olmak üzere, iki bölüme ayrılmıştır — ve rubâilerden başka, *Humā u Humāyūn* ile *Gul u Navrūz* adlı iki mesneviyi de içine alır ve 25.000 beyit kadar tutar. Fakat şimdi elde bulunan şiirler bu kadar tutmamaktadır.

Bunlardan başka H'vācū'nun şiirleri *Badāyī' al-camāl* adı altında toplanmıştır. Bu dergi de aynı bölümleri içine alır, ancak *gazaliyāt* bölümüne ayrıca *Şavķīyāt* adı verilmiştir. *Dīvān* bu tam iki bölümü ile — mesneviler hariç — *Dīvān-i aşār-i Ābu'l-'Aṭā' Kamāl al-Dīn Maḥmūd... H'vācū... Kirmānī* adı ile Aḥmed Suhaylī H'vānsārī tarafından bastırılmıştır (Tahran, 1336 ş.). *Dīvān*'ın başka yazmaları için bk. *Bankipore*, I, 213 – 214; Blochet, III, 209 – 212 (826 h. tarihli oldukça tam bir *Kullīyāt*); H'vānsārī, *anılan eser*, önsöz, s. 82 – 85; *Taşkent* II, 131 – 132; *Ch. Betty Library*, I, 76 v.dd. (873=1468 tarihli bir *Kullīyāt*).

Aşağıda tavsifi verilen nüsha, her ne kadar tam gibi görünüyorsa da, bu tertipte değildir. Nüshanın üzerinde *Dīvān-i gazaliyāt* yazılmış-

tır, fakat görüleceği gibi, bir divanda bulunan bütün bölümler burada mevcuttur.

Üniversite kütüphanesi FY 422 (=Rıza Paşa 1461).

Yeni tarzda yarı meşin siyah bir cilt içinde, 143 yaprak. 12,8 × 17,3 (7,8 × 13) cm. eb'adında, kırmızı cetvel içinde, 15 satırlı, muntazam nes-ta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

1 — 16. yapraklar düşmüş ve yeni olarak eklenmiştir.

İstinsah kaydı: Darviş Hāfiẓ Şīrāzī, 859 h.

Baş : ای ماه قنجاقی شبست از سر بنه غلطاقرأ
بکشای بند یله را در بند کن قنجاقرأ

İçindekiler: Yap. 1^b — 120^a, alfabe sırası ile gazeller, 120^b bir müs-tezad, 121^a — 123^a iki muhammes, 123^a — 138^b, na't, menkıbe, kasîdeler, 138^b — 142^b bir terci'-bend, 142^b — 143^a, ayrı bir şiir (medhiye).

409. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 1013 (=Halis Efendi 3379).

Basma şemseli, kahverengi meşin bir cilt içinde, 158 yaprak. 13,1 × 19,5 (7,7 × 12,5) cm. eb'adında; siyah ve yıldız cetvel içinde, 15 sa-tırlı adi ta'lik yazı. İlk yapraklar tamir edilmiş, biraz kurt yeniği var.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş : سبحان من تقدس بالعرز والکمال
سبحان من تفرد بالجود والجمال ...

Yaprak 1^b — 27^b kasideler, yap. 27^b — 150^a gazeller.

Baş : ای ماه قنجاقی ...

Yaprak 150^a — 158^a mukattaât.

خمس

410. HAMSĀ

خواجو

H VĀCŪ

Hvācū-i Kirmānī'nin, Nizāmī'nin *Hamsa*'sini örnek alarak, meydana getirdiği mesnevi şeklindeki beş eserden müteşekkildir. Bunun yazma-ları için, yukarıda anılan eserlerden başka bk. Rieu II, 621 — 622; *Si-pahsālār*, II, 512 — 516; *Maclis*, s. 190 — 193.

Nuruosmaniye 3773 (Dergi).

Yeşil bir bez kaplı meşin bir cilt içinde 168 yaprak. Her kısımda 1'den başlayan ayrı rakamlar verilmiştir. Kenarları renkli, ortaları açık renkli kâğıt vassâle; 18 × 27,7 (10 × 17,4) cm. eb'adında, mavi, yıldız ve yeşil cetvel içinde, 4 sütun halinde, 21 satırlı olağanüstü nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Her kısmın başında çok güzel bir serlevha vardır ve sayfeler tezhiplidir.

İstinsah kaydı (yaprak 58^a, yalnız burada vardır, öteki bölümler de aynı kalemle): Aḥmed al-Kâtib, şaban 897 h.

1) Yaprak 1^b — 23^b. *Ravzat al-anvār*.

Nizāmî'nin *Maḥzan al-asrār*'ına karşılık yazılmış ahlakî tasavvufî konulara dair, 20 bölüme ayrılmış bir mesnevi olup, vezir Şams al-Din Muḥammed b. Şâyin (ölm. 746 = 1344) ile Şayḥ Abū İshâk adına 743 (1342/1343)'te tamamlanmıştır. Basması: Tahran, 1306 ş.

Baş : زينت الروضة في الاول بسم الله احمد المفضل ...

2) Yaprak 24^b — 37^b. *Guhar-nāma*.

Guhar-nāma de denilen bu eser Mubārız al-Din Muḥammed b. Muzafer'in veziri olan ve meşhur Selçuklu veziri Nizām al-Mulk ailesine mensup bulunan Bahā' al-Din Maḥmūd adına yazılmıştır. Başında yukarıda anılan hükümdar hakkında da medhiye vardır. Eserin konusu Nizām al-Mulk'ten başlayarak, bu son vezire kadar, bu ailenin yetiştirdiği vezirlerin medhiyeleridir. 1031 beyit olan bu mesnevi 746 (1345/1346) yılında tamamlanmıştır. Eser, bir dereceye kadar, tarihî kaynak olmak bakımından da önemlidir.

Baş : بنام نام بخش نامداران گدای درگه او شهریاران ...

3) Yaprak 38^b — 58^a. *Kamāl-nāma*.

Sanā'î'nin *Hadîka*'sı vezinde olmak üzere, felsefî-tasavvufî konulardan bahseden bir mesnevidir. On iki bölüme (*bāb*) ayrılmıştır. Eser sultan Amîr Şayḥ Abū İshâk İncū adına 744 (1343/1344) yılında tamamlanmıştır. Bir yazma nüshasına göre, 1849 beyit tutmaktadır.

Baş : بسم من لا اله الا هو صنع لفظي وزين معناه ...

4 Yaprak 58^b — 115^a. *Gul u Navrūz*.

Bir aşk hikâyesini anlatan bu mesnevi 2500 beyit kadar tutmaktadır, (bir nüshada, 5117 beyit). Eser vezir Tâc al-Din Aḥmed 'Irâkî adına, 742 (1341) yılında yazılmıştır.

Baş : بنام نقش بند صفحه خاک عذار افروز مهرویان افلاک ...

5) Yaprak 115^b – 165^a. *Humayūn*.

Konusu bir aşk hikâyesi olan bu eser Hvācū'nun ilk mesnevisidir. 732 (1331/1332)'de Bağdad'da yazılmıştır. Eser İlhanlı hükümdarı Abū Sa'īd Bahadır Han ve vezir Giyās al-Dīn Muḥammed için yazılmış ise de, sonra bunlara daha sonraki bazı şahsiyetler için medhiyeler de eklenmiştir.

Baş : بنام خداوند بالا و پست که از هستیش هست شد هر چه هست ...

411. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 238.

Meşin bir cilt içinde, 174 yaprak. 19 × 27 (12,7 × 18,3) cm. eb'adında; kırmızı cetvel, kâğıt penbe ve kalın, 4 sütun halinde, 21 satırlı şikeste-ye benzer ta'lik yazı ile.

İstinsah: İstanbul, Maarif encümeni azasından Ḥabīb İṣfahānī, 15 şabanda başlanmış, 15 ramazan 1308 h.'de tamamlanmıştır. Nüşanın, bir tek el yazmasından istifade edilerek, istinsah edildiği, bundan dolayı içinde yanlış bulunması ihtimali olduğu ayrıca belirtilmiştir.

İçindekiler:

- 1) Yaprak 1^b – 23^b. *Ravzat al-anvār*,
- 2) Yaprak 24^b – 37^b. *Guhar-nāma*,
- 3) Yaprak 38^b – 62^a. *Kamāl-nāma*,
- 4) Yaprak 63^b – 121^a. *Gul u Navrūz*,
- 5) Yaprak 122^b – 174^b. *Humā u Humāyūn*

Başlar: Aynı.

انتخاب روضه الانوار

خواجو

412. İNTİHĀB-İ RAVZAT AL-ANVĀR

HVĀCŪ

Yukarıda anılan ahlakî-tasavvufî bir mesnevi olan *Ravzat al-anvār*'dan yapılmış bir seçmedir. Bu seçmeyi kimin ve ne maksatla yaptığına dair nüsha her hangi bir işaret veya kayıt yoktur.

Nuruosmaniye 4904/32. Yaprak 242^b – 255^a.

4 sütunlu, 33 satırlı, nesta'lik, İstanbul, 940 h. Bk. nr. 566.

Baş : شد جن طبع ترنم سرای روضه انوار بنام خدای

محتنا.

ابن نصح

413. MAḤABBAT-NĀMA

İBN NAŞŪH

İbn Naşūh Şirazlı olup, İlhanlılardan Sultan Abū Sa'īd Bahadır (716 – 736 = 1316 – 1335) zamanında yaşamış olan bilgin ve şairlerden biridir. Davlatşāh kendisinin *Dah nāma* adlı – her halde mesnevi şeklinde – bir eser yazıp, bunu tanınmış vezir Ğiyāş al-Dīn Muḥammad b. Raşid al-Dīn Fażl Allāh'a (öldürülmesi 736 = 1336) ithaf ettiğini ve bu eserin zamanında çok tanınmış ve sevilmiş olduğunu söyler. Bk. Davlatşāh, s. 225; Rāzī, I, 210 – 211; Āzar, s. 270. Bk. bir de Rieu, *Suppl*, s. 80^a.

Görünüşe göre, başka bir nüshası mevcut olmayan *Maḥabbat-nāma*, aşk duygusunu anlatan küçük bir mesnevidir. Āzar (gösterilen yer) bu eseri anarak, değersiz olduğunu söyler. Burada eserin kahramanları olan 'Aşik ile Maḥbūb'un hali birbirlerine yazdıkları mektuplar (*nāma*) ile ifade edilmiştir. Bundan dolayı bu eser Davlatşāh'ın (gösterilen yer), sitayiş ile bahsettiği *Dah nāma* olabilir. Fakat bu nüshada eserin vezir Ğiyāş al-Dīn Muḥammed'e ithaf edildiğine dair bir kayıt göze çarpmamaktadır.

Nuruosmaniye 3783/2. Yap. 265^b – 279^a (ortada).

17,1 × 25,8 (13,5 × 21,4) cm. eb'adında, 4 sütun halinde, ortada 27, kenarda 62 satırlı, hattat nesta'liki yazı. Şaban 835 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 96.

Baş : بنام آنک نامش حرز جانست ثنایش روز وشب ورد زبانست

Eserde bundan sonra, na't ve münacat gelir, yaprak 266^a'da eserin nasıl ve ne için yazıldığı açıklanır. Bundan sonraki bir kaç başlık şöyledir: Başlangıç, gecenin uzunluğu ve sevgilinin hayaline hali anlatma, ay ile sevgiliye haber gönderme, sevgilinin güneş ile haber göndermesi, v.b. Sonunda 'Aşik ile sevgilisi buluşurlar. Nüsha bir bitiş bölümü ile sona erer ki, burada yazarın ve eserin adı açıkça kaydedilmiştir.

Yaprak 279^a :

ولی دری بدین آیین نسفتند ..
 محبتنامه این نصوحست ...
 هم آخر حتم گردان بر شهادت ...

در خاتمه کتاب ...

مجتناهما بسیار گفتند
 شب عشاق را شمع صبوحت
 چو کردی فتح بابش بر سعادت

معیار جمالی

شمس فخری

414. Mİ'YĀR-İ CAMĀLĪ

ŞAMS-İ FAHRİ

Kendisine kısaca Şams-i Fahrî İsfahānî denilen Şams al-Dīn b. Fahr al-Dīn Fahrî İsfahānî, VIII/XIV. yüzyılın edip ve şairlerinden biridir. Kendisinin 713 (1313/1314)'te Lûristan atabeklerinden Nuşrat al-Dīn Aḥmed adına *Mi'yār-i Nuşratî* adlı aruz ve kafiye ilimlerine dair bir eser yazdığı, 732 (1331/1332)'de Kûm şehrinde bulunduğu ve tanınmış vezir Ğiyāş al-Dīn Muḥammed için *Maḥzan al-buḥūr va macma' al-şanāyî* adlı çok tasannulu büyük bir kaside yazdığı, sonra Şiraz'a geleerek İncū oğullarından Camāl al-Dīn Abū İshāḳ (742 – 754 = 1341 – 1353, öldürülmesi 758 = 1357)'ın hizmetine girdiği bilinmektedir. Bk. Rāzî, II, 395 – 396; *FS*, s. 306; *Maclis*, s. 117.

Mi'yār-i Camālî veya tam adı ile *Mi'yār-i Camālî va miştāḥ-i Abū İshāḳî* edebiyat için gerekli bilimleri içine alan bir eserdir Dört bölüme (*fann*) ayrılmış olup, birincide aruzdan, ikincide kafiye, üçüncüde edebî san'atlardan (*'ilm-i badāyî' al-şanāyî*) ve nihayet dördüncüde Farsça dilinden – sözlük – bahseder. Eser rebiülâhır 745 (ağustos/eylül (1344)'te tamamlanmış ve adı kitabın adında görülen Camāl ad-Dīn Abū İshāḳ'a ithaf edilmiştir. El yazması nüshaları oldukça nadir olan bu eser için bk. *Kaşf al-zunūn*, II, 1734. Başka yazmaları: Blochet, nr. 791; *Maclis*, s. 117; *Topkapı Sarayı*, s. 120.

Bu eserin en değerli bölümü Farsçadan Farsçaya bir sözlük olan son bölümüdür. Burada az rastlanan Farsça kelimelerin anlamları, misaller verilerek, gösterilmiştir. Bu bölüm Salemann tarafından basılmıştır: *Shams-i Fachrîi İspahānensis Lexicon Persicum*, Yazan, 1887 (bk. bir de *Mélanges asiatiques*, IX, 417 v.dd.); yeniden tahran'da 1337 ş.'de, Ş. Kiyā yayımlanmıştır (*İntişārāt-i Dānişgāh*, nr. 486).

Nuruosmaniye 3875.

Biraz yıpranmış meşin bir cilt içinde, 208 yaprak. 6,8 × 18,5 (6,8 × 12,2) cm. eb'adında, çift kırmızı cetvel içinde, 15 satırlı nesta'lik yazı. Her bölümün başında güzelce bir serlevha. Söz başları, şekiller kırmızı ile.

İstinsah kaydı: Cemaziyelahir sonları 862 h.

Baş : بهد حمید و ثنا و شکر و تعجید اله
کردگار مور و مار و نور بخش مهر و ماه ..

- 1) Yaprak 1^b — 62^a, 1. *fann*, arûza dair,
- 2) Yaprak 62^b — 91^a, 2. *fann*, kafiyye dair,
- 3) Yaprak 91^b — 124^a, 3. *fann*, edebî san'atlar,
- 4) Yaprak 124^b — 208^a, 4. *fann*, Farsça sözlük.

سلك الجواهر

حمید انگوری

415. SİLK AL-CAVĀHIR

HAMİD ANGÜRİ

Adını kısaca Hamid diye kaydeden 'Abd al-Hamid b. 'Abd al-Rahmān al-Angūrī, nisbetinden anlaşıldığına göre, Ankaralıdır ve VIII./XIV. yüzyılda yaşamıştır. Hakkında kaynaklarda her hangi bir bilgiye tesadüf edilmemektedir.

Silk al-cavāhir, manzûm, Arapça-Farsça, çocuklar ve çok gençler için, ezberlenmek üzere yazılmış bir sözlüktür. Bütün eser 35 kıt'adan meydana gelen 550 beyitten ibarettir. Sonunda bulunan bir beyitten (aşağıya bk.) 757 (1356)'de yazıldığı anlaşılmaktadır. Krş. *Kaşf al-zunūn*, II, 997.

Universite kütüphanesi FY 575.

Yeni yapılmış, siyah, yarı bez cilt içinde, 67 yaprak; 13,7 × 19,3 (9,4 × 12,5) cm. eb'adında; kırmızı cetvel içinde, 9 satırlı nesih, satır aralarında kelimelerin Türkçeleri yazılmış. Söz başları kırmızı. Yazı harekelidir.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XV. yüzyıl.

Baş : هذا كتاب سلك الجواهر بودر
الله خدا احد يكي دان
حي زنده رقيب چو نگهبان ...

Bu nüshada, asıl eserde bulunan ve *Kaşf al-zunūn*'da (bk. gösterilen yer) iktibas edilmiş olan mensur önsöz yoktur.

Son : حمید این رابسال هفت صد و پنجاه هفت اندر
باتمامش رسانیدی بعون خالق و یزدان

کلیات

416. KULLİYAT

ابن یمن

İBN YAMİN

Özellikle kıt'alar şeklindeki ahlakî şiirleri ile tanınmış olan Amîr Fahr al-Dîn Maḥmūd b. Amîr Yamîn al-Dîn Muḥammed al-Faryūmadî aslen Türk olan bir şairdir. İbn Yamîn babasının Horasan'dan gelip yerleştiği Faryūmad'da 685 (1286) yılı sonlarında doğmuştur. İbn Yamîn aynı zamanda şair olan babasından ilim ve edebiyat öğrenmiş, bir müddet Tebriz'de meşhur Moğol veziri Ğiyāş al-Dîn'in yanında kalmış, sonra memleketine dönüp, o tarafların mahallî hükümdarlarının yanında bulunmuştur. Bu arada özellikle Serbedarlardan Vacîḥ al-Dîn Mas'ūd (öldürülmesi 745 = 1345) için medhiyeler söylemiştir. Onun zamanında tertip edilmiş bulunan *Divân*'ı bu hükümdarın Kertlerden Mu'izz al-Dîn Muḥammed ile yaptığı bir savaşta 743 = 1342) kaybolmuş, şair bunun sonradan yeniden tertip etmeğe mecbur kalmıştır. Ölümü 8 cemaziyelahir 769 (30 aralık 1368)'dadır. Bk. *İslâm Ansiklopedisi*, 1951, VI/2. 835 – 836 (bütün kaynaklar burada gösterilmiştir, ancak bu makale yazılırken İbn Yamîn *Kulliyāt*'ının yalnız bir nüshası bk. *Maclis* s. 204 – 205, bilinmekte idi).

İbn Yamîn'in aşağıda tavsif edilen *Kulliyāt*'ı sairin *Divân*'ı kaybolduktan (743 = 1342) sonra tertip ettiği *Kulliyāt* veya *Divân*'dır. Eser bu haliyle kısmen basılmıştır (Tahran, 1318 ş., kıt'alar ile rubâiler). Ancak İbn Yamîn'in kıt'aları çok tanınmıştır; ekseriya birbirine uymayan el yazması nüshalarına çok tesadüf edildiği gibi, bir çok defalar basılmış ve başka dillere tercüme edilmiştir. Bk. *I A*, anılan madde, s. 836. El yazması nüshalarına yukarıda anılan maddede kaydedilmemiş olan şunları eklemek gerekir: *Bankipore*, I, 204 – 208; *Taşkent* II, 137 – 138; *Topkapı Sarayı*, 219 – 211.

Nuruosmaniye 4219.

Basma şemseli kızıl kahverengi meşin bir cilt içinde, 388 yaprak. 10,8×16 (5,5×8,8) cm. eb'adında, siyah ve yaldız ince bir cetvel içinde, 15 satırlı, çok ince kalemle yazılmış nesta'lik yazı. Söz başları yaldız. Yap. 1^b ve 7^b'de güzel birer başlık vardır. Şiraz işine benziyor.

İstinsah kaydı (yap. 328^b): 29 rebiülâhır 821 h.

İçindekiler :

1) Yap. 1^b – 6^b. Mensur önsöz.

Burada İbn Yamīn ilk tertip ettiği ilk *Divān*'ın 743 (1342) sava-
şında (yukarıya bk.) nasıl kaybolduğunu, aradığı halde bulamadığını
faziletli kimselerin *carī da*'lerinde, büyüklerin *safīna*'lerinde yazılı olan
şairlerini toplayıp, başka bulduklarını bunlara ekleyerek, 1 şevval 753
(11 kasım 1352) yılında bu *Divān*'ı yeniden tertip ettiğini anlatır. Bu
önsöz, yukarıki hulâsanın da göstereceği üzere, bizzat İbn Yamīn tara-
fından yazılmıştır. Krş. *Bankipore*, I, 204.

Baş : الحمد لله الذي خلق ... (٢ آ) اما بعد چنین گوید محرر این مقالات ... عمود بن
... بين المستوفى الفريومدى ..

2) Yap. 7^b — 145^a. Kasideler (medhiyeler), terci'ler.

Baş : ای دیده در شناختن حال کائنات
باید که باشدت نظری از سرامات

3) Yap. 145^a — 157^a. Mesneviler. Bunlar arasında uzunca olanlar
şunlardır:

a) Hikmetli ve öğütlü küçük bir mesnevi, yaprak 145^a. Krş. *Banki-
pore*, I, 206.

b) Yaprak 146^a — 152^b. رساله کارنامه *Risāla-i Kār-nāma*.

Sonundaki bir kayda göre, 741 (1340)'de yazılmış olan bu küçük
mesnevide Faryūmad ve ileri gelenlerinden bahsolunur Krş. *Bankipore*
I, 206.

Baş : نسیم صبح جام تازه کردی رسیدی لطف بی اندازه کردی ...

Yaprak 153^a — 157^a'da yeni bir mesneyi gibi yazılmış bir kısım var-
sa da, evvelkinin devamıdır.

c) 157^b — 161^a. الرسالة كنز الحكمة *al-Risāla Kanz al-ḥikmat*.

Sırf ahlakî öğütlerden meydana gelen küçük bir mesnevidir. Krş.
Bankipore, I, 207 ve *IO*, nr. 1231.

Baş : بنام خدای که هستی ازوست زبردستی و زبرستی ازوست ...

4) Yap. 165^a — 246^b (müteferrik şiirler, mukattaât), krş *Bankipore*,
I, 207.

5) Yap. 246^b — 290^b. Tarihler, manzum tercümeler, lugazlar, muam-
malar, kıt'alar.

6) Yap. 290^b — 352^a. Gazeller, alfabe sırası ile.

7) Yap. 352^a. — 384^a. Rubâiler.

Bundan sonra bir gazel daha vardır ki, müstensih sonradan bu-
larak buraya eklemiştir (bk. yap. 388^b).

417. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 492.

Kahverengi, orta ve kenarları şemseli, içi oyma işlemeli güzel bir cilt içinde, 462 yaprak. $12 \times 21,5$ ($7,5 \times 13$) cm. eb'adında, hattat nesta'liki yazı; söz başları yaldız, yaldız ve siyah cetvel içinde, 15 satırlı. Yap 1^a'da daire biçiminde bir süs, 1^b — 2^a unvan. belli başlı kısımların başında serlevhalar vardır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyılın başları.

İçindekiler:

1) Yap. 1^b — 6^b. Mensur önsöz.

Baş: Aynı.

2) Yap. 7^a — 23^b. *Kitā'āt*.

3) Yap. 24^a — 28^b. *Kitāb-i kaşā'id*.

Bunların arasında küçük şiirler de vardır. 'Alî'nin menkıbeleri, medhiyeler, nevrûz, bayramlar v. s. münasebetler ile söylenmiş olan kasidelerden meydana gelmektedir.

4) Yap. 288^b — 414^b. *Ġazalîyāt*. Alfabe sırasıyla tertip edilmiştir.

5) Yap. 415^b — 426^b. *Risāla- Kanz al-hikmat* (bk. bundan evvelki nüsha, 3c), Yap. 423^b'den itibaren Arapça bazı hikmetli beyitler ve kıt'alar ve bunların manzum tercümeleri.

6) Yap. 426^b — 428^b. *Mukātabāt*. Hepsi üç mektuptan ibarettir.

7) Yap. 429^b — 462^b. *Rubā'îyāt*. Sonlarında muamma, lugaz ve tarihler de vardır.

Görüldüğü üzere, bu nüsha, tertip bakımından, bundan evvelki nüshadan biraz farklıdır.

418. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3784/2. Yaprak 70^b — 119^b (ortada; sondan noksan) ve 57^a — 104^a (kenarda).

$13,2 \times 21,2$ ($9,2 \times 17,7$) cm. eb'adında, ortada 17, kenarda 34 satırlı, çok güzel nesta'lik yazı IX./XV. yüzyılda istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 113.

Mensur önsözü (yap. 70^b — 74^b) dahil tam bir *Kullîyāt* ise de, sondan noksandır.

مقطعات

ابن یمن

419. MUKAṬṬA'ĀT

İBN YAMİN

İbn Yamīn'in en çok sevilen ahlakî konularda kıt'a şeklindeki şiirlerinden meydana getirilmiş olan bir dergidir. Bunların nüshaları pek çok ise de, bu nüshalar birbirlerine uymamaktadır

Üniversite kütüphanesi FY 1108 (Halis Efendi 5985).

Tamir görmüş, siyah meşin bir cilt içinde, 24 yaprak. 12×17,3 (7,4×10,6) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 12 satırlı ta'lik yazı, söz başları yaldız.

İstinsah kaydı (yap. 24^a): Anīs al-budalā' Maḥmūd b. İshāk al-Kātib, cemaziyelevvel oratları 815 h.

Baş : شنیدم که میگفت بوزرجهر بکسری که ای شاه پیروز جهر...

Son : که همه اوست هرچه هست یقین
جان و جانان و دلبر و دل و دین

420. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3894 / 3. Yaprak 51^b — 71^b.

14 satırlı nesta'lik yazı ile. XVI. yüzyıl.

Nüsha için bak. nr. 340.

Baş : زر بسیار چه حاجت که کنی ...

421. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 1090 (Halis Efendi 5924).

Basma şemseli, kahverengi meşin bir cilt içinde, 145 yaprak. 10,5×17,8 (6,4×13,5) cm. eb'adında; 15 satırlı adi ta'lik yazı ile

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş : خلق جهان که خدمت دادار میکنند ...

422. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4274.

Basma şemse ve kenar bentli, iç tarafı oymalı, çok güzel bir cilt içinde; cilt koyu kırmızıdır, 120 yaprak 12,5×22,1 (6,2×13) cm. eb'a-

dında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 12 satırlı, son derecede güzel hattat ta'liki yazı. Söz başları kırmızı, mevi veya yıldız. Yap. 1^b — 2^a son derecede güzel unvan.

İstinsah kaydı yoktur, IX. — X./XV. — XVI. yüzyıl, Herat işi.

Baş : مرا مذهب اینست و گبری تو نیز
همین ره گرت مردی و مردمیست ...

423. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 1342.

Açık kahverengi meşin bir cilt içinde, 10 yaprak. 17,7 × 24,4 (9,7 × 16,7) cm. eb'adında; 19 satırlı rik'a yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı yoktur, XIII./XIX. yüzyıl.

Baş : من نصایح ابن یمن ...
شنیدم که میگفت ...

کلیات

424. KULLĪYĀT

عید زاکانی

'UBAYD ZĀKĀYĪ

Devrinin örf ve âdetlerini, ferdî ahlâk tenkit etmekte eşsiz bir üstad olan Nizām al-Dīn 'Ubayd Allāh Zākānī hakkında kaynaklarda hemen hiç bir bilgi bulunmamaktadır. Hemşehrisi olan Hamd Allāh Mustavfī 'Ubayd Zākānī'nin ölümünden 42 sene önce, 730 (1329/1330)' da yazmış olduğu *Tārīḫ-i guzīda*'sinde (s.845 — 846) onun Zākānīyān («Zākānlılar») diye tanınan ailesinin göçerek, Kazvin'e gelmiş ve burada yerleşmiş Banī Hafāca Arap kabilesinden olduğunu söyler ve 'Ubayd'i bir vezir gibi göstererek, güzel şiirleri ile eşsiz «risâlelerinin» bulunduğunu itâve eder. Torunları tarafından yazılmış kayıtlardan da gerçekten vezir olduğu anlaşılan (aşağıya, ilk nüshaya bk.) 'Ubayd Zākānī, ciddî kasîdelerinde, vezir H'āca 'Alā' al-Dīn, İncū ailesinden Şāh Şayḫ Abū Ishāḫ (öldürülmesi 758 = 1357), vezir Rukn al-Dīn 'Amīd al-Mulk b. Kāzī Şams al-Dīn, Celâyirlilerden Sultan Uvays (757 — 776 = 1356 — 1374), Muzatferîlerden Şāh Şucā' (760 — 786^a = 1359 — 1386) gibi devrin hükümdar ve ileri gelenleri öğmüştür. 'Ubayd'in kendi el yazısı ile

olan bir el yazmasının üzerinde kayıtlı bulunan 767 (1365) yılında hayatta olduğu muhakkaktır; yine aynı el yazması 772 (1370 1371)'de miras olarak, oğlu İshāk'a geçmiştir. Buna göre, onun ölüm tarihi olarak gösterilen 771 ve 772 yıllarının birisi doğru olabilir. Bk. Davlatşāh s. 228 — 249; Rāzī, III, 164 — 168; Āzar, s. 233; 'Abbās İqbāl, aşağıda anılan *Kullīyāt* basması, Tahran, 1321 ş., önsöz, *FS*, s. 383.

'Ubayd Zākānī'nin eserleri, çok fena el yazması nüshalara dayanılarak, ilk defa Tahran'da, 1321 ş.'de 'Abbās İqbāl tarafından basılmıştır: *Kullīyāt-i 'Ubayd şāmil-i kaşā'id u ğazalīyāt u kıta'āt u rubā'iyāt u 'Uşşāk-nāma*. Daha sonra, Tahran'da, 1334 ş.'de, yine 'Abbās İqbāl'in bir önsözü ile, öteki eserleri de eklenerek, basılmıştır: *Kullīyāt-i 'Ubayd Zākānī şāmil-i kaşā'id ba inzimām-i Ahlāk al-aşraf, Rīş-nāma Şad pand..* Bu *Kullīyāt*'ın el yazması nüshaları son derecede nadirdir. İki nüshası şu yerlerde bulunmaktadır: Rieu, *Suppl.*, nr. 264; Blochet, III, 212 — 213 (834 h. tarihli iyi bir nüsha). Bunun sebebi belki bizzat şairin hayatında çok açık-saçık olan şiirlerini yaymak istememesinde aranmamalıdır.

Burada kısaca tavsif olunan ilk nüsha Tire'de Necip Paşa kütüphanesine ait ise de, bizzat 'Ubayd Zākānī'nin torununun oğlu Ahmed b. 'Ubayd Sānī b. İshāk b. 'Ubayd Zākānī tarafından istinsah edilmiş olduğundan, ailesinin devamını göstermek bakımından önemli olduğu için, buraya alınmıştır. Bundan başka burada 'Ubayd Zākānī için kullanılan unvanlar gerçek bir vezire verilen unvanlardır. Nihayet 'Ubayd Zākānī'ye ait olduğu hususunda şüpheler gösterilen *Mūş u gurba* adlı eserin (aşağıya bk.) bu *Kullīyāt*'ta mevcut olmadığına dikkati çekmek yerinde olacaktır (bu eser Londra ve Paris nüshalarında da mevcut değildir).

Tire, Necip Paşa kütüphanesi 396.

Meşin bir cilt içinde, 134 yaprak, 12,8 × 18,6 (9 × 14) cm. eb'asında, 15 satırlı, açık ve güzelce bir nesta,lik yazı ile.

İstinsah kaydı : تمام شد رسالة ريش ... حرره العبد الضعيف شيخ احمد بن عبيد ثانی بن اسحاق بن عبيد الزاكانى القزوينى ... فى تاريخ شهر الله ... ١٨ ذى القعدة سنة ثلاث وخمسين وثمانمائة ...

(18 zilka'de 853 h.).

İçindekiler :

1) Yap. 1^b — 32^b. *Dīvān*.

Baş : ای ز آفتاب صنع تو يك ذره كائنات ...

Yap. 32^b al-muḫaṭṭa'āt, 38^b al-tarcī', 41^b a'-ğazalīyāt, 60^b al-rubā'ī-yāt, 64^b al-hazlīyāt,

2) Yap. 74^b — 99^a. *Kitāb-i 'Uşşāḳ-nāma*,

3) Yap. 99^b — 104^a. *Dah faşl*,

4) Yap. 104^b — 120^a. *Risāla-i dilguşā*,

5) Yap. 120^b — 126^a. *Kitāb-i şad pand*,

6) Yap. 126^b — 134^b. *Risāla-i rīş*.

Bütün bu eserler hakkında açıklamalar için bundan sonra gelen nüsha'arın tavsifine bakınız.

425. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3856.

Ebru kâğıt kaplı, yarı meşin bir cilt içinde, 68 yaprak. 13,3 × 18 (9,3 × 13,3) cm. eb'adında, 17 satırlı alelade nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı mürekkep ile. Haşiyelerde bazan yazılar vardır.

Nüsha sondan noksan olduğu gibi, arada da atlamalar vardır, yani aradan bazı yapraklar düşmüştür.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XV. yüzyıl.

İçindekiler :

1) Yaprak 1^b — 37^b. *Dīvān*.

'Ubayd Zākānī'nin kaside ve gazel şeklindeki şiirlerini ihtiva eder. Krş. Rieu, *Suppl.*, nr. 264/1. Fakat aşağıdaki ilk beyit basma *Kullīyāt*'ta, muhtemel yerlerde bulunmamaktadır.

Baş : از آفتاب ...

Bu *Dīvān* kıt'alar bölümünde kesilmektedir.

2) Yaprak 38^b — 55^b (*Uşşāḳ-nāma*).

Buradaki nüshada başı ve sonu olmayan mesnevi şeklinde bir eserdir ki, yapılan karşılaştırma ile, *Uşşāḳ-nāma* olduğu anlaşılmaktadır. Krş. Rieu, *Suppl.*, nr. 264/2. '*Uşşāḳ-nāma*, aşık ile maşuk arasında mektuplaşma ile aşk duygusunu tahlil eden bir eser olup, 2 recep 751 (5 eylül 1350)'de tamamlanmıştır ve Şāh Şayḫ Abū İshāḳ'a ithaf olunmuştur. *Kullīyāt* içinde de basılmıştır : ilk kısım, s. 100 — 128.

Baş : کسی زو نمود جز ناله آواز ز شیدائی نگوید با کسی راز

Bu beyit *Kulliyāt*'da s. 104, satır 24'tedir.

3) Yaprak 56^a — 67^b. *Ahlāk al-aşraf*.

Devrin ileri gelenlerinin örf, âdet ve ahlaklarını tenkit ve bunlar ile alay etmek için yazılmış mensur küçük bir risâledir. Devrinin kötü âdetleri *mazhab-i muhtâr* («seçilmiş yol») şeklinde, asıl iyi âdetler v.b. de *mazhab-i mansūh* («yürürlükten kalkmış yol») olarak gösterilir.

740 (1339/1340)'ta yazılmış olan bu eser *Kulliyāt*'ta, ikinci bölüm s. 8 — 31'de mevcuttur.

Baş : و گوش از شنیدن غیبت و دست ... باز داشتی ...

(Yaprak 58^a) : ... باب چهارم

Görülüyor ki, aslı yedi bölüm (*bāb*) olan eserin yalnız son dört bölümü burada mevcuttur.

4) Yaprak 67^b — 68^b. *Kitāb-i Dah faşl* (yalnız başları).

Daha çok *Risāla-i ta'rifāt* adı ile tanınmış olan bu küçük risâle (bk. *Kulliyāt*, ikinci bölüm, s. 108 — 118) on bölüme (*faşl*, *Dah faşl* adı buradan gelir) bölünmüş olup, mensurdur. Burada çeşitli varlıklar ele alınarak, istihzalı bir şekilde, fakat bir bakıma oldukça doğru olarak, tarif edilir.

Baş : شکر و ثنا حضرت اِخلاق را جل ذکره... الدنيا آنچه که هیچ آفریده
درو نیاساید...

426. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 123.

Yarı meşin, tamir görmüş bir cilt içinde, 89 yaprak. Baştan ve aradan noksan. 9,7 × 18,8 (6,5 × 16) cm. eb'adında; yaldız ve siyah cetvel içinde, 20 satırlı, muntazam ta'lik yazı. Söz başları kırmızı Yaprak 1 sonradan eklenmiş, fakat üzerine bir şey yazılmamış. Yaprak 48^b ve 80^b'de güzel, fakat boyası dağılmış iki minyatür vardır.

Istinsah kaydı: Hidāyat Allāh Kirmānī, pazartesi, 7 safer, 1029 h. Bu nüsha da türlü yerlerinden noksan olmakla beraber, muhteva bakımından, oldukça zengindir.

İçindekiler :

1) Yaprak 2^a – 18^b. *Dīvān* (noksan).

a) Yap. 2^a – 3^a. Gazellerin sonu (*h* ve *y* kafiyeleri).

Baş : عید را بفریبی فکنده از مسکن ...

b) Yap. 3^a – 7^a. *Rubā‘iyāt*;

c) Yap. 7^a – 10^a. *Tarċi‘āt*.

d) Yap. 10^a – 18^b. *Tazmīnāt*.

Baş : سمنبر نگار دلارای من بت نازک سیم سپای من

2) Yap. 19^a – 19^b ‘*Uşşāk-nāma*. Bu nüshada yalnız son bir sahifesi bulunan mesnevi için yukarıya bk.

3) Yaprak 19^b – 22^b. *Dah faşl*.

Baş: aynı.

4) Yaprak 22^b – 37^a. *Ahlāk al-aşraf*.

Baş aynı.

5) Yaprak 37^b – 61^a. *Risāla-i dilguşā*.

‘Ubayd Zākān’ın en uzun risalesi olup, Arapça ve Farsça çok güzel kısa hikâyelerden ibarettir. Bunların çoğunun konusu müstehcen olmakla beraber, devrinin örf ve âdetlerini, ‘Ubayd’in dünyaya alaylı bakışını göstermek bakımından değerlidir. Bir de yine devrinin ictimâî tarihi bakımından önemli fıkraları da ihtiva eder. Bu risâle de *Kullî-yāt* içinde basılmıştır, ikinci bölüm, s. 62 – 106.

Baş : الحمد لله على نعمة ونواله ...

6) Yaprak 61^a – 67^a. *Risāla-i rîş*.

Rîş-nāma de denilen bu çok küçük risâle, adının gösterdiği üzere, istihzalı bir şekilde, sakaldan bahseder. *Kullî-yāt* içinde basılmıştır: s. 32 – 42.

Baş : شکر و سپاس و ثنا مر پادشاهی را که ...

7) Yaprak 67^b – 71^a. *Risāla-i şad pand*.

Alaylı yüz öğütten ibaret olup 750 (1349/1350)’de yazılmıştır. *Kullî-yāt*, s. 43 – 48’de basılmıştır.

Baş : شکر و سپاس خانی را که کثرت مخلوقات ...

8) Yaprak 71^b — 80^b. *Tālī‘-nāma*.

Fāl-nāma-i burūc da denilen bu küçük risāle yıldızlardan fal bakmağı nesir ile gösterir. Her falın sonunda bir de rubāi vardır. Burada böyle fala inananlar ve bu alanda yazılmış eserler ile alay edilmektedir. Basılmış değildir.

Baş : ابن فال نیکو مآل از صفات اجله حکماست .. از حيله و دروغ عاریست ...

9) Yaprak 80^b — 82^b. *Fāl-nāma-i tūyūr*.

10) Yaprak 83^a — 85^a. *Fāl-nāma-i vuḥūṣ*.

Bir arada *Fāl-nāma-i vuḥūṣ u tūyūr* adı ile de görülen bu risālecikler kuş ve hayvanlara bakılarak çıkarılan falları, alaylı bir ifade ile, anlatmaktadır.

11) Yaprak 85^b — 87^a. *Ḳiṣṣa-i mūṣu gurba*

‘Ubayd Zākānī’nin kısa vezinli bir kaside şeklinde küçük bir eseri olup, kedi-fare mücadelesi perdesi altında, devrinin siyasî ve ictimaf bozuklukları, riyakarlıkları, idarecilerinin kötülükleri anlatılmaktadır. Çeşitli şekillerde sık sık basılan bu eser *Kullīyāt*’ta da bulunmaktadır: 2. bölüm, s. 122 — 125; fakat ‘Ubayd’e aidiyeti kesin değildir, bk. nr. 424.

Baş : ای خرد مند طبع موزانا (!) قصه موش و گربه بر خوانا

Son : نزد خاقانی خجسته هنر نیک خواند عیب زاکانا

کلیات

عمار فقیه گرمانی

427. KULLĪYĀT

‘İMĀD FAḤĪH KĪRMĀNĪ

Hvāca ‘Imād al-Dīn ‘Alī Faḥīh Kirmānī büyük şair Hāfiz Şirāzī’nin çağdaşdır. Kirman’da bir medrese yaptırmış, bir de tekkesi varmış. Galiba sonraları Şiraz’a gelerek, burada daha ziyade bir din bilgisi sıfatı ile, Fars Muzafferilerden Mubāriz al-Dīn Muḥammed (713 — 760 = 1313 — 1359) ile oğlu ve Hāfiz’in şiirlerinde bahsettiği Şāh Şucā‘’ın (760 — 786 = 1359 — 1384) teveccühünü kazamıştır. Anlaşıldığına göre, çok uzun bir ömürden sonra, 773 (1371/1372)’te ölmüştür. Bu hususta daha başka tarihler de (mesela 793 = 1391) verilmektedir. Bk. Davlatşāh, s. 254 — 256; Rāzī, I, 271 — 276; Āzar, s. 124; *R‘Ā*, s. 109 — 110; *Az Sa‘dī tā Cāmī*, s. 240 — 244.

Farsça Manzum — 18

İmād Faḳīh'in *Kullīyāt*'ına oldukça nadir nüshalar halinde tesadüf olunur. Tam bir *Kullīyāt* için bk. Sachau-Ethé, *Bodl.*, I, 572 – 573; Blochet, III, 217 – 218.

Nuruosmaniye 4197.

Basma şemseli, koyu kahverengi bir cilt içinde, 360 yaprak. 15,3 × 24,7 (8,7 × 17) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız bir cetvel içinde, 23 satırlı, açık, nesta'lik yazı.

Baş tarafta bir fihrist vardır. Yap. 1^a'da daire biçiminde küçük bir süs vardır, içinde mülkiyet kaydı bulunmaktadır.

Yap. 1^b – 2^a unvan, oldukça yıpranmıştır.

Istinsah kaydı (yap. 356^b): تمت ... علی يد ... ابو سعید بن ابی الحیر محمد ابن عبد الله المشتهر بکامروا النساخ الشیرازی ... فی يوم الثلاثاء ثانی عشرین شهر ذی الحجه (!) سنة ست و تسعين و سبعمائة ... بمدينة واصفهان بمدرسة صغیر .

(«Kāmrvā al-Nassāḥ al-Şīrāzī diye tanınan Abū Sa'īd b. Abi'l-Hayr Muḥammed b. 'Abdāllah 'Allāh tarafından İsfahan'da Safir (?) medresesinde, salı, 22 zilhicce 796 h.'de istinsah edilmiştir»).

İçindekiler:

1) Yap. 1^b – 6^b (*Fātiḥot al-iḥlāş*).

Asıl nüshada adı kaydedilmiş olmayan bu küçük mesnevi *Kullī-yāt*'a giriş mahiyetinde bir önsöz gibidir. Yazarı hakkında biraz bilgi ihtiva eder. Krş. *Bodl.*, nr. 803/5.

Baş : بنام آنک ذکرش ورد جانست مبارک نامه اش معجز نشانست ..

2) Yap. 7^a – 39^a. *Şafā-nāma al-mulakḳab ba Mūnis al-abrār*.

Mūnis al-abrār, küçük tasavvufi bir mesnevi olup, üç bölüme ayrılmıştır ve 766 (1364/1365)'da yazılarak, yukarıda anılan Şāh Şucā'a ithaf olunmuştur, bk. *Bodl.*, nr. 803/1; Blochet, nr. 1570.

Baş : حمد الهی بنگار ای دبیر چون رقم از مشک زنی بر حریر ...

3) Yap. 39^b – 64^a. *Kitāb-i Şoḥbat-nāma*.

Tanınmış vezir Ğiyāş al-Dīn Muḥammed b. Raşid al-Dīn Fażl Al-lāh'a ithaf edilmiş olan küçük tasavvufî bir mesnevi olup, 731 (1330/1331)'de tamamlanmıştır.

Baş : بنام خدائی که توفیق ازوست دل زنده را نور تحقیق ازوست ...

4) Yap. 64^b – 86^a. *Kitāb-i Maḥabbat-nāma*.

Tam adı *Muḥabbat-nāma-i ṣāḥib-dilān* olan bu eser, kısa bir mensur önsözden sonra, sevginin tasavvufî ve felsefî açıklanmasını veren bir mesnevidir. Eser 8 bölünme (*bāb*) ayrılmıştır ki, bunlar şunlardır: ulvî cevherin süflî cisme bağlanması, bunun aksi, cansız cisimlerin cansız cisimler ile bağılılığı, bunların bitkilere bağılılığı, bitkilerin bitkilere, canlıların bitkilere, canlıların canlılara bağlanması.

Eser 732 (1331/1332)'de (*Bodl.*, s. 574'te olduğu gibi 722 h değil) yazılmıştır. Eserin adı (*Muḥabbat-nāma-i ṣāḥib-dilān*) yazılış tarihini göstermektedir.

Baş : الحمد لله الذى ابدع الخلق محبة بعرفانه ... اما بعد بحكم أنك فيض فضل
ذی الجلال ..

بنام آنکه در کاشانه دل محبت را معین کرد منزل ..

5) Yap. 86^b — 157^b. *Kitāb-i Tarīkat-nāma*. کتاب طریقتنامه.

Miṣbāḥ al-hidāya de denilen bu eser on bölüme ayrılmış olan ve tarikatten ve tasavvuftan bahseden bir mesnevidir. Muzafferilerden Mubārız al-Dīn Muḥammed'e (713 — 760 = 1313 — 1351) ithaf edilmiştir ve yazılış tarihi 750 (1349/1350)'dir.

Baş : بنام آنکه ما را دانش آموخت بنور عقل شمع دل بر افروخت ...

6) Yap. 158^a — 175^a. *Kitāb-i Dah-nāma*. کتاب ده نامه.

On mektup şeklinde kaleme alınmış küçük bir mesnevidir.

Baş : بنام آنکه معجز نامه اوست حروف کائنات از خامه اوست ...

7) Yap. 175^b — 360^b. *Dīvān*. دیوان.

İmād Faḫīh'in *Dīvān*'ının nüshaları çok nadir olmakla beraber, elde bulunan nüshalar son derecede kıymetlidir. Bunların başında, *Mac-lis*, s. 359 — 360 (nr. 1030) nüshasını zikretmek lâzımdır ki, şiirlerin sıralanmasında her hangi bir tertibe riayet edilmemiş olan bu nüsha bizzat şairinin, İmād Faḫīh Kirmānî'nin el yazısı ile olmalıdır; başka bir nüsha da *Sipahsālār*, II, 643 (nr. 1234) nüshası olup, 763 h. yılında, şairin hayatında yazılmıştır. Ve galiba bizzat şair tarafından tashih edilmiştir. Şairin 'Alī adı da bu nüshadaki istinsah kaydı sayesinde meydana çıkmıştır. Blochet, II, 218 (nr. 1571) nüshası 780 h.'de istinsah edilmiş olup, eskilik bakımından üçüncü gelmektedir. Bundan sonra da burada tavsif edilen nüsha gelir. Bunlardan başka bk. bir de *Sipahsālār*, II, 644; *Bankipore*, I, 217 — 219. İmād'ın *Dīvān*'ının muhtevâsı şöyledir:

a) Yap. 175^b — 205^a. *Ḳaṣā'id*.

Baş : ای حکمت زبان را فصل الخطاب دادہ
کشت امید جان را از دیدہ آب دادہ ...

Burada en çok Mubārız al-Dīn Muḥammed için medhiye vardır. Yap. 194^b — 205^a'da bir mesnevi ile medih kıt'aları.

b) Yap. 205^b — 350^a. Gazeller.

Baş : ای ہر دم از عطای تو کامی دگر مرا
وز شکر نعمت تو دهن پر شکر مرا ...

Burada öteki eski nüshalarda olduğu gibi, gazeller kafiyele göre tertip edilmiş değildir.

c) Yap. 350^a — 358^a. Rubâiler,

d) Yap. 358^a — 359^a. Muammâlar,

Yap. 359^a — 360^b'de fardiyât, yani tek beyitler serlevhası varsa da, yine muammâlar devam etmektedir.

428. AYNİ ESER

Ayasofya 4216. Yaprak 204^b — 400^a.

17,5 × 26 (13 × 20) cm. eb'adında, ortada 18 — 21, kenarda 41 — 42 satırlı güzel nesta'lik yazı. Furşat-i Ğarīb tarafından 824 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 271.

1) Yaprak 204^a — 400^a (ortada). *Dīvān*.

'İmād Faḳīh'in *Dīvān*'ı, burada yukarıda tavsif edilen nüshanın aksine, sonraki divan tertibine uydurulmuştur; ancak anlaşılmayan bir sebeple kasideler en sona bırakılmıştır.

Baş: önceki nüshada, gazellerin başı.

Yap. 205^a na't, 205^b — 362^a gazeller, alfabe sırası ile tertip edilmiştir; 362^a — 365^a musammatlar, 265^a — 372^b rubâiler; 372^b — 375^a muammâlar, 275 — 400^a kasideler.

Dīvān'ın diğer bölümleri için bk. burada, nr. 8 — 9.

2) Yap. 204^b — 210^a (kenarda). فاتحة الاخلاص *Fātiḥa al-iḥlās*.

Baş; aynı.

3) Yap. 210^b — 226^b. *Şafā-nāma* (*Mūnis al-abrār va anīs al-aḥyār*).

Baş: aynı.

Son: هفتصد و شصت و ششم سال بود کاخر ابن نظم نکو فال بود
تم الكتاب الملف بصفا نامه والموسوم بمونس الابرار وانيس الاخير...

4) Yap. 227^b — 253^b (kenarda). *Kitāb-i Pand-nāma*.

Asıl adı *Şoḥbat-nāma* olan eserdir. Bk. yukarıda, nr. 3.

Baş ve son: Aynı.

5) Yap. 254^b — 278^b (kenarda). *Maḥabbat-nāma*.

Baş: Aynı.

6) Yap. 279^b — 351^b (kenarda). *Ṭarīkat-nāma*.

Baş: Aynı

7) Yap. 352^b — 370^b (kenarda). *Dah nāma*.

Baş: Aynı.

8) Yap. 371^a — 375^a (kenarda). Mektuplaşma ile ilgili bir kaç gazeldir.

Baş: اگر زسوز درون نکته کم تحریر...

9) Yap. 375^b — 383^b (kenarda). Kıt'alar ve mersiyeler.

Baş: پناه اهل ...

429. AYNI ESER

Kayseri, Raşid Efendi kütüphanesi 1267.

Basma şemseli ve zincirekli, kahverengi meşin cilt içinde, 139 yaprak; fakat nüshadaki bir kayıttan anlaşıldığı üzere, eski bir saymaya göre, 150 yaprak imiş. 12,6×16,1 (10,1×10,8) cm. eb'adında, ortada 16, kenarda 14 satırlı, ince kalemle yazılmış güzel bir nesta'lik yazı. Bazı yerleri silinmiş, siyah ve yaldız cetvel içinde; söz başları yaldız. Yap. 1^b'de silinmiş, güzelce yaldız ve renkli bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XV. yüzyıl, İran işi.

Çok noksan olan bu *Kulliyāt*'ta şu eserler bulunmaktadır:

1) Yaprak 1^b — 127^a. *Dīvān*.

Baş: Gazellerin başıdır (yukarıya bk.).

Yap. 1^b — 124^a gazeller, 124^b — 127^a bir musammat, bir muhammes.

2) Yap. 128^b — 139^b. *Suḥbat-nāma*.

Baş: Aynıdır.

430. AYNI ESER

Üniversite kütüphanesi FY 275.

Meşin bir cilt içinde, 442 yaprak, 14,3×24,2 (8,2×16,5) cm. eb'atında, 19 satırlı, şikesteğe benzer bir ta'lik yazı; söz başları kırmızı ve kalın kalemle; yap. 239'dan sonra 140 konulmuştur. Bu suretle bundan sonra rakamlar her zaman 100 yaprak geridir.

İstinsah kaydı: İstanbul, Tophane mahallesinde, Mīrzā Āḳāḫān Kirmānī, 2 şaban 1307 h.

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b—7^b *Humāyūn-nāma*.

Bu eser *Fātiḫat al-iḫlāş*'tan başka bir şey değildir.

Baş : بنام آنکه ذکرش ...

Krş. *Kulliyāt*, ilk nüsha, nr. 1.

2) Yap. 8^a — 46^a. *Şafā-nāma* (= *Mūnis al-abrār*).

3) Yap. 46^b — 75^a. *Suḫbat-nāma*.

4) Yap. 75^b — 102^b. *Maḫabbat-nāma*.

5) Yap. 102^b — 181^b. *Ṭarīḳat-nāma* (= *Mişbāḫ al-hidāya*).

6) Yap. 182^a — 203^a. *Dah nāma*.

7) Yap. 203^b — 442^b. *Dīvān*.

Bunun içinde şu bölümler bulunmaktadır :

a) Yap. 203^b — 226^a. Kasideler.

Baş : ای حکمت زبان را ...

b) Yap. 226^a — 244^a. Mukattaât, terci', tazminler, hâtime ve başka şiirler.

Baş : یارب چنانکه منزل فانی ما خوش است ...

c) Yap. 245^b — 428^a. Gazeller.

Baş: Öteki nüshalarda olduğu gibi.

d) Yap. 428^b — 438^b. Rubâîler.

e) Yap. 438^b — 442^b. Lugaz ve muammâlar.

کلیات

سلمان ساوحی

431. KULLĪYĀT

SALMAN SAVACI

Şiirlerinde Salmān mahlasını kullanan H^vāca Camāl al-Dīn Salmān b. 'Alā' al-Dīn Muḥammed VIII./XIV. yüzyılın en tanınmış şairlerinden biridir. 709 (1309/1310)'da doğmuş, gençliğinde İlhanlıların tanınmış veziri Ğiyāş al-Dīn Muḥammed'in ve İlhanlı hükümdarı Abu Sa'īd Bahadır'un (716 – 736 = 1316 – 1335, Salmān onun hakkında medhiye söylemiştir) hizmetinde bulunduktan sonra, İlhanlılar hanedanının yıkılması üzerine, Celayirlilerden Şayḥ Ḥasan-i Buzurg'un (736 – 757 = 1336 – 1356) ve zevcesi Dilşād Hatun'un mâdihi sıfatı ile, Bağdad'a gitmiş ve orada devrin seçkin simalarından biri olmuştur. Bu sırada Nāşir Buḥārī, İbn Yamīn, Ḥāfiẓ Şirāzī, 'Ubayd Zākānī gibi büyük şairler Bağdad'a, onun yanına geliyorlar veya gazelelerini, şiirlerini ona yollıyorlardı. Salmān Şayḥ Ḥasan'dan sonra oğlu Şayḥ Uvays Bahadır Han'ın (757 – 776 = 1356 – 1374) saray şairi oldu ve mühim eserlerini, onun arzusu ile, onun adına kaleme aldı. Bu esnada vezirler ve civar hükümdarlar hakkında da medhiyeler yazmış olan Salmān hayatının sonlarında uzlete çekilmiş, 12 safer 778 (1 Haziran 1376)'de ölmüştür. Bk. Davlatşāh, s. 257–263; Rāzī, II, 522 – 525; Āzar, s. 223; *M F*, II, 19 – 20; Raşīd Yāsīmī, *Tatabbu' u intikād dar aḥvāl u āşār-i Salmān Sāvaci*, Tahran, ts.; *İslām Ansiklopedisi*, 1965, X, s. 458 – 461 (Tahsin Yazıcı tarafından yazılmış olan Salmān Sāvaci maddesi, daha geniş, bibliyografya burada bulunmaktadır).

Salmān Sāvaci'nin eserleri, devamlı bir şekilde rağbet görmüş olduğundan, bunların el yazması nüshalarına gerek *Kulliyāt* halinde, gerekse ayrı olarak sık sık tesadüf olunur. Başlıca nüshalar için bk. Rieu, II, 624 v.dd.; *I O*, I, 715 – 718 (daha önce bilinen nüshalar burada gösterilmiştir); *Bankipore*, I, 219; Blochet, III, 213–216; *Maclis*, s. 168 – 171, 300 – 301, 520 – 521; *Sipahsālār*, II, 606 – 607; *Taşkent*, II, 144 – 146; *Topkapı Sarayı*, s. 212.

Salmān'ın *Kulliyāt*'ı son yıllarda basılmıştır: *Kulliyāt, kaşā'id, gazalīyāt... maşnavīyāt...-i Salmān Sāvaci*, bā muḥaddima u taşhīḥ-i Āvastā, Tahran, ts. [1959].

Nuruosmaniye 4190 (Dergi).

Açık kahve rengi meşin bir cilt, iç tarafı mavi zeminli oymalı, 273 yaprak. 17,3 × 25,2 (11 × 19,8) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yaldız

cetvel içinde, ortada 23 satırlı, kenarda 46 satırlı nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı, ekseriya noksan.

Yap. 1^a'da eserin muhteviyatını gösteren süslü bir daire, yap. 1^b'de bir serlevha bulunmaktadır.

İstinsahlı kaydı (yap. 273^b): perşembe, 7 cemaziyelâhır, 884 h.

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b — 253^a. (ortada). دیوان *Dīvān*.

Salmān'ın mesnevilerinden başka bütün şiirlerini ihtiva eden *Dīvān*'ı yukarıda anılan *Kullīyāt* içindeki basmasından (s. 1 — 466) önce, bir defa Hindistan'da (Bombay, 1229) ve bir defa da İran'da (nşr. Taḳī Tafāzzulī, Tahran, 1336 = 1958) neşredilmiş bulunuyordu.

Buradaki nüshada *Dīvān*'ın muhteviyatı şöyledir:

a) Yap. 1^b — 94^b. Kasideler.

Baş : هر دل که در هوای جالش مجال یافت
عنقای همتش دو جهان زیر بال یافت

b) Yap. 94^a — 101^b (kenarda ve ortada). قصیده مصنوعه *Ḳaṣīda-i maṣnū'a*.

Bazan ayrı bir eser olarak tesadüf edilen (ileriye bk.) büyük bir kaside olup, vezir Raşid al-Dīn Fazl Allāh'ın oğlu ve galiba ilk büyük hamisi vezir Ğiyāş al-Dīn Muhammed'e (ölümü 736 = 1335/1336) ithaf olunmuştur ve içinde bütün edebî sanatlar kullanılmıştır. Krş. *I O*, 1, 817; *Bankipore*, I, 221; *Maclis*, s. 533.

Baş : بعد از حمد و سپاس بی قیاس مر خدائی را ...

Asıl kasidenin başı (yap. 94^b):

صنای صفوت رویت برینخت آب بهار
هوای جنت کویت بییخت مسک تار

c) Yap. 101^b — 106^a. *Tarḳī'āt* (2 tane terci'bend vardır),

d) Yap. 105^a — 116^b. *Marāṣī*,

e) Yap. 116^b — 166^b. *Muḳaṭṭa'āt*

f) Yap. 166^b — 243^a. Gazeller.

g) Yap. 243^a — 252^b. Rubâiler ve bir kaç «ferd».

2) Yaprak 1^b — 68^a (kenarda جمشید و خرشید *Camşīd u Hurşīd*).

Adına bazan *Hurşid u Camşid* şeklinde de rastlanan bu eser aşk konulu bir mesnevi olup, Çin hükümdarı Şāpūr'un biricik oğlu Camşid'in Rum kayserinin kızı Hurşid'e rüyasında aşık olup, bir çok maceralardan sonra onunla evlenmesini ve onu memleketine getirmesini anlatır. Eser Celâyirlilerden Sultan Uvays'in isteği üzerine yazılmış, ona ithaf edilmiştir. Eser 2.700 beyit kadar olup, tamamlanma tarihi cemaziyelâhır 763 (mart/nisan 1361)'tir. Yukarıda anılan *Kulliyât* içinde (s. 498 — 542) basılmıştır.

Baş : المی پرده بندار بکشای در گنجینه اسرار بکشای ...

3) Yaprak 68^a — 94^a (kenarda). *Firāk-nāma*. فراقنامه.

Nüshada kitabın adı yazılı değilse de, bu mesnevi *Firāk-nāma*'dir. Aşağı yukarı 1.020 beyit tutan bu eser, çok sevdiği Bayrāmşāh'tan 761 (1359/1360)'de ayrı düşen Sultan Uvays'in isteği üzerine, 770 (1368/1369)'te kaleme alınmıştır, yani eserin konusu gerçek bir olaydan alınmıştır. Bk. yukarıda anılan *Kulliyât*, önsöz, s. 9 ve 69; metin bu *Kulliyât* içinde (s. 469 — 497) basılmıştır.

Baş : بنام خدایی که با تیره خاک بر آمیخت این جوهر جان پاک ...

432. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4188.

Basma şemseli meşin bir cilt içinde, 515 yaprak. 17,5 × 26,2 (10 × 15,2) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yaldız bir cetvel içinde, 17 satırlı güzel nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

Yap. 1^a'da, bir daire içinde, *Kulliyât*'taki eserler gösterilmiştir.

Yap. 1^b — 2^a tezhipli ve nakışlı, Şiraz işi gibi görünmektedir. Her kısmın başında güzel bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı: pazar 7 ramazan 955 h.

İçindekiler :

1) Yaprak 1^b — 365^a. *Divān*.

Bunun içinde şu bölümler bulunmaktadır.

a) Yaprak 1^b — 150^b. *Ḳaşā'id*.

Baş : هر دل که ...

Bu iki beyit *I O*, nr. 1237 nüshasında görülen ilk beyittir.

b) Yaprak 180^b – 194^a. Marāṣī, c) Yaprak 194^b – 242^a. Muḳaṭṭa'āt.
d) Yaprak 242^b – 248^a. Tarcī'āt, e) Yaprak 248^b – 365^a. Ğazalīyāt.

Baş : اگر حسن تو بگشاید نقاب از چهره دعوی را
بکل رضوان بر انداید در فردوس اعلی را ...

2) Yaprak 365^b – 464^a. *Hurşid u Camşid*.

Baş: Aynı.

3) Yaprak 464^b – 512^a. *Firāk-nāma*.

Baş: Aynı.

4) Yaprak 512^b – 515^a. Rubâiler.

Bunun sonunda bir kaç müfred beyit de vardır.

433. AYNI ESER

Nuruosmaniye 4189.

Ciltsiz, 470 yaprak. 17,7 × 26,6 (11,2 × 18,7) cm. eb'adında. Siyah ve yaldız cetvel içinde, 17 satırlı açık güzel nesta'lik yazı. Söz başı ve başlık yerleri boş bırakılmıştır; söz başları, bulunan yerlerde kırmızıdır. İlk yaprak sonradan ilave edilmiştir.

İstinsah kaydı yoktur, **IX./XIV.** yüzyıl başları.

İçindekiler :

1) Yaprak 1^b – 33^b. *Dīvān*.

a) Yaprak 1^b – 191^b. Kasideler,

Baş : خاک خون آغشته لب آشنگان کربلاست ...

b) Yaprak 191^b – 234^a. Mukatta'āt, c) Yaprak 235^b – 324^a. Gazeller,

Baş: bundan evvelki nüshada olduğu gibi.

d) Yaprak 324^a – 333^b. Rubâiler,

2) Yaprak 334^b – 435^a. *Camşid u Hurşid*.

Baş: Aynı.

3) Yaprak 435^b – 470^a. *Firāk-nāma*.

Baş: Aynı.

434. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 442 (= Rıza Paşa 276).

Koyu vişne renginde meşin bir cilt içinde, 332 yaprak. 11,2 × 16,1 (8×12,4) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 3 sütun halinde. ortada 17, kenarda 12 satırlı muntazam nesta'lik yazı ile. Söz başları yaldız veya kırmızı; her kısmın başında güzelce bir serlevha.

Nüsha sondan ve ortılardan noksan olduğu gibi çok yıpranmıştır.

İstinsah kaydı yoktur. IX./XV. yüzyıl, Şiraz işi

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b – 243^b. *Dīvān* (noksan).

a) 1^b Mukatta'ât (noksan),

b) 2^a – 124^a Kasideler (başı noksan),

c) 124^b – 130^b. *Kitāb-i Marāşī* (sonu noksan), (yap. 131^b – 151^a.

Mukatta'âtın devamı, sonu yine noksan),

d) 152^a – 155^a. Terci'ler (başı noksan),

e) 115^b – 237^b. Gazeller, 237^b – 243^a. Rubâiler.

2) Yaprak 243^b – 306^a. *Hurşid u Camşid*.

Baş: Aynı.

3) Yaprak. 306^b – 332^b. *Firāk-nāma* (sondan noksan).

Baş: Aynı.

Mevcut son fasıl *Dar hātima-i kitāb gūyad* olduğuna göre, sondan çok az noksandır.

دیوان

435. DĪVĀN

سلمان ساوجی

SALMĀN SĀVACĪ

Salmān Sāvaci'nin mesnevilerinden başka bütün şiirlerini içine alan eseri olup, yukarıda, *Kulliyāt*'ından bahsedilirken, anılan el yazması nüshalarına şunları da eklemek gerekir: *Elyazmaları katalogu* (Bakû, 1963), nr. 543, 544, sırası ile 818 ve 837 h. tarihli çok değerli iki nüsha.

Nuruosmaniye 3822 (Dergi)

Basma şemseli meşin bir cilt içinde, 249 yaprak. 14,5 × 23,5 (10,3 × 19,6) cm. eb'adında, ortada 23, kenarda 45 satırlı nesta'lik yazı ile. Her nüshanın başında bir serlevha vardır.

İstinsah kayıtları yerlerinde gösterilmiştir (825 h.).

Yaprak 1^b — 249^a (ortada): *Dīvān-i Salmān*.

İstinsah kaydı: İbrāhīm b. 'Abd Allāh b. 'Omar. Burada tarih yoktur, fakat ötekilerde 825 h. tarihi vardır.

Baş : هر دل که در هوای جمالش ...

İçindekiler :

a) Yap. 1^b — 142^b. kaside ve medhiyeler, b) Yap. 142^b — 146^b. Ter-ci'ler, c) Yap. 147^b — 174^b. Mukatta'ât, d) Yap. 175^b — 242^a. Lugazler, e) Yap. 243^b — 249. Rubâîler.

436. AYNI ESER

Universite kütüphanesi FY 1131 (= Halis Efendi 3952).

Yeni tarzda, yarı meşin siyah bir cilt içinde, 294 yaprak. 12,5 × 16,8 (7,5 × 12,4) cm. eb'adında, bazan kırmızı cetvel içinde, 15 satırlı adi nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı (yap. 294^a): Amīn Allāh İbn Yūsuf. Tarih yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş: Aynı.

İçindekiler :

Yaprak 1^b — 207^a münâcât, na't, kasideler, 207^a — 263^b gazeller, 264^a — 268^b mukatta'ât, 286^b — 294^a rubâîler ve bir kaç beyit.

436^a. AYNI ESER (Seçmeler).

Universite kütüphanesi FY 1314/2. Yaprak 298^a (ortada) ve 293^b — 298^a (kenarda).

562 yaprak tutan bir dergide. 24,6 × 17,7 (18,3 × 11,8) cm. eb'adında; kenarda 30, ortada 14 — 15 satırlı, çok işlek nesta'lik yazı. 871 — 872 h. tarihli.

Nüsha için bk. nr. 510^a.

Baş : اسیر بند کیسویت کجا در بند جان باشد ...

Hepsi gazel şeklinde şiirlerdir.

فراقنامه

سلمان ساوجی

437. FİRĀḲ-NĀMA

SALMĀN SĀVACĪ

Salmān'ın konusunu gerçek bir olaydan alan bu eseri için bk. *Kullīyāt*, ilk nüsha, nr. 3.

Universite kütüphanesi FY 131.

Tamir görmüş, içi oymalı bir cilt içinde, 47 yaprak. 10,6 × 17,8 (6 × 10,2) cm. eb'adında, mavi, siyah ve altın cetvel içinde, 13 satırlı nefis bir ta'lik yazı. Yap. 1^a'da içinde yazı bulunmayan lacivert, yaldız ve kırmızı bir daire şekli vardır. Yap. 1^b'de aynı şekilde bir serlevha, fakat bu sahife biraz fazla yıpranmış. Kenarlarda kurt yeniği var. Söz başları yaldız.

İstinsah kaydı: Azhar al-Kātib, 10 şaban 846 h.

Baş: Aynı.

قصیده مصنوعه

سلمان ساوجی

438. ḲAŞĪDA-İ MAŞNŪ^cA

SALMĀN SĀVACĪ

İçinde bütün edebî san'atların kullanıldığı ve vezir Ğiyāş al-Dīn Muḥammed'in medhinde olan bu kaside için bk. *Kullīyāt* ilk nüsha, nr. 1^b.

Universite kütüphanesi FY 931/3. Yaprak 39^b — 51^a.

13,2 × 20,5 (7 × 13,7) cm. eb'adında, 15 satırlı adi ta'lik yazı. Muḥammed b. Bilāl tarafından, Rodos kalesinde, 2 rebiülevvel 962 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 62.

Baş: Aynı.

رسالة توحیدیه

سید علی ہمدانی

439. RISĀLA-I TAVHĪDĪYA

SAYYİD 'ALİ HAMADĀNĪ

VIII./XIV. yüzyılın tanınmış sūfîlerinden olup, kendisine 'Alī-i Šānī («ikinci Ali») de denilen Amīr Sayyid Nūr al-Dīn 'Alī b. Šihāb al-Dīn Muḥammed al-Hamadānī Kubrāvīya tarikatine mensup bir şeyhtir; 741 (1340/1341)'de Keşmir'e gitmiş (bu hususta 781 = 1379 veya 782 = 1380. tarihleri de verilmektedir) ve burada çok ziyaret edilen tanınmış bir tekke (*ḥānḳāh*) kurmuştur. Ölümü 6 zilhicce 786 (19 ocak 1385)'dadır. Bazı şiirlerine tesadüf edilen (bk. *Bankipore*, I, 229, 142 yapraklık bir *Dīvān* nüshası; Rieu, II, 825, birkaç gazel; Blochet, IV, nr. 2249, birkaç gazel v.b.) Sayyid 'Alī Hamadānī daha ziyade çok değerli Farsça risâlelerin yazarı olarak tanınmıştır. Bk. Rāzī, II, 539 — 541; *R* 4, s. 109; *MF*, I, 340; *Nafahāt tercümesi*, s. 504; *F S*, s. 404; krş. Storey, II, 946, not 4 (Nūr al-Dīn Ca'far al-Badaḫşī'nin bu sūfînin hayat ve sözlerinden bahseden *Hulāṣat al-manāḳib*'i münasebeti ile); nihayet H. Molé, 'Alī b. Šihāb-ad-dīn-i Hamadānī'nin *Risāla-i futuwwatīya*'si (*Kubrawīyāt* II, *Şarkiyat mecmuası*, 1961, IV, 33 — 72) ve burada gösterilen kaynaklar.

Sayyid 'Alī Hamadānī'nin oldukça çok miktarda Farsça risâleleri bugüne kadar kalmıştır. Bk. Rieu, gösterilen yer; *IO*, I, 1021; Blochet, I, 114 — 117; Storey, s. 947, not; *Taşkent*, II, 146 (ve buralarda gösterilen yerler), fakat burada tavsif edilen *Risāla-i tavhīdīya*'si bunlar arasında zikredilmiş değildir. Bu risâle tasavvufun ve dinî hayatın bir takım esaslarından (*uşūl*) bahseden küçük bir eserdir. Ele alınan başlıca konular irâde, aşk, tevekkül, Tanrının tecellisi, insanların bu hayatta uykuda olup, asıl öteki hayatta uyanacakları v.b.'dir.

Universite kütüphanesi FY 992 (= Halis Efendi 8571).

Ebru kağıt kaplı yarı meşin bir cilt içinde, 26 yaprak. 13,4 × 19,7 (68 × 15,7) cm. eb'adında; 25 satırlı, çok ince kalemle yazılmış divânî gibi bir yazı ile, söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı (yap. 26^a): 967 h.

Baş : ثنا بر حضرت کبریا جل و علا کہ در غیب ذات خود مزہ از نعمت و صفاتست ...
اما بعد درین فصول اشارت با چند (؟) اصول کرده میشود ...

مونس العشاق

عماد الدين عربشاه يزدي

440. MŪNIS AL-'UŞŞĀK 'İMĀD AL-DĪN 'ARABŞĀH YAZDĪ

Hakkında her hangi bir bilgi bulunmayan 'İmād al-Dīn 'Arabşāh Yazdī, eserini 781 (1379/1380)'de Muzafferilerden Nuşrat al-Dīn Yahya 'ya ithaf etmiştir. Muzafferilerden bu ad ve unvanı taşıyan bir şahıs 789 (1387)'de Yazd'de, yani yazarın şehrinde hükümdar olmuş, 795 (1393) yılına, yani Timurluların istilâsına kadar, burada hüküm sürmüştür (bk. E. de Zambaur, *Généalogie...*, s. 254; *Düvel-i islamiya*, s. 395, 396). Buna göre, yazarın daha hükümdar olmadan veya yarı müstakil bir hükümdar iken, eserini ona takdim etmiş olması çok mümkündür.

Mūnis al-'uşşāk'a gelince, mesnevi şeklinde olan eser Şihāb al-Dīn Suhravardī (şehadeti 587 = 1191)'nin aşk nazariyelerini anlatan, aynı adı taşıyan ve yukarıda bahsedilmiş olan (bk. nr. 56) eserinin nazma sokulmuş şeklinden ibarettir.

Universite kütüphanesi FY 538/10. Yaprak 472^b — 493^a (kenarda). 10,5 × 19,8 (10,1 × 17) cm. eb'adında, ta'lik yazı ile, 826 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 119.

Baş : صد حمد و ثنا ز جان دمامم وز صورت آب و خاک آدم ...

Son : از جان صلوات شد مقالش بر حضرت مصطفی و آتش

وقد تمت الرسالة الموسومة بمونس العشاق التي اصلها للشيخ ... شهاب الدين عمر (!) السهروردي
المقتول و نظمها المولى المرحوم عماد الدين عربشاه يزدي ...

روشنائی نامہ

افتخار الدين دامغانی

441. RŌŞANĀ'Ī-NĀMA

İFTİHĀR AL-DĪN DĀMGĀNĪ

Hakkında mütat kaynaklarda hiçbir bilgi bulamadığım İftihār al-Dīn Dāmgānī VIII./XIV. yüzyılda Şiraz'da meydana gelen büyük edebî ve ilmî çalışmaların temsilcilerinde biri olmalıdır. Onun hayatı hakkında her hangi bir tarih vermenin de imkânı yoktur. Ancak eseri Muzafferilerden Şāh Şucā' 'a ithâf edilmiştir (bk. yap. 563^a). Bu şahıs 760 — 786 (1359 — 1384) yılları arasında hüküm sürmüş olduğundan, İftihār al-Dīn Dāmgānī bu sırada olgunluk çağında bulunan bir kimse olmalıdır.

Eserine gelince, altıyüz beyit kadar tutan küçük bir mesnevi olup, tevhid, na't, Peygamberin mucizeleri ve mi'râcı v.b. ile başlar. Sonra (yap. 562^a) şair kendi halinden bahseder. Bundan yalnız şairin talihinin uykuda olduğu ve belirli bir ümidi olmadığı anlaşılmaktadır. Daha sonra eseri neden dolayı yazdığını, yine aynı müphem ifade ile, anlatır (yap. 562^b). Eserin Şâh Şucâ'a ithafını müteâkip (yap. 563^a), insanın yaradılışı, ruh, nefis, gönül, gerçek, dünyanın kınanması, huylar, fakr, iyi ahlak gibi konular, sade bir ifade ile, anlatılır. Arada bir kaç küçük hikâye ile bunların sonunda gazeller bulunmaktadır. Risâle şairin kendini gamdan kurtarması dileği ve padişah için dua ihtiva eden bir münacaat ile sona erer.

Universite kütüphanesi FY 538/18. Yaprak 561^a — 567^a (kenarda). 10,5 × 19,8 (10,1 × 17) cm. eb'adında, ta'lik yazı ile, her sahifede 45 beyit vardır. 826 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 119.

Baş :	والشكر لما منح الرغائب	الحمد لواء المواهب
	هر شكر که در مجامع انس...	هر حمد که در صوامع قدس
Son :	با من بسر عنایت آرش	وز آفتها نگاه دارش

دیوان

442. DĪVĀN

حافظ

HÂFİZ

Dünyanın en büyük lirik şairlerinden biri olan Şams al-Din Muhammed Hâfiz Şirâzî, nisbesinin gösterdiği üzere, Şiraz'da, şimdi tesbit edilemeyen bir tarihte doğmuş, çocukluk ve gençliğinde çok ciddi bir medrese tahsili görmüştür. Bütün hayatı boyunca Şiraz'dan galiba hiç ayrılmamış olan Hâfiz şiirlerinden çok karışık olan devrinin bazı olayları ile ileri gelenleri hakkında telmihlerde bulunur. Bunlar arasında Muzafferîlerden Mubâriz al-Din (713 — 760 = 1313 — 1359), veziri Burhân al-Din Abû Naşr Fath Allâh (öldürülmesi 759 = 1358), Şâh Şucâ' (760 — 786 = 1359 — 1384), bunun veziri Calâl al-Din Tûrânşâh, Celâyirli-lerden Sultân Aḥmed (784 — 813 = 1382 — 1410) burada anılabilir. Hâfiz'in ölüm tarihi olarak 792 (1389 / 1390) veya 791 (1388 / 1389) yılları gösterilmektedir. Bk. *İslâm Ansiklopedisi*, 1950, V/1, 65 — 71 (H. Ritter tarafından yazılmış Hâfiz maddesi, bibliyografya kaynakları burada gösterilmiş-

tir); İbrāhīm Amin al-Şavāribī, *Hāfiż al-Şirāzī şā'ir al-ġanā' va 'l-ġazal fi İrān*, Kahire, 1944; Muhammed Mu'ın, *Hafiz-i şirin-suhan*, Tahran, 1319 ş.; bir de *F S*, s. 147 — 148. Hāfiż *Dīvān*'ının başka dillere tercümelerine şunları da eklemek gerekir: İbrāhīm Amin al-Şavaribī, *Aġānī Şirāz ġazaliyāt Hāfiż şā'ir al-ġanā' va 'l-ġazal fi İrān*, I, Kahire, 1363/1944; Zajaczkowski, *Gazele wybrane Hafiz*, Varşova, 1957.

Hāfiż kendi hayatında, bazı dostlarının teşvikine rağmen, şiirlerini toplayıp, onlara son şeklini vermemiş ve onları bir *Dīvān* halinde toplamamıştır. İlk olarak Hāfiż'in yakınlarından galiba Muhammed Gul-andām takma adını taşıyan biri, onun ölümünden sonra, şiirlerini toplayarak, Hāfiż *Dīvān*'ını tertip etmiştir. Bundan sonra, Hāfiż *Dīvān*'ı olağanüstü bir rağbet gördüğünden, nüshaları çoğalmış ve bu rağbet derecesinde de şiirleri değişme ve bozulmalara maruz kalmıştır. Bu durum çok erken zamanlarda hissedildiğinden, Timurlulardan Husayn-i Baykara'nın oğlu Farīdūn Husayn'in emri ve bizzat çalışması ile, 907 (1501/1502)'de Hāfiż'in zamanına ait el yazması nüshalar ve parçalar bir getirilip, karşılaştırılmak suretiyle, bu *Dīvān*'ın bir çeşit tenkitli bir metni hazırlanmış, bunun Bayānī mahlasını kullanan Hāca 'Abd Allāh Marvārid'in keleminden olan önsözüne göre, buraya o zamanlarda o kadar tanınmamış bulunan şiirler de bulunup eklenmiştir (Marvārid, *Şaraf-nāma*, bk. H. R. Roemer, *Staatsschreiben der Timuridenzeit*, Wiesbaden, 1952, metin s. 65 — 67, tercüme s. 134 — 141 ve açıklama s. 200 — 201). Bu nüsha veya buna çok yakın bir zamanda bundan istinsah edilmiş bir nüsha bugün British Museum'da bulunmaktadır (bk. Rieu, *Suppl.*, s. 177, nr. 268). Avrupa ilim âleminde ise, Sūdī'nin şerhinin (aşağıya bk. ve krş. *İ A*, V/1, 70^b) içinde bulunan nüsha en muteber nüsha sayılmıştır. Sonra İnan'da 827 h. tarihli bir nüsha bulunmuş ve basılmıştır (nşr. Halhālī, Tahran, 1306 ş. ve M. M. Kazvinī ile Dr. Ğanī'nin düzeltmeleri ile, Tahran 1320 = 1942 ve daha sonraki basmaları). Bundan sonra İstanbul'da, Ayasofya kütüphanesinde (nr. 3945) 813 — 817 h. tarihlerinde yazılmış nüsha bulunmuştur (bk. *İ A*, yukarıda gösterilen yer). Nihayet Konya'da 819 h. tarihli bir nüsha bulunmaktadır (bk. A. Ateş, *Konya kütüphanelerinde bulunan bazı mühim yazmalar*, *Belleten*, 1952, XVI, 100 — 101). Tarih bakımından bunları takip eden bir başka nüsha Topkapı Sarayında, Revan köşkü kütüphanesinde (nr. 947) bulunan 822 h. tarihli nüshadır (bk. *Topkapı Sarayı*, s. 216). Bunların hepsi şimdi çok tanınmış ve muteber olan Halhālī nüshasından eski olan nüshalardır.

Burada tavsifi verilen nüsha da, 825 h. tarihinde istinsah edilmiş olduğu için, Hāfiż *Dīvān*'ı nüshalarının dünyada mevcut en eskilerinden

biridir (bilinenlerin dördüncüsü) ve son derecede değerlidir. Bu *Dîvân*'ın hazırlanmasına çalışılan tenkitli metninde bundan da istifade edilmesi gerektiği tabiidir.

Hâfîz *Dîvân*'ının yukarıda anılan el yazması nüshalarından başkaları için bk. *Sipahsâlâr*, II, 579 — 586; *Maclis*, s. 254 — 259; *Taşkent*, II, 148 — 150; *Topkapı Sarayı*, s. 216 — 221, yüksek san'at değeri de taşıyan yirmi nüsha.

Nuruosmaniye 3822/2. Yaprak 1^b — 102^a (kenarda).

14,5 × 23,5 (10,3 × 19,6) cm. eb'adında, ortada 23, kenarda 45 satırlı nesta'lik yazı ile. İbrâhîm b. 'Abd Allâh b. 'Omar al-Abarqūhî tarafından, 825 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 435.

Baş : ... الا يا ايها الساق ادر كاساً وناولها ...

Yaprak 97^b'ye kadar gazeller, yaprak 97^b — 100^b mukattaât, yaprak 100^b — 102^a rubâîler. Tamam bir nüsha gibi görünmektedir.

443. AYNI ESER

Üniversite kütüphanesi FY 443 (=Rıza Paşa 31).

Basma yaldızlı şemse ve kenarbentli kahverengi meşin bir ciltte, 213 yaprak. 10 × 15,9 (5,9 × 9,6) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 11 satırlı, ince kalemle yazılmış güzel nesta'lik yazı. Yap. 1^b'de sade, fakat güzel bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı: Aḥmed al-Kātib, 12 rebiülahır, 870 h.

Baş: Aynı.

İçindekiler:

Yap. 1^b — 196^a gazeller, yap. 191^b — 199^a bir mesnevi.

Baş : ... سر فتنه دارد دگر روزگار ...

Yap. 199^b — 203^a. *Sāḳî-nāma*.

Baş : ... بیا ساق از من برو پیش شاه ...

Yap. 203^a — 209^a Mukattaât; yap. 209^b — 213^a rubâîler.

443^a. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1314/8. Yap. 330^b — 456^b (kenarda).

562 yaprak tutan büyük bir dergi içinde. 24,5 × 17,5 (18,3 × 11,8) cm. eb'adında; kenarda 30 satırlı çok işlek nesta'lik yazı ile. 871 — 872 h. tarihli.

Nüsha için bk. nr. 510^a.

Baş: Öteki nüshalar gibi. Tam bir nüshadır.

444. AYNİ ESER (Seçmeler).

Ayasofya 3946/4. Yaprak 64^b — 93^a. 879 h.

Nüsha için bk. nr. 386.

Baş : الا يا ايها الساق ...

Son : ساق مكر وظيفة حافظ زباده داده
كاشفته گشت طرة دستار مولوى

Yalnız gazellerden yapılmış bir seçmedir.

445. AYNİ ESER (Seçmeler).

Universite kütüphanesi FY 533/2. Yaprak 15^b — 28^a.

8,7 × 16 (4,3 × 11) cm. eb'adında, 10 satırlı olağanüstü nesta'lik yazı. 'Abd al-Rahîm al-H'vârizmî tarafından 884 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 387.

Baş : ألا يا ايها الساق ...

Yalnız gazellerden yapılmış bir seçmedir.

446. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 403.

Tamir görmüş, kahverengi meşin bir cilt içinde, 168 yaprak. 10,6 × 18,1 (6,7 × 12,8) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 15 sa-

tırlı, çok güzel nesta'lik yazı. Söz başları mavi, yıldız; yap. 1^b'de sade bir serlevha.

İstinsah kaydı: Herat, Darvîş Muḥammed Tâhî, 4 muharrem 897 h.

Yaprak 1^b — 115^b gazeller, 115^b — 161^b mesneviler, 161^b — 165^b mukattaât, 165^b — 168^b rubâîler.

447. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3816 mükerrer.

Bir tarafı kopmuş, yeşil bez kaplı, içi oyma şemse ve kenarbentli bir cilt içinde, 187 yaprak. 14 × 25 (6,5 × 15) cm. eb'adında, mavi ve yıldız cetvel içinde 15 satırlı ta'lik yazı. Yap. 1^b — 2^a çok güzel unvan. Söz başları bütün nakışlar içinde yazılmıştır.

İstinsah kaydı: Şiraz, Âsitâne-i hazret-i mavlana Ḥusām al-Dîn İbrāhîm, şevvalin son on günü, 926 h.

Baş: Aynı.

Yaprak 1^b — 165^b, alfabe sırası ile gazeller, 165^b — 171^a kasideler (5 parça), 171^b — 176^a *Sākî-nāma*.

Baş : سر فتنه دارد ...

Yap. 176^a — 177^a bir mesnevi.

Baş : آلا ای آهوی وحشی بجائی ...

Yap. 177^a — 183^a mukattaât, 183^a — 186^b rubâîler, 186^b — 187^a mesnevi şeklinde kısa bir parça.

Son : ای که بر ما بگذری دامن کشان حافظ الحمدی همی خواهد بخوان

448. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3813 mükerrer (Dergi).

Basma şemse ve köşebentli, bir köşesi yıpranmış, koyu kırmızı meşin bir cilt içinde, 264 yaprak. 15 × 25,1 (6,3 × 13,3) cm. eb'adında, siyah veya yıldız cetvel içinde, 15 satırlı olağanüstü hattat nesta'liki yazı. Söz başları yıldız. Yap. 1^b — 2^a unvan, 160^b'de çok güzel bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı (yaprak 264^a): Konstantiniya (İstanbul), 'Abd al-Rahîm, 930 h.

İçindekiler:

Yaprak 1^b — 150^a, alfabe sırası ile gazeller, 150^a — 155^b kıt'alar ve kısa mesnevîler, 155^b — 158^a rubâîler.

449. AYNİ ESER (Seçmeler).

Nuruosmaniye 4904/41. Yaprak 310^b — 315^b.

4 sütun halinde. 33 satırlı nesta'lik. İstanbul'da 940 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 566.

Baş: Aynı.

Sırf gazellerden ibaret küçük bir seçmedir.

450. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3816 mükerrer.

Meşin bir cilt içinde, 128 yaprak. 13,3 × 21,7 (6,6 × 14,5) cm. eb'adında, mavi ve yıldız cetvel içinde, 15 satırlı, ta'lik yazı, nüsha çok kirli; yap. 1^b'de bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı: 'Ālim al-Dīn Şayḫ Aḥmed al-Aḥsikātī, 942 h.

Yaprak 1^b — 115^b gazeller, 115^b — 116^b mesnevi, 116^b — 120^b *Sākī-nāma*, 120^b — 121^b iki kısa mesnevi; 121^b — 126^b kıt'alar, 126^b — 128^b rubâîler.

451. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3815.

Basma şemse ve kenarbentli, içi oymalı çok yıpranmış meşin cilt; 219 yaprak 11,5 × 20,8 (6 × 13,3) cm. eb'adında, 14 satırlı adi bir nesta'lik yazı. İlk yaprak tezhipli, fakat sonradan eklenmiş gibi görünüyor.

İstinsah kaydı: 945 h.

Yaprak 1^b — 189^a, alfabe sırası ile, gazeller, 189^a — 209^a mukattaât ve başka şiirler, 203^a — 213^b mesneviler ve *Sākī-nāma*, 213^b — 219^a rubâfler.

452. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1397.

Yeni tarzda kırmızı meşin bir cilt içinde, 213 yaprak. 13,3 × 22 (7 × 12,9) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetveller içinde, 12 satırlı, hattat nesta'liki yazı. Söz başları mavi veya yaldız.

Yap. 1^b'de güzel bir serlevha, 60^b, 113^a ve 177^b'de çok güzel birer minyatür. Sahifenin dörtte üçünü kaplamaktadır.

İstinsah kaydı (yap. 211^a): Cumartesi 25 zilka'de, 946 h.

Bu nüsha için bk. *Manuscripts orientales*, s. 37.

Yap. 1^b — 193^a alfabe sırası ile, gazeller, 193^a — 198 mesnevi şeklindeki şiirler (biri *Sākī-nāma*), 198^b — 207^b mukattaât, 207^b — 211^a rubâfler.

Bu nüshada başta 1^a — 2^a ve sonda 211^a — 213^a'da اصطلاحات خواجه حافظ شیرازی *İştilāḥāt-i Ḥvāca Ḥāfiẓ-i Şīrāzī* adlı bir kısım vardır.

Baş : مکیده و خخانه و شرابخانه باطن عارف کامل را گویند ...

Bu ıstılahları toplayanın ve anlamlarını açıklayanın kim olduğu hakkında nüshada her hangi bir kayıt yoktur.

453. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1316.

Baştan başa yaldız basma süslü, iç tarafı oymalı, tamir görmüş meşin cilt içinde, 254 yaprak. 17,3 × 26,2 (8,3 × 14,6) cm. eb'adında; rengârenk cetvel içinde, 12 satırlı olağanüstü hattat nesta'liki yazı, rengârenk kâğıtların içinde vassâle şeklindedir.

Yap. 1^b ve 13^b'de serlevha. Yazılı yerler altın serpmeli.

Yap. 13^a, 37^a, 122^a, 176^a, 214^b'de olağanüstü minyatürler.

İstinsah (254^a): Bâharz köylerinden در (böyle)'de, Muhammed Ḥusayn b. Fīrūz-baht al-Ḥusaynī, ramazan ortaları 971 h.

Bu nüsha için bk. *Manuscripts orientales*, s. 37 — 38.

Baş : حمد یعد و ثنای بی عد و سپاس بیقیاس ...

Yaprak 1^b — 5^a. Hāfız *Dīvān*'ını ilk olarak toplayan Muhammed Gul-andām'ın mensur önsözü, 5^b — 12^b kasideler, 13^b — 227^b alfabe sırası ile, gazeller, 227^b — 239^a kıt'alar, 239^b — 248^a mesnevi şeklinde şiirler; 248^a — 254^a rubâiler ve sonda bir tek beyit.

454. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3814.

Yarı meşin bir cilt içinde, 181 yaprak. 14,3 × 20,8 (8 × 14,2) cm. eb'adında, 17 — 18 satırlı adi nesta'lik. Satır aralarında veya haşiyede kelime anlamları yazılmış. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı: (İstanbul), Sultan Süleyman Han medresesi, Husayn b. Muştafā, 974 h.

Önsöz yoktur. Yaprak 1^b — 161^a gazeller, 161^b — 166^a kıt'alar, 166^a — 172^b rubâiler, 173^a — 173^b bir kaside, 174^a — 179^a *Muğannī-nāma* (= *Sā-kī-nāma*), 179^a — 181^b iki kaside.

455. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3816.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 213 yaprak. 16,3 × 24,2 (9 × 16,5) cm. eb'adında, mavi, yıldız, yeşil ve kırmızı cetvel içinde, 15 satırlı, güzelce ta'lik yazı, yap. 1^b ve 5^b'de rutubet tesiri ile bozulmuş başlıklar. Bazı kelimeler düzeltilmiş.

İstinsah kaydı: (Muhammed Bāķī b. Hācī Muhammed al-Şarīf al-Horasānī, perşembe, 19 rebiülahır, 975 h.).

Muhammed Gul-andām'ın önsözünü ihtiva eden tam bir nüshadır.

456. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3813.

Tamir görmüş, lake kaplı meşin bir cilt içinde, 151 yaprak. 14,3 × 23,2 (7,7 × 15,5) cm. eb'adında, yıldız ve siyah cetvel içinde, 17 satırlı,

güzel ta'lik yazı. Yap. 1^b — 2^a (önsözün ilk sayfeleri) tezhipli ve nakışlı, 4^b'de (*Divān*'ın başı) bir serlevha vardır. Yazılı yerleri altın serpmeli.

İstinsah kaydı: («Bilimde Calāl al-Davvānī'nin öğrencisi, tasavvufta H'āca 'Ubayd Allāh'ın müridi Maḥmūd b. Şayḥ 'Omar Dargazīnī, 981 h.»).

Gul-andām'ın önsözünü ihtivâ eden tam bir nüshadır.

457. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 541.

Yaldızlı, koyu menekşe renginde meşin bir cilt içinde, 206 yaprak. 12 × 20 (6,4 × 12,8) cm. eb'adında; rengârenk cetvel içinde, 12 satırlı çok güzel hattat nesta'lik yazı. Yap. 1^b — 2^a unvan, 7^b — 8^a unvan şeklinde, ortalarda minyatür vardır, 8^b serlevha, 8^b — 9^a yaldızlı, her sahife yaldızlı ve nakışlı yerler vardır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Gul-andām'ın önsözü ile, tam bir nüshadır.

458. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3794 mükerrer.

Basma yaldızlı zincirekli koyu kırmızı meşin bir cilt içinde, 156 yaprak. 9,8 × 18,1 (4,7 × 11) cm. eb'adında, mavi, siyah, yaldız ve kırmızı cetvel içinde, 15 satırlı nesta'lik yazı. Her sahife nakışlı, yap. 1^b — 2^a unvan, 9^b — 10^a da öyledir.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Gul-andām'ın mensur önsözünü de içine alan tam bir nüshadır.

459. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3812.

Basma yaldız şemse ve kenarbentli meşin bir cilt içinde, 227 yaprak. 14 × 24 (6,8 × 14,5) cm. eb'adında, mavi ve yaldız cetvel içinde, 15 satırlı nesta'lik yazı. Söz başları yaldız, mavi, yeşil veya kırmızı. Yap. 1^b ve 6^b'de güzel birer serlevha bulunmaktadır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyılın başı.

Gul-andām'ın mensur önsözünü içine alan tam bir nüshadır.

460. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 1261.

Ebru kâğıt kaplı yarı meşin bir cilt içinde, 88 yaprak. 11 8 × 17,1 (7,2 × 13,8) cm. eb'adında, kırmızı cetvel içinde, 15 satırlı açık nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Yap. 1^b'de serlevha.

İlk yapraklar kirlenmiş, arada atlama vardır.

İstinsah kaydı (yap. 88^b): («Sinan Sivâsî, 1 cemaziyelevvel 1004 h.»).

Yap. 1^b — 71^b alfabe sırası ile gazeller, 71^b — 88^b müteferrik şiirler.

Baş :
صوفی چو تو رسم ره روان میدانی
بر مردم رند نکته بسیار مگیر

461. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 38.

Tamir görmüş, güzel, basma ve oyma şemseli bir cilt içinde, 197 yaprak. 14 × 24,4 (7 × 17) cm. eb'adında, kırmızı, yeşil, mavi, yıldız, siyah cetvel içinde, 15 satırlı güzel, okunaklı nesta'lik yazı. Yap. 1^b, 5^b ve 21^a'da emseline benzemeyen, fakat güzel başlıklar.

İstinsah kaydı: («Şamsâ-yi Şîrûdî, 1059 h.»).

Gul-andâm'ın önsözü ile, tam bir nüshadır.

462. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 1166 (= Halis Efendi 2932).

Yıldız süslü, koyu vişne renginde meşin bir cilt içinde, 169 yaprak; 10 × 15,8 (6,3 × 11,2) cm. eb'adında; rengârenk cetvel içinde, 12 satırlı adi nesta'lik yazı. Bazı yapraklar cetvel yerlerinden yırtılmıştır. Yaprak 1^b — 2^a tezhipli.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Önsözü olmayan tam bir nüshadır.

463. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 999 (= Halis Efendi 8707).

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 155 yaprak. 12,5 × 19,5 (7,7 × 15,2) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 17 satırlı nesta'lik

yazı. Rutubet tesiriyle ekseriya kirli. Kenarlarda ve satır aralarında kelimelerin Türkçe anlamları yazılmıştır. Yap. 2^b'de serlevha. Arada bazan şukkalar, yani küçük not yaprakları vardır.

İstinsah kaydı yoktur, XII./XVIII. yüzyıl.

Önsözü bulunmayan tam bir nüshadır.

464. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1217.

Baştan başa basma yaldızlı, iç tarafı oymalı meşin bir cilt içinde, 171 yaprak. 15,8 × 24,3 (7,7 × 14,6) cm. eb'adında; rengârenk bir cetvel içinde, 12 satırlı muntazam nesta'lik yazı. Biraz rutubet eseri vardır.

İstinsah kaydı yoktur, XII./XVIII. yüzyıl.

Önsözü bulunmayan bir nüshadır.

465. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 535.

Lake bir cilt içinde, 229 yaprak. 7,5 × 12,7 (4,5 × 9) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 15 satırlı, çok ince kalemle nesta'lik yazı. Yap. 1^b'de serlevha ve 1^b ile 2^a yaldızlı ve nakışlı, 8^b — 9^a, 17^b — 18^a aynı şekilde.

İstinsah kaydı (yap. 229^a): («Muhammed Mahdî, perşembe 25 muharrem 1204 h.»).

Gul-andām'ın önsözünü ihtiva eden tam bir nüshadır.

466. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 21.

Lake bir cilt içinde, 193 yaprak. 9,3 × 15,7 (5,3 × 11) cm. eb'adında; yaldız, mavi ve siyah cetvel içinde, 14 satırlı, çok güzel bir nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Yap. 1^b ve 28^b (gazellerin başı)'de güzel birer serlevha.

İstinsah kaydı (yap. 193^a): درین جزء زمانی که حکومت ... سلماس ... بمهدة ... یحیی خان ... محول بود ... بنده کترین علی حسین بمساعدت بخت ایشان باستکتاب دیوان لسان الفیہ قرار گرفته ... تحریراً فی شهر ذی قعدة ... سنة ۱۲۵۳

(«Zilka'de, 1253 h.»)

Gul-andām'ın mensur önsözünü ihtiva eden tam bir nüshadır.

شرح ديوان حافظ

سروری

467. ŞARH-I DĪVĀN-I HĀFİZ

SURŪRĪ

Çok değerli Osmanlı bilginlerinden biri olan Muşlih al-Din Muştafa b. H'āca Şa'bān Surūrī (ölm. 969=1561/1562)'nin, bir nüshanın sonunda bulunan bir kayda göre, 966 (1559)'da tamamladığı bir şerhtir. Yazar için bk. yukarıda numara 240 ve 325.

Burada şu hususu hatırlatmak lâzımdır ki, *Sicill-i osmani*, II, 12'de gösterilen Surūrī'nin ölüm yılı (962 h.) kesin olarak yanlıştır, çünkü Surūrī bu eserini 966 h.'de yazdığını bizzat ifade etmektedir (aşağıya bk.).

Universite kütüphanesi FY 181, 182.

Bir takım teşkil eden meşin ciltler içinde, 229 + 286 yaprak. 13,4 × 21,2 (7,5 × 16) cm. eb'adında, siyah ve yaldız cetvel içinde, 27 satırlı, nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı, şerh edilen beyitlerin üzerine kırmızı çizgi çekilmiş. Haşiyelerde ilaveler vardır. Her cildin başında güzel birer serlevha bulunmaktadır.

İstinsah kaydı 1. ciltte yoktur.

İkinci ciltte (FY 182): قد وقع الفراغ من التأليف في الليلة الرابعة يوم الاربعاء الرابع من شهر ذى الحجة ... سنة ست وستين وتسعمائة قد وقع الفراغ من تجميعه ... يوم الخميس السادس والعشرين في ذى الحجة الحرام سنة ست وستين وتسعمائة تمت الاوراق في الليلة الثالثة من شهر رجب المرجب سنة سبع وستين وتسعمائة.

(«Eserin telifi çarşamba günü, 4 zilhicce 966 = 7 eylül 1559'da tamamlandı. Yazılması perşembe, 26 zilhicce 966'da tamamlandı, yapraklar 3 recep 967 = 30 mart 1560'ta tamamlandı»).

Baş : الحمد لله الذى حفظ الذكر عن تحريف ريب المنون ... اما بعد

Bu Surūrī-i şikeste-dil u rüzgâr-i zûr-kârdan münfeil...

Bu cildin sonunda:

Kesret-i eşgalim ve teşviş-i hâlim... var iken, *Dīvān-i H'āca Hāfiż*... on ay mikdarı zamanda bu deñlü âvânda nısf mikdarı şerh olunup, ayn harfi şerhine gelinüp... tetmim olunmuştur.

İkincli cilt *ayn* kafiyesinden sonraki şiirleri ihtiva eder.

468. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3964.

Kırmızı meşin bir cilt içinde, 249 yaprak. 20,5 × 29,8 (14 × 21,5) cm. eb'adında. 33 satırlı işlek nesta'lik yazı. Metnin üzerine kırmızı çizgi çekilmiş, söz başları kırmızı. Haşiyelerde sık sık notlar, başta fihrist vardır.

İstinsah (yap. 248^b): Kasımpaşa evkaf kâtibi Muhammed b. Muşafâ, perşembe, 28 rebiülahır 1052 h.

Baş: Aynı.

469. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3963.

Yıpranmış, yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 367 yaprak. 16,3 × 27,1 (8,9 × 17) cm. eb'adında, siyah ve yaldız cetvel içinde, 25 satırlı adi nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Haşiyelerde ekseriya ilave ve notlar var. Yap. 1^b'de serlevha.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Baş: Aynı.

شرح دیوان حافظ

سودی

470. ŞARH-I DĪVĀN-I HĀFİZ

SŪDĪ

Hāfiz *Dīvān*'ı şerhlerinin en tanınmış ve en güvenileni olan bu şerhin yazarı Sūdī-i Bōsnavī 1007 (1598/1599)'den sonra ölmüş olan değerli bir bilginidir (bk. yukarıda numara 313 ve 330). Bu şerh, nüshanın sonunda bulunan bir kayda göre, 1007 h.'de tamamlanmıştır (aşağıya bk.). Daha önce yazılmış olan Surūrī ve Şam'ī şerhleri hakkında ince ve alaylı tenkitleri ihtiva eden bu şerhin bir kısmı, Hāfiz *Dīvān*'ının H. Brokhaus neşrinde (*Die Lieder des Hafis, persisch mit dem Kommentare des Sudi*, Leipzig, 1863, s. 1 — 320, t kafiyesinin ortalarına kadar) bulunduğu gibi, tam olarak da basılmıştır (Bulak, 1250, üç cilt halinde).

Nuruosmaniye 3965 mükerrer.

Yıpranmış ve kopmuş kahverengi bir cilt içinde, 466 yaprak. 19,1 × 23,4 (11,6 × 22,6) cm. eb'adında, siyah ve yaldız cetvel içinde. 35 satırlı nesih yazı. Metinler kırmızı ile.

Başta bir fihrist vardır, yap. 1^b'de bir serlevha bulunmaktadır.

İstinsah kaydı (yap. 466^b): («al-Ḥācc Şayḥ al-kūrā' Muşliḥ al-Dīn b. al-Ḥācc Ḥamza b. 'Abd Allāh, ramazan 1028 h.»).

Baş : ... الا يا ايها ... بو مصراع يزيد بن معاوية بك بحر هزجدن بر قطه سينك بت
... تاي سيدر ...

Görüldüğü üzere, bu nüshada önsöz yoktur.

Son: Şu dem kim şerhine dil buldu fırsat
Ġaz idi sorar iseñ sâl-i hicret
Murâdın bulsun okuyup yazanlar
Dahi sehv ü hatâsını düzenler.

Tarihi ifade eden ġaz kelimesi, haşiyede ayrıca işaret edilerek gösterildiği üzere, 1007 h. yılına delalet etmektedir.

471. AYNİ ESER**Nuruosmaniye 3965.**

Basma yaldızlı şemse ve köşebentli ve zincirekli kahverengi meşin bir cilt içinde, 390 yaprak. 17,3 × 29,6 (9,5 × 20,9) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 33 satırlı muntazam nes'talik yazı. Söz başları kırmızı. Metnin üzerine yaldız çizgi çekilmiştir. Yap. 1^b'de serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Baş : الحمد لله الذى وفقنى لبيان العلوم ... و بعد معلوم اولاً كه بو اوراقتك تحريرى (!) ...
اعنى سودى ضعيف ...

472. AYNİ ESER**Nuruosmaniye 3966.**

Yeşil bez kaplı cilt içinde, 382 yaprak. 16 × 27,7 (9,5 × 19,4) cm. eb'adında; 27 satırlı, açık ve güzel nesih yazı. Söz başları kırmızı. Metnin üzerine kırmızı çizgi çekilmiş.

İstinsah (yap. 382^b): («Muştafā b. 'Alī al-Arzurūmī, muharrem sonları 1144 h.»)

Baş: Aynı.

شرح ديوان حافظ

زاهد بن محمد

473. ŞARḤ-I DĪVĀN-I HĀFİZ

ZĀHİD B. MUḤAMMED

Hāfiz *Dīvān*'ının bu şerhini meydana getiren ve kendini «İpekli gazilerinin şehlevendi» diye tavsif eden Zāhid b. MuḤammed doğrudan doğruya eser yazmış bir yazar değildir; esasen kendi kendisine yazar değil de, «mürettip» (tertiple eden, düzenleyen) diyen Zāhid Efendi kendi el yazısı ile olan bu nüshanın önsözünde bildirdiğine göre (aşağıya bk.), Sururî (bk. yukarıda 467) ile Şam'î'nin (ölümü 1009 = 1600/1601, bk. burada numara 315) bu *Dīvān* üzerine yazdıkları şerhleri bir araya getirerek, bu eseri meydana getirmiştir. Bu yazara göre, Sururî Hāfiz'in şiirlerini «derişâne», yani galiba tasavvufî bir anlamda şerh etmiş, Şam'î ise, bu açıklamayı reddetmiştir. Bundan dolayı Zāhid b. MuḤammed her beyit için ilk önce Sururî'nin açıklamalarını özetlemiş, sonra Şam'î'nin açıklamalarını kaydetmiştir. Böylece iki şerhin bir arada görülmesi ile metnin çok daha iyi ve rahat bir şekilde anlaşılması te'min edilmiştir. Bu bakımdan Hāfiz *Dīvān*'ının iyi anlaşılması için son derece faydalı bir eser meydana gelmiştir. Zāhid b. MuḤammed, eserin sonunda yazılış tarihini de vermiştir ki, bu şaban ortaları 1005 (şubat/mart 1597)'tir.

Nuruosmaniye 3962.

Basma şemse ve köşebentli iki tarafı kopmuş, koyu kırmızı meşin cilt içinde, 388 yaprak. 20,3 × 29,6 (13,3 × 21,4) cm. eb'adında; 33 satırlı, kaba nesih yazı, metnin üzerine siyah çizgi çekilmiş. Söz başları pek belli edilmemiş. Haşiyelerde pek çok tamamlamalar vardır, yazarın eli ile yazdığı nüshadır.

İstinsah ve te'lif tarihi aşağıda.

Baş: Rahmet ol mu'min karındaşımıza ki bu kitabı yazdıka bunu dahi bilece yaza... Ashâb-ı uşşak u zümre-i pūr eşvak...

Son : قد فرغ من تخميق هذا لكتاب زاهد بن محمد في اواسط شعبان ... سنة ١٠٠٥

(«Zāhid b. MuḤammed, şaban ortaları, 1005 h.»).

Kenarda: Anınçün çekmişim bu deñlü zahmet
Diyeler kim yazana Hak ide rahmet
İki şerh buldu bu tertip üzre itmâm
Mürettib olana deñ Hak ide in'am
Mürettibi bunun Zāhid Efendi
İpekli gazilerin şehlevendi
Kaza çevgânının... (?) esiri
Fakiri müstemendi derdmendi.

مهر و مشتری

عصار

474. MİHR U MUŞTARĪ

'AŞŞĀR

Konusu bir aşk hikâyesi olan bu mesnevi şeklindeki eserin yazarı Şams al-Dīn Muḥammed b. Aḥmed Tabrizī olup, İlkâniler de denilen Celâyirîler devrinde yaşamış bir şairdir. Bu eserin önsözünden anlaşıldığına göre, Salmān Sāvaci'nin çağdaşı olan şair, her halde devrinin karışıklıkları içinde, umduğu ilgiyi görememiş ve bir köşeye çekilmiştir. Onun ölüm yılı olarak 792 (1389/1390) veya 784 (1382) veya 779 (1377/1378) yılları gösterilmektedir. Kendisinin arûz, kafiye ve bedi' ilimlerine dair eserleri olduğu söylenir. *Al-Vāfī fī ta'dād al-ḳavāfī* adlı bir kafiye lugati vardır. Bundan başka galiba şimdilik bir nüshası bilinmeyen bir *Dīvān* tertip etmiştir. Bk. Rāzī, II, 227 — 229; Āzar, s. 32; *Dānişmandān-i Āzarbaycān*, s. 275 — 276.

Mihr u Muştari mesnevisi 'Aşşār'ın inzivaya çekildiği sırada, bir dostunun isteği üzerine, kaleme alınmış bir eserdir. 4 şevval 778 (14 şubat 1377)'de tamamlanmıştır. El yazması nüshalarına oldukça çok rastlanır. Bk. *IO*, I, 577 — 578; *Bankipore*, I, 225 — 227; Blochet, III, 218 — 221; *Maclis*, s. 691 — 692; *Taşkent*, s. 144; *Topkapı Sarayı*, s. 213 — 215 (nr. 618 — 625, olağanüstü değerinde nüshalar); *Elyazmaları*, I, 204 — 205.

Nuruosmaniye 4190. Yaprak 182^b — 273^a (kenarda).

17,3 × 25,2 (11 × 19,8) cm. eb'adında, kenarda 46 satırlı nesta'lik yazı ile. 7 cemaziyelâhır 844 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 431.

Baş : بنام پادشاه عالم عشق که نامش هست نقش خاتم عشق ...

Son : ختم انبیا و ختم قران که ختم کار ما بر خیر گردان

475. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4326.

Ebrû kâğıt kaplı yarı meşin bir cilt içinde, 201 yaprak. 13,5 × 20,1 (7 × 13,3) cm. eb'adında, mavi, siyah, yaldız, yeşil ve kırmızı cetvel içinde 12 satırlı, güzel bir nesta'lik yazı. Söz başları yaldız veya mavi, yap. 1^b'de güzelce bir başlık.

İstinsah kaydı: («Bābāşāh İşfahānī, 7 cemaziyevvel 974 h.»).

Baş: Aynı.

476. AYNİ ESER

İzzet Koyunoğlu kütüphanesi FY 1005.

Meşin bir cilt içinde, 163 yaprak. 24,4 × 14 (16,5 × 7,8) cm. eb'adında, 17 satırlı mavi, yaldız cetvel içinde, söz başları yaldız, güzel talik yazı. Yap. 1^b'de güzel bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı: Van, zilhiccenin son onu, 978 h.

Baş: Aynı.

Bu nüshanın sonunda 'Aşşār'ın üç öğrencisinin yazdığı üç takriz bulunmaktadır ki, bu öğrenciler şunlardır:

1) Yaprak 160: Camāl al-Din al-Camālī, 18 beyittir.

Baş : ملك الشعراء مولانا جمال الملة والدين الجمالى من تلامذة ناظم الكتاب يديم (!) الله معاليه في وصف الكتاب
زهى بديع صور شاهدى كه گشت خرد ...

2) Yaprak 161^a: Sa'd al-Dīn al-Ḥarīrī. 54 beyittir.

Baş : لعلامة العصر سمد الملة والدين الحريرى من تلامذة ناظم الكتاب يديم (!) الله معاليه بوصف الكتاب ...

Son : سايه طليء تو پابنده بادا مستدام در زمانه تا زمهر و مشتري باشد اثر

3) Yaprak 162^b: Camāl al-Dīn al-Ma'ādī (?), 28 beyittir.

Baş : للمبيح الشعراء جمال الدين المعادى تلميذ ناظم الكتاب ادام الله ظله في وصف الكتاب
اي دلبري كه ...

Son : بر اهل فضل سايه تو مستدام باد تا مهر را طلوع زاقصاي خاوراست

ده نامه

ابن عماد

477. DAH NĀMA

İBN 'İMĀD

İbn 'İmād Horasanlı bir şair olup, Şiraz'a gelerek, burada yerleşmiş ve 800 (1397 / 1398) yılında ölmüştür. Bir takım yazarlar bunun tanınmış 'İmād Faḫīh Kirmānī'nin (bk. nr. 427) oğlu olduğunu ve bundan

dolayı kendisine İbn 'İmād denildiğini söylerlerse de, bunu te'yit edecek bir kayda rastlanmamaktadır. Bk. Davlatşāh, s. 316 — 317; *F.S.*, s. 14.

Dah nāma on manzum tasavvufi aşk mektubundan meydana gelmiş olan küçük, mesnevi şeklinde bir eserdir. Esere aslında *Ravzat al-muhibbīn* adı verilmiştir; 794 (1391/1392) yılında yazılmıştır. Başka yazma nüshaları için bk. Rieu, *Suppl.*, s. 217 (nr. 348/II); *IO*, I, 1023; *Taşkent*, II, 142 — 143 (4 nüsha).

Universite kütüphanesi FY 439 (= Rıza Paşa 540).

Ebrû kâğıt kaplı, yarı meşin bir cilt içinde, 35 yaprak. 9,9 × 16,4 (5,2 × 10,9) cm. eb'adında, siyah ve yaldız cetvel içinde, 12 — 13 satırlı, muntazam bir nesta'lik yazı, söz başları kırmızı. Yazılı yerler kırmızı serpmeli.

İstinsah kaydı yoktur, XIV./XX. yüzyıl.

Baş : الحمد لخالق البرايا والشكر لواهب المطايا
ای نام تو صدر هر کتابی آرایش فضل (!) هر خطابی ...

دیوان

478. DĪVĀN

کمال خجندی

KAMĀL HOCANDĪ

VIII./XIV. yüzyılın büyük sūfîlerinden biri olan Şayḫ Kamāl al-Dīn Mas'ūd Hocandī, nisbesinin gösterdiği gibi, Seyhun nehri kıyısında, Fergane'ye yakın bir şehir olan Hocand'de doğmuştur. Hac için Mekte'ye gittikten sonra, bir çok müslüman şehirlerinde dolaşmış, sonra bir müddet Tebriz'de kalmıştır. Altın Ordu hanlarından Toktamış Han (778 — 793 = 1376 — 1391) zilka'de 787 (aralık 1385/ocak 1386)'de Tebriz'i alınca, şehrin ileri gelen şeyhleri, bilginleri v.b. arasında, Şayḫ Kamāl Hocandī'yi de başşehri olan Saray'a («Daşt-i Kıpçak») 'a götürdü. Bir müddet sonra tekrar Tebriz'e dönen Kamāl Hocandī, bu şehirde veya, başka münferit bir rivâyete göre, Yazd şehrinde ölmüştür. Ölüm yılı olarak bazı kaynaklarda 791 h., 792 h. yılları gösterilirse de, bu tarih muhakkak yanlıştır. Çünkü, *Dīvān*'ının bir nüshasında (bk. *Sipahsātār*, s. 665 nr. 1257 ve krş. Rieu, II, 622) bulunan bir önsözde, Saray şehrinde 798 (1375/1376)'de Tebriz'e geldiği kaydedilmiştir. Bu hususta gösterilen 803 (1400) veya 808 (1405/1406) tarihlerinden biri doğru olabilir.

Farsça Manzum — 20

Nüsha için bk. nr 510^a.

Baş: Bundan önceki nüsha gibi.

Yaprak 459^b'ye kadar, alfabe sırası ile, gazel şeklinde şiirler; bundan sonra karışık şiirler ve kıt'alar.

479. AYNİ ESER (Seçmeler).

Ayasofya 3946/5. Yaprak 94^b — 128^a.

879 h.'de istinsah edilmiş bir nüshadır.

Nüsha için bk. burada nr. 386.

Baş: Aynı.

Gazeller ile üç beyit ve bir kıt'adan ibaret olan bir seçmedir.

480. AYNİ ESER (Seçmeler).

Universite kütüphanesi FY 533/3. Yaprak 28^b — 46^a.

8,7 × 16 (4,3 × 11) cm. eb'adında, 15 satırlı, çok güzel nesta'lik yazı. 'Abd al-Raḥīm al-H'vārizmī tarafından 884 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 387.

Baş: Aynı.

Yalnız gazellerden ibaret olan bir seçmedir.

481. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4200.

Basma şemseli ve kenarbentli, iç tarafı oymalı, güzel siyah meşin bir cilt içinde, 207 yaprak. 12,8 × 22,7 (6,3 × 14,2) cm. eb'adında mavi, siyah ve yaldız bir cetvel içinde, 17 satırlı güzel bir nesta'lik yazı. Yap. 1^b'de güzel bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı: («Bahā²-i Dīn Maḥmūd-i Şams-i Dīn 'Alī-i Fahr al-Dīn Aḥmed al-Ḥusaynī, cumartesi, 3 safer 887 h.»).

Baş: Aynı.

Yap. 5^a — 197^a, alfabe sırası ile tertip edilmiş gazeller; 197^a — 205^a, mukattaât; 205^a — 207^a, rubâîler ve muammâlar.

482. AYNĪ ESER

Universite kütüphanesi FY 293 (= Rıza Paşa 245).

Yarı meşin bir cilt içinde, 170 yaprak. 22,8 × 14,4 (10,3 × 17,7) cm. eb'adında, çift kırmızı cetvel içinde, 19 satırlı, iri harfli ta'lik yazı. Mürekkep biraz solmuş, ilk yapraklar tamir görmüş, son yaprak sonradan eklenmiştir.

İstinsah tarihi yoktur, IX./XVI. yüzyıl.

Alfabe sırasıyla gazelleri, sonunda kıta'lar ile rubâileri ihtiva eder.

483. AYNĪ ESER

Universite kütüphanesi FY 1192 (= Halis Ef. 5279).

Kırmızı meşin bir cilt içinde, 158 yaprak. 8,4 × 14 (5,4 × 10,4) cm. eb'adında; ince siyah ve yaldız cetvel içinde, 15 satırlı, ince ve güzel nesta'lik yazı. Söz başları kalın kalemle ve kırmızı, mavi veya yaldız. Nüshada metni de tamamıyla tahrip etmiş olan çok fazla kurt yeniği var. Nüsha başından ve sonundan noksandır. Nüşanın tertibi de bozulmuştur.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş (ilk tam gazelin ilk beyti) (yap. 2^a):

بکش بغمزه مرا ای بغمزه آفت مردم
که من بناز تو خو کرده‌ام بناز و تنعم...

Yap. 1^b — 8^b *m* kafiyeli şiirler, 9^a — 35^b *t — d* kafiyeleri, 36^a — 56^b yine *t* kafiyeli şiirler, 57^a — 86^b *m — v*, 87^a — 96^a *r — ş*, 96^a — 125^b *d* (yalnız), 126^a — 153^b *h — y* kafiyeli şiirler. Yap. 154^a — 158^b, kıt'alar ve rubâiler.

(آثار)

484. (ĀṢĀR)

مغربی

MAĠRĪBĪ

Varlık birliğine inanan, yani kâinatta Tanrı'nın varlığından başka bir varlık olmadığını kabul eden sūflilerden biri olan MaĠribî'nin tam adı *Dānişmandān-i Āzarbaycān* (s. 351)'da Muhammed b. 'İzz al-Dīn b. 'Ādil b. Yūsuf al-Tabrīzī olarak gösterilmiştir. Fakat bunun nereden

alındığı bizce malum değildir. Her halde bu büyük şeyh Muhammed-i Şirîn diye tanınmakta idi. Yine yukarda anılan esere göre (gösterilen yer), o Tebriz'in Rūdaqāt adlı kasabasının Ammand (آمد) köyünde doğmuştur. Fakat başka bütün kaynaklara göre, o, İsfahan'ın Na'in kasabasında doğmuştur. 809 (1406/1407)'da, 60 yaşında olduğu halde, öldüğü söylendiğine göre, 749 (1348) yılında doğmuş olmalıdır. Hayatında bir çok seyahatler yapmış ve bu sırada Mağrib'de de bulunmuş olduğundan, şiirlerinde Mağribî mahlasını kullanmıştır. Büyük sûfi İbn al-Arabi (ölümü 638 = 1240)'nin müridlerinden birinden hırka giydiği de rivâyet edilir. Kendisi sonraları Tebriz'de yerleşmiş ve burada Kamâl al-Dîn Hocandî (yukarı bk.) ile dostluk münasebetleri kurmuştur. Genel olarak 809 (1406/1407)'da Tebriz'de öldüğü kabul edilir. Ancak Rizâ-ı Kuli Hân (bk. *MF*, II, 30) onun İsfahan'ın İştahbânât-i Fârs denilen kasabasında öldüğünü ve burada gömüldüğünü söyler. Bugün bu kasabada Şayh Mağribî denilen bir yer vardır; mezar kitabesine göre de, Mağribî burada gömülmüş olmalıdır (bk. *Az Sa'dî tâ Câmî*, s. 445, not. 1). Bazı kaynaklarda ölüm tarihi olarak 808 (1404/1405) yılı verilmektedir.

Mağribî'nin *Dīvân*'ından başka *Asrâr-i Fâtihâ*, *Nuzhat al-sāsāniya*, *Cām-i cihân-numā* ve *Durar al-farîd fî ma'rifat al-tavhîd* adlı eserleri de vardır; *al-Futūhāt al-makkîya* üzerine de bir şerh yazmıştır. Bk. *Habîb al-siyar*, III, 549; *Nafāhāt*, s. 550 — 551; *Āzar*, s. 35; *R' A*, s. 125 — 135; *Dānişmandān-i Āzarbaycān*, s. 351 — 353; *FS*, s. 556; *az Sa'dî tâ Câmî*, s. 444 — 457.

Nuruosmaniye 3874.

İçi, dışı oymalı, şemseli ve kenarbentli, meşin bir cilt içinde, 111 yaprak. 13,7 × 20,2 (8,3 × 14,5) cm. eb'adında, mavi ve yaldız cetvel içinde, 13 — 15 satırlı, güzel nesta'lik yazı; söz başları yaldız ve mavi, yap. 1^b'de sade bir başlık vardır.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XV. yüzyıl.

1) Yaprak 1^b — 101^a. دیوان *Dīvān*.

Mağribî'nin *Dīvān*'ı onun Arapça, Farsça ve halk dilinde bütün şiirlerini içine alan eseridir. Burada tavsif edilen nüsha çok noksandır. Bu *Dīvān*, noksan ve itinasız bir halde, iki defa İran'da basılmıştır (1280 = 1863 ve 1287 = 1870); bir de bunların 1280 basmasından yapılmış matbaa harfleri ile basılmış bir şekli vardır ki, Bulgaristan'da, Şumnu şehrinde yayınlanmıştır: *Dīvān-i Şayh Muhammed maşhūr ba Şams-i Mağribî*, 1320 (1902).

Mağribî divanının el yazması nüshalarına şimdi oldukça sık tesadüf olunur. Bk. *IO*, I, 734 — 735; Blochet, III, 246 — 247; *Bankipore*, II, 6 — 9; *Sipahsâlâr*, II, 681 — 682; *Elyazmaları*, s. 244; Esad Ef. 2692 (s. 57).

Baş : خورشید رخت چون گشت پیدا ذرات دو کون شد هویدا ...

Yaprak 1^b — 96^a, alfabe sırasıyla, gazeller, 96^a — 101^a, rubâîler.

2) Yaprak 102^b — 111^a. جام جهاننا *Cām-i cihān-numā*.

Varlık birliği görüşlerine uygun olarak, varlık dairelerini gösteren bu küçük eser, türlü kaynaklarda, türlü şahıslara isnat edilmiştir. Burada tavsif edilen nüshada, 661 (1263)'de ölmüş olan tanınmış şeyh 'Azîz b. Muhammed al-Nasafi'ye isnat olunmuştur (krş. *IO*, nr. 1806). Buna karşılık yukarıda özetlenmiş bulunan hal tercümesi kaynaklarında ve bazı nüshalarda (bk. *IO*, I, 1080, eserin isnat edildiği diğer yazarlar da burada kaydedilmiştir) doğrudan doğruya Muhammed-i Şîrîn Mağribî'ye, yani burada bahis konusu olan şeyhe isnat edilmektedir. Başka bir yazması için bk. *Topkapı Sarayı*, s. 319.

Baş : ولا حول ولا قوة الا بالله ... (آ ۱۰۳) اما بدم طايفة دوستان که طالب علم
توحيد بودند ... ازین فقير التماس کردند که ...

دیوان

485. DĪVĀN

مغربی

MAĞRİBÎ

Şayh Muhammed-i Şîrîn Mağribî'nin bütün şiirlerini içine alan bu eserin basma ve yazmaları için yukarıya bakınız (nr. 1).

Universite kütüphanesi FY 898 (= Halis Ef. 5049).

Tamir görmüş, yıpranmış meşin bir cilt içinde, 102 yaprak. 13,3 × 20,7 (8,6 × 14,5) cm. eb'adında, 15 satırlı itinalı güzel ta'lik yazı. Nüshada çok rutubet eseri var. Yap. 1^b — 2^a kırmızı cetvel içinde söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı: 854 h.

Baş : الحمد لله الذى انشأ عروض الكون بسبي الجسم الثقيل والروح الخفيف ...

Nüshada şunlar bulunmaktadır: Yap. 1^b — 2^b, mensur önsöz; 3^a — 12^a, Arapça şiirler, 12^b — 82^b, gazel şeklinde şiirler, 82^b — 97^b, terci'ât, 97^b — 100^b, rubâîler, 101^a — 102^b, halk dili ile şiirler.

Eserin bu son bölümünde bulunan ve genel olarak *Falavîyât* denilen halk ağzı ile şiirler son zamanlarda ayrıca bir incelemeye konu olmuştur: Adîb Tūsi, *Fahlavîyât-i Mağribî* (*Naşriya-i Dānişkada-i Tab-rîz*, 1335 ş., VIII, 121 — 137, 156 — 170). Bu hususta aşağıya Üniversite kütüphanesi FY 62 (nr. 488) tavsifine de bakınız.

485^a. AYNI ESER (Küçük bir seçme).

Üniversite kütüphanesi FY 1314/7. Yaprak 290^b — 293^b (kenarda). 562 yaprak tutan bir dergide. 30 satırlı nesta'lik. 871 — 872 h.

Nüsha için bk. nr. 510^a.

Baş : بیرون دوید یار ز خلوتگه مشهود
خود را بشکل جمله جهان هم بخود نمود ...

486. AYNI ESER

Üniversite kütüphanesi FY 343 (= Rıza Paşa, 812).

Kahverengi meşin bir cilt içinde, 86 yaprak; 11,4 × 20,5 (7,2 × 13,8) cm. eb'adında; 19 satırlı adi nesta'lik yazı.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XIV. yüzyıl.

Yap. 1^a'da Mağribî'nin *Nafaḥāt al-uns*'ten alınmış hal tercümesi vardır.

Baş: Aynı.

İçindekiler: Yap. 1^b — 6^a, mensur önsöz; 6^a — 11^b, Arapça şiirler.

Baş : ملك القلوب بلطفه وجماله
وسى العقول بقهره وجماله ...

Yaprak 12^a — 24^a. Farsça uzun şiirler.

Baş : آفتاب وجود کرد اشراق
نور او سر بسر گرفت آفاق ...

Yaprak 24^a — 81^a. Alfabe sırasıyla, Farsça gazeller.

Yaprak 81^a — 83^b. Rubâiler (sondan noksan).

Bundan sonra bir atlama vardır, çünkü son rubâînin yalnız ilk beyti mevcut olduğu halde, müteakip sahifede başka şiirler gelmektedir.

Yap. 84^a — 86^b'de başka şairlere ait muhtelif beyitler ve şiirler bulunmaktadır.

487. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 332 (= Rıza Paşa 66).

Yaldız basma şemseli, koyu vişne renginde meşin cilt içinde, 77 yaprak. 12,2 × 20,6 (7,3 × 14,3) cm. eb'adında, kırmızı cetvel içinde, 17 satırlı nesta'lik yazı; söz başları kırmızı, yap. 1^b'de bir serlevha.

İstinsah tarihi yoktur, IX./XIV. yüzyıl.

Bu divan nüshasında mensur önsöz bulunmadığı gibi, Arapça şiirler çok noksandır; halk ağzı ile şiirler (*Fahlavîyât*) hiç yoktur.

Baş : خورشید رخت ...

İçindekiler: Yaprak 1^b – 64^a, alfabe sırasıyla, gazeller, 64^a, Arapça bir şiir, 64^a – 76^a terci'bendler, 76^a – 77^b rubâiler.

488. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 62.

Yarı meşin bir cilt içinde, 83 yaprak. 15,5 × 21,3 (10,6 × 16,6) cm. eb'adında; kırmızı cetvel içinde, 17 satırlı şahsî bir ta'lik yazı, söz başları kırmızı; yaprak 1 sonradan eklenmiş, fakat eseri tamamlamıyor. Nüshanın içinde bulunan bir gazel buraya yazılmış. Kenarlarda nadiren küçük notlar vardır.

İstinsah kaydında tarih yoktur, IX.-X./XV.-XVI. yüzyıllar.

Baş : وراى مطلب هر طالبيت مطلب ما ...

Bu nüshada gazel şeklindeki şiirler alfabe sırasına konulmuş değildir. Yaprak 65^a terci'ler, yap. 79^a rubâiler, yap. 82^a – 83^b halk ağzı ile şiirler (*Fahlavîvât*). Bunlar baştan başa harekelidir ve bazan kelimenin üzerine anlamı yazılmıştır. Birincisi şudur:

Baş : دل بچ اهنام آدر سوتم ای ناد ...

Bu parçada 3 kelimenin anlamı yazılmış ise de, ötekilerinde yoktur. Bu şiir Adib Tūsi'nin yukarda anılan makalesinde mevcuttur (s. 125 – 126); her iki metnin karşılaştırılması, bu nüshadaki harekelerin ve kelimelere verilen anlamların göz önünde bulundurulmasının çok faydalı olabileceğini göstermektedir.

انتخابات غزالیات

مغربی

489. INTIHĀBĀT-I ĠAZALĪYĀT

MAĞRİBİ

Mağribî'nin yalnız gazellerinden yapılmış bulunan bir seçmeden ibarettir.

Nuruosmaniye 4904/34. Yaprak 256^a – 265^a.

4 sütunlu, 33 satırlı nesta'lik yazı, İstanbul, 940 h.

Nüsha için bk. nr. 566.

Baş : بیا بر چشم عاشق کن تجلی روی زیبا را ...

۲ ترجیع بند

مغربی

490. 2 TARCĪ'-BAND

MAĞRİBİ

Universite kütüphanesi FY 474/4. Yaprak 18^a – 23^b.

898 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 515.

Yaprak 18^a – 19^b'de bulunan birinci terci'bend şöyle başlar:

ای هسق ذات تونه از کی در جنب تو کاشات لاشی ...
کنجی که طلسم اوست عالم ذاتی که صفات اوست آدم

Yaprak 19^b – 23^b'de bulunan ikincisinin başı şudur:

آفتاب وجود کرد اشراق ...
که جز او نیست در سرای وجود بحقیقت کسی دگر موجود

کلیات (دیوان)

بساطی

491. KULLĪYĀT (DĪVĀN)

BİSĀTÎ

Bisāṭī Timuruların ilk devrinde yetişmiş bir şair olup, Semerkandlıdır. Önceleri hasırcılık ile meşgul olduğundan Hāşirî mahlasını kullanmıştır. Sonraları 'İsmat Buḥārā'î'nin (ölümü 840=1436/1437, ileriye bk.) şiirde talebesi olmuş ve, onun isteği üzerine, mahlasını Bisāṭī yapmıştır. Ali Şîr Nevâî onu «bilgisiz, fakat tatlı dilli» bir şair saymaktadır. Bi-

sâti Timurlulardan Halîl Sulţān b. Mirānşāh'ın (hükümdarlığı, Maveraün-nehir'de, 807 — 812 = 1404 — 1409, ölümü 814 = 1411/1412) mâdihi idi. Ölüm yılı olarak 808, (1405/1406) veya 815 (1412/1413) yılı gösterilmektedir. Bk. *Macālis al-nafā'is*, s. 13, 188; Davlatşāh, s. 352 — 356; Āzar, s. 341.

Bisâti'nin burada tavsif edilen nüshada *Kulliyât* adı verilmiş olan eseri gerçekten bütün bölümleri ile tam olan bir *Divân*'dan ibarettir; bu nüsha belki bütün şiirlerini topladığı için, ona *Kulliyât* adı verilmiştir. Bisâti'nin şiirlerine dergilerde sık sık tesadüf olunursa da, *Divân*'ın nüshaları çok nadirdir. Bk. *Bodl.*, I, 594 (nr. 860, yalnız gazeller); Blochet, III, 260 (görünüşe göre, noksan bir nüsha); *Taşkent*, II, 152 (çok yeni ve kısa bir seçme); Munzavî, *Dānişgāh*, II, 242 (bir dergide bulunan 28 gazel); *Elyazmaları*, I, 291 (nr. 531), 840 = 1436 tarihli bir dergi içinde bulunan seçmeler). Buna göre, burada tavsif edilen nüsha Bisâti *Divân*'ının yegâne tam nüshasıdır.

Nuruosmaniye 4181.

Tamir görmüş meşin bir cilt içinde, 170 yaprak. 12,1 × 17,6 (6,7 × 11) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 17 satırlı ince kalemle yazılmış nesta'lik yazı. Söz başları mavi ve yaldız. Yap. 1^b'de bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı: Şayh Maḥmūd al-Haravî. İstinsah tarihi yoktur, IX./XIV. yüzyıl.

İçindekiler:

a) Yaprak 1^b — 69^b. Kasideler ve medih kıt'aları.

Baş : ای خوان کبریای ترا قرص مه فطیر ...

b) Yaprak 70^a — 95^b. Mersiyeler.

Son : صدق دیده غم دیده ارباب نظر در فشان شد شب دوش از غم او تا بسحر ...

c) Yaprak 95^b — 131^a. Mukattaât.

d) Yaprak 131^b — 162^a. Gazeller.

Baş : از تو بار دگر امید وصالست مرا
آخر ای دوست بگو این چه خیالست مرا ...

e) Yaprak 162^b — 166^b. Müteferrik şiirler.

f) Yaprak 166^b — 170^a. Rubâiler.

دیوان

بساطی

492. DĪVĀN

BİSĀTÎ

Bisāṭī *Dīvān*'ının bu nüshası kaside ve medhiyeler ile mersiyeleeri içine almaz. Diğer bölümlerden toplanmış olan şiirler ise, geniş bir seçme gibi görünmektedir.

Universite kütüphanesi FY 497/3. Yaprak 80^b — 107^a.

12,9 × 21,6 (6,8 × 13,7) cm. eb'adında, 15 satırlı, hattat nesta'liki yazı ile, Sulṭān 'Alī tarafından 865 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 542.

Baş : ... از تو بار دگر امید وصال مرا ... (krş. önceki nüsha, gazellerin başı).

Bu nüshanın muhtevası şöyledir: Yap. 80^b — 105^a, alfabe sırası ile, gazeller, 105^b, bir muhammes, 106^a — 107^a, rubâiler ve müfredler.

انتخاب دیوان

بساطی

493. INTİHĀB-I DĪVĀN

BİSĀTÎ

Bu nüsha sırf gazellerden ibaret küçük bir seçmedir.

Ayasofya 3946/12. Yaprak 191^b — 195^a.

879 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 386.

Baş : ... بزنجیر از چه میداری رقیب آن سرو دلجو را
مرا زنجیر می باید که من دیوانه ام او را ...

(اشعار)

شیخ حریری

494. (AŞ'ĀR)

ŞAYH HĀRİRÎ

Bilinen ve elde bulunan kaynaklarda Şayh Hāriri adına tesadüf edemedim. Yalnız 'Aşşār'ın (ölm. 792 = 1389/1390) *Mihr u Muştari* adlı eserine yazılmış takrizlerden birinin sahibinin adı (bk. burada nr. 476) nüshada şöyle kaydedilmiştir: علامة العصر سعد الملة والدين الحريري من تلامذة ناظم الكتاب.

larına son derecede az tesadüf olunur ve bu şimdiye kadar basılmamıştır. Başka bir nüshası, Süleymaniye, Kadı-zâde kısmı, nr. 395/2'de bulunmaktadır; *Topkapı Sarayı*, s. 224.

Universite kütüphanesi FY 448 (= Rıza Paşa 996).

Yarı meşin bir cilt içinde, 117 yaprak. 10,2 × 15 (6,5 × 10,2) cm. eb'adında; 12 satırlı açık nesta'lik yazı. Mahlas beyitleri kırmızı ile.

İstinsah kaydı (yap. 115^a): کتبه ... خاک پای فضل الله کبیر فی نفس مولتی (؟) در روز یکشنبه اواسط ربیع اولالی سنه ست وستین وتسعمایه ...

(«Pazar, rebiülevvel ortaları, 966 h.»).

Baş : بذات هاک خدای کریم بی همتا که از ارادت او گشت سر کن پیدا ...

İçindekiler: Yap. 1^b — 5^b, uzun şiirler, 6^a — 20^b, gazel şeklindeki şiirlerin *v — y* kafiyeleri (nüsha ciltlenirken yaprakların tertibi bozulmuştur), 21^a — 99^a, gazel şeklindeki şiirlerin geri kalanları, 99^a — 104^b, bir terci'bend, 105^a — 110^a, rubâiler, 110^b — 114^a, bir başka terci'bend, 114^a — 115^a, küçük bir mesnevi.

496. AYNİ ESER (Seçmeler).

Bu seçmeler Nasîmî'nin daha ziyade Türkçe *Divân*'ından alınmıştır.

Nuruosmaniye 4904/24. Yaprak 144^a — 170^a.

13,9 × 23,5 (11,3 × 22,5) cm. eb'adında, 4 sütunlu, ortada 33 satırlı, muntazam nesta'lik yazı. İstanbul'da, 940 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 566.

Baş : ای الذی یوسوس طاعتک هبادر
اگری یولک ضلالت چوروک سوزک خطادر ...

بشارتنامه

علی الاعلی

496^a. BAŞĀRAT-NĀMA

'ALĪ AL-A'LĀ

Bu eserin yazarı olan, fakat nüshada adı bulunmayan 'Alī al-A'lā ilk önemli hurûfîlerden biridir ve Rüm'a, yani Anadolu'ya geçerek, bu ülkede hurûfîliği yaymağa çalışmıştır. Bu yazarın *Tavhîd-nāma*, *Kursî-*

nāma, *Ḳiyāmat-nāma* adlı mesnevi şeklinde eserleri ile *Maḥşar-nāma* adlı mensur bir eseri biliniyorsa da, hayatı ve mezhebini yaymak için yaptığı çalışmalar hakkında açık bilgilere sahip değiliz. Bk. H. Ritter, *Studien zur Geschichte der islamischen Frömmigkeit II. Die Anfänge der Hurūfī sekte* (Oriens, 1954, VII, 22 v.d., özellikle s. 35 – 37, başka kaynaklar burada gösterilmiştir).

Bir hurūfī eseri olan ve ilk hurūfī hareketlerinden remizler ile bahseden *Başārat-nāma*'nin başka iki nüshası daha bilinmektedir: British Museum, Or. 6,380, yap. 30 v.dd. ile Prof. Taschudi'ye ait bir dergide, 4. risāle olan bir nüsha (bk. H. Ritter, *anılan makale*, s. 36, 54).

Universite kütüphanesi FY 785 (= Halis Ef. 7643). Yaprak 1^b – 30^b.

Yeni tarzda, yarı meşin bir cilt içinde, 40 yaprak. 14 × 22,1 (7,2 × 15,4) cm. eb'adında; 19 satırlı, ilk kısımda Osmanlı ta'liki, ikincide nesih yazı.

İstinsah kaydı yoktur, XIII./XIX. yüzyıl.

Baş : دوش در هنگام صبح اولین با حربی حوروش بودم قرین ...

Sonlardan (yap. 30^a):

من چو هستم دوستدار بو الحسن	بشنو ای همراز اکنون راز من
همچو اشتر گشتهام قربان او ...	تا بدیدم روی عبدستان او
این بشارتنامه شد فتح مبین	سال هشتصد در جمادی آخرین
یافته جاوید نامه بو الحسن	ماه روزه هم در آن سالی زمن
در میان آب ازان بشناقتش ...	بر لب دریای قلم یافتش
سیف راندن نیست جز کار ولی	کشف سائل را مؤید شد علی
بو الحسن آورد ودید امید را	چون بشارتنامه جاوید را
فتح نامه هفت کشور را دوید	(۳۰ب) هشتصد و دو ماه روزه چون رسید
منه لله رب العالمین	فتح شد زین هر سه نامه کار دین

اشارتنامه

سید اسحاق

497. İŞĤĀRAT-NĀMA

SAYYĪD İŞĤĀK

Hurūfī düşüncelerini ve inanışlarını anlatan küçük bir eser olan *İşārat-nāma*'nin yazarı Sayyid İshāk hurūfī mezhebinin en önemli ve tanınmış şahsiyetlerinden biridir. Ona «Murşid-i Ḥorāsān» denmekte idi. Kendisi 771 (1369/1370) yılında doğmuştur. Onun burada bahis konusu

olan eserinden başka, *Turāb-nāma*, *Nāma-i nāmi* (yazılışı 808 = 1405 /1406) ve hurūfliğe dair en önemli kitaplardan biri olan *Maḥram-nāma* (yazılışı 831 = 1427/1428, metni, Fransızca'ya tercümesi ile birlikte, Clément Huart tarafından yayınlanmıştır: *Textes persans relatifs à la secte des houroûfis*, Leiden, 1909, *Gibb Memorial*, IX, s. 13, 58, metin, s. 20 – 94, Fransızcaya tercüme) adlı eserleri vardır. Kaynaklarda onun ölüm tarihine tesadüf edilmemektedir. Bir de bk. H. Ritter, *Die Anfänge der Hurūfi-sekte* (*Oriens*, 1954, VII, 39).

İşaratnāma'nin sonunda bulunan 3 beyitten (aşağıya bk.) anlaşıldığına göre, Sayyid İshāk, *z* ve *z* harflerinin ebced hesabındaki değeri olan 807 yılının cemadiyelahtesinde (aralık, 1404) bu eserini yazmağa başlamış ve aynı yılın 14 recebinde (17 ocak 1405) bunu tamamlamıştır.

Universite kütüphanesi FY 1172 (= Halis Ef. 256).

Yeni yapılmış siyah bir cilt içinde, 9 yaprak. Nüshanın üzerinde bulunan başka bir yaprak numarasından anlaşıldığına göre, bu nüsha büyük bir derginin bir kısmı imiş; 9,1 × 14,5 (5,8 × 12,7) cm. eb'adında; 19 satırlı, girift nesih yazı. Beyitler bazan kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

Yap. 1^b – 2^a'da bazı notlar vardır.

İstinsah kaydı yoktur, **XI./XVII.** yüzyıl.

Baş : بیا ای هوشمند حکمت آموز بفضل ایزدی شمی بر افروز ...

Yap. 8^b'de şu beyit bulunmaktadır :

عزیز من اگر نیک اعتقادی مدان جز فضل حق مهدی وهادی

Sonlardan (yap. 9^b):

گذشته ضاد وزی انشاء این راز نهادم در جید ثانی آواز (!)
چو عقد چهارده شد از رجب تام رسید از فیض فضل حق بانجام

دیوان اطعمه

بسحاق

498. DİVÂN-İ AṬ'İMA

BUSHAK

Şayḥ Camāl al-Dīn Abū İshāk (bundan: Bushāk) Ḥallāc-i Şirāzī, nisbesinden anlaşıldığı gibi, Şirazlı olup, özellikle Timur'un torunu ve Şiraz hakimi İskandar Mīrzā b. 'Omar Şayḥ zamanında (812 – 817 = 1409 – 1415) şöhret kazanmış bir şairdir. Asıl sanatı hallacılık idi ve hayatı-

nın her halde çok mühim bir kısmını doğduğu şehirde geçirmiştir. Ölüm tarihi olarak 814 (1411/1412), 819 (1416), 827 (1424), 830 (1426/1427) yılları verilmektedir. Mezarı bugün Şiraz'da bir ziyaret yeridir. Bk. Davlatşāh, s. 366 — 371; Rāzī, I, 214—215; Āzar, s. 270; MF, II, 10; R^cĀ, s. 44 — 45; FS, s. 85; Az Sā^cdī tā Cāmī, s. 457 — 467.

Büyük şiir üstadlarından sonra kendisine konu kalmadığını düşünen Bushāk, ancak yiyecekleri anlatıp, tasvir ederek, iştihayı tahrik eden şiirler yazmağa karar vermiştir. Bunun için de Nizāmī, Sa^cdī, H^vācū-yi Kirmānī, Āmād al-Dīn Faḫīh Kirmānī, Hāfiz v.b. gibi büyük san'atkârların şiirlerini, bir nevi alaylı ve neşeli nazireler ile, yemeklere tatbik etmiştir. İçine aldığı yemeklerin tasviri ve kullandığı yemek ve yemek malzemesi ile ilgili kelimeler ile kültür tarihi bakımından çok önemli olan bu eserin el yazması nüshalarına çok az tesadüf olunur. Bk. Taşkent, II, 155; Topkapı Sarayı, s. 225 — 226 (biri 844 h. tarihli iki nüsha).

Bununla beraber Bushāk'ın bu eseri birçok defalar basılmıştır. En güzeli ve iyisi Habīb İsfahānī tarafından yayınlanan İstanbul basması olmalıdır: *Dīvān-i at'ima-i Mavlānā Abū İshāk Hallāc Şirāzī*, İstanbul, 1303; son olarak: *Dīvān-i Mavlānā Bushāk... maşhūr ba Şayḫ-i at'ima*, 2. baskı, Şiraz, tarihsiz.

Burada şunu da kaydetmek lâzımdır ki, Bushāk'ın bu şiirleri ve mensur girişleri *Kanz al-iştahā*' adı ile de tanınmıştır, yani bazı el yazmalarında görülen bu ad ayrı bir esere delâlet etmez, çünkü *Dīvān-i at'ima*'nın önsözü bazı tam nüshalarda *Dībāca-i sufra-i kanz al-iştihā* başlığını taşır.

Universite kütüphanesi FY 497/5. Yap. 151^b — 187^a.

12,9 × 21,6 (6,8 × 13,7) cm. eb'adında, 15 satırlı hattat nesta'liki yazı ile, Sulṭān Ālī tarafından, 865 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 542.

Baş : ... مطلبی شیرین شنو مانند حلوا سر بسر ...

Bk. *Dīvān-i at'ima* (İstanbul, 1303), s. 15. Yap. 153^a'dan itibaren, yani bu şiirden sonra, diğerleri alfabe sırasına konulmuş gazeller, yap. 184^a — 186^a, kıt'alar, 186^a — 186^b, rubâiler, 187^a, müfredler.

499. AYNI ESER

Universite kütüphanesi FY 409/2. Yaprak 159^a — 208^a.

Rebiülahir ortası, 972 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 572.

Gazeller bölümünün mühim bir kısmı noksan olan bu nüsha yazmada *Kanz al-iştihā'* adını taşımaktadır.

İçindekiler :

Baş : شکم پرز حلوا و بریان نکوست فرد

Yap. 162^a : تمت الغزليات و اللطعات و المفردات ...

Görülüyor ki, burada mevcut olması gereken gazeliyat ve kıt'alar yoktur; mütredâtın ise, yalnız sonları vardır. Eserin öteki kısımları tamamdır.

500. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3805.

Kahverengi meşin bir cilt içinde, 133 yaprak. 11,5 × 18,3 (7,2 × 10,5) cm. eb'adında; 12 satırlı muntazam bir nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Bazan fazla rutubet eseri var.

İstinsah (yap. 131^b): Safer, 1001 h.

Nüsha karmakarışık olmuş bir nüshadan kopya edilmiştir. Şu kısım ile başlar (yap. 1^b — 27^a) رساله ماجرای برنج با بفر (mensur).

Baş : مزعفر خواران مطبح فصاحت .. و بورق اندازان قزغان عبارت ...

Yaprak 27^a — 33^b : قصه مزعفر و بفر

Yap. 38^b — 95^a, burada kasideler kısmı başlıyor, başı nokсандır.

Yap. 95^b — 106^a. Giriş.

Yap. 106^a — 117^a. *Asıl Divān-i a'ima*.

Yap. 117^a — 131. Geri kalan kısımlar.

Görülüyor ki, nüsha tam ise de, dağılmış, karmakarışık olmuş başka bir nüshadan aynen istinsah edildiğinden tertibi bozuktur.

501. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 156.

Yıpranmış meşin bir cilt içinde, 85 yaprak. Sondan bir yaprak noksan. 10,2 × 15,6 (6,3 × 12) cm. eb'adında, yaldız cetvel içinde, 11 satırlı güzel nesta'lik yazı, nüshada çok fazla rutubet eseri var. Söz başları yaldız veya mavi. İlk yaprak düşmüş, onun yerine sonradan kötü bir yazı ile başka bir yaprak eklenmiştir.

Farsça Manzum — 21

İstinsah kaydı yoktur, **XI./XVII.** yüzyıl.

Bu nüsha, ötekilerine kıyaslanırsa, oldukça tam bir nüshadır.

Baş : سپاس بی قیاس و حمد بی عد رازق بی سبب .. را که حلوائی داپذیر
بیان ... (۲ ب) اما بمد چنین کوید جمال الدین ابو اسحاق المعروف بحلاج ...

Yap. 1^b — 4^b mensur önsöz,

Yap. 5^a — 69^b. *Dīvān* bölümü,

Yap. 70^a *Hātıme* (bk. anılan basma, s. 154 — 165).

Son cümle : ... خدای تعالی همه را بدان خانه رساند که احتیاج بمطبخ ومبرز

ندارد بحرمة النبی الامی ... واصحابه الطاهرین .

انتخاب مثنوی و غزل

نعمة الله ولی

502. İNTİHĀB-İ MAŞNAVĪ U
ĠAZAL

NİMAT ALLĀH VALĪ

Sayyid Nūr al-Dīn Ni‘mat Allāh Valī b. Mīr ‘Abd Allāh İran ’ın büyük sūfî şeyhlerinden biri olup, Ni‘mat Allāhiya tarikatının kurucusudur. Kendisi 730 (1329)’da veya bir yıl sonra, Halep’te doğmuş, gençliğinde Irak’ta yaşamış, 24 yaşında hacca giderek, 7 yıl Hicaz’da kalmış ve burada büyük yazar ve tarihçisi şeyh ‘Abd Allāh Yāfi‘i’nin (ölümü 768 = 1366) ileri gelen bir öğrencisi olmuştur. Sonra Semerkant, Herat ve Yezd’de bulunmuş, devrinin hükümdarları tarafından iyi karşılanmış, nihayet Kirman civarındaki Māhān kasabasında yerleşerek, ömrünün son 25 yılını burada geçirmiş ve 22 recep 834 (7 nisan 1431)’de burada ölmüştür. Türbesi zamanından beri önemli ziyaret yerlerinden biri olmuştur. Sayyid Ni‘mat Allāh Valī’nin 14.000 beyit tutan bir *Dīvān*’ı vardır ki, basılmıştır (son basma: nşr. Maḥmūd ‘İlmī, Tahran, 1333=1955). Bk. manakib-nameleri için, Storey, I, 952 ve aynı sahife, not 1 ve fihrist; *Macmū‘a dar tarcumā-i aḥvāl-i Şāh Ni‘mat Allāh-i Valī Kirmānī muştamil bar 1: Risāla-i ‘Abd al-Razzāk Kirmānī*, 2: *Faşlī az Cāmī‘-i muḥfīdī*, 3: *Risāla-i ‘Abd al-‘Azīz Vā‘izī. Matériaux pour la biographie de Shah N. W. K. Textes persans publiés* par J. Aubin, Tahran-Paris, 1956 (*Bibl. Iranienne*, nr. 7); *Davlat-şāh*, s. 333 — 340; *Ḥabīb al-siyar*, IV, 7 — 8; *R‘A*, s. 144 — 148; *MF*, II, 42 — 48; *Az Sa‘dī tā Cāmī‘*, s. 682 — 692.

Ni‘mat Allāh’ın *Dīvān*’ının oldukça az rastlanan yazmaları için bk. Rieu, II, 634 — 635; *Bankipore*, II, 10 — 14.

Nuruosmaniye 4904/13. Yaprak 57^b - 63^b.

13,8 × 23,5 (11,3 × 22,5) cm. eb'adında, 4 sütunlu, ortada 33 satırlı, muntazam nesta'lik yazı. İstanbul'da, 940 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 566.

Baş : خوش بگو ای یار بسم الله بگوی هر چه می جوئی ز بسم الله بجوی

Bu nüsha mesnevi şeklinde bir şiir ile 12 gazelden meydana gelen çok küçük bir seçmedir.

دیوان

503. DĪVĀN

قوام (صائنی)

KĪVĀM (ŞĀ'İNĪ)

Bu divanın sahibi olan ve şiirlerinde bazan Kivām, bazan Şā'inī mahlasını kullanan şair hakkında kaynaklarda her hangi bir kayda tesadüf edemedim. Ancak Paris'te Bibliothèque Nationale'in Farsça eserleri arasında (bk. Blochet, III, 248, nr. 1644) Kivām al-Dīn Muḥammed Şā'inī adlı bir şairin bir *Dīvān*'i bulunmaktadır. Blochet'nin verdiği bilgilerden tam olduğu ve mensur bir önsözü bulunduğu anlaşılan bu *Dīvān*'da, burada tavsif edilen nüshada olduğu gibi, İskandar Mīrzā, Baysungur Sultan gibi, Timurlu şehzâdeleri hakkında medhiye kasideleri vardır. Bundan başka, burada tavsif edilen nüsha 837 (1434)'de istinsah edilmiş olduğundan, zaman bakımından da, Paris nüshasına tamamen uymaktadır. Şu kadar var ki, Blochet, şairin hangi mahlası kullandığını kaydetmemektedir. Bir de Blochet'de bu *Dīvān*'dan her hangi bir parça iktibas edilmiş değildir. Bundan dolayı bunların karşılaştırılarak, bir sonuca varılmasına imkân yoktur. Ne olursa olsun, bu iki *Dīvān*'ın ve binnetice bu iki şairin aynı olduğu oldukça kesin olarak söylenebilir.

Böylece 837 (1434)'de istinsah edilen *Dīvān*'ın sahibi olan Kivām (Şā'inī) en geç VIII./XIV. yüzyılın sonlarında IX./XV. yüzyılın başlarında yaşamış bir şair olmak gerekir.

Dīvān'ın burada tavsif edilen iki nüshası ile, Blochet'teki bir nüshasından başka nüshası malum değildir.

Universite kütüphanesi FY 416 (= Rıza Paşa 295).

Siyah, tamir görmüş bir cilt içinde, 132 yaprak. 10,8 × 17,7 (6,4 × 12,2) cm. eb'adında, siyah ve yaldız cetvel içinde, 17 satırlı, çok ince kalemle yazılmış, güzel nesta'lik yazı; söz başları kırmızı, eserde fazlaca rutubet eseri vardır.

İstinsah kaydı: («Abarqūh, 22 ramazan 837 h.»).

Baş : ای ظاعمر از تجلی و باطن ز کبریا مستغرق ظهور و بطون تو انبیا ..

İçindekiler :

a) Yap. 1^b – 25^b. Kaside şeklinde şiirler ile terci'bend; Yap. 2^a imamlar hakkında, yap. 5^a, 6^b, 7^a, 8^a, 10^b'de Amîr-zāda İskandar Bahadur (ölümü 818 = 1415/1416) için medhiyeler, yap. 12^b Amîr-zāda Bay-sungur (ölümü 837 = 1433/1434) hakkında medhiyeler v.b.

b) Yap. 25^b – 115^b. Gazeller, alfabe sırası ile.

Bunların mahlas beyitlerinde, bazan «Kivām», bazan «Şā'inî» mahlasları görülüyor. Mesela yap. 26^a:

گر کلیم قوام در آیت هم بر آرد چمن (؟) آل عبا ...

Yine aynı sahifede:

در راه عشق اگر برود صابنی سرم بر تر شود ز جبهه اکلیل سر مرا

c) Yap. 115^b – 118^a Arapça şiirler, d) Yap. 118^b – 215^a mukattaât, e) Yap. 125^a–^b iki mesnevi parçası, f) Yap. 125^b – 129^b muammâlar, g) Yap. 129^b – 132^a rubâîler, k) Yap. 132^a–^b müfredler.

504. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4195/7. Yaprak 158^b – 256^a (kenarda).

16,9 × 26,5 (9,7 × 10,7) cm. eb'adında, kenarda 36 satırlı, hattat nestâ'liki yazı.

1 şaban 838 h.'de istinsah edilmiştir; Şiraz işi.

Nüsha için bk. nr. 402.

Baş: Aynı.

Burada yap. 158^b – 176^b'de uzun şiirler, kaside ve terkipler bulunmaktadır. Yap. 176^b – 252^b'de gazeller (alfabe sırasıyla tertip edilmiştir).

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم آیت فتحت بخوان ای حکیم

Mahlas beyti : صابنی این ره نتوانی سپرد پای مکش بیش ز حد کلیم

Yaprak 233^a – 236^a rubâîler, birkaç muammâ ve müfred vardır.

ده نامه

عزیز بخاری

505. DAH NĀMA

'AZİZ BUHĀRĪ

Mesnevi şeklinde manzum on aşk mektubundan meydana gelen *Dah nāma*'nin yazarı olan 'Azīz Buḥārī hakkında, yalnız eserinin önsözünde, kendi verdiği bilgilere sahibiz. Buna göre, Buharalı olan yazar, çok küçük iken, Farsça ve Arapça şiir ile meşgul olmuş, 802 (1399/1400)'de Herat'a gelmiş, 820 (1417)'de (bk. yap. 4^a) Sultan Eaysungur (ölümü 837 = 1433/1434) zamanında şöhret kazanmıştır.

Bu sırada o zamana kadar kimsenin yapmadığı çok güzel bir şeyi yapmak istemiş ve bu eserini meydana getirmiştir. Şairin kimsenin yapmadığını sandığı şey, meselâ Kātibī'nin *Tacnīsāt* da denilen *Dah bāb*'inde yaptığı gibi (aşağıya bakınız), bütün eserin her beytinde cinas (*tacnīs*) sanatını kullanmasıdır. Böyle bin beyit tutan ve 10 mektuptan meydana gelen *Dah nāma*'da aynı zamanda aşık ile maşukun hali anlatılmaktadır.

Ravzat al-ʿāşikīn adını taşıyan *Dah nāma*'nin tam bir nüshası Rieu, *Suppl.*, s. 182 (nr. 278)'de bulunmaktadır. Burada yazarın adı 'Azīz Allāh Zāhidī şeklinde kaydedilmiştir.

Universite kütüphanesi 748 (= Halis Ef. 5082).

Tamir görmüş, siyah meşin, yıpranmış bir cilt içinde, 40 yaprak. 14,8 × 23,8 (8,9 × 16,6) cm. eb'adında; mavi siyah ve yıldız cetvel içinde, 15 satırlı, çok güzel nesta'lik yazı; söz başları kırmızı; baştan noksan olduğu gibi, yapraklar çok yıpranmış ve kirlenmiştir. Bazan da kenarlarda kurt yeniği vardır. Yapraklar, bilhassa cetvel yerlerinden kopmuştur.

İstinsah tarihi yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Baş (noksan) : طبیعت شعر کرامت فرمود واز اوان صبا بخواندن وگفتن
ابیات و اشعار تازی و پارسی مشغول می بودم ...

Dah nāma'nin başlangıcı yaprak 6^b'de bulunmaktadır.

Son : شاه را عمر جاودانی بخش وآنکه دارد ز کامرانی بخش

دیوان
506. DĪVĀN

شریف
ŞARİF

Hakkında kaynaklarda hiç bir bilgi bulunmayan Şarîf, *Dīvān*'ında 834 (1439/1440) tarihli bir kıt'ası (bk. ikinci nüsha, yap. 92^a) bulunması ve bir de Şiraz'ı öven bir şiir yazması (bk. aynı nüsha, yap. 71^a — 72^b) kendisinin IX./XV. yüzyılın ilk yarısında Şiraz yörelerinde yaşamış olduğunu gösterir. Eserlerinde, aşağıda görülen bazı beyitlerden anlaşılacağı üzere, çok açık hurûfîlik belirtileri vardır. Bunlara bakılarak, Şarîf'in belki Fazl Allāh Hurûfî'nin yakınlarından bir şair olup, IX./XV. yüzyılda yaşadığı eğer Şiraz yöresinde değilse, mesela hurûfî takibatı sırasında oraya geldiği veya getirildiği düşünülebilir.

Universite kütüphanesi FY 130.

Tamir görmüş meşin bir cilt içinde, 77 yaprak. Baştan noksan, öteki bölümlerin noksan olup olmadığı anlaşılmıyor. 13 × 17,8 (9,5 × 12,8) cm. eb'adında; 15 satırlı şahsî nesta'lik yazı. Şiirler arasında kırmızı kısa çizgiler çekilmiş.

İstinsah tarihi yoktur, IX./XIV. yüzyıl.

Baş :
گرچه نقاش ازل کرد بسی نقاشی
خوشت از دائرة روی نقشی نکشید ...

Bu şiirin ilk beyiti bundan sonra tavsif edilen nüshada bulunmaktadır (yap. 18^b, satır 8).

Bu *d* kafiyesinden sonra şiirler tamam görünmüyor. Bununla beraber gazeller alfabe sırasına konulmuş değildir.

Yap. 68^b'de ilk beyti aşağıda bulunan bir terci' geliyor :

ربنا من عنده علم الكتاب بالبيان الحق والهج الصواب

Yap. 72^a'da diğer bir terci' başlıyor, yap. 76'da birkaç kıt'a.

507. AYNI ESER

Universite kütüphanesi FY 152.

Meşin bir cilt içinde, 94 yaprak. 10,4 × 16,3 (7 × 11,4) cm. eb'adında, kırmızı cetvel içinde, 16 satırlı, alelade nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

devrinin en parlak devrini yaşayan bu şehirde hükümdar olan Şāhruh'un (807 — 850 = 1404 — 1447) ileri gelenlerinden birçokları Kāsım Anvār'ın müridi olmuştur. 830 (1427)'da Fażl Allāh-i Astarābadī (Hūrūfī)'nin adamlarından biri Şāhruh'a suikast yapınca, bu şahsın münasebette bulunduğu bir takım kimseler, bu arada Kāsım Anvār, takibata maruz kaldı. Bir delil bulunamayınca, Mavverāünnehir'e, Semerkant şehrine sürüldü.

Burada Uluğ Bey'in (ölümü 753 = 1426) teveccüh ve himayesini kazanan Kāsım Anvār, bir müddet sonra, yeniden Herat'a dönmüştür. Fakat anlaşılın burada çok kalmamış, Cām şehri yakınlarında, Hārcird (Hārgird) adlı köye gelmiş, kendisi için satın alınan bir bahçede yaşayarak, rebiülahir 837 (aralık/ocak 1433)'de burada ölmüş ve buraya defnedilmiştir. Sonra büyük Türk şair ve devlet adamı Ali Şīr Nevāī onun mezarı üzerine bir türbe yaptırmıştır. Bk. Davlatşāh, s. 346 — 352; *Macālis al-nafā'is*, s. 6 — 7, 183 — 184; *Nafaḥāt tercümesi*, s. 663 — 666; *Habīb al-siyar*, IV, 10 — 11; Rāzī, III, 215 — 216; Āzar, s. 28. — 29; R^cĀ, s. 122 — 124; MF, II, 27 — 28; *Dānişmandān-i Āzarbaycān*, s. 304; Sa'īd Nafīsī, *Kulliyāt-i Kāsım Anvār*, Tahran, 1337 ş., önsöz (bütün kaynaklarda bulunan kayıtlar burada toplanmıştır).

Kāsım Anvār'ın eserlerinin nüshalarına hemen her yerde tesadüf olunur; özellikle *Dīvān*'ının başlıca nüshaları için bk. Rieu, II, 635 — 636; *Suppl.*, nr. 280; IO, I, 736 — 738; *Bankipore*, II, 14 — 16; *Sipahsālār*, II, 653 — 655; *Taşkent*, II, 157 — 160; Blochet, III, 249 — 255; *Topkapı Sarayı*, s. 226; *Elyazmaları*, I, 225; Konya, Müze, nr. 137 (bk. bir de A. Ateş, *Konya kütüphanelerinde bulunan bazı mühim yazmalar*, *Belle-ten*, Ankara, 1952, XVI, 101 — 102. Burada tavsif edilen dergi 819 h. tarihli olup, içinde *Dīvān*, *Risāla-i Cavrābiya* — doğrusu: *R. Havrā'ī-ya* — ve *Anīs al-ārīfīn*'i bulunmaktadır; yazarının ölümünden 16 sene önce yazılmış olan bu nüsha, onun bilinen en eski nüshasıdır).

Universite kütüphanesi FY 19.

Koyu kırmızı meşin bir cilt içinde, 262 yaprak. 11,5 × 16,4 (7,6 × 12,2) cm. eb'adında; 15 satırlı, iri harfli nesta'lik yazı; söz başları kırmızı. Sonlarda biraz fazlaca rutubet eseri vardır. Bazı yapraklar düşmüş, fakat sonradan yeni yapraklar konularak tamamlanmış.

İki istinsah kaydı vardır, (aşağıya bakınız), fakat her kısımda yazı ve mürekkep şaşılacak derecede birbirinin aynıdır.

İstinsah kaydı (yap. 262^a, en sondaki): (◀Aḥmed b. Şayḥ Ḥasan, Bağdad, Mercāniye medresesi▶).

Burada tarih yoktur, fakat şiirlerin üzerinde وله دام فيضه ، وله دام دوت ، وله دام شوق gibi yaşayan kimseler için kullanılan dua deyimleri bulunduğundan, bu nüsha Ḳāsim'in hayatında istinsah edilmiş olmalıdır.

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b — 228^a. ديوان *Dīvān*.

Baş : من بجارة سودازده سرگردانم که باوصافی خداوند سخن چون رانم ...

Yap. 1^b — 203^b. Gazeller.

Bu bölümün sonunda şöyle bir istinsah kaydı var (yap. 203^b):

تمت الكتاب ... كتبه العبد ... حسن بن عبدالله اصفهانی فی تاریخ عام اربع خمسين
تعمایة در مقام شریف سلطان ابراهیم ادهم ... محرر گشت

(«İbrāhīm Adham makamı, Ḥasan b. 'Abd Allāh İşfahānī. 854 h.»).

Yap. 204^b — 209^a, bir terci'bend, 209^a — 228^a karışık şiirler, mukattaât, rubâiler ve gazeller, mersiyeler.

2) Yaprak 228^a — 250^a. انیس المارفين *Anīs al-‘arifīn*.

• Kısa bir önsöz ile başlayan ve 600 beyit kadar tutan bu risale tasavvufî bir mesnevi olup, nefis, ruh, kalp ve aşk gibi tasavvufî kavramları açıklar ve tasavvufî ahlakı anlatmak için yazılmıştır. Ḳāsim Anvār bunu yazarken, aşağı yukarı 20 yaşında olduğunu söyler. Buna göre, *Anīs al-‘arifīn* 777 (1375/1376) yılında yazılmıştır.

Risale *Kullīyāt* içinde (s. 359 — 386) basılmış bulunmaktadır.

Baş : منت خدایرا جلت عظمته ...

یا مفیث المذنبین معطی السؤال

یا انیس المارفين یا ذا الجلال

3) Yaprak 250^a — 262^a. رسالة حورائية *Risāla-i ḥavrā'īya*.

Nazım ve nesir karışık olarak kaleme alınmış olan ve tasavvufî konulardan bahseden bu risaleye *Risālat al-amāna* adı da verilir (bk. mesela Rieu, II, 636, 637). *Kullīyāt* içinde (s. 393 — 406) *Risāla dar bayān-i 'ilm* adı altında basılmıştır. Risalenin sonunda, tanınmış sûfî şeyhi Abū Sa'īd b. Abi 'l-Ḥayr'ın (hayatı 357 — 440 = 968 — 1048/1049) Ḥavrā' kelimesi ile başladığı için *Ḥavrā' rubâisi* denilen rubâisinin şerhi vardır. Ḳāsim Anvār bu şerhe başlarken, Herat'ta 779 (1377/1378) yılında şahit olduğu bir olayı anlatır ve bu şerhi o olay üzerine yazmıştır.

Buna göre, bütün risâlenin 779 (1577/1378) yılında tamamlandığı söylenebilir.

Baş : شکر و سپاس و حمد بیقیاس سزاوار حضرتیت که ...
 Son : بکام تو بادا همه کار تو خداوند بادا نگه دار تو
 والله متم الامور والسلام علی سید الانام ...

Bu son basmada bulunan sona uymamaktadır.

509. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 579.

Kahverengi meşin bir cilt içinde, 218 yaprak. 10,1 × 17,5 (5,9 × 11,3) cm. eb'adında; siyah ve yıldız cetvel içinde, 17 satırlı, çok ince kalemle, güzel nesta'lik yazı. Söz başları yıldız, yap. 1^b'de güzel bir serlevha, 1^a'da dâire biçiminde bir süs vardır.

İstinsah kaydı (yap. 218^a): («Muhammed al-Haravî, receb, 857 h.»).

1) Yaprak 1^b — 180^a. *Dīvān*.

Baş: Aynı.

2^a — 166^b alfabe sırasına konulmuş gazeller, 167^b — 171^b mukattaât, 171^b — 175^b rubâiler, 176^b — 180^a terci'bend.

2) Yaprak 181^a — 204^b. *Anîs al-‘arîfîn*.

Baş: Aynı.

3) Yaprak 205^a — 218^a. رسالة الامانة *Risâlat al-amāna*.

510. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 1198 (= Halis Ef. 8833).

Siyah bez bir cilt içinde, 25 yaprak (eski bir derginin bir parçası gibi görünüyor). 10,5 × 14,2 (6,6 × 11,4) cm. eb'adında, siyah ve yıldız bir cetvel içinde, 15 satırlı, çok güzel hattat nesta'liki yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı (yap. 25^b): Maḥmūd b. Muḥammad b... Abū Nacm. Tarih yoktur, IX./XV. yüzyıl.

Bu nüshada Ḳāsim Anvār'ın şu eserleri vardır :

1) Yaprak 1^a—3^a. مقامات *Maḳāmāt*.

Elli beyit kadar tutan mesnevi şeklinde bir risale olup, bir sūfînin Tanrı yolunda geçeceği makamları (burada 100 makam gösterilmektedir) anlatır. *Kulliyāt* içinde (s. 356 — 358) *Şad maḳām dar iştilāḥ-i şu-fîya yā Risāla-i 'adad-i maḳāmāt* başlığı altında basılmıştır.

Baş : حمد بر حضرت غنی ابد الذی لم یلد ولم یولد ...
بش: وای طالب ره توفیق در طریق خدا علی التحقیق ...

2) Yaprak 3^b — 25^b. *Anīs al-ʿārifīn*.

Baş: Aynı.

510^a. AYNI ESER

Universite kütüphanesi FY 1314 (Dergi). Yaprak 1^b — 297^b (ortada) ve 83^b — 101^a (kenarda).

Yıpranmış, tamir görmüş, miklepli bir cilt içinde; ciltte yaldız şemse, kenarbent ve kalın zincirekler vardır; iç kısmının da ayrıca süslü olması gerekirse de, şimdi üzeri kalın mavi bir kâğıt ile kaplanmış bulunmaktadır. 562 yapraktır. 24,6 × 17,5 (18,3 × 11,8) cm. eb'adında; yazı siyah ve yaldız cetvel içindedir; kenarda 30 satırlı, ortada 11 — 15 satırlı, çok işlek, bazan çok ince kalemle nesta'lik yazı. Söz başları kalın kalem ile, yaldızla yazılmıştır. Yap. 330^b'den sonra başlıklar ayrıca nakışlı ve süslü.

Yap. 1^a'da süslü bir daire içinde nüshanın fihristi verilmiştir; 1^b - 2^a baştan başa süslü ve satırların araları yaldızlı. Her sayfanın boş köşeleri yaldız, kırmızı ve mavi çiçekler ile doldurulmuştur. Her eserin başında, çok ince kalem ile, çok güzel birer serlevha bulunmaktadır. Yap. 330^a'da yeni bir dergi başı gibi bir şemse vardır.

İstinsah kaydı (279^b) : تمت (!) الديوان بعون الله ...
في سابع عشر محرم ... سنة ٨٧٢ .

(«17 muharrem 872 h.»).

Yap. 562^a : تمت الديوان ... في تاريخ سلخ ربيع الثاني سنة احدى [و] سبعين
وثمانًا [٨].

(«Rebiülâhir sonu, 871 h.»).

Bu açıklamalardan anlaşılmaktadır ki, dergi aynı müstensih tarafından yazılmış iki derginin bir yere getirilmesi suretiyle meydana gelmiştir. Bu sırada, belki yanlışlıkla, daha önce yazılmış olan kısım daha sonraya konulmuştur.

Bu dergi içinde bulunan *Kulliyāt-i Kāsım al-Anvār* şu eserleri içine alır:

a) Yap. 1^b — 250^a. دیوان *Dīvān*.

Baş: İlk nüshada olduğu gibi.

Yap. 1^b — 230^a gazel şeklindeki şiirler, 230^a — 234^a bir terci', 234^b — 239^a kıt'alar, 239^b — 245^b rubâfler, 245^b — 249^a *cilāniyāt*, yâni yalnız Gīlān lehcesi ile veya Farsça ve Gīlān lehçesi ile yazılmış şiirler, 249^a — 250^a küçük parçalar.

b) Yap. 250^b — 273^b. *K. Anīs al-‘arifīn*.

Baş: İlk nüshada olduğu gibi. Manzum kısım yap. 250^a'da başlar.

c) Yap. 273^b — 276^a. رسالة في مقامات *Risāla fi 'l-makāmāt*.

Tasavvufta geçilen makamlardan bahseden kısa bir mesnevidir, bk. nr. 510/1.

Baş : حمد بر حضرت غنی ابد الذی لم یلد ولم یولد ...

ç) Yap. 276^a — 278^a. بیان واقعه آمدن تیمور *Bayān-i vāқи'a-i āmadan-i Tīmūr*.

Baş : برادر عزیز را سعادت ابدی مساعد باد ...

Kulliyāt, anılan basma, s. 353 — 355'te bulunan eserdir.

d) Yap. 278^a — ^b. Kısa bir not.

Baş : داد جاروبی بدستم آن نکار
مراد بجاروب کلمه طیبه است ...

e) Yap. 278^b — 290^b. انیس العاشقین *K. Anīs al-‘āşikīn*.

Risālat al-amāna denilen risaledir, bk. ilk nüsha, 3. risale. Bu nüshada da, metin basmaya göre 3 — 4 sahife fazladır.

f) Yap. 290^b — 291^a. Başlıksız bir *Fāi'da*.

Baş : نسب حضرت درویشان سلام الله علیه معین الدین ابو القاسم علی بن نصیر بن
هارون .. بن علی بن ایطالب ...
(29/a) نسب خرقه دوریشان ... قاسم عن قاسم العلوی ... عن اوحدالدین کرمانی ...

g) Yap. 291^a — 295^b. رسالة سؤال وجواب *Risāl-i su'āl u cavāb*.

Baş : بسمه ... اول نصیحتی که سلامت دین و کشاد راه بدان منوطست در ابتدای
این مکتوب ثبت افاده ...

Tasavvuffi sorular ile bunların karşılıklarından meydana gelmiş küçük bir eserdir. *Kullīyāt*, anılan basma, s. 387 — 392'de bulunmaktadır.

ğ) Yap. 295^b — 297^b. فائده *Fā'ida*.

Baş : چون فیاض جود کسوت وجود در کارخانه ...
قال حضور الخواطر امواج لجة افمال الله تمالی ...

Tasavvufi konulara dair ilki Farsça, ikincisi Arapça notlar.

i) Yap. 83^b — 101^a. قصائد سید قاسم *Ḳaṣā'id-i Sayyid Ḳāsim*.

Baş : وجود از عشق شد پیدا زهی عشق جهان آرا
بدان این رمز پنهان را مگو با هیچکس عمدا

Bu şiir *Kullīyāt*'ta bulunmamaktadır, ancak önsözünde, R^cĀ'dan naklen kaydedilmiştir, s. LXXII v.dd.

Bu kısım, başlığına rağmen, yalnız kasidelerden meydana gelmemektedir; bazıları gazel şeklinde şiirlerdir ve çoğunda Ḳāsim mahlasına tesadüf olunur. Yap. 90^b'de *fi'l-manḳibat* başlıklı uzun bir şiir, 95^a v. dd.'da şöyle başlayan bir terci'bend vardır:

ای زمین و زمان بتو روشن آستان تو وادی ایمن ...
این جهان سایه حقیقت تست شاه راه یقین طریقت تست ...

Bu şiir de *Kullīyāt*'ta mevcut değildir.

ك. انیس العارفين

قاسم الانوار

511. K. ANĪS AL-ĀRĪFĪN

ḲĀSĪM AL-ANVĀR

Bu eser için bk. *Kullīyāt*, ilk nüsha, nr. 2.

Nuruosmaniye 5008/14. Yaprak 121^a — 142^b (kenarda).

30 satırlı nesta'lik yazı. Cavri tarafından 1051 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 225.

Baş ve son aynıdır.

دیوان

قاسم انوار

512. DĪVĀN

KĀSİM ANVĀR

Bu eser için bk. *Kullīyāt*, ilk nüsha, nr. 1.

Universite kütüphanesi FY 1189 (= Halis Ef. 4106).

Buruşuk kahverengi bir cilt içinde, 250 yaprak. 11,4 × 14,8 (8,5 × 11,5) cm. eb'adında; 13 satırlı, iri harfli nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı (yap. 252^b): («Yaḥyā b. 'Alī, 19 ramazan 846 h.»).

Baş : منت خدا برا جلت عظمته و علت کلمته ... (آ ۳) من بیچاره ...

Yap. 1^b – 3^a mensur önsöz, 3^a – 4^a tevhid ve na't, 4^a – 227^b alfabe sırası ile gazeller, 227^b – 231^b bir terci', 231 – 241^a kıt'alar (arada Gīlī ve Türkçe kıtalar da vardır), 241^a – 246^b rübâiler, 246^b – 252^a iki mer-siye ve uzunca bir mesnevi.

513. AYNİ ESER (Seçmeler).

Ayasofya 3946/2. Yaprak 52^b – 58^a. 879 h.

Nüsha için bk. nr. 386.

Alfabe sırasıyla gazellerden ibarettir.

514. AYNİ ESER (Seçmeler).

Nuruosmaniye 4904/39. Yaprak 277^a – 307^a.

13,8 × 23,5 (11,3 × 22,5) cm. eb'adında, 4 sütun halinde, ortada 33 satır, muntazam nesta'lik yazı ile.

İstanbul'da, 940 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 566.

Baş: Aynı.

515. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 374 (= Rıza Paşa 49).

Basma kırmızı şemseli, siyah meşin bir cilt içinde, 237 yaprak; 12 × 19,6 (6,4 × 11,8) cm. eb'adında; mavi, kırmızı, siyah ve yaldız cetvel içinde, 14 satırlı, çok güzel nesta'lik yazı; söz başları mavi ve yaldız, yap. 1^b – 2^a tezhipli ve nakışlı.

İstinsah kaydı (yap. 219^a): («Şiraz, Hasan, 18 zilka'de 955 h.»).

Baş: Aynı.

Yaprak 1^b — 219^a, alfabe sırası ile gazeller, yap. 219^b -- 237^a bir terci'bend, mukattaât ve rubâfler.

(زجیع بند و اشعار)

قاسم انوار

516. (TARCI'-BAND U AŞ'ĀR)

KĀSİM ANVĀR

Universite kütüphanesi FY 472, 473, 474, 475.

I, III, IV ciltleri kırmızı, yeşil yarı meşin, II (473) ise, koyu yeşil meşin cilt; sırasıyla 106 + 269 + 98 + 167 yaprak. 17,3 × 24,8 (12,2 × 18,9) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 4 sütun halinde, 19 satırlı; satırlar bazan meyilli yazılmış, o zaman satır sayısı değişiyor; çok güzel ve hattat nesta'liki bir yazı ile. Her kısmın başında ekseriya bir serlevha vardır, söz başları kırmızı.

C. I, yap. 1^a, bir müstatil içinde, bu ciltte mevcut eserlerin isimleri var. Diğer ciltlerde müstatil yok ise de, münderecat gösterilmiştir.

İstinsah kayıtları yerlerinde (897 — 902 h.) gösterilecektir.

Bu dergiye her halde sonraları, bir sahibi *Kunūz al-taşavvuf* adını vermiş olmalıdır. Çünkü nüshada dergiye böyle bir ad verildiğine dair bir kayda rastlanamıyor.

Ciltlerin tertibi de sonradan yapılmıştır. Çünkü şimdiki halde II. cilt III. ciltten 4 sene sonra yazılmış gibi görünmektedir. C. I'de yaprak 1 — 31 ve 384 — 441, 609 — 646'ya kadar giden eski rakamlar vardır.

İçindekiler:

Un. kütüp. FY 472/1. Yaprak 1^b — 3^a.

Bu bölüm 897 h.'de istinsah edilmiştir,

Baş : ... قدم بر چشم من نه خیر مقدم ...
تویی اصل همه پنهان و پیدا با فعال وصفات و ذات واسمه

Bu terci' *Kulliyāt*'ta (s. 327 — 332) bulunmaktadır. Bundan sonra (yaprak 3^b — 5^b) Kāsım'ın bir terci'i daha vardır ki, üzerinde kimin eseri olduğu kaydedilmemiştir (bk. 510^a, i):

Baş : آستان تو وادی ایمن ای زمین و زمان بتو روشن
 Son : شاهراه یقین طرقت نست. این جهان سایه حقیقت نست

Yap. 4^a'da bir rubâî, 4^b'de bu Kâsim Anvâr hakkında bir şiir vardır.

دیوان

همام الدین (درویش)

516^a. DĪVĀN

HUMĀM AL-DĪN (DARVĪŞ)

Dīvān'ının, belki de *Kullīyāt*'ının bir nüshası aşağıda tavsif edilen Humām al-Dīn hakkında elde mevcut kaynaklarda her hangi bir bilgi çıkmadığı gibi, bu *Dīvān* veya *Kullīyāt*'ın başka bir nüshasına da tesadüf edemedim.

Şairin adı yap. 1^a'daki fihristte ve 1^b'deki tezhipli serlevhada Mavlānā Humām al-Dīn şeklinde kaydedilmiş ise de, şiirlerde mahlas bulunan yerlerde yalnız Darvīş mahlası görülmektedir. Mesela:

Yap. 15^b : نام درویش ار بگوید در نهان
 می شود پیدا وجودی از عدم

Yap. 24^a : قدم از فرق ساز ای درویش
 در ره عشق اگر طلبکاری

Burada kaydetmek gerekir ki, bu şiirler bu mahlası taşıyan Darvīş Dīhakī'nin *Dīvān*'ında (bk. burada nr. 667) bulunmamaktadır.

Bu şairin eseri, sırf dinî-tasavvufî şiirlerden ibaret olduğundan, onun hayatı, yaşadığı devir ve çevre hakkında hemen-hemen hiç bir bilgi vermemektedir. Bununla beraber bir yerde (yap. 78^a, son beyit) şöyle demektedir:

مرفتش نیست بمقدار ما قاسم انوار بما ره نما

Bundan kendisinin tanınmış şair ve sūfî Kâsim Anvâr'ın (ölümü 837 = 1433, bk. burada nr. 508) mürit veya taraftarlarından biri olduğu sonucu çıkarılabilir. Bir yerde bir tarih beyti varsa da (bk. yap. 62^a) bundan açık bir tarih çıkarılamamaktadır. Ne olursa olsun, elde mevcut nüshanın yazılmış olduğu 872 (1477/1478) tarihi de göz önünde bulundurulursa, Darvīş mahlasını kullanan bu Mavlānā Humām al-Dīn'in IX./XV. yüzyılda Horasan-Semerkant yörelerinde yaşamış şairlerden biri olduğu kabul edilmek gerekir.

Universite kütüphanesi FY 1314/5. Yap. 1^b — 82^b (kenarda).

562 yaprak tutan büyük bir dergi içinde, 24,6 × 17,5 (18,3 × 11,8) cm. eb'adında, kenarda 30 satırlı çok işlek ve güzel nesta'lik yazı ile, 872 h. tarihli.

Nüsha için bk. nr. 510^a.

İçindekiler:

a) Yap. 1^b — 62^b. Asıl دیوان *Dīvān*.

Baş : تدنی قرب حق با عبد و عکس آن تدنی دان
اگر باور نمی داری زقرآن آیتی بر خوان...

Kaside ve gazel şeklinde karışık dinî-tasavvufî şiirlerden sonra yap. 29^a'da kıt'alar ve yap. 62^a'da rubâiler gelir.

b) Yap. 62^b — 74^a. Başlıksız bir *Maşnavî*.

Baş : بسمه ... نور وحدت وجود ظلمت کثرت امکانرا بسوخت ...

Manzum kısmın başı : توحید ... حمد ومدح سپاس یزدان را
آفریننده تن و جان را ...

Bundan sonra *va lahu* gibi başlıklar varsa da, hepsi bu mesneviye ait olmak üzere kısımlardır. Adalet, ilim, kalbin sıfatı, nasihat ve benzer bölümlere ayrılmış tasavvufî bir eser.

Son : چون قر راست بیست وهشت مقام
لا جرم نطق شد بحرف تمام

c) Yine mesnevi şeklinde bazı küçük parçalardan sonra, yap. 77^b — 79^b bir başka *Maşnavî*.

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم
حصن حصین است ز دیورجیم ...

Bu eser ihtimal Nizāmî'nin *Maḥzan al-asrār*'ına nazire olarak kaleme alınmak istenmiş küçük bir ahlakî eser.

ç) 79^b — 82^b. Yine mesnevî şeklinde, fakat başka başka vezinlerde bir takım küçük şiirler. Bunların sonunda *tammati 'l-Dīvān* («Dīvān bitti») yazılmış. Daha sonra kimin olduğu anlaşılamayan bir kaç küçük parça gelmektedir.

ولی نامه

علاف

517. VALĪ-NĀMA

‘ALLĀF

‘Allāf veya Hāfiz ‘Allāf, IX./XV. yüzyıl başlarında yaşamış olan bir yazardır. *Valī-nāma* adını verdiği eserini ‘Aṭṭār’ın (ölümü aşağı-yukarı 627=1230) meşhur *Tazkirāt al-avliyā*’sını (bk. nr. 146) nazma sokmak suretiyle meydana getirmiştir. Bu eser altı yıllık bir çalışmadan sonra, 27 ramazan 821 (28 ekim 1418)’de ikmal (bk. yap. 312^a) edilerek, Timurlulardan Şāhruḥ’un oğlu İbrāhīm Sulṭān’a (812 — 818 h.’de Belh’te, 827’de Lūristān’da hükümdar, ölümü 837 h., bk. Halil Edhem, *Düvel-i islâmiye*, s. 428 — 429 arasındaki levha) ithaf edilmiştir. Aşağıda tavsif edilen nüsha bu hükümdarın kütüphanesine yazarın takdim ettiği nüshadır.

Hāfiz ‘Allāf eserini 3 cilt halinde tertip etmiştir. Her cilt bir sūfiye ayrılan ve «tazkira» adı verilen bölümlerden mürekkeptir. Hal tercümeleri aynen ‘Aṭṭār’ın eserindeki sırayı takip eder; böylece eser Uveys-i Kārānî’den Hāllāc’a kadar olan sūfileri (*Tazkirat al-avliyā*, Tahran, 1321 ş., I, 140 — II, 116) içine alır. Eser, yazarın sözüne göre, 24.000 beyit tutmaktadır. Buna göre, *Valī-nāma* aslından çok daha büyük ise de, görünüşe göre, aslından fazla herhangi bir bilgi ihtiva etmemektedir.

Bu eserin başka bir tek nüshası bilinmektedir: bk. V. Rosen, *Les manuscrits persans de l’Institut des Langues Orientales*, Petersburg, 1886, s. 210; Storey, I, 932.

Nuruosmaniye 2297.

İç i oymalı, meşin, çok güzel kahverengi meşin bir cilt içinde, 312 yaprak. 16,4 × 23,3 (10,7 × 15,5) cm. eb’adında, 4 sütun halinde yazılmış, 21 satırlı, ince kalemle, nesta’lik yazı; söz başları yaldız veya kırmızı. Kenarda tashihler var. Yap. 1^a’da bir levha vardır ki, üzerinde şunlar yazılıdır:

لخزانه السلطان الاعظم ... منيت الدنيا والدين ابو الفتح ابراهيم سلطان خلد الله ملكه .

Yani bu nüsha eserin ithaf edildiği ve yukarıda anılan Sulṭān İbrāhīm’in kütüphanesi için yazılmış olan nüshadır.

Yap. 1^b, 110^b ve 210^b (cilt başları)’de Şiraz işine benzeyen serlevhalar vardır. Yazı v.s. de bunların aynıdır.

İstinsah kaydı : كتبه البید الفقیر الحقیق الوصاف وصححت بالفتح هذا الكتاب .

Tarih ve ad yoktur. Bu nüsha bizzat müellifin yazdırıp, tashih ettiği ve hükümdarın kütüphanesine konulan nüshadır. İmza varsa da, yalnız 'Allāf kelimesi okunuyor.

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم
ليس له المثل على عظيم
حمد فراوان احدی را که هست
هستی او هست کن هر چه هست

Kâinatın tasvirinden ve na't ile mi'rac bölümlerinden sonra, yaprak 7^a'da Hulefây-ı râşidinin medhiyesi, yap. 8^a'da Abu'l-Fatḥ İbrâhîm Sulṭân'ın medhiyesi ve duası gelir. Yap. 9^b'de Dîbâça-i suḥan («sözün başı») bölümü vardır; yap. 10^b'de bu kitabın yazılmasının sebebi bölümü vardır.

'Allāf, burada anlattığına göre, ilk önce *Kur'an*'ı, sonra hadisleri nazmetmek istemiş, fakat saygısızlık olacağını düşünerek, bundan vazgeçmiş ve 'Aṭṭâr'ın *Tazkirat al-avliyâ*'sını nazma sokmuş.

Yap. 12^a'da «Tazkira-i İmâm Ca'far al-Şâdiq» başlığı altında asıl hal tercümeleri başlar.

I. cilt yap. 110^a'da, II. cilt 210^a'da ve III. cilt yap. 312^a'da sona erer. Yaprak 311^a'da şu başlık vardır:

در خاتمت کتاب ولی نامه ...
(۳۱۲ آ) جمله ایات وی اندر شمار
چار هزارست ودو ره ده هزار ...
مدت شش سال درین بحر ژرف
شد سر من غوص کن صوت و حرف
در حرم جامع بیت عتیق
آن بخدا جمع جمع صدیق
در شب یکشنبه قدر از صیام
گشت باقبال سعادت تمام
فی سنة الطاهرة والهجرية
احدی وعشرین وثمانیة ...
در تهنیت حضرت خلافتیناهی بوصول کتاب بکتابخانه معموره ...

Son beyit : باد بدین نامه ثبت نامدار
کین ز نو ماند بجهان یادگار

انتخاب دیوان

حافظ سعد

518. INTIḤĀB-İ DĪVĀN

ḤĀFİZ SA'D

Şiirlerinde Sa'd mahlasını kullanan bu şairin kim olduğu tesbit edilemiyor. Buradaki şiirler yalnız gazellerden ibaret bulunduğundan, şairinin çevresi hakkında herhangi bir bilgi elde edilemiyor. Zaman ve ad bakımından buradaki şiirlerin sahibi olabilecek iki şahıs gösterilebilir. Biri Naşrābādî'de (s. 527) yalnız iki muammâsı zikredilen Mavlānā Ḥā-

fiż Buḥārî'dir (IX./XVI. yüzyıl). Fakat seçmelerin içinde bulunduğu dergi 879 (1474/1475)'de istinsah edilmiş olduğundan, burada bahis konusu olan şairin zaman bakımından daha eski olması gerekir. İkincisi Sa'd Tabrîzî diye tanınan ve Kâsim Anvâr'ın (yukarıya bk.) müritlerinden biri olan Mavlânâ Calâl al-Dîn Hâfiż Tabrîzî olabilir (bk. *Dānişmandān-i Āzarbaycān*, s. 181 — 182).

Ayasofya 3946/10. Yap. .179^b — 186^a.

879 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 386.

Baş : ای جالت داده خوبی آفتاب و ماه را
سایه بر عالم افکن حسبه لله را...

Son : آخرچه سود از زلف تو خلوت گرفتن سعد را
چون موکش از خلوتش هر لحظه بیرون میکش

Burada seçmeler sırf gazel şeklindeki şiirlerden yapılmıştır.

کلیات

519. KULLİYÂT

کاتبی

KÂTİBÎ

Mavlânâ Şams al-Dîn Muhammed b. 'Abd Allâh Kâtibî Timurîlular devrinin tanınmış şairlerinden biridir. Kendisi Nişabur yakınlarında, Tarşîz'de veya bu iki şehir arasında bulunan bir köyde doğmuş, fakat Nişabur'da yetişmiş olduğu için daha ziyade Nişâbūrî nisbesini almıştır; Kâtibî onun şiirlerinde kullandığı mahlasıdır. Nişabur'da hattatlığı öğrenen Kâtibî, galiba bu alanda üstadı olan Sîmî ile arası açıldığı için, bu şehri terkederek, Herat'a gitmiş ve burada meşhur şehzâde Baysungur'u (ölümü 837 = 1443) medhetmiştir. Fakat burada, takdir göremeyen Kâtibî, Astrâbâd'a ve Şirvan'a gitmiş, bu son yerin hakimi Şayḥ İbrâhîm (784 — 821 = 1382 — 1418)'in şahsında değerli bir hamî bulmuştur. Buna rağmen Şirvan'da kalmayan şair, Azerbeycan'ı dolaşmış, Karakoyunlu hükümdarlarından İskandar b. Kara Yusuf'u (823 — 841 = 1420 — 1437) medhetmiştir. Fakat bu hükümdar, şairin serseri hayatını beğenmediğinden, Kâtibî İsfahân'a gitmiştir. Bu şehirde devrin tanınmış bilgin ve sûfilerinden olup, aynı zamanda şair olan H'âca Şâ'in al-Dîn Turka (ölümü 835 = 1431/1432)'nin tesiri ile, medhiyeciliğe tövbe edip, kendisini tamamiyle inzivaya ve sûfiyane bir hayata vermiştir. Sonra

Raşt'e, oradan tekrar Astrābād'a gitmiş, Niẓāmī'nin *Hamsa*'sine bir nazire yazmak istemiş ve bu şehirde, bir tâun salgınında, 838 (1434-1435) 'de veya 839 (1435/1436) 'da ölmüştür. Bk. Davlatşah, s. 381 - 391; *Maccālis al-nafā'is*, s. 10 - 11 ve 186 - 187; *Habīb al-siyar*, IV, 18; Razi, II, 259 - 261; *Āzar*, s. 72; *MF*, II, 28 - 29; *R'Ā*, s. 128 - 129; *Az Sa'dī tā Cāmī*, s. 708 - 718.

Kulliyāt-i Kātibi bu şairin bütün eserlerini içine alan eseridir ve nüshalarına oldukça nadir olarak tesadüf olunur. Bk. Rieu, II, 637 - 639; *IO*, 1290 - 1292; *Bankipore*, II, 16 - 21; *Sipahsālār*, II, 659 (yalnız bir *Dīvān-i Kātibi* nüshası); *Taşkent*, II, 160 - 166 (*Kulliyāt* ve ayrı eserleri); *Topkapı Sarayı*, s. 226 - 227; *Ch. Beatty Library*, I, 69 - 71; *El-yazmaları*, I, 226 - 227 (yalnız ayrı ayrı 3 eseri).

Kātibi'nin *Kulliyāt*'ı veya ayrı eserleri şimdiye kadar basılmış değildir.

Üniversite kütüphanesi FY 504.

Basma yaldızlı, iri şemseli ve köşebentli, iç tarafı kırmızı kaplı kah-verengi, güzel bir cilt içinde, 291 yaprak. 12,8 × 20,4 (8 × 13,6) cm. eb'adında, siyah ve yaldız cetvel içinde, ortada 17, kenarda 10 satırlı muntazam hattat nesta'liki yazı. Söz başları kırmızı ve mavi, yap. 1^b - 2^a unvan, her kısmın başında güzel bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı (yap. 291^a): Sultān 'Alī, pazartesi, 3 safer 867 h.

İçindekiler:

1) Yap. 1^b - 163^a. دیوان *Dīvān*.

Kātibi'nin kaside, gazel v.b. şekillerdeki şiirlerini içine alan eseri olup, şöyle başlar:

ای گل آدم بخمر جان نخر ساخته خاک ره را کیمیای مهر تو زر ساخته ...

Yap. 1^b - 72^a, kaside şeklindeki şiirler. Bunlar münâcât, na't, sala-vât-nâme, maktel-nâme ve mev'ize şiirlerini de içine alır. Asıl medhiyeler yap. 13^a'dan sonra başlar. Yap. 72^b - 149^b gazeller. Genel olarak ayrı *Dīvān* nüshaları yalnız bu kısmı içine alır ve şöyle başlar:

آفاق پر صداست ز کوه گناه ما کوه گناه چند بود سنک راه ما ...

Yap. 150^a - 162^b mukattaat, rubâî ve ferdler; yap. 163^a muammâlar.

2) Yaprak 163^b - 183^a. گلشن ابرار *Gulşan-i abrār*.

Nizāmī'nin *Maḥzan al-asrār*'ına nazire olarak yazılmış olan küçük, dinî-ahlakî düşünce ve öğütleri içine alan bir mesnevidir. Bk. *IO*, I, 738 (nr. 1290, ilk mesnevi).

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم تاج كلامت و كلام قديم

3) Yap. 183^b — 212^a. مجمع البحرين *Macma' al-baḥrayn*

Kısa bir girişten sonra, mesnevi şeklinde bir eserdir. Bütün eser iki bahirden, yani hem remel, hem de münserih bahirlerinden (*Fā'ilātun fā'ilātun fā'ilun* veya *mufta'ilun mufta'ilun fā'ilun*) okunabildiği için Kātibī ona bu adı vermiştir. Konusu aşk olan bu mesneviye, Nazir ve Manzūr adını taşıyan iki kahramanının adından alınarak, *Nāzır u Manzūr* adı da verilmektedir.

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم بالحوال والقوة مدام از حضرت ...
ای شده از قدرت تو ما وطن لوحه دیباچه دنیا و دین ...

4) Yap. 212^b — 242^a. كتاب ده باب *Kitāb-i Dah bāb*.

Kātibī'nin oğlu 'Ināyat için yazmış olduğu ahlakî öğüt ve hikâyeleri içine alan bir mesnevidir. On bölümden meydana gelen bu esere, bundan dolayı, *Dah bāb* adı verilmiştir. Aynı zamanda her beyitte cinās veya tacnīs denilen edebî sanat kullanıldığından, bu esere *Tacnīsāt* adı da verilmektedir.

Baş : ای برحت در دو عالم کار ساز جمله عالم را برحت کار ساز ...

5) Yap. 242^b — 278^a. كتاب سی نامه *Kitāb-i Sī nāma*.

Otuz tasavvufî aşk mektubundan meydana gelmiş olan bir mesnevidir. Aşklarından bahs edilen Muḥibb ve Maḥbūb adlı iki kahramandan dolayı, buna *Muḥibb u Maḥbūb* adı da verilmektedir.

Baş : زهی سی نامه ام نامی ز نامت حدیثم حرفی از جزو کلامت ...

6) Yap. 278^b — 291^a. كتاب دلربای *Kitāb-i Dilrubāy*.

Yemen padişahı Ḳubād ile vezirinden bahseden temsili bir mesnevidir. Kātibī, giriş bölümünde, bu eseri uzun zaman sonra, Gīlān'a geri döndüğü zaman yazdığını, o zaman Gīlān hükümdarı Riḏā'nın (Kār Kiyā Riḏā Kiyā, ölümü 829 = 1426) yeni ölmüş olduğunu söyler ve bunu onun oğlu Amīr Kiyā'ya (Mīr Sayyid Muḥammed) ithaf eder. Burada da *Sī nāma*, *Macma' al-baḥrayn* ve *Cān u dil* adlı eserlerini sayar ki, buna nazaran *Kitāb-i Dilrubā* onun son eseri olmaktadır; bir de saydığı eser-

leri arasında *Gulşan-i abrār* adı geçmediğine göre, bu eserin bir de *Cān u dil* adını taşıdığı anlaşılmaktadır.

Baş : رمی روح را رحمت رایحه کلام سرا حمد تو فائمه ...

520. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1322.

Yeşil kadife kaplı yarı meşin bir cilt içinde, 334 yaprak. 14 × 25 (8,5 × 15,4) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 19 satırlı, iri harfli ve açık hattat nesta'liki yazı. Söz başları yıldız veya kırmızı mürekkeple.

Yaprak 1^b — 2^a unvan, başlıca kısımların başında güzel bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı (yap. 334^a): Sultān Ḥasan, çarşamba, 30 safer 893 h.

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b — 189^a *Dīvān*.

a) Yap. 1^b — 84^a kasideler.

Baş ve içindekiler bundan önceki nüshada olduğu gibi.

b) Yap. 8^b — 174^b gazeller.

Baş: Aynı.

c) Yap. 175^a — 181^a. Mukattaat, d) Yap. 181^b — 188^a. Rubâiler, e) Yap. 188^a — 189^a muammâlar ve tek beyitler.

İstinsah (yap. 189^a): Perşembe, 19 zilka'de 891 h.

2) Yaprak 189^b — 212^a. *Gulşan-i abrār*.

3) Yaprak 212^b — 246^a. *Macma' al-baḥrayn*.

4) Yaprak 246^b — 279^a. *Kitāb-i Dah bāb*.

5) Yaprak 279^b — 318^a. *Kitāb-i Sī nāma*.

6) Yaprak 318^b — 334^a. *Kitāb-i Dilrubā*.

دیوان

521. DĪVĀN

کاتبی

KĀTİBĪ

Bu eser için bk. *Kulliyāt*, ilk nüsha, nr. 1.

Bu nüsha Kātibi'nin *Dīvān*'ının, kaside bölümü müstesna, öteki bölümlerini içine alır.

Üniversite kütüphanesi FY 1154 (= Halis Ef. 4901).

Tamir görmüş, ebrû kâğıt kaplı bir cilt içinde, 63 yaprak. 11,5 × 16,5 (7 × 8,6) cm. eb'adında; 10 satırlı, şahsî nesta'lik yazı. Nüshada fazlaca rutubet eseri var.

İstinsah kaydı (60^a): («Cafā'î, 899 h.»).

Baş : ... تا عشق فرود آمده در منظره ما . از عرش گذشتت سرکنگره ما ...

Yap. 1^b — 58^a, alfabe sırası ile gazeller, 58^a — 60^a, rubâiler, kıt'alar.

Yaprak 60 — 63^a'da Cāmî, H'vācū, H'ayyām, T'ūsî, Şāhî, İbn Yamīn, H'āfız, Kamāl, H'usrav, 'İrākî ve Kāsım'dan rubâî ve beyitler yazılmıştır.

522. AYNI ESER

Üniversite kütüphanesi FY 916 (= Halis Ef. 8544).

Biraz yıpranmış meşin bir cilt içinde, 144 yaprak. 12,3 × 20,8 (7,2 × 15,4) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 15 satırlı, güzel bir nesta'lik yazı. Söz başı yerleri boş kalmış, eserde metni de tahrip etmiş olan kurt yenikleri vardır. Nüshada fazlaca rutubet eseri görülüyor. Yap. 1^b ve 53^b'de sade birer serlevha.

İstinsah kaydı: («Herat, Muhammed b. Kāsım... al-Kāzvinî al-Şīrāzî, Perşembe, 6 rebiülevvel 927 h.»).

Baş : ای گل آدم بخمر جان ...

Yap. 1^b — 52^a, kaside şeklinde şiirler, 53^b — 134^a, gazel şeklinde şiirler, alfabe sırasıyla, 134^a — 139^a, kıt'ala, 139^a — 144^a, rubâiler.

523. AYNI ESER

Üniversite kütüphanesi FY 451 (= Rıza Paşa 78).

Yeni yapılmış, yarı meşin bir cilt içinde, 82 yaprak. 7,5 × 13,2 (5 × 10) cm. eb'adında; 10 — 12 satırlı adi nesta'lik yazı. Haşiyelerde başka kalemle yazılmış yazılar vardır, fakat ekserisi cilt esnasında kesilmiştir. Bazı sahifeler, miklep tesiri ile, harap olmuştur. Yaprak 54^a'dan sonra başka yazı.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Baş : آفاق پر صداست از کوه گناه ما ...

Yaprak 1^b — 70^a, alfabe sırasına konulmuş gazeller, 70^a — 70^b, birkaç rubâî, 71^b — 82^a, birkaç kaside ve na't.

Görüldüğü üzere, bu nüshada kasideler sona alınmış olduğu gibi, miktarları da çok azdır.

524. AYNİ ESER (Seçmeler).

Ayasofya 3946/7. Yaprak 134^b — 162^a. 879 h.

Nüsha için bk. nr. 386.

Baş: Bundan önceki nüshada olduğu gibidir.

Bu nüshada bulunan şiirler sırf gazeller arasından seçilmiştir.

525. AYNİ ESER (Seçmeler).

Universite kütüphanesi FY 533/4. Yap. 46^b — 62^a.

8,7 × 16 (4,3 × 11) cm. eb'adında, 10 satırlı, olağanüstü güzel nes-ta'lik yazı.

'Abd al-Rahîm al-H'arazmî tarafından, 884 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 387.

Baş: Aynı.

Bu nüshadaki şiirler de sırf gazellerden ibarettir.

تشبیہات

کمال غیاث الدین فارسی

526. TAŞBĪHĀT

KAMĀL-İ ĞİYĀŞ AL-DĪN FĀRİSĪ

Burada bahis konusu olan ve nüshada *Taşbîhāt* adı verilmiş bulunan uzun kasidenin sahibi olan Kamāl-i Ğiyāş her halde Davlatşāh'ın (s. 418 — 420) bahsettiği Mavlānā Kamāl al-Dīn Ğiyāş al-Fārisī olmalıdır. Davlatşāh'ın VI. tabaka, yani eserini yazarken hayatta bulunan şairlerden hemen önceki kuşak şairleri arasında andığı bu şairin mutaassıp olmayan bir şiî olduğunu, Peygamber soyundan olanlar hakkında parlak kasideler yazdığını anlatır. Şiraz'da, Sa'ādat meydanında, ikinci namazından sonra, bir yaygı yayar, burada hikāye anlatır ve «Cāmāsb kitabından» fala bakarmış ve galiba bundan elde ettiği kazanç ile yaşar-

mış. Bir gün İbrāhīm Sultān (herhalde Şāhrūh'un oğlu olup, 827 = 1424'te Lūristān valisi olan ve 838 = 1434/1435'te ölen şahıs olmalıdır) Kamāl al-Dīn'e hangi mezhebin daha iyi olduğunu sormuş ve onun cevaplarından hoşlanarak, kendisine ihsanlarda bulunmuştur. Davlatşāh şairin ölüm tarihini vermemektedir. Fakat yukarıki fıkra doğru ise, onun, IX./XV. yüzyılın ilk yarısında yaşamış şairlerden biri olması gerekir.

Onun *Taşbīhāt*'ı bir güzelin tepeden tırnağa kadar tasvirini veren ve sonraları İran edebiyatında *sarāpāy* — bunlar daha ziyade mesnevi şeklinde yazılır — denilen adeta bir edebî nevi olan tarzda uzun bir kasidedir. Başka bir nüshası tesbit edilememiştir.

Üniversite kütüphanesi FY 931/6. Yaprak 59^a — 63^a.

13,2 × 20,5 (7 × 13,7) cm. eb'adında, 15 satırlı, adi bir ta'lik yazı ile. X. h. yüzyılın sonu.

Nüsha için bk. nr. 62.

Bu bölüm daha yeni bir kalemle yazılmıştır.

Baş : معشوق من رشك مه وغيرت خورست
جانم فدای او که بدین مایه درخورست ...

دیوان

عصمت بخاری (نصیر)

527. DĪVĀN

'IŞMAT BUĦĀRĪ (NAŞİR)

Timurlular devrinin en tanınmış şairlerinden olan H̄vāca 'Işmat Al-lāh BuĦārī (BuĦārā'ī) H̄vāca Mas'ūd adlı bir şahsın oğlu olup, Buharalıdır. İlk önce, özellikle Timur'un torunu ve halefi Naşir al-Dīn Halīl Sultān'ın (hüküm yılları 807 — 812 = 1404 — 1409, ölümü 814 = 1411) mâdihî olduğundan, Naşirî mahlasını kullanmıştır ve kasidelerinde daha çok bu mahlasa tesadüf olunur. Galiba bu hükümdarın zindana atılmasından (811 = 1408) sonra, bu mahlasını bırakıp, kendi adından alarak, 'Işmat mahlasını kullanmıştır. Gazel şeklindeki bütün şiirlerinde yalnız bu mahlas vardır.

Timur (ölümü 807 = 1404) için bir mersiye söylemiş olan 'Işmat BuĦārī (bk. buradaki nüsha, yap. 115^b v.d.), ölünceye kadar, sırası ile, bütün Timurlu hükümdar ve şehzâdeleri medhetmiştir. Bir de Nakşibendiye tarikatine mensup büyük şeyh H̄vāca Muhammed Pārsā (ölümü 822 = 1419, bunun için bir mersiyesi de vardır, buradaki nüsha yap. 118

v.d.), bunun oğlu Hāfiẓ al-Dīn hakkında da medhiyeleri vardır. Galiba hayatının sonlarına doğru şii mezhebini kabul etmiş ve «İmamlar» için de medhiyeler yazmıştır. Ölümü 840 = 1436/1437 yılındadır. Davlatşāh bu hususta 829 (1425/1426) yılını gösterirse de, herhalde doğru değildir. Bk. *Macālis al-nafā'is*, s. 12, 187 -- 188; Davlatşāh, s. 357 -- 366; *Habīb al-siyar*, III, 550; Rāzī, III, 432, 434; Āzar, s. 329 -- 330.

İşmat Buhārī'nin kaside, terkip, kıt'a, gazel ve rubâi şeklindeki şiirlerinden meydana gelen ve henüz basılmış olmayan *Divān*'inin nüshalarına çok nadir rastlanır. Bk. Rieu, *Suppl.*, s. 184 -- 185 (nr. 282); *Maclis*, s. 354 -- 358; *Taşkent*, II, 156; *Topkapı Sarayı*, s. 228.

Üniversite kütüphanesi FY 493.

Asıl nüshaya göre, yeni tarzda siyah meşin cilt içinde, 264 yaprak. 13,6 × 22 (7,5 × 15,6) cm. eb'adında, siyah ve yaldız cetvel içinde, 18 satırlı, olağanüstü hattat neshi yazı. Söz başları kırmızı. Yap. 1^a'da daire biçiminde bir süs, 1^b'de serlevha. 131^b'de bir başka serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur. Yaprak 264^a'da «tamma fī 872» kaydı varsa da, her parçanın başında *مد ظله، دام عزه، طال عمره، طال برکاته، دامت برکاته* gibi şairin hayatta olduğunu gösteren kayıtlar vardır. Bundan dolayı bu nüshanın şairin hayatında, bir hükümdar kütüphanesi için, yazdırılmış bir nüsha olması, yahut böyle bir nüshadan olduğu gibi istinsah edilmiş bulunması gerekir.

Baş : *المنة لله تعالى وتقدس بر قدر حمدي که بکنهش نرسد کس ...*

İçindekiler:

a) Yaprak 1^b — 114^a. Kaside ve terkipler. Burada, münâcât, na't ve 'Alî'nin menkibeleri vardır. Bundan sonra başlıca, Baysungur (yaprak 16^a — 41^a), Ulug Bey Gürkân'ın (yap. 41^a — 46^b, bunun yanında *خلد الله ملکه و سلطانه* gibi ibareler vardır), yap. 46^b — 91^a Sultân Halîl ve al-Sultân Muḥammed b. Amîr-zāda Muḥammed Sultân — ḥullida mulkuhu — (yap. 91^a — 114^a) için medhiyeler vardır. Görülüyor ki, bu kasideler, öğülen kimselere göre, bir araya toplanmıştır.

b) Yaprak 115^b (arada boş iki sayfa var) — 130^a. Mersiyeler.

Burada başlıca Timur, Muḥammed Pārsā, 'Abd al-Avval Şayḥ Sayf al-Dīn ve başkaları hakkında mersiyeler bulunmaktadır.

c) Yaprak 131^b — 157^a. Kıt'alar. Bunların sonlarında lugazler de bulunmaktadır.

d) Yaprak 158^b — 257^b. Gazeller. Bir münâcât ve bir na't gazelin-den sonra, diğerleri alfabe sırasına konulmuştur.

Baş : ای ز عشق آوازه در کون و مکان انداخته
آفریده حسن و آتش در جهان انداخته ...

e) Yap. 257^b – 264^a. Rubâiler, müfredler ve başka şiirler.

528. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 940 (= Halis Ef. 5497).

Ebru kâğıt kaplı, yarı bez bir cilt içinde, tamir görmüş 104 yaprak. 13 × 20,5 (8 × 13,2) cm. eb'adında; 17 satırlı itinasız yazılmış nesta'lik yazı. Nüsha ciltlenirken yaprakların yerleri çok değişmiş, bu sebepten *Divân* pek karışık görünmektedir. Sondan noksan.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş : با خرد گفتم ای مدبر کار ...

Çok karışmış olan bu nüshada, yaprak 1^b – 14^b, kıt'alar ve kasideler, 15^b – 92^b, karma karışık bir halde gazel şeklinde şiirler; 93^a – 103^b, kaside şeklinde bir kaç şiir bulunmaktadır.

قصائد

(نصیری) عصمت

529. KAŞĀ'İD

İŞMAT (NAŞĪRĪ)

İşmat Buhārī'nin yalnız kaside şeklindeki şiirlerini içine alan bir nüshadır. Bu şiirlerde öğülen başlıca kimseler hakkında yukarıya bakınız. Yaprak 35^b'deki bir kasidede şair hakkında en çok kaside yazdığı Şāh Naşir al-Dīn Halīl'in kendisine Naşirī mahlasını verdiğini açıkça söylemektedir.

Universite kütüphanesi FY 933 (= Halis Ef. 6456).

Kâğıt kaplı, yıpranmış bir cilt içinde, 87 yaprak. 12,9 × 20,7 (7,7 × 13) cm. eb'adında; 17 satırlı, adi nesta'lik yazı, nüshada «müşirlerden» bir çok yerlerde atlamalar olduğu anlaşılıyor.

İstinsah kaydı yoktur, XII./XVIII. yüzyıl.

Baş : هذا كتاب قصائد عصمت ...

ای فلک خرگاه ویران کن که سلطان فائست ...

Bütün şiirler, yukarıda işaret edildiği gibi, sırf kasidelerden ibarettir.

دیوان

سراجی

530. DĪVĀN

SİRACĪ

Hakkında kaynaklarda hiç bir bilgiye tesadüf edilmeyen Siracî, Timurlular devrinin ilk kısmında, yani IX./XV. yüzyılın ilk yarısında yetişmiş ve Buhara-Herat yörelerinde yaşamış şairlerden biridir. Nüshada şairin adını gösteren bir kayda rastlanmamaktadır. Fakat *Dīvān*'ın kasideler bölümünde geçen şahıs ve yer adları, onun zamanı ve çevresi bakımından, oldukça geniş bir fikir vermektedir. Siracî'nin bu şiirlerinde övdüğü kimseler ekseriya Timurlular genel tarihi bakımından az önemli ve ikinci derecede şahsiyetler imiş gibi görünmektedir (aşağıya bk.). Fakat Herat'ta Emir Sayyid Aḥmed için yazdığı kaside (yap. 6^a), Herat'a manzum bir mektup göndermesi (yap. 9^b), Buhara'ya mektup göndermesi v.b. onun çevresini açık bir şekilde göstermektedir. Bunlar gibi 834 (1430/1431) tarihli bir mersiye (bk. yap. 13^a), 838 (1434/1435) tarihinde, bir doğum münasebeti ile, söylenmiş bir şiir (yap. 26^b) ve nihayet Buhara'ya yolladığı mektupta tanınmış şair 'İşmat Buḥārī'den, hayatta bulunan bir şahıs olarak bahsetmesi (ölümü 840 = 1436/1437, yukarıya bakınız), onun yaşadığı devir hakkında açık bir fikir vermektedir.

Devri için olduğu kadar, sanatı bakımından da önemli görünen Siracî'nin *Dīvān*'ının başka bir nüshasına tesadüf edemedim.

Nuruosmaniye 3826.

Tamir görmüş meşin bir cilt içinde, 73 yaprak. 13,7 × 22,1 (7,4 × 14) cm. eb'adında; yaldız ve siyah cetvel içinde, 15 satırlı güzel nesta'lik yazı. Söz başları yaldız. Yaprak 1^a'da nakışlardan ibaret, daire şeklinde bir süs, 1^b'de bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı : تم الكتاب ... علی يد ... شیخ محمد بن احمد ...

Burada tarih yoktur, IX./XIV. yüzyıl.

Baş : ای ره رو راه غمت سالکان راه
وی ساکنان کوی تو خاصان بارگاه ...

İçindekiler :

Yaprak 1^b — 30^b. Kasideler. Burada başlıca şu adlar görülüyor : Yap. 6^a, Herat'ta, Amîr Sayyid Aḥmed'in, yap. 7^b, Şāh Kṡṡb al-Dīn'in, yap. 8^a

Şāhib al-A‘zam Amīr Şayḫ Darvīş'in medihleri, yap. 9^b Bulbul-i destān Amīr Yūsuf Andakānī'ye mektup, baş:

آخر ای مرغ همایون طائر فرخنده بر
بر بر و سر نامه سوی هراة از من بر

Yap. 10^b — 11^a arasında boşluk vardır. Yap. 12^b — 13^a'da bir mer-
siye vardır ki, şu tarihi ihtiva eder (834 h.):

تحریر روز نامه فوتش دبیر چرخ
بر لوح خاک هشتصد و سی و چهار کرد

Yap. 13^a tavid, 14^b, na't, 17^b, mesnevi şeklinde bir mektup. Bundan
sonra yap. 23^a'ya kadar bir çok medhiyeler; yap. 23^b Bahā' al-Dīn Tir-
mizī hakkında ve onun hicvi.

24^b Buhara şehri tarafından selām:

مه رتبه خواجه عصمت قطب سپهر فضل
آن مرکز دوائر وانطار را سلام

Burada devrin öteki büyükleri de sayılmaktadır. Yap. 30^b — 31^a'da
bir muhammes, yap. 31^a — 68^b, alfabe sırasına konulmuş gazeller,
69^a — 72^a, rubâiler, 72^a — 73^a, müfredler, kıt'alar.

دیوان

531. DĪVĀN

خیالی

HAYĀLĪ

Daha çok Hayālī Buḫārī diye tanınan Hayālī, hemşehrisi 'İşmat
Allāh Buḫārī'nin (yukarıya bk.) bir öğrencisidir. Davlatşāh'a göre *Dī-
vān*'i Maveraünnehir ve Badaşşān'da çok sevilirmiş. Kendisinin Ulug
Beg'in hükümdarlığı sırasında (850 — 853 = 1447 — 1449), 850 (1446/1447)
yılında öldüğü söylenir. Bk. Davlatşāh, s. 420 — 421; *Macālis al-nafā'is*,
s. 12 — 13, 188; *Ḥabīb al-siyar*, IV, 38; *FS*, s. 199.

Hayālī'nin *Dīvān*'ının nüshaları son derece nadirdir. Bk. Rieu, II,
639; *Taşkent*, II, 165 — 166 (üç nüsha).

Üniversite kütüphanesi FY 497/2. Yaprak 39^b — 80^a.

12,9 × 21,6 (6,8 × 13,7) cm. eb'adında, 15 satırlı hattat nesta'liki yazı
ile; Sultān 'Alī tarafından 865 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 542.

Baş : گمی که عشق بخود راه نمود مرا
ز بود خود سر موئی خبر نبود مرا ...

Bu nüshada, yap. 39^b — 79^b'de, alfabe sırasıyla gazeller, 79^b — 80^a'da
kıt'alar ve 80^a'da iki rubâi bulunmaktadır. Görüldüğü üzere, kasideler
bölümü noksandır (krş. Rieu, gös. yer.).

531^a. AYNĪ ESER

Universite kütüphanesi FY 1314/6. Yaprak 218^b – 298^a (kenarda).

562 yaprak tutan büyük bir dergi içinde. 24,6 × 17,5 (18,3 × 11,8) cm. eb'adında, kenarda 30 satırlı, çok işlek bir nesta'lik yazı ile. 871 – 872 h. tarihli.

Nüsha için bk. nr. 510^a.

Baş : ای حرم عزت ملکت بی منہا
نقش دو عالم زده بر علم کبریا...

Bu kaside şeklindeki şiirlerin başı olup, bunlar yap. 222^b'ye kadar devam eder. Bundan sonra gazel şeklindeki şiirler gelir ki, başı şöyledir :

با من ای مردمک دیدہ نظر نیست ترا
عشق تو بیخبرم کرد و خبر نیست ترا...

Bu başlangıç bundan önce tavsifi verilen nüshadaki başlangıca uymazsa da, o nüsha bir seçme gibi görünmektedir. Esasen o nüshada kasideler kısmı hiç bulunmamaktadır. O nüshanın başlangıcı olan beyit burada yaprak 224^b'dedir. Bu nüshada yaprak 288^b'ye kadar, alfabe sırası ile, gazeller, bundan sonra da bir kıt'a ve rubâî gelir.

کنوز الاسرار

محمود کاشانی

532. KUNŪZ AL-ASRĀR

MAḤMŪD KĀŞĀNĪ

Kunūz al-asrār büyük sūfî Aḥmed Ġazālî'nin (ölümü 517 = 1123, bk. *GAL* II, I, 546 ve *Suppl.*, I, 756) aşktan bahseden tanınmış Farsça eseri *Savānih*'in (nşr. H. Ritter, İstanbul, 1942, *Bibliotheca Islamica*, nr. 15) nazma sokulmuş şeklidir. Bu eseri hazırlamış olan Şayḫ Maḥmūd Kāşānî hakkında kaynaklarda her hangi bir bilgi yoktur. Bununla beraber kendisinin bu nüshanın istinsah tarihi olan 897 (1492)'den önce yaşamış bir mutasavvıf olduğu muhakkaktır.

Bu eserin başka bir nüshası için bk. H. Ritter, *Philologica VII, Arabische und persische Schriften über die profane und die mystische Liebe* (*Der Islam*, 1933, XXI, 94, Nuruosmaniye kütüphanesi, nr. 2467, yap. 59^b – 82^b).

Universite kütüphanesi FY 472/6. Yaprak 16^b — 25^b.

Mihrābād-i Nişābūr, Kudsiya civarında, 'Alī b. Haydar al-Kāsimī, perşembe, 21 cemadiyelahir, 897 h.

Nüsha için bk. nr. 516.

Baş : ای خداوند آشکار و نهان پروراندۀ زمین و زمان

Yaprak 17^a'da, Aḥmed Ġāzālī'nin hayatı hakkında çok kısa bilgiler verildikten sonra, yap. 17^b'den itibaren, makaleler halinde, *Sāvāniḥ*'in nazma sokulmuş şekli gelir.

حسن و دل

533. HUSN U DİL

فتاحی

FATTĀHĪ

Yaḥyā Sībak Fattāhī Nişābūrī IX./XV. yüzyılda Horasan'ın tanınmış şair (*Dīvān*'ının bir nüshası için bk. *Topkapı Sarayı*, s. 228) ve nasirlerinden biridir. İlk önce Humārī, Tuffāhī ve Asrārī mahlaslarını kullanmış olan bu şair münzevi bir hayat geçirmiş ve 852 (1545/1546) yılında ölmüştür. Bk. *Ḥabīb al-siyar* IV, 15; *Macālis al-nafā'is*, s. 13 — 14, 188 — 189; *Davlatşāh*, s. 417 — 418.

Fattāhī'nin *Husn u dil*'i mensur temsili bir hikâye olup, içinde Yunan padişahı 'Aql («akıl») 'in oğlu Dil («gönül») 'in 'İşk («aşk») 'in kızı Husn («güzellik») ile olan macerası anlatılır. Bu eser, aynı yazarın *Şabistān-i ḥayāl*'ine kıyasla, çok sade ve açık bir dil ile yazılmıştır. *Husn u dil* oldukça eski zamanlardan beri, R. Dvorák'ın neşri ile, bilinmektedir: *Husn u dil (Schönheit und Herz) persische Allegorie von Fattāhī aus Nişāpūr (Sitzungsberichte der phil-hist. Klasse der kais. Akademie der Wissenschaften, CXVIII/IV, Viyana, 1889).*

Husn u dil'in nüshaları çok nadirdir. Bir nüshası için bk. Blochet, IV, 41. *Topkapı Sarayı* (s. 229)'ında tavsif olunan nüsha, yine Fattāhī'nin *Husn u dil* adıyla da tanınan *Dustūr al-'uşşāk*'ı olup, bunun metni R. S. Greenshilds tarafından yayınlanmıştır: *Dustūr-i 'Ushshāq, «The Book of Lovers», the Allegorical Romance of Princess Husn (Beauty) and Prince Dil (Heart) by Muḥammad Yaḥyā ibn Sībak, known as Fattāhī of Nişāpūr, London, 1926.*

Universite kütüphanesi FY 421/3. Yaprak 51^b — 75^a.

9,9 × 17,3 (5,7 × 11,1) cm. eb'adında, 12 satırlı, açık güzelce nes-ta'lik. IX. h. yüzyıl.

Nüsha için bk. nr. 537.

الممد لله رب العالمين ... چنین گوید مخترع این حکایت ... که در شهر یونان پادشاهی
بود نقل نام ...

حالنامه (گوی وچوگان)

عارفی

534. HĀL-NĀMA (GŪY U ÇAVGĀN)

'ĀRIFĪ

'Ārifî Timurlular devrinde yaşamış şairlerden biridir. Bazı kaynaklarda 842 (1438/1439)'da kaleme alınmış olan (aşağıya bk.) *Hāl-nāma*'nin yazarı olan 'Ārifî Salmān-i s̄anī («ikinci Salmān») denilen Maḥmūd 'Ārifî (ölümü 853 = 1449)'den ayrı bir şahıs gibi gösterilmek istenir. Fakat görünüşe göre, böyle bir ayırma yapmağa lüzum yoktur. Bu ayırmanın sebebi *Hāl-nāma*'yi yazanın Şiraz'da, diğerinin ise Herat'ta veya dolaylarında yaşamış olmasıdır. Çünkü *Hāl-nāma* Timurlulardan İbrāhīm Sulṭān'ın oğlu olup, 838 (1434/1435)'de Fars eyaleti valisi olarak babasının yerine geçen Mīrzā 'Abd Allāh'a ithaf edilmiştir. Halbuki *Hāl-nāma*'nin bazı nüshalarında 850 (1446/1447)'de Fars eyaleti valisi olan Sulṭān Muḥammed b. Baysungur'a ithaf edildiğine dair bir beyit vardır (bk. Rieu, II, 640; *Bankipore*, II, 24). Bu şahsın *Hāl-nāma*'nin yazıldığı sırada, yani 842 (1338/1339) yılında Fars'ta, Şiraz'da bulunmadığı muhakkaktır. Bundan dolayı şimdiki durumda *Hāl-nāma*'nin nerede yazıldığı sorusu kesin olarak cevaplandırılmaz. Ve bunun sonucu olarak, hiç olmazsa şimdilik, iki 'Ārifî ayırmağa lüzum ve imkân yoktur.

Zamanın pek değerli ve faziletli şahsiyetlerinden biri olan Maḥmūd 'Ārifî Herat'lı olup, her halde en çok bu şehirde yaşamış ve 853 (1449) yılında bu şehirde ölmüştür. Bk. *Macālis al-nafā'is*, s. 20, 194; *Habīb al-siyar*, IV, 18; *Davlatşāh*, s. 439 — 440; *Az Sa'dī tā Cāmī*, s. 718 — 720; *FS*, s. 369.

Hāl-nāma, içinde geçen konudan ve bunun işlenişinden dolayı, daha çok *Gūy u çavgān* adı ile tanınan küçük bir mesnevi olup, konusu tasavvufî aşktır. Bitiş bölümünde bulunan bir beyte göre, 501 beyittir. Aynı beyit Üniversite kütüphanesi FY 142/2 nüshasına göre (bk. yap. 64^b), 510 sayısını vermektedir. *Hāl-nāma* 842 (1438/1439) yılında, iki hafta içinde, yazılmıştır. 'Ārifî aynı bölümde eserini elli yaşında yazdığını söylemektedir. Buna göre, 'Ārifî'nin 791 (1338/1339) yılında doğmuş olması gerekir.

Farsça Manzum — 23

Bu mesnevinin ince bir tahlili için bk. İ. Yār-Şāṭir, *Şi‘r-i fārisi dar ‘ahd-i Şāhruh* Tahran, 1334 ş. (*İntişārāt-i Dānişgāh-i Tahrān*, nr. 268), s. 177 — 180.

Çok beğenilen bir eser olan *Hāl-nāma* (*Gūy u çavgān*)’nin oldukça çok el yazması nüshalarına tesadüf olunur. Bk. Rieu II, 639 — 640; *Ban-kipore*, II, 21 — 23; Blochet, III, 261 — 262 (üç nüsha); *Topkapı Sarayı*, s. 229 — 230.

Eserin metni R.S. Greenshields tarafından, İngilizce tercümesi ile birlikte, yayınlanmıştır: *Gūy va Chaugān yā Hāl-nāma*, «*The Ball and the Polo Stick*», or *Book of Ecstasy* by ‘*Ārifī*, ed..., London, 1931 ve *The Ball and the Polo Stick or Book of Ecstasy. A translation of the Persian Poem Gūy u Chaugān... by ‘Ārifī with tree unpublished Polo miniatures in colour*, London, 1932.

Nuruosmaniye 4277.

Tamir görmüş koyu kırmızı, şemseli, içi oymalı bir cilt içinde, 18 yaprak. 9,8 × 17 (3,5 × 8) cm. eb’adında, mavi siyah ve yaldız cetvel içinde, 17 satırlı, çok ince kalemle yazılmış nesta’lik yazı, söz başları kırmızı. Yap. 1^b’de serlevha.

İstinsah kaydı: Cemâdelevvel 897 h.

Baş : زان پیش که حسب حال گویم از صانع ذو الجلال گویم ...

535. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 501.

Yarı meşin bir cilt içinde, 23 yaprak. 12,7 × 21,3 (6 × 13,1) cm. eb’adında; rengârenk cetvel içinde, 12 satırlı, çok güzel nesta’lik yazı. Kâğıtlar «vassâleli», haşiyeler rengârenk, yazılı yerler altın serpmeli; söz başları ortası yaldız, dörtgenler halinde, fakat üzerinde yazı yoktur. Yap. 1^b’de serlevha vardır. Nüsha biraz yıpranmış bir haldedir.

İstinsah kaydı (yap. 23^a): 961 h.

Baş: Aynı.

536. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1223.

Ebrû kâğıt kaplı yarı meşin bir cilt içinde, yıpranmış ve dağılmış 28 yaprak. 12,1 × 19,6 (6,3 × 12,4) cm. eb’adında, rengârenk cetvel içinde, 11 satırlı hattat nesta’liki yazı. Söz başları yaldız, bazı yapraklar cetvel yerlerinden kopmuştur.

Yap. 1^b'de güzel bir serlevha vardır, 6^a, 11^a ve 23^b'de güzelce minyatürler.

İstinsah kaydı (yap. 28^a): («Abd Allāh b. Şayh Murşid al-Kātib tarafından yazılmıştır»), tarih yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Bu nüsha *Manuscripts orient. ill.*'de anılmış değildir.

537. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 421 (Dergi).

Tamir görmüş koyu kırmızı, şemseli meşin bir cilt içinde, 108 yaprak. 99 × 17,3 (5,7 × 11,1) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 12 satırlı, açık nesta'lik, güzelce bir yazı ile.

Yap. 1^a'da daire biçiminde bir süs vardır, içinde şu fihrist bulunmaktadır: *Gūy u çavgān-i 'Ārifī*, *Rubā'iyāt-i Afzal-i Kāşī*, *Dībāça-i Rubā'iyāt-i 'Omar-i Hayyām*, *Rubā'iyāt-i Hakīm 'Omar*, *İntihāb-i muқта'āt*, *Dustūr-nāma*. Bu eserlerin bir kısmı noksandır. Her kısmın başında güzel bir serlevha.

İstinsah kaydı yoktur, X./XIV. yüzyıl.

Yaprak 1^b — 25^a. *Gūy u çavgān*.

Baş: Aynı.

538. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1157 (= Halis Ef. 8418).

Tamir görmüş kahverengi meşin bir cilt içinde, 31 yaprak. 16,3 × 10,2 (8,9 × 5,9) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 9 satırlı nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Nüshada rutubet eseri ve biraz kurt yeniği vardır.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVIII. yüzyıl.

539. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 142/2. Yaprak 51^b — 70^a.

İstinsah kaydı: («al-Sayyid 'Abd Allāh Hāşim al-Makkî, 25 şaban, 1318 h.»).

Baş: Aynı.

Bu nüshada tarih gösteren beyitler şu şekildedir:

خواهی که معاینه بدانی تاریخ بیان این معانی
چون کوکبه سحر نماید روشن بتو ماه و خور نماید

Bu şekle göre, eserin yazılış tarihi 858 h. etmektedir ki, bu şüphesiz yanlış bir nüsha farkından ibarettir.

کلیات

بلبل

540. KULLĪYĀT

BULBUL

Hakkında kaynaklarda hiç bir bilgi bulunamayan bu şair, Bulbul, aşağıda tavsif edilecek olan eserlerine göre, IX./XV. yüzyılın ortalarında Gīlān'da yaşamıştır. Bulbul kelimesi onun şiirlerinde kullandığı mahlas olduğundan, şairin asıl adı da mālûm değildir. Galiba yegâne nüshası burada bulunan ve bir beytine göre (aşağıya bk.), 852 (1448)'de yazılmış olan *Şah-nāma-i 'Alā'ī*'si mahallî tarihe (Gīlān tarihi) ait küçük bir eser ise de, İran'ın bu önemli eyaletinin tarihi ve tarihî coğrafyası bakımlarından birinci derecede önemli bir vesikadır. Şair, eserin önsözünde bizzat söylediği gibi, «başkalarının tuzağından kuş tutmamış», «elini kimsenin balı ile bulaştırmayıp, kendi sofrasındaki tatlı ile yetinmiş», yani başka şairlerin eserlerini ve fikirlerini çalmamıştır. Onun öteki şiirleri de, şiir olarak, oldukça değerli görünmektedir.

Universite kütüphanesi FY 86.

Yeni tamir edilmiş yarı meşin bir cilt içinde, 106 yaprak. 13,2 × 20,7 (9,4 × 13,5) cm. eb'adında; 15 satırlı, adi bir ta'lik yazı. İlk yaprak düşmüş, sonra tamamlanmıştır. Söz başları kırmızı, ekseriya mürekkep dağılmış ve sahifeler kirlenmiştir.

İstinsah kaydı yoktur, IX. — X. / XV. — XVI. yüzyıl.

İçindekiler :

1) Yaprak 1^b — 53^b. *Şah-nāma-i 'Alā'ī* شهنامه علائی.

Ne yazık ki sondan noksan olan *Şah-nāma-i 'Alā'ī* Firdavsi'nin *Şāh-nāma*'sinin vezni ile yazılmış bir mesnevidir. Yap. 3^a'da bulunan şu beyitten anlaşıldığı gibi, 852 (n b z) h. tarihinde (1448 m.) kaleme alınmıştır :

چو بر بنده تشخیص نبض کشود بدیدم که تاریخ او نبض بود

Eser, Gīlān bölgesinin başlıca önemli yerleri hakkında şairane tasvirlerden sonra, Kārkiyā Nāşir Kiyā'nın Lāhicān'da tahta cülusundan (837 = 1434) başlayarak — nüshanın şimdiki noksan haliyle — 840 (1436 /1437) yılına kadarki vukuatı anlatır. Eser 852 (1448)'de yazılmış olduğundan, noksan olan kısımda, Kārkiyā Sultān Muḥammed Kiyā b. Nāşir Kiyā'nın 851 (1448) yılında hükümdar olmasına kadarki vukuatı nakletmiş olması beklenebilirdi. Bu eserde verilen bilgiler için krş. Zahir al-Dīn Mar'āşī, *Tārīḥ-i Gīlān u Daylamistān* (nşr. Rabino), Reşt, 1333, V. bâb.

Baş : بنام خالق حی لا يموت صاحب قهر والمز والجبوت
(آ ۲) چو شاعر شود حامل فکر بکر بجوزا حمایل کند دست فکر ...

Söz medhinden sonra, sözü kendine getirerek, şöyle der :

(۲ ب) منم آنکه از سلم فکر خود بعرض سخن بر شدم چون خرد ...
(آ ۳) نیالوده‌ام دست در شهد کس که در سفره حلوائی من بود بس ...
(۳ ب) ز بالا بگویم رسید این پیام که شهنامه‌ات را علائست نام ...
در صفت دار الامان گیلان بگلزار گیلان چو من بلبل
ندیدند و چون نامه من گلی ...

Bazı fasıl başları: Yap. 5^a, Gīlān'ın yazı, 5^b, Gīlān'ın son baharı, 7^a, Safīd Rūd'un tasviri..., 10^b, Kārkiyā Nāşir Kiyā'nın, tahta çıkması..., 53^b, Amīr 'Alā' al-Dīn'ın ordusunun Kārkiyā Nāşir Kiyā'nın ordusunu yenmesi.

Son beyit şudur :

سپاه عدوی تو بشکسته شد بسی کشته گشت و بسی بسته شد

2) Yaprak 54^a — 106^b. *Dīvān*.

Bulbul'ün *Dīvān*'ının bilinen bu yegâne nüshası baştan ve sondan noksandır. Mevcut olan kısımlarda da, belki nüsha ciltlenirken, yapraklar yer değiştirmiştir. Nüsha kaside şeklinde olan bir şiirin şu beyti ile başlar :

طبع تو بنشانه تحقیق میزند هر تیر دین که کرد روان از کان علم ...

Kaside şeklindeki şiirler yaprak 77^b'ye kadar devam eder. Bundan sonra, yaprak 78^a'da, gazeller başlar ki, birincisinin matla' ve mahlas beyitleri şunlardır :

کان ابروت پیوسته سوی خود کشد ما را ولی سهم خدننگ غمزهایت می کشد ما را
بیا ای بلبل مجلس با آواز حزین بر گو کزین بستان بی برگی نوائی می رسد ما را

Yaprak 98^a'da, gazeller bittikten sonra, yine kasideler gelir. Bunlarda Bulbul Sulţān 'Alā' al-Dīn, Mīr Muḥammed, Şāh İbrāhīm Kiyā v.b. şahısları medhmetmektedir; bu arada en çok Şāh İbrāhīm Kiyā için medhiyeler vardır.

دیوان

شاهی

541. DİVĀN

ŞAHİ

Asıl adı Āḳ-Malik veya Āḳā-Malik olan Amīr Şāhī Serbedarlar hükümdar ailesinin bir kolu olan bir aileye mensup olup, Amīr Camāl al-Dīn Fīrūzkūhī'nin oğludur ve Sabzvār'da doğmuştur. Ailesinin bütün ülkesi, Timur istilası ile, Timurlular devletine geçmiş ise de, Şāhī Baysungur'a intisap etmiş olduğundan, bu şehzadenin yardımı ile, Sabzvār'daki beyliğinin bir kısmını yeniden elde etmiştir. Şiirlerinde kullandığı Şāhī mahlasını ailesi sebebiyle almış, Baysungur'un bu mahlası kendisine bırakması teklifini kabûl etmemiş ve bu yüzden araları açılmıştır. Hayatının sonlarına doğru Astrābād'a gitmiş ve 857 (1453) yılında bu şehirde ölmüş ise de, cenazesi sonraları Sabzvār'a getirilmiş ve burada toprağa verilmiştir. Şāhī'nin 10.000 beyit kadar tutan şiirler yazdığı, ancak bunlardan şimdiki *Dīvān*'ını meydana getiren beyitleri seçip, ötekilerini imha ettiği söylenir. Bk. *Macālis al-nafā'is*, s. 23 — 24; *Davlatşāh*, s. 426 — 436; *Habīb al-siyar*, IV, 18 — 19; *Āzar*, s. 81 — 82; *F.S.*, s. 291.

Şāhī'nin *Dīvān*'ı sırf gazel şeklindeki şiirler ile birkaç kıt'a ve rubâiden meydana gelmektedir. Çok sevilen bir eser sayıldığından, nüshalarına oldukça sık olarak tesadüf olunur. Bk. Rieu, II, 640; *IO*, I, 740 — 741; Blochet, III, 263 — 266; *Bankipore*, II, 23 — 28; *Sipahsālār*, II, 616 — 618; *Taşkent*, II, 167 — 168; *Topkapı Sarayı*, s. 230 — 231 (7 nüsha); *Elyazmaları*, I, 227 — 228.

Şāhī *Dīvān*'ı İstanbul'da, 1288'de, taş basması ile yayınlanmıştır.

Şāhī *Dīvān*'ının burada tavsif edilen nüshası 840 h.'de, yani şairin hayatında istinsah edilmiş olan Bakû nüshasından (nr. 610, bk. *Elyazmaları*, I, 227) sonra, bilinen en eski nüshadır.

Üniversite kütüphanesi FY 511.

Tamir görmüş basma şemse ve köşebentli, iç kısmı oyma şemseli kahverengi meşin cilt içinde, 36 yaprak. 11,6 × 19,6 (6,3 × 18,8) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 15 satırlı, olağanüstü hattat

nesta'liki yazı, çok ince kalemle, söz başları kırmızı ve açık mavi, yap. 1^a'da daire biçiminde bir süs vardır ki, içinde, *امساحيه السمادة والسلام* ibaresi yazılıdır. Yap. 1^b'de güzel bir serlevha.

İstinsah (yap. 36^b): («Şiraz, Şayh Maḥmūd, rebiülevvel, 864 h.»).

Baş : ای نقش بسته نام خطت با سرشت ما
این حرف شد زروز ازل سرنوشت ما ...

Yaprak 1^b — 35^b, alfabe sırası ile gazeller, 35^{a—b}, kıt'alar, 35^b — 36^a, rubâîler, 36^a — 36^b, bir kaç müfret.

542. AYNI ESER

Universite kütüphanesi FY 497/1. Yaprak 1^b — 39^a.

Basma şemse ve köşebentli, koyu kırmızı meşin cilt, iç tarafında mavi zeminli, çok güzel oyma şemse ve köşebentler vardır; 284 yaprak. 12,9 × 26,6 (6,8 × 13,7) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 15 satırlı hattat nesta'liki yazı. Söz başları mavi veya kırmızı. Yap. 1^a'da daire biçiminde bir süs, içinde eserin muhteviyatı yazılmıştır. Yap. 1^b — 2^a unvan, her kısmın başında güzel bir serlevha.

İstinsah kaydı: Sultān 'Alī tarafından, perşembe, 4 şaban 865'te istinsah edilmiştir. Bu kayıt yap. 283^a'da bulunmaktadır (bu çok tanınmış hattat için bk. 'A. İkbāl, *Kıblat al-kuttāb Sultān 'Alī Maḥadi, Macalla - i Dānişkada - i Adabiyāt*, Tahran, 1344 = 1965, XIII, sayı 2, s. 87 — 93).

Baş: Aynı.

Yap. 1^b — 37^b, alfabe sırası ile gazeller, 37^b — 39^a, rubâîler, muammâlar ve bir kaç müfret.

542^a. AYNI ESER

Universite kütüphanesi FY 1314/9. Yaprak 460^b — 494^a (kenarda).

562 yaprak tutan bir dergi içinde. 24,6 × 17,5 (18,3 × 11,8) cm. eb'adında; kenarda 30 satırlı çok işlek bir nesta'lik yazı. 871 — 872 h. tarihli.

Nüsha için bk. nr. 510^a.

Baş : لبالبست ز خون جگر پیانه ما
دم نخست چنین شد مگر حواله ما

Yap. 493^a'ya kadar, alfabe sırası ile, gazel şeklindeki şiirler, bundan sonra küçük parçalar.

543. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi 22 (Dergi).

Koyu vişne çürüğü renginde yaldız süslü meşin bir cilt içinde, 131 yaprak. $9,3 \times 14,9$ ($6 \times 10,4$) cm. eb'adında; mavi cetvel içinde, 12 — 13 satırlı, ince bir kalemle nesta'lik yazı. Yap. 1^b (Şāhī *Dīvān*'ının başı)'de sonradan yapılmış gibi görünen bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı (yap. 35^a): *Dīvān-i-Şāhī*'nin sonu: Zilhicce, 880 h.

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b — 35^a. Şāhī, *Dīvān*.

Yaprak 1^b — 33^b, alfabe sırası ile gazeller, 33^b — 35^a, birkaç kıt'a, rubâî ve müfred.

544. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4964/39. Yaprak 217^a — 244^b (kenarda).

40 satırlı açık ta'lik yazı. IX. h.

Nüsha için bk. nr. 351.

Kafiyelerine göre alfabe sırasına konulmuş gazellerin sonunda bir kaç rubâî ve kıt'a vardır.

545. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 1194/2. Yap. 57^b — 113^a.

$8,9 \times 14$ ($5 \times 10,2$) cm. eb'adında, cetvelsiz, 11 satır, yukarıya mail, 1 satırdan, yukarıdan aşağıya mail olmak üzere, 12 satırlı adi nesta'lik yazı.

Nüsha için bk. nr. 26.

İstinsah (yap. 115^a): («Muştafā b. Durmūş al-Gümülcünevî, 10 muharrem 964 h.»).

Yaprak 57^b — 112^a gazeller, 112^a — 113^a kıt'a ve rubâîler.

Bu nüshada sonda ve arada Türkçe ve Farsça müteferrik bir kaç şiire de tesadüf edilmektedir.

546. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 66.

Basma şemseli meşin bir cilt içinde, 35 yaprak. $13,7 \times 21,2$ ($7,3 \times 13,5$) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 15 satırlı, baştan

başta harekeli Osmanlı sülüsü gibi çok güzel bir yazı; yazılı kısım daha açık renk bir kâğıttadır. Bazı beyitler mavi mürekkeple yazılmıştır.

Istinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş : شکر خداوند که در ابتداء زد رقم صنع مرین نکته را
بر ورق گل بنویسد صبا صل علی سیدنا المصطقی

Krş. IO, I, 740, nr. 1293. Yaprak 3^a'da gazeller başlar.

547. AYNİ ESER (Seçme).

Ayasofya 3946/8. Yaprak 162^b — 171^a.

879 h. tarihli.

Nüsha için bk. nr. 386.

Baş: انتخاب میر شاهی *Intihāb-i Mir Şāhī*.

ای نقش بسته ...

Sırf gazellerden meydana gelen bir seçmeden ibarettir.

548. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3817/3. Yaprak 309^b — 354^a (kenarda).

19 × 31 (12 × 20,8) cm. eb'adında, kenarda 24 satırlı nesta'lik yazı. Murşid b. Muhammed Şīrāzī 'Aṭṭār tarafından istinsah edilmiştir. IX. h. yüzyıl.

Nüsha için bk. nr. 389.

Baş : یارب بسوز سینۀ زندان پاکباز یارب بآب دیدۀ مستان بانیاژ ...

Mesnevi şeklinde bir na'ttan sonra, alfabe sırasına konulmuş gazeller gelir; yaprak 352^a kıt'alar, 354^a ferdler.

549. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 509.

İri, yaldızlı şemse ve köşebentli, siyah meşin cilt içinde, 84 yaprak. 11,5 × 19,3 (6,4 × 11,8) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 6'sı mail, ikisi yukarıdan aşağıya olmak üzere, 8 satırlı çok güzel hattat nesta'liki yazı; yazılı yerler altın serpmeli (serlevha v.s. yoktur).

Istinsah kaydı (yap. 84^b) در محروسة مصر بتاريخ ٧ ذى القعدة سنة ٩٤٦
 العبد ... درویش بن شمس الدین ابراهیم شیرازی
 («Mısır, Darvîş b. Şams al-Dîn İbrâhîm Şîrâzî, 7 zilka'de 946 h.»)

Baş : ای نقش بسته ...

Hepsi alfabe sırası ile gazellerden ibaret olup, sonda birkaç müfret vardır.

Bu nüsha, Üniversite kütüphanesi FY 511 nüshasına kıyasla, yalnız birkaç müfret noksandır.

550. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 484.

Mavi zeminli, baştan başa oymalı, kahverengi meşin cilt içinde 51 yaprak. 16,2 × 23,8 (7,8 × 13,4) cm. eb'adında; rengârenk bir cetvel içinde, 12 satırlı olağanüstü hattat nesta'liki yazı; söz başları yıldız üzerine beyaz. Kâğıtlar vassâleli; yazısız yerler altın serpmeli ve rengârenk.

Yap. 1^b'de güzel bir serlevha vardır.

Istinsah kaydı (yap. 51^a): Yârî, receb, 972 h.

Baş: Aynı.

Hepsi alfabe sırası ile gazeller (yap. 1^b — 48^a) ile birkaç kıta, rubâî ve müfretten (yap. 48^b — 51^a) ibarettir.

551. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3832.

Ebru kâğıt kaplı yarı meşin bir cilt içinde, 50 yaprak. 14,2 × 22 (7 × 13) cm. eb'adında, mavi, yıldız, siyah ve kırmızı cetvel içinde, 12 satırlı hattat nesta'liki yazı. Yap. 1^b'de güzel bir serlevha vardır.

Istinsah kaydı: Şâh Maḥmūd al-Kâtib, muharrem 978 h.

Baş: Aynı.

Yap. 1^b — 47^a, kafiyelerine göre alfabe sırasına konulmuş gazeller, yap. 47^b — 50 öteki şiirler.

552. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 491.

Basma şemse ve köşebentli, kahverengi meşin bir cilt içinde, 49 yaprak. 13,6 × 22,5 (6,9 × 12,2) cm. eb'adında; rengârenk bir cetvel

çinde, 12 satırlı hattat nesta'liki yazı. Söz başları nakışlı dörtgenler içinde; yap. 1^b — 2^a unvan, kâğıt vassâle, yıldız serpmeli.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Yap. 1^b — 47^a alfabe sırasıyla gazeller, 47^a — 48^a kıt'alar, 48^a — 49^a rubâfler.

553. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3833.

Baştan başa yıldız basmalı, yıpranmış bir cilt içinde, 38 yaprak. 12,8 × 14,8 (6,6 × 13,5) cm. eb'adında; mavi, yıldız ve siyah cetvel içinde, 15 satırlı güzel hattat nesta'liki yazı, yap. 1^b'de güzel bir serlevha vardır

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

554. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 1335.

Üzerinde yıldız hayvan şekilleri bulunan lake bir cilt içinde, 75 yaprak. 10,5 × 17,8 (5,2 × 10) cm. eb'adında, rengârenk cetvel içinde, altısı yukarıya meyilli, ikisi aşağıya veya bilakis olmak üzere, 8 satırlı hattat nesta'liki yazı. Boş köşeler nakışlı, haşiyeler yıldız veya renkli nakışlar — bilhassa kuşlar — ile doludur. Kâğıtlar rengârenktir. Yap. 1^b'de bir serlevha vardır.

İstinsah (yap 75^a): («Mîr 'Alî al-Kâtib al-Husaynî, 1008 h. ?»).

Baş: Aynı.

Yaprak 1^b — 71^a alfabe sırasıyla gazeller, 71^b — 75^a rubâfler v.b.

555. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 540.

Biraz yıpranmış, iri, basma yıldız şemse ve köşebentli, iç tarafı mavi ve yıldız zeminli, oyma şemse ve köşebentli, kahverengi meşin olağanüstü bir cilt içinde 38 yaprak. 12,8 × 21,1 (6,1 × 14) cm. eb'adında; siyah, yıldız ve yeşil cetvel içinde, 14 satırlı, olağanüstü hattat ta'liki yazı, söz başları yıldız veya mavi.

Yap. 1^b'de çok güzel bir serlevha, yazısız yerler altın serpmeli.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Yap. 1^b — 36^b alfabe sırası ile gazeller, 36^b — 37^a 4 kıt'a, 37^a — 38^a 6 rubâf.

556. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 531.

Basma şemseli, koyu vişne renginde, içi oyma şemseli meşin bir cilt, 37 yaprak. $11,1 \times 16,5$ ($6,1 \times 9,9$) cm. eb'adında, siyah, yıldız ve yeşil cetvel içinde, hattat nesta'liki yazı, kâğıt vassâle, yazılı yerler daha koyu renkte, söz başları mavi. Yaprak 1^b'de serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Yap. 1^b — 36^a alfabe sırası ile gazeller, 36^b — 37^a kıt'alar, 37^a — 38^b rubâiler.

557. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 491.

Basma şemse ve köşebentli, kahverengi meşin bir cilt içinde, 49 yaprak. $13,6 \times 22,5$ ($6,9 \times 12,2$) cm. eb'adında, rengârenk bir cetvel içinde, 12 satırlı, hattat nesta'liki yazı; söz başları nakışlı dörtgenler içinde; yap. 1^b — 2^a unvan; kâğıt vassâle, yıldız serpmeli.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Yaprak 1^b — 47^a alfabe sırası ile gazeller, 47^a — 48^a kıt'alar, 48^a — 49^a rubâiler.

558. AYNİ ESER (Noksan).

Universite kütüphanesi FY 1184 (= Halis Ef. 6011).

Yarı meşin bir cilt içinde, 101 yaprak, $7,7 \times 14,9$ ($3,2 \times 9,4$) cm. eb'adında; siyah ve yıldız ince bir cetvel içinde, mail yazılmış, tek sütun halinde, 8 satırlı, ince bir ta'lik; nüshada biraz kurt yeniği vardır.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Baş : ابرو زمن متاب که دل دردمند نست
توی که خوردهام ز کان بلند نست ..

Nüsha baştan nokсандır, *elif-t* kafiyesinde gazellerin bir kısmı yoktur; yap. 1^b — 97^a alfabe sırası ile gazeller, 97^a — 99^b kıt'alar, 99^b — 101^a rubâiler.

559. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 841 (= Halis Ef. 3339).

Yarı meşin bir cilt içinde, 44 yaprak. $12 \times 21,7$ ($5,9 \times 13$) cm. eb'adında; siyah ve yıldız cetvel içinde, 13 satırlı, alelade nesta'lik yazı. Yap. 1^b'de bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı (yap. 44^a): Pîr Muḥammed. Tarih yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Alfabe sırası ile gazellerden (yaprak 1^b — 42^a) ibaret olup, sonunda birkaç rubâf (yaprak 42^a — 44^a) ve bir kıt'a vardır.

560. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 977 (= Halis Ef. 8650).

Yeni tarzda, yarı bez bir cilt içinde, yıpranmış 34 yaprak. 11,3 × 19,3 (7 × 12,2) cm. eb'adında, kırmızı cetvel içinde, 12 satırlı adi nes-ta'lik yazı. Nüshada fazlaca bir rutubet eseri vardır.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVIII. yüzyıl.

Baş : لبالبست بخون جگر پیاله ما ...

S n : در دام نعت سوخته دل شامی مسکین
شادی جالت که بحالش نظری کن

Hepsi alfabe sırası ile gazellerden ibarettir. Bunlar *n* harfinde bitti-ğine göre nüsha noksandır.

حلل

شرف الدین یزدی

561. HULAL

ŞARAF AL-DİN YAZDİ

İran edebiyatında IX./XV. yüzyılda hemen bütün san'atkârlar tara-fından denenilen *mu'ammā*'ya, yani bir adı, açıkça söylemeden, türlü ku-rallara uygun olarak, şiirle anlatma san'atına dair olan *al-Hulal*'in yazarı Şaraf al-Dīn 'Alī Yazdī daha çok Timurlular devrinin tanınmış tarihçi-lerinden biri olarak bilinir. Şiirlerinde Şaraf mahlasını kullanan Şaraf al-Dīn Yazd'de doğmuştur. 807 — 850 (1405 — 1447) yıllarında hüküm sürmüş olan Sultan Şāhrūh'un teveccühünü kazanmıştır. Babur'un anne tarafından dedesi olan Yūnus Han 832 (1428/1429)'de, Ulug Bey tara-fından yakalanınca, bir müddet Yazd şehrinde muhafaza altında bulun-durulmuş ve bu sırada Şaraf al-Dīn Yazdī onunla birlikte kalmıştır. Bir müddet te Semerkant'ta kalmış, Şāhrūh'un ölümü (850 = 1447) üze-rine, doğduğu yere dönmek müsaadesini almış ve Yazd yakınında Taft'a yerleşerek, 858 (1454)'de burada ölmüştür. Farsça nesir üslûbunda ustad

sayılan Şaraf al-Dîn Yazdî, şiirlerinden ve çok tanınmış olup, Timur-lular devri tarihinin başlıca kaynaklarından biri olan *Zafar-nāma*'sinden başka, *Hulal*, Buşîrî'nin *Burda*'sine bir şerh, tılsımlı rakam tertiplerine dair *Kunh al-murād fî 'ilm al-vafk va 'l-a'dād* adlı bir eser, Arapça ve Farsça şiirlerden meydana gelen *Tuḥfat al-fakîr va hadîyat al-ḥakîr* adlı bir seçme ve nihayet edebî mektuplar, vesikalar v.b. yazmıştır. Bk. Storey, I, 283 — 287 (bütün kaynak ve araştırmalar burada gösterilmiştir) ve bir de *FS*, s. 296; F. Tauer, *Timurlular devrinde tarihçilik*, trc. A. Ateş (*Belleten*, Ankara, 1965, XXIX, 59 v. dd.).

Tam adı *Hulal-i muṭarraz dar fann-i mu'ammā va luğaz* olan (bk. burada tavsif olunan yazma, yaprak 60^a) *Hulal*, yukarıda kaydolunduğu gibi, muammâ sanatına dairdir. Çok itnâplı bir üslup ile yazılmış olan önsözüne göre (yaprak 16^a), Abu 'l-Fath İbrâhîm Sultân (818=1415/1416'den itibaren ölüm yılı olan 838 = 1435 yılına kadar Lûristân ve Fârs valisi), Şiraz'dan Azerbeycan'a giderken, Şaraf al-Dîn 'Alî Yazdî'yi de beraber götürmüş, oraları feth ve zaptederek, isyan edenleri yatıştırdıktan sonra, ordusunun bir kısmına Şiraz'a geri dönmek müsaadesini vermiş; kendisi de, bünyesinin zayıflığı sebebi ile, bunlar ile birlikte dönmüş; fakat bundan duyduğu ayrılık acılarını unutmak için bu eserini yazmış. Asıl eser, çeşitli girişlerden sonra, beş bölüme (yazar bunların her birine *hulla* adını veriyor, kitabın adı olan *Hulal* bu kelimenin çoğul şeklidir) ayırmıştır. Bu eserin başka yazmaları için bk. Rieu, *Suppl.*, nr. 193; Blochet, II, nr. 1067; *Topkapı Sarayı*, s. 298 (*Muntaḥab-i Hulal*).

Nuruosmaniye 4256.

Koyu kırmızı meşin bir cilt içinde, 250 yaprak. 12,5 × 17,6 (6,5 × 12) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 15 satırlı muntazam nesta'lik yazı. Söz başları mavi, yaldız ve kırmızı. Yap. 1^b'de çok güzel bir serlevha vardır.

İstinsah: («Yūsuf b. 'Abd al-Laṭîf, 827 h.»).

Baş : ... بعد از تین واعتصام بنام خجسته فرجام علامی که

562. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4257.

Açık kahverengi meşin bir cilt içinde, 180 yaprak. 12,3 × 19,8 (6 × 12,6) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 17 satırlı, nesta'lik yazı; söz başları kırmızı. Yap. 1^b'de alelade bir serlevha. Haşiyelerde bazan mukabele kayıtları vardır.

İstinsah kaydı: («Fāṭima bint al-Ḥusayn al-Naşîrî, 1048 h.»).

انتخاب دیوان

اشرف

563. INTIHĀB-I DĪVĀN

AŞRAF

Daha ziyade Darvīş Aşraf diye tanınan Aşraf b. Abi'l-Husayn b. al-Hasan al-Marāğī al-Tabrīzī Kara Koyunlulardan Cihānşāh'ın (841 — 872 = 1437 — 1467) ve oğlu Pīr-Budak'ın (Bağdad'ta 866 — 871 = 1461 — 1466; bununla beraber burada bahis konusu olan Pīr-Budak Kara-Yūsuf'un oğlu olup, 810 — 817 = 1407 — 1414 yıllarında babası ile birlikte hüküm sürmüş olan Pīr-Budak da olabilir) çağdaşı olup, bunlar yanında yaşamış, hayatının sonlarını tamamiyle inziva içinde geçirmiştir. Ölümü 864 (1458/1459) yılındadır. Bk. *Dānişmandān-i Āzarbaycān*, s. 147 — 148. Bu eserin yazarının elinde Darvīş Aşraf'in 850 h.'de yazılmış bir *Kullīyāt*'i bulunuyordu.

Burada şunu da kaydetmek lâzımdır ki, *Bodl.*, I, 601'de bir *Hamsa*'sinden bahsedilip, Herat'ta Şāhruh zamanında (807 — 850 = 1405 — 1446) yaşadığı söylenen Aşraf bu Darvīş Aşraf'ten başka bir kimse değildir. Burada bahsedilen *Hamsa*'nin beş kitabı tamamiyle *Dānişmandān-i Āzarbaycān*'da bahsedilen beş kitaptan ibarettir (adları ve başları aynıdır).

Aşağıda tavsif edilen nüshada Aşraf'in çok nadir olan *Dīvān*'ından yalnız birkaç gazel bulunmaktadır.

Ayasofya 3946/11. Yap. 186^b — 190^a. 879 h.

Nüsha için bk. nr. 386.

Baş : چنان ز آتش هجر تو رفت دل در تاب
که هر نفس ز دم بشنوند بوی کباب ...

دیوان

آذری

564. DĪVĀN

ĀZARĪ

Āzarī mahlasını taşıyan Nūr al-Dīn Hamza b. 'Abd al-Malik ('Ali-Malak) Ṭūsī Bayhaqī (*Habīb al-siyer*'de İsfarayinli olarak gösterilmektedir) IX./XV. yüzyılın tanınmış şairlerinden biridir. Kendisi daha çok Şayḥ Āzarī diye tanınır. Kendisi Serbedarlar ailesine mensuptur ve 794 (1391/1392) yılında doğmuştur. Timurlulardan Şāhruh'un (807 — 850 = 1404 — 1447) baş-şairi (malik al-şu'arā') olmak istemiş, sonraları olgunluk çağında, tasavvuf yoluna girerek, Muḥyi'l-Dīn Ṭūsī Ğa-

zālĪ'nin müridi olmuş ve ilk mefkûresinden vaz geçmiştir. Bir aralık hac görevini yerine getirmiş, Hindistan yolu ile memleketine dönerken, anılan ülkede hükümdarlar tarafından çok itibar görmesine rağmen, burada kalmamıştır. Ömrünün sonlarını tamamen münzevi bir halde, ibadet ve irşat ile, geçirmiştir. Ölümü 866 (1461/1462) yılındadır. Bk. *Macālis al-nafā'is*, s. 10, 185 — 186; *Davlatşāh*, s. 398 — 412; *Ḥabīb al-sigar*, IV, 61; *Azar*, s. 86; *MF*, II, 6; *R'Ā*, s. 39 — 40; *Maclis*, s. 513 — 516.

Mekke seferi sırasında yazmış olduğu ve içinde hac görevinin nasıl yerine getirileceği ile Kâbe tarihi anlatılmış olan *Sa'y al-Şafā*, tasavvufa dair *Cavāhir al-asrār*, *Ṭuğrāy-i humāyūn*, Hindistan tarihine dair *Bahman-nāma*, yine mâhiyet bakımından tasavvufî bir eser olan 'Acā'ib al-ğarā'ib (bir nüshası için bk. *Maclis*, s. 513, 515 — 516) adlı eserlerin sahibi olan Şayḫ ĀzarĪ'nin *Dīvān*'i zamanında çok tanınmış ve sevilmişti. Buna rağmen şimdi bu *Dīvān*'ın nüshalarına son derecede nadir olarak tesadüf olunmaktadır. Bk. *Taşkeñt*, II, 168 — 169 (1267 = 1850 tarihli bir tek yazma); *Elyazmaları*, I, 228 (nr. 612).

Burada tavsifi verilen nüsha aradan noksan (*alif-dāl* kafiyelerindeki gazeller mevcut değildir) olduktan başka, mevcut olan bölümleri de bir seçmeden ibaret gibi görünmektedir. Şu kadar var ki, nüsha ĀzarĪ'nin ölümünden onsekiz yıl önce yazılmış olduğundan, noksanlık daha sonraki şiirlerin burada mevcut olmamasından da ileri gelmiş olabilir.

Üniversite kütüphanesi FY 210/2. Yaprak 54^b — 71^a.

12,1 × 19,6 (7,2 × 15,3) cm. eb'adında, 17 satır, olağanüstü ta'lik yazı ile.

İstinsah kaydı (yap. 71^a): («Bulbul diye tanınan tabīb Luṭf Allāh b. 'Abd Allāh b. Şihāb al-İşfahānĪ, 10 şaban 848 h.'de acele olarak yazmıştır»).

Nüsha için bk. nr. 317.

Baş : ای برون از عقل ما عشق ترا رای دگر گفت و گوی ما همه جانی و توجانی دگر...

Yap. 54^b — 57^b münâcât ve na'tlardan sonra, 57^b — 70^b alfabe sırası ile gazeller; *alif-dāl* kafiyeleleri noksan olmalı; 70^b — 71^a birkaç rubâî.

(کلیات)

سید یحیی شروانی

565. (KULLĪYĀT)

SAYYĪD YAḤYĀ ŐIRVĀNĪ

Şiirlerinde Sayyid mahlasını kullanan ve tanınmış halvetî şeyhlerinden biri olan Sayyid Yaḥyā b. Bahā' al-DĪn ŐirvānĪ ŞamāḫĪ'de, varlıklı bir ailenin çocuğu olarak, dünyaya gelmiştir. Halvetîlerden şeyh

Őadr al-Dĭn'in műridi olmuŐ, sonraları bu Őeyhin ۆlűmű űzerine, Bakű-
'ya giderek, burada yerleŐmiŐtir. Etrafına pek çok műrit toplayan ve
bűyűk Osmanlı mutasavvıfı Őeyh ۆmer RűŐenĭ ile halvetĭ tarikatının
GűŐŐenĭ kolunu kuran İbrahim GűŐŐenĭ'nin (ۆlűmű 940 = 1533/1534) piri
olan YahyĀ ŐirvĀnĭ 868 (1463/1464) yılında Bakű'da ۆlműŐ ve burada
defnedilmiŐtir. Bk. TaŐkűprű-zĀde, *al-ŐakĀ'ik al-nu'mĀnĭya fi 'ulama'
al-davlat al-'OŐmĀnĭya*, Kahire, 1299, I, 401 — 405; *NafuŐĀt tercűmesi*,
s. 574 — 575; ŐĀdik VicdĀnĭ, *Tomar-ı turuk-ı aliyyeden halvetiye*, İstan-
bul, 1341, s. 26; Hulvĭ, *LamazĀt*, s. 248; *DĀniŐmandĀn-i ĀzarbaycĀn*,
s. 400; Ahmed Hilmĭ, *Seyyid Yahya ŐirvĀnĭ*, İstanbul, 1319; Tahsin Yazıcı,
*Fatih'ten sonra İstanbul'da ilk halvetĭ Őeyhleri (İstanbul Enstitűsű dergi-
si, 1956, II, 87)*; aynı yazar, *GűŐŐenĭ, eserleri, FĀtih hakkında kasideleri
(İstanbul ve Fatih, 1954, II, 84 ve aynı sayfada not 11)*.

Sayyid YahyĀ'nın burada bahis konusu olan ve çoğu başka kaynak-
larda anılmıŐ olmayan eserlerinin tam bir kűllyĀt olup-olmadığı anlaŐıl-
mamaktadır. Burada tavsifi verilen ilk nűsha herhalde noksandır. űnkű
bundan sonraki nűshalarda buradakinden daha çok eserler bulunmak-
tadır.

Universite kűtűphanesi FY 1127 (= Halis Ef. 7325).

YıpranmıŐ ebrű kĀĐıt kaplı yarı meŐin bir cilt içinde, 97 yaprak ;
12,3 × 17,2 (8 × 12,3) cm. eb'adında ; çift kırmızı cetvel içinde, 13 satırlı,
muntazam nesta'lik yazı ile. Sűz baŐları kırmızı.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XV. yűzyılın sonları.

İçindekiler :

1) Yaprak 1^b — 39^a. (منازل السابقين *ManĀzil al-sĀbiķĭn*).

Eserin adı burada *ManĀzil al-'ĀŐiķĭn* Şeklinde kaydedilmiştir. Fakat
bu ad bundan sonra tavsif edilen *KullĭyĀt* nűshasında mensur bir ese-
rin adıdır ve konusunun bu kitabın konusu ile hiç bir ilgisi yoktur. Bu
ikinci *KullĭyĀt* nűshasında eserin adı *il manĀzil u haft maķĀm* Őek-
lindedir. Fakat bu ad, eserin konusuna bakılarak, sonradan verilmiş bir
ada benzemektedir. Bundan dolayı burada yukarıda kaydedilen ad ter-
cih edildi. Şuna da işaret etmek lĀzımdır ki, eserin içinde adına dair
herhangi bir kayda tesadűf edilememektedir.

Eser Őűyle baŐlar :

الا ای طالب از هستی گذر کن دمی در عالم انفس سفر کن ...

Yap. 5^b'de Peygamberin medhi, 7^b'de ilk dűrt halifenin medhi, 8^a'da
kitabın başı bulunmaktadır.

Yazar bir şeyhe intisabın lüzumunu gösterdikten sonra, sırasıyla menzilleri sayar (yap. 22^b'ye kadar). Yaprak 22^b — 36^a'da 7 makam hakkında bilgi verilir. Yaprak 36^a — 39^a bitiş bölümüdür.

2) Yaprak 39^b — 56^a. شرح مراتب اسرار قلوب *Şarḥ-i marātib-i asrār-i kulūb*.

Sayyid Yaḥyā'nın manzum eserlerinden biri olup, tasavvuf yolunda geçilmesi gereken «yedi vadiden», yani tehlikeli yedi merhaleden bahseder. Eser şöyle başlar:

ابتدا کردم (!) بتوحیدت زبان بی نشانی بی مکانی بی زمان

Yap. 40^b na't, 41^a ilk «vadi». Burada yedi «vadi» sayılmaktadır. İlki isteme ve arama vadisi, ikincisi aşk, üçüncüsü bilgi (*ma'rifat*) vadisidir v.b. Görüldüğü gibi, burada bir çeşit tasavvuf yolunun makamları anlatılmaktadır.

2^a) Yaprak 56^b. Sayyid Yaḥyā'nın bir gazeli. Mahlas beyiti şudur:

زسید بشنو این معنی بجانم نوش کن ای دل
که این جمله عنایتها زاهل جام جم خیزد.

3) Yaprak 57^b — 73^a. اطوار القلب *Aṭvār al-ḳalb*.

Sayyid Yaḥyā, mesnevi şeklindeki bu manzum eserinde, kalbin tasavvuftaki yedi halinden ve tasavvufî teşrihinden bahseder.

Baş : سمی هذه الرسالة اطوار القلب
بنام حق کنم آغاز گفتار که او باشد جهان بان و جهان دار ...

Yap. 59^b Peygamberin medhi, 60^b ilk dört halifenin medhi. Bundan sonra asıl eser gelir.

4) Yaprak 73^b — 84^b. فی بیان العلم *Fī bayan al-ilm*.

Sayyid Yaḥyā bu küçük mesnevisinde, na't ve ilk dört halifenin medhinden sonra, bazı öğütler vererek, Allahı bilip tanımak gerektiğini anlatır.

Baş : به بسم الله کنم آغاز گفتار که بی این هیچ نتوان کرد رفتار ...

5) Yaprak 85^b — 97^b. شرح اسماء ثمانیه ام الاسماء *Şarḥ-i asmā'-i samāniya umm al-asmā'*.

Sayyid Yaḥyā'nın mesnevi şeklinde manzum tasavvufî bir eseri olup, burada tasavvuf deyimleri olarak isteme (*ṭalab*), hayat, bilim, görüş (*ba-*

şar), duyuş (*samʿ*), güç (*kuḍrat*), söz (*kalām*), irade ve ölümsüzlük (*ba-kāʿ*) kelimelerinin anlamları açıklanmıştır.

Baş : ای سزاوار پرستش ذات حق ذات حق را کس نداند غیر حق

566. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4904 (Dergi).

Açık kahverengi meşin bir cilt içinde, 315 yaprak. 13,8 × 23,5 (11,3 × 22,5) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, ekseriya dört sütun halinde, ortada 35 satırlı (kenarlarda gayri muayyen), muntazam nesta'lik yazı. Her kısmın başında bir serlevha vardır ki, ekseriya eser ile müellifin adını ihtiva eder. Yap. 1^ada bir fihrist vardır.

Sayyid Yaḥyā'nın hemen bütün eserleri adını söylemeyen bir kimse tarafından toplanan bu dergide bir araya getirilmiştir. Bu dergiyi toplayan, kendi adını belirtmeden, şu satırlar ile, buna *Cāmi' al-ma'ānī* adını verdiğini söylemektedir:

الا ای ارباب وفا... بو جامع المعانی و بدایع بیانی که... بو ضعیف بی مجال... استمداد
مفترت ربانی... ایتمکده در... و بو کتاب نایابک تمامه تاریخ بیانی فقد تم جامع المعانی (== ۹۴۰ هـ)
واقع اولدی...

Bundan sonra yazılmasının İstanbul (Kostantiniya)'da şaban başları, 940 h.'de tamamlandığını ekler (yap. 315^b). Dergide aşağıda ayrı ayrı gösterilen Sayyid Yaḥyā Şirvānī'nin eserlerinden başka, şunlar bulunmaktadır: Adhamī Şarḳī (XV. yüzyıl şairlerinden)'nin *Haft vādī*'si (yaprak 86^a), Gülşenī (ölümü 940 h.)'nin *Maḳālāt*'ından, rubâflerinden seçmeler (yap. 68^b — 79^a), Miskinī, Dede Rüşenī (yap. 79^b — 101^a)'nin gazellerinden seçmeler, Camālī'nin *Miftāḥ al-farac*'i (yaprak 101^b — 106^b), Baba Kaygusuz'un *Risālāt*'ından seçmeler (yap. 106^b — 120^a), Kemal Ümmī'nin gazellerinden seçmeler (yap. 120^a — 133^b), Halilī'nin gazelleri (yap. 170^a — 172^b), Ca'ferī'nin gazelleri (yap. 172^b — 173^b), Yunus Emre'nin *Dīvān*'ı (seçmeler, yap. 173^b — 196^a), Abdī'nin, doğu Türkçesi ile, gazelleri (yap. 196^a — 212^a) ve yine Kaygusuz'un şiirleri (yap. 212^a — 223^b). Bu çok kıymetli dergi, *İstanbul kitaplıkları Türkçe yazma divanlar kataloğu* (İstanbul, 1947), I, 6 — 7'de kısaca tavsif edilmiştir. Bu nüshanın eserlerini ihtiva ettiği Türk şairlerinin bir kısmının çağdaşı, bir kısmının da en eski nüshası olması dolayısıyla, olağanüstü bir önemi ve değeri vardır.

Sayyid Yaḥyā Şirvānī'nin bu dergide bulunan eserleri şunlardır (öteki Farsça eserler yerlerinde gösterilmiştir veya gösterilecektir):

1) Yaprak 1^b—6^a. كشف القلوب *Kaşf al-ḳulūb*.

Mensur olan bu eser 4 bölüme (*bāb*) ayrılmış olup, akıl, kalp, ruh, nefis ve onun «seyri» hakkındadır.

Baş : سپاس وستایش بی حد و بی قیاس مر آن پادشاهی را که ... باب اول در معرفت عقل ...

2) Yaprak 6^a — 9^a. منازل الماشقین *Manāzil al-ʿāşiqīn*.

Bu mensur eser, Sayyid Yaḥyā'nın tasavvuf anlamda temizlik, kirlilik, abdest ve benzerinin ne olduğunu soran bir öğrencisine karşılık olarak yazdığı bir risâledir.

Baş : شکر و سپاس بی حد و بی قیاس از حصر وعد مر آن حی قدیمی را که ...

3) Yaprak 9^a — 10^a. رموز الاشارات *Rumūz al-işārāt*.

Sayyid Yaḥyā'nın dostlarından birinin isteği üzerine yazılmış bir risâle olup, «bize doğru yolu göster» (*Kur'an, Fātiḥa* sûresi, 4) anlamındaki âyetin tasavvuf esaslarına göre açıklanmasını vermektedir.

Baş : سپاس وستایش مر آن پروردگاری را که فاعل مختار است ...

4) Yaprak 10^a — 17^a. چل منازل و هفت مقام *Çil manāzil u haft maḳām*.

Bundan evvelki *Kulliyāt* nüshasında (nr. 1) *manāzil al-şābikīn* adı ile geçen eser olup, buradaki ad, eserin konusuna bakılarak, sonradan verilmiş gibi görünmektedir.

Baş : بنام آن خداوندی که دائم بلطف و فضل او هستیم قائم

Bu başlangıç, yukarıda anılan nüshadakine uymazsa da, asıl başlangıç budur ve her iki risâle aynı eserdir.

5) Yaprak 17^a — 20^b. هفت وادی *Haft vādī*.

Bk. bundan önceki nüsha, nr. 2.

Baş : ابتدا کردم بتوحیدت ...

6) Yaprak 20^b — 23^b. شرح اسماء الثمانيه *Şarḥ-i asmā' al-şamāniya*.

Bk. bundan önceki nüsha, nr. 5.

Baş: Aynı.

7) Yaprak 23^b — 28^b. شرح سوالات کلشن اسرار *Şarḥ-i su'ālāt-i Gulşan-i asrār*.

Bu da Sayyid Yaḥyā'nın manzum küçük bir eseri olup, burada ruh, nefis, sıkıntı (*ḳabz*) hali, ferahlık (*bast*) hali v.b. gibi sekiz konuda sorulmuş olan tasavvufî soruların karşılıkları verilmiştir.

Baş : ... زعلم او شب تیره شود روز ...
سؤال او بن این بود از ما که روح و نفس چه بود گو تو با ما

8) Yaprak 28^b — 32^b. رسالة اطوار القلوب *Risāla-i aṭvār al-ḳulūb*.

Bk. bundan önceki *Kulliyāt* nüshası, nr. 3.

Baş: Aynı.

9) Yaprak 32^b — 34^a. بیان العلم *Bayān al-ʿilm*.

Bk. bundan önceki nüsha, nr. 4.

Baş: Aynı.

10) Yaprak 275^b — 277^a. اشعار (*Aşʿār*).

Sayyid Yaḥyā Şirvānī'nin Sayyid mahlaslı şiirlerinden birkaç parça.

Baş : درد او می دان که عم درمان ماست
این عطا در شان جان اولیاست ...

567. AYNI ESER

Üniversite kütüphanesi FY 954 (= Halis Ef. 8194).

Yeni tarzda, siyah yarı meşin bir cilt içinde, 105 yaprak. 13 × 19,5 (8 × 14,4) cm. eb'adında; 19 satırlı, açık nesih yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b — 12^b. كشف القلوب *Kaşf al-ḳulūb* (mensur).

Bk. bundan önceki nüsha, nr. 1.

2) Yaprak 12^b — 18^b. رسالة ما لا يد باطنیه *Risāla-i mā lā budd-i bāṭiniya* (mensur).

Bundan önceki *Kulliyāt* nüshasında (bk. nr. 2) *Manāzil al-ʿāşikīn* adı ile geçmiş olan risâledir; ancak aralarında çok fazla nüsha farkı vardır.

Baş: Aynı.

3) Yaprak 18^b — 20^b. رموز الاشارات *Rumūzal-işārāt* (mensur).

Bk. bundan önceki nüsha, nr. 3.

Baş: Aynı.

4) Yaprak 21^a — 46^b. منازل السابقين *Manāzil al-sābikīn*.

Sayyid Yaḥyā'nın bu manzûm eseri bundan önceki nüshada (bk. nr. 4 ve ilk *Kulliyāt*, nr. 1) *Çil manāzil u haft maḳām* adı ile geçen risâledir. Bu eserin asıl adı burada gösterilen ad olmalıdır.

Baş: Aynı.

5) Yaprak 46^b — 58^a. مراتب اسرار القلوب *Marātib-i asrār al-ḳulūb* (manzum).

Bu risâle bundan önceki nüshada (bk. nr. 5) *Haft vādī* adı ile geçmiş olan risâledir. Yine eserin adının burada kaydedilmiş olan ad olması gerekir.

Baş: Aynı.

6) Yaprak 58^a — 68^a. اطوار قلوب *Aṭvār-i ḳulūb* (manzum).

Bk. bundan önceki nüsha, nr. 8.

Baş: Aynı.

7) Yaprak 68^a — 76^a. *Şarḥ-i asmā'-i samāniya* (manzum).

Bk. bundan önceki nüsha, nr. 6.

Baş: Aynı.

8) Yaprak 76^b — 89^b. سوالات كلشن اسرار *Su'ālāt-i Gulşan-i asrār* (manzum).

Bk. bundan önceki nüsha, nr. 7. Orada adı *Şarḥ-i su'ālāt-i...*'dir.

Baş: Aynı.

9) Yaprak 90^a — 98^a. رساله در بيان علم *Risāla dar bayān-i 'ilm* (manzum).

Bk. bundan önceki nüsha, nr. 9.

Baş: Aynı.

10) Yaprak 98^a — 100^a. قصة منصور *Ḳiṣṣa-i Manşūr* (manzum).

Hallāc-i Manşūr'un başından geçen bir olayı anlatan bu mesnevi şeklindeki şiirin Sayyid Yaḥyā'ya ait olduğuna dair nüshada bir kayıt

yoktur. İlk bakışta bu şiir 'Aṭṭar'ın eserlerinin birinden alınmış gibi görünmektedir, fakat onun aynı vezinde olan *İlahî-nāma*'si ile *Asrār-nāma*'sinde bu hikâye yoktur. Bundan dolayı şimdilik bu eserin Sayyid Yaḥyā Şirvānî'nin kısa mesnevilerinden biri olduğunu, belki önsözünün noksan veya bu nüshada yazılmamış bulunduğunu kabul etmek gerekir.

Baş : در آن ساعت که بر منصور یک رنگ خلاق بی مهابا (!) می زدند سنگ ...
 خداوندا بده توفیق آنم که بار عشق با منزل رسانم

11) Yaprak 100^b — 101^a. *Taşarrufāt u mukāşafāt*. تصرفات و مکاشفات

Sayyid Yaḥyā, bu küçük mensur risâlesinde, Peygamber'in «Bir kimse aşık olur, iffet gösterir ve ölürse, şehit olarak ölür» anlamında olan bir hadîsinin anlamını açıklamaktadır. Risâlenin adı, nüshada, *Taşarrufāt u kâşifāt* şeklinde yazılmıştır.

Baş : قال النبي... من عشق وعف ومات مات شهيدا بدان و آگاه باش نکته حدیث
 سوی گفتم خواهد شد ..

12) Yaprak 101^a — 102^a. *Acā'ib al-ḳulūb*. عجائب القلوب

Burada (yaprak 101^b — 102^a)'da büyük sûfi Bāyazîd Bisṭāmî (ölümü 261 = 874/875 veya 264 h.)'nin kalpten bahseden sözleri, Yaḥya b. Mu'āz (ölümü 254 = 868)'ın elde ettiği türlü hasletler hakkındaki sözleri (yap. 102^b) ve 'Abd Allāh al-Anṣārî'nin (ölümü 481 = 1088) bazı düşünceleri nakledilmektedir. Bunlar, Sayyid Yaḥyā Şirvānî tarafından, bir risâle gibi toplanmış görünmektedir.

Baş : افتتاح سخن بنام خدا

کوست (در اصل: که اوست) بخشنده خطا و عطا

رسالة سلطان العارفين ابا يزيد بسطامي در عجائب قلوب وفوائد شيخ يحيى معاذ وفوائد شيخ عبدالله انصاري... صورت قلب بدان که دل را سه قسم نهاده اند...

Burada kalbin tasavvufî teşrihini gösteren üç şekil de bulunmaktadır.

دیوان

568. DĪVĀN

سیفی

SAYFĪ

Amîr Yādigār Beg Sayfî, Timur'un oğlu Şāhruh (807 — 850 = 1404 — 1447) devrinin emîr-zāde ve emîrlerinden idi. Sonraları resmî görev-

lerini bırakmış, topraklarının geliri ile geçinmeğe başlamıştır. Toplantılarında daima şairler bulunurdu ve onlara pek çok ihsanlar verirdi. Ölümü 870 (1465/1466) yılındadır. Bk. *Macālis al-nafā'is*, s. 30 – 31, 204; *Davlatşāh*, s. 470; *FS*, s. 284 (Sayfî Horāsānî).

Sayfî'nin son derecede nadir olan *Divān*'ının başka bir nüsha için bk. *Bodl.*, I, 607 (nr. 888 – 889).

Nuruosmaniye 3824. (Dergi): Yaprak 1^b – 26^a.

Bir tarafı kopuk basma şemseli, içi mavi zeminli oymalı kahverengi bir cilt içinde, hepsi 62 yaprak. 13 × 21,2 (6,4 × 13,2) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 12 satırlı, hattat nesta'liki yazı. Söz başları yaldız, yaldız ve renkli nakışlar içinde, yap. 1^b ve 27^b'de çok güzel birer serlevha vardır. Yazılı yerler altın serpmelidir.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş : تا باو کردم عیان عشق نهان خویش را ...

Hepsi alfabe sırasına konulmuş gazellerden ibaret olan bir nüshadır.

569. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1012 (= Halis Ef. 6684).

Ebrû kâğıt kaplı yarı meşin bir cilt içinde, 16 yaprak. 11,3 × 19 (5,5 × 13) cm. eb'adında; 19 satırlı, ince kalemle, nesta'lik yazı. Nüshada biraz rutubet eseri ve kurt yeniği vardır.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Baş : Aynı.

Son gazelin son beyti de aynıdır.

Bundan sonra yalnız şu beyit vardı (son):

از طبایع هر آنچه مقصودست آدمی زان میانه مقصود است

Nüsha hepsi alfabe sırasına göre tertip edilmiş gazeller ile bir tek beyitten ibarettir.

مصباح الارواح

570. MIŞBĀḤ AL-ARVĀḤ

احمد النخجوانی

AHMED AL-NAHCIVĀNĪ

Her şeyden önce kaydetmek gerekir ki, burada tavsif edilen *Miṣbāḥ al-arvāḥ* adlı tasavvufî küçük mesnevi *Tarīḫ al-tahkīḫ* adı ile ve

Sanā'ī'nin (bk. nr. 31) eseri olarak bilinen ve bir kaç defa basılmış olan (bk. nr. 50) eserdir. Bunun bazı nüshalarında eserin 528 (1133/1134) yılında tamamlandığını gösteren bir beyit bulunması bu isnadı kolaylaştırmıştır. Halbuki bir çokları gibi, bu nüshada da böyle bir beyit yoktur. Eserin biraz geniş bir şekilde incelenmesi bu değerli kitabın Sanā'ī'nin değil, adı başkaca bilinmeyen Aḥmed al-Naḥcivānī'nin eseri olduğunu, fakat sonraları Sanā'ī'ye isnat edildiğini isbat etmeğe yetecektir.

Miṣbāḥ al arvāḥ'in yazarının adı, nüshanın üzerinde (yap. 114^a), «Cāmī diye tanınan Aḥmed al-Naḥcivānī» şeklinde kaydedilmiştir. Eserin sonunda ise, bu adlar, bir takım ekler ile, şöylece biraz daha açıklanmaktadır (yap. 145^a): «Cāmī diye tanınan âriflerin meliki Aḥmed b. al-Ḥasan b. Muḥammed al-Naḥcivānī». Eserin içinde yazar kendisinden birçok vesileler ile bahsetmektedir. Bunlardan onun hakkında ancak müphem bir takım bilgiler çıkmaktadır. Buna göre (bk. yap. 120^b), bir müddet ailesini geçindirme güçlükleri kendisini ilim kazanmaktan alıkoymuş, «devranın değişmelerinden de deve kuşu gibi şaşkına dönmüş». Zamanın şikâyet için söylediklerinden anlaşılıyor ki, bu eserini yazdığı zaman, yaşı epey ilerlemiş ve kendisi de dünyayı epey dolaşmış bulunuyordu. Çünkü bir yerde (yap. 120^b) şöyle der :

روز عمر بشب رسید و نبود جز تعب حاصلم ز چرخ کبود ...
جمله روی زمین بگردیدم همدی کافریم اگر دیدم ...

«Ömrümün günü geceye ulaştı, halbuki mavi gökten elde ettiğim şey, güçlükten başka bir şey olmadı... Bütün yer yüzünü dolaştım, bir dost gördüysem, kâfir olayım...». Aḥmed Naḥcivānī fetret devrinde öğülecek bir memduh bulamamış, bunun üzerine tasavvuf, tarikat yoluna girmeye karar vermiş (yap. 122^a):

در چنین روزگار با فترت با چنین منعمان دون همت
چون کنم زین همه پریشانی در ثنا ومدیح حسانی ...
آخر الامر یکشوی با دل گفتم ای خفته وز خود ظافل ...
زین سپس بر ره طریقت پوی گر سخن گویی از حقیقت گوی ...

Burada anlatılan durum İran'ın büyük bir fetret içinde bulunduğu, mahallî hükümdarların birbiriyle mücadele etmekten ilim ve edebiyatı koruyacak fırsat bulamadıkları, belki de az kabiliyetli şairlerin kendilerini himaye edecek kimselere tesadüf edemedikleri devirdir ki, bu da IX./XV. yüzyılın ilk yarısı olabilir. Bundan dolayı Aḥmed al-Naḥcivānī'yi bu yüzyılda yetişmiş mutasavvıf şairlerden biri olarak kabul etmek

herhalde yanlış olmayacaktır. Bu suretle eserin Sanā'ī'ye ait olamayacağı kendiliğinden meydana çıkmaktadır.

Adı Avḥad al-Dīn Kirmānī'nin (bk. yukarıda nr. 336) eserinin adının aynı olan *Miṣbāḥ al-arvāḥ* dinî-tasavvufî bir mesnevidir. Eserin sonunda, istinsah kaydının bulunduğu yerde, «*Ṭarīḳat al-muḥakkikīn bitti*» kaydı varsa da ve bu ad eserin konusuna uygun düşebilirse de, nüshada *Miṣbāḥ al-arvāḥ* adı bulunmaktadır (bk. yap. 123^a). Bu eserin *Ṭarīḳ al-taḥkīk* adı ile Sanā'ī'ye isnat edilmesi belki buradaki gibi bir isimden ileri gelmiştir.

Universite kütüphanesi FY 593/4. Yaprak 114^b — 135^a.

12 × 17,5 (7,7 × 11,6) cm. eb'adında, 14 satırlı, açık nesta'lik yazı ile. 890 h. tarihli.

Nüsha için bk. nr. 266.

Baş : ابتداء سخن بنام خداست آنکه بی مثل و شبهه بی همتاست ...

Eserde tevhid ve münâcattan sonra (bk. yap. 117^a), na't ve dört halifenin medhi (yap. 117^b – 118^b) gelir, fakat galiba nüsha, bir şîî okuyucunun eline geçmiş olduğundan, ilk üç halifenin, yani Abū Bakr, 'Omar ve 'Osmān'ın adları silinmiştir. Yap. 118^b'den sonra, çoğu yukarıda özetlenmiş olan zamandan şikâyet ve eseri niçin yazdığına dair bölümler gelmektedir. Yap. 122^b'de eseri niçin yazdığına dair bölüm şu beyitler ile başlar :

بود روزی مبارک و فرخ کین سعادت نمود ما را رخ
در این گنج‌خانه بگشادم وین سخن را اساس بنهادم ...

Yazar bu uzun girişten sonra, yap. 123^b'de asıl konuya şöyle girer :

خالق الخلق ایزد بی‌چون فاعل کارگاه کن فیکون ...

Eser belli bir takım bölümlere ayrılmamıştır. İlk önce bazı âyet ve hadîsler alınarak, anlamları açıklanır. Bunlarda insanın şerefi, boş yere yaratılmamış olduğu, nefsin insanın en büyük düşmanı olduğu v.b. konuları ele alınır. Bu arada «kendini bilen Tanrı'yı bilmiş olur» söz-de-hadîsinin anlamı açıklanır. Bundan sonra başlıca konular ruh, aşk, tarikat, şükr ve sabr v.b.'dir.

Yaprak 144^a'da eserin bitiş bölümü başlar :

ای درینا که در زمانه ما هر که آمد بکار خانه ما ...
(۱۴۴ ب) اندرین کارنامه عصمت بستم نقش جامه حکمت ...
این سخن زآسمان بلندترست تا نگوئی که نظم مختصرست ...
ارچه بینی که من ترش رویم در عناد (!) بود چین شد ابرویم ...
سخنم بین چه نفر و شیرینست منتظم همچو عقد پروینست ...

Eserin son beyti (yap. 145^a) şudur:

بیستہ از سخن خیال کسی نپرم من پیر و بال کسی

دیوان البسه

نظام القاری

571. DĪVĀN-I ALBĪSA

NİZĀM AL-ḲĀRĪ

Iran şairleri arasında, *Dīvān-i aḫ'ima*'nin sahibi Bushāk gibi, özel bir yeri olan ve bir dereceye kadar onu taklit eden Nizām al-Ḳārī, tam adı ile Nizām al-Dīn Maḥmūd b. Amīr Aḥmed hakkında kaynaklarda hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Eserin basması (İstanbul, 1303) dolayısıyla bundan bahseden E. G. Browne (bk. trc. 'A. A. Hikmat, *Az Sa'dī tā Cāmī*, s. 467 — 472) içinde anılan son şaire (Şayḫ Āzarī, ölümü 866 = 1461/1462, yukarıya bk. nr. 564) bakarak, eserin muhtemel olarak 866 (1461/1462)'de yazıldığı sonucuna varmaktadır. Şimdi ise, aşağıda tavsif edilen ilk nüsha 865 (1460/1461)'de istinsah edilmiş olduğundan, bu eserin bu tarihten önce yazılmış olduğu kesin olarak anlaşılmaktadır. Şu kadar var ki, bu nüshanın muhtevası, daha sonraki nüshalara (aşağıya bk.) uymamaktadır. Nizām al-Ḳārī'nin daha sonraları, yeni şiirler ve mensur parçalar ile, eserini genişletmiş olması da mümkün görünmektedir.

Dīvān-i albisa eski şairlerin alışık oldukları şiir maddelerini elbise ve elbise ile ilgili eşyaya tatbik ederek yazılmış şiirlerden ve mensur parçalardan meydana gelmektedir. Böylece yazar Ḳāsim al-Anvār, İşmat Buḫārī, Kātibī, Salmān, Ḥāfiẓ, Sa'dī v.b. gibi şairlerin şiirlerine, bunların ilk beyitlerini de göstererek, sırf elbise ile ilgili kelime ve deyimler kullanarak, nazireler yazmıştır.

Bu eser, yukarıda geçtiği üzere, bir defa Ḥabīb İşfahānī tarafından bastırılmıştır (İstanbul, 1303).

Universite kütüphanesi FY 497/6. Yaprak 187^b — 223^a.

12,9 × 21,6 (6,8 × 13,7) cm. eb'adında, 15 satırlı, hattat nesta'liki yazı ile.

Sultān 'Alī tarafından 865 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 542.

Baş : چکمه صوف و سقر لاطست شاه ملک تن ای که میدانی چنین داری پرو گوی بز

Bu şiirden sonrakiler, alfabe sırası ile, gazel şeklinde şiirlerdir (yap. 188^b — 222^b), son gazelin son beyti:

بیا بخلوت قاری چو آبی از حمام بغیر موینه گر جامه نکو داری

Yaprak 223^a'da bir kıt'a ile üç rubâî bulunmaktadır.

Bu nüsha, aşağıda tavsif edilenler ile kıyaslanınca, görülür ki, çok noksanlıdır. Bu noksanlık müstensihthen veya onun elinde bulunan nüshanın noksan olmasından ileri gelebileceği gibi, asıl eserin bu nüsha yazıldığı zaman, henüz son şeklini almamış olmasından da ileri gelmiş olabilir.

572. AYNİ ESER (Tam).

Universite kütüphanesi FY 409/1. Yaprak 1^b — 158^a.

Vişne çürüğü renginde yıldız zincirekli bir cilt içinde, 208 yaprak. 12 × 17,8 (6,5 × 11,2) cm. eb'adında; 12 satırlı, nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı (yap. 158^b'de, *Dīvān-i albisa*'nin sonunda): Çarşamba, 12 rebiülevvel, 972 h.

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b — 91^a. *Dīvān-i albisa*. Bu divan şu bölümlerden meydana gelmiştir:

a) Yap. 1^b — 4^a. Mensur önsöz.

Baş : نفائس حمد واجناس ثنا خزائن این افضل کریم خطا پوشی را سزد ...
(آ ۲) اما بعد چنین گوید نساج این جامه رنگین ... محمود بن امیر احمد المدعو
بنظام القاری ...

b) Yap. 4^b — 19^a. Kaside şeklindeki şiirler.

Baş : قصیده آفاق وانفس

Bu kasidelere (yap. 8^b) *Cang-nāma-i mū'īna u kattān*, (13^a) *Asrār-i abruşim* v.b. gibi adlar da verilmiştir.

c) Yap. 19^b — 78^a alfabe sırası ile gazeller,

d) Yap. 78^b — 83^a kıt'alar,

e) Yap. 83^a — 85^b rubâîler,

f) Yap. 85^b — 91^a tek beyitler.

2) Yaprak 91^b — 98^b. مناظره طعام و لباس *Munāẓara-i ta ām u libās*. Yiyecek ile giyecek arasında mensur bir üstünlük kavgası.

3) Yaprak 98^b — 103^b. كتاب ده وصل *Kitāb-i Dah vaşl*.

Bir takım ilim deyimlerini, alaylı bir şekilde, elbise deyimleriyle açıklamak gayesi ile yazılmış bir risâledir.

4) Yaprak 104^a — 111^b. كتاب آرایش نامه *Kitāb-i Arāyiş-nāma*.

5) Yaprak 111^b — 118^b. رسالة اوصاف شعرا *R. Avşāf-i şu'arā*.

Baş : برا طلس فروشان دكا كين بلاغت و كخا با فان كارگاه فصاحت ...

6) Yaprak 118^b — 129^a. مکتوبات (*Mektuplar*).

Bu arada (yap. 123^a — 128^a). صد وعظ *K. Şad va'z* adlı bir mektup tamamıyla ayrı bir eser gibi kaleme alınmıştır.

Baş : الحمد لله ... اما بعد این رساله ایست موصوف بصد وعظ من تألیفات ... محمود
بن امیر احمد المدعو بنظام القاری ...

7) Yaprak 129^b — 131^b. لغز *Lugaz* (kemer hakkında).

Bundan sonra yaprak 131^a — 138^b'de yine eski büyük şairlerin kasidelerine nazireler gelmektedir.

8) Yaprak 138^b — 158^b. مخيلنامه *K. Muḥayyal-nāma*.

Mesnevi şeklinde bir eser olup, yünlü ile ipekli arasındaki bir savaşı anlatır.

573. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 310 (= Rıza Paşa 121).

Yeşil bez kaplı bir defter, 16,5 × 21 (10,2 × 18) cm. eb'adında, 17 — 18 satırlı şikesteye benzer bir ta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı (yap. 1^a): («Ḥabīb İşfahānī, 1300 h., 4 gün içinde yazmıştır»).

İçindekiler: Bazı küçük farklar ile tamamıyla bundan önce tavsif edilmiş olan nüshaya uymaktadır. Bir de en sondaki (yap. 88^a — 90^a) أسماء البسة عربيه *Asmā-i albisa-i 'arabīya* («Arapça elbise adları») bölümü bundan önceki nüshada mevcut değildir. Bundan anlaşılıyor ki, müstensihin elinde bundan evvelki nüshalardan başka bir nüsha bulunmakta idi.

(کلمات)

جمالی

574. (KULLİYÂT)

CAMALİ

Camāl al-Dīn Aḥmed (Muḥammed) Ardistānī İṣfahānī IX. / XV. yüzyılın en büyük sūfilerinden biri olup, Pīr Camāl diye tanınır ve Pīr-Camālīya denilen tarikat kendisine mensuptur. Kendisi bir münasebetle Semerkant'te Uluğ Bey (850 — 853 = 1447 — 1449) ile görüşüğünü anlatmakta, sonra bu alim hükümdarın oğlu 'Abd al-Laṭīf tarafından öldürülmesini (853 = 1449) nakletmektedir. Kendisinin ölümü 879 (1474 / 1475) yılındadır. Bk. Āzar, s. 174; R^cĀ, s. 53 — 57; FS, s. 135 — 136; R. A. Nicholson, *Pīr Jamāl ('Acab-nāma, A volum of oriental Studies presented to E. G. Browne, Cambridge, 1922, s. 367 — 370); Storey, I, 185 — 186, 1254.*

Camālī tasavvuf konularında İran edebiyatında 'Aṭṭār'dan sonra en çok eser yazmış olan şahsiyettir. Kendi adına bir tarikat da bulunmasına rağmen, bu eserlerin nüshaları çok az bilinmektedir. 15 eserini ihtiva eden bir *Kulliyāt* nüshası için bk. *Maclis*, s. 545 — 548; yine 15 eserini ihtiva eden yeni bir *Kulliyāt* nüshası için bk. E. G. Browne, *A descriptive catal. of Oriental Msss. belonging to the Late E. G. Browne completed... by R. A. Nicholson, Cambridge, 1932, s. 239 — 241.*

Burada tavsif edilen ilk nüsha, yazarın hayatında ve onun yakınlarından biri tarafından istinsah edilmiş olduğundan, ayrıca bir değer taşımaktadır.

Universite kütüphanesi FY 516.

Basma şemse ve köşebetli, koyu kırmızı meşin bir cilt içinde, 207 yaprak. 12,3 × 18,8 (6,8 × 12) cm. eb'adında; mavi ve yaldız cetvel içinde, 15 satırlı işlek ve güzel nesih yazı. Bazan harekeli, söz başları kırmızı, bazan kalın kalemle. Başlıca kısımların başında nakışlı daireler olup, içinde âyetler yazılıdır. Her kısmın başında güzel bir serlevha vardır; *d* harfleri *z* yazılmıştır.

İstinsah kayıtları yerlerinde gösterilmiştir.

İçindekiler:

1) Yaprak 2^b — 171^b. كشف الارواح *Kaşf al-arvāḥ*

Kaşf al-arvāḥ, Yūsuf peygamberin hikâyesini, baştan sonuna kadar, tam olarak anlatan nesir ile karışık bir mesnevidir; fakat araya çok miktarda öğütler sıkıştırılmıştır. Eserin sonunda (yap. 170^b) bulunan ve

yazarın kendisinden nakledilen bir kayda göre, 16 zilhicce 866 (1? agustos 1462)'da tamamlanmıştır. Bu esere *Yūsuf-nāma* de denilmektedir. Başka nüshaları: Nicholson, *Cat.*, s. 241 (nr. 3); aynı yazar, *Ptr Jamāl*, s. 365 (nr. VIII); *Maclis*, s. 548.

Baş : بنامت نامه را بر برگشایم که اندر کوی عشقت می سرابم ...

Sonlardan:

بمشتاقان بسیار این کشف ارواح که تا یابند ازین ارواح مصباح ...
قال حضرة مؤلفه ... خلدالله ظلال ارشاده ... تم ... ضحی یوم السبت السادس عشر من ذی الحجة ... سنة ست وستین وثمانماية ..

وقد نقلت هذه النسخة ... من خطه ... وتمت : Istinsah kaydı (yap. 171^a) :
کتابتها علی ید اقل خدام حضرتہ ... احمد بن عبدالله محمد بن یحیی المرشدی بعد ظهر یوم الثلاثاء الخامس والعشرين ... محرم ... سنة سبع وستین وثمانماية ...

(«Bu nüshayı yazarının yazısı ile olan bir nüshadan yazdım. Yazılması kendisinin en değersiz hâdimlerinden Ahmed b. ‘Abd Allāh Muhammed b. Yaḥyā 'l-Murşidî elinde, salı günü, öğleden sonra, 25 muharrem 867 h.'de tamamlandı»).

2) Yaprak 172^b — 188^a. *Miftāḥ al-faqr va işbāt al-faqr* مفتاح الفقر واثبات الفخر

Nesir ve nazım karışık olarak kaleme alınmış küçük bir eser olup, tasavvufî anlamda fakirliğin zenginlikten üstün olduğunu açıklar. Başka nüshaları için bk. *Maclis*, s. 546. R.A. Nicholson (*Cat.*, s. 241, nr. 14) bunun adını *Miftāḥ al-kaşr* şeklinde kaydetmiştir ki, her halde yanlıştır.

Baş : اجموا علی ان یعنی الانبیاء والاولیاء والفقراء ... ای عزیز روزی محمود غزنوی
از میان لشکر بیرون رفت ...

بود چو ایوب ز آل خلیل خواست خدا تا که شود او دلیل

Istinsah kaydı (yap. 188^a): Pazar, 13 rebiülevvel 867 h.

3) Yaprak 189^b — 197^a. *Ma‘lūmāt* معلومات

Tam adı, asıl nüshada, *Ma‘lūmāt asrār al-ḳulūb va mafhūmāt an-vār al-ğuyūb* şeklinde gösterilen mesnevi şeklindeki bu eserde Camālî Mekke'de başından geçmiş olan bir olayı hikâye eder ve bundan tasavvufî sonuçlar çıkarır. Başka nüshaları: *Maclis*, s. 547; Nicholson, *Ptr Jamāl*, s. 365 (nr. VII); aynı yazar, *Cat.*, s. 241 (nr. 16).

Baş : ای رفیق ره وحریف مدام وی طلبکار رند درد آشام ...

İstinsah (yap. 197^a): Pazartesi, 14 rebiülevvel 867 h.

4) Yaprak 197^b — 207^a. Camālî'nin bir na'ti ile çeşitli birkaç şiiri (iki gazel ve rubâiler).

Baş : بجان تو بجان تو که جز تو نیست در جانم
چو چشمت گاه مخورم چو زلفت گه پریشانم ...

Son istinsah kaydı (yap. 205^a):

(«Kitap bitti. Bu nüsha yazarının — Tanrı önderliğini ebedileştirsin! — yüksek yazısından Ahmed... al-Murşidî eli ile çarşamba günü 26 muharrem 867 h.'de nakledildi»).

کلیات

575. (KULLĪYĀT)

جمالی

CAMĀLĪ

Üniversite kütüphanesi FY 1092.

Tamir görmüş koyu kırmızı meşin bir cilt içinde, 238 yaprak; 11,2 × 17,6 (6,2 × 11,1) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 12 satırlı muntazam nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı, her bölümün başında bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XV. yüzyıl.

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b — 208^b. *Kaşf al-arvāh*.

Bk. yukarıda nr. 1.

Baş: Aynı.

(Yaprak 199^a — 200^a'da Camālî eserlerinin adlarını saymaktadır).

2) Yaprak 209^a — 238^a. *Kiṣṣa-i Ayyūb*.

Eyüp peygamberin hikâyesini anlatan bir mesnevidir. Şu kadar var ki, bunun manzum kısmının başı yukarıda *Miftāh al-faḫr va işbāt al-faḫr* olarak kaydedilen nüshanın başıdır. Belki Camālî, sonradan bu eserinin başına bir bölüm ekleyerek, buna burada bahis konusu olan adı vermiştir. Başka nüsha: *Pir Jamāl*, s. 365 (nr. IX); R. A. Nicholson, *Catal.*, s. 241 (nr. XIV).

Baş : بسمه قال الله تعالى واذكروا عبدنا ايوب ...

بود چو ايوب ز آل خليل خواست خدا تا که شود او دليل

Son : محالی رسید این می و جام زانسب والهست ومست مدام

مصباح الارواح

جمالی

576. MIŞBĀH AL-ARVĀH

CAMĀLİ

Mişbāh al-arvāh arada nesir ile karışık bir mesnevi olup, mükemmel bir örnek telakki edilen Peygamberin hayatını anlatan ve tam adı *Bayān-i ḥakā'ik aḥvāl-i Sayyid al-Mursalīn* (veya *Muştafā*) olan bir eserin ilk kitabıdır. Eseri meydana getiren öteki altı kitap şunlardır: 2) *Aḥkām al-muḥibbīn*, 3) *Nihāyat al-ḥikma*, 4) *Bidāyat al-maḥabba*, 5) *Hidāyat al-ma'rifa*, 6) *Fath al-abvāb*, 7) *Şarḥ al-vāşilīn* (tamamlanması 876 = 1471/1472'dedir). *Mişbāh al-arvāh* ise, sonunda bulunan (yap. 225^a) iki beyitten anlaşıldığı üzere, 19 safer 868 (3 kasım 1462)'de tamamlanmıştır. Bu eserin yazmaları için bk. Blochet, III, 309 — 312 (burada yazar 901 = 1495/1496'da ölmüş olan Fazl Allāh Camālī Dihlavī sanılmıştır) ve Storey, I, 186.

Nuruosmaniye 2590.

Meşin bir cilt içinde, 226 yaprak. 11,7 × 18 (5,7 × 10,7) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 12 satırlı, muntazam nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Yap. 1^b'de çok güzel bir serlevha vardır ki, üzerinde kitabın adı yazılıdır.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XIV. yüzyıl.

Baş : ای طالب انوار واسرار و معانی وجویای تجلیات ...
(آ ۲) ابتداء نظم

شحنه دل میل صحرا میکند ترک مستش فکر غوغا میکند ...

Burada yap. 223^b — 224^b'de Camālī o zamana kadar yazmış olduğu eserlerin adlarını vermektedir ki, bunlar şunlardır: (yazarın verdiği sıraya göre): *Mir'āt-i şafā*, *Kanz-i daḳā'ik*, *Şarḥ-i şar'ı Ahmedī*, *Rūḥ al-ḳuds*, *Tanbīh-i ḡayb*, *Maḥbūb*, *Kaşf-i arvāh*, *Maḥmūd u Ayāz*, *Miftāḥ-i fakr*, *Ma'lūmāt-i sirr*, *Ġazal*, *Mustazād*, *Ḳaşā'id*, *Tarcī'āt*, *Mizān-i ḥakā'ik*, *Mişbāh-i rūḥ* ve *Miškāt*.

احکام المحبین

جمالی

577. AḤKĀM AL-MUḤİBBĪN

CAMĀLİ

Bu eser Peygamberin hayatına dair olan *Bayān-i ḥakā'ik*'in ikinci kitabı olup, nesir ile karışık bir mesnevidir. Başka nüshaları için bundan önce (nr. 576) anılan yerlere bakınız.

Farsça Manzum — 25

Universite kütüphanesi FY 561 (= Rıza Paşa 3336).

Kahverengi meşin bir cilt içinde, 77 yaprak. 13,1 × 22 (7 × 14) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 15 satırlı açık nesta'lik yazı. Âyetler kırmızı mürekkep ile. Yap. 1^a'da daire biçiminde bir süs vardır.

Istinsah tarihi yoktur, IX./XV. yüzyıl.

Baş : بسمه قال الله تبارك وتعالى لو انزلنا ... ابتدای کتاب مصباح الارواح آیت

الله نور السموات والارض ...

(آ ۲) ابتداء نظم

مژده مژده مژده ای دلدادگان کامد آن یاری ده افتادگان

(مولد النبي)

نوری خراسانی

578. (MAVLĪD AL-NABĪ)

NŪRĪ ḤORĀSĀNĪ

Peygamberin hayatından bahseden bu eserin içinde adının ne olduğuna dair bir kayıt göze çarpmamaktadır. Nüshanın üzerinde eserin adı *Mavlūd-i Nūrīya* şeklinde kaydedilmiştir. Sonundaki bir beyit (aşağıya bk.) belki bu adın doğruluğunu teyit etmektedir. Eserin yazarı hakkında kaynaklarda hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Ancak nüshada (yaprak 1^b — 2^a) bulunan bir takrizden anlaşıldığına göre, bu eserin nüshasına Keşmir'de tesdaüf edilemiyormuş. Ḥvāca 'Abd al-Ġafūr Naqşbandī adlı biri 1274 (1857/1858)'de, zahmetler çekerek, bir nüsha temin etmiş ve bundan birçok nüshalar yazmış. Burada bahis konusu olan nüsha da 1290 h.'de aynı zat tarafından yazılmıştır. Görülüyor ki, bu takrizden eserin asıl yazarı hakkında her hangi bir bilgi çıkarmak imkânsızdır.

Asıl eserden ise, ancak şu bilgiler çıkmaktadır: 885 (1480/1481) yılında, Sultan Ya'qūb zamanında, dini kuvvetlendirmek için bir cereyan hasıl olmuş ve yazar da Peygambere dair bir kitap yazmağa karar vermiş. Bu Sultān Ya'qūb her halde Uzun Hasan'ın oğlu olup, 883 — 896 (1478 — 1490) yıllarında hüküm sürmüş olan Sultān Ya'qūb olmalıdır. Yazar bulduğunu söylediği, fakat adını vermediği mensur bir *Mavlid* (nüshada *Mavlūd* yazılmıştır) kitabını nazma çekmiş ve bu suretle meydana getirdiği eserini, sonunda bulunan bir beyte göre, 15 şaban 887 (30 ağustos 1482)'de tamamlamıştır.

Universite kütüphanesi FY 1236.

Yeni tarzda kırmızı meşin bir cilt içinde, 223 yaprak. 18,5 × 32,2 (11,8 × 23,9) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yaldız cetveller içinde, 4 sütun halinde, 25 satırlı, muahhar doğu nesta'liki yazı; söz başları kırmızı. Yaprak 1^a, 3^b ve 290'da güzel birer serlevha vardır.

Istinsah kaydı yoktur. Başta yap. 1^a — 2^a'da bulunan ve özeti yukarıda verilen takrizden eserin 1290 h.'de istinsah edildiği anlaşılıyor.

Baş : ... نام علامی که علم لوح ازوست
 بزبان دارم که جان را روح ازوست ...
 (۶ ب) در سنین هشتصد و هشاد و پنج ...
 زانکه عهد شاه دین به مقرب بود
 کار عالم جمله خوبا خوب بود ...

Yaprak 9^a — 10^a mensur olarak fihrist.

Eser yaprak 288^a'da son bulur ve yazılış tarihi şöyle gösterilir :

فصل در ختم کتاب و تاریخ تمام شدن کتاب
 بس نشاندستم من آشفته حال
 گلبن توحید در باغ خیال ...
 (۲۸۸ ب) حمد لله کردم خیر الانام
 شد همی مولود نوریه تمام
 ماه شعبان نیم شب ليله البراة
 بد که جام یافت از محنت نجات
 رفته بود از هجرت صدر کبار
 هشتصد و هشتاد و هفت ای مرد کار ...

Asıl eser, yani *Mavlūd-i Nūrīya* yap. 289^b'de tamamıyla sona ererse de, bunun hemen arkasından Peygambere salavat, Peygamberin mucizeleri ile iki kısa parça (yap. 290^a — 320^a) ve bir na't (yap. 320^a — 323^a) gelmektedir.

دیوان

579. DĪVĀN

طوسی

ṬŪSĪ

‘Abd Allāh (bk. Blochet, III, 266) Ṭūsī IX./XV. yüzyılın ikinci yarısında şöhret kazanmış olan şairlerdendir. İran edebiyatında aynı devrede yaşamış ve Ṭūsī nisbesini taşıyan bir başka şair (Ḥvāca Mansūr Karaboka-i Ṭūsī, bk. Davlatşāh, s. 454 — 456) daha varsa da, burada bahis konusu olan *Dīvān*'da bulunan bir şiir (aşağıya bk.) Davlatşāh tarafından ‘Abd Allāh Ṭūsī'nin şiirleri arasında anılmaktadır. Şu halde bu *Dīvān* ‘Abd Allāh Ṭūsī'ye aittir.

580. AYNĪ ESER

Universite kütüphanesi FY 153.

Meşin bir cilt içinde, 77 yaprak. 10,5 × 16,4 (6,5 × 10,5) cm. eb'asında, kitabın yarısında fazlaca rutubet eseri vardır. 12 satırlı, işlek ve güzelce nesta'lik yazı. Baştan iki yaprak çok yıpranmış.

Istinsah kaydı: ... تمت الديوان Tarih yoktur, IX. – X. / XV. – XVI. yüzyıl.

Baş : ای داده نور ...

Gazeller kafiyele göre tertip edilmiş olup, yaprak 75^a'ya kadar devam ediyor. Bundan sonra kıt'alar gelir ki, birkaçı şunlardır (yap. 75^a):

منم امروز فی المثل چو کمال که غزل بد نمی توانم گفت
گر نکویم قصید عیبی نیست من خوش آمد نمی توانم گفت

Bk. Davlatşāh, s. 457, str. 9 — 10.

Yaprak 76^b:

آذری شیخ روزگار که او ره هندوستان نکو رفتست
لیکن از روی شاعری سخنش بزمنی صیه فرو رفتست

دیوان

581. DĪVĀN

خواجه مسعود

ḤVĀCA MAS'ŪD

Burada çok yeni bir nüshası tavsif edilen Ḥvāca Mas'ūd *Haft İklim* 'de (II, 502) gösterilen Ḥvāca Rukn al-Dīn Mas'ūd Ḳummī olabilir. Bu şair Ḳum şehrinin ileri gelenlerinden idi. *Dīvān*'ın tam olan bir nüshasındaki (bk. Blochet, III, 267) kasidelerine göre, ilk önce Bayındırlılardan (Akkoyunlulardan) Uzun Hasan'ın (871 — 882 = 1453 — 1478) hizmetinde bulunmuştur. Sonra, olgun bir san'atkâr olarak, Horasan'a gelmiş ve Herat şehrinde ölürek, bu şehirde toprağa verilmiştir. Kaynaklar, ölüm tarihi olarak, 890 (1485) yılını vermektedir. Ali Şîr Nevâ'î'nin bildirdiğine göre (bk. *Macālis al-nafā'is*, s. 38 — 39) *Munāzara-i tîğ u kalam*'inden başka *Yūsuf u Zulayhā* ve bir de *Munāzara-i şams u kamar* adlı eserleri vardır. Bundan başka Sultān-i Şāhib-ķirān (öteki tercüme göre, s. 212: Sultān Ḥusayn Mīrzā) onu kendi tarihini yazmağa memur

mayan, fakat iki oğlu Elvend (903 — 910 = 1497 — 1504) ile Muḥammedî Mīrzā kısa zamanlar için de olsa, müstakil olarak hüküm sürmüş bulunan Yūsuf olmalıdır.

Maḥzan-i ma'nī'nin konusu kılınç ile kalem arasında bir üstünlük münakaşasıdır. Bu konu burada uzun bir roman haline getirilmiştir. Eser kılınç ile kalemin yaptıkları barış ile sona erer. Eserin başka bir nüshası için bk. *Topkapı Sarayı*, s. 323.

Universite kütüphanesi FY 1146 (= Halis Ef. 4743).

Koyu vişne rengi meşin bir cilt içinde, 66 yaprak. 10,2 × 16,7 (5,7 × 10,4) cm. eb'adında, mavi ve kırmızı cetvel içinde. 12 satırlı, güzel bir ta'lik yazı, söz başları solgun, kırmızı gibi bir mürekkeple.

İstinsah kaydı (yap. 66^a): 972 h.

Baş : قلم چون بتیغ زبان راز گفت حقیقت بنام خدا باز گفت ...

Eserde münâcat, na't ve mirac kasidelerinden sonra, şah ve şehzade... Abu'l-Naşr Yūsuf Bahadır Han'ın övgüsü (yap. 8^b v.d.) gelir; felekten şikâyet bölümünden sonra, yap. 12^b'de asıl eser başlar.

583. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 5001/5. Yaprak 254^b — 256^b.

4 sütun halinde, genel olarak, 16 satırlı, adi nesta'lik yazı, XII. h. yüzyıl.

Nüsha için bk. nr. 803.

(مثنوی)

علی بن حیدر القاسمی

584. MAŞNAVĪ

'ALĪ B. HAYDAR AL-QĀSĪMĪ

Mesnevi şeklindeki küçük bir manzumenin yazarı olan 'Alī b. Ḥaydar al-Qāsimī, 896 — 902 (1491 — 1497) yılları arasında, hepsi tasavvufî eserlerden meydana gelmiş olan 4 büyük ciltlik bir derginin toplayıcısıdır (Üniversite kütüphanesi FY 472 — 475, bk. burada nr. 515). Böylece tasavvufa karşı büyük bir ilgisi olduğu anlaşılan bu şahıs hakkında kaynaklarda her hangi bir bilgiye tesadüf olunamıyor.

Al-Ķāsimī'nin kendi el yazısı ile yazdığı burada bahis konusu olan bu küçük mesnevisinde açık bir varlık birliği görüşü ile dosttan ayrılmamanın acıları anlatılmıştır. Buna özel bir ad verildiğine dair nüshada her hangi bir kayıt yoktur.

Üniversite kütüphanesi FY 472/12. Yaprak 84^a — 86^a.

19 satırlı, güzel nesta'lik yazı ile, 898 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 515.

Baş :	اندوه و مصایب دمام ...	گر جمله بلاء و درد عالم
	کز دوست بود جدا فتاده	این جمله ازان بود زیاده
	در دار وجود هیچ دیار	آن که نیست غیر او یار
Son :	نی دست ونه پانه چشم نی گوش	بر خاک سبه نشست مدهوش

کلیات

جامی

585. KULLĪYĀT

CĀMĪ

İran edebiyatının son büyük ve çok eser vermiş şair, edip, sūfî ve bilgini olan Mavlānā Nūr al-Dīn 'Abd al-Raḥmān b. Nizām al-Dīn Aḥmed b. Şams al-Dīn Muḥammed al-Cāmī, aslında, İsfahanlı bir aileden gelmektedir. Babası Nizām al-Dīn Aḥmed buradan Cām vilayetinin Har-cird kasabasına göçmüş, Cāmī 22 şaban 817 (8 kasım 1414)'de burada doğmuştur. Cāmī nisbesini ve mahlasını doğduğu kasabanın bağlı olduğu Cām şehrinden almıştır. Cāmī, buradan Herat'a gitmiş olan babasının yanında, Herat'ta Nizāmiye medresesinde okudu; Ulug Bey zamanında Semerkand'e gidip, burada Bursalı Ḳāzî-zāda-i Rūmî'den, daha sonra, Herat'ta 'Alī Kuşci'den riyaziye de okumuştur. Böylece devrinin bütün ilimlerini öğrenen Cāmī, bir aşk macerası sonunda, kendini tasavvufa vermiş, Herat'ta nakşbendî tarikati şeyhi Sa'd al-Dīn Kāşgari'ye intisap etmiş ve bu şeyhin kızı ile evlenmiştir. Cāmī 1465'te yeniden Semerkand'e gitmiş ve burada sultan Ḥusayn-i Baykara (ölümü 912=1507), Ali Şîr Nevâ'î gibi hükümdar ve beyler ile dost oldu. Fakat bundan sonra, Otrar (Fārāb) ve Taşkent'te de bir müddet kaldı. Tasavvuf yolundaki bu çalışmaları onun bir şeyh olmasını gerektirebilirdi. Fakat o, kendini tamamiyle eserlerine vermek için ve bir de kendinde başkalarını irşat etmek salahiyetini görmesine mani olan alçak gönüllülüğü sebebi ile, üzerine böyle bir görev almadı.

Bu sıralara kadar yazdığı eserler ile şöhret ve itibarı çok artmış ve bütün islâm alemine yayılmış olan Câmî 877 (1473)'de hacca gitti; yolunda bulunan devletlerin başkanları tarafından son derecede hürmet gördü. Hatta Osmanlı hükümdarı Fatih, Câmî Halep'te iken, hediyeler göndererek, onu davet etmiş ise de, elçisi bu şehre vardığı zaman, o Diyarbakır'a geçmişti. Câmî hac dönüşünde, Husayn-i Baykara'nın kendisi için yaptırmış olduğu medresede dersler vermeğe başladı. Bu sırada Husayn-i Baykara ile Ali Şîr Nevâ'î, Câmî'nin eserlerini yazdırmak için, hattatlar görevlendirmişler, meşhur Bihzād ve Kāsım 'Alî gibi resamlara (minyatörcülere) da bunları süsletmişlerdir. Fatih'in oğlu II. Bayezid de bu sanatkâra karşı yakın ilgi duymuş, birbirlerine mektuplar göndermişlerdir (Câmî'nin bizzat kendi eli ile yazdığı ve *Munşa'ât*'inde bulunan manzum bir mektup ile bu hükümdara gönderdiği *Silsilat al-zahab*'inin nüshası — 876 h. tarihlidir — Aşir Ef. II. kütüphanesinde, nr. 159'da bulunmaktadır). Böylece bütün islâm aleminde büyük bir saygı toplayan Câmî, hayatının son günlerine kadar, öğretim ile uğraşmış, kısa bir hastalıktan sonra, 18 muharrem 898 (9 kasım 1492)'de ölmüştür. Bk. *İslâm Ansiklopedisi*, 1945, III, 15 — 18 (Zeki Velidi Togan tarafından yazılmış olan Câmî — hayatı — maddesi); bundan başka bk. 'A. Aşgar Hikmat, *Câmî*, Tahran, 1320 ş.; bunun türkçe tercümesi M. Nuri Gençosman, İstanbul, 1949 (*İran klasikleri için yardımcı eserler*, I); *Az Sa'dî tā Câmî*, s. 745 — 792; Storey, I, 186 — 187 (*Şavāhid al-nubuwa*), 954 — 959 (*Nafaḥāt*); Dīrāsta Hāşim Rażî, *Dīvān-i kāmīl-i Cāmī*, Tahran, 1341 (1963), önsöz, s. 9 — 302.

Câmî'nin şiir, edebiyat nazariyesi, tasavvuf, tefsir, hadîs, muammâ, Arapça nahiv gibi çok çeşitli bilim dallarına dair olan ve hemen her kütüphanede nüshalarına tesadüf olunan önemli sayıdaki eserlerinin bir kısmı çok defa basılmış ve başka dillere çevrilmiştir. Aşağıda bunların hepsini göstermeğe imkân yoktur. Bunlar için bk. *İslâm Ansiklopedisi*, 1945, III, 18 — 21 (H. Ritter tarafından yazılmış olan Câmî'nin eserleri). Bunlardan bizzat Câmî tarafından yazılmış olan nüshalara (bk. *IA*, III, 20^b) şunları eklemek lazımdır: *Taşkent*, III, 173 (nr. 1152, içindekiler gösterilmemiş olan bir *Kulliyât*, galiba Leningrad nüshasının aynı), 174 (nr. 1153, bir *Haft avrang* nüshası); *Topkapı Sarayı* s. 234 (nr. 678, 877 — 895 h. yılları arasında bizzat Câmî tarafından yazılmış bir *Kulliyât* nüshası) ve 235 — 260 (sanat tarihi bakımından çok değerli nüshalar); Esad Ef. 1525 (s. 46).

Nuruosmaniye 4171.

Basma şemseli, kenarbentli, iç tarafı oymalı meşin bir cilt içinde, 803 yaprak. 25,1 × 35,6 (18,4 × 26,5) cm. eb'adında; mavi, siyah, yaldız

çetvel içinde, ortada 23 satırlı, kenarda 48 satırlı, ortada nesih, kenarda ta'lik yazı ile. Söz başları mavi, kırmızı ve yaldız; her kitabın başında bir serlevha. Yaprak 1^b'de daire biçiminde bir süs vardır, içinde şunlar yazılıdır:

لرسم خزانه الكتب ... شاهزاده اسلام ... سلطان احمد بن سلطان ابوالغازی ... بايزيد
بن ... سلطان محمد ...

Yukarıki kayıttan anlaşılmaktadır ki, bu nüsha II. Bayezid'in oğlu Yavuz Sultan Selim'in kardeşi şehzade Ahmed'in (ölümü 919 = 1513) kütüphanesi için hazırlanmış olan bir *Kulliyāt* nüshasıdır.

Yap. 2^a'da yine daire biçiminde bir süs vardır ki, *Kulliyāt*'ta bulunan eserlerin isimlerini ihtiva eder.

İstinsah kaydı yerlerinde gösterilecektir (898 h.).

İçindekiler:

Ortada:

1) Yaprak 2^b — 154^b. شواهد النبوة *Şavāhid al-nubuwa*.

Tam adı *Şavāhid al-nubuwa li taḳviyat yaḳīn ahl al-ḫutuvva* olan bu Farsça mensur eser Peygamberin doğmasından önce, doğduğu zaman, hayatında ve ölümünden sonra peygamberliğini isbat eden delilleri gösteren bir eserdir. Bir önsöz, 7 bölüm (*rukḅ*) ve bir bitiş (*ḫātima*) kısımlarından meydana gelmiştir. 885 (1480)'te yazılmıştır.

Başka yazma nüshaları, basmaları v.b. için bk. Storey, I, 186 — 187 ve yukarıda gösterilen yerler.

Baş : الحمد لله الذي ارسل مبشرين .. اما بعد نموده می آید که نخستین رکن از ارکان
اسلام اقرار بکلمه شهادت است ...

2) Yaprak 154^a — 155^a. شرح حدیث ابی ذر العقیلی *Şarḫ-i ḫadīṣ-i Abī Zarr al-ʿUḳaylī*.

Adı nüshada, yanlış olarak, *Şarḫ-i rubāʿiyāt* yazılmıştır. Bu küçük mensur risâle tanınmış sahabeden Abū Zarr al-ʿUḳaylī'nin «yaratıkları yaratmadan önce Rabbimiz nerede idi?» sorusuna karşı Peygamberin verdiği cevabın («altında ve üstünde hava bulunmayan yüksek ve beyaz bir bulut — *ʿamā* — içinde idi») şerhidir. Bk. bir de *Bankipore*, II, 61 (nr. 13).

Baş : ای پاک زحیز ومبرا ز مکان خالی ز تونی درون ویرون جهان ...

3) 155^a — 218^b. کتاب نقش فصوص *Kitāb-i Naḳṣ-i Fuṣūṣ*.

Tam adı *Naḳd al-nuṣūṣ fī şarḫ Naḳṣ al-Fuṣūṣ* olan ve burada olduğu gibi yalnızca *Naḳṣ-i Fuṣūṣ* da denilen bu eser Cāmī'nin etkisinde çok

kaldığı tanınmış sûfi Muhyi 'l-Dîn Ibn al-'Arabî (ölümü 638 = 1240)'nin kendi *Fuṣūṣ al-ḥikām* adlı eserinden yaptığı ve *Naḳṣ al-Fuṣūṣ* adını verdiği özet mahiyetindeki kitabının şerhidir. Bk. bir de *IO*, nr. 1357/10.

Baş : الحمد لله الذى جعل صفائح قلوب ذوى الهمم قابلة لتقش فصوص الحكم...
سپاس بن قیاس نثار حضرت خداوندی ...

İstinsah kaydı (yap. 218^b): Şayḫ Uvays al-Murğābī, 898 h.]

4) Yaprak 219^a — 246^a. *Kitāb Manāsik al-ḥacc* (= *IO*, nr. 1357/3).

Hac sırasında yapılması gereken manasik hakkında bir eser olup, Cāmī bu eseri 877 (1474)'de, hacca giderken, Bağdad'da kaldığı kısa zaman içinde yazmıştır. Eser 7 bölüme (*faṣl*) ayrılmış olup, sonuncusu Arapçadır. Krş. *IO*, nr. 1357/3; *Bankipore*, II, 52 (nr. XIII).

Baş : الحمد لله الذى جعل الكعبة البيت الحرام مثابة للناس... اما بعد اين ورق چند
است در بيان مناسك حج وعمره ...

5) Yaprak 246^a — 248^a. *Risāla-i kāfiya*.
Farsça şiir kafiyelerine dair bir eserdir. Krş. *Bankipore*, II, 48.

Baş : بسمه بعد از نین بموزون ترین کلامی که قافیه سنجان ...

Sonunda : «Cāmī'nin — Tanrı ona selâmet versin ve onu baki kılsın! — bu risâlesinin yazılması bitti») diye bir kayıt vardır ki, bu da nüshanın Cāmī henüz hayatta iken yazıldığını gösterir.

6) Yaprak 248^a — 252^b. *Kitāb-i şarf*.

Daha çok *Risāla-i şarf* adı ile görülen küçük bir eser olup, Arapçanın sarfını (şekil bilgisini) Farsça olarak açıklar. Krş. *IO*, nr. 1357/21; *Bankipore*, II, 63 (nr. XVIII).

Baş : بسمه صرف اللسان نحو ثناءه اولی ...

Ferağ kaydı: Yūsuf b. Mūsā Samarḳandī, receb sonu, 901 h. (aynen böyle).

7) Yaprak 253^b — 496^b. *Nafaḥāt al-uns*.

Tam adı *Nafaḥāt al-uns min ḥazarāt al-ḳuds* olan bu eser 'Abd al-Raḥmān al-Sulamī (ölümü 412=1021, bk. *GAL*, I, 218 — 219)'nin *Taḳāṭ al-şūfiya*'sinden 'Abd Allāh al-Anşārī al-Haravī (ölümü 481=1088,

bk. *GAL*², I, 557 — 558)'nin genişleterek, Herat lehçesine yaptığı tercümenin yine genişletilerek ve yazarın zamanına kadar yetişmiş olan sûfîlerin hal tercümeleri eklenilerek, Cāmī tarafından asıl Farsçaya tercümesidir. 567 sûfînin hal tercümesini ihtiva eder. Eser Ali Şîr Nevâ'î (ölümü 906 = 1500)'nin isteği üzerine, 883 (1478/1479)'te tamamlanmıştır. Basmaları, tercümeleri, hülâsaları v.b. için bk. Storey, I, 956 — 959. Bunun *Nafahât tercümesi* kısaltılması ile burada çok istifade edilmiş olan Lāmi'î'nin Türkçeye eklemeli tercümesi için ileriye bakınız.

Baş : الحمد لله الذي جعل مرآة قلوب اوليائه ... ميگوید پای شکسته ...

8) Yaprak 497^b — 526^a. کتاب منشآت *Kitāb-i Munşa'āt*.

Cāmī'nin türlü vesileler ile yazmış olduğu mektupları bir araya toplayan bir eserdir. Buna yalnızca *Munşa'āt* da denilir. Krş. *IO*, nr. 1387; *Bankipore*, II, 50.

Baş : بعد از انشاء صحائف ثنا وعمدت لله الذي ازل على عبده الكتاب ...

(Yap. 125^a'da Fâtih'e yazılmış manzum mektup).

9) Yaprak 527^b — 560^a. بهارستان *Bahāristān*.

Bahāristān Cāmī'nin mensur, manzum karışık olarak, ahlakî hikâye ve fıkraları ihtiva eden bir eseri olup, oğlu Ziyā' al-Dîn Yūsuf'a Sa'dî'nin *Gulistān*'ını okuturken, benzer bir kitap yazmağa karar vermesi üzerine, meydana getirilmiştir. Eser Sultan Husayn-i Baykara'ya ithaf edilmiştir ve 892 (1487)'de tamamlanmıştır. Esere *Ravzat al-aḥyār va tuḥfat al-abrār* adı da verilmiştir. Yazmaları, basmaları v.b. için krş. *IO*, nr. 1383; *Bankipore*, II, 48 — 49.

Baş : جو مرغ امر ذی بالی ز آواز نه از نیروی حد آید به پرواز ...

10) Yaprak 561^b — 581^a. شرح مہیبہ خمریہ فارسیہ *Şarḥ-i Mīmīya-i ḥamrīya-i Fāriżīya*.

Nüshada adı yanlış olarak *Kitāb-i Mīmīya-i ḥamrīya* şeklinde kayıtlı olan bu eserin adına bir de *Şarḥ-i Kaşīda-i mīmīya-i ḥamrīya* ve yalnızca *Lavāmi'* şeklinde de tesadüf olunur. Eser büyük sûfî İbn al-Fāriż'in (ölümü 632 = 1235, bk. *GAL*², I, 305 — 306), «Şarap kasidesi» (*al-Kaşīdat al-ḥamrīya*) denilen *m* kafiye tasavvufî kasidesinin şerhidir. Safer 875 (ağustos 1470)'te yazılmıştır. Krş. *IO*, nr. 1375/15; *Bankipore*, II, 57 — 58.

Baş : سبحانه من جميل ليس لوجهه نقاب الا النور ... رباعیه

ای گشته نهان ز غایت پیدائی عین هم، عالی ز بس یکتائی

11) Yaprak 581^b — 582^b. رسالة في الوجود *Risāla fi'l-vucūd*.

Risāla-i vucūdīya ve *Risāla-i vacīza dar taḥkīk u isbāt-i vācib al-vucūd* adları da verilen bu eser varlığın mahiyeti ve Tanrı varlığının isbatı için yazılmıştır. Krş. *IO*, nr. 1357/5; *Bankipore*, II, 62 (nr. XVI).

Baş : الوجود ای ما بانضمامه الی الماهیات یترتب علیها آثارها ...

İstinsah kaydı: Şevval ortaları, 898 h.

12) Yaprak 582^b — 584^a. رسالة في ذکر *Risāla fī zikr*.

Risāla dar şarā'it-i zikr, *Risāla dar murākaba va abvāb-i zikr*, *Risāla-i tarīk-i tavaccuh-i ḥ'ācahā* ve *Dar tarīk-i naḫşbandīya* adları ile de tesadūf edilen bu risāle naḫşbendī tarikati esaslarına göre zikirten ve kulun bununla Allaha yönelmesinden bahseder. Krş. *IO*, nr. 1357/7; *Bankipore*, II, 61 — 62.

Baş : سر رشته دولت ای برادر بکف آر ...

13) Yaprak 584^a — 585^b. ترجمة حدیث اربعین *Tarcuma-i ḥadīş-i arba'in*.

Yalnızca *Çihil ḥadīş* veya *Ḥadīş-i arba'in* de denilen bu risālede Cāmī seçme 40 hadisi manzum olarak Farsçaya çevirmiştir ve nevinin en iyi eserlerinden biri sayılır. Eser 886 (1481)'da yazılmıştır. Bk. *IO*, nr. 1357/2; *Bankipore*, II, 52 (nr. 2); A. Karahan, *İslâm-Türk edebiyatında kırk hadis, toplama, tercüme ve şerhleri*, İstanbul, 1954 (*İstanbul Üniversitesi Yayınları*, nr. 587), s. 100 — 106; aynı yazar, *Cāmī'nin Arba'in'i ve Türkçe tercümeleri*, İstanbul, 1952.

Baş : صحیحترین حدیثی که راویان مجالس دین ...

14) Yaprak 585^b — 586^a. Şarḥ-i ḥadīş-i Abī Zarr al-'Uḫaylī.

Burada nr. 2'de geçen risālenin aynıdır, herhalde yanlışlıkla ikinci defa bu *Kulliyāt*'a konulmuştur.

Baş: Aynı.

15) Yaprak 586^a — 588^a. شرح بیتین مثنوی *Şarḥ-i baytān-i Maşnavī*.

Mavlānā'nın *Maşnavī*'sinin ilk iki beytinin mensur ve manzum olarak şerhidir. Krş. *IO*, nr. 1357/13; *Bankipore*, II, 59 — 60.

Baş : عشق جز نای و ما جز نی نیم
وی دی بی ما و ما بی وی نیم ...
این سطرى چنداست بعضى منشور و بعضى منظوم ...

16) Yaprak 588^a — 589^a. شرح بیت خسرو دهلوی *Şarḥ-i bayt-i Ḥusrau-i Dihlavī*.

Adından anlaşılacağı üzere, Amîr Husrav-i Dihlavî'nin (bk. burada nr. 383) bir beytinin şerhinden ibarettir. O beyit te şudur :

ز دریای شهادت چون نهنگ لا بر آرد سر
نیم فرض گردد لوح را در وقت طوفانش

Krş. *IO*, nr. 1357/19; *Bankipore*, II, 60.

Baş : یا من لا رب غیره. ولا اله سواه ...

17) Yaprak 589^a — 592^a. سخنان خواجه پارسا *Suḥanān-i Ḥ'āca Pārsā*.

Cāmī bu eserini tanınmış nakşbendî şeyhi Ḥ'āca Pārsā'nın (ölümü 822=1419) eserlerinden, onun bazı sözlerini toplamak suretiyle meydana getirmiştir. Krş. *IO*, nr. 1357/14.

Baş : بعد از کشایش مقال بستایش ...

18) Yaprak 592^b — 620^b. شرح لمعات *Şarḥ-i Lama'āt*.

Aşî'at al-Lama'āt da denilen bu eser Faḥr al-Dīn 'Irāqî'nin (yukarıya bk. nr. 258) *Lama'āt* adlı tanınmış tasavvufî risâlesinin şerhidir. Cāmī, bu eseri Ali Şîr Nevâ'î'nin sözü üzerine, yeniden gözden geçirince, bunun cidden değerli bir tasavvuf eseri olduğunu görmüş ve bunu şerhetmiştir. Bu şerh 886 (1481) yılında tamamlanmıştır. Krş. *IO*, nr. 1357/11; *Bankipore*, II, 56.

Baş : لو لا لمعات برق نور القدم ...

19^a) Yaprak 621^b — 642^a. کتاب قصائد *Kitāb-i Kaşā'id*.

Kulliyāt'ta bundan sonra Cāmī'nin divanları gelmektedir. Bu divanların tertip ve sırası açık ise de, genel olarak, bunlar türlü türlü gösterilmiştir. Krş. *IO*, nr. 1300 ve *Bankipore*, II, 40 — 45. Divanlarının hepsinin birden tamam gibi görünen son basması şudur. *Dīvān-i kāmīl-i Cāmī* (nşr. Dīrāsta Hāşim Rażî), Tahran, 1341 ş. (şu kadar var ki, burada divanlar, birbirlerine karıştırılmıştır).

Burada bulunan kısım *Kitāb-i Kaşā'id* olup, birçok nüshalarda, bunun sonucu olarak, kataloglarda, Cāmī'nin ilk *Dīvān*'ının birinci bölümü gibi gösterilmektedir. Fakat eserin mensur önsözünden anlaşıldığı üzere, Cāmī 900 h. yılının tamamlanmasına 3 yıl kala, yani 897 (1492) yılında, Ali Şîr'in isteği üzerine, divanlarını bir tertibe sokmuş ve her birine ayrı bir ad vermiştir. Bu önsözden sonra hemen ilk *Dīvān*'ın, yani Cāmī'nin gençliğinde yazdığı şiirleri toplayan *Fātiḥat al-şabāb*'ın önsözü gelir. Bunun tamamlanması, buradaki kayda göre, 884 (1479) yılındadır.

Silsilat al-zahab Cāmī'nin mesnevi şeklinde bir eseri olup, burada ahlakî, dinî ve felsefî birçok sorular ele alınmış ve güzel küçük hikâyelerle açıklanmıştır. Eser 3 *daftar*'e, yani kitaba bölünmüş olup, burada, galiba yanlışlık ile, üçüncü *daftar* en başa getirilmiştir. Bu bölümde hükümdar ve doktorlar hakkında hikâyeler ve fıkralar vardır. Cāmī eserin bitiş bölümünde, bunu aralarında yıllar ve aylar tutan mesafe olmasına rağmen, kendisini hatırlayan bir hükümdara, yani Osmanlı hükümdarı Bayezid II.'ye ithaf etmektedir. Eserin hepsi 890 (1485) yılında tamamlanmıştır. Bk. *IO*, nr. 1300/9; *Bankipore*, II, 34 — 35.

Baş : دفتر سیم سلسله الذهب در محدث معدلت شماری ...
بعد حمد حق و درود نبی نیست پوشیده بر زکی و غبی ...

24) Yaprak. 51^b — 135^a. *Silsilat al-zahab I*.
Bu bölümde Cāmī özellikle, sünnî akide ve inanışları anlatmaktadır.

Baş : لله الحمد قبل كل كلام
بصفات الجلال والاكرام ...

25) Yaprak 135^b — 169^b. *Silsilat al-zahab II*.
Eserin bu bölümünde Cāmī gerçek ve mecazî aşktan bahseder.

Baş : بشنو ای گوش بر فسانه عشق
از صریر قلم ترانه عشق ...

26^a) Yaprak 169^b. *Dībāḥa-i Ḥamsa*.
Bundan sonra Cāmī'nin ayrıca nüshalarına sık sık rastlanan *Ḥamsa*'si gelmektedir. Burada bulunan kısım, aşağıda sırası ile gelen ve *Ḥamsa*'yi teşkil eden beş eserin önsözüdür.

Baş : قبله همت خدای شناس
هست بر نعمت خدای سپاس ...
اما بعد این پنج گنج ...

26) Yaprak 169^b — 207^a. *Tuḥfat al-aḥrār*.

Bu eser Cāmī'nin *Ḥamsa*'sinin birinci kitabı olup, Nizāmī'nin *Maḥzan al-asrār*'ı ile Ḥusrav Dihlavī'nin *Maḥla' al-anvār*'ına karşılık olarak yazılmıştır. Eser, 20 bölüme (*maqāla*) ayrılmış olarak, ahlakî ve dinî öğütleri ihtiva eder; 886 (1481)'da yazılmıştır. Bk. *IO*, nr. 1300/4; *Bankipore*, II, 36.

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم
هست صلاى سر خوان كريم ..

27) Yaprak 207^a — 279^b. سبعة الأبرار *Subḥat al-abrār*.

Bu eser de *Tuḥfat al-aḥrār* ile benzer konulardadır ve Sultān Mīrzā Ḥusayn-i Baykara'ya ithaf edilmiştir. Bk. *IO*, nr. 1300/5; *Bankipore*, II, 37.

Baş : ابتدی بسم الله الرحمن الرحيم المتوالی الاحسان ...

28) Yaprak 280^a — 365^b. یوسف وزلیخا *Yūsuf u Zulayḥā*.

Yine Sultān Ḥusayn-i Baykara'ya ithaf edilmiş olan bu eser Nizāmī'nin *Ḥusrav u Şīrīn*'i ile aynı vezinde yazılmış bir mesnevi olup, çok tanınmış Yūsuf ve Zulayḥā hikâyesini anlatır. 888 (1483) yılında tamamlanmıştır. Eserin bir tahlili için bk. Ḥayyāmpūr, *Yūsuf u Zulayḥā*, Tebriz, 1339 ş., s. 33 — 39.

Krş. *IO*, nr. 1300/6; *Bankipore*, II, 37 — 38.

Baş : الی غنچه امید بگشای کلی از روضه جاوید بنمای ...

29) Yaprak 365^b — 446^a. لیلی و مجنون *Laylī u Macnūn*.

Leyla ile Mecnun'un tanınmış hikâyelerini anlatan bir mesnevi olup, 889 (1484)'da tamamlanmıştır; sonundaki bir kayda göre, 3.860 beyit tutmaktadır. Krş. *IO*, nr. 1300/7; *Bankipore*, II, 38 — 39. Eserin geniş bir tahlili ve benzerleri ile mukayesesi için bk. A. Sırrı Levend, *Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında Leyla ve Mecnun hikâyesi*, Ankara, 1959, s. 44 — 58.

Baş : ای خاک تو تاج سر بلندان مجنون تو عقل هوشمندان

30) Yaprak 446^b — 496^a. خرد نامه اسکندری *Ḥīrad-nāma-i İskandarī*.

Nizāmī'nin *İskandar-nāma*'sinin bir naziresi olan bu eser de Sultān Mīrzā Ḥusayn-i Baykara'ya ithaf edilmiştir. Krş. *IO*, nr. 1300/8; *Bankipore*, II, 39 — 40.

Baş : الی کمال الی تراست جمال جهان پادشاهی تراست ...

31) Yaprak 496^a — 510^a. لوايح *Lavāyih*.

Varlık birliği nazariyesini biraz sadeleştirerek, 'İrākī'nin *Lama'āt*'ı gibi anlatan bir eserdir. Bk. *IO*, nr. 1357/15; *Bankipore*, II, 59; *IA*, III, 20 (nr. 39).

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم و فقتنا للتكميل والتتميم ...

Farsça Manzum — 26

32) Yaprak 510^b – 524^a. رسالة صغير در معما *Risāla-i ṣaḡīr dar mu‘ammā*.

Muntaḥab-i Hilyat al-Ḥulal de denilen bu risāle Cāmī zamanında çok moda olan ve Cāmī'nin de kapıldığı ve hakkında 4 risāle yazdığı görülen muammāya dair bir eserdir. Bk. *IO*, nr. 1379; *Bankipore*, II, 36 (nr. XIII).

Baş : تینا بذکر الله الملك العلام
ای اسم تو گنج هر طلسمی ... بدان که معما کلامیست موزون ...

33) Yaprak 524^a – 538^b. رسالة متوسط در معما *Risāla-i mutavassiḡ dar mu‘ammā*.

Bundan evvelki risale ile aynı konuda olup, orta büyüklüktedir. Krş. *Bodl.*, nr. 794/31; *Bankipore*, II, 46 (nr. XII).

Baş : بنام آنکه ذات او زاسما
بود پیدا چو اسما از معما ...

34) Yaprak 538^b – 540^b. رسالة اصغر منظوم *Risāla-i aṣḡar-i manzūm*.

Cāmī'nin muammā hakkında yazdığı risālelerin en küçüğü olup, manzumdur ve 890 (1475)'da tamamlanmıştır. Bk. *Bodl.*, nr. 794/29; *Bankipore*, II, 47.

Baş : چو از حمد و تحیت یافتی کام
بدان ای در معما طالب نام ...

35) Yaprak 540^b – 559^a. رسالة موسیقی *Risāla-i mūsīqī*.

Cāmī'nin musiki nazariyesine dair çok değerli küçük bir risālesi olup, aşağıda tavsif edilen Üniversite kütüphanesi FY 455 nüshasındaki bir kayda göre (bk. yap. 448^b), 1 receb 890 (14 temmuz 1485)'da yazılmıştır (aşağıya bk.). Bu risālenin nüshaları oldukça nadir. Krş. *Bodl.*, nr. 795/34; *Bankipore*, II, 50 – 51. Son zamanlarda, Rusçaya tercümesi ve Rusça şerhi ile birlikte, bir nüshasının faksimilesi yayınlanmıştır: 'Abd al-Raḥmān Cāmī, *Risāla-i mūsīqī. Traktat o muzike, perevod...* A. N. Boldireva, redaksi i kommentarii V. M. Belyaeva, Taşkent, 1960 (*Uzbekistan SSR Fanlar Akademiyası*).

Baş : بعد از ترنم بنغمات سپاس خداوندی که شهبه دانان مقامات بندگی ...

Nüshada şekillerin yerleri boş bırakılmıştır.

36) Yaprak 559^a – 594^a. رسالة اول در معما *Risāla-i avval dar mu‘ammā*.

Hilyat al-Ḥulal, Mu‘amā-yi kabīr, Risāla-i kubrā dar mu‘ammā da denilen bu eser Cāmī'nin muammā hakkında yazdığı en büyük risā-

ledir. Önsözden anlaşıldığı üzere, Cāmī bu eserini Şaraf al-Dīn ‘Alī Yazdī’nin *Hulal-i muṭarraṣ* adlı muammâ risâlesini (yukarıya bk., nr. 561) özetlemek suretile meydana getirmiştir. Krş. *IO*, nr. 1378; *Bankipore*, II, 45 — 46.

Baş : بسمه بد از گشایش مقال بستایش خجسته مآل ...

Nüşhanın sonunda, yazarın, yani Cāmī’nin yazısından aynen alınmış gibi görünen şu kayıt vardır :

تمام شد تسويد این بياض ... بر دست متجرع جام تلخ کامی عبد الرحمن احمد الجامی ... سنة
ست و خمسين و ثمانمائة ...

Eğer bu kayıt doğru ise — öteki nüshalarda da bulunduğu göre, doğru olmaması için bir sebep yoktur —, eserin 856 (1452) yılında tamamlanmış olması gerekir.

Nüşhada bundan sonra kenarlar boştur, buralara bir şey yazılmamıştır.

586. AYNI ESER

Nuruosmaniye 4176.

Tamir görmüş meşin bir cilt içinde, 850 yaprak. 25,7 × 35,4 (17,2 × 26,3) cm. eb’adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, ortada 25 satırlı nesih yazı, kenarda 56 satırlı nesta’lik yazı; söz başları kırmızı. Yap. 1^b’de güzelce bir başlık; öteki eserlerde başlık yoktur. Tezhibi biraz noksan kalmış bir nüsha, hiç bir yerde kitap adı yazılı değildir.

İstinsah kaydı (sonda): (‘Hācī ‘Alī b. Maḥmūd..., zilhicce başları, 900 h.)

İçindekiler :

Or t a d a :

1) Yaprak 1^b — 144^a. *Şavāhid al-nubuva* (= yukarıda, nr. 1).

İstinsah kaydı: Zilhicce sonları, 899 h.

2) Yaprak 145^b — 263^a. *Nafaḥāt al-uns* (= nr. 2).

İstinsah: receb, 899 h.

3) Yaprak 264^b — 438^a. *Nakş al-Fuṣūş* (= nr. 3).

4) Yaprak 439^b — 490^a. *Şarḥ-i Lama‘āt* (= nr. 18).

5) Yaprak 491^b — 512^a. *Şarḥ-i Kaşīda-i Mīmīya-i ḥamrīya* (= nr. 10).

6) Yaprak 512^b — 514^b. *Şarḥ-i bayt (ayn)-i Maşnavī* (= 15).

- 7) Yaprak 515^b — 516^b. *Risāla fī zikr* (= nr. 12).
 8) Yaprak 517^a — 518^a. *Şarḥ-i bayt-i Husrav-i Dihlavī* (= nr. 16).
 9) Yaprak 519^a — 527^b. شرح تائیه ابن الفارض *Şarḥ-i Tā'īya-i Ibn al-Fāriz*).

Bundan önce de (bk. bundan önceki nüsha, Nuruosmaniye 4171/10) bahis konusu olan büyük sūfî şair 'Omar İbn al-Fāriż'in *Tā'īya*'si, yani *t* kafiye tasavvufî büyük şiiri üzerine Cāmī'nin yazmış olduğu şerhtir. Bu eser *Nazm al-durar* adı ile de tanınır. Krş. *IO*, nr. 1357/17; *Bankipore*, II, 58.

Baş : پا کا خداوندی کہ صفحات کائنات ... اما بعد نموده می آید کہ ...

- 10) Yaprak 528^b — 554^b. *Şarḥ-i rubā'iyāt* (شرح رباعیات).

Cāmī'nin varlık birliğine dair kendi bazı tasavvufî rubâîleri hakkında yazmış olduğu açıklamalardır. Bk. *IO*, nr. 1357/12; *Bankipore*, II, 58 — 59.

Baş : خدا لآله هو بالحمد حقیق ... اما بعد نموده می شود کہ .. رباعی چند در اثبات وحدت وجود ... سمت اتمام گرفته بود ...

- 11) Yaprak 555^b — 558^a. *Suḥanān-i H'āca Muḥammed Pārsā* (= nr. 17).
 12) Yaprak 558^b — 560^a. *Tarcuma-i ḥadīṣ-i arba'īn* (= nr. 13).
 13) Yaprak 560^b — 594^a. *Bahāristān* (= nr. 9).
 14) Yaprak 595^b — 614^b. *Risāla-i kubrā dar mu'ammā* (= nr. 36).
 15) Yaprak 616^a — 624^b. (*Risāla-i mutavassit dar mu'ammā* = nr. 33).
 16) Yaprak 625^b — 634^a. *Risāla-i şağīr dar mu'ammā* (= nr. 32).
 17) Yaprak 634^b — 635^b. *Risāla-i aşğar dar mu'ammā* (= nr. 34).
 18) Yaprak 636^b — 637^b. *Risāla-i kāfiya* (= nr. 5).
 19) Yaprak 639^b — 649^b. رساله عروض *Risāla-i 'arūz*.

Cāmī'nin aruz ilmine dair bir risâlesidir. Krş. *IO*, nr. 1380; *Bankipore*, II, 47.

Baş : سپاس وافر قادری را کہ حرکت سریع دوایر افلاک را ...

- 20) Yaprak 649^b — 671^b. *Kitāb-i Munşā'āt* (= nr. 8).
 21^a) Yaprak 674^b — 709^a. *Dīvān-i avval, Kitāb-i Kaşā'id* (= nr. 1^a b).
 21^b) Yaprak 709^b — 850^b. *Dīvān-i avval (Fātiḥat al-şabāb)*.

Kenardakiler:

- 22) Yaprak 1^b — 148^b. *Silsilat al-zahab*, I — III (= nr. 24, 25, 23).
 23) Yaprak 149^b — 181^b. *Tuḥfat al-aḥrār* (= nr. 26).
 24) Yaprak 182^b — 238^a. *Subḥat al-abrār* (= nr. 27).
 25) Yaprak 238^b — 312^b. *Yūsuf u Zulayḥā* (= nr. 28).
 26) Yaprak 313^b — 383^a. *Laylī u Macnūn* (= nr. 29).
 27) Yaprak 384^b — 427^a. *Hirad-nāma-i Iskandarī* (= nr. 30).
 28) Yaprak (kenarda uzun bir boşluktan sonra) 674^b — 771^a. *Dīvān-i ṣānī* (= nr. 20).
 29) Yaprak 771^b — 849^b. *Dīvān-i ṣālīs* (= nr. 21).

587. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4178.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 488 yaprak. 24 × 16,3 (10 × 18,3) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, ortada 19, kenarda 36 satırlı güzel nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı ve mavi, bazan yıldızdır. Her kısmın başında güzel ve ince bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı (sonda, yap. 488^a): (‹Darviş Muhammed b. H̄vāca Aḥmed b. Mavlānā Bāyazīd›, 911 h.).

Öteki istinsah kayıtları yerlerinde gösterilecektir.

İçindekiler (ortada):

- 1) Yap. 1^b — 52^a. *Ḳaṣā'id-i Dīvān-i ūlā* (= Nuruosmaniye 4171, 19^a).
 2) Yap. 52^b — 281^a. *Dīvān-i ūlā* (= nr. 19^b).

İstinsah: Darviş Muhammed..., 22 cemâdelevvel, 911 h.

- 3) Yap. 281^b — 406^a. *Dīvān-i ṣānī* (= nr. 20).
 4) Yap. 406^b — 488^a. *Dīvān-i ṣālīs* (= nr. 21).

Kenardakiler:

- 5) Yap. 1^b — 53^a. *Tuḥfat al-aḥrār* (= nr. 26).
 6) Yap. 53^b — 142^a. *Subḥat al-abrār* (= nr. 27).

İstinsah kaydı: 3 cemâdelevvel 911 h.

- 7) Yap. 142^b — 260^a. *Yūsuf u Zulayḥā* (= nr. 28).
 8) Yap. 260^b — 371^a. *Laylī u Macnūn* (= nr. 29).

9) Yap. 371^b – 439^a. *Hırad-nāma-i İskandari* (= nr. 30).

10) Yap. 439^b – 474^a. *Salāmān u Absāl* (= nr. 22).

İstinsah : 917 h. (aynenl).

588. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 455.

Koyu kırmızı bir cilt içinde, 448 yaprak. 24,9 × 34,6 (17 × 24,7) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 31 satırlı, muntazam bir nesih. Söz başları kırmızı. Haşiyelerde bazan yazılar var. Her kısmın başında çok güzel bir serlevha, nüshada biraz rutubet eseri vardır. Kitap adları ekseriya noksandır.

İstinsah kaydı : 20. eserin sonunda gösterilecektir (915 h.).

İçindekiler :

1) Yaprak 1^b – 26^a. تفسير القرآن *Tafsîr al-Ḳur'ân*.

Bu Arapça eser, adının gösterebileceği gibi, bütün *Kur'an*'ın tefsirini içine alan bir kitap değildir. Önsözünden anlaşıldığına göre, Cāmî her zaman bir tefsir yazmağı düşünmüş, fakat buna bir fırsat bulamamış; ancak saçları ağarıp, öteki dünyaya gitmesi yaklaşıncaya, bu esere başlamıştır. Fakat yazar bunu da tamamlayamamıştır. Eser Fātiha sûresi ile Bakara sûresinin (2. sûredir) ilk 23 âyetinin tefsirini ihtiva eder. Bundan dolayı bazı nüshalarda buna yalnızca *Tafsîr Fātihat al-Ḳur'ân* denilmektedir. Bk. *GAL*, II, 207; *Suppl.*, II, 285; *IO*, nr. 1357/1; *Bankipore*, II, 51. Bu eserin Akkoyunlulardan Uzun Hasan'ın oğlu Sultan Yakub'un (883 – 896 = 1478 – 1490) kütüphanesine konulmak üzere hazırlanmış olup, üzerinde Cāmî'nin kendi el yazısı ile bir takdim şiiri ihtiva eden nüshası Ayasofya kütüphanesinde (nr. 405) bulunmaktadır. Bunun için bk. H. Ritter, *Ayasofya kütüphanesinde tefsir ilmine ait Arapça yazmalar (Türkiyat Mecmuası, 1945, VII – VIII/II, s. 66)*.

Baş : الحمد لله رب العالمين من الاولين الاقدمين .. اما بعد قدما كان يحتاج صدرى ...

2) Yaprak 27^b – 110^b. *Şavāhid al-nubuva* (= Nuruosmaniye 4171/1).

3) Yaprak 111^b – 246^a. *Nafaḫat al-uns* (= Nuruosmaniye 4171/7).

4) Yaprak 247^a – 249^b. *Ḥadīṣ-i arba'in* (= Nuruosmaniye 4171/13).

5) Yaprak 249^b – 261^a. *Şarḫ-i Mīmīya-i Fāriḫiyya*, (= Nuruosmaniye 4171/10).

6) Yaprak 261^a — 266^b. *Şarḥ-i Kaşīda-i Tā'īya-i Fāriżīya* (= Nuruosmaniye 4176/9).

7) Yaprak 266^b — 268^a. *Şarḥ-i baytayn-i Maşnavi* (= Nuruosmaniye 4171/15).

8) Yaprak 268^a — 268^b. *Şarḥ-i bayt-i Husrav-i Dahlavī* (= Nuruosmaniye 4171/16).

9) Yaprak 268^b — 269^a. *Şarḥ-i ḥadīṣ-i Abī Zarr al-^cUḳaylī* (= Nuruosmaniye 4171/2, 14).

Sonu düşmüş ve tamamlanmıştır.

10) Yaprak 270^b — 271^b. *Risāla-i zikr* (= Nuruosmaniye 4171/12).

11) Yaprak 271^b. Birincisi 7 satır, ikincisi 4 satır olan iki küçük kayıt.

Buna رسالة تهليلية *Risāla-i tahlīliya* veya رسالة لا اله الا الله *Risāla-i lā ilāha illa'llāh* adı da verilmektedir. Benzer bir nüsha için bk. *IO*, nr. 1357/20. Şu kadar var ki, burada verilen başlangıç ikinci kaydın başlangıcıdır. Belki bunların birincisi *Risāla-i lā ilāha illa'llāh*, ikincisi *Risāla-i tahlīliya*'dir. Her halde burada bulunan metinler çok kısaltılmış gibi görünmektedir.

1. 'nin başı : لا اله الا اله ابست از باغ هدايت كه ...

2. 'nin başı : من طلب البره من البارى فهو مشرك بالبارى ...

12) Yaprak 272^b — 273^a. *Tarcuma-i ba'z-i Naşr al-la'ālī*. ترجمه بعض نثر الآلى

'Alī'nin hikmetli bir takım sözlerinin toplanması ile meydana gelmiş olan ve *Naşr al-la'ālī* adı verilen derginin manzum olarak Farsçaya tercümesidir. Bir başka nüshası için bk. *Bodl.*, nr. 894/20.

Baş : هذه كلمات قدسية سومة بنثر الآلى منسوبة الى على بن ابى طالب ... حرف
الاف .. اخوك من واساك فى الشدة ترجمتها

هر كه در سختى ونگون بختى گردد از مال وجاه ياور تو ...

13) Yaprak 274^b — 283^b. *Şarḥ-i rubā'īyāt* (= Nuruosmaniye 4176/9).

14) Yaprak 284^b — 289^b. *Lavāyih* (= Nuruosmaniye 4171/31).

15) Yaprak 290^b — 298^b. *Manāsik-i ḥacc* (= Nuruosmaniye 4171/4).

16) Yaprak 299^b — 300^a. *Risālat al-vucūd* (= Nuruosmaniye 4171/11).

17) Yaprak 300^b — 302^a. *Suḥanān-i Ḥāca Muhammed Pārsā* (= Nuruosmaniye 4171/17).

18) Yaprak 302^b – 306^b. ... رسالة في تحليق مذهب الصوفية ... *Risāla fī taḥkīk mazhab al-ṣūfīya wa 'l-mutakallimīn wa 'l-ḥukamā' al-mutaḥaddimīn... fī vucūd al-vācib...*

Risāla-i durr-i fāḥir (al-Durrat al-fāḥira) veya *Risāla fī taḥkīk mazhab al-ṣūfīya* de denilen bu risāle Tanrının varlığı hakkında, Cāmī zamanına kadar, türlü düşüncüler tarafından ileri sürülen düşüncelerin incelenmesi suretiyle meydana getirilmiştir. Krş. IO, 1357/4.

19) Yaprak 307^b – 348^a. *Şarḥ-i Nakş Fuşuş al-ḥikam* (= Nuruosmaniye 4171/3).

20) Yaprak 349^b – 409^b. الفوائد الضيائية *al-Favā'id al-Ḍiyā'iya*.

Daha ziyade *Şarḥ-i Kāfiya-i naḥv* adı ile tanınan bu Arapça eser İbn al-Hācib'in (ölümü 646 = 1248/1249) *al-Kāfiya* adlı Arapça nahvine dair eserinin şerhidir. Medrese kitapları arasında adı *Şarḥ-i Mollā Cāmī*'dir. 11 ramazan 897 (6 temmuz 1492)'de tamamlanmıştır. Medrese kitabı olarak çok rağbet görmüş olan bu eserin basmaları v.b. için bk. IO, 1357/22; Bodl., nr. 894/2.

Baş : الحمد لوليه والصلوة على نبيه ... اما بعد فهذه فوائد وافية بحل مشكلات الكافية ...

İstinsah kaydı (yap. 409^b): («Maḥmūd b. Ḥasan Kātib, 6 cemādiyelevvel 915 h.»).

21) Yaprak 410^b – 422^a. *Risāla-i (avval dar) mu'ammā* (=Nuruosmaniye 4171/36).

22) Yaprak 422^b – 427^b. *Risāla-i mu'ammā (mutavassif)* (=Nuruosmaniye 4171/33).

23) Yaprak 428^b – 433^a. *Risāla-i mu'ammā (şagīr)* (=Nuruosmaniye 4171/32).

24) Yaprak 433^a – 433^b. *Risāla-i mu'ammāy-i manzūm (aşgar)* (= Nuruosmaniye 4171/34).

25) Yaprak 434^b – 439^b. *Risāla-i 'arūz* (= Nuruosmaniye 4176/19).

26) Yaprak 440^b – 441^b. *Risāla-i kāfiya* (=Nuruosmaniye 4171/ 5).

27) Yaprak 442^b – 448^b. *Risāla-i mūsīkī* (= Nuruosmaniye 4171/35).

Baş: Aynı.

Son : ... اینست بیان آنچه از اصول و فروع این فن میسر شد ... و تیسر ذلك الاتمام في غرة رجب ... سنة تسعين وثمانماية.

589. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4174.

Tamir görmüş kaba meşin bir cilt içinde, 484 yaprak. $17,1 \times 23,9$ ($10,6 \times 18,4$) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde; ortada 19, kenarda 33 — 34 satırlı, işlek ta'lik yazı. Söz başları mavi, kırmızı ve yaldız; yap. 1^a'da yaldızlı bir daire vardır ki, içinde *Kullîyât*'ta bulunan eserler gösterilmiştir. Her kısmın başında güzel bir başlık bulunmaktadır.

İstinsah kaydı: Yerlerinde gösterilecektir (921 h.)

İçindekiler (ortada):

1) Yaprak 1^b — 52^a. *Kaşâ'id-i Dîvân-i avval* (= Nuruosmaniye 4171/19^a).

2) Yaprak 53^b — 275^a. *Dîvân-i avval* (= Nuruosmaniye 4171/19^b).

İstinsah kaydı: Sultân Muḥammed Kâtib.

3) Yaprak 275^b — 405^b. *Dîvân-i sâni* (= Nuruosmaniye 4171/20).

4) Yaprak 406^a — 484^b. *Dîvân-i sâlis* (= Nuruosmaniye 4171/21).

İstinsah: Sultân Muḥammed al-Kâtib, cemâdiyelahir, 921 h.

Kenardakiler:

5) Yaprak 1^b — 56^a. *Tuḥfat al-aḥrār* (= Nuruosmaniye 4171/26).

6) Yaprak 56^b — 148^a. *Subḥat al-abrār* (= Nuruosmaniye 4171/27).

7) Yaprak 148^b — 271^b. *Yūsuf u Zulayḥā* (= Nuruosmaniye 4171/28).

8) Yaprak 272^b — 389^b. *Laylî u Macnūn* (= Nuruosmaniye 4171/29).

9) Yaprak 390^b — 462^b. *Hîrad-nāma-i* (nüshada: *Āyîna-i*) *İskandari* (= Nuruosmaniye 4171/30).

İstinsah kaydı: Sultân Muḥammed al-Kâtib, rebiülâhir, 921 h.

590. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4175.

Kısmen yeşil bez kaplı, basma şemse ve kenarbentli, içi oymalı meşin bir cilt içinde, 458 yaprak. $17,8 \times 24,5$ ($10,5 \times 18,5$) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, ortada 19, kenarda 32 satırlı ta'lik yazı. Söz başları mavi veya kırmızı. Yap. 1^a'da *Kullîyât*'ın muhteviya-

tını gösteren daire biçiminde bir süs vardır; her kısmın başında güzel bir başlık. Yap. 103^b ve 236^a'da birer minyatür vardır.

İstinsah kaydı (yap. 458^a): 20 zilhicce 930 h.

İçindekiler (ortada):

1) Yaprak 1^b – 47^a. *Kaşâ'id-i Divân-i ulâ* (= Nuruosmaniye 4171/19^a).

2) Yaprak 47^b – 269^b. *Divân-i ulâ* (= Nuruosmaniye 4171/19^b).

Sonu noksan.

3) Yaprak 270^a – 379^b. *Divân-i sâni* (= Nuruosmaniye 4171/20).

Başı yarım sayfa kadar noksan, sonu da biraz noksandır; nakışlı, süslü varaklar alınmıştır.

4) Yaprak 380^b – 458^b. *Divân-i sâlis* (= Nuruosmaniye 4171/21).

Kenarda:

5) Yaprak 1^b – 53^b. *Tuḥfat al-aḥrār* (= Nuruosmaniye 4171/26).

6) Yaprak 54^b – 153^b. *Subḥat al-abrār* (= Nuruosmaniye 4171/27).

7) Yaprak 154^b – 275^b. *Yūsuf u Zulayḥā* (= Nuruosmaniye 4171/28).

8) Yaprak 276^b – 379^b. *Laylî u Macnūn* (= Nuruosmaniye 4171/29).

Sondan yarım sayfa kadar noksandır.

9) Yaprak 380^b – 453^a. *İskandar-nāma* (= Nuruosmaniye 4171/30).

Bu nüsha aslında 493 yaprak iken, şimdi 458 yaprak olduğuna göre, yukarıda işaret edilmemiş olan yerlerde de atlamalar bulunması icap eder.

591. AYNI ESER

Nuruosmaniye 3777.

Açık kahverengi meşin bir cilt içinde, 479 yaprak. 24,4 × 36,1 (14,8 × 25,8) cm. eb'adında; şiirler 4 sütun halinde, mavi, siyah, yaldız ve yeşil cetvel içinde, 27 satırlı; güzel, bazan mühmel nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı, yap. 1^b – 2^a çok güzel tezhipli ve nakışlı; her kısmın başında güzelce birer serlevha vardır.

İstinsah tarihleri (980 h.) yerlerinde gösterilecektir.

İçindekiler:

1^a) Yaprak 1^b – 3^a. *Hamsa*'nin önsözü (= Nuruosmaniye 4171/26^a).

Baş :

قبلة همت خدای شناس ...

- b) Yaprak 3^b – 20^a. *Tuḥfat al-aḥrār* (= Nuruosmaniye 4171/26).
- 2) Yaprak 21^b – 51^b. *Subḥat al-abrār* (= Nuruosmaniye 4171/27).
- 3) Yaprak 52^b – 92^a. *Yūsuf u Zulayḥā* (= Nuruosmaniye 4171/28).
- 4) Yaprak 93^b – 130^b. *Laylī u Macnūn* (= Nuruosmaniye 4171/29).
- 5) Yaprak 131^b – 154^a. *Hirad-nāma-i İskandari* (= Nuruosmaniye 4171/30).
- 6) Yaprak 155^b – 167^a. *Salāmān u Absāl* (= Nuruosmaniye 4171/22).
- 7) Yaprak 168^b – 208^a. *Silsilat al-zahab I* (= Nuruosmaniye 4171/24).
- 8) Yaprak 208^b – 224^b. *Silsilat al-zahab II* (= Nuruosmaniye 4171/25).
- 9) Yaprak 225^b – 237^b. *Silsilat al-zahab III* (= Nuruosmaniye 4171/23).
- 10) Yaprak 238^a – 257^b. *Dīvān-i avval* (*Ḳoṣā'id* kısmı) (= Nuruosmaniye 4171/19^a).
- 11) Yaprak 258^b – 321^b. *Dīvān I* (= Nuruosmaniye 4171/19^b).
- 12) Yaprak 322^b – 361^a. *Dīvān II* (= Nuruosmaniye 4171/20).
- 13) Yaprak 362^b – 386^b. *Dīvān III* (= Nuruosmaniye 4171/21).
- 14) Yaprak 387^b – 395^a. *Risāla-i mūsikī* (= Nuruosmaniye 4171/35).
- 15) Yaprak 396^a – 397^a. *Risāla-i kāfiya* (= Nuruosmaniye 4171/5).
- 16) Yaprak 398^b – 404^b. *Risāla-i mu'ammā* (*Muntaḥab-i Hilya-i Hulal* = Nuruosmaniye 4171/32).
- Baş : ای اسم تو گنج هر طلسمی ...
- 17) Yaprak 405^a – 410^b. *Risāla-i 'arūz* (= Nuruosmaniye 4176/4).
- 18) Yaprak 411^b – 419^a. *Risāla-i mu'ammā* (= *Risala-i mutavassit dar mu'ammā* = Nuruosmaniye 4171/33).
- 19) Yaprak 419^b – 432^a. *Risāla-i mu'ammā* (= *risāla-i kubrā dar mu'ammā*) (= Nuruosmaniye 4171/31).
- 20) Yaprak 433^b – 455^b. *Bahāristān* (= Nuruosmaniye 4171/9).
- 21) Yaprak 456^b – 479^a. *Munṣa'āt* (= Nuruosmaniye 4171/8).

592. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4177.

Yeşil bez kaplanmış bir cilt içinde, 442 yaprak. 23,6 × 34,2 (14,3 × 22,2) cm. eb'adında; mavi, siyah, yaldız, kırmızı ve yeşil cetvel içinde,

şairler 4 sütun halinde, 26 satırlı, çok güzel nesih yazı. Söz başları kırmızı; her eserin başında son derecede güzel bir serlevha bulunmaktadır. Yap. 1^b — 2^a tezhipli, ortada bulunan bir daire içinde *Kulliyāt*'taki eserlerin adları yazılmıştır.

İstinsah kaydı: (‘Mîr ‘Alî al-Harâtî, 979 — 981 h.).

- 1) Yaprak 1^b — 40^a. *Silsilat al-zahab I.*
- 2) Yaprak 41^b — 69^b. *Silsilat al-zahab II.*
- 3) Yaprak 70^b — 82^b. *Salamân u Absâl.*
- 4) Yaprak 83^b — 101^a. *Tuḥfat al-aḥrâr.*
- 5) Yaprak 102^b — 132^a. *Subḥat al-abrâr.*
- 6) Yaprak 133^b — 146^b. *Mu‘ammâ-yi kabîr.*
- 7) Yaprak 147^a — 153^a. *Mu‘ammâ-yi muṭavassit.*

İstinsah kaydı (yap. 153^a): 12 rebiülevvel 981 h.

- 8) Yaprak 153^b — 159^b. *Mu‘ammâ-yi şağîr* (= Nuruosmaniye 4171/32).

İstinsah kaydı (yap. 159^b) 20 rebiülevvel 981 h.

- 9) Yaprak 160^b — 166^a. *Risāla-i ‘arūz* (= Nuruosmaniye 4176/19).

İstinsah: Rebiülevvel sonu, 981 h.

- 10) Yaprak 166^b — 168^a. *Risāla-i kāfiya.*
- 11) Yaprak 169^b — 192^b. *Bahāristān.*
- 12) Yaprak 193^b — 218^b. *Munşa‘āt.*
- 13) Yaprak 219^a — 226^b. *Risāla-i mūsikî* (baştan 1 sahife kadar noksan).

Baş : ... آن بازای معانی مقصوده ... فصل قدمات حکماء یونان ...

İstinsah kaydı: 23 şaban 979 h.

- 14) Yaprak 227^b — 268^a. *Yūsuf u Zulayḥā.*
- 15) Yaprak 269^b — 307^b. *Laylî u Macnūn.*
- 16) Yaprak 308^b — 331^b. *Ḥirad-nāma-i İskandarî.*
- 17^a — ^b) Yaprak 332^b — 333^b. *Dībāça-i Kitāb-i Kaşā‘id*, 334^a — 345^a *Kaşā‘id* v.b.
- 18) Yaprak 346^b — 392^a. *Dīvān II.*

İstinsah kaydı (yap. 393^a): 1 zilhicce 979.

- 19) Yaprak 393^b — 442. *Dīvān III.*

593. AYNI ESER (Mensur eserler).

Nuruosmaniye 4179 mükerrer.

Şemseli, kenarbentli, içi oymalı bir cilt içinde, 601 yaprak. 24,3 × 36,2 (12,5 × 22,5) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, muntazam nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı, her kısmın başında güzelce bir serlevha. Yap. 1^b — 2^a tezhipli ve nakışlı, söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı: (981 h.) yerlerinde gösterilmiştir.

İçindekiler:

a) 1^b — 2^a Farsça bir giriş (= IO, 1357/1).

1) Yaprak 2^b — 21^b. *Tafsīr-i sūra-i Fātiha* (= Üniversite kütüphanesi 455/1).

2) Yaprak 22^b — 122^b. *Şavāhid al-nubuva*.

3) Yaprak 123^b — 277^b. *Nafahāt al-uns*.

4) Yaprak 278^b — 379^b. شرح فصوص الحكم *Şarḥ-i Fuşūş al-ḥikam*

Ünlü müslüman sūfisi İbn al-‘Arabī'nin (ölümü 638 = 1240) *Fuşūş al-ḥikam* adlı çok tanınmış eserinin şerhi olup, 896 (1491)'da yazılmıştır.

Baş : الحمد لله الذى زين خواتم قلوب اولى الهمم بفصوص النصوص ...

İstinsah kaydı (yap. 379^b): 11 receb 981 h.

5) Yaprak 380^b — 414^a. *Aşî‘a-i Lama‘at* (= *Şarḥ-i Lama‘āt*, Nuruosmaniye 4171/18).

6) Yaprak 414^b — 424^b. *Şarḥ-i rubā‘iyyāt* (= Nuruosmaniye 4176/10).

İstinsah kaydı: 21 ramazan 981 h.

7) Yaprak 425^b — 427^a. *Suḥanān-i Ḥvāca Muḥammed Pārsā* (= *al-Ḥāşiya al-ḳudsīya* = Nuruosmaniye 4171/17).

8) Yaprak 428^b — 435^a. *Durra-i fāḥira* (= Üniversite kütüphanesi FY 455/18).

9) Yaprak 436^b — 442^a. *Lavā‘ih*.

10) Yaprak 442^b — 547^a. *Şarḥ-i Kaşīda-i Mīmīya*.

11) Yaprak 458^b — 464^a. *Şarḥ-i Kaşīda-i Tā‘īya*.

12) Yaprak 464^b — 465^a. *Risāla-i vucūdīya*.

13) Yaprak. 465^b — 466^a. *Şarḥ-i ḥadīş-i Abī Zarr al-‘Uḳaylī*.

14) Yaprak 466^b — 467^a. شرح لا اله الا الله *Şarḥ-i lā ilāha illa ‘llāh*.

Bu risâle Nuruosmaniye 4171/16'da geçen *Şarḥ-i bayt-i Husrav-i Dihlavî*'nin aynıdır. Krş. bir de yukarıda Üniversite kütüphanesi 455/11.

Baş : يا من لا رب غيره ولا اله سواه ...

- 15) Yaprak 468^b — 512^a. *Şarḥ-i Nakş-i Fuşuş* (= Nuruosmaniye 4171/3).
- 16) Yaprak 512^b — 514^b. *Şarḥ-i ma'nî-i nay* (= *Şarḥ-i baytayn-i Maşnavî* = Nuruosmaniye 4171/15).
- 17) Yaprak 515^a — 590^a. *Şarḥ-i Kāfiya* (= Üniversite kütüphanesi 455/20, *al-Farā'id al-Žiyā'īya*).
- 18) 597^b — 601^a. *Risāla-i şarf* (= *Kitāb-i şarf* = Nuruosmaniye 4171/6).

594. AYNI ESER

Üniversite kütüphanesi FY 23.

Basma şemse ve kenarbentli, kahverengi meşin bir cilt içinde, 142 yaprak. 9,2 × 14,7 (4,3 × 9,1) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 15 satırlı, çok ince kalemle yazılmış güzel nesih yazı. Her risâlenin başında çok güzel bir serlevha vardır. Söz başları yaldız ve kırmızı mürekkep ile.

İstinsah kaydı: Yalnız yap. 82^a'da 1111 h. gibi bir yazı vardır ki, bu tarih istinsah tarihi olabilir gibi görünüyorsa da, nüshanın bütün özellikleri bunun engeç ancak X./XV. yüzyıla ait bir nüsha olduğunu göstermektedir.

İçindekiler:

- 1) Yaprak 1^b — 4^a. *Şarḥ-i yak bayt-i Husrav-i Dihlavî*.
- 2) Yaprak 5^b — 27^b. *Şarḥ-i Kaşida-i Tā'īyya-i Fāriżīya*.
- 3) Yaprak 28^b — 31^a. *Risāla-i tarīka-i ḥvācagān* (= *Risāla fī zikr*).
- 4) Yaprak 33^b — 81^a. *Şarḥ-i Kaşida-i* (nüshada: *risāla-i Mīmīya-i Fāriżīya*).
- 5) Yaprak 82^b — 120^b. *Şarḥ-i rubā'īyāt*.
- 6) Yaprak 123^b — 126^b. *Risāla-i mu'ammā* (= *Risāla-i mu'ammā-yi aşgar*).
- 7) Yaprak 127^b — 132^a. *Risāla-i kāfiya*.
- 8) Yaprak 133^b — 139^a. *Risāla-i 'arūz*.
- 9) Yaprak 139^b — 142^a. *Risāla-i fihrist*.

Bu eser Cāmī'nin eserlerinin bizzat kendisi tarafından yapılmış bir fihristi olup, mutad kaynaklarda başka bir nüshasına tesadüf edilememektedir. Cāmī'nin öteki eserlerinin hepsinin kendi zamanından kalma nüshaları mevcut olduğu halde, burada bahis konusu olan nüshanın nisbeten yeni olması (X./XV. yüzyıl), bu eserin mevsuk olduğundan şüphe edilmesine sebep olmaktadır. Bir de asıl kaynaklardan 'Abd al-Ġafūr al-Lārī'nin *Takmila-i Nafaḥāt*'ı ile Sām Mīrzā'nın *Tuḥfa-i Sāmī*'sinde (Tahran, 1314 ş, s. 76 v.d.) böyle listeler verilmiş ise de, onlarda Cāmī'nin bu risalesi zikredilmemiştir (krş. 'Alī Aşgar Ḥikmat, *Cāmī*, Tahran, 1320, s. 162 — 163). Bu da risâlenin mevsuk olduğundan şüpheyi arttırmaktadır. Bunlarla beraber girişin ifadesinin Cāmī'nin diğer eserlerinde görülen ifadenin, hatta kelimelerin aynı olması, verilen kitap adlarının doğruluğu şimdilik bu risâlenin Cāmī'ye ait olduğunu kabul ettirebilir. *Risāla-i fihrist*'te yazarın bütün eserleri anılmış olduğundan, bunun hepsinden sonra, hayatının son yılı (898 = 1492) içinde yazılmış olması gerekir.

Baş : بهترین مفتاحی که بآن کنوز سرایر گشایند ... (ورق ۱۴۰ ب) اما بعد نموده ...
می آید فقیر مستهام ... در همه حال چون گوی سرگردان میدان گفت و گوی بوده ...
اسالیب سخنش متنوع افتاده است ...

Yap. 141^a'da fihrist başlar. Buradaki kitap adları şunlardır: *Aczā'-i tafsīr*, *Şavāhid al-nubuva*, *Nafaḥāt al-uns*, *Naqş al-Nuşuş*, *Risāla-i tarīka-i ḥvācaḡān*, *Aşī'at al-Lam'āt*, *Şarḥ-i Fuşuş*, *Lavāmi'*, *Şarḥ-i ba'z-i abyāt-i Tā'īya-i (?) Fāriżīya*, *Şarḥ-i rubā'iyāt*, *Lavā'ih*, *Şarḥ-i baytayn-i Maşnavī-i Mavlavī*, *Şarḥ-i bayt-i Husrav-i Dihlavī*, *Şarḥ-i ḡadīs-i Abī Zarr b. 'Uḡayl (!)*, *Suḡanān-i Ḥvāca Pārsā*, *Tarcma-i ḡadīs-i arba'in*, *Tarcma-i ḡadīs-i vāḡid*, *Tarcma-i ba'z az Naşr al-la'ālī*, *Risāla-i taḡkīk-i mazhab-i şūfī u mutakallim u ḡakīm*, *Risāla fi'l-vucūd*, *Risāla fī manāsik al-ḡacc*, *Haft avrang muştamil bar haft kitāb avval Silsilat al-zahab*, *şānī Salamān u Absāl*, *şālīş Tuḡfat al-aḡrār*, *rābī' Subḡat al-abrār*, *ḡāmis Yūsuf u Zulayḡā*, *sādis Laylī u Macnūn*, *sābī' Ḥīrad-nāma-i İskandarī*, *Dīvān-i avval*, *Dīvān-i şānī*, *Dīvān-i şālīş*, *Bahā-ristān*, *Risāla-i kabīr dar mu'ammā*, *Risāla-i mutavassiḡ dar mu'ammā*, *Risāla-i şaḡīr dar mu'ammā*, *risāla-i manzūma-i aşḡar dar mu'ammā*, *Risāla-i 'arūz*, *Risāla-i ḡāfiya*, *Risāla-i mūsīkī*, *Risāla-i munşa'āt Şarḡ-i Kāfiya*, *Şarf-i manzūm va manşūr*.

هفت اورنگ

595. HAFT AVRANG

جامی

CĀMĪ

Cāmī'nin *Kullīyāt*'ı içinde bulunan yedi mesnevinin (bk. burada birinci nüsha, nr. 22 — 29, nr. 23 — 25 bir tek eser sayılır) bir önsöz ile bir araya toplanmasından meydana gelmiş dergidir. Bu mesneviler, sıra ile, 1. *Silsilat al-zahab*, her üç cilt (*daftar*), 2. *Salāmān u Absāl*, 3. *Tuḥfat al-aḥrār*, 4. *Subḥat al-abrār*, 5. *Yūsuf u Zulayḥā*, 6. *Laylī u Macnūn*, 7. *Ḥīrad-nāma-i İskandarī*'dir. Bunlar tamamlanınca, Cāmī, önsözünde anlattığı üzere, bunlara yedi yıldızdan meydana gelen «Büyük ayının» Farsçası olan *Haft avrang* adını vermiştir. Bu eserlerden son beşi, ayrıca bir önsöz ile bir araya getirilip, buna *Ḥamsa-i Cāmī* de denilmiştir. Bundan dolayı bazı nüshalarda (bk. mesela aşağıda 2. nüsha) 3. eserin, yani *Tuḥfat al-aḥrār*'ın başında ayrıca mensur bir önsöz bulunmaktadır ki, bu *Ḥamsa*'nin önsözüdür.

Haft avrang'in *Kullīyāt* dışında ayrıca birçok nüshaları vardır. Bk. mesela *IO*, I, 755 ve burada sayılan öteki nüshalar.

Bu derginin tam bir basması, son zamanlarda, Tahran'da yapılmıştır: *Maṣnavī-i Haft avrang*, nşr. Āḳā Murtaẓā Mudarris Gīlānī, 1337 ş.

Universite kütüphanesi FY 205.

Basma şemseli, köşebentli ve kenarbentli, kahverengi, çok işlenmiş bir cilt içinde, 281 yaprak. 17,4 × 25 (11 × 17,6) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 4 sütun halinde, hattat nesta'liki yazı. Söz başları yıldız veya kırmızı. Her kısmın başında güzel bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı (yap. 281^b): Şayḥ Muḥammed b. Şayḥ Aḥmed al-Haravī, 899 h.

İçindekiler:

a) Yaprak 1^b — 2^a. *Haft avrang*'in genel önsözü.

Baş : حمدا لرب جليل من عبد ذليل .. اما بعد این هفت مشنویست که چون
هفت آسمان ...

1) Yaprak 2^b — 83^a. *Silsilat al-zahab*.

a) Yap. 2^b — 51^b. *Silsilat al-zahab I*:

b) Yap. 52^b — 73^a. *Silsilat al-zahab II*.

Silsilat al-zahab III. bu nüshada yoktur.

- 2) Yaprak 74^b – 89^a. *Salāmān u Absāl*.
- 3) Yaprak 90^b – 112^b. *Tuḥfat al-aḥrār*.
- 4) Yaprak 113^b – 150^a. *Subḥat al-abrār*.
- 5) Yaprak 152^b – 202^a. *Yūsuf u Zulayḥā*.
- 6) Yaprak 204^b – 251^b. *Laylī u Macnūn*.
- 7) Yaprak 252^b – 281^b. *Hirad-nāma-i Iskandarī*.

596. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3943.

Cildsiz, 320 yaprak. 17,3 × 27,2 (9 × 17) cm. eb'adında; mavi, kırmızı ve yıldız cetvel içinde, 4 sütun halinde, 19 satırlı adi nesta'lik yazı.

Söz başları kırmızı. Yap. 1^b – 2^a son derecede güzel bir şekilde tezhipli. Her eserin başında güzel bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı: Pazartesi, safer 958 h.

- 1a) Yaprak 1^b – 57^a. *Silsilat al-zahab I*.
- 1b) Yaprak 57^b – 80^a. *Silsilat al-zahab II*.
- 1c) Yaprak 80^b – 96^a. *Silsilat al-zahab III*.
- 2) Yaprak 96^b – 113^a. *Salāmān u Absāl*.
- 3a) Yaprak 113^b – *Dībāça-i Kitāb-i Hamsa*.

Baş : قبله همت خدای شناس همت بر نعمت خدای سپاس ...

- 3) Yaprak 114^a – 138^a. *Tuḥfat al-aḥrār*.
- 4) Yaprak 138^b – 180^a. *Subḥat al-abrār*.
- 5) Yaprak 180^b – 235^a. *Yūsuf u Zulayḥā*.
- 6) Yaprak 235^b – 288^a. *Laylī u Macnūn*.
- 7) Yaprak 288^b – 320^a. *Hirad-nāma-i Iskandarī*.

Nüshada son eserin adı sadece *Sikandar-nāma* şeklinde yazılmıştır.

597. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2558.⁶

Tamir görmüş meşin bir cilt içinde, 272 yaprak. 17,3 × 24,8 (10,5 × 19,4) cm. eb'adında; yıldız, kırmızı, siyah cetvel içinde, 4 sütun halinde, 22 satırlı, muntazam ve güzelce bir nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. İlk mesnevi baştañ noksan.

Farsça Manzum — 27

İstinsah kaydı (yap. 63^a da, başka yerlerde yoktur, hepsi aynı kalemle): Muhr-i 'Alī al-Nazarī, şevval 1017 h.

- 1a) Yaprak 1^b — 42^b. *Silsilat al-zahab I.* (baştan noksan).
- b) Yaprak 43^b — 63^a. *Silsilat al-zahab II.*
- c) Yaprak 64^b — 77^b. *Silsilat al-zahab III.*
- 2) Yaprak 78^b — 92^a. *Salāmān u Absāl.*
- 3) Yaprak 93^b — 114^b. *Tuḥfat al-aḥrār.*
- 4) Yaprak 115^b — 150^b. *Subḥat al-abrār.*
- 5) Yaprak 151^b — 198^b. *Yūsuf u Zulayḥā.*
- 6) Yaprak 199^b — 244^a. *Laylī u Macnūn.*
- 7) Yaprak 245^b — 272^b. *Ḥirad-nāma-i İskandarī.*

598. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 621 (= Halis Ef. 3260).

Tamir görmüş kahverengi bir cilt içinde, 337 yaprak. 19 × 29,3 (11,1 × 20) cm. eb'adında; çift kırmızı cetvel içinde, 4 sütun halinde, 19 satırlı, muntazam ve açık ta'lik yazı ile. Söz başları kırmızı.

İstinsah kayıtları yerinde gösterilecektir.

İçindekiler:

Önsözden sonra:

- 1) Yaprak 2^b — 97^b. *Silsilat al-zahab.*
- a) Yaprak 2^b — 56^a. *اعتقادنامه İ'tikād-nāma* (= *Silsilat al-zahab I.*)
- b) Yaprak 57^b — 80^b. *Silsilat al-zahab II.*
- c) Yaprak 81^b — 97^b. *Silsilat al-zahab III.*

İstinsah kaydı (yap. 97^b): 1 cemadiyelahir, 1040 h.

- 2) Yaprak 98^b — 115^a. *Salāmān u Absāl.*
- 3) Yaprak 116^b — 141^a. *Tuḥfat al-aḥrār* (Ḥamsa'nin önsözü ile).
- 4) Yaprak 142^b — 193^a. *Subḥat al-abrār.*
- 5) Yaprak 195^b — 251^a. *Yūsuf u Zulayḥā.*
- 6) Yaprak 252^b — 304^b. *Laylī u Macnūn.*
- 7) Yaprak 305^b — 337^b. *Ḥirad-nāma-i İskandarī.*

İstinsah kaydı: 15 rebiülevvel 1041 h.

Altında sağ yanda: Thomas Roebuck, Nortsmouth 8 June 1810.

599. AYNİ ESER (Noksan).

Universite kütüphanesi FY 557 (= Rıza Paşa 3552).

Basma şemseli, kahverengi, içi yıldızlı meşin bir cilt içinde, 96 yaprak. $15,4 \times 24$ ($10,3 \times 17,5$) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 4 sütun halinde, 23 satırlı, muntazam nesta'lık yazı; söz başları kırmızı.

Yap. 1^a'da çok güzel daire biçiminde bir süs vardır; her kısmın başında çok nefis birer serlevha bulunmaktadır.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Mensur önsözden sonra,

1a) Yaprak 2^b — 47^a. *Silsilat al-zahab I*

1b) Yaprak 48^b — 81^b. *Silsilat al-zahab II*.

Bu eserin 3. bölümü yoktur.

2) Yaprak 82^b — 96^a. *Salāmān u Absāl*.

Dergide bulunması gereken diğer eserler bu nüshada mevcut değildir.

600. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 253 (= Rıza Paşa 123).

Yıpranmış bez bir cilt içinde, 515 yaprak. $14,8 \times 25,3$ ($9,4 \times 17$) cm. eb'adında; mavi, siyah, yıldız ve kırmızı cetvel içinde, ortada 17, kenarda 12 satırlı, muntazam ta'lik yazı. Her eserin başında güzelce bir başlık. Söz başları kırmızı; bazan yazılmamış, yeri boş kalmıştır.

İstinsah tarihi yoktur, XII./XVIII. yüzyıl.

İçindekiler:

Yaprak 1^b — 2^b. *Haft avrang*, önsöz.

1a) Yaprak 3^a — 38^a. *İ'tikād-nāma* (= *Silsilat al-zahab I*).

b) Yaprak 88^b — 125^b. *Silsilat al-zahab II*.

c) Yaprak 126^b — 151^b. *مقالاته Mokālat-nāma* (= *Silsilat al-zahab III*).

2) Yaprak 152^b — 180^a. *Salāmān u Absāl*.

3) Yaprak 182^b — 221^a. *Tuḥfat al-aḥrar*.

4) Yaprak 222^b — 288^a. *Subḥat al-abrār*.

5) Yaprak 289^b — 378^a. *Yūsuf u Zulayḥā*.

6) Yaprak 379^b — 463^b. *Laylī u Macnūn*.

7) Yaprak 464^b — 515^a. *Ḥirad-nāma-i İskandarī*.

خمسه

جامی

601. HAMSA

CĀMĪ

Cāmī'nin *Kulliyāt*'i ve *Haft avrang*'i içinde de bulunan aşağıdaki beş mesnevinin (bk. burada tavsif edilen ilk *Kulliyāt* nüshası, nr. 26^a — 30) bir önsöz ile bir araya getirilmesinden hasil olmuş bir dergi olup, buna *Panc ganc* de denilir. Yukarıda geçen *Haft avrang* içinde olmak üzere, Tahran'da, 1337 ş.'de basılmıştır. Bu dergiye dahil bulunan *Subhat al-abrār* (Kalküta, 1224; Naval-kişor, 1300), *Tuḥfat al-aḥrār* (nşr. F. Falconer, Londra, 1848; Lahor, 1285; Munşī-cān Muhammed'in Ordu diline tercümesi ile, Lahor, 1929) ve *Yūsuf u Zulayḥā*'nın (Kalküta, 1237; nşr. E. Rosenzweig, Viyana, 1824; Muhammed Ya'qūb'un Ordu diline tercümesi ile, Lahor, 1911) bir çok basmaları vardır. — Burada anılan basmalar tam değildir.

Nuruosmaniye 3778.

Ebru kâğıt kaplı, yarı meşin bir cilt içinde, 214 yaprak. 17,4 × 25 (11,4 × 15,7) cm. eb'adında; 4 sütun halinde, mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 19 satırlı, muntazam nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Her kısmın başında çok güzel serlevhalar vardır.

Istinsah kaydı (yap. 214^a): («Muḥammed b. İsmā'îl, 8 ramazan 882 h.»).

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b — 26^a. *Tuḥfat al-aḥrār*, *Hamsa*'nin önsözü ile

Baş : قبله همت خدای شناس ...

Burada *Tuḥfat al-aḥrār*'ın kendine ait önsözü yoktur.

2) (Boş birkaç yapraktan sonra) 27^b — 69^a. *Subhat al-abrār* (mensur mukaddeme yoktur).

3) Yaprak 70^b — 126^a. *Yūsuf u Zulayḥā*.

4) Yaprak 127^b — 180^a. *Laylī u Macnūn*.

5) Yaprak 181^a — 214^a. *Hirad-nāma-i İskandari*.

602. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 251 (= Rıza Paşa 3126).

Tamir görmüş meşin bir cilt içinde, 165 yaprak. 18 × 25,6 (11,4 × 17,5) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 4 sütun ha-

linde, 25 satırlı, muntazam nesta'lik yazı. Söz başları yaldız; yazı Cami'nin yazısına çok benziyor (autographe olabilir). Her kısmın başında güzel bir serlevha vardır.

Istinsah kaydı (yaprak 21^a, yalnız burada vardır):

بسرحد آتمام رسید ... این مهره‌های خراشیده از صدف ... و آتمام انتظام این سبجه در
ماه تسبیح و شهر تراویح در سلك شهر سنة ست و ثمانین و ثمانمایه

(«Ramazan, 886 h.»).

İçindekiler:

Yaprak 1^b (başka bir yazı ile): *Dībāça-i Tuḥfat al-aḥrār.*

Yaprak 2^b: *Hamsa*'nin önsözü.

1) Yaprak 3^a — 21^a. *Tuḥfat al-aḥrār.*

2) Yaprak 23^b — 59^a. *Subḥat al-abrār.*

3) Yaprak 59^b — 97^a. *Yūsuf u Zulayḥā.*

4) Yaprak 98^b — 144^a. *Laylī u Macnūn.*

5) Yaprak 146^b — 165^a. *Hīrad-nāma-i İskandarī.*

تحفة الاحرار و سبحة الارار

جامی

603. TUḤFAT AL-AḤRĀR VA SUBḤAT AL-ABRĀR CĀMĪ

Ayasofya 3912 / 9 - 10.

17,8 × 21,6 (10 × 18,6) cm. eb'adında, ortada 17, kenarda 36 satırlı, olağanüstü ta'lik yazı ile.

9 cemadiyelahir 917 h.'de Darviş Muhammed b. 'Alī tarafından istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 384.

9) Yaprak 360^b — 412^a (kenarda). *Tuḥfat al-aḥrār.*

10) Yaprak 412^b — 499^b (kenarda). *Subḥat al-abrār.*

604. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3935.

Basma yaldızlı, şemseli ve kenarbentli meşin bir cilt içinde, 90 yaprak. 11 × 18,3 (6,7 × 15) cm. eb'adında; mavi ve yaldız cetvel içinde,

ortada 14 satırlı, kenarda 28 satırlı, ince, güzel ta'lik yazı. Yap. 1^b'de güzelce bir serlevha. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı: («Muhammed b. Darviş Muhammed, muharrem ortaları, 981 h.»).

- 1) Kenarda: *Tuḥfat al-aḥrār*.
- 2) Ortada: *Subḥat al-abrār*.

605. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 53.

Tamir görmüş meşin bir cilt içinde, 155 yaprak. 13,7 × 23 (7 × 15,3) cm. eb'adında; mavi, siyah, yaldız ve yeşil cetvel içinde, 15 satırlı güzel bir ta'lik yazı. Her iki eserin de başlarında güzel birer başlık vardır. Söz başları kırmızı, özellikle ikinci kısım da bazan beyaz ile yazılmış olup, şimdi iyi okunamıyor; bazı yerleri, her halde minyatür için, açık bırakılmıştır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

- 1) Yaprak 1^b – 59^b. *Tuḥfat al-aḥrār*.
- 2) Yaprak 59^b – 155^b. *Subḥat al-abrār*.

(آثار)

606. (ĀṢĀR)

جامی

CĀMĪ

Nuruosmaniye 4989/4 - 5.

13 × 23,6 (7,3 × 18,7) cm. eb'adında, 29 satırlı, muntazam nesta'lik.

Ramazan sonları, 1059 h.'de istinsah edilmiştir (yap. 51^b).

Nüsha için bk. nr. 678.

4) Yaprak 35^b – 50^a. *Şarḥ-i rubā'iyāt*.

Bk. burada tavsif edilen ikinci *Kullīyāt* nüshası, nr. 10.

5) Yaprak 50^b – 51^b. (*Risāla-i zikr*). Bk. burada tavsif edilen ilk *Kullīyāt*, nr. 12.

عقائد

جامی

607. 'AKĀ'ID

CĀMĪ

Nüshada yazarının adı bulunmayan bu mesnevi şeklindeki eser, sünnet ehli görüşüne göre, müslümanlığın bütün inançlarını anlatır. Eser *al-işāra* adı verilen bölümlere ayrılmıştır, her bölümde bir inanç konusu anlatılmaktadır. Eserin yazarına gelince, bir çok nüshalarda (bk. mesela Rieu, I, 827^a; IO, I, nr. 1381) eser Cāmī'ye isnat edilmiştir. Fakat Cāmī'nin *Kullīyāt*'ının güvenilir nüshalarında bulunmayan bu eserin üslup bakımından da Cāmī'ye ait olması kolayca iddia edilemez. Bununla beraber yazar olarak başka bir şair göstermek mümkün olmadığından, bunun şimdilik Cāmī'nin eseri gibi kabul edilmesi yerinde olacaktır.

Nuruosmaniye 4162/3. Yaprak 150^b - 157^a (kenarda), 157^a - 158^a (kenarda ve ortada).

12,6 × 22,3 (8,5 × 20,8) cm. eb'adında, ortada 15 kenarda 26 satırlı kabaca nesta'lik yazı ile. Rebiülevvel, 999 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 289.

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم بعد حمد خدا و نعت رسول
 عاقلی کز بلوغ شد کامل ... که نخستین فریضه بر طاقل

Son : الإشارة الى درجات الجنة ... هست دیدار حق جل نعم
 و به انہی الکلام وتم

بہارستان

جامی

608. BAHĀRĪSTĀN

CĀMĪ

Bk. 1. *Kullīyāt* nüshası, nr. 9.

Üniversite kütüphanesi FY 1098.

Kâğıt kaplı yarı meşin bir cilt içinde, 91 yaprak. 12,2 × 17,7 (6,6 × 12) cm. eb'adında; 13 satırlı adi nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Kenarda bazan tashih kayıtları vardır.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

شرح بهارستان

خضر بن مصلح الدين

609. ŞARĤ-İ BAHĀRİSTĀN

HİZR B. MUŞLIĤ AL-DĪN

Bahāristān'in bu şerhinin mutlak kaynaklarda hakkında hiç bir bilgi bulunmayan yazarı, yalnız nüshanın sonunda bulunan bir kayıttan anlaşıldığına göre, ömür boyunca Erzincan'da, Melikiye medresesinde müderrislik yapmıştır. Nüsha 979 (1571/1572)'da yazarın önünde okunarak, gerekli yerlerde eklemeler yapılmış olduğundan, onun X./XVI. yüzyıl bilginlerinden olduğu anlaşılmaktadır. *Osmanlı müellifleri*'nde (II, 266) «Hızr b. Muşafā Erzincānī'nin de *Bahāristān* şerhi vardır» denilmekte ise de, yazar hakkında başkaca herhangi bir bilgi verilmemektedir.

Eserin burada bulunan nüshası baştan noksandır.

Universite kütüphanesi FY 948 (= Halis Ef. 4609).

Yıpranmış yarı meşin bir cilt içinde, 153 yaprak, tamir edilmiştir; 12,9 × 20,3 (7,8 × 14,1) cm. eb'adında; 17 satırlı adi nesta'lik yazı; söz başları kırmızı, metinler üzerine kırmızı çizgi çekilmiş, kenarda yazarın anlatmalarından alınmış eklemeler vardır (aşağıya bakınız).

İstinsah kaydı (153^a): .. ولقد اتمت هذا الكتاب ... وصححت غاية التصحيح ...
بحيث نسخت من نسخة الشارح وقرأت منه ونقلت اليه ما الحقه وقت القراءة مخرجا من الشرح الذي لا يد منه ... وهو اعلم الزمان خضر بن مصلح الدين ... وهو المدرس بالتأييد في ملكية ارزنجان ... كان الفراغ .. على يدى ... السيد مطهر بن عبدالرحمن الخطيب الارزنجاني .. في سنة تسع وسبعين وتسمائة

(«Bu kitabı tamamladım... ve son derecede doğru yazdım, çünkü bunu açıklayanın (*şāriḥ*) nüshasından yazdım ve kendisinden okudum. Okurken, zarurî olarak açıklamanın dışına çıkıp, eklediği şeyleri buraya naklettim... Kendisi zamanın en bilgini Hızr b. Muşliḥ al-Dīn'dir. Erzincan Melikiye medresesinde... müderristir. Sayyid Muṭahhar b. 'Abd al-Raḥmān al-Ḥaṭīb al-Erzincānī, 979 h.»).

Baş (noksan) : بیش باز روین چنک و معنی الامر من بازیدن ...

Nüsha, sūfilerin hal tercümesinde, Sahl b. 'Abd Allāh'tan az önce başlamaktadır.

(دیوانها)

جامی

610. (DĪVĀNHĀ)

CĀMĪ

Bk. ilk *Kullīyāt* nüshası nr. 19^a – 21.

Nuruosmaniye 4173.

Basma şemse ve kenarbentli, iç tarafı oymalı meşin bir cilt içinde, 551 yaprak. 20,3 × 30,7 (8,9 × 17,6) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 17 satırlı, hattat nesta'liki yazı. Söz başları mavi ve yıldız. Her kısmın başında güzel bir serlevha vardır. Yap. 1^b'de bulunan serlevhanın içinde *برسم کتبخانه شهریار ابو الفتح بهرام جم اقتدار* ibaresi yazılmıştır.

İstinsah kaydı (en sonda) : این غزلیات باشارت عالی* مخدومی قدس سره در اوائل شهر ذی الحججه .. سنة تسع و تسعين و ثمانمائة در خدمت حضرت مخدوم زادة عالیان مد ظله بر دست محمد علی سمرقندی ... تمام شد .

(«Muḥammed 'Alī Samarḳandī, zilhicce başları 899 h.).

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b – 54^b. *Kitāb-i Ḳaṣā'id*, mensur önsözü ile birlikte (= *Kullīyāt*, ilk nüsha 19^a).

2) Yaprak 55^b – 308^b. *Dīvān I* (*Ġazalīyat* = ilk *Kullīyāt*, nr. 19).

İstinsah kaydı (yap. 308^b): (Muḥammed 'Alī al-Samarḳandī, 20 cemadiyelahir, 899 h.).

3) Yaprak 310^b – 459^a. *Dīvān II* (= *Kullīyāt*, nr. 20).

İstinsah kaydı (yap. 459^b): («Muḥammed 'Alī al-Samarḳandī, şaban 899 h.»).

4) Yaprak 460^b – 551^a. *Dīvān III* (= *Hātimat al-ḥayāt*, bk. *Kullīyāt*, nr. 21).

دیوان

جامی

610^a. DĪVĀN

CĀMĪ

Cāmī'nin ilk *Dīvān*'ı ile *Ḳaṣā'id*'ini içine alan bu nüsha onun hayatında istinsah edilmiştir. Benzer nüshası için bk. burada nr. 611.

Universite kütüphanesi FY 1314/3. Yap. 298^b — 329^b (ortada ve kenarda), 101^b — 218^a (kenarda) ve 298^b — 329^a (kenarda).

562 yaprak tutan bir dergi içinde 24,6 × 18,5 (18,3 × 11,8) cm. eb'adında, kenarda 30, ortada 14 — 15 satırlı, işlek nesta'lik yazı. 871 — 872 h. tarihli.

Nüsha için bk. nr. 510^a.

Baş (yap. 101^b'den):

سبحان من تحير في ذاته سواء فهم خرد بكنه كالمش نبرد راه

Yap. 228^b'de (*Ḳaṣā'id*):

بسم الله الرحمن الرحيم اعظم اسماء علم حكيم ...

Terci', kıt'a ve muammâları da ihtiva eden tam bir nüsha.

ديوان قصائد و ديوان اول

حامی

611. DĪVĀN-Ī ḲAṢĀ'ĪD U DĪVĀN I

CĀMĪ

Cāmī'nin *Kulliyāt*'ında nr. 19^a ve 19^b ile gösterilen divanlardır. Benzer bir nüsha için bk. *IO*, I, 1301.

Nuruosmaniye 4179.

Arkası kopmuş meşin bir cilt içinde; şemsesinde kabartma ceylan şekli, kenarbentlerinde kabartma kuş şekilleri vardır; iç tarafı oymalı ve çok güzeldir. Kâğıtları şirazedden çıkmış 318 yaprak. 16 × 25,4 (8 × 16) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 17 satırlı hattat ta'liki, kalın kalemle; yap. 1^b ve 61^b'de çok güzel birer serlevha; söz başları yıldız, kenarları siyah.

İstinsah kaydı: («Muhammed 'Alī al-Samarḳandī»). Tarihi yoktur IX./XV. yüzyıl sonu (nr. 610'un istinsah kaydına bakınız).

İçindekiler:

- 1) Yaprak 5^b — 60^a. *Dīvān-i Ḳaṣā'id*.
- 2) Yaprak 61^b — 318^a. *Dīvān I*.

612. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 16.

Tamir görmüş siyah bir cilt içinde, 381 yaprak. 11,6 × 18,1 (5,8 × 10,7) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 14 satırlı,

alelade nesta'lik yazı. Yap. 1^b — 2^a yaldızlı ve nakışlı, yap. 71'de güzelce bir serlevha vardır. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı (yap. 70^a): (İlmād al-Dīn Faḳih Maḥmūd b. Faḳih Aḥmed al-Kātib, ikindi üzeri, 20 zilka'de, 957 h.).

- 1) Yaprak 1^b — 70^a. *Dīvān-i Kaşā'id* (= *Kulliyāt*, nr, 19^a).
- 2) Yaprak 71^b — 332^a. *Dīvān I* (= *Kulliyāt*, nr. 19).

613. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4172.

Ciltsiz, 308 yaprak. 16,4 × 27,3 (7,7 × 16) cm. eb'adında; mavi, siyah, yaldız ve yeşil cetvel içinde, 15 satırlı, güzel nesta'lik yazı. Söz başları nakışlar içinde ve mavi. Yap. 1^b — 2^a ve 55^b — 56^a tezhipli ve nakışlı. Son yapraklar cetvel yerinden kopmuştur.

Ferağ kaydı: Ḥusayn al-Ḥāfiz al-Şirāzī, 961 h.

İçindekiler:

- 1) Yaprak 1^b — 55^a (*Kitāb-i Kaşā'id*).
- 2) Yaprak 56^a — 308^a. *Gazalīyāt* (= *Dīvān I*, *Kulliyāt*, 19).

614. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 471.

Açık kahverengi meşin bir cilt içinde, 314 yaprak. 15,3 × 25,3 (7,6 × 18,2) cm. eb'adında; mavi, siyah, yaldız ve yeşil cetvel içinde 17 satır, olağanüstü hattat nesta'liki yazı. Nüshada biraz kurt yeniği vardır. 1^a'da daire biçiminde bir süs, 1^b — 2^a unvan, 58^b'de bir serlevha.

İstinsah kaydı (yap. 314^b): Ḥalīl b. Darviş Muḥammed al-Cāmī, zilhicce 976 h.

- 1) Yap. 1^b — 58^a. *Dīvān-i Kaşā'id*.
- 2) Yap. 58^b — 298^b. *Dīvān I*.

615. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3807 mükerrer.

Biraz yıpranmış basma şemseli ve kenarbentli, içi oymalı, meşin bir cilt içinde, 313 yaprak. 15 × 23,5 (7,5 × 15) cm. eb'adında; mavi ve yal-

dız cetvel içinde, 17 satırlı, üstat nesta'liki bir yazı; bölüm başlarında güzel birer serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XVI. yüzyıl sonları.

دیوان

جامی

616. DĪVĀN

CĀMĪ

Cāmī'nin bu *Dīvān*'ı *Kullīyāt* içinde bulunan divanlardan farklıdır. Öteki divanlardaki önsözlerden ayrı olan bu *Dīvān*'ın mensur önsözünde, Cāmī eserini Timurlulardan Abū Sa'īd'e (855 — 873 = 1451 — 1469) ithaf eder ve elli yaşında olduğunu söyler. Cāmī'nin 817 (1414)'de doğduğu bilindiğine göre, bu *Dīvān*'ı 867 (1462/1463) yılında tertip edilmiştir. Benzer bir nüsha için bk. Rieu, II, 644^a. Burada tavsif edilen nüsha, 872 h.'de, yani *Dīvān*'ın tertip edilışinden beş yıl sonra, Cāmī'nin ölümünden ise, 26 yıl önce istinsah edilmiştir.

Universite kütüphanesi FY 1366.

Tamir görmüş, basma yaldızlı şemseli, kahverengi meşin bir cilt içinde, 187 yaprak. 11,3 × 17,1 (6,6 × 12,7) cm. eb'adında, siyah ve yaldız cetvel içinde, 14 satırlı hattat nesta'liki yazı.

İstinsah kaydı (yap. 187^a): 1 muharrem 872 h.

Baş : موزون ترین کلامی که غزلسرایان انجمن انس و محبت ...

Asıl şiirlerin başı (Yap. 6^a):

بسم الله الرحمن الرحيم اعظم اسماء علم حکیم ...

İçindekiler: Yap. 6^a — 14^a, na'tlar v.b., 146^a — 171^b alfabe sırasıyla gazeller, yap. 171^b — 187^a kıt'a ve rubâiler dahil, muhtelif şiirler.

617. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 386.

Tamir görmüş kahverengi meşin bir cilt içinde, 253 yaprak. 12,6 × 19,1 (7,5 × 13) cm. eb'adında; yaldız ve siyah cetvel içinde, 15 satırlı güzel nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Yap. 1^b ve 4^a'da sade serlevhalar vardır. Sonunda biraz kurt yeniği bulunmaktadır.

İstinsah kaydı: («Ayāz-i Hāmidī diye tanınan Ayāz b. ‘Abd Allāh, cemadiyelahir 882 h.»).

Baş : موزونترین کلامی که ...

İçindekiler: Yaprak 4^a — 12^a, kaside ve uzun şiirler, 12^a — 221^b gazeller; 222^a — 233^a terci'ler, 233^a — 235 kıt'alar, 235^b — 245^b rubâiler, 245^b — 253^a muammâlar.

618. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1321.

Mor meşin bir cilt içinde. 326 yaprak. 14,3 × 24,9 (7,2 × 15,2) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 15 satırlı hattat nesta'liki yazı ile; söz başları yıldız. Yap. 5^a ve 38^b'de birer serlevha vardır. Yap. 1^b — 2^a unvan.

İstinsah kaydı (yap. 326^a): («Mun'im al-Dīn al-Avḥadi, 898 h.»).

619. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 947 (= Halis Ef. 2984).

Yıldız şemse ve zincirekli koyu vişne renginde meşin bir cilt içinde. 236 yaprak. 12 × 20,4 (7,2 × 13,4) cm. eb'adında, siyah ve yıldız cetvel içinde, 15 satırlı güzel nesta'lik yazı. Şiirler kırmızı çizgilerle ayrılmış, yap. 1^b — 4^b'de serlevhalar bulunmaktadır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş: Aynı.

İçindekiler: Yap. 1^b — 3^b önsöz; 4^b — 12^b na't, münâcât gibi şiirler, 12^b — 218^b alfabe sırasıyla gazeller, 318^b — 224^a terci' ve terkipler, 224^a — 226^a kıt'alar, 226^b — 235^b rubâiler, 235^b — 236^a muammâlar.

620. AYNİ ESER

Bu nüsha *Kulliyât* içinde bulunan veya bundan önce tavsif edilen *Divân*'lara uymamaktadır.

Nuruosmaniye 3807 mükerrer.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 164 yaprak. 11 × 21,1 (6 × 15) cm. eb'adında; mavi ve yıldız cetvel içinde, 18 satırlı, bazan mühmel, güzel bir nesta'lik yazı. Yap. 1^a'da bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı: («Rahmetli Nūr al-Dīn ‘Abd al-Raḥmān Cāmī’nin *Dīvān*’ı 12 zilhicce, 898 h.’de tamamlandı»).

Baş : ... یا من بدا جالك في كل ما بدا
 Son : ... جامی دم گفت وگوفرو بند دگر

دیوان اول

جامی

621. DĪVĀN-I AVVAL

CĀMĪ

Kullīyāt içinde nr. 19’de gösterilen *Dīvān*’dır.

Üniversite kütüphanesi FY 1114.

Basma yaldızlı, şemseli, kırmızı meşin bir cilt içinde, 171 yaprak; 10 × 17,2 (5,9 × 11,6) cm. eb’adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 14 satırlı, güzel nesta’lik yazı. Söz başları yaldız, yap. 1^b’de bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş : ... بسم الله
 Son : در شعر مده عمر گرانمایه بیاد انکار سیه شد ورقی چند دگر

622. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 754 (= Halis Ef. 4839).

Basma şemseli kahverengi meşin bir cilt içinde, 167 yaprak. 13,5 × 23,3 (7,1 × 16,7) cm. eb’adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 17 satırlı, güzel nesta’lik yazı. Dip kısımda biraz kurt yeniği var; yap. 1^b’de güzel bir serlevha.

İstinsah tarihi yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Baş ve son: Aynı.

623. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3807.

Ebru kâğıt kaplı, yarı meşin bir cilt içinde, 196 yaprak 16,5 × 23,7 (8,6 × 14,5) cm. eb’adında; 17 satırlı, şahsî bir nesta’lik yazı. İlk yaprak kopmuş, sonra bir kâğıt ile yapıştırılarak, ilâve edilmiştir.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Baş: Aynı.

624. AYNI ESER

Nuruosmaniye 3808.

Ciltsiz, 276 yaprak. 10,5 × 18,2 (5,8 × 12,5) cm. eb'adında; mavi, yıldız cetvel içinde, 15 satırlı, çok güzel ta'lik yazı. Yap. 1^b – 2^a Herat tarzında, son derece güzel bir şekilde tezhipli ve nakışlıdır.

İstinsah kaydı: Şahsuvār al-Kātib; tarih yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Baş: Aynı, fakat muhteva sonlarda biraz farklıdır.

دیوان ثانی

جامی

624. DĪVĀN-I ŞĀNĪ

CĀMĪ

Kulliyāt, ilk nüsha, nr. 20'nin aynıdır.

Universite kütüphanesi FY 747 (= Halis Ef. 5027).

Basma şemseli, siyah meşin bir cilt içinde, 174 yaprak. 16 × 23,6 (7,6 × 11,5) cm. eb'adında; bununla beraber yazı eb'adı, mısraların uzunluğuna göre değişmektedir; 15 satırlı, ince kalemle yazılmış nesta'lik yazı; nüshada oldukça çok kurt yeniği var.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Baş: Aynı.

بحر و کان

جامی

625. BAHR U KĀN

CĀMĪ

Bu eser Cāmī'nin büyük mesnevilerinden başka, şiirlerinin toplanarak, yeni bir tertibe sokulmasından meydana gelmiştir ve kendisinden «Husrav-i Ġāzī şāh-i cihān» diye bahsedilen birinin isteği üzerine, kim olduğu bilinmeyen bir kimse ('Aṭāyī?', aşağıya bakınız) tarafından hazırlanmıştır. Burada tevhid, na't münâcât v.b. konularında olan kasidelerden, daha doğrusu kaside şeklindeki şiirlerden başkaları bir araya toplanmış, sonra Cāmī'nin *Fātiḥat al-şabāb*, *Vāsiyat al-ıkd* ve *Hātimat al-ḥayāt* adını verdiği üç divanındaki gazeller de, hem kafiyelerine, hem de matlalarının ilk harflerine göre, alfabe sırasına konulmuştur.

Nuruosmaniye 4176.

Tamir görmüş basma şemseli, içi oymalı meşin bir cilt içinde, 635 yaprak. 17,5 × 25 (11,2 × 17,8) cm. eb'adında; mavi siyah ve yaldız bir cetvel içinde, 15 satırlı, iri harfli, hattat nesta'liki yazı. Söz başları kırmızı veya mavi. Yap. 1^b ve 101^b'de güzel birer başlık vardır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş : الحمد لله الذى لا اصى ثناء عليه ...
 بعد از ادای حمد حق و نعت مصطفی
 بشنو که این کتاب که شد نام بحر و کان
 ترتیب شعر حضرت مخدوم جامیست
 بر اختراع خسرو غازی شه جهان ...
 باعث برین عطاایی بیچاره را شده
 آن خواجه و امیر که هست افضل زمان ...

İçindekiler : Yap. 2^a — 100^b tevhid, na't, münâcât v.b. şiirleri, yap. 101^b — 591^b gazeller. Bunlar «bahirlere» göre de tasnif edilmiş, her bahirden gazeller kafiyelerine göre sıralanmıştır; yap. 591^b — 608^a kıt'alar; yap. 608^a — 621^a alfabe sırasıyla rubâiler; yap. 621^a — 635^a muhtelif şiirler (müfredler).

Eserin tertibi hakkında bir fikir vermek için şu iki bahis başını kaydetmek yeter :

Yap. 2^a : توحیدات از قاتحة الشباب ...

Yap. 16^b : توحیدات از واسطة العقد ...

Gazeller de, aynı şekilde, hangi divandan alınmış ise, işaret edilmiş. Böylece Cāmī'nin her üç divanı birleştirilmiş olmaktadır.

انتخاب دیوان

جامی

626. INTIḤĀB-I DĪVĀN

CĀMĪ

Ayasofya 3946/9. Yaprak 172^b — 178^a. 879 h.

Nüsha için bk. nr. 401.

Baş : از خار خار عشق تو در سینه دارم خارها ...

Buradaki şiirler sırf gazellerden yapılmış seçmelerdir.

627. BENZER ESER

Universite kütüphanesi FY 533/5. Yaprak 62^b — 93^a.

8,7 × 16 (4,2 × 11) cm. eb'adında, 10 satırlı, fevkalâde güzel nesta'-ilk yazı. 'Abd al-Raḥîm al-H'arizmî tarafından, 884 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 387.

Baş : یا من بدا جالك في كل ما بدا ...

Yalnız gazel şeklinde şüirlerdir.

628. BENZER ESER

Nuruosmaniye 3822 /4. Yaprak 329^b — 245^a (kenarda). 825 h. tarihli bir nüshaya başka bir yazı ile sonradan eklenmiştir.

Nüsha için bk. nr. 435.

Baş : مشو سگین دلا مشغول چوگان باختن چندین ...

Bk. *Dīvān*, anılan basma, s. 598.

حدیث اربعین

جامی

629. ḤADİŞ-I ARBA'İN

CĀMĪ

Cāmī'nin bazı nüshalarda adı *Tarcuma-i ḥadīṣ-i arba'în* şeklinde görülen bu kırk hadis tercümesi için bk. *Kulliyāt*, ilk nüsha, nr. 13.

Universite kütüphanesi FY 478.

Tamir görmüş, yaldızlı şemse ve köşebentli ve kenarbentli, kahverengi meşin bir cilt içinde, 9 yaprak. 15,5 × 24 (7 × 14) cm. eb'adında, mavi ve yaldız cetvel, yazılı yerler pembe kâğıt olup, vessâlelidir. Hadis metinleri beyaz veya mavi mürekkep ile. Aslında 8 satırlı, fakat manzum tercümele meyilli yazılmış, böylece her sahifeye 13 satır sokulmuştur. Olağanüstü bir hattat ta'liki yazı. Yap. 1^b'de bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı (yap. 9^a): Şāh Maḥmūd, cemâdelâhir sonu, 982 h.

Baş : صحیح زیر حدیثی ...

630. AYNĪ ESER

Universite kütüphanesi FY 494.

Kırmızı meşin bir cilt içinde, 8 yaprak. 14,5 × 11,9 (7,6 × 13,2) cm. eb'adında; rengârenk cetvel içinde, 4 ukfî satır arasında 8 meyilli satır. Olağanüstü hattat ta'liki. Hadisler ukfî satırlarda biraz daha kalın kalemle; yap. 1^b'de güzel bir serlevha. Kâğıtlar rengârenk ve vessâleli; haşiyeler altın serpmelidir.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş: Aynı.

Son : تمت ترجمة هذه الاربعين ... سنة ٨٨٦ متع الله بها كل فريق ...

631. AYNĪ ESER

Universite kütüphanesi FY 1095 (= Halis Ef. 8408).

Ebru kâğıt kaplı bir cilt içinde, 8 yaprak. 10,7 × 17,7 (5 × 10,6) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, sekizi mail olmak üzere, 13 satırlı çok ince bir ta'lik yazı. Hadisler kırmızı mürekkeple ve kalın kalemle. Yap. 1^b'de serlevha vardır. Nüsha oldukça yıpranmıştır.

İstinsah kaydı (yap. 8^b): Al-Şarîf al-İsfarāyînî diye tanınan Muḥammed. Tarih yoktur, X./XVI. yüzyıl.

لوايح

جامی

632. LAVĀYİH

CĀMĪ

Cāmî'nin bu eseri için bk. *Kulliyāt*, ilk nüsha, nr. 31.

Universite kütüphanesi FY 1093 (= Halis Ef. 6624).

Ebru kâğıt kaplı bir cilt içinde, 26 yaprak. 10,3 × 17,4 (5,9 × 12,3) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, güzelce nesta'lik yazı. Yap. 1^b'de güzel bir serlevha bulunmaktadır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş : لا احصى ثناء عليك ...

منشآت

جامی

633. MUNŞA'ĀT

CĀMĪ

Cāmī'nin mektuplarını içine alan bu eser için bk. *Kulliyat*, ilk nüsha, nr. 8.

Universite kütüphanesi FY 1099.

Tamir görmüş, siyah meşin bir cilt içinde, 99 yaprak. 11 × 17,6 (6,3 × 11,2) cm. eb'adında; 13 satırlı güzel nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Nüshada çok fazla kurt yeniği var, bunlar bazan metni bozmaktadır. Yap. 1^b'de bir serlevha vardır

İstinsah kaydı (yap. 99^b): Bursa, muharrem 913 h.

Baş : بعد از انشاء صحائف ثنا ...

منتخب حلیة الحلل

جامی

634. MUNTAḤAB-İ ḤİLYAT AL-ḤULAL

CĀMĪ

Cāmī'nin nüshada adı sadece *Risāla-i mu'ammā* şeklinde kaydedilmiş olan bu risālesi için bk. *Kulliyāt*, ilk nüsha, nr. 36.

Nuruosmaniye 4258.

Koyu kırmızı meşin bir cilt içinde, 56 yaprak. 12 × 18 (6,8 × 12) cm. eb'adında; siyah, yıldız cetvel içinde, 15 satırlı, neshe benzer bir nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Yap. 1^b'de sade, fakat güzel bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı: 877 h.

Baş : ... بعد از گنایش مقال ...

نفحات

جامی

635. NAFĤĀT

CĀMĪ

Tam adı *Nafaḥāt al-uns min hazarāt al-ḡuds* olan bu eser için bk. Cāmī, *Kulliyāt*, ilk nüsha, nr. 7.

Nuruosmaniye 2641.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde 320 yaprak. 17 × 24,1 (9,9 × 15,2) cm. eb'adında; 19 satırlı, adi şahsî nesih yazı. Söz başları kırmızı ve daha kalın kalemle, nadir olarak haşiyelerde yazılar vardır.

İstinsah (yap. 320^a): cemadiyelahir, 889 h.

Baş : الحمد لله الذى جعل مرآتى قلوب ...

636. AYNİ ESER**Universite kütüphanesi FY 1243.**

Yeni tarzda kırmızı meşin bir cilt içinde, 390 + 9 yaprak. Baş ve sonda sonradan eklenmiş ve sayılmamış yapraklar da vardır. 16,9 × 24,2 (10 × 16,4) cm. eb'adında; kırmızı cetvel içinde, 19 satırlı, açık nesih yazı. Söz başları kırmızı veya yıldız. Satır aralarında ve haşiyelerde Ğ imzalı haşiyeler vardır ki, bunlar için aşağıya bakınız.

Yap. 1^b'de serlevha, yap. 2^a — 9^b fihrist, bundan sonra yeni bir kalemle asıl eser gelir. Bunun başında serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, yap. 390^b'de yıldız bir çerçeve içinde şunlar vardır:

این نسخه مبارکه برسم هدیه بر جناب امیر تجار هند دام بقاء برسد ...
کتبه الفقیر عبدالرحمن الجامی قومه الله وسواه وكف بصر بصیرته عن سواه .

Bu mektup Cāmī'nin *Munşa'āt*'inde vardır.

Görülüyor ki, bu nüsha Cāmī tarafından yazdırılıp, hediye edilmiş olan nüshadır.

Son yaprakta, kenarda 890 h. tarihli ve Şafî al-Dîn imzalı bir yazı vardır ki, burada Ğ işaretli haşiyelerin Cāmī'nin tanınmış öğrencisi olup, onun hal tercümesini yazan 'Abd al-Ġafūr Lārī (ölümü 912 = 1506/1507) 'nin haşiyelerinden alındığını bildirmektedir.

637. AYNİ ESER**Nuruosmaniye 2644.**

Biraz yıpranmış lake, yarı meşin bir cilt içinde, 288 yaprak. 18 × 24,9 (10,6 × 15,1) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 21 sa-

tırlı, hattat neshi yazı. Söz başları kırmızı ve daha kalın kalemle, haşiyelerde ekseriya düzeltmeler vardır. Yap. 1^b – 2^a unvan.

İstinsah (yap. 288^b): 894 h.

Baş ve son: Aynı.

638. AYNI ESER

Nuruosmaniye 2643.

Yaldızlı basma şemseli siyah meşin bir cilt içinde, 362 yaprak. 12,3 × 17,5 (7 × 12,3) cm. eb'adında; kırmızı cetvel içinde, 19 satırlı adi, ace-mice bir nesih yazı, söz başları kırmızı. Yap. 1^b'de bir serlevha.

İstinsah (yap. 361^b): (←Bursa, Muştafā b. 'Abd al-Rahmān, çarşamba, 10 ramazan 963 h.→).

639. AYNI ESER

Nuruosmaniye 2645.

Basma yaldızlı, şemseli ve köşebentli kahverengi yumuşak meşin bir cilt içinde, 215 yaprak. 16 × 25,8 (9,3 × 16,8) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 20 satırlı, hattat nesta'liki yazı. Söz başları kırmızı. Nüshada, bilhassa sonlarda, biraz kurt yeniği vardır.

İstinsah (yap. 215^a): Receb, 991 h.

640. AYNI ESER

Nuruosmaniye 2642.

Yıpranmış ve tamir görmüş kahverengi meşin bir cilt içinde, 275 yaprak. 12,7 × 23 (7,2 × 15) cm. eb'adında; 21 satırlı, çok güzel ve muntazam bir nesih yazı. Söz başları kırmızı. Bazan haşiyelerde düzeltmeler vardır. Başta rakamsız iki yaprakta sonradan yapılmış bir fihrist vardır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

سلسلة الذهب

641. SILSILAT AL-ZAHAB

جامی

CĀMĪ

Cāmī'nin bu dinî, ahlakî ve tasavvufî mesnevisi için bk. *Kullîyât*, ilk nüsha, nr. 23 – 25.

Üniversite kütüphanesi FY 1334.

Yeşil meşin bir cilt içinde, 235 yaprak. 12,1 × 18,9 (6,1 × 12,1) cm. eb'adında; siyah ve yıldız cetvel içinde, 15 satırlı nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Kenarlarda sık sık türkçe kelime anlamları yazılmış. Her bölümün başında bir serlevha vardır.

İstinsah (yap. 235^a): Muhammed b. 'Osmān, 978 h.

Yaprak 1^b — 137^b, *Silsilat al-zahab I*, yap. 138^b — 189^b, *II*, yap. 190^b — 235^a, *III*.

642. AYNİ ESER**Üniversite kütüphanesi FY 99.**

Yeni tarzda bir cilt içinde, 230 yaprak. 12,8 × 19,8 (6,7 × 14,5) cm. eb'adında, 15 satırlı, okunaklı nesih yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı: 'Abd al-Karīm b. 'Abd al-Raḥmān al-Kurdistānī, 1242 h.

سبحة الأبرار

جامی

643. SUBḤAT AL-ABRĀR

CĀMĪ

Bk. *Kullīyāt*, ilk nüsha, nr. 27.

Üniversite kütüphanesi FY 555 (= Rıza Paşa 3409).

Yeni yapılmış siyah bez bir cilt içinde 28 yaprak; 24,5 × 16,7 (20,5 × 13,3) cm. eb'adında; ortada 4 sütun halinde, 19 satırlı, kenarda 34 satırlı ta'lik yazı; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde; söz başları kırmızı. Yap. 1^b'de güzelce bir serlevha vardır.

İstinsah (yap. 28^a): zilhicce, 957 h.

644. AYNİ ESER**Üniversite kütüphanesi FY 751.**

Tamir görmüş, kahverengi meşin bir cilt içinde, 105 yaprak. 14 × 23,6 (6,8 × 14,5) cm. eb'adında; mavi, siyah, yıldız ve yeşil cetvel içinde, 15 satırlı adi nesta'lik yazı, söz başları kırmızı, yıldız ve mavi; yap. 1^b'de adi bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı: (‹Rūḥābād-i Samarkand, 'Abd al-Raḥmān b. Ḥāfiẓ Ḥ'ācagī, cumartesi, 22 rebiūlahir, 959 h.›).

645. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 138.

Tamir görmüş meşin bir cilt içinde, 104 yaprak. 11,2 × 17,5 (6,5 × 13,3) cm. eb'adında; 15 satırlı adi nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı: Ğazanfar, 980 h.

646. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 103.

Çok güzel yıldız basmalı ve içi oymalı, şimdi yıpranmış bir cilt içinde, 128 yaprak. 10,9 × 20 (5 × 11,5) cm. eb'adında; mavi, kırmızı ve yıldız bir cetvel içinde, 12 satırlı muntazam ta'lik yazı. Söz başları kırmızı, yap. 1^b'de bir serlevha, yap. 1^b — 2^a tezhipli.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

647. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1348.

Açık kahverengi meşin bir cilt içinde, 95 yaprak. 12,3 × 20,4 (7 × 14,6) cm. eb'adında; kırmızı cetvel; 17 satırlı adi nesta'lik yazı, söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

شرح سبحة الارار

شمعی

648. ŞARĤ-İ SUBĤAT AL-ABRĀR

ŞAMĪ

Bu nüsha Osmanlı bilginlerinden olup, Sa'dî'nin *Būstān* ve *Gulistan*'i başta olmak üzere, Farsça birçok önemli eseri Türkçe şerhetmiş olan Şam'î'nin (ölümü kaynaklarda olduğu gibi, 1000 h. veya 1005 h.'de değil, 1009 = 1600/1601'den sonradır, aşağıya bk.), Cāmî'nin *Subhat al-abrār*'ı üzerine yazdığı şerhidir. Bitiş kısmında verilen bilgiye göre, eser padişahın (herhalde Osmanlı padişahı Mehmed III., 1003 — 1012 = 1595 — 1603 kastedilmektedir) kapı ağası Ğazanfar Ağa'nın isteği üzerine yazılmıştır. En sonda bulunan bir kayıttan (bk. yap. 109^a), eserin 25 safer 1009 (5 eylül 1600)'de tamamlanmış olduğu anlaşılmaktadır.

Nuruosmaniye 3987. mükerrer/1. yaprak 1^b – 159^b.

Basma şemseli, kahverengi meşin bir cilt içinde, 273 yaprak. Yap. 1^b'den sonra, 9 yapraklık bir atlama vardır. 15,2 × 24,6 (9 × 16,8) cm. eb'adında; kırmızı cetvel içinde, 27 satırlı, muntazam ve açık nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Metinler üzerine kırmızı çizgi çekilmiş. Kenarlarda ekseriya notlar vardır. Başta fihrist bulunmaktadır.

İstinsah kaydı (yap. 159^b): Safer başları, 1022 h.

Baş : سپاس بینهایت و ثنای بی‌غایت ... صانع بی‌نظیر اولسون که ..

Son : Bu şerh ... ki Şem'î-i hakîrin hattı ile dir, aña biñ dokuz senesi mâh-i saferin yirmi birinci perşembe günü ... ihtitam müyesser oldu.

شرح میمیة

جامی

649. ŞARH-İ MĪMĪYA

CĀMĪ

İbn al-Fāriż'in tanınmış *Kasīda i Mīmīya*'sinin şerhi olan bu eserin adı nüshalarda *Şarh i Kaşīda-i Mīmīya-i hamrīya* şeklinde görülür. Bunun için bk. *Kullīyāt*, ilk nüsha, nr. 10.

Üniversite kütüphanesi FY 1118 (= Halis Ef. 1403).

Yarı meşin bir cilt içinde, 60 yaprak; 11,5 × 17,4 (6,7 × 14) cm. eb'adında; 15 satırlı, adi nesta'lik yazı, söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı (yap. 54^a): 1227 h.

Baş : سبحان من جمیل ...

Eser yap. 54^a'da sona erer, bundan sonra 54^b — 60^b'de bazı notlar vardır.

ترجمة شواهد النبوة

لامی

650. TARCUMA-İ ŞAVĀHĪD AL-NUBUVVA

LĀMĪ

Cāmī'nin Peygamberin peygamberliğinin delillerinden bahseden *Şavāhid al-nubuuvva*'sinin (bk. burada Cāmī, *Kullīyāt*, ilk nüsha, nr. 1) Osmanlı-Türk edip ve şairlerinden şeyh Maḥmūd b. 'Osmān Lāmi'î Çe-

lebî (887 — 957 = 1472 — 1550, bk. *İslam Ansiklopedisi*, A. Karahan'ın yazdığı Lâmi'î maddesi) tarafından yapılmış tercümesi. Ancak mütercim, eseri baştan başa tercüme etmekle beraber, araya bazı şeyler eklediğini söyler (bk. yap. 8^b).

Nuruosmaniye 3385.

Basma şemseli, tamir görmüş siyah meşin bir cilt içinde, 269 yaprak. 20,9 × 28,8 (11,9 × 19,4) cm. eb'adında; çift kırmızı cetvel içinde, 17 satırlı, baştan başa harekeli nesih yazı. Söz başları kırmızı. Yap. 1^b'de bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı (269^b): 'Abd Allāh b. Şukr Allāh, tarih yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş : الحمد لله الذى دلنا على معرفة اسرار الوهية ...

ترجمة شواهد النبوة

اخى زاده عبد الحكيم

**651. TARCUMA-İ ŞAVĀHĪD
AL-NUBUVVA**

AHĪ-ZĀDE 'ABD
AL-ĤAKĪM

Cāmī'nin *Şavāhid al-nubuva*'sinin Osmanlı-Türk bilginlerinden Ahī-zāde 'Abd al-Ĥakīm Efendi (963 — 14 muharrem 1013 = 1556/1557 — 11 haziran 1604, bk. *Sicill-i Osmanî*, III, 302) tarafından yapılmış Türkçeye tercümesidir. Bu tercüme, sonunda bulunan bir kayda göre (bk. yap. 420^b), safer 1009 (ağustos/eylül 1600)'de tamamlanmıştır. Öyle görülüyor ki, mütercim daha önce bahsedilen Lāmī'î'nin tercümesini bilmemektedir.

Nuruosmaniye 3386.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 420 yaprak. 12,3 × 19,7 (7,3 × 14,4) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 27 satırlı, kaba nesih yazı. Söz başları kırmızı, nadiren haşiyelerde düzeltmeler vardır.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Baş : رخسار بی مثال شامد بزم مقال ...

Asıl tercüme yap. 7^b'de başlar.

تحفة الاحرار

652. TUĤFAT AL-AĤRĀR

جامى
CĀMĪ

Cāmī'nin bu ahlakî-tasavvufî mesnevisi için bk. burada *Kulliyāt*, ilk nüsha, nr. 26.

Nuruosmaniye 3702.

Ciltsiz, 80 yaprak. Her tarafında altın serpmeli kâğıt, 14,5 × 23,2 (6,5 × 13,1) cm. eb'adında; mavi, yıldız ve yeşil cetvel içinde, 12 satırlı, çok güzel nesta'lik yazı. Söz başları mavi veya yıldız; yap. 1^b – 2^a son derecede güzel bir şekilde nakışlı ve tezhipli (Herat işi gibi).

İstinsah kaydı: 7 cemadiyelahir, 924 h.

Hattat adı yok, fakat çok üstad bir hattatın yazısı olduğu hemen görülüyor.

Baş : حمدا لمن جعل جنان كل ...

653. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 127.

Tamir görmüş meşin bir cilt içinde, 63 yaprak. 12,3 × 18,1 (5,7 × 11,8) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 15 satırlı, güzelce nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı, yap. 1^b'de güzel, fakat bozulmuş bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı: («Muhammed b. Amîr Muhammed Zâdiya (?), ramazan, 954 h.»).

Baş: Aynı.

654. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 1060 (= Halis Ef. 5930).

Tamir görmüş şemseli kahverengi meşin bir cilt içinde, 70 yaprak. 11,8 × 18,4 (5,9 × 11,1) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 13 satırlı, ta'lik, güzel bir yazı. Söz başları kırmızı. İlk yapraklar tamir görmüş, yap. 1^b'de bir serlevha. Nüsha genel olarak kirlenmiş ve yıpranmış bir haldedir.

İstinsah kaydı (yap. 70^a): («Muhammed Mu'în b. Darvîş Muhammed al-Ğâzi, 969 h.»).

Baş ve son: Aynı.

655. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3703.

Baştan başa basma yıldız nakışlı, içi oymalı, meşin bir cilt içinde, 77 yaprak. 15,2 × 24,6 (7,3 × 13,5) cm. eb'adında, mavi yıldız, turuncu, yeşil ve siyah geniş bir cetvel içinde, 12 satırlı nesta'lik yazı. Yap. 1^b — 2^a müzehhep, bazan kâğıtlar renkli, söz başları yıldız nakışlı.

İstinsah tarihi: 986 h.

Baş ve son: Aynı

656. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 2859.

Tamir görmüş, basma şemseli meşin bir cilt içinde, 62 yaprak (sondan 1 yaprak noksan). 12,7 × 22,9 (6,8 × 14,5) cm. eb'adında, mavi ve yıldız cetvel içinde, 15 satırlı ta'lik yazı. Yap. 1^b'de bir serlevha; söz başlarının yerleri boş kalmıştır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş ve son: Aynı.

شرح تحفة الاحرار

شمعی

657. ŞARH-İ TUHFAT AL-AHRĀR

ŞAM'Ī

Şam'î'nin (bk. az önce nr. 648) Cāmî'nin *Tuḥfat al-aḥrār*'ına yazdığı bu şerh Mısır'da valilik yapmış olan, Şirvān'da vali olarak râfiziler ile savaşmış bulunan ve nihayet Sultan Mehmed III. b. Murad (1003 — 1012 = 1595 — 1603) sefere çıktığı zaman İstanbul'da «kaymakam» olarak kalan Hasan Paşa'ya ithaf edilmiştir. Eser, cuma, 21 muharrem 1006 (3 eylül 1597)'de tamamlanmıştır (bk. yap. 273^b, haşiyede).

Nuruosmaniye 3987 mükerrer /2. Yaprak 161^b — 273^b.

15,2 × 24,6 (9 × 16,8) cm. eb'adında, 27 satırlı, nesta'lik yazı.

İstinsah: («Maḥmūd b. Ca'far, zilka'de sonları, 1027 h.»).

Nüsha için bk. nr. 648.

Baş : لله الحمد قبل كل كلام ... لا جرم بو شمی* برتقصیر صد هزار عجز و قصور له
خدای برکاتک حمدینہ شروع ایلدی ...
Son (kenarda): تمت كتابة شرح هذا الكتاب ... ضحوة الجمعة الحادي ...
والعشرين شهر محرم سنة ست و الف صح

يوسف وزليخا

جامی

658. YŪSUF U ZULAYHĀ

CĀMĪ

Cāmī'nin *Hamsa*'sine dahil olan bu mesnevi için bk. burada *Kul-līyāt*, ilk nüsha, nr. 28.

Üniversite kütüphanesi FY 1374.

Yıpranmış, tamir görmüş, basma şemse ve köşebentli kahverengi bir cilt içinde, 142 yaprak. 15,9 × 24,2 (7,4 × 14,8) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 15 satırlı hattat nesta'lıki yazı. Söz başları yıldız veya mavi. Yap. 3^b'de güzel bir serlevha.

İstinsah kaydı (yap. 142^a): («Giyāş al-Dīn 'Alī al-Cāmī, zilka'de, 943 h.»).

Baş : الی غنجة امید بگشای

659. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 1078 (= Halis Ef. 7452).

Tamir görmüş kahverengi bir cilt içinde, 91 yaprak. 10,9 × 17,8 (9 × 14,2) cm. eb'adında, ortada 11, kenarda 22 satırlı, muntazamca bir nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı, fazlaca kurt yeniği vardır.

İstinsah (yap. 91^b): 1 şaban 992 h.

Baş: Aynı.

660. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 1333.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 173 yaprak. 12,1 × 20,7 (5,9 × 13,3) cm. eb'adında; rengârenk cetvel içinde, 12 satırlı hattat nesta'lıki yazı; yap. 1^b — 2^b unvan, söz başları yıldız veya mavi.

Yaprak 38^a, 67^a, 74^b, 95^b, 106^a, 120^b, 140^b, 156^a'da bazıları biraz kirlenmiş minyatürler vardır; bunlar sahifelerin ekserisini işgal etmektedir. İstinsah kaydı yoktur, **X./XVI.** yüzyıl.

661. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 44.

Meşin adi bir cilt içinde, 133 yaprak. 11,5 × 23 (6 × 16,5) cm. eb'adında, 15 satırlı, güzel nesta'lik yazı; yaldız ve siyah cetvel içinde; yap. 1^a'da alelade bir serlevha vardır. Söz başları kırmızı. Yazma biraz yıpranmış, sondan galiba bir yaprak noksan.

İstinsah tarihi yoktur, **X./XVI.** yüzyıl.

Baş: Aynı.

Mevcut en son başlık: در انجام و اختتام این نامه و توفیق ... یافتن در اتمام ...

662. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 187.

Basma şemse ve kenarbentli, her tarafı süslü, fakat yıpranmış bir cilt içinde, 176 yaprak. 12,5 × 20,2 (6 × 12,5) cm. eb'adında; mavi, siyah, yaldız ve kırmızı cetvel içinde, 12 satırlı, güzel bir nesta'lik yazı, sütunların arası nakışlı, söz başları yaldız, nüshanın ilk ve son sayfalarında kasden bozulmuş gibi görünen güzelce birer minyatür var. Yap. 1^b'de güzel ve ince bir serlevha. Birçok sayfalar tezhiplidir.

İstinsah kaydı yoktur, **XI./XVII.** yüzyıl.

663. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1318.

Baştan başa yaldızlı, hayvan ve bitki resimleri kabartmalı, iç tarafı yine baştan başa oymalı siyah meşin cilt içinde, 170 yaprak. 15,4 × 25 (7 × 14,7) cm. eb'adında, rengârenk cetveller içinde, 12 satırlı nesta'lik yazı, kâğıtlar vessâle, yazılı yerler yaldız serpme, söz başları yaldız müstatiller içinde, beyaz. Yap. 1^b — 2^a minyatür; 2^b — 3^a unvan gibi baştan başa yaldızlı. Yaprak 50^b, 104^b, 148^b'de oldukça güzel minyatürler bulunmaktadır.

İstinsah kaydı yoktur, **XI./XVII.** yüzyıl.

664. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1327.

Kırmızı meşin adi bir cilt içinde, 133 yaprak; bazı yapraklar cetvel yerlerinden kesilmiş, $13,7 \times 21,2$ (7×15) cm. eb'adında; rengârenk cetvel içinde, 16 satırlı, hattat nesta'liki yazı. Söz başı yerleri boş bırakılmıştır. Yap. 1^b'de serlevha, 1^b've 2^a yaldızlı. Yaprak 47^a, 48^b, 50^b, 51^b, 69^a, 75^a, 80^b, 87^b, 88^b, 98^a, 104^b, 105^b, 114^a ve 121^b'de sayfelerin yarısını veya üçte ikisini kaplayan minyatürler vardır.

İstinsah kaydı okunamıyor, **XI./XVII.** yüzyıl.

665. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1326.

Baştan başa yaldız basma nakışlı bir cilt içinde 173 yaprak. $25,7 \times 14,5$ ($7 \times 14,6$) cm. eb'adında, rengârenk cetvel içinde, 12 satırlı, nesta'lik yazı; söz başları mavi, kırmızı veya yaldız. Yap. 1^b'de bir başlık vardır, yap. 1^b – 2^a tezhiplidir. Bir çok yapraklar cetvel yerlerinden kesilmiştir.

Yaprak 36^b ve 72^a'da iki minyatür vardır.

İstinsah kaydı yoktur, **XI./XVII.** yüzyıl.

666. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 720 (= Halis Ef. 5333).

Kırmızı meşin bir cilt içinde, 123 yaprak. $14,4 \times 24,1$ ($8,3 \times 17,5$) cm. eb'adında; çift kırmızı cetvel içinde, 17 satırlı, rik'a yazı; söz başları kırmızı. Yap. 1^b'de bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, **XIII./XIX.** yüzyıl.

دیوان

667. DĪVĀN

درویش دهکی

DARVĪŞ DĪHAKĪ

Mavlānā Darvīş Muhammed Dihakī IX./XV. yüzyılın sonlarında Batı İran'da yaşamış olan değerli şairlerden biridir. Āzar *Ataşkada*'da adını 'Azīz Allāh şeklinde gösterirse de, bunun bir sıfat olması gerekir;

asıl adı, burada tavsif edilen nüshada bulunduğu üzere, Muhammed olmalıdır. Kendisi Kazvin'lidir. Dokumacılık yapar ve bahçelerinin geliri ile ailesini geçindirirdi. *Macālis al-nafā'is*'in ikinci mütercimi Hakīm-şāh Muhammed Kazvīnī, tercümesini burada bilhassa genişleterek, hemşehrisi olan bu şair ile çok defalar görüştüğünü, onun dünyaya önem vermeyen bir şahsiyet olduğunu anlatır. Akkoyunlulardan Sultan Yakub (883 — 896 = 1478 — 1490) onunla görüşmüş ve şiirlerini takdir etmiştir. Fakat biraz «deli gibi» olan Darvîş Muhammed ondan hiçbir şey kabul etmemiş, yalnız hükümdarın bahçelerini vergiden muaf tutmasını istemiştir. Hakīmşāh Muhammed Kazvīnī, onu yaşlı bir insan olarak tasvir ettiğinden, kendisinin IX./XV. yüzyılın sonlarında öldüğü kabul edilebilir. Ali Şîr Navā'î, Horasan dışından kendisine gelen şiirler arasında en güzellerinin Darvîş Muhammed'in şiirleri olduğunu söyleyerek, onun sanat bakımından değerini belirtmektedir (bk. *Macālis al-nafā'is*, s. 118, 290 — 293; *Āzar*, s. 229; *FS*, s. 208).

Darvîş Dihakī'nin *Dīvān*'ının bu nüshası yegâne nüsha olarak görünmektedir; bazı dergilerde yalnız Darvîş adı altında, kaydedilmiş olan şiirler (bk. mesela Blochet, III, nr. 1977) bir tarafa bırakılırsa, bu şairin şiirlerine toplu bir halde hiç bir yerde rastlanmamaktadır. Burada tavsif edilen nüsha, 893 (1488) yılında, belki şairin hayatında istinsah edilmiştir. Çünkü onun adının yanında ölümler için kullanılması mutlak olan deyimler mevcut değildir (aşağıya bk.). Bu nüsha bu bakımdan da ayrıca bir değer taşımaktadır.

Universite kütüphanesi FY 428 (=Rıza Paşa 1370).

Tamir görmüş, kahve rengi meşin bir cilt içinde, 254 yaprak. 11 × 16,7 (6,4 × 11,8) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 13 satırlı nesta'lik yazı. İlk ve son yaprak tamir edilmiş, yaprak 16^b'de bir serlevha vardır.

İstinsah : تمام شد دیوان مولانا درویش محمد دیہکی در روز جمعہ ثانی عشرین شہر
رجب ... سنہ ثلاث وتسعين وثمانماية ...

(«cuma, 22 recep, 893 h.»).

Baş : ای خداوند نیکخواہ ہمہ فارغ از طاعت و گناہ ہمہ ...

Yap. 1^b — 16^a'da muhammesler ile bir müstezâd, 16^b — 253^a'da gazeller bulunmaktadır.

Baş : ای بر خورشید فضلت جملہ از بہر عطا
چون نہ تو نیستی آورده وقد دو تا ...

Yap. 253^a'da bir rubâî ile bir beyit vardır.

(ترجمة ديوان علي نظاما)

شوقی تونی

668. (TARCAMA-I DĪVĀN-I 'ALĪ NAZMAN)

ŞAVKÎ TŪNÎ

Dördüncü halife olan Hazret-i Ali'nin mevsuk olup olmadığı halen münakaşa edilen bir *Dīvān*'i vardır (bunun yazma ve basmaları ile başka dillere tercümeleri için bk. *GAL, Suppl., I, 74—75*). İşte burada bahis konusu olan nüsha bu *Dīvān*'in manzum olarak Farrçaya tercümesini ihtiva etmektedir. Mütercim olarak nüshanın sonunda (bk. yap. 109^a) Şavkî Tūnî adlı bir şahıs gösterilmektedir. Bu şahıs hakkında herhangi bir bilgiye tesadüf edemedim (bu yazarın mensup bulunduğu Tūn şehri için bk. *Rāzî, II, 314—315*). Ancak nüsha, 898 h.'de istinsah edilmiş olduğundan, bu eserin yazarının bu tarihlerden önce yaşamış olacağı meydandadır.

Nuruosmaniye 2365.

Meşin bir cilt içinde, 110 yaprak. 11,8 × 17,7 (6,5 × 11,5) cm. eb'asında; yaldız ve siyah cetvel içinde, Arapçalar nesih yazı ve siyah mürekkeple, tercümeler ise kırmızı mürekkeple ve ta'lik yazı ile, 12 satırlı. Yap. 1^b'de sade, fakat güzel bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı: ramazan 898 h.

Baş :

من كلام امير النحل
الناس من جهة التمثال اكفاء
ابوهم آدم والام حواء
آدمى از ره تمثال بهم می مانند
که پدر آدم و حوا همه را شد مادر...

Bazı şiirlerin başında kısa Arapça açıklamalar vardır, *ya'ni* diye başlayarak, bunların Farsçaya tercümeleri verilmektedir.

Yaprak 108^a'da, son beytin yanında, şunlar yazılıdır :

مترجمت (!) شوقی تونی عفا الله عنه

Yap. 109^b — 110^b'de Hazret-i Husayn'e isnat edilen tercüme edilmiş Arapça bir şiir vardır.

(اشعار)

همام الدين گلباری

669. (AŞ'ĀR)

HUMĀM AL-DĪN GULBĀRÎ

Humām al-Dīn Gulbārī tanınmış feylesof ve şair Calāl al-Dīn Davvānī'nin (ölümü 908 = 1502/1503, aşağıya bk.) hocaları arasında adı ge-

çen bir şahsiyettir (bk. Rāzī, I, 178; IO, I, 1095 v.d.). Hakkında mutlak kaynaklarda başka bir bilgi bulunmayan bu şahsın, öğrencisi Davvānī gibi, tasavvufî şiirler yazması mümkün ve tabiidir.

Universite kütüphanesi FY 475/3. Yaprak 152^b – 157^b. 898h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 33.

Baş : عارف حضرت باری همام الدین کلبازی قدس سره چند بیت از مثنوی و قطعه
و رباعیه

حمد بجد خدای بی چون را آفریننده چه و چون را ...

Yaprak 152^b – 155^a mesnevi şeklinde şiirler olup, hepsi tasavvufî konulara dairdir, yap. 155^a – 156^b gazel ve kıt'alar, 156^b – 157^b rubâiler.

خمسہ محبره

کوکبی

670. HĀMSA-I MUḤAYYĪRA

KAVKABĪ

Hamsa'si aşağıda tavsif edilen Kavkabî'nin kaynaklarda gösterilen ve bu mahlası taşıyan şairlerin (bk. *FS*, s. 493) hangisi olduğunu kestirmek imkânsızdır. Başka bir nüshası yalnız Ayasofya kütüphanesinde (nr. 3855) bulunan *Hamsa*'de tarih tesbitine yarayacak işaretler hemen hemen yok gibidir. Ancak *Hamsa*'yi teşkil eden eserlerden biri olan *Anvār al-maḥabba*'nin başlarında 886 (1481/1482)'de ölmüş olan H'āca-i Cihān'ın sohbetinde bulunduğunu söyleyerek, ölümü hakkında bir mer-siye yazması, kendisinin IX./XV. yüzyılın ikinci yarısında yetişmiş bir şair olduğunu gösterir. Kavkabî, bir de *Hamsa*'sinin beşinci mesnevisi olan *Durr al-baḥrayn*'in sonunda eserini Medine'de oturduğu sırada yazdığını söyler. Aynı yerde 895 (1489/1490)'te ölmüş olan 'Ubayd Allāh Aḥrār'ı «murabbi-i rabbānī» diye anması da bunu teyit eder.

Kavkabî'nin *Hamsa-i muḥayyira*'si beş mesneviden meydana gelmekte ve her biri Nizāmī'nin mesnevilerinde kullanılmış olan vezinlerin biri ile yazılmış bulunmaktadır. Fakat bunlarda, Nizāmī'nin eserlerinde olduğu gibi, hikâyeler bahis konusu değildir; bunlarda kuvvetli bir «varlık birliği» görüşü açıklanıp, telkin edilmektedir.

Universite kütüphanesi FY 1398.

Basma köşebent ve şemseli, iç tarafı mavi ve yıldız zeminli oymalı, fevkalâde musanna ve güzel siyah meşin cilt içinde, 531 yaprak. 18,3

Farsça Manzum — 29

× 28,6 (11,8 × 18) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 4 sütun halinde, 20 satırlı çok güzel hattat nesta'liki yazı. Yap. 1^a'da daire biçiminde bir süs içinde, kenarda fihrist vardır; ortasında şunlar yazılıdır:

برسم خزانه سلطان البرين و خاقان البحرين سلطان بايزيد بن سلطان محمد بن مراد خان ...

Bundan anlaşılıyor ki, nüsha Osmanlı padişahı Bayezid II. (886 – 917 = 1481 – 1512)'nin kütüphanesi için istinsah edilmiştir.

Yaprak 1^b – 2^a yazısız, unvan şeklinde nakışlar, 2^b – 3^a unvan, diğer her kısmın başında olağanüstü güzellikte birer serlevha vardır.

İstinsah (531^a): (İstanbul-Koştañîniya, Sultân Ahmed, 913 h.).

İçindekiler:

1) Yaprak 2^b – 71^b. آینه دل *Āyīnā-i dil*.

Tasavvufî-felsefî bir mesnevi olup, arada nadiren hikâyelere tesadüf edilir. Şair burada ruhun cisim ile birleşmesinden başlayarak, yükselmesini anlatır. Belli giriş bölümlerinden (münacat, na't) sonra, sözü ögmek için bir kısım gelir; asıl eser *halvat* adı verilen üç bölüme ayrılmıştır. Bitiş «susma» hakkındadır.

Baş : الحمد لله الذى جعل ... اما بعد چون جلد اول از خمسة محیره که هر يك بجمال
معانی محیر عقول ... اند مسماست با آینه دل ...

Yaprak 2^b – 5^a mensur önsöz. Asıl mesnevi yaprak 5^b'de şöyle başlar:

بسم الله الرحمن الرحيم هست ز رحمت نفسی خوش نسیم ...

Yaprak 12^a'ya kadar münâcatlar, yap. 12^a – 18^a na'tlar (6 tane). 18^a'dan sonra asıl konuya girilir.

2) Yaprak 73^b – 110^a. فهرست جهان *Fihrist-i cihān*.

Yine varlık birliği nazariyesine uygun olarak kâinatın yaratılmasından, insanın meydana gelmesinden ve sonunda «insan-i kâminden» bahseden bir mesnevidir.

Baş : بسمه والصلوة ...

خداوندا دلی ده رازداتم که رازت از دل خود باز داتم ...

3) Yaprak 111^b – 153^a. انوار المحبه *Anvār al-mahabba*.

Aşk nazariyelerini anlatan bir mesnevidir.

Baş : ای کوه عدم ز تو پر آواز زو گشته وجود چون صدا باز ...

Son : گر کوکبیک نه اهل آنست شاهها کرم تو بیگراست

4) Yaprak 154^b — 190^a. ابواب الجنة *Abuāb al-canna*.

Tasavvuf yolunda takip edilen kırk yol ile bunun sekiz şartını anlatan bir eserdir.

Baş : ای جهان یافته نمودار از تو بر عدم نهیت وجود از تو ...

5) Yaprak 191^b — 530^b. طراز النبوة *Ṭirāz al-nubuva*.

Nizāmī'nin *Hamsa*'sindeki *İskandar-nāma*'ya karşılık olan bu bölüm *İskandar-nāma* gibi iki bölümden (ṭaraf) meydana gelmiştir.

a) Yap. 191^b — 219^b. در البحرين *Durr al-baḥrayn*.

Bu bölümde peygamberlik ve velilik hakkındaki tasavvufi görüşler anlatılır.

Baş : جهان پادشاها خدایی تراست ازل تا ابد پادشایی تراست ...

Son : دلم را بیادت هم آغوش کن برو غیر خودرا فراموش کن

b) Yap. 221^b — 530^b. بحرالدین *Baḥr al-durrayn*.

Ṭirāz al-nubuva'nin bu ikinci bölümünde Hazreti Muhammed'in hayatı, tasavvufi görüşlere göre, anlatılmıştır.

Baş : خدا کز دهان در حمد آفرید زبان ساخت آن درج در را کلید ...

Son : شفیع کن اندر قیامت رسول دعا ختم شد از کرم کن قبول

تذکرة الشعراء

دولت‌شاه

671. TAZKIRAT AL-ŞU'ARĀ'

DAVLATŞĀH

İran edebiyatının başlıca kaynaklarından birinin yazarı olan Davlatşāh b. 'Alā' al-Davla Baḥtīşāh Ġāzī Samarḳandī 830 — 840 (1427 — 1436) yılları arasında doğmuş bir Türk bey-zadesi idi. Uzun müddet Timurlu şehzadelerin hizmetlerinde ve saraylarında kaldıktan sonra, Ali Şir Nevâ'i'ye göre, kendi isteği ile, bunlardan ayrılmış ve Horasan'daki malikânesine çekilerek, münzevi bir hayat geçirmiştir. Bu sırada, 50 yaşlarında iken, İran edebiyatının bütün devirlerini içine almak üzere, *Tazkirat al-şu'arā'*'sını yazmağı düşünmüş, uzun çalışmalardan sonra, bu eserini 892 (1487)'de tamamlayarak, Sultan Hüseyin-i Baykara ile Ali Şir Nevâ'i'ye ithaf etmiştir. Ölümü 896 (1490/1491)'dan az önce veya 900 (1494/1495)'dedir.

Bugün elde bulunmayan birçok kaynaklardan da faydalanarak meydana getirilmiş olan ve daha sonra bütün İran ve Türk tezkire yazarlarına örnek ve kaynak vazifesini gören *Tazkirat al-şu'arā'*, bir girişten sonra, Arap şairlerine dair bir önsöz ile yedi *tabaka* halinde İran şairlerinin hayatlarından ve eserlerinden bahsederek, bunların edebî değerlerini belirtir. Burada 10 Arap şairi ile 143 İran şairinin hal tercümesi vardır. Bk. *Macālis al-nafā'is*, s. 108, 282; *FS*, s. 399; özellikle *İslâm Ansiklopedisi*, 1945, IV, 560 — 562 (M. Fuad Köprülü'nün yazdığı Devletşah maddesi); Storey, I, 784 — 789 (öteki araştırmalar, basmalar v.b. burada gösterilmiştir).

Tazkirat al-şu'arā''nin oldukça çok olan yazmaları için bk. Storey, I, 785 — 786; *Sipahsālār*, II, 475 — 476; *Topkapı Sarayı*, s. 71.

Basmaları: Yukarıda gösterilen kaynaklara şunları eklemek gerekir: nşr. Muhammed İkbāl, Lahor, 1939; nşr. M. Abbāsī, Tahran, ts. (1959?).

Universite kütüphanesi FY 705 (= Halis Ef. 1883).

Açık kahverengi meşin bir cilt içinde, 238 yaprak. 15,4 × 24,7 (8,5 × 18) cm. eb'adında, siyah ve yaldız kalın bir cetvel içinde, 17 satırlı, açık ve güzel nesta'lik yazı; söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı: 11 cemadiyelâhir 1041 h.

Baş : تحمیدی که شاه باز بلند پرواز اندیشه بساحت و فضای کبریای آن طیران
نتواند نمود...

دیوان

672. DĪVĀN

همایون

HUMĀYŪN

Amîr Humāyūn İsfarā'inli iken, memleketini terk ederek, Akkoyunlulardan Sultan Yakub zamanında (883 — 896 = 1478 — 1490) Tebriz'e gelmiş ve onun himaye ve teveccühünü kazanmış olan bir şairdir. Bu hükümdarın ölümünden sonra, Kum şehrine, bir dostunun yanına gitmiş ve burada ölmüştür. Ölüm tarihi olarak 902 (1496/1497), 908 (1502/1503) yılları gösterilmektedir. Bk. *Macālis al-nafā'is*, s. 139, 303; Rāzī, II, 301; Āzar, s. 68; *MF*, II, 55.

Amîr Humāyūn'un *Dīvān*'ının oldukça nadir olan nüshaları için bk. *Bankipore*, II, 91 — 94; *Sipahsālār*, II, 704 — 705. Humāyūn'un *Dīvān*'ının burada tavsif edilen nüshasının başı yukarıda gösterilen nüshaların

başına benzememektedir. Bu nüsha daha ziyade geniş bir seçme olmalıdır.

Nuruosmaniye 4964/21. Yaprak 243^b – 255^a.

16 × 25,2 cm. eb'adında, 21 satırlı, açık ta'lik yazı.

IX. h. yüzyıla ait bir dergi içinde.

Nüsha için bk. nr. 371.

Baş : ای ز آتش جلال تو دوزخ زبانه وز مزرغ جمال تو فردوس دانه ...

673. AYNI ESER

Nuruosmaniye 3879 mükerrer (Dergi).

Basma şemseli bir ciltte, 125 yaprak. 10,6 × 17 (6,3 × 9,9) cm. eb'adında, siyah ve yaldız cetvel içinde, çok ince kalemle yazılmış, 15 satırlı nesta'lik yazı. Her kısmın başında güzelce bir serlevha.

İstinsah kaydı yoktur, **X./XVI.** yüzyılın sonları.

1) Yaprak 1^b – 29^b. *Divān-i Humāyūn.*

Baş: Bundan önceki nüshadaki gibi.

Son : رسید شعر همایون بحمد لطف بکاست لطیف طبع تجی واقفی سخن دانی

Bu nüsha da bir seçmeye benzemektedir.

رسالة معما

حسنى

674. RISĀLA-I MU'AMMĀ

HUSAYNĪ

Muammâ, yani özel bir adı, belli kurallar ile, gizleyerek, bir şiirde söyleme sanatının en büyük üstadlarından biri sayılan Mîr Hüsain b. Muhammed al-Husaynî al-Nişābūrî al-Şîrāzî Herat'ta Sultan Hüseyin-i Baykara'nın sarayında bulunmuş ve burada bahis konusu olan eserini, Ali Şîr Nevâ'î'nin isteği üzerine, burada yazmıştır. Ölümü 9 zilka'de 904 (18 haziran 1499)'tedir. Bk. Rāzî, II, 268; Naşrābādî, s. 500 – 504.

Risāla-i mu'ammā'nın pek çok olan nüshaları ve daha fazla kitabiyat için bk. IO, I, 1134 – 1135; Blochet, II, nr. 1067 – 1071.

Nuruosmaniye 4255.

Koyu kırmızı meşin bir cilt içinde, 73 yaprak, 12,8 × 21,5 (6,2 × 13) cm. eb’adında; 11 satırlı güzelce nesta’lik yazı; haşiyede ekseriya muammâların açıklamaları vardır. Söz başları kırmızı mürekkep ile. Nüsha sondan biraz noksandır.

İstinsah kaydı yoktur, **XI./XVII.** yüzyıl.

Bşa : بنام آنکه از تألیف و ترکیب مسمای جهان را داد ترتیب ...

675. AYNİ ESER**Nuruosmaniye 4259.**

Basma güzel şemse ve kenarbentli, iç tarafı yıldız basmalı, siyahımsı bir cilt içinde, 59 yaprak. 12 × 22,6 (6,6 × 14,8) cm. eb’adında; siyah, mavi, yıldız, yeşil ve kırmızı cetvel içinde, 15 satırlı, çok güzel bir nesta’lik yazı. Yazılı yerler yıldız serpmeli. Söz başları yıldız; bazan mavi, yap. 1^b’de güzel bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, **X./XVI.** yüzyıl.

Baş: Aynı.

دیوان

(علیشیر نوائی) فانی

676. DĪVĀN**FĀNĪ (‘ALĪ ŒĪR NAVĀ’Ī)**

Türk edebiyatının en seçkin simalarından biri olup, gerek edebiyat hamisi olarak, gerekse Farsça *Dīvān*’ı ve *Macālis al-nafā’is* adlı Türkçe olarak kaleme aldığı tezkiresi ile İran edebiyatında da çok üstün bir mevki olan ‘Alī Œīr Navā’ī Uygur kabilesine mensup olan Kıçkine Bahşi’nin oğludur ve 17 ramazan 844 (9 şubat 1441)’te Herat’ta doğmuş ve 12 cemadiyelahir 906 (3 ocak 1501)’da aynı şehirde ölmüştür. Onun her bakımdan en yüksek insanlık hareketleri ile dolu hayatının burada kısaca da anlatılmasına imkân ve lüzum yoktur. Bu hususta bk. *İslâm Ansiklopedisi*, 1940, I, 349 – 357 (A. Zeki Velidi Togan tarafından yazılmış olan Ali Œīr maddesi) ve bir de Storey, I, 789 – 795; *F S*, s. 616 – 617.

Ali Œīr Nevâ’î Farsça yazdığı ve tam bir divan teşkil eden şiirlerde Fānī mahlasını kullanmıştır. *Dīvān*’ın mensur önsözüne göre, eserini bu dil ile yazmasını şair ‘Abd al-Rāḥmān Cāmī (yukarıya bk., nr. 585) ken-

disinden istemiş; bundan başka Sultan Hüseyin Bahadır-ı Baykara da kendisine aynı şeyi emretmiştir. Bunun üzerine, 902 (1496/1497) yılında, bazı kasideler yazmış ve bu *Divān* böylece meydana gelmiştir. Galiba henüz basılmamış olan ve çok nadir olarak rastlanan bu *Divān*'in elyazması nüshaları için bk. Storey, I, 790, not 2 (burada anılan Yıldız nüshası 2781/30 Türkçedir).

Nuruosmaniye 3850.

Tamir görmüş meşin bir cilt içinde, 183 yaprak. 19,5 × 30,2 (11,5 × 20) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 15 satırlı, kalın kalemle nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı mürekkeple, her şiirin üzerinde şöyle kayıtlar vardır:

اختراعی، تتبع خواجه، تتبع شیخ، در طور امیر خسرو...

İstinsah kaydı: (Hācī-Pūr, Kamāl b. Maḥmūd, rebiülâhir, 999 h.).

Baş : بیت القصید همه خیل سخن و زان شه بیت جنس نظم همه مدح گستران حمد
وثنای پادشاهی دان که ...

Başta mensur önsöz. Yap. 2^b'den sonra bir atlama vardır. Şiirlerin başı (yap. 3^a): دم قتلش گلگونۀ عذار اجل حسام قاتلش آینه جمال بلا ...

Yap. 27^b'de alfabe sırasına konulmuş gazeller başlar. Yap. 163^b'den sonra müseddesler ve diğer şiirler gelir.

دیوان

677. DĪVĀN

سهیلی

SUHAYLĪ

Timurlular devri Türk ve İran edebiyatının tanınmış simalarından biri olan Amīr Nizām Aḥmed Suhaylī Çağatay ulusuna mensup idi ve dedeleri Şāhruḥ zamanında (ölümü 850 = 1446) önemli devlet hizmetlerinde bulunmuşlardı. Kendisi çok yüksek ahlâkî meziyetlere sahip bir kimseydi ve Suhaylī mahlasının şeyhi Āzarī (ölümü 866 = 1461/1462, yukarıya bk. nr. 564) kendisi için bulmuştur. Suhaylī Sultan Hüseyin-i Baykara (ölümü 912 = 1506/1507) zamanında vezirlik mertebesine ulaşmıştır. Tanınmış edip Ḥusayn Vā'iz Kāşifī (ölümü 910 = 1499/1500; bk. Storey, I, 12) Kalīla va Dimna tercümesini ona ithaf etmiş ve kitabına, onun adına izafetle, *Anvār-i Suhaylī* adını vermiştir. Suhaylī'nin Farsça *Divān*'ından başka Türkçe bir *Divān*'ı vardır; bir de *Laylī u Macnūn* mesnevisi yazmıştır. Ölümü 907 (1501/1502) veya 918 (1512/1513) yılın-

dadır. Bk. Davlatşâh, s. 509 — 513; *Macālis al-nafā'is*, s. 56 — 57, 230; *Tuḥfa-i Sāmî*, s. 181 — 182; *Āzar*, s. 15; *MF*, I, 31; Rieu, I, 756^a.

Suhaylî'nin Farsça *Dīvān*'i basılmamıştır ve nüshalarına çok nadir olarak tesadüf olunur. Bk. Rieu, *Suppl.*, s. 181 (nr. 275); *Bodl.*, I, 638 — 639 (nr. 981).

Nuruosmaniye 3824/2. Yaprak 27^b — 62^a.

13 × 21,2 (6,4 × 13,2) cm. eb'adında, 12 satırlı, hattat nesta'liki yazı, X./XVI. yüzyıl.

Nüsha için bk. nr. 568.

Baş : خوان نوال تست غدا بخش جان ما
زان خوان نواله ایست زبان در دهان ما ...

Yap. 27^b — 58^a. Gazel şeklinde şiirler. »

Gazellerin sonu: ای سہیلی سر بدیوار غمت تاکی زدن
بخت بد زینہا چو بر روی تو نگشاید دری

Yaprak 58^a — 62^a'da iki kıt'a, rubâîler ve müfredler bulunmaktadır.

(آثار)

678. (ĀṢĀR)

دوانی

DAVVĀNÎ

IX./XV. yüzyılın en büyük sûfî ve kelimcilerinden biri olan ve *Aḥ-
laḳ-i Calālî* veya *Lavāmi' al-işrāḳ fî makārim al-aḥlāḳ* adlı Farsça
ahlaka dair eserin yazarı olarak tanınan Calāl al-Dīn Muḥammed b.
Sa'd al-Dīn As'ad al-Davvānî al-Şiddîkî, ilk nisbesinin gösterdiği gibi,
Kāzarūn'un Davvān adlı kasabasındandır ve ikinci nisbesinin gösterdiği
üzere, ilk halife Abū Bakr'in soyundan gelmektedir. Kendisi 858 (1424
/ 1425)'de doğmuş, babasından ve sonra Şīrāz'da devrin ileri gelen bil-
ginlerinden ciddi bir medrese tahsili görmüştür. Karakoyunlulardan Ci-
hānşah zamanında (841 — 872 = 1437 — 1467) Tebriz'de, Muzafferiye med-
resesinde müderris olmuştur. Daha sonra Akkoyunlulardan Uzun Ha-
san'ın (871 — 882 = 1467 — 1478) hizmetinde olarak, Şīrāz'da, Madrasat
al-Aytām'da müderrislik yapmıştır. Bu sırada şöhreti bütün islâm ale-
mine yayılmış, Anadolu'dan, Maveraünnehir'den ve öteki islâm ülkele-
rinden birçok kimseler öğrenim için yayına gelmişlerdir. Daha sonra
Uzun Hasan'ın oğulları zamanında, Fārs eyaleti kadılığı yapmıştır. Ölüm

yılı olarak 907 (1501), 908 (1502/1503) yılları gösterilmektedir. Bk. *İslâm Ansiklopedisi*, 1945, III, 565 – 566 (Muammer Eroğlu tarafından yazılmış olan Devvânî maddesi, öteki kaynak ve araştırmalar burada gösterilmiştir); bir de *FS*, s. 132.

Davvânî daha çok tefsir, kelim, tasavvuf ve felsefe alanlarında yazdığı *Tafsîr al-Fātiha*, *Risāla fî îmān al-Firʿavn*, *Risāla fî işbāt al-ʿa-cib*, *al-Zavrāʿ*, *Risāla fî afʿāl al-ʿibād* v.b. gibi tasavvuf esasları ile kelim alınmış küçük Arapça eserleri ile tanınmıştır. Onun bazı nüshaları aşağıda tavsif edilen Farsça eserleri ile Farsça şiirleri de vardır. Fakat bu şiirler galiba hiç bir zaman bir *Divān* halinde toplanmamıştır. Ali Şîr Nevâʿî de (bk. *Macālis al-naḫāʿis*, s. 141, 309 – 310) onu «arada sırada şiire iltifat etmiş olan bilginler» bölümünde anar.

Nuruosmaniye 4989. (Dergi).

Koyu kırmızı meşin bir cilt içinde, 225 yaprak. 13 × 23,6 (7,3 × 18,7) cm. ebʿadında; kırmızı cetvel içinde, 29 satırlı, muntazam nestaʿlik yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kayıtları (1060 h.) yerlerinde gösterilecektir.

1) Yaprak 1^b – 9^a (رسالة در تحقیق معنی کلمة توحید) *Risāla dar taḫkîk-i maʿnî-i kalîma-i tavḫîd*).

Tanrının birliği hakkında küçük bir risâle olup, iki bölüm ve bir bitiş kısmına (*ḫātîma*) ayrılmıştır. Başka nüshaları için bk. *IO*, II, 1066 – 1067.

Baş : آفتاب جمال قدم از آن متعالیست که خفایش ... مقالة اول در مباحث رسمی و درو دو موفقست ...

2) Yaprak 9^b – 30^a. شرح الرباعیات *Şarḫ al-rubāʿiyyāt*.

Bu eser Davvânî'nin gençliğinde yazdığı tasavvufî rubâîlerin yine kendisi tarafından yapılmış bir şerhidir.

Davvânî, önsözünde verdiği bilgiye göre, gençliğinde «ilâhî bilgiler» hakkında bazı rubâîler yazmış, fakat sonraları önem vermediğinden, bunları bir tarafa bırakmış. Bazı kimseler, bunlar hakkında bir şerh yazmasını kendisinden istemişlerse de, bunu yapmamıştır. Bir gün bu rubâîlerin başkalarına mal edildiğini görünce, bunları şerhe karar vermiş. O sırada Osmanlı hükümdarı Bayezid II.'den (886 – 918=1481 – 1512, bazı nüshalarda: İldurum Bayezid yazılı ise de — bk. mesela Nuruosmaniye, nr. 2428, yap. 4^b —, bu tabii mümkün değildir) hediyeler ile

bir elçi gelmiş ve Davvānī, bu vesileden istifade ederek, şerhini sūratle tamamlayarak, ona ithaf etmiştir.

Eserin başka yazmaları için bk. Rieu, II, 834; *GAL, Suppl.*, II, 308, nr. 39.

Baş : حمدًا لآله غمّر الخلق إلاه لا معبود سواه بل ليس سواه ...
اما بعد در سوانف ایام که عتقوان جوانی وریمان زندگانی و عنوان شادمانی بود ...

6) Yaprak 52^a — 55^a. رسالة العدالة *Risālat al-ʿadāla*.

Davvānī'nin adalet konusunun daha ziyade felsefî bir açıdan ele aldığı bir risâledir. Başka nüshaları için bk. *GAL, Suppl.*, II, 309, nr. 64.

Baş : سیاس بقیاس مالک الملکی را که پادشاه نفس ناطقه ... وبعد نزد ارباب کشف
وعیان ... مقرر و معین است که ...

İstinsah kaydı (yap. 55^a): 1 rebiülevvel, 1060 h.

7) Yaprak 55^b — 59^a. صیحه و صدا *Şayḥa u şadā*.

Bu eser Davvānī'nin bir dostu için yazmış olduğu tasavvufî küçük bir risâledir. Başka bir yazması için bk. *GAL, Suppl.*, II, 309, nr. 62.

Baş : سبحانک سبحانک انت انت تعالیت عن مداناة الاشیاء ... وبعد برادر
طریق ... التماس نموده تا تذکرة له بعض از سوانح وقت درین جزء ثبت رود ...

8) Yaprak 59^b — 63^a. مسائل متعلق بدیوان مظالم (*Masāʾil-i mutaʿallik ba dīvān-i mazālim*).

Davvānī'nin «dīvān al-mazālim»'den, yani halkın şikâyetlerini inceleyen divandan, bunun nasıl çalışması gerektiğinden bahseden eseridir. Burada al-Māvardī'nin (ölümü 450 = 1058, bk. *GAL*, I, 386) *Aḥkām al-sultāniya*'si başta olmak üzere, bu konuya dair önemli eserler ile islâmiyetin bazı kurallarına dayanılmıştır. Eserin başka bir nüshası mevcut değilmiş gibi görünmektedir.

Baş : وله الحمد علی افضاله العمیم ... وبعد این بعض مسائلت متعلق بدیوان مظالم که
از کتب معتبره ... و قواعد استنباط میروند ...

9) Yaprak 64^b — 71^b. رساله فی خواص الحروف (*Risāla fī ḥavāṣṣ al-ḥurūf*).

Davvānī bu eserinde, eski inançlara uyararak, harflerin sahip olduğu sanılan özellik ve bunların etkilerinden bahsetmektedir. Başka bir nüshası için bk. *GAL, Suppl.*, II, 309, nr. 164.

Baş : جواهر حمد وثنا نثار مارگاہ کبریاء ... اما بعد مؤلف این رسالہ را وهو
الفقیر ... جلال الدین احمد الصدیق ...

Dergide bundan sonra da şiir ve edebiyatla ilgisi bulunmayan Farsça ve Arapça bir takım risâleler yer almaktadır.

679. BENZER ESER

Universite kütüphanesi FY 559 (= Rıza Paşa 1468). (Dergi).

Yeni siyah bez bir cilt içinde, 31 yaprak. 15,4 × 22,9 (10 × 16,7) cm. eb'adında; 23 satırlı şahsî bir nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Bazan haşiyelerde notlar ve karşılaştırma kayıtları vardır.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

1) Yaprak 1^b — 8^a. رسالہ در شرح یک غزل حافظ *Risāla dar şarḥ-i yak gāzal-i Ḥāfiẓ*.

Davvānī bu eserinde Ḥāfiẓ'ın

در ہمہ دیر مغان نیست جو من شیدائی

mısraı ile başlayan gazelinin tasavvufî bir şekilde şerhini vermektedir. Bk. *GAL, Suppl.*, II, 309, nr. 66.

Baş : دیراست تا بحکم ادای حق اخوة در شرح فتوة ...

2) Yaprak 8^a — 10^a. رسالہ در شرح بیت گلشن راز *Risāla dar şarḥ-i bayt-i Gulşan-i rāz*.

Gulşan-i rāz'daki (bk. burada nr. 351)

تفکر رفتن از باطل سوی حق
بجزو اندر بدیدن کل مطلق

beyitinin şerhidir.

Baş : بعد الحمد بما يستحقه ... نموده میشود که از دیوان وزارت ... مثال واجب
الامثال رسید ...

3) Yaprak 10^a — 13^a. رسالہ عدل *Risāla-i 'adl*.

Yukarıda (nr. 678/6) *Risālat al-'adāla* adı ile geçen eserin aynıdır.

4) Yaprak 13^a — 21^a. (*Risāla-i şarḥ-i kalima-i tavḥīd*).

Yukarıda (678/1) *Risāla dar taḥkīk-i ma'ni-i kalima-i tavḥīd* diye geçen risaledir.

5) Yaprak 21^a — 24^a. *Risāla-i şayḥa u şadā*.

Yukarıda (678/7) yalnızca *Şayḥa u şadā* adı ile geçen risaledir.

6) Yaprak 24^a — 25^b. *Risāla-i (şarḥ-i) yak bayt-i Hāfiż*.

Hāfiż'in

پیر ما گفت بخطا بر قلم صنع زلفت
آفرین بر نظر پاک خطا پوشش باد

beytinin şerhidir. Nüsha sondan noksandır.

Baş : لك الحمد اللهم ملهم الصواب ... و بعد کلمه چند در تبیین معنی يك بیت از اشعار
لسان وقت حافظ ...

Son : ... و آن اعتقاد خطاست پس وصف افعال بخطا

Bundan sonra nüshada Davvānī'ye ait Arapça risaleler vardır ki, burada onların anılmasında bir gereklilik yoktur.

شرح رباعیات

دوانی

680. ŞARḤ-İ RUBĀ'İYĀT

DAVVĀNĪ

Davvānī'nin gençliğinde yazdığı tasavvufî rubâîlerin yine kendisinin şerh ederek, Osmanlı hükümdarı Sultan Bayezid II.'ye ithaf ettiği eseridir. Bk. yukarıda birinci nüsha, nr. 2.

Nuruosmaniye 2428.

Ebrû kâğıt kaplı yarı meşin bir ciltte, 66 yaprak. 13,5 × 18,2 (8,2 × 11,5) cm. eb'adında; aharlı, kalın kâğıt, 13 satırlı, kalın kalemle, muntazam nesih yazı. Tamamiyle harekeli. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı yoktur. Bunun yerinde «baştan sonuna kadar karşılaştırılmıştır» ibaresi yazılıdır; IX./XV. yüzyıl.

Baş : حمدًا لآله نعمة الخلق الاله ...

Şerh edilen ilk rubâînin başı şudur : رباعیه فی کون وجود الواجب
عین ذاته ...

هستی تو بذات و ما بتو هست نما الله چه تفاوت زجا تا بکجا ...

681. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 900 (= Halis Ef. 3280).

Yarı meşin bir cilt içinde, 52 yaprak. 12,5 × 20,8 (64 × 14,6) cm. eb'adında; çift kırmızı cetvel içinde, 19 satırlı, nesta'lik yazı. Yap. 1^b'de bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı: («Nazîf-zâde diye tanınan Ahmed Hâmid, rebiülâhir başları, 1245 h.»).

Baş: Aynı.

دیوان

682. DĪVĀN

بنائی

BANĀ'Ī (BANNĀ'Ī)

Timurlular devrinin tanınmış şairlerinden biri olan Banā'î'nin tam adı Mavlānā Kamāl al-Dīn 'Alī Şîr b. Ustād Muḥammed Ḥān Mi'mār al-Haravî'dir. Babası mimar olduğundan kendisinin Bannā'î (belki vezin sebebi ile, hafifletilerek, Banā'î) mahlasını almış olduğu düşünülebilir. Banā'î Herat'ta doğmuş, Ali Şîr Nevâ'î'nin çevresinde yetişmiştir. Bazı kaynaklar Nevâ'î'nin onu kışkandığını söylerlerse de, bu iddia doğru olmayacaktır. Banā'î bir zaman için memleketi bırakıp, Akkoyunlulardan Sultan Yakub'un (884 — 896 = 1479 — 1490) yanına, Tebriz'e, gitti. Bu hükümdarın ölümünden sonra, yeniden Herat'a döndü. Hayatının sonlarında Ḥālî mahlasını kullanan Banā'î (bk. *Bāğ-i İrām* adlı mesnevisi, *Bankipore*, II, 96 — 97) Şāh İsmā'îl Şafavî'nin Samarkand katliamında, 918 (1512) yılında öldürülmüştür. Bk. *Macālis al-nafā'is*, s. 60; 232 — 233; *Ḥabîb al-siyar*, IV, 348 — 349; *Tuḥfa-i Sāmī*, s. 98 — 100; *Rāzī*, II, 152 — 156; *Āzar*, s. 151; *FS*, s. 89.

Banā'î'nin basılmamış olan ve sırf gazel şeklinde şiirleri içine alan *Dīvān*'ının nüshaları çok nadirdir. Bk. *Bankipore*, II, 94 — 96; *Topkapı Sarayı*, nr. 907/IX.

Bu dergi içinde bulunan Banā'î *Dīvān*'ı nüshasının tam olması gerekir; çünkü mesela tam olan Bankipore nüshası her sahifesi 14 satırlı 33 yaprak olduğu halde, bu nüsha her sahifesi 15 satır olan 45 yapraktır, yani ondan daha fazla şiirleri içine alır.

Nuruosmaniye 3879/2. Yaprak 30^b – 75^a.

15 satırlı nesta'lik yazı. X./XVI. yüzyıl.

Nüsha için bk. nr. 673.

Baş : ای ذات تو نموده رخ از پرده اسما
اسمای تو از روی عیان عین مسما...

Nüshanın sonunda birkaç rubâî de bulunmaktadır.

دیوان

683. DĪVĀN

حسام

HUSĀM

Bir hükümdara ait olup, onun kütüphanesi için istinsah edilmiş bir nüsha olduğu hemen anlaşılan (aşağıya bk.) bu *Dīvān*'ın sahibi olan Husām veya Husāmī mahlasını kullanan şahsın kim olduğunu kesin olarak tesbit etmek bizim için mümkün olmadı. Faḥrī Haravī (bk. Storey, I, 797) X./XVI. yüzyılda yazdığı *Ravzat al-salāḫīn*'de, 5. bâbda, yani şair Hindistan hükümdarları arasında, Sultan İbrahim'in kardeşi olan ve şairlere çok ilgi gösteren bir melik Husām al-Dīn'den bahsedilir (Üniversite kütüphanesi, TY 4097, yap. 283^b). Bu şahıs herhalde bu *Dīvān*'ın sahibi olabilirdi. Fakat Faḥrī Haravī'nin Melik Husām al-Dīn'den iktibas ettiği iki gazel bu *Dīvān* nüshasında bulunmamaktadır. Ne olursa olsun bu şair nüshanın ait olduğu X./XVI. yüzyılda yaşamış bir kimsedir.

Üniversite kütüphanesi FY 1015 (=Halis Ef. 6248).

Yeşil kâğıt kaplı, yarı meşin bir cilt içinde, 40 yaprak. 12,5 × 19,3 (6,9 × 11,3) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 11 satırlı, güzel nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı, her şiirin başında *وله خلد الله* veya buna benzer bir kayıt vardır. Yaprakların yerleri, nüsha ciltlenirken, bozulmuştur ve arada noksanlar vardır. Yap. 1^b'de sade, fakat güzel bir serlevha bulunmaktadır.

Istinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş : من مقالات اشرف الملوك والسلاطين ... سلطانا حساما للعدالة والحكومة
والدنيا والدين مدالله تعالى ظلال عدالته ...

(2^a) *dar tauhīd*

خدایی که دانا و بنیاست او رساننده رزق هر جامت او ...

Yaprak 2^b na't 3^b Hazreti Ali hakkında övgü (burada bazı beyitler kasten karalanmış ve silinmiş), yaprak 5^b'de gazeller.

Baş: شبی در بزم مه رویان اگر افند گذر مارا
یقین از هر دو عالم میشود در دم خبر مارا ...

Yaprak 6^b'ye kadar elif kafiyeli şiirler devam eder. Bundan sonra rubâiler ve müfredler gelir (yap 7^a — 14^b), yap. 15^a — 17^b y kafiyesinde bazı şiirler ile birkaç mesnevi şeklinde şiiri ve rubâilerin başlangıcını ihtiva eder. Yaprakların doğru tertibi şöyle olmalı idi: 1 — 7, 40 — 18, 17 — 15, 14 — 7.

Son (yaprak 40^b):

بمژگان خاک راه تو سنت جاما ازان روبم
ببرج ماه دوات یوسف تانی تو امروزی

Asıl son (yaprak 14^b):

بهر حالی حسامی با خدا باش غلام مصطفی و مرتضی باش
والسلام علی قائله آمین

Diğer şiirlerden de şairin koyu bir şî'î olduğu anlaşılmaktadır.

دیوان
684. DĪVĀN

آصفی
ĀŞAFĪ

Sultan Husayn Mīrzā zamanında yetişmiş şairlerden biri olan Āşafī'nin tam adı H̄vāca Āşafī b. H̄vāca Muḫīm al-Dīn Ni'mat Allāh Kūhistānī'dir ve 853 (1449)'te Herat'ta doğmuştur. Kendisi Cāmī'nin bir öğrencisi, Ali Şīr Nevā'ī'nin dostu idi. Bir zamanlar da anılan sultanın büyük oğlu Badi' al-Zamān'ın (ölümü 920 = 1514) arkadaşı olmuştur. Bazı kaynaklara göre, *Dīvān*'ından başka Nizāmī'nin *Maḥzan al-asrār*'ı vezninde bir mesnevi yazmıştır. Onun, görünüşe göre, biricik yazması Uppsala Üniversitesi kütüphanesinde bulunan (katalog nr. CLXXI Bibliotheca Nova 2) *Dāstān-i Camāl u Calāl* adlı bir mesnevisi vardır. Hafif bahrinden olan eserin bu biricik el yazması nüshası 908 h. tarihli ve tanınmış hattat Sulṭān 'Alī'nin yazısı ile olup, olağanüstü güzellikte minyatürleri de ihtiva eder. Eserin özeti ve özellikleri için bk. K. V. Zetterstéén ve C. J. Lamm, *Mohammed Āşafī, the Story of Jamāl and Jalāl, an illumi-*

nated Manuscript in the Library of Uppsala University, Uppsala, 1948 (*Arbeten utgiva med understöd av V. Ekmans Universitetsfond, Uppsala*, 53). Ölümü, 70 yaşında olarak, 923 (1517) yılındadır. Bununla birlikte ölümünün 928 (1521/1522) yılında olduğu rivayeti de vardır. Bk. *Macālis al-nafā'is*, s. 58 — 59, 331 — 332; *Habīb al-siyar*, IV, 354; *Davlatşāh*, s. 517 — 519; *Rāzī*, II, 326 v.dd.; *Āzar*, s. 150; *F.S.*, s. 7 — 8.

Āşafī'nin *Dīvān*'ının nüshalarına oldukça çok tesadüf olunur. Bk. *IO*, I, nr, 1393 — 1397; *Bankipore*, II, 105 — 107; *Bloch*, III, 321 — 323 (5 nüsha). Bu *Dīvān* ilk olarak değerli Afgan bilgini Fikrī-i Salçūķī tarafından Herat'ta bastırılmıştır. Bundan sonra *Dīvān-i Āşafī Haravī* adı altında Tahran'da 1342/1963'te Hādī Arfa'-i Kirmānşāhī tarafından, uzun bir önsöz ile, yayınlanmıştır (*Zabān u farhang-i Irān*, nr. 27).

Nuruosmaniye 3879/4. Yaprak 108^b — 125^a.

15 satırlı nestalik yazı. X./XVI. yüzyıl. 3

Nüsha için bk. nr. 673.

Baş : قاتل من چشم می بندد دم بسمل مرا
تا بماند حسرت دیدار او در دل مرا...

(=Bk. *Āzar*, s. 150).

Bu nüsha Āşafī *Dīvān*'ının tam bir nüshası olmayıp, genişçe bir seçmelerden ibarettir.

دیوان

685. DĪVĀN

فغانی

FĪĠĀNĪ

Kendisine Bābā-yi şu'arā' denilen Fīġānī, Bābā Fīġānī Şīrāzī, Şīraz'da doğmuş, şiire kabiliyeti sebebiyle, çok genç yaşta Herat'a gitmiş ve burada Cāmī ile tanışmıştır. Fakat şiire getirdiği yenilikler yüzünden, Herat'ta tutunamayarak, burayı bırakıp, Tebriz'e gelmiştir. Burada Akkoyunlulardan Sultan Yakub (883 — 896 = 1478 — 1490) onun meziyetlerini ve şiirini takdir ederek, ona Bābā-yi şu'arā' («şairlerin babası») unvanını vermiştir. Bu hükümdarın ölümünden sonra, Fīġānī Horasan'da Abīvard şehrine, buradan da Maşhad'e gitmiştir. Ölüm yılı olarak, 915 (1509/1510), 922 (1516) ve 925 (1519) yılları gösterilmektedir. Bk. *Macālis al-nafā'is*, s. 307; *Tuḥfa-i Sāmī*, s. 102 — 103; *Rāzī*, I, 219 — 223; *R'A*, s. 122; *İslām Ansiklopedisi*, 1945, IV, 628 — 630 (M. F. Köprülü'nün yazdığı Fīġānī maddesi ; *F.S.*, s. 451.

Fiğânî *Dīvān*'ının yazma nüshalarına oldukça çok tesadüf olunur. Bk. *IO*, I, nr. 1392; *Bankipore*, II, 102 — 104; Blochet, III, 324 — 325 v.s.; *Maclis*, s. 374 — 375; *Sipahsālār*, II, 648 — 649; *Taşkent*, II, 235 (üç nüsha).

Bu *Dīvān* Suhaylî H'vānsārî tarafından, biraz noksan bir şekilde yayınlanmıştır: *Dīvān-i Bābā Fiğānî Şīrāzī*, Tahran, 1316 ş.

Universite kütüphanesi FY 918 (= Halis Ef. 3017).

Yarı meşin bir cilt içinde, 158 yaprak. 12,3 × 20,5 (7,3 × 14,2) cm. eb'adında; siyah ve yaldız bir cetvel içinde, 15 satırlı, çok işlek ta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Nüshada biraz kurt yeniği var. İlk yaprak düşmüş veya koparılmış, sonradan tamamlanmıştır.

İstinsah kaydı (yap. 158^a): Safer başları, 995 h.

Baş : ای سرنامه نام تو عقل گره گشای را
ذکر تو مطلع غزل عشق سخن سرای را

Asıl nüshanın başı :

اول عظیم داشته شان ترا خدای و انگاه بر افراشته عرش عظیم را ...

Yaprak 1^a — 154^a, alfabe sırası ile gazel şeklinde şiirler, 154^a — 158^a kıt'alar, rubâîler, müfredler.

دیوان

686. DĪVĀN

سلطان سلیم

SULTĀN SALĪM I.

Aşağıda tavsif edilen *Dīvān*'ın sahibi olan Yavuz Sultan Selim büyük Osmanlı hükümdarlarından biri olup, 918 — 926 (1512 — 1520) yılları arasında hüküm sürmüştür. Kendisi şiirlerinde Salīm veya Salīmī mahlasını kullanmaktadır. Bu *Dīvān*'ın ihtiva ettiği şiirler dil ve değer bakımından büyük İran şairlerinin şiirleri ayarındadır. Bk. *İslâm Ansiklopedisi*, mad. Selim I.; *Macālis al-nafā'is*, s. 360 — 364 (Hakīmşāh'in ekleri); *Tuḥfa-i Sāmī*, s. 19; Latîfî, *Tezkire*, s. 67 — 71.

Bu *Dīvān*'ın başka yazma nüshaları için bk. Rieu, II, 659 (buradaki *Dīvān*'ın sahibi, Rieu'nün sandığı gibi, Salīm II. değildir); Blochet, III, nr. 1469, 1976, 1922 (dergilerde); *Topkapı Sarayı*, s. 263 (3 nüsha).

Selim I.'in *Dīvān*'ı 1306 (1888)'da İstanbul'da basılmıştır. Bundan sonra, Alman imparatoru H.M. Wilhelm'in emri ile, P. Horn tarafından

Türkçe bir önsöz ile birlikte, şahane bir şekilde basılmıştır: Berlin, 1904 *Dīvān* Türkçeye de çevrilmiştir: Şeyh Vasfî, *Hârîka*, İstanbul, 1308; Ali Nihad Tarlan, *Yavuz Sultan Selim divanı*, İstanbul, 1946.

Universite kütüphanesi FY 1330.

Yaldız nakışlarla süslü mor meşin cilt, iç tarafı yine yaldız nakışlarla süslü kırmızı meşin, 67 yaprak. 11,8 × 19,5 (6,9 × 11,3) cm. eb'adında, mavi, yaldız ve yeşil cetvel içinde, 11 satırlı olağanüstü nesta'lik yazı. Bazan şiirler haşiyelere yazılmış. Yap. 1^b, 5^b'de olağanüstü güzellik ve incelikte serlevhalar, bütün sayfaların kenarları nakışlı ve tezhipli; satırların arası da tezhiplidir. Ortaya yazılan mısraların iki tarafında boş kalan yerlere, her defasında birer melek resmi yapılmış. Yaprak 27^b, 28^a, 57^b, 58^a'da bütün sahifeleri kaplayan minyatürler Yavuz Sultan Selim I.'in hayatının av, okuma v.b. gibi türlü sahnelerini gösterir. Bunlar da son derecede güzeldir. Elhasıl bütün nüsha eşsiz derecede müzeyyen ve mükemmeldir.

İstinsah kaydı (yap. 67^a): علی يد ... الاقل (!) ممالیک الحاقانیه شهسوار السلیسی

(«Hakanın kullarından Şahsuvâr al-Salîmî»). İstinsah tarihi yoktur, fakat her bakımdan Yavuz Sultan Selim I. için yazılıp, tezhiplenmiş ve süslenmiş bir nüsha olduğu hemen farkedilmektedir. Bunun için bk. *Manus. orient. ill.*, s. 16 — 18.

Baş : ای ترا پرده عزت علم یکتابی کس نه همتای تو در ملکت بیهنابی ...

Yap. 1^b — 5^a kaside şeklinde şiirler, yap. 5^b — 63^a gazeller.

Baş : ای مهر عالم جان بنما جمال ما را برقع زرخ بر افکن ملک جهان بیارا

Yap. 63^a — 67^a. Müteferrik şiirler, rubâîler.

687. Universite kütüphanesi FY 929 (= Halis Ef. 6438).

Ebru kâğıt kaplı yarı meşin bir cilt içinde, 53 yaprak. 13,6 × 20,5 (7,8 × 14,1) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 19 satırlı, güzel nesih yazı. İlk yapraklarda rutubet eseri vardır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Yap. 1^a'da yaldız ile:

کتب هذا الديوان الشريف برسم المقام ... بکربکی ممالک الین المحروسة حضرة مراد
باشا نصر الله ...

(«Yemen beylerbeyi Murad Paşa için yazılmıştır»).

Müstensih adı ve tarih yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş : خدايا ترا زييد ابن پادشاهي
که هر پادشاه را تو پشت و پناهي ...

Yaprak 1^b – 11^b münâcat, na't ve benzerleri gibi kaside şeklinde şiirler; yap. 11^b – 53^b alfabe sırası ile gazeller.

688. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi 1016 (= Halis Ef. 8413).

Basma yaldızlı ve renkli şemseli, koyu vişne renginde, meşin bir cilt içinde, 42 yaprak. 11,8 × 19,4 (6 × 12,6) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 13 satırlı güzel hattat nesta'liki yazı. Söz başları mavi veya kırmızı. Yap. 1^b'de eserin adını ihtiva eden çok güzel bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı (yap. 42^b): 'Abd al-Vāhid al-Maṣhadī. Tarih yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş: Buradaki ilk nüshada olduğu gibi.

Yaprak 1^b – 6^b tevhid, na't v.b., 6^b – 41^a gazeller.

Son (yap. 41^a): چون سليبي سلطنت دارم که دی گفنی بلطف
حاشق دیوانه بی اعتبار من تویی

Yap. 41^b – 42^a'da uzunca, y kafiye bir kaside vardır ki, bunun iki beyti şudur:

از جاژه چه گویم زیرا که دانی این هم کامروز شاعری نیست چون من بهر دیاری (!)
وقت دعاست دیگر درد سر تو هم بس غیر از دعا چه گوید بیچاره شرمساری ...

Burada geçen Şarmsārī belki bu kasideyi yazan şairin mahlasıdır.

689. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3827.

Basma şemse ve kenarbentli meşin bir cilt içinde, 73 yaprak. 13 × 19,1 (7,2 × 11) cm. eb'adında; mavi, yaldız ve siyah cetvel içinde, 12 satırlı, muntazam bir nesta'lik yazı. Yap. 1^b'de güzel bir başlık vardır.

İstinsah kaydı: Tarih yoktur, **XI./XVII.** yüzyıl.

Baş: İlk nüshadaki gibi.

Münâcat ve na'tlardan sonra, yap. 5^a'da gazeller başlar. Bundan sonra bütün *Dīvān* alfabe sırasına göre tertip edilmiş gazellerden ibarettir.

دیوان

690. DĪVĀN

فدائی

FĪDĀ'Ī

X. / XVI. yüzyılda yaşamış olan ve Fidā'î mahlasını taşıyan şairlerden birine ait olan bu *Dīvān*'ın sahibinin hangi Fidā'î olduğunu kestirmek kolay görünmemektedir. Bu mahlası taşıyan ve bu yüzyılda yaşayan şairler şunlardır:

1. 927 (1521)'de ölmüş olan ve *Gulşan-i rāz* üzerine bir şerhi bulunan Muhammed b. Yahyā Lāhīcī'nin oğlu; bazı dergilerde bulunan şiirler bu şaire isnat edilmiştir (bk. *Bodl.*, I, 641, nr. 988; nr. 1241/47); 2. Akkoyunlulardan Sultan Yakub'un (883 — 896 = 1478 — 1490) şairlerinden biri (bk. *Macālis al-naḡā'is*, s. 305); 3. Astarābādli olup, *Macālis al-naḡā'is*'te (s. 87, 261) anılan Fidā'î; 4. Tebrizli Fidā'î, bk. *Dānişmadān-i Āzarbaycān*, s. 295. Bütün bunlar için bk. *FS*, 436 — 437.

Burada kesin bir şey söylememekle beraber, şimdilik *Bodl.*'da olduğu gibi, bu *Dīvān*'ın birinci şaire ait olduğu kabul edilecektir. Bunun için yukarıda gösterilenlerden başka bk. *Tuhfa-i Sāmī*, s. 67; *Āzar*, s. 167; *MF*, II, 27.

Universite kütüphanesi FY 210. Yaprak. 74^a — 94^b.

12,1 × 19,6 (7 × 15,2) cm. eb'adında, 16 — 17 satırlı, olağanüstü neshta'lik yazı. **X./XVI.** yüzyıl.

Nüsha için bk. nr. 317.

Baş : بخاک راه فکندم سرشک را ز نظر که وقت دیدن او میشود حجاب بصر...

Baştan ve aradan noksan. Bütün nüsha gazeller ile birkaç kıt'a ve rubâî ihtiva eder.

Son : ساقی ازل ز اول فطرت ریخت
این جرعه عشق را به پیمانۀ ما...

هاتفی

لیلی و معنون

691. HĀTİFĪ

LAYLĪ U MACNŪN

‘Abd al-Raḥmān Cāmī’nin (bk. nr. 585) yakınlarından, belki kız kardeşinin oğlu olan ‘Abd Allāh Hātifi Cām şehrinin Hircird kasabasında doğmuştur. Nisbesi Habūşānī ve Cāmī’dir. Kendisi Cāmī’nin çevresinde yetişmiş, anlatıldığına göre, özellikle *Tīmūr-nāma*’sini (aşağıya bk.) onun müsaadesi ile kaleme almıştır. Kendisi Nizāmī’nin *Hamsa*’sini örnek alarak, başarılı bir *Hamsa* yazmış, fakat bunun, *Tīmūr-nāma*’nin sonunda gösterdiği sıraya göre, *Laylī u Macnūn*, *Şirīn u Husrav*, *Haft manzar* ve *Tīmūr-nāma* adlı yalnız dört mesnevisini tamamlamıştır. Şāh İsmā‘īl, 917 (1511/1512)’de Horasan fethini tamamladığı zaman, dönüşte Hircird kasabasına uğramış, burada Kāsım al-Anvār’ın türbesini ziyaretten sonra, Hātifi’nin bahçesi yanına gelince, Hātifi onun yanına gitmiştir; hükümdarın isteği üzerine, şiirlerini ona gösterince, Şāh İsmā‘īl bunları beğenmiş ve kendisini fetihlerinin tarihini yazmağa memur etmiştir. Hātifi bu maksatla bin beyit yazmış (*Şāh-nāma-i Hātifi* veya *İsmā‘īl-nāma*; bk. Dorn, *Cat. des mss. et xylographes orientaux de la Bibl. Impériale Publique de St. Petersburg*, Petersburg, 1852, nr. 448 ve *Journal of the Royal Asiatic Society*, 1892, s. 305; Ragıp Paşa kütüphanesi, nr. 1005), fakat bunu tamamlayamadan, muharrem 967 (aralık-ocak 1520/1521)’de ölmüştür. Bu eserlerinden başka bir *Dīvān*’ı bulunan (seçmeler için bk. Rieu, *Suppl.*, nr. 275) Hātifi için bk. *Macālis al-nafā’is*, s. 62 — 63, 235 — 236; *Habīb al-siyar*, IV, 354 — 355; *Tuhfa-i Sāmī*, s. 94 — 97; Rāzī, II, 187 — 188; *MF*, II, 54 — 55 ve Storey, 288 — 290 (öteki kaynaklar burada gösterilmiştir) ve 303, 1274, 1276.

Laylī u Macnūn Hātifi’nin noksan *Hamsa*’sinin ilk kitabıdır. Eserin bir tahlili ve benzerleri ile mukayesesi için bk. A. S. Levend, *Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında Leyla ve Mecnun hikâyesi*, Ankara, 1959, s. 76 — 85.

Eserin yazmaları için bk. Storey, I, 288; bir de *Sipahsālār*, II, 542, 544; *Topkapı Sarayı*, s. 264.

Basmaları: (nşr. W. Jones) Kalküte, 1788; Laknov, 1869; Kalküte, 1249; Bombay, 1265; Tahran, 1263, 1270 ve 1275.

Universite kütüphanesi FY 68.

Yıpranmış yeşil bir cilt içinde, 79 yaprak. 12,4 × 21,4 (7,5 × 15) cm. eb’adında, 11 satırlı, muntazam, kalın kalemle nesta’lik yazı. Yaprak 1 sonradan eklenmiş. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı: Safer 981 h.

Baş : این نامه که خامه کرد بنیاد توفیق قبول روزیش باد...

692. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 116.

Meşin bir cilt içinde, 75 yaprak. 11,4 × 19,4 (7,5 × 12,7) cm. eb'adında, 13 satırlı, adi bir nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı: (1 cemâdiyelâhir 1071 h.).

Baş: Aynı.

693. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 420 (= Rıza Paşa 1177).

Koyu kahverengi meşin bir cilt içinde, 82 yaprak. 11 × 17,2 (6,3 × 12,5) cm. eb'adında; siyah ve yıldız cetvel içinde, 13 satırlı, güzel Osmanlı neshi yazı. Söz başları başka renk bir mürekkeple yazılmak üzere boş bırakılmış. Yap. 1^b'de güzel bir serlevha var.

İstinsah tarihi yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

تیمور نامی

694. TİMÜR-NĀMA

هاتفی

HĀTİFĪ

Hâtifi'nin noksan kalan *Hamsa*'sinin dördüncü kitabıdır. Şair Nizâmî'nin *Hamsa*'sinde *İskandar-nāma*'ye karşılık bir eser yazmak isterken, İskandar yerine Timur'u konu alan bu eseri meydana getirmiştir. Buna *Zafar-nāma* veya *Zafar-nāma-i Tīmūrī* de denilir. Timur'un şahsını destanlaştırmış olan bu eserin yazmaları, basmaları v.b. için bk. Storey, I, 289 – 290; bir de *Sipahsālār*, gösterilen yer; *Maclis*, s. 265 – 266; *Taşkent*, II, 235 – 240; *Topkapı Sarayı*, s. 264 – 266; F. Tauer *Timurlular devrinde tarihçilik (Belleten, XXIX, Ankara, 1965, s. 65)*.

Basmalarına Laknov, 1896; Mādrās, 1958'i de eklemek gerekir.

Üniversite kütüphanesi FY 5.

Siyah tamir görmüş basma şemse. zincirek ve kenarbentli, şimdi biraz yıpranmış meşin bir cilt içinde, 114 yaprak. 15,3 × 24 (7,5 × 15,5)

cm. eb'adında; mavi, siyah, yaldız, yeşil ve kırmızı cetvel içinde, 15 satırlı güzelce bir nesta'lik yazı. Bazı sayfalar kirlenmiş, söz başları mavi mürekkeple, yap. 1^b'de güzelce bir serlevha.

İstinsah kaydı: 22 şaban 979 h.

Baş : ... نیارد که با کنه او پی برد
 Son : با آخر رسید آخرش خیر باد

695. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 109.

Meşin bir cilt içinde, 103 yaprak. 11,5 × 19,8 (6,2 × 15,4) cm. eb'adında; kırmızı cetvel içinde, 17 satırlı, adi bir nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı: İbrāhim b. Muştafā, 1 rebiülevvel, 1070 h.

Baş ve son aynı.

696. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 711 (= Halis Ef. 4107).

Basma yaldız şemse ve kenarbentli kahve rengi meşin bir cilt içinde, 120 yaprak. 16,2 × 24,5 (9,6 × 16,7) cm. eb'adında, 14 satırlı açık ve okunaklı nesta'lik yazı. Söz başları, baş taraflarda solgun bir kırmızı mürekkeple, sonlarda hiç yoktur. Nüshada biraz rutubet tesiri vardır. Yap. 1^b'de bir fihrist bulunmaktadır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş ve son aynı.

Altında: abyāt-i kitāb: 3318.

ترجمه نثر الآلی

عیانی

697. TARCUMA'İ NAŞR AL-LA'ĀLĪ

'IYĀNĪ

Burada bahis konusu olan şairin 'Iyānī ad veya mahlasını taşıyan şairlerin (bk. *FS*, s. 411 — 412 ve krş. *IO*, I, nr. 1413) hangisi olabileceği kestirilememektedir. Ancak burada tavsif edilen nüsha, kesin ola-

rak, Bayezid II. (886 — 917 = 1481 — 1512) devrinde görülen ve bir müddet devam eden elyazmalarına benzemektedir. Bundan başka eser Sa-līm-şāh adlı Baḥrayn ve Ḥaramayn'e hakim olan bir hükümdara ithaf edilmiştir ki (aşağıya bk.), bu hükümdar Yavuz Sultan Selim'den (918 — 926 = 1512 — 1520) başka bir kimse olamaz. Bunlara bakılarak, bu şahsın Ḥakīmşāh Ḳazvīnī'in 929 (1522/1523)'te ekler ile tercüme ettiği *Macālis al-naḡā'is*'te (s.292) andığı Mīr 'Iyānī Şīrāzī olması gerekir. Bu şahıs o zaman Rūm'a, yani Anadolu'ya gelmiş, İstanbul'da Yahudiler mahallesinde oturmuş ve bunları müslüman etmiştir. *Macālis al-naḡā'is*'in tercümesi yapılırken (yani 929 = 1522/1523'te), henüz ha-yatta bulunuyordu.

Esere gelince, *Tarcuma-i Naḡr al-la'ālī* 4. halife Hz. 'Alī'nin hikmetli ve ahlakî sözlerinin, başlarına göre, alfabe sırasına konulması ile meydana getirilmiş olan ve *Naḡr al-la'ālī* adı verilen eserin manzum olarak Farsçaya tercümesidir (bir kısmının başka bir tercümesi için bk. burada Cāmī, nr. 588/12). Bu eserde her söz 4 mısralık bir kıt'a ile tercüme edilmiştir.

Nuruosmaniye 4337.

Ebru kâğıt kaplı yarı meşin bir cilt içinde, 55 yaprak. 12,6 × 18 (6,2 × 11,5) cm. eb'adında; 8 — 9 satırlı nesta'lik; 'Alī'nin sözleri kalın kalemle. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XV. yüzyıl. Sultan Bayezid II. devri kitapları gibi, İstanbul işi.

Baş :	واصلی علی النبی و آل ...	احمد الله قبل كل مقال
	می رسام بعز عرض قبول	بعد حمد خدا و نعت رسول
	بود نثر اللآلیم بر کف ...	که شی از کلام میر نجف
	تحفة شاه کامکار افناد ...	(ورق ۲ آ) عاقبت نظم اختیار افتاد
	شاه بحرین و حامی حرمین	(۲ ب) سلطنت را شد دست مردم عین
	داند آیین عدل را نکو ...	سایه حق سلیمشاه که او
	بر تو کردم توکل ای معبود	(۳ ب) کردم اکنون شروع در مقصود
	وز کرم راه راستش بنمای	بر عیانی در سخن بگشای
		حرف الالف و درین حرف یازده کله است
		ایمان المره بعرف بایمان
	مؤمن متقی ندانندش ...	هر که سوگند میخورد بدروغ

لیلی و محنون

مکتبی

698. LAYLİ U MACNŪN

MAKTABİ

Hayatı hakkında pek az şey bildiğimiz Maktabî Şirazlıdır. Çok faziletli bir şahıs idi ve musikiden de çok iyi anlardı, hatta kanuna benzer bir musiki aleti icat ettiği söylenir. Burada bahis konusu olan *Laylî u Macnûn* adlı mesnevisini 895 (1489/1490) yılında yazmış ise de (aşağıya bk.), bundan çok uzun zamanlar sonra, 941 (1534/1535)'de henüz hayatta bulunuyordu. Kendisinin bu eserinden başka Hz. 'Alî'nin kısa hikmetli sözlerinde manzum olarak Farsçaya tercüme ve şerhi olan *Kalimât-i 'Alîya-i ğarrâ'* (nşr. Kuhî Kirmânî, Tahran, 1313 ş. ve 1323 ş.) adlı 1500 beyit tutan mesnevi şeklinde bir eseri daha vardır. Bk. *Maclis al-nafâ'is*, s. 387 — 388 (Hakîmşâh Kazvîni'nin eklerinden); Râzî, I, 252; *MF*, II, 40 — 42; 'Abd al-Muhsin Navâ'î, *Maktabî Şirâzî (Yâdgâr*, yıl 2, sayı 5, s. 52 — 60).

Laylî u Macnûn Maktabî'nin Nizâmî'nin *Hamsa*'sine karşılık olarak yazmak istediği *Hamsa*'nin mevcut yegâne kitabıdır. Onun *Hamsa*'yi meydana getiren öteki eserlerin benzerlerini yazıp yazmadığı bilinmiyor. Çok başarılı bir eser olan Maktabî'nin *Laylî u Macnûn*'unun bir özet ve tahlili için bk. A. S. Levend, *anılan eser*, s. 59 — 65.

Yazmaları için bk. *Bodl.*, nr. 892; Blochet, III, 270 — 271; *Maclis*, s. 637 — 638.

Basmaları: Bombay 1312, taşbasması; Tahran 1322 ş. (Rizâ-zâde Şafağ'ın önsözü ile).

Üniversite kütüphanesi FY 519.

Basma şemse ve köşebentli, içi mavi zeminli, şemse ve köşebentli, kahverengi meşin bir cilt içinde, 102 yaprak. 10 × 18,4 (5,4 × 11,5) cm. eb'adında; siyah ve yıldız cetvel içinde, 11 satırlı, hattat nesta'liki yazı ile. Söz başları mavi ve yıldız. Yap. 1'de güzel bir serlevha bulunmaktadır.

İstinsah kaydı (yap. 102^a): Hâcî 'Alî al-Kâtib al-Şirâzî, ramazan ortası, 900 h.

Baş: ای بر احدیتت ز آغاز خلق ازل وابد هم آواز ...

Son (yap. 101^b, burada eserin yazılış tarihi ile beyit sayısı — 2160 beyit — da gösterilmektedir):

چون مکتبی این کتاب بگشود تاریخ کتاب مکتبی بود
 ابیات که در حساب پیوست آمد دو هزار و یکصد و شصت ...
 شد نامه تمام وقصه کوتاه المنة والبقاء لله

699. AYNĪ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 1142 (= Halis Ef. 7214).

Basma şemseli, kahverengi meşin bir cilt içinde, 83 yaprak. 9,7 × 16,9 (5,2 × 12,5) cm. eb'adında; kırmızı cetvel içinde, 12 satırlı ta'lik; söz başları kırmızı, kenarlarda ekseriya nüsha farkları ve noksan beyitler ilave edilmiş, bazan da izahlar vardır. Yap. 1^b'de sade, sulu boya ile bir serlevha vardır.

Mukabele kaydı (yap. 83^b):

تصحیح این نسخه زیبا تمام ... سنه ۱۰۸۰ الفقیه ابراهیم الشهیر بآبرو

(«Bu güzel nüshanın düzeltilmesi 1080 h.'de tamam oldu; ben Abrū —aynen— diye bilinen İbrāhīm»).

Baş ve son: Aynı.

699 a. AYNĪ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 968 (= Halis Ef. 5878).

Kırmızı meşin bir cilt içinde, 79 yaprak. 12,3 × 20 (6,3 × 14,3) cm. eb'adında; iki sütun halinde, 14 satırlı, ince ve güzel şikeste, söz başları kırmızı mürekkeple.

İstinsah kaydı yoktur.

Baş ve son: Aynı.

700. AYNĪ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 537.

Kısmen kırmızı lake gibi meşin bir cilt içinde, 107 yaprak. 6,9 × 11,1 (3,5 × 7,5) cm. eb'adında; kırmızı, siyah ve yaldız cetveller içinde, 11 satırlı, şikeste yazı. Nüshada herhalde minyatür konulmak üzere boş yerler bırakılmış.

İstinsah tarihi yoktur, XII./XVIII. yüzyıl.

Baş ve son: Aynı.

فتوح الحرمين

محيى لارى

701. FUTŪḤ AL-ḤARAMAYN

MUHYİ LĀRĪ

Basra körfezinde bir ada olan Lār'da doğmuş bulunan Muhyî, gençliğinde Şiraz'a gelerek, Calāl al-Dīn Davvānî'nin (ölümü 908 = 1502, yukarıya bakınız, nr. 678) öğrencisi olmuş ve Akkoyunlulardan Sultan Yakub (883 — 896 = 1478 — 1490) zamanından Safevîlerden 930 (1524)'da hükümdar olan Şah Tahmasp zamanlarına kadar yaşamıştır. Bir aralık hacca gitmiş, Mekke ile Medine'yi ziyaret etmiş ve dönüşünde yazmış olduğu *Futūḥ al-Ḥaramayn*'ini Hindistan'da Gucarat hükümdarlarından Muẓaffar b. Maḥmūd'a (917 — 932 = 1511 — 1525) ithaf etmiştir. Kendisinin bu eserinden başka İbn al-Fāriẓ'in (ölümü 632 = 1234) tanınmış tasavvufî *Tā'īya* kasidesine bir şerh yazdığı, 933 (1526/1527)'te ölmüş olduğu söylenir. Bk. *Tuḥfa-i Sāmī*, s. 130; Rāzī, I, 258; Āzar, s. 305; *FS*, s. 528.

Futūḥ al-Ḥaramayn'e gelince, bu eser Mekke ile Medine'nin, özellikle buradaki ziyaret yerlerinin mufassal bir tasvirini veren ve hac ederken tâkip edilmesi gereken «menâsiki» anlatan mesnevî şeklinde bir eserdir ve Nizâmî'nin *Maḥzan al-asrār*'ı ile aynı vezinde kaleme alınmıştır. Eserin bazı nüshalarında, sonlarda, yazar adı yerinde Cāmî geçmektedir. Büyük Cāmî de bir *Manâsik-i ḥacc* yazmış olduğundan (yukarıya bakınız, nr. 585) bu eser ona isnat edilmiş ise de, bu isnat doğru değildir. Eser bazı nüshalarda tanınmış şeyh 'Abd al-Ḳādir Gīlānî (ölümü 561 = 1165)'ye isnat edilmektedir. Eser, özellikle konusu sebebi ile, çok beğenilmiş ve bir çok nüshaları müslümanlığın mukaddes yerlerini gösteren şekiller ile süslemiştir. Başka yazmaları için bk. Rieu, II, 655; *IO*, I, 780 — 781; *Bankipore*, II, 119 — 122; Blochet, III, 317 — 318; *Taşkent*, II, 242 — 243; *Topkapı Sarayı*, s. 266.

Eser galiba yalnız bir defa 'Abd al-Ḳādir Gīlānî'nin eseri olarak yayınlanmıştır; Laknov, 1292.

Universite kütüphanesi FY 743 (= Halis Ef. 6954).

Ebru kâğıt kaplı yarı meşin bir cilt içinde, 44 yaprak. 23,9 × 16,6 (15,2 × 7,7) cm. eb'adında; mavi, siyah, yaldız ve yeşil cetveller içinde, 17 satırlı, çok güzel ta'lik yazı; söz başları mavi mürekkeple, etrafları süslü; yap. 1^b'de güzel bir serlevha vardır; nüshada 23 şekil bulunmaktadır. Bazı sahifeler ayrıca tezhipli.

İstinsah kaydı: Medine, pazartesi, 5 receb, 950 h.

Baş : احسن ما هم به ذوالهمم ذکر جیل اولی النعم ...
Son : ختم کنم آنکه جهان سربس باد بفرمان شه دادگر

702. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 74.

Yıldız sarayına ait, meşin, yeni kırmızı cilt içinde, 49 yaprak. 21 × 12,4 (14,3 × 6,5) cm. eb'adında, mavi veya yaldız ve kırmızı cetvel içinde, 15 satırlı, güzelce bir ta'lik yazı; söz başları kırmızı. İçinde Kâbe, Mekke, Medine, civar ve bunların meşhur ziyaret yerlerine ait olmak üzere, küçük, büyük pek çok minyatürleri vardır ki, hepsi son derece güzel tersim edilmiştir ve tariflere tamâmiyle uyar. Yap. 1^b'de güzelce bir başlık vardır.

İstinsah kaydı: Muharrem, 961 h.

Baş : ای دو جهان غرقة آلاى تو کون ومکان قطرة دریاى تو ...

Bu nüsha burada beş nüsha sonra tavsif edilen FY 57 nüshasına nazaran oldukça çok farklıdır.

703. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 1869.

Basma şemseli, kenarbentli bir cilt içinde, 44 yaprak. 20,2 × 13,7 (6 × 11,3) cm. eb'adında; mavi, yeşil ve yaldız cetvel içinde, 13 satırlı nesta'lik yazı. Yazılı kısım penbe bir kâğıt üzerinde vassâledir; yap. 1^b'de güzel bir serlevha vardır. Yap. 20^b, 22^a, 23^a, 24^a, 26^b, 27^b, 28^a, 31^a, 32^a, 33^b, 37^a, 39^a, 41^a, 42^a, 42^b, 43^b'de Mekke ve Medine'nin belli başlı ziyaret yerlerini gösteren çok güzel çizilmiş ve tersim edilmiş şekiller bulunmaktadır. Yazılarda söz başları yaldız, mavi, beyaz mürekkepler ile yazılmıştır.

İstinsah kaydı: Mekke, Vaysî (?), 974 h.

Baş : ای همه کس را بدرت التجا کبة دلرا ز تو نور صفا ...

Sonlardan (yap. 44^a):

محی ازان هر دو طلب کام خویش کام دل خویش وسرانجام خویش ...

704. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4129.

Basma şemse ve kenarbentli, açık kahverengi meşin bir cilt içinde, 49 yaprak. 16,2 × 24,6 (8 × 14,3) cm. eb'adında, mavi ve yıldız cetvel içinde, 13 satırlı nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

Yap. 1^b'de güzel bir başlık vardır. Nüshada mukaddes yerlere ait müteaddit minyatürler ve krokiler vardır ve şu yerlerde bulunur: 19^b, 21^a, 21^b, 22^b, 25^a, 25^b, 27^a, 29^b, 32^a, 35^a, 40^a, 42^b, 45^b, 46^a, 47^a, 47^b.

İstinsah kaydı: Mekke, 979 h.

Baş : ای همه کس را بدرت التجا ...

705. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 1870.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 47 yaprak. 24,8 × 14 (15 × 7,5) cm. eb'adında, yıldız-siyah cetvel içinde, 15 satırlı, açık, nesta'lik yazı. Yap. 1^b'de güzelce bir başlık, söz başları kırmızı. Yap. 19^b, 20^a, 22^a, 22^b, 23^a, 25^b, 26^a, 26^b, 27^b, 30^b, 32^b, 35^a, 39^b, 42^a, 43^b, 44^b, 45^b, 46^a'da şekiller vardır ki, resim gibi çizilmiştir.

İstinsah kaydı : ... علی يد ... غلام علی الحصارى ساکن جبل ابو قیس ...
سنة الف

(«Abū Kubays dağında oturan Ġulām-‘Alī al-Ĥiṣārī, yıl 1000 h.»).

Baş : ای همه کس را ...

706. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4130.

Koyu kahverengi, meşin bir cilt içinde, 45 yaprak. 24,4 × 14,7 (16 × 7,8) cm. eb'adında, mavi, yıldız, yeşil, kırmızı bir cetvel içinde, 15 satırlı, güzelce bir nesta'lik yazı. Söz başları mavi. Yap. 1^b'de bir serlevha ve nüshanın içinde müteaddit resim ve krokiler vardır ve şu yerlerde bulunmaktadır: 19^a, 20^b, 21^b, 22^a, 22^b, 25^a, 30^a, 31^a, 31^b, 32^b, 33^a, 36^b, 38^a, 41^b, 42^a, 43^a, 43^b, 44^b ve 45^a.

İstinsah kaydı: («Muhammed Mu'min, 8 rebiülevvel 1032 h.»).

Baş : ای همه کس را ...

707. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 57.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 44 yaprak. 22,1 × 14,5 (15,5 × 17,2) cm. eb'adında, 15 satırlı, kaba bir nesta'lık yazı, mavi ve kırmızı cetvel içinde. Yap. 1^b'de kaba bir başlık, 19^b'de Kâbe ve civarının kaba bir şekli, 21^a'da Merve ile Safâ'nın, 22^a'da Cabal Abū Kubays'ın, 22^b'de Mekke'de peygamberin doğduğu yerin ve başka bir çok büyüklerin mezarlarının, türbelerinin buldukları yerlerin şekilleri vardır. Yap. 44^b'de Mascid-i Akşā.

İstinsah kaydı: Mekke, Madrasa-i Akbari. Tarih yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Baş : ای همه کس را ...

Yaprak 43^b : در خاتمه کتاب
جای (!) از هر دو طلب کام خویش ...

Krş. burada Nuruosmaniye 1869 nüshasının (nr. 703) sonu.

708. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 1385.

Yeni tarzda kırmızı meşin bir cilt içinde, baş ve sonunda sayılmamış yapraklar bulunan, 48 yaprak. 22,9 × 15 (14,4 × 7,7) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 15 satırlı, güzel nesta'lık yazı. Nüsha çok yıpranmış, ilk yapraklar tamir görmüş. İçinde pek çok şekiller vardır.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

Baş : ای همه کس را ...

Son : صل علی روضه خیر الانام خاتمه نسخه برین شد تمام

دیوان

709. DĪVĀN

هلالی چغتائی

HİLĀLĪ ÇAĖATĀ'Ī

Mavlānā Badr al-Dīn (veya Nūr al-Dīn) Hilālī Esterâbad şehrinde doğmuş, Çağatay Türk kabilesine mensup olduğundan, Çağatā'ī nisbe-

710. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3879/3. Yaprak 76^b — 107^b.

15 satırlı nesta'lik yazı. X./XVI. yüzyıl.

Nüsha için bk. nr. 673.

Baş: Aynı.

Yalnız gazellerden ve bir kaç rubâiden meydana gelen bir nüshadır.

711. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 495.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 16 yaprak. 21,7 × 13,7 (21 × 11) cm. eb'adında; ortada 4'ü ufkî, 8'i sekiz köşeli şekiller içinde olmak üzere, 12 satır, kenarda iki sütun, en kenardaki 19 satırlı, ortadaki 30 satırlı; yazılar türlü renklerde zemin üzerine — kâğıtlar vassâledir — yazılmış; olağanüstü nesta'lik yazı.

İstinsah kaydı (yap. 1^b): مشقه قاسم الفقير («Kāsım»), tarih yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Yap. 1^a'da, aynı yazı ile, Türkçe uzun bir şiir vardır.

Baş: Aynı.

Alfabe sırası ile gazeller, yap. 16^b'de bir kaç rubâî.

صفات العاشقين

هلالی چغتائی

712. ŞİFĀT AL-‘ĀŞİKĪN

HİLALİ ÇAĞATA'İ

Hilālî'nin aşkın mahiyeti, aşkta doğruluk, aşk ile ilgili olarak vefa, güzellik, cömertlik, cesaret, himmet, ihsan, alçak gönüllülük, edep v.b. hakkında yazdığı bir mesnevî olup, yirmi bölüme (*bāb*) ayrılmıştır. Yukarıda gösterilen konularla aynı zamanda genel olarak ahlak bakımından da çok değerli düşünceleri içine alır. Her bölümde düşünceler bir de küçük bir hikâye ile açıklanmaktadır. Bu mesnevinin de pek çok nüshalarına tesadüf olunur. Bk. *IO*, I, 484 — 485; Blochet, III, 340 — 341; *Topkapı Sarayı*, s. 268.

Şifāt al-‘aşikīn'in basmaları şunlardır: Tebriz, 1321 h. taşbasması; Tahran, 1324 ş. (‘A. İkbāl'in önsözü ile); nşr. H. Kūhī Kirmānī, Tahran, 1334 ş.; nşr. Sa‘īd Nafisī, yukarıda anılan *Dīvān* içinde (s. 276 — 330).

Universite kütüphanesi FY 815 (= Halis Ef. 4160).

Tamir görmüş, kahverengi, meşin bir cilt içinde, 42 yaprak. 13,2 × 21,7 (8,9 × 16,6) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 13 satırlı, kalın kalemle yazılmış, itinalı ve güzel nesta'lik yazı; söz başları kırmızı. Yap. 1^b'de serlevha vardır.

Nüsha genel olarak çok yıpranmıştır, üzerinde kurt yenikleri ve rutubet eserleri de vardır.

İstinsah kaydı: («Muhibb Allāh b. Ḥusayn, 4 receb 979 h.»).

Baş : خداوندا درى از غیب بگشای
جمال شاهد لا ریب بنمای ...

713. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 143.

Meşin bir cilt içinde, 50 yaprak. 10,3 × 17,1 (5 × 11,6) cm. eb'adında, 13 satırlı, adi bir nesih yazı, kırmızı cetvel içinde, söz başları kırmızı; kâğıtları rengârenk. Bazen kenarda kelime anlamları veya nüsha farkları yazılmış.

İstinsah kaydı: Bursa, receb 1087 h.

Baş: Aynı.

714. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 997 (= Halis Ef. 6666).

Yeni yapılmış yarı meşin siyah bir cilt içinde, 50 yaprak. 11,4 × 19,5 (7,2 × 14,9) cm. eb'adında, kırmızı cetvel içinde, 13 satırlı adi bir ta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı yoktur, XII./XVIII. yüzyıl.

Baş: Aynı.

شاه و درویش

715. ŞĀH U DARVĪŞ

هلالی چغتایی

HİLALİ ÇAĞATĀ'Ī

Hilālī Çağatā'ī'nin konusu bir şehzadeye aşık olan bir fakirin hikâyesi olan bu tasavvufî mesnevisine *Şāh u gadā* da denilir. Hilālī bu eserini yazdıktan sonra, onu Husayn Mirzā'nın büyük oğlu Badī' al-Zamān Mirzā'ya (ölümü 920 = 1514) takdim etmiş; bu şehzade de eseri beğenerek, yazarı bol ihsanlar ile mükâfatlandırmıştır. Bununla beraber eserin burada tavsif edilen nüshalarında bunun her hangi bir hükümdara veya şehzadeye takdim edildiğine dair bir kayıt yoktur.

H. Ethé tarafından Almancaya çevrilmiş olan (*Morgentländische Studien*, Leipzig, 1870, s. 197 — 282) bu mesnevinin pek çok elyazması nüshalarına tesadüf olunur. Bk. *IO*, I, 783 — 784; Blochet, III, 338 — 340; *Taşkent*, II, 213; *Topkapı Sarayı*, s. 267.

Basmaları: Tebriz, 1324 ş. tarihli bir dergi içinde, taşbasması; Amritsar, 1333; arılan *Dīvān* (Sa'īd Nafisī neşri), s. 217 — 275.

Universite kütüphanesi FY 1257.

Yarı meşin bir cilt içinde, 52 yaprak. 11,3 × 19 (5,9 × 12,5) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 12 satırlı, iri harfli nestâ'lik yazı. Söz başları kırmızı. Yap. 1^b'de güzel bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XV. yüzyıl.

Baş : ای وجود تو اصل هر موجود هستی و بوده و خواهی بود ...

716. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 431 (= Rıza Paşa 290).

Yıldız nakışlı, kahverengi bir cilt içinde, 52 yaprak. 10,5 × 16,7 (4,8 × 10,1) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 13 satırlı çok güzel bir ta'lik yazı. Söz başları yıldız; yap. 1^b'de çok güzel bir serlevha vardır, üzerinde eserin adı yazılıdır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş : Aynı.

717. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 582.

Yıpranmış, basma şemseli, kahverengi meşin bir cilt içinde, 50 yaprak. 11,7 × 16,9 (6,2 × 11,7) cm. eb'adında; kırmızı cetvel içinde, 13 sa-

tırlı, güzelce nesta'lik yazı. Söz başı yerleri boş bırakılmış. Nüsha mukabele edilmiş ve farklar haşiyelerde gösterilmiştir. Yap. 1^b'de yıpranmış bir serlevha bulunmaktadır.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş: Aynı.

718. AYNI ESER

Universite kütüphanesi FY 142 (Dergi). Yaprak 1^b — 50^b.

Yeni yapılmış, yarı meşin bir cilt içinde, 70 yaprak. 11,8 × 17 (6,7 × 11,4) cm. eb'adında yaldız ve siyah bir cetvel içinde, 13 satırlı, güzel nesta'lik yazı.

İstinsah kaydı: al-Sayyid 'Abd Allāh Hāşim b. ... 'Alī Rızā, 20 şaban 1318 h.

Bu nüshada yazarın adı, Abū 'Alī Muhammed b. Aḥmed al-Balḥī Hilālī şeklinde kaydedilmiştir (yap. 1^a). Fakat Hilālī'nin böyle tam adına hiç bir yerde rastlanmadığı gibi, kendisi Belhli değil, Esterâbadlıdır.

(آثار)

719. (ĀŞĀR)

فضولی

FUZŪLĪ

Muhammed b. Sulaymān Fuzūlī (ölümü 953 = 1556) genel olarak Türk edebiyatının en büyük şairlerinden biri olup, Türkçeden başka Farsça ve Arapça divanlar da tertip etmiştir. Onun hayatı ve eserleri için bk. *İslām Ansiklopedisi*, 1945, IV, 686 — 699 (M. F. Köprülü tarafından yazılmış olan Fuzūlī maddesi); bir de A. Karahan, *Fuzūlī, muḥiti, hayatı ve şahsiyeti*, İstanbul, 1949 (*İstanbul Üniversitesi yayınları*, nr. 410). Eserleri ve tam bir bibliyografya için bk. Müjgân Cunbur, *Fuzūlī hakkında bir bibliyografya denemesi*, İstanbul, 1956. Onun Farsça *Dīvān*'ı, pek çok sayıda nüshalara istinat edilerek, Hasibe Mazıoğlu tarafından yayınlanmıştır: *Fuzūlī, Farsça Divan*, Ankara, 1962 (*Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi yayınları*, nr. 135).

Nuruosmaniye 4195 m., 9. Yaprak 225^a - 231^a. 1057 h.

Nüsha için bk. nr. 728.

قصیده Kaşîda, Naşîhat kard bā pusarāş.

Başlığına göre, Fuzūlî'nin oğluna öğüt vermek için kaleme almış olduğu bir kaside olup, onun Farsça *Dīvān*'ında basılmıştır (bk. H. Mazioğlu neşri, s. 171 — 176).

Baş : زبان خوش است که توحید حق کشد بیان
اگر چنان نبود در دهان مباد زبان ...

10) Yaprak 227 — 231^a.

(هفت جام) *Sākī-nāma* (*Haft cām*).

Sākī-nāma Fuzūlî'nin mütekarib vezni — *Şāh-nāma* vezni — ile yazmış olduğu 327 beyitlik küçük, mesnevi şeklinde bir eserdir. Asıl adı *Haft cām*'dır. Yazma, basma ve tercümelere için bk. *IA*, IV, 695; M. Cunbur, *anılan eser*, s. 82 — 83.

Metni son olarak Fuzūlî'nin Farsça *Dīvān*'ında basılmıştır. Bk. *anılan basma*, s. 671 — 709.

Baş : سر از خواب غفلت چو بر داشتم
لوای فراغت بر افراشتم ...

11) Yaprak 280^b — 281^b. 1065 h.

Sihhat u marāz (sondan noksan).

Fuzūlî'nin Farsça mensûr küçük bir eseri olup, asıl adı *Husn u 'işk*'tir. *Rūh-nāma* ve *Safar-nāma-i rūh* da denilen bu eserin yazma, basma ve tercümelere için bk. *IA*, IV, 695 — 696; M. Cunbur, s. 88 — 92. Bir de *Taşkent*, II, 256; *Elyazmaları*, I, 299 — 300 (5 nüsha).

Baş : هو الله سبحانه وتعالى ... حمد یحد احدی را سزاست ... فضولی* خاکسار ...
چنین نقل دارد ...

Son : از آنجا هم گذشتند ببحرایی رسیدند و رخت عزیمت به بیابانی

ساقینامه (هفت جام)

فضولی

720. SĀKĪ-NĀMA (HAFT CĀM)

FUZŪLİ

Fuzūlî'nin bu eseri için yukarıya bakınız (nr. 719/10).

Nuruosmaniye 5001/4. Yaprak 236^a — 242^a.

29,3 × 20,1 (13 6 × 22,2) cm. eb'adında; şiirler 4 sütun halinde, genel olarak 16 satırlı, adi nesta'lik yazı. XII h. yüzyıl, belki biraz daha eski.

Baş : سر از خواب غفلت ...

کلیات

721. KULLİYÂT

وحشی

VAHŞİ

İran edebiyatında X /XVI. yüzyılın tanınmış şairlerinden olan Molla Kamāl al-Dīn (veya Şams al-Dīn) Muhammed Vahşî Bāfîkî Kirmān'da, Bāfîk kasabasında, 930 (1523/1524) yılına doğru doğmuş, çocuk iken ailesi Yezd şehrine gelmiş ve kendisi hemen bütün hayatını bu şehirde geçirmiştir. Ölümü 991 (1553) yılındadır. Bu hususta 992 (1554) yılı da gösterilmektedir. Bk. *Macma' al-havāşş*, s. 141 — 144; Rāzî, I, 157 — 159; Āzar, s. 134 v. d.; *Mayhāna*, s. 181—184; *MF*, II, 51 — 54; *FS*, s. 646.

Vahşî'nin bir nüshası aşağıda tavsif edilen *Kulliyāt*'ında tam olarak mevcut bulunan bütün eserlerinin bir çok elyazması nüshalarına tesadüf olunur. Bk. Rieu, II, 663 — 664; *IO*, I, nr. 1444 — 1445; *Bankipore*, II, 174 — 182; *Maclis*, s. 609 — 611; *Sipāhsālār*, II, 697 — 699; *Taşkent*, II, 258; *Elyazmaları*, I, 307.

Vahşî'nin *Kulliyāt*'ı bir çok defalar basılmıştır ki, son basması şudur: *Dīvān-i Vahşî Bāfîkî*, nşr. Husayn Naḥa'î, Tahran, 1339/1961 (burada mesnevileri de vardır).

Nuruosmaniye 4201.

Bir tarafı kopuk, tamir görmüş, basma şemseli siyah meşin cilt, iç tarafı mavi zeminli oymalı; 342 yaprak. 12,1 × 21,5 (6 × 13,6) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 14 satırlı hattat nesta'liki yazı. Her kısmın başında güzel bir serlevha var ve ilk sahifeleri yaldız nakışlı. Söz başı yerleri boş.

İstinsah kaydı (yap. 342): 20 muharrem, 1057 h.

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b — 96^a. Kasideler ve kıt'alar.

Baş : راحت اگر بایدت خلوت عنقا طلب
عزت از انجا بگوی حرمت از آنجا طلب ...

Peygamberin na'tı, hazreti Ali hakkında «menkibeler», Muhammed b. Hasan (17^a, 37^a), Şāh Ṭahmāsp (18^a) ve bir *Mīr-i Mīrān* ile Bektaş Han v.b.'ları hakkında medhiyeleri ihtiva eder. Bu bölüm *IO*, nr. 1444 /4'e tekabül etmektedir.

2) Yaprak 96^b — 183^b. Gazeller (alfabe sırası ile).

Baş : ای سرخ گشته از تو بخون روی زرد ما
ما را ز درد گشته وغافل ز درد ما ...

Bk. *Dīvān*, yukarıda anılan baskı, s. 12, numara 25. Bu bölüm 10, nr. 1444/5'e tekabül eder.

3) Yaprak 183^b — 188^a. Rubâiler.

Nüshada ayrı bir kısım gibi gösterilmemiş, her hangi bir tertibe de riayet edilmemiştir.

Baş : میخواست فلک که تلخکام بکشد ...

4) Yaprak 188^a — 193^a. Tarcî'-band (= *Maclis*, nr. 1610/8).

Baş : ساقی بده آن باده که اکسیر وجود است ...

5) Yaprak 193^b — 198^a. Bir Tarkîb-band ve bir muhammes

Baş : ای گل تر که بوئی زوفا بیست ترا ...

6) Yaprak 198^b — 220^a. (*Huld-i barîn* خلد برین).

Huld-i barîn ahlakî öğüt'ler ile hikâyeleri içine alan Nizâmî'nin *Maḥzan al-asrâr*'ını takliden yazılmış bir mesnevidir. 530 beyit kadar tutan bu eser Nassau Lees tarafından yayınlanmıştır (Kalküta, 1861). *Kullî-yât*'ın son basması içinde de bulunmaktadır (bk. s. 387 — 414).

Baş : خامه بر آورد صدای حریر بلبل از خلد برین زد صغیر ...

7) Yaprak 220^b — 259^b. *Farhād u Şîrîn* فرهاد و شیرین).

Farhād ile Şîrîn'in aşk macerasını konu alan bu eser Vaḥşî'nin galiba son mesnevisi olup, 1000 beyit kadardır ve noksan kalmıştır. Vişāl Şîrāzî (ölümü 1262 = 1846 veya 1268 = 1852), 1800 beyit ekliyerek, bunu tamamlamıştır. Bunların ikisi 1303 h.'de Tahran'da bir arada basılmıştır. 1277 (1860/1861)'de Şābir Şîrāzî adlı başka bir şair, her ikisini de tamamlamak üzere, buna 300 beyit kadar tutan bir kısım daha eklemiştir (bk. *Maclis*, s. 523 — 524). Vaḥşî'nin *Farhād u Şîrîn*'i son basmada, s. 493 — 543'de bulunmaktadır. Bundan sonra Vişāl'in eseri gelir.

Baş : الهی سینه ده آتش افروز در آن سینه دلی آن دل همه سوز ...

Son : اگر چه صد نوا خیزد ازین چنگک چو نیکو بنگری باشد یک آهنگک

8) Yaprak 259^b — 317^a. *Nāzîr u Manzūr* ناظر و منظور.

Nāzîr ile Manzūr'un aşk macerasını anlatan bu eser 1500 beyit tutan küçük bir mesnevidir. İçinde tarih gösteren bir beyite göre, 966 (1558/1559) yılında tamamlanmıştır. *Kullî-yât*'ın yukarıda anılan son basmasında, s. 417 — 490'da bulunmaktadır.

Baş : زهی نام تو سر دیوان هستی ترا بر جمله هستی پیشدستی ...

Son : قبول خاص و عامش ساز یارب بخاطرها مقامش ساز یارب

Eserin sonunda bulunan tarih kıt'asından bir kaç beyit şudur :

سزد که از پی تاریخ در دعا گویم دهی نظام در درج درج درس دول
گره گشای خیالم ز مصرعی که گذشت چهار عهده تاریخ میکند منحل
یکی ز جمله حروفی که داخل نقطاند دویم از آنچه درو نیست نقطه را مدخل ...

9) Yaprak 317^b — 324^b. Çok şiddetli ve müstehcen hiciv.

Baş : ای سنگ تمام کفش دوزان ضایع ز تو نام کفش دوزان ..

10) Yaprak 325^b. Kısa bir mesnevi.

Baş : ی ظفر در رکاب دوات تو تهنیت خوان فتح و نصرت تو ...

Bk. *Dīvān*, s. 367 v.dd.

Yaprak 327^b: *Vaşf-i Bektaş Bek*, sonra oğlu Kāsim Bek'i medhe-
der.

Yaprak 340^a — 342^b. Küçük bir mesnevi, bir hamam binası için söy-
lenmiştir.

Baş : طواف در گه پیر حقیقت اجازت نیست بی غسل طریقت ...

Bk. *Dīvān*, s. 374 — 375. Sonundaki bir beyitten bu mesnevinin
982 (1574/1575) yılında söylendiği anlaşılmaktadır.

دیوان

722. DİVÂN

محتشم

MUHTAŞAM

Şi'i «imâmları» için yazdığı mersiyeler ile İran edebiyatında eşsiz bir mevki olan Mavlânâ Muhtaşam Kâşî (veya Kâşânî) Kâşan şehrin-
dendir ve Safevîlerden Şah Tahmâsp I. (930 — 984 = 1523 — 1576)'tan
Muhammed Hudâbanda zamanına kadar (985 — 996 = 1577 — 1587) İran'ın
en büyük şairi sayılır. Kendisi tarih ve muammâ yazmakta da üstad idi.
Ölüm tarihi 996 (1587/1588) yılındadır. *Hulâşat al-afkâr*'da bu hususta
1000 (1591/1592) yılı verilmektedir. Bk. *Tuḥ a-i Sāmī*, s. 120, *Macma'
al-ḥavāşş*, s. 147 — 148; *Rāzī*, II, 460 — 463; *Naş'ābādī*, s. 517 — 518;
Āzar, s. 253; *MF*, II, 36 — 38; Partav Bayzā'î, *Muhtaşam-i Kāşā'î*
(*Armağān*, yıl 18, s. 465 — 475).

Muhtaşam'ın *Dīvān*'ı bir öğrencisi olan tanınmış tezkere yazarı Ta-
kī Kāşī (ölümü 1016 = 1607/1608, bk. Storey, I, 803 — 804) tarafından
toplanmış ve her birine ayrı bir ad verilen 7 bölüme ayrılmıştır. *Dīvān*'ın
Takī Kāşānī'nin önsözünü de içine alan bu tertibinin bir nüshası Rieu,
II, 665'te bulunmaktadır. Bunun dışında Muhtaşam'ın *Dīvān*'ının nüsha-
ları şu yerlerde bulunmaktadır: *IO*, I, nr. 1447; *Bankipore*, II, 186—188;
Taşkent, II, 257; *Topkapı Sarayı*, s. 276.

Muhtaşam'ın *Dīvān*'ı Tahran'da, 1337 ş.'de basılmıştır. Burada tav-
sif edilen nüsha, ne yazık ki, noksandır, fakat şairin yaşadığı bir zaman-
da istinsah edilmiş olduğu için, çok değerlidir.

Nuruosmaniye 3877.

Meşin bir cilt içinde, 142 yaprak, sondan noksan gibi görünmek-
tedir. 13,9 × 21,8 (7,5 × 14,2) cm. eb'adında, 14 satırlı, adi ta'lik yazı.

İstinsah kaydı: 25 muharrem 988 h. ۳

Baş : ای گوهر نام تو تاج سر دیوانها
ذکر تو بصد عنوان آرایش عنوانها ...

Bu nüshada yalnız gazeller bölümü bulunmaktadır. Yap. 140^b—142^b'de
bazı notlar, bu arada Vahşī, Şāh İsmā'īl Şafavī (Haṭā'i) ve Vuşlatī'den
bazı şiirler vardır.

723. AYNİ ESER (Noksan).

Universite kütüphanesi FY 925 (=Halis Ef. 6378).

Yeni yapılmış siyah yarı meşin bir cilt içinde, 140 yaprak. 20,6
× 13,6 (7,8 × 13,6) cm. eb'adında; mavi, kırmızı, siyah ve yaldız cetvel
içinde, 12 satırlı güzelce nesta'lik yazı. İlk ve son yapraklar tamir gör-
müştü. Nüsha baştan, sondan noksandır.

İstinsah tarihi yoktur, XII./XVIII. yüzyıl.

Baş : فرمود مرا سجده خویش آن بت رعنا
در سجده فتادم که سمنا واطعنا ...

Nüsha, gazellerin elif kafiyesinde başladığına göre, baştan çok nok-
san değildir.

Son : تو گرم ناشده برقی و برقی عالم سوز
شوی چو گرم چه با جان این گیاه کنی

Nüsha sondan da az noksan olmalıdır. Bu nüsha baştan başa alfabe sırasıyla gazellerden ibarettir. Böyle bir nüshanın tam olması gerekirse de, sünnî bir okuyucu Safevî hükümdarlarının medhiyeleri ile «imâmların» mersiyelerini nüshadan koparmış olabilir.

دیوان (کلیات)

(شائی)

724. DĪVĀN (KULLĪYĀT)

(ŞANĀ'Ī)

İranda yetişip, Hindistan'a giderek, orada yerleşen şairlerden biri olan Hâkîm Hüsayn b. Ğiyâş al-Dîn Muhammed Şanā'î Maşhadî Meşhed şehrinde doğmuştur. Kendisi gençliğinde Safevî ailesinden Sultân İbrâhîm Mirzâ'nın (ölümü 979 = 1571/1572) teveccüh ve himayesini kazanmıştı. Değerli bir bilgin ve şair olan bu şehzade, Şanā'î'nin terbiyesi ile bizzat meşgul oldu. Şair sonraları Hind-Türk imparatorlarından Akbar zamanında (963 — 1014 = 1556 — 1605) Hindistan'a gelmiş, burada Fayzî Hindî'nin (aşağıya bakınız, nr. 738) üstadı olduğu gibi, anılan hükümdardan da çok lutuf görmüştür. Şanā'î'nin Akbar'ın sarayında bulunan ve İran'dan gelmiş olan 'Urfî v.b. gibi şairler yanında şöhret ve itibarını biraz kaybettiği söylenir. Ölümü, Muhtaşam ile aynı yılda, 996 (1588) 'dadır. Bu hususta 1000 h. ve 1007 h. yılı da gösterilmektedir. Bk. *Macma' al-havâşş*, s. 149 — 190; Râzî, II, 269 — 273; *FS*, s. 123.

Şanā'î'nin *Dîvân*'ı, burada olduğu üzere, ekseriya ayrı bir eser olan *İskandar-nâma*'yi de içine alır. Bu bakımdan buna *Kullîyât* demek daha doğru olacaktır. Böyle nüshalar için bk. Rieu, *Suppl.*, nr. 309; *IO*, I, nr. 1449 — 1450; *Bankipore*, II, 184 — 186; *Sipāhsālār*, II, 575 — 576.

Nuruosmaniye 3806.

Açık kahverengi, basma yaldızlı, nakışlı meşin bir cilt içinde, 130 yaprak. 10,6 × 19,8 (5,7 × 13,8) cm. eb'adında, kırmızı cetvel içinde, 15 satırlı, muntazam nesta'lik yazı. Yap. 1^b'de adi bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı: 4 safer 1036 h.

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b — 83^a. Kasideler ve çeşitli şiirler.

Baş : در روش حسن و ناز هست بسی خوشنما
غمزه بطرز ستم و عشوه برنگک جفا ..

Bu bölümdeki şiirlerin hepsi, kafiyelerine göre, alfabe sırasına konulmuştur.

2) Yaprak 83^a — 97^b. Gazeller.

Baş : راندی بنخم از در خود ای پسر مرا
صد خار حسرتت ازین در جگر مرا ...

Bunlar tamam değildir, çünkü *m* kafiyesine kadar gelmektedir.

3) Yaprak 98^b — 130^a. اسکندرنامه (*İskandar-nāma*).

Akbar'e ithaf edildiği söylenen bu eser İskender'in hayatının kısa bir safhasını (Mısır seferi ve Darā ile yaptığı savaş v.b.) içine alır. Buna *Sadd-i İskandar* ve *Bāğ-i İram* adları da verilir. Krş. *Bodl.*, nr. 1048.

Baş : بنام جهان بخش ملک آفرین سرا پرده افراز چرخ برین ...

Tevhidlerden sonra, yap. 100^a'da, دگر روز ... diye hemen asıl konuya geçilir.

کلیات

725. KULLİYĀT

عرفی

'URFĪ

X/XVI. yüzyılda, Safevîler devrinde, Hindistan'da yaşayan şairler arasında şöhreti en çok yayılarak, Türkiye'de bile etkiler yaratan bir şair olan 'Urfî Şirāzî, tam adı ile Sayyid Muhammed 'Urfî b. Mavlā-nā Zayn al-Din 'Alî b. Camāl al-Din Şirazlıdır ve 963 (1555/1556)'te doğmuştur. Mahlası olan 'Urfî'yi babasının memuriyeti olan örfî ve şer'î işler ile meşgul olması dolayısı ile almış olmalıdır. Kendisi erken bir şiir kabiliyet ve istidâdı göstermiş, henüz çok genç iken, bir şair hamisi bulmak ümidi ile, doğduğu yeri terk ederek, Hindistan'a, Dekken'e gitmiştir. Burada Fayzî Hindî (aşağıya bakınız, nr. 738) ile tanışmış, fakat sonraları araları açılmıştır. Az sonra bir çok kasidelerinde medhettiği Hakîm Nasîh al-Din Abu 'l-Fatḥ Gīlānî'nin (ölümü 997 = 1588 /1589) himayesini kazandı. Bu şahsın yardımı ile, şiirlerini çok beğenen 'Abd al-Raḥîm Hân-i Hânân ile tanıştı ve Abu 'l-Fatḥ'in ölümünden sonra, onun hizmetine girdi. Hân-i Hânân kendisini Hind-Türk imparatoru Akbar'ın (963 — 1014 = 1556 — 1605) hizmetine soktu. 999 (1590) yılında Hân-i Hânân Tette'ye bir sefer yaptı ve 'Urfî de bu seferde bulundu. Bundan az sonra 'Urfî Lahor'da ishale tutuldu ve bu hastalığı sonucunda öldü 999 = 1590/1591). Bu sırada otuzaltı yaşında idi. Onun böyle genç bir yaşta ölmesini bazıları düşmanlarının kendisini zehirle-

miş olması ile açıklamak isterlerse de, bu doğru değildir. Çünkü hastalığından ve ölmek üzere olduğundan bahseden bir şiiri vardır. Bazı kaynaklar da ölüm tarihini, yanlış olarak, 1002 (1593/1594) gösterirler. Bk. *Mocma' al-ḥavāşş*, s. 150 — 151; Rāzī, I, 238 v.dd.; Āzar, s. 293—297; *MF*, II, 23 — 25; *Mayḥāna*, s. 215 — 234; *FS*, s. 387.

'Urfi *Dīvān*'ını, ilk olarak, 996 (1587/1588) yılında topladı. *Kulliyāt* içinde bulunan bu *Dīvān* nüshasının sonundaki tarih kıt'asının (aşağıya bk.) tarihini gösteren beyiti aynı zamanda bu *Dīvān*'in muhtevasını da bildirmektedir; burada birleri gösteren harflerin toplamı (ا = 1, و = 6 v.b.) 26 eder ki, bu sayı kasidelerin; onların toplamı 270 eder ki, bu gazellerin; yüzlerin toplamı 700 eder ki, bu da öteki şiirlerin sayısıdır.

'Urfi *Kulliyāt*'ının nüshalarına pek sık tesadüf olunur. Bk. Rieu, II, 667 — 738; *IO*, I, nr. 1451 — 1463; *Bankipore*, II, 189 — 201; Blochet III, 360 — 362; *Maclis*, s. 352 — 354; *Sipāhsāiār*, II, 637 — 639; *Elyazmaları*, I, 314 v.d..

'Urfi *Kulliyāt*'ının son basması şudur: *Kulliyāt-i 'Urfi Şīrāzī, bakūşīş-i Ğulām-Ḥusayn-i Cavāhiri*, Tahran, ts. (1962?).

Universite kütüphanesi FY 1258.

Basma şemseli siyah meşin bir cilt içinde, 291 yaprak. 19 × 10 (5,8 × 12,9) cm. eb'edında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 17 satırlı, küçük harfli, güzel nesta'lık yazı. Başlıca bölümlerin önünde birer serlevha vardır. Nüsha biraz yıpranmış bir haldedir.

İstinsah kaydı (yap. 291^b): Hidāyat Allāh, pazartesi, 9 zilhicce 1017 h.

İçindekiler:

1) Yaprak 5^b — 224^a. دیوان *Dīvān*.

a) Yap. 5^b — 11^b. *Dībāça* (!). Bazı nüshalarda *Risāla-i nafsīya* veya *Risāla-i nafs-i nafīs* adlı olarak görülen bu mensur parça 'Urfi'nin kendi nefsine (ruhuna) hitap ederek, verdiği öğütleri içine alır. Bk. *Kulliyāt*, s. I — IX.

Baş : حمدی که از نهایت شایستگی منزه از شائبه یقین و تحقیق آمده ...

b) Yap. 14^b — 87^a. Kasideler, alfabe sırası ile tertip edilmiştir.

Baş : اقبال کرم میگردد ارباب هم را همت نخرد نشتر آری ونم را ...

c) Yap. 87^a — 94^b. Kıt'alar.

d) Yap. 95^b — 203^b. Alfabe sırası ile, gazeller.

Baş : نحفه سرهم نگيرد خاطر افكار ما سايه گل بر نشابد سايه دستار ما ...

e) Yap. 203^b — 209^a. Terkib ve terci'ler.

f) Yap. 209^b — 324^a. Rubâfler.

Son : مجموعه طراز صنع تاريخش يافت
اول ديوان عرفى شيرازى

Bu beyit 996 h. tarihini göstermekte olup, bu tarih 'Urfi'nin ilk olarak *Dīvān*'ını tertip ettiği tarihtir. Bu beyitten *Dīvān*'ın içinde neler bulunduğu da anlaşılmaktadır (yukarıya bk.)

2) Yaprak 234^b — 275^a. مجمع الابكار *Macma' al-abkār*.

Bu eser 'Urfi'nin Nizāmī'nin *Maḥzan al-asīār*'ını taklit ederek yazdığı ahlakî-tasavvufî bir mesnevidir. Buna *Macma' al-afkār* ve *Maḥzan al-asīār-i 'Urfi* adları da verilir. *Kulliyāt* (s. 460 — 508) içinde, adsız olarak, basılmıştır.

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم موج نخستست ز بحر قدیم

3) Yaprak 275^a — 277^a. *Sākī-nāma*.
Bk. *Kulliyāt*, s. 456 — 457.

Baş : بيا ساقى اين نشنگى را بسنج پس از آرزوى دل ما مرنج ...

4) Yaprak 277^a — 290^a. فرهاد وشيرين *Farhād u Şirīn*.

Nizāmī'nin *Husrav u Şirīn* mesnevisi vezninde yazılmış bir mesnevi olup, Farhād ile Şirīn'in aşk maceralarını anlatmak gayesi ile kaleme alınmış ise de, tamamlanmadan kalmıştır. Bu hali ile *Kulliyāt* içinde (s. 509 — 521) basılmıştır.

Baş : خداوندا دلم بينور تنگت دل من تنگ وکوه طور سنک است ...

5) Yaprak 290^a — 291^b. Kısa bir mesnevi.

Nüshada adı bulunmayan bu kısa mesnevi *Kulliyāt*'ta mevcut değildir; öğüt maksadı ile yazılmış kısa ve sade bir hikâyeden ibarettir.

Baş : روزى از كوچه ما درويشى جگر از داغ رياضت ريشى ...

Son : سرور جمله آگاهان تو رهنمای همه گمراهان تو

3) Yaprak 52^b – 63^a. (*Farhād u Şirîn*). Baş ve son aynı.

4) Yaprak 64^b – 152^a. *Divān*, kasideler.

Baş : اقبال کرم میگذرد ...

Divān'ın bu bölümü yalnız alfabe sırasına konulmuş kasideleri içine alır. Öteki bölümler mevcut değildir.

728. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4195 mükerrer (Dergi).

Ebru kâğıt kaplı yarı meşin bir cilt içinde, 283 yaprak. 12,4 × 22,4 cm. eb'adında; yazılar ekseriya en kenara kadar yazılmış; güzelce işlek bir nesta'lik yazı. Bazen söz başları kırmızı. Burada Farsça başlıca kısımların tavsifi verilmiştir.

İstinsah kaydı (yap. 219^a): 15 zilhicce 1059 h.

İçindekiler (belli başlıları):

1) Yaprak 1^b – 22^a. *Macma' al-abkār*.

2) Yaprak 22^b – 30^b. *Farhād u Şirîn*.

3) Yaprak 31^b – 107^a. Kaside ve kıt'alar.

Baş : اقبال کرم ...

4) Yaprak 111^b – 160^b. Gazeller.

Baş : عشق کوتا در بیابان جنون آرد مرا
تشته سازد بر لب دریای خون آرد مرا ...

729. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 488.

Yaldızlı, basma şemse ve köşebentli kahverengi meşin bir cilt içinde. cildin iç tarafında siyah zeminli yaldızlı oymalı şemse vardır, 330 yaprak. 11,7 × 15,6 (6,4 × 15,6) cm. eb'adında; kâğıtlar rengârenk, yaldız serpmeli; rengârenk cetvel içinde, 17 satırlı, hattat nesta'liki yazı, çok güzel; söz başları kırmızı, mavi veya yaldız.

İstinsah kaydı (yap. 330^a): Ali Efendi-zâde Mehmed Çelebi'nin buyruğu üzerine başkentte (Kostantaniye) yazıldı. Aḥmed al-Buḥārî, 1059 h.

1) Yaprak 1^b — 9^a. (رسالة نفسیه *Risāla-i nafsīya*).

2) Yaprak 10^{a-b}. (İki kısa mektup).

Baş : خجسته شالی که نسیم جامه عنبرین ماه کنعان ... رسید ...

3) Yaprak 11^b — 53^b. (*Macma' al-abkār*).

Baş ve son: Aynı.

4) Yaprak 54^b — 67^b. *Husrav u Şirîn* (doğrusu *Farhād u Şirîn*).

Baş ve son: Aynı.

5) Yaprak 67^b — 69^b. ساقینامه *Sāqī-nāma*.

6) Yaprak 69^b — 71^b. (Bir hicviye).

Baş : آمدم چون دوا شفیق و نقیض صحیح آموز دوستان مریض ...

7) Yaprak 72^b — 330^b. *Dīvān*.

a) Yap. 72^b — 168^b. Kasideler.

Baş : ای متاع درد ...

Münacât ve na'tlerden sonra kaside, medih terkiib-bendleri, bir terci'-bend, (yap. 153^a — 157^b) ve kıt'alardan (yap. 157^b — 168^b) ibarettir.

b) Yap. 169^b — 309^b. Gazeller (münâcat ve na'ttan sonra, alfabe sırası ile, gazeller).

Baş : ای نه فلك ز خوشه صنع تو دانه ...

8) Yaprak 309^b — 330^a. Rubâiler (münacât ve na't rubâilerinden sonra, diğerleri alfabe sırası ile).

Baş : یارب نفسی ده که ثنا پردازم ...

730. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 994 (= Halis Efendi 2479).

Yeni tarzda yarı meşin siyah bir cilt içinde, 232 yaprak. 11,3 × 19 (6,6 × 14,8) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 21 satırlı, hattat ta'liki yazı. Söz başları kırmızı.

Yap. 1^b'de sade bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı (yap. 232^a): İstanbul (Kostantaniye), 1063 h.

İçindekiler :

- 1) Yaprak 1^b — 7^b. رسالة نفس نفيس *Risāla-i Nafs-i nafīs*.
- 2) Yaprak 9^b — 43^b. (*Macma' al-abkār*).
- 3) Yaprak 43^b — 54^a. (*Farhād u Şirīn*).
- 4) Yaprak 54^b — 56^a. *Sākī-nāma*.
- 5) Yaprak 57^b — 128^a. Kasideler.
- 6) Yaprak 129^b — 224^a. Gazeller.

Baş : تحفة مرهم نگيرد ...

- 7) Yaprak 224^a — 232^a. Rubâiler.

Baş : يارب نفسى ده كه ثنا ...

731. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 967 (= Halis Efendi 6457).

Basma şemseli koyu yeşil meşin bir cilt içinde, 306 yaprak. Baş ve sondan biraz noksan; 11,4 × 19,9 (6,2 × 13,7) cm. eb'adında; mavi, kırmızı, siyah ve yıldız cetvel içinde, 15 satırlı, nesta'lik yazı; her kısmın başında o kısmın adını ihtiva eden bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, XI./XVII. yüzyıl.

İçindekiler :

- 1) Yaprak 1^a (noksan) mensur bir önsözün sonu.

... تا قیامت مستدام و پاینده باد بالنبی وآله الایجاد تمت دیباچه

- 2) Yaprak 1^b — 10^a. *Risāla-i nafsīya*.
- 3) Yaprak 10^b — 57^a. *Macma' al-abkār*.
- 4) Yaprak 57^b — 72^a. *Farhād* (nüshada: *Husrav*) u *Şirīn*.
- 5) Yaprak 72^b — 306^a. *Dīvān*.
- a) Yap. 72^b — 151^b. Kasideler.

Baş : اقبال کرم ...

Bundan sonra *Sākī-nāma* vardır, fakat noksan gibi görünmektedir.

- b) Yap. 152^b — 285^a. Gazeller.

Baş : ای نه فلک ز خوشه ...

c) Yap. 285^a — 306^a. Rubâîler.

Baş : ای اطف عروس شادمانی شب تو ...

Bu bölümde sondan biraz noksandır.

732. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3854.

Biraz yıpranmış, basma şemseli, kırmızı meşin bir cilt içinde, 451 yaprak. Cildin miklebinin dış tarafında Türkçe bir beyit yazılıdır. 17,3 × 28,5 (8,3 × 19,5) cm. eb'adında, mavi, siyah ve yaldız cetvel içinde, 17 satırlı, muntazam nesta'lik yazı. Yap. 1^b'de bir başlık. Rutubet eseri var.

İstinsah kaydı yoktur, **XI./XVII.** yüzyıl.

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b — 392^a. *Dīvān*.

a) Yap. 1^b — 103^b. Alfabe sırası ile kasideler.

Baş : اقبال کرم ...

b) Yap. 103^b — 107^b. Alfabe sırası ile kıt'alar.

Baş : زخوان نطق چو دادی غدای جان مرا ...

c) Yap. 108^b — 298^a. Alfabe sırası ile gazeller.

d) Yap. 299^b — 344^b. Alfabe sırası ile müfredler.

e) Yap. 344^b — 361^a. Kıt'alar (tarihler v.s., tertipsiz), terkipler ve terciler.

f) Yap. 361^a — 392^a. Alfabe sırası ile rubâîler.

Son : مجموع طراز قدس ...

2) Yaprak 392^a — 398^a. *Sākī-nāma*.

3) Yaprak 398^a — 428^b. *Macma' al-abkār*.

4) Yaprak 438^a — 451^a. *Farhād u Şīrīn*.

دیوان

عراق

733. DĪVĀN

'URFĪ

Nuruosmaniye 3852.

Ciltsiz, 263 yaprak. 13,9 × 26,1 (8,4 × 17,5) cm. eb'adında, yaldız ve siyah cetvel içinde, 17 satırlı, kalın kalemle yazılmış nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Yap. 1^b — 3^a tezhipli.

Yap. 1^b'deki fihristte şu kayıt bulunmaktadır: Tevhid 1, na't 9, menkıbet kasâ'id 41, mukattaat 36, bütün gazeller 629, rubâîlerin hepsi 266, toplam 8890 beyit.

Yap. 1^b'de fihrist vardır, yap. 2^a'da şunlar yazılıdır:

رسم خزانه السلطان مراد خان بن سلطان احمد خان ... حرره العبد ... احمد بن حسين الشهر
بدراق ... في شوال ... سنة تسع وثلثين والالف ...

(«Sultan Murad Han b. Sultan Ahmed Han'ın kütüphanesi için Dar-râkî diye tanınan Ahmed b. Husayn yazdı, şevval 1039 h.). Bundan anlaşılıyor ki, bu nüsha 1032 — 1049 (1623 — 1640) yıllarında hüküm sürmüş olan Murad IV.'ün kütüphanesi için yazılmıştır.

Sonda da aynı tarihi ihtiva eden bir istinsah kaydı vardır.

İçindekiler:

a) Yaprak 1^b — 85^a. Kasideler.

Baş : ای متاع درد ...

b) Yaprak 85^b — 95^a. Mukattaat.

c) Yaprak 95^b — 239^b. Gazeller.

Baş : تحفة مرهم ...

d) Yaprak 239^b — 262^a. Rubâîler, alfabe sırası ile.

Baş : يارب نفسى ده ...

Bundan başka yaprak 265^a — 263^a'da üç mektup vardır.

1) «Şal hakkında» مکتوبیست در حق شال گفته

2) «Abu'l-Fatḥ'e yazılmış»), میر ابو الفتح حکیم را نوشته اند

Bu zat / O, nr. 2063'te 'Urfî'ye bir mektubu olan Mîr Abu 'l-Fatḥ b. Mavlânâ 'Abd al-Razzâḳ Gîlânî (ölm. 997=1588/1589)'dir. Yukarıya bk.

3) «yine aynı kimseye»). وله میر ابو الفتح را نوشته اند

734. AYNİ ESER**Nuruosmaniye 3852.**

Basma güzel şemseli, meşin bir cilt içinde, 174 yaprak. 12 × 23,7 (7,2 × 16,2) cm. eb'adında; siyah ve yıldız cetvel içinde, 25 satırlı, şahsî bir nesta'lik yazı. Cetvellerin araları tezhipli. Yap. 1^b, 98^b ve 166^a'da güzel birer serlevha bulunmaktadır.

İstinsah kaydı yoktur, **XI./XVII.** yüzyıl.

Baş : اقبال کرم ...

İçindekiler :

Yaprak 1^b -- 97^b. Kasideler, kıt'alar, terkipler ve terci'ler.

Yaprak 98^b — 166^a. Alfabe sırasına konulmuş gazeller.

Baş : ای نه فلک ...

Yaprak 166^a — 174^b. Rubâîler.

735. AYNİ ESER**Nuruosmaniye 3855.**

Basma şemseli, kenarbentli siyah meşin bir cilt içinde, 122 yaprak. 11,7 × 20,4 (6,8 × 14,3) cm. eb'adında; mavi, siyah ve yıldız cetvel içinde, 23 satırlı nesta'lik yazı. Yap. 1^b'de sade bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı: «Hâcî Bülâk Samarkandî, Hısayn Çelebi Solağ-zâde için».

Tarih yoktur, **XII./XVIII.** yüzyıl.

Baş : ای نه فلک ...

Yaprak 1^b — 106^b'de alfabe sırasına göre tertip edilmiş gazeller; yap. 107^a — 121^b. Rubâîler. Bunlar da alfabe sırasına konulmuştur.

دیوان (قصائد)

عرفی

736. DİVÂN (KAŞĀ'İD)

‘URFİ

Üniversite kütüphanesi **FY 1053** (= Halis Efendi 2661).

Basma şemseli kahverengi bir cilt içinde, 101 yaprak. 11 × 18,6 (6,5 × 13,6) cm. eb'adında; siyah ve yıldız cetvel içinde, 15 satırlı, muntazamca nesta'lik yazı. Yap. 1^b'de sade bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, **XI./XVII.** yüzyıl.

Baş : ای نه فلک ...

Yaprak 1^b — 96^a kasideler, yaprak 96^a — 101^b kıt'alar.

قصائد

عرفی

737. KAŞĀ'İD

'URFİ

Universite kütüphanesi FY 1254.

Ebrû kâğıt kaplı bir cilt içinde, 71 yaprak. 12,8 × 21,5 (6,8 × 15,3) cm. eb'adında; 19 satırlı işlek ve açık nesta'lik yazı.

İstinsah kaydı (yap. 70^a): Āmid, 1135 h.

Baş : ای متاع درد ...

Yaprak 1^b — 66^a'da kasideler, yaprak 66^a — 70^a'da bir terci'-bend bulunmaktadır.

(آثار)

فیضی

738. (ĀŞĀR)

FAYZİ

Türkiye'de Fayzî-i Hindî diye tanınan Hindistan'daki Farsça edebiyatın en çok dikkate değer mümessillerinden biri olan ve Fayzî ve Fayyâzî mahlasını kullanan Şayh Abu 'l-Fayz b. Şayh Mubârak Nâgûrî, 1 şaban 954 (16 eylül 1547)'te Agra'da doğmuştur. Babası Şayh Mubârak tanınmış bir sûfî ve bilgin idi. Kendisi Hind-Türk imparatoru Akbar'ın (963 — 1014 = 1556 — 1605) hizmetine girmiş ve onun *malik al-şu'arâ*'sı olmuştur. Fayzî *Akbar-nâma* v.b. çok önemli eserlerin yazarı ve Akbar'ın veziri Abu 'l-Fazl 'Allâmî'nin (ölümü 1011 = 1602) büyük kardeşi idi. Olağanüstü bir zekâyâ sahip olan Fayzî yalnız noktasız harflerden meydana gelen kelimeler ile bir *Kur'an* tefsiri yazmış olduğu gibi, *Lîlâvatî* adlı cebir ve hendeseye dair Sanskritçe bir eseri Akbar adına Farsçaya çevirmiştir (bk. Rieu, II, 450). Kendisi Nizâmî gibi bir *Hamsa* yazmak istemiş ise de, *Markaz-i advâr* (aşağıya bk.) ve *Nal-Daman* mesnevileri müstesna, ötekilerini tamamlayamamıştır. Bu arada *İskandar-nâma*'nin yerini almak üzere *Akbar-nâma* yazmak istemiş olan

Fayzî 10 safer 1004 (15 ekim 1595)'te Agra'da ölmüştür. Bk. Story, I, 540 ve *GAL*, II, 417; *Suppl.*, II, 610 (öteki kaynaklar bu verilerde gösterilmiştir).

Fayzî'nin her halde 1001 (1592/1593)'de veya bundan sonra toplanmış olduğu (bk. Rieu, I, 670^a) *Dīvān*'ının bir çok nüshalarına tesadüf olunur. Bk. *IO*, nr. 1464 — 1479; *Bankipore*, II, s. 202 — 213; *Topkapı Sarayı*, s. 281 — 282 v.d.

Nuruosmaniye 3864.

Ebrû kâğıt kaplı yarı meşin bir cilt içinde, 347 yaprak. 14,3 × 25,7 (7,2 × 18) cm. eb'adında, 19 satırlı, alelade nesta'lik yazı.

İstinsah kaydı yoktur, **XII./XVIII.** yüzyıl.

1) Yaprak 1^b — 230^b. دیوان *Dīvān*.

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم گنج ازل راست طلسم قدیم ...

İçindekiler:

Yap. 1^b — 3^a mensur önsöz yap. 3^b — 93^a, kasideler ve kıt'alar yap. 93^b — 184^b alfabe sırasına konulmuş gazeller, yap. 184^b — 200^b mukattaat, yap. 200^b — 230^b rubâiler.

Daha fazla teferruât için bundan sonraki nüshaya bakınız.

2) Yaprak 236^b — 347^a. نال و دامن *Nal u Daman*.

Nal u Daman (daha çok *Nal-Daman* şeklinde görülür) Fayzî'nin 993 (1585) yılında yazmağı tasarladığı, fakat tamamlayamadığı *Hamsa*'sinin 3. mesnevisini teşkil eder ve Nizâmî'nin *Laylî u Macnûn*'una karşılıktır. Konu Sanskritçe *Mahābhārata*'daki Nala ve Damanyati hikâyesine dayanır ve bir aşk macerasıdır. Eserin sonunda bildirildiğine göre, bu eser 1003 (1594/1595) yılında, Akbar'ın isteği üzerine, 4 ay içinde yazılmış ve ona ithaf edilmiştir; 4000 beyitten meydana gelmektedir. Yine bu eserin sonunda Fayzî mahlasını Fayyāzî'ye çevirdiğini bildirir. *Nal u Daman*'in elyazması nüshaları için bk. Rieu, II, 670; *IO*, I, nr. 1468; *Bankipore* II, 211 v.d.

Nal u Daman'in basmaları da vardır: Kalküte, 1831; Luknov, 1263 v.b.

Baş : ای در تک و پوی تو ز آغاز عنای نظر بلند پرواز ...

دیوان

739. DĪVĀN

فیضی

FAYZĪ

Universite kütüphanesi FY 208.

Basma yıldızlı şemse ve köşebentli siyah meşin bir cilt içinde, 233 yaprak. $12,3 \times 23,2$ ($6,3 \times 16,7$) cm. eb'adında; siyah ve yıldız cetvel içinde, 19 satırlı, nesta'lik yazı. Söz başları yıldız veya kırmızı. Yap. 1^b'de bir serlevha vardır. Kenarda bazan nüsha farkları ve tashihler görülmektedir.

İstinsah kaydı yoktur; **XI./XVII.** yüzyılın ilk yarısı.

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم گنج ازل ...

Dīvān'ın bölümleri şöyledir:

a) Yaprak 1^b — 12^a. Şairin mensur önsözü. Şair burada kendi hal tercümesi hakkında biraz bilgi verdikten sonra, 9000 beyit tutan bu *Dīvān*'ını tertip etmesini ve sondaki rubâîler ile şiirlerinin özelliklerini anlatır.

b) Yaprak 12^b — 94^a. Kaside şeklinde şiirler. Arada bir kaç kıt'a da vardır.

Baş : يا ازلى الظهور يا ابدى الخفا نورك فوق النظر حسنك فوق الثنا ...

c) Yaprak 94^b — 186^b. Gazeller, alfabe sırası ile.

Baş : مستانه سخن میرسد از دل بلب ما
عشقست که بر بسته زبان ادب ما ...

d) Yaprak 186^b — 190^a. Matla'lar.

Baş : نوشته اند بدیباچه شمائل ما که دست زخم شهادت شود شمائل ما ...

e) Yaprak 190^a — 199^b. Kıt'alar.

f) Yaprak 199^b — 233^a. Rubâîler.

Baş : الله اكبر زمي خدای متعال خورشید جمالش ایمن از بیم زوال ...

مرکز ادوار

فایز

740. MARKAZ-I ADVĀR

FAYZĪ

Markaz-i advār Fayzî'nin, Nizâmî'nin *Maḥzan al-asṣār*'ına katışık olmak üzere yazdığı bir mesnevidir ve onun yazmak istediği *Hamsa*'nin ilk eserini teşkil eder. Sonunda, 40 yaşında olduğunu söylediğine göre, bu mesneviyi 993 (1585)'te yazmış olmalıdır. *Markaz-i advār* 3000 beyit tutmaktadır ve burada ahlakî konular işlenmiştir. Yazmaları için bk. Rieu, II, 671 v.b. Basmaları: Kalküte 1831; Luknov, 1846 v.b.

Universite kütüphanesi FY 979 (= Hâlis Efendi 6200).

Yıpranmış, basma yaldızlı şemseli, kahverengi meşin bir cilt içinde, 49 yaprak. 9 × 19,9 (5,2 × 15,6) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetveli içinde, 21 satırlı güzel ve muntazam ta'lik. Söz başı yerleri boş. Yap. 1^b'de serlevha.

İstinsah (yap. 49^a): İstanbul, eski Selânik kadısı 'Abd al-Ḥayy Fā'izî için Muhammed Nargisî tarafından, pazar, 19 zilka'de, 1029 h.'de istinsah edilmiştir.

Türk edebiyatının en tanınmış nâsirlerinden biri olan Muhammed Nargisî (ölümü 1044 = 1635) için bk. /A, X, 194 -- 197.

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم گنج ازل راست طلسم قدیم ...

Son : خیز که دیگر بهزار انقطاع بیشتر از خود برویم الوداع

محمود وایاز

انیسی

741. MAḤMŪD U AYĀZ

ANİSĪ

Şam'dan gelerek, İran'ın batı bölgelerine yerleşen ve bundan dolayı Şamlu adını alan Türklerden olan Yol-kulı Beg Anisî Safevîler devrinin tanınmış şairlerindedir. Kendisi Herat beylerbeyisi 'Alî-Ḳulî Hân'ın «kitâbdârı», yani kütüphane memuru idi. Çok alçak gönüllü bir şahsiyet olan Anisî'nin ölümü 1014 (1605/1606) veya 1013 (1604/1605) yılındadır. Bk. *Macma' al-ḥavāşş*, s 107 — 108; *Āzar*, s. 10 ve *FS*, s. 68.

Anisî'nin meşhur Gazne hükümdarı Sultan Mahmud (ölm. 421 = 1030) ile Ayaz'ın macerasını anlatan *Maḥmūd u Ayāz* adlı mesnevisinin nüshalarına çok nadir olarak rastlanır. Bk. *Bodl.*, I, 735 (nr. 1209).

Nuruosmaniye 4195 mükerrer. Yaprak 175^b — 184^b.

Darvīş 'Alī Mavlavī Tabrīzī tarafından 1043 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. burada nr. 728.

Baş : بحمد الله که این دیباچه راز بتوفیق بدایت شد سرافراز ...

Maḥmūd u Āyāz mesnevisi yap. 175^b'den 184^b'ye kadar devam ettikten sonra, 175^b'nin haşiyesinden başlayarak, devam eder. Sonu yap. 182^b'nin haşiyesinde ve şöyledir:

چو عاشق کرد ازو این داستان گوش تف غیرت نهادش بر جگر دوش

سوز و گداز

نوعی

742. SŪZ U GUDĀZ

NAVĪ

Nav'ī, Mollā Muḥammed Rizā Ḥabūşānī (Meşhed yakınlarındaki Ḥabūşān kasabasından), Hindistan'a göçerek, 1019 (1610/1611)'da Burhānpūr'da ölmüş bir şairdir. Bk. Rāzī, II, 307 — 308; Āzar, s. 79; *FS*, s. 621.

Sūz u gudāz Nav'ī'nin kısa bir mesnevisi olup, bunun nüshaları için bk. *IO*, I, 810 — 811 ve burada gösterilen yerler.

Burada bulunan nüsha baştan noksan olduğu için, aşağıda gösterilen başlangıç *IO*'da gösterilen nüshanın başlangıcına uymamaktadır.

Nuruosmaniye 5001/2. Yaprak 213^a — 220^b.

4 sütun halinde, genel olarak 16 satırlı, adi nesta'lik yazı XII./XVIII. yüzyıl.

Nüsha için bk. nr. 803.

Baş : چو رخ آینه خورشید رسته ... شی رو از گلاب صبح شسته
که عیسی خواند پیشش درس فرهنگ ... که در دوران شاه عیسی اوزبک

دیوان

سعیدا

743. DĪVĀN

SA'ĪDĀ

Şiir bakımından çok değerli bir eser olan bu *Dīvān*'in sahibi Sa'īdā hakkında yalnız kendi eserinde görülen bilgilere sahibiz. *Dīvān*'in başında bulunan mensur önsöze göre, kendisi Hindistan'dan Kâbe yolu

ile İstanbul'a gelmiş ve burada yerleşmiştir. Bu *Dīvān*'ın sonlarında bulunan küçük bir mesnevisini Sultan Mehmed Gazi adlı bir Osmanlı padişahına ithaf etmiştir. Bundan sonra hemen şehzade Mustafa'yı övdüğünden (yap. 177^a), bu Osmanlı padişahının Mehmed III. (1003 — 1012 = 1595 — 1603) olduğu anlaşılmaktadır. Sa'īdā'nın ölüm yılı hakkında her hangi bir kayıt bulunamamıştır.

Nuruosmaniye 3823.

Meşin bir cilt içinde, 188 yaprak. 13,7 × 24,7 (7,3 × 15,2) cm. eb'adında; 15 satırlı, açık bir nesta'lik yazı. İlk yapraklarda yaldız ve siyah cetvel.

İstinsah kaydı yoktur, **XI./XVII.** yüzyıl.

Baş (mensur önsöz) : ... (۳ آ) ... اما بد (۲ ب) ... حمد و ثنای بی عد ...
چون این فقیر ... از هندستان ...

Yaprak 27^b'de gazeller başlar. Bunlar alfabe sırasına konulmuştur.

Baş :
نگامی جانب ما کن که قربانت شود جانها
ازان چشمی که مجنون گشته آهو در بیابانها ...

Yaprak 170^b — 186^b tasavvufi bir mesnevi.

Baş :
شده اول شوق نا، مرسوم در حمد و ثنای حی قیوم
بنده رحمن و رحیم ما بر در الله مقیم ما ...

Buradaki ilk beyitten belki eserin adının *Şavḳ-nāma* olduğu çıkarılabilir. Eserde na't ve hulefa-yi rāşidin'in medhinden sonra Sultan Mehmed Gazi (yap. 177^a) medhedilir, «şehinşah-ı Cihan Mustafa» denilen şehzade övülür. Yaprak 178^b'de asıl mesnevi başlar.

دیوان

744. DĪVĀN

ظهوری

ZUHŪRĪ

Zuhūrī, Mavlānā Nūr al-Dīn Muḥammed, Nişāpūr yakınlarında Turşiz'de veya Hocand'de doğmuştur. Çok genç yaşlarında Yazd şehrine gitmiş, buradan 988 (1580)'de Hindistan'da Aḥmadnagar şehrine, sonra Bīcāpūr'a göçmüştür. Burada 'Ādil-şāhīlerden İbrāhīm 'Ādilşāh'ın (988 — 1037 = 1580 — 1627) hizmetinde bulunan ve kendisi gibi Hindistan'a

Nüsha için bk. nr. 728.

Baş : ... تا میکنم ایزد پاک را ... نریا ده طارم تاك را ...

Yaprak 258^b. *Ta'rif-i Malik Kummî az şā'irān-i şāh..*

Son : ... که گردد بحرفت سخنها تمام ... چو در آخر نامه والسلام

نان و حلوا

بهائی عاملی

746. NĀN U ḤALVĀ

BAHĀ'Ī 'ĀMİLĪ

Şayḥ Bahā' al-Dīn Muḥammed b. Mir Sayyid Ḥusayn 953 (1546 1547) 'te, Şam şehri civarında Cabal al-'Āmill'de doğmuş, küçük yaşlarında, babası Sayyid Ḥusayn ile birlikte, İran'a gelmiştir. Kendisi de, babası gibi, Safevîler devletinde önemli hizmetlerde bulundu ve yüksek mevki-lere ulaştı. Şi'î fıkıh ve hadîsinde üstad olduğu gibi, riyâziye ve hey'et dahil, devrinin bilinen bütün ilimlerini de öğrenmiş, türlü konularda eserler yazmıştır. Bk. *GAL*², II, 546 — 547; *Suppl.*, II, 595 — 597. Ölümü 1030 (1621)'dadır. Bir de bk. Naşrâbâdî, s. 150 — 151; *MF*, II, 8 — 10; Sa'îd Nafîsî, *Aḥvâl u aş'âr-i fârsî-i Şayḥ Bahā'î*, Tahran, 1316 ş. *FS*, s. 91 — 92; Rieu, I, 25 — 26.

Şayḥ Bahā'î'nin manzum Farsça eserlerinden biri olan *Nān u Ḥalvā*'sı, bir hacc ziyareti sırasında ve Mekke'de ikameti esnasında yazılmış tasavvufî ve ahlâkî küçük bir mesnevidir ki, bunun sayısız elyazması nüshalarına tesadüf olunur. Mesela bk. Rieu, II, 679; *IO*, I, nr. 1517 v.d.; *Bankipore*, III, 43 — 48; 'A. Munzavî, *Fihrist-i Kitāb-ḥāna-i... Muḥammed Mişkāt*, Tahran, 1332 ş., II, 172 — 174 v.b.

Nān u ḥalvā, aynı yazarın Farsça mesnevileri ile birlikte, İstanbul'da taş basması halinde yayınlanmıştır: *Maḳālāt-i Şayḥ, Nān u ḥalvā, Şîr u şakar va Nān u panîr*, 1282. Tahran 1322 k. ve daha başka bir çok basmaları vardır.

Nuruosmaniye 5008/13. Yaprak 109^b — 120 (kenarda).

30 satırlı nesta'lik. Osmanlı şairi Cevrî tarafından 1051 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 225.

Baş : ... اما بعد ... فيقول ... محمد المشهور ببهاء الدين العاملي ...

... ايها الالهي عن المهد القديم ... ايها السامي عن النهج القويم ...

747. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4892.

Türkçe ve Arapça risalelerden mürekkep bir dergi içerisinde. Kahverengi meşin şemseli bir cilt içinde, yaprak 114^b — 130^a. 11,2 × 20,8 (6,6 × 17) cm. eb'adında, kırmızı cetvel içinde, 19 satırlı muntazam nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı yoktur, **XI./XVII.** yüzyıl.

Baş : ... ایها الالمی

Bu nüshada mensur önsöz yoktur.

748. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1070.

Tamir görmüş, yarı meşin bir cilt içinde, 15 yaprak. 17,7 × 10,7 (5,4 × 12,2) cm. eb'adında; rengârenk bir cetvel içinde, 12 satırlı, güzelce ta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Nüshada çok rutubet eseri vardır.

İstinsah kaydı yoktur, **XI./XVII.** yüzyıl.

Baş : ... ایها الالمی

749. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1347.

Yeni tarzda kırmızı meşin bir cilt içinde, 15 yaprak. 15,3 × 19,6 (15,5 × 16,5) cm. eb'adında; 12 satırlı, iri nesih yazı, bazan harekeli, satır aralarında bazan Türkçe kelime anlamları kaydedilmiştir.

İstinsah kaydı yoktur, **XII./XVIII.** yüzyıl.

750. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 186.

Yarı bez bir cilt içinde, 11 yaprak. 15,8 × 21,2 (7 × 15,7) cm. eb'adında; 19 satırlı, adi nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı: Safer, 1252 h.

Mensur önsözü ile birlikte tam bir nüshadır.

751. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1289.

Yeni tarzda, mavi meşin bir cilt içinde, 13 yaprak. 13,8 × 19,3 (8 × 14,6) cm. eb'adında, 17 satırlı, adi nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı yoktur, XIII./XIX. yüzyıl.

Baş : ایها الامی ...

دیوان

شفائی

752. DĪVĀN

ŞİFĀ'Ī

Hakim Şaraf al-Din Hasan Şifā'ī İsfahānī zamanının en tanınmış tabiplerinden biri idi. Hakim Mollā İsfahānī'nin oğludur. Çocukluğunda Muhtaşam Kāşānī (yukarıya bk. nr. 722) ile görüşmüş idi. Ciddi bir tahsilden sonra, Safevîlerden kendisine son derecede saygı gösteren Şāh 'Abbās I.'in (995 — 1037 = 1587 — 1628) hizmetine girdi. Ölümü 5 ramazan 1037 (9 mayıs 1628)'dedir. Bk. *Macma' al-ḥavāşş*, s. 24 — 25; *Naşrābādī*, s. 211 — 214; *Āzar*, s. 183 — 184; *MF*, II, 21 — 23; *FS*, s. 301.

Şifā'ī'nin *Dīvān*'ının nüshaları oldukça azdır. Bk. *IO*, I, 834 — 835; *Bankipore*, III, 58 — 59; *Bloch*, III, 383; *Taşkent*, II, 271; *Topkapı Sarayı*, s. 285 — 286.

Şifā'ī *Dīvān*'ının burada tavsif edilen nüshası rebiülevvel 1026 (9 mart 1617)'da istinsah edilmiş olduğundan, şairinin hayatında, ölümünden 11 yıl önce, yazılmıştır. Bu bakımdan bu nüsha başkalarına nisbetle biraz noksan olması gerekirse de, eskiliği bakımından çok değerlidir.

Nuruosmaniye 3848.

Basma şemseli ve kenarbentli, iç tarafı nakışlı meşin bir cilt içinde, 162 yaprak. 13,8 × 24 (8,2 × 18,5) cm. eb'adında; yaldız ve siyah cetvel içinde, 21 satırlı, nesta'lik yazı. Yap. 1^b, 128^b ve 132^b'de birer serlevha vardır, yap. 1^b ve 2^a tezhiplidir.

İstinsah kaydı: 1 rebiülevvel 1026 h.

Baş : ای بزم تو نامزد هر دو جهان ... (۲) را
مهر بداغ خویش کن نامه کبریای را

Dīvān'in içindekiler :

Yap. 1^b — 128^a, alfabe sırasına konulmuş gazeller, yap. 128^b — 131^a, rubâiler, 128^b'de bir serlevha, yap. 132^b — 162^a, terhib-bendler, arada bir tane de terci'-bend vardır (yap. 153^a — 155^b).

مهر و محبت

شفائی

753. MİHR U MAḤABBAT

ŞİFĀ'Ī

Mihr u maḥabbat Şifā'ī'nin aşk ve bunun etkilerinden bahseden ve içinde arada çok az küçük hikâyeler bulunan bir mesnevisidir. Sonunda bulunan bir beyte göre, 1021 (1612/1613)'de tamamlanmıştır. Eser Şāh 'Abbās I.'a ithaf olunmuştur.

Bu mesnevinin de nüshaları oldukça nadirdir. Bk. *IO*, I, 835 (nr. 1532, bir seçme); *Bankipore*, III, 57; *Topkapı Sarayı*, gösterilen yer.

Mihr u maḥabbat'in burada tavsif olunan nüshası, 1035 h.'de, yani yazarının ölümünden iki yıl önce, istinsah edilmiştir.

Üniversite kütüphanesi FY 1350.

Kırmızı meşin bir cilt içinde, 71 yaprak. 12,1 × 18,8 (7,2 × 14,6) cm. eb'adında; 17 satırlı, şahsî bir nesta'lik yazı. Söz başı yerleri boş bırakılmıştır.

İstinsah kaydı (yap. 71^b): rebiülahır, 1035 h.

Baş : الهی از سر عاشق نوازی دلی ده کاردان عشق بازی ...

Tevhîd ve na'tlerden sonra, yap. 11^b'de Şāh 'Abbās için bir medhiye gelir. Asıl mesnevi

بنام عشق چون کردم تمامش مزین باد عنوان هم بنامش ...

diye yap. 68^b'de sona erer, ondan sonra bir bitiş bölümü gelir. Eserin yazıldığı tarih burada kaydedilmiştir.

Son : کند هرکس درین گلشن صفائی گل تحسین فشانده بر شفائی

754. AYNI ESER

Nuruosmaniye 4195 mükerrer (Dergi). Yaprak 187^b — 219^a. 1057 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. nr. 728.

Baş ve son: Aynı.

Nüshada yap. 219^b — 223^a'da yine Şifâ'î'nin bir na'tı ile başka bir kaç şiiri bulunmaktadır.

Baş : ای نعمت تو شافع . مقالات مشامه جهره خیالات ...

میخاه

عبد النبي فخر الزمانی

755. MAYHĀNA

'ABD AL-NABÎ FAHR AL-ZAMÂNÎ

Sākî-nāma yazmış olan şairlerin hayatı ile bunların metinlerini içine alan bir çeşit tezkire olan *Mayhāna*'nin yazarı Mollā 'Abd al-Nabî, Kazvin'lidir ve aşağı yukarı 998 (1580)'de doğmuştur. Babası Kazvin'de ticaret ile meşgul olan Halaf Beg idi. Adının yanında andığı Fahr al-Zamānî ise, anne tarafından dedesi olup, büyük sûfî 'Abd Allāh Anşārî'nin soyundandı. 'Abd al-Nabî, Kazvin'de yetişti ve şiire karşı büyük bir ilgi gösterdi. On dokuz yaşında Meşhed'i ziyârete gitmiş, burada görüştüğü Hindliler ile birlikte, Kandehar yolundan, 1017 (1608/1609)'de Lahor'a, sonra 1018 (1609/1610)'de Agra'ya geldi. Hindistan'ın bir çok şehirlerinde dolaştı ve çeşitli vazifelerde bulundu. 1041 (1631/1632)'de *Navādir al-ḥikāyāt*'ını yazdı, yani bu sırada hayatta idi. Ölüm tarihi hususunda kaynaklarda her hangi bir kayıt yoktur.

'Abd al-Nabî'nin üç eser yazdığı bilinmektedir: 1. *Dustūr al-fuṣaḥā*, eski edebiyattaki «kıssa» anlatma hakkında bir eser olup, hiç bir nüshası şimdilik bilinmemektedir; 2. *Navādir al-ḥikāyāt va baḥr al-navādir*, güzel hikâyelerden meydana getirilmiş bir dergi olup, 1041 (1631/1632)'de tamamlanmıştır ve bir tek nüshası bilinmektedir. bk. Rieu, III, 1004; 3. *Mayhāna*. Hind-Türk imparatorlarından Nūr al-Dīn Muḥammed Cihāngīr'e (1014 — 1037 = 1604 — 1627) ithaf edilmiş olan bu eser yukarıda kaydolunduğu üzere, *sākî-nāma* yazmış olan şairler tezkiresi olup, 'Abd al-Nabî 1023, 1024 (1614, 1615) yıllarında Acmīr'de bulunduğu sıralarda, bunu yazmağa başlamıştır. Son ilâvelerini 1029 (1620)'da yazmış görünmektedir. Burada şairler üç «mertebe»ye ayrılmıştır: 1. eser yazılırken ölmüş olanlar; 2. eser yazılırken hayatta olanlar; bunlar şöhret kazanmış olmalarına rağmen *sākî-nāma* yazmamış iseler, bir tercipleri veya esere uygun başka şiirleri alınmıştır; 3. 'Abd al-Nabî'nin görüştüğü fakat *sākî-nāma* yazmamış olan şairler. Böylece burada — yeni basmasına göre — 88 şairin hal tercümesi ile *sākî-nāma*'leri veya başka şiirleri verilmiştir. Eser bahsedilen şairler hakkında verilen bilgilerin doğruluğu bakımından da ayrıca değerlidir.

Mayhāna'nin el yazması nüshaları çok nadirdir. Hindistan'da bulunan iki nüshaya istinaden ilk önce Muhammed Şafī' tarafından basılmıştır (Lahor, 1926); sonra İran'da bulunan iki yazma nüsha ile mukabele edilerek, Aḥmed Gulçin-i Ma'ānī tarafından yayınlanmıştır: *Tazkira-i Mayhāna*, Tahran, 1340/1962. Bütün hususlar için bk. bu basmanın önsözünü (Muhammed Şafī'in önsözünün tercümesi ile birlikte) ve Story, I, 811 — 813.

Nuruosmaniye 4328.

Koyu vişne renginde, basma şemseli meşin bir cilt içinde, 243 yaprak. 11,5 × 20,3 (6,7 × 15,8) cm. eb'adında; kırmızı cetvel içinde, 25 satırlı, şahsî nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Kenarlarda ekseriya nüsha farkları kaydedilmiştir (iyi mukabele edilmiş bir nüshaya benzemektedir).

İstinsah kaydı yoktur, XII./XVIII. yüzyıl.

Baş : کسی کو شود مست از جام دوست
تراود زهر موی او نام دوست ...

ادای حمدی از زبان دل سرمستان شراب جام ازلی ... اما بعد محنت کش بادیه سرگردانی
عبد النبي بن خلف فخرالزمانی ...

کلیات

756. KULLĪYĀT

فوقی

FAVKĪ

Yaşadığı devir bile çok zaman yanlış tesbit edilmiş olan Mollā Favk al-Dīn Aḥmed Yazdī, kendi sözüne göre, İran edebiyatının en büyük içtimaî ve ferdî hiciv üstadları olan Sūzanī ile 'Ubayd Zākānī'yi geçmiş olan bir şairdir. Eserinde adı geçen şahıslara bakılacak olursa, kendisinin Safevilerden Şāh 'Abbās II. zamanında (1052 — 1077 = 1642 — 1667) yaşamış ve Hindistan'a gitmiş ve sonra yine asıl vatanına dönmüş bir şair olduğu anlaşılmaktadır. Bk. *Bankipore*, III, *Maclis*, s. 376 — 377; *FS*, 457.

Bütün müstehcen sözler ile dolu ve ekseriya şahıslardan ziyade, devrinin ve cemiyetin telakkilerinin bazan ince, bazan kaba bir tenkidi mahiyetinde eser ve şiirlerden meydana gelen *Kulliyāt-i Favkī*'nin nüshaları çok nadirdir. Bk. Rieu, *Suppl.*, s. 266 (nr. 376, yaprak 295^a; 419/4, yalnız *Farhād u Şirīn*); *Bankipore*, gösterilen yer (burada Favkī XII./XVIII. yüzyıl şairi gibi gösterilmiştir).

Universite kütüphanesi FY 376 (= Rıza Paşa 244).

Yarı meşin adi bir cilt içinde, 141 yaprak, biraz yıpranmış bir nüsha. 12,7 × 19,7 (7 × 15,5) cm. eb'adında; 17 satırlı, şahsi nesta'lik yazı. Nüsha mukabele görmüştür.

İstinsah kaydı (yap. 141^b): cemaziyelevvel, 1212 h.

İçindekiler:

1) Yaprak 1^b – 20^b. اطوز گنج *Ottūz ganc*.

Başka nüshalarda *Kullīyāt*'ın mensur önsözü olarak gösterilen (bk. Rieu, *Bankipore*) bu bölüm türlü seslerden (altın sesi v.b.) alaylı bir şekilde bahseden mensur bir eserdir.

Baş : بعد از حمد خداوند جهان ... (آ ۳) اما بعد بدان که این رساله ایست مشتمل بر فوائد و منافع چند ... (ب ۳) بنابراین مسود این اوراق ... فوق الدین احمد یزدی ... (ب ۴) در بیان نعمات ... نعمة اول صدای چب جیب زراست در کیسه ...

2) Yaprak 20^b – 53^b. فرهاد و شیرین *Farhād u Şirīn*.

Tanınmış konuyu çok kaba ve müstehcen bir şekilde anlatan bir mesnevidir.

Baş : سخن بر ترک بستان فکرت سخن طوطی هندوستان فکرت ...

3) Yaprak 53^b – 65^b. Tercî'ler.

4) Yaprak 66^a – 110^b. Mensur bir mukaddime ile kaside ve uzun şiirler.

5) Yaprak 111^b – 141^b. Gazeller.

Baş : امشب که دار جلوه فلك بارگاه را ... (کذا)

منتخب دیوان

صائب

757. MUNTAḤAB-İ DİVĀN

ŞĀ'IB

İran edebiyatında yeni bir üslûbun kurucusu olup, İran'dan ziyade Hindistan ile Türkiye'de şöhret kazanan ve Türkçe şiirleri de bulunan (aşağıya bk.) Mîrzā Muhammed b. Mîrzā 'Abd al-Raḥîm Şā'ib XI./XVII. yüzyılın en önemli şairidir. Şā'ib aşağı yukarı 1012 (1603/1604) 'de Tebriz'de doğmuştur. Ailesi, kendisi henüz çok küçük iken, Şāh 'Abbās I.'ın (995 – 1037 = 1587 – 1628) emri ile, Tebriz'den İsfahan'a

göçmüş ve Şā'ib burada yetişmiştir. Çok erken yaşlarında Mekke'ye hacca giden şair, bazı Osmanlı ülkelerini de gezmiş, memleketine döndüğü zaman, bu sebeple iftiralara maruz kaldığından, 1034 (1624/1625) 'te Hindistan'a gitmeğe karar vermiş ve Herat ile Kâbil'den geçerek, bu ülkeye varmıştır. 1039 (1629/1630)'da Şā'ib Hind-Türk imparatoru Şāh-Cihān'ın maiyetinde görülmektedir. O sıralarda babası, kendisini İran'a götürmek için, Akbarābād'a gelmiş ise de, Şā'ib ancak 1042 (1632/1633) 'de babası ile dönebilmıştır. Yine bir çok seyahatler yapan Şā'ib 1050 (1640/1641) yılında Tebriz'de bulunmaktadır. Zira bir vazife ile bu yılda bu şehre gelmiş olan Evliya Çelebi, buranın şairleri arasında, Şā'ib'i de saymaktadır.

Safevîlerden Şāh 'Abbās II. zamanında (1052 – 1077 = 1642 – 1677) Şā'ib, *malik al-şu'arā'* olmuş ve 1059 (1649)'da bu hükümdarın Şāh-Cihan ile savaşını ve Kandeher'i zaptını manzum olarak anlatmıştır. Şāh Sulaymān 1077 (1667)'de tahta çıkınca, Şā'ib³ onun için bir cülus kasidei söylemiş, fakat bu Safevî hükümdarı bunun ilk beytinin ifâde ettiği anlamdan — yersiz olarak, kendisine bir telmih görerek — kızmış ve bütün hayatı boyunca, Şā'ib ile konuşmamıştır. Şā'ib elde mevcut tarih beyitlerine göre, 1081 (1670/1671)'de ölmüş olmalıdır. Bazı kaynaklarda da 1083 (1672/1673) ve 1088 (1677/1678) tarihleri vardır. Bunlara karşılık 1120 (1708) yılında elçi olarak İran'a giden tanınmış *Maşnavî* mütercimi şair Naḥîfî (bk. nr. 252), İsfahan'da Sa'adatābād mahallesinde, Şā'ib'in mezarını gördüğünü, üzerinde tarih ve bazı beyitleri bulunduğunu söylüyor ve ölüm tarihi olarak, 1087 (1676/1677) yılını veriyor ki, bu tarihin doğru olması gerekir (aşağıda dokuzuncu nüshanın tavsifine bk.). Çünkü burada ilk yerde tavsif edilen nüsha cemaziyelahr 1086 (ağustos/eylül 1675)'da bizzat Şā'ib tarafından yazılmıştır. Sonradan bulunan Şā'ib'in gerçek mezar taşı da bunu te'yit etmiştir. Bu mezar taşının sonradan konulduğu ve üzerindeki tarihin yanlış olduğu söylenemez, çünkü biraz önce kaydedildiği gibi, buradaki ilk nüsha bizzat şair tarafından 1086 h.'de yazılmıştır ve onun ölüm yılının bu tarihten sonra olması gerekir. Krş. Naşrābādī, s. 217 — 220; Hazīn, s. 120; Āzar, s. 31; *MF*, II, 23 — 240; *Dānişmandān-i Āzarbaycān*, s. 217 — 226; *FS*, s. 228 — 229.

Şā'ib çok verimli bir şairdir. Şiirlerinin 80.000 veya 100.000 beyit olduğu söylenir. Bundan daha çok, hatta 200.000 beyit olduğu da iddia edilir. Şā'ib'in bu şiirlerinin hemen hepsi gazellerden ibarettir. *Kandahār-nāma* ve *Maḥmūd u Ayāz* adlı iki mesnevisi olduğu da söylenir. Kendisinin şiirlerinden bir çok seçmeler yaptığı bilinmektedir. Bir de gazellerini özellikle konularına göre ayırıp, şu bir takım dergileri mey-

dana getirdiği söylenir: 1. *Mir'āt al-camāl*, sevgilinin baştan ayağa kadar tasvirini içine alan gazeller, 2. *Ārāyiş-i niçār*, içinde ayna ve tarağın bahsi geçen şiirler, 3. *Mayhāna*, şarap ve meyhane ile ilgili şiirler, 4. *Vācib al-hifz*, ezberlemesi gerekli şiirler, gazellerinden seçme *maṭla'* beyitleri. Fakat mevcut olan ve burada tavsif edilen nüshalarda böyle bir bölme görülmemektedir.

Şā'ib *Dīvān*'ının özellikle Hindistan ve Türkiye'de, sonra diğer büyük bütün kütüphanelerde elyazması nüshalarına sık sık tesadüf olunur. Bk. Rieu, II, 693 — 694; *IO*, I, nr. 1606 v.dd.; *Bankipore*, III, 146 — 159; *Maclis*, 326 — 327; *Sipāhsālār*, II, 622 — 623; *Topkapı Sarayı*, s. 288 — 291 v.b. İran'da hususî ellerde de bir çok önemli *Dīvān-i Şā'ib* nüshalarına tesadüf olunmaktadır.

Şā'ib'in *Dīvān*'ı, seçmeler halinde veya tam olarak, başta Hindistan'da, olmak üzere bir çok defalar basılmıştır (meselâ, Luknov, 1264, 1292, 1871). Bu eser sonra yavaş yavaş İran'da da sevilmiş, seçme veya tam olarak — fakat aslâ, kaynaklarda gösterilen miktara ulaşamayan şiirleri ihtiva eden *Dīvān*'lar halinde — basılmıştır. Son basması şudur: *Kulliyāt-i Şā'ib-i Tabrīzī azrū-yi nüşa-i ḥaṭṭī ki ḥod-i şā'ir taṣḥīḥ kardast* (Amirî Fīrūzkūhī'nin geniş ve değerli bir önsözü ile), 2. baskı, Tahran, 1336 ş. (aşağı yukarı 22.000 beyit ihtiva eder); son olarak, Şā'ib'in kendi el yazısı ile büyük bir nüsha, aynı nâşir tarafından, faksimile olarak yayınlanmıştır (Tahran, 1345 = 1966. *İntişārāt-i Ancuman-i Āşār - i Millī*, nr. 52).

Şā'ib'in Türkçe şiirleri için aşağıya bk.

Şā'ib'in burada ilk yerde tavsif edilen *Muntaḥab-i Dīvān*'ı bizzat kendi el yazısı ile olup (krş. *Dānişmandān-i Āzarbaycān*, s. 234), cema-ziyelahr 1086 (ağustos / eylül 1675)'da, yani hayatının sonlarında yazılmıştır. Burada şunu kaydetmek lâzımdır ki, bu da onun 1081 h.'de öldüğü iddiasının yanlışlığını gösteren ayrı ve kesin bir delildir. Fakat ne yazık ki, buradaki seçme şiirler yalnız ayrı ayrı beyitlerdir. Ancak Şā'ib'in her beyiti müstakil bir bütün sayan şiir telakkisi göz önünde bulundurulursa, bunu tabii karşılamak gerekir.

Üniversite kütüphanesi FY 400.

Kahverengi meşin bir cilt içinde, 427 yaprak. 12 × 18,3 (7,1 × 13,6) cm. eb'adında; 15 satırlı, ince ve çok güzel şikesteye benzer bir ta'lik yazı ki, bu Şā'ib'in kendi yazısıdır. İlk sahifelerde kırmızı mürekkeple kelime anlamları verilmiştir.

İstinsah kaydı (yap.427^a): *بنایت الله .. در اواسط شهر جمیدین الثانی سنه ۱۰۸۶ در دارالسلطنه اصفهان بانجام رسید ... برای محمد شفیع . بلغ صائب*

(«Cemaziyelahir, 1086 h., Muḥammed Şafī' için, Şā'ib»).

Baş : زارباب تجرد نیست بر دل بار عالم را سبکروحي فزون از حمل عیسی گشت مریم را...

Son : پستی نطق میشود معلوم چون بر آبی پیام خاموشی

Bütün nüsha seçilmiş beyitlerden ibaret olup, beyitler kafiyelerinin alfabe sırasına göre tertip edilmiştir.

دیوان
758. DĪVĀN

صائب
ŞĀ'IB

Nuruosmaniye 4281.

Basma şemseli, kahve rengi meşin bir cilt içinde, 326 yaprak. 14 × 24 (7 × 16) cm. eb'adında; 17 satırlı, güzelce nesta'lik yazı. İstinsah kaydı: Cihānşāh b. Bābā Gancler (?), 1088 h.

Baş : نیست سوی حق بجز تسلیم راهی بنده را
جستجوی این گهر کم میکنند جوینده را...

Bütün şiirler, kafiyelerine göre, alfabe sırasına konulmuştur fakat her kafiye de uzun şiirler ile kısalar, mesela kıt'alar, karıştırılmış bulunmaktadır.

759. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3838.

Yumuşak kahve rengi meşin bir cilt içinde, 291 yaprak. 19,8 × 31,3 (15 × 23,2) cm. eb'adında; yaldız, siyah ve ortada kırmızı cetvel içinde, 25 satırlı işlek ta'lik yazı. Yap. 1^b'de bir serlevha.

İstinsah kaydı: Yoksulların sığınağı ve Āqāy Ākā Muḥammed Efen-di buyruğu ile, Darvīş Ṭālib Kābilī-i Kātib, 10 şevval 1096 h.

Baş : اگر نه مد بسم الله بودی تاج عنوانها ...
Hepsi gazellerden ibaret bir *Dīvān*'dır.

760. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3840.

Basma yaldızlı şemseli, meşin bir cilt içinde, 463 yaprak. 14 × 26,6 (10,6 × 24,1) cm. eb'adında; ortada 19, kenarlarda 26 — 30 satırlı, bi-

raz kaba bir nesta'lik yazı. Yaprak 214^b'den sonra kenarlarda arada sırada şiir vardır. Yap. 8^b — 9^a yıldız bitki resimleri ile süslenmiştir ve bir serlevha vardır. Bundan önce mensur önsöz ile ilaveler yazılmıştır.

İstinsah kaydı: Basra kadısı Aḥmed Efendinin emri ile, cumartesi, rebiülahır, 1098 h.

Baş : نمدام این نادان بی معرفت و سرگردان بادیة حیرت بجه استعداد زبان بسپاس
وستایش حضرت جلال ... جاری نمایم ...

Yap. 1^b — 8^a'da 'Ināyat Allāh b. Muḥammed Bihbihānī'nin mensūr önsözü. Yap. 6^b'ye kadar Allah, Peygamber, çocukları ve şiirin vasfı hakkında. Bundan sonra Şā'ib Tabrīzī (aynen böyle)'nin İsfahan'da yetişmesi ve şiirleri hakkında çok kısa bilgiler verilmektedir. Kendisi Şā'ib'in şiirlerinden yalnız 12.000 beyit tutan bir nüshasını görmüş, ötekileri görememiş.

Asıl *Dīvān*'ın başı: اگر نه مد بسم الله ...

Nüshada gazeller ortaya öteki şiirler de kenarlara yazılmıştır. Mesela yap. 9^b (kenarda) Ḥusayn için bir mersiye vardır. Bundan başka her kafiye den olan müteferrik şiirler de gazellerin sonuna ilave edilmiş. Mesela elif kafiye li olanlar yap. 52^b — 59^b'de bulunmaktadır. Bundan sonra b kafiyesi başlar v.b.

(دیوان) کلیات

صائب

761. KULLİYĀT (DĪVĀN)

ŞĀ'IB

Nuruosmaniye 4194.

Siyah meşin bir cilt içinde, 378 yaprak. 20,8 × 35,6 (16 × 28) cm. eb'adında; üç sütun halinde, ortada 25, kenarda 17 satırlı, adi nesta'lik yazı.

İstinsah kaydı: 29 rebiülevvel 1100 h.

Yaprak 35^b'de (gazellerin sonunda): Ca'far b. al-Sa'īd al-Ḥusaynī al-Ḳummī, pazartesi, 22 rebiülevvel 1100 h.

اگر نه مد بسم الله ...

İçindekiler:

Yap. 1^b — 354^b, gazeller, yap. 355^a — 378^b *maṭāli*^c (alfabe sırası ile).

762. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 4193.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 711 yaprak. 17,2 × 28,1 (9,7 × 21 cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 15 satırlı, kalın kalemle yazılmış nesta'lik yazı.

İstinsah kaydı: Valad-i marhūm Ahund 'Alī Avsaṭ 'Abd al-'Alī Ordubādī, cemaziyelahir, 1105 h.

Baş : تا نگردیداست خورشید قیامت آشکار
مشت آبی زن روی خود ز چشم اشکبار ...

Bir kaç uzun şiirden sonra, yap. 13'den itibâren gazeller başlar.

Baş : اگر نه مد ...

Yap. 710^a — 711^a. Bir kaç kıt'a.

763. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1317.

İri basma şemseli kırmızı meşin bir cilt içinde, 621 yaprak. Arada sayılmamış boş yapraklar da vardır. 15,7 × 29 (7,7 × 18,4) cm. eb'adında; yaldız ve siyah cetveller içinde, 27 satırlı hattat nesta'liki yazı. Mahlaslar kırmızı. Haşiyede sık sık kelime anlamları ve açıklamalar vardır. Yap. 18^b'de yaldız serlevha bulunmaktadır.

Yaprak 18^a'da yaldız dörtken ve dâire içinde şunlar yazılıdır:

جمع غزلیات ... مستمد خان المعروف بصائب کتب رسم خزانه کتب ... احمد خان بن غازی
محمد خان ... فی تاریخ مائة وعشرين بعد الالف ...

Osmanlı pâdişahı Ahmed III.'in kütüphanesi için 1120 h.'de yazılmıştır. Müstensih adı görülmüyor.

İçindekiler:

Yap. 1^b — 3^a, (مقدمة دیوان). Nahîfî'nin Arapça secili mensur bir önsözü.

Tanınmış Osmanlı şairi ve *Maşnavî* mütercimi Mehmed Süleyman b. Abdurrahman Nahfî'nin (ölm. 1150 = 1737/1738) yazdığı bu Arapça önsözde, yazar 1110 (1698/1699)'da, elçi olarak, İran'a gittiğinde İsfah-

han'a uğradığını da anlatıp, Şā'ib Tabrîzî hakkında kısa bilgiler vermektedir. Bu bölüm safer sonları 1121 (mayıs 1709)'de yazılmıştır ve yazı Nahîfî'nin kendi el yazısıdır. Öyle anlaşılıyor ki, *Dîvân* 1120 h.'de Sultan Ahmed III.'in (1115 — 1143 = 1703 — 1730) kütüphanesi için yazdırılmış, nüsha tamamlanınca, Nahîfî buna bir önsöz yazıp, eklemiştir. Bu takriz mahiyetindeki önsözün Şā'ib için önemli olan parçalarını buraya almak faydalı olacaktır:

Baş : الحمد لله ذى الطول والمواهب ... اما بعد لا يخفى ان لسان الدرية (!) اعذب اللغات بعد العربية ... فمن اعذب ما لمحته العيون ... ديوان الصائب .. (٢ ب) فاما هذا الديوان قد كمل وتحمل باحسن العنوان ... باشارة ... (٢ ب) السلطان احمد خان ... ثم ان الصائب نشأ في بلدة تبريز ... ثم سافر منها نزىلا باصفهان ، و بهر بين سباق الفصاحة بجلب الزمان ، وتوطن فيها الى ان مات في سنة سبع وثمانين والى الف ، ودفن بها في زاوية عند محلة سمادت آباد ، ورأيت قبره كرارا حين وردنا باصفهان ، على وجه السفارة من جانب السلطان ، في سنة عشرة ومائة والى الف ، ووجدت مكتوبا على قبره تاريخ وفاته بعد ترقيم ابیات من ابیاته ، والابیات هذه شعر
در هیچ پرده نیست نباشد نوای تو
عالم پراست از تو و خالیست جای تو ... (٥ بیت)
انتهی وانا الفقیر نحیفی محمد سلیمان ...

Arada boş yapraklardan sonra, yap. 4^b — 17^a'da çok mufassal bir fihrist vardır.

Yap. 18^b — 621^a. *Dîvân-i Şā'ib*.

Baş : یارب از عرفان مرا پیمانه سرشار ده
چشم بینا جان آگاه و دل بیدار ده ...

Bütün nüsha gazellerden meydana gelmektedir.

764. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1332.

Vişne rengi meşin bir cilt içinde, 355 yaprak. 12 × 23,7 (6,9 × 17,2) cm. eb'adında; siyah ve yıldız cetvel içinde; 29 satırlı, küçük harfli güzel nesta'lik yazı. Yap. 1^b, 12^b ve 182^b'de birer serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, XII./XVIII. yüzyıl.

Baş : تا نگر دیداست خورشید قیامت آشکار ...

a) Yap. 1^b — 12^a kaside şeklinde şiirler, b) yap. 12^b — 352^b alfabe sırasına konulmuş gazeller.

- Baş : اگر نه مد ...
c) Yap. 352^b — 355^b. Rubâiler. Tertipsizdir.

765. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3835.

Basma şemseli ve kenar bentli, biraz yıpranmış meşin bir cilt içinde, 495 yaprak. 18 × 30,2 (12 × 21,5) cm. eb'adında; yıldız ve siyah cetvel içinde, 4 sütun halinde, 23 satırlı, muntazam nesta'lik yazı. Yap. 1^b — 2^a tezhipli ve güzel bir serlevha vardır.

İstinsah tarihi yoktur, **XI./XVII.** yüzyıl.

Baş : ای زمان دلگشای نوبهار روزگار ...

İçindekiler:

a) Yaprak 1^b — 22^a kasideler, b) Yap. 23^b — 452^b gazeller.

Baş : اگر نه مد ...

c) Yaprak 475^a — 476^b. غزلیات ترکی *Ġazalīyāt-i tūrki*.

Şā'ib'in Türkçe şiirleri bir halk basması olarak basılmıştır: *Türkî gazelleri: Şā'ib Tabrîzî va 'Alî Āķā Vāhid*, Tahran, ts., s. 25 — 60; fakat bunlar üzerinde ciddi bir ilmî araştırma yapılmamıştır.

Baş : نه احتیاج که ساقی ویره شراب سنکا
که اوز پیاله سنی ویردی آفتاب سنکا ...

Son : صایه روز باران رحمت گر قاچ گوکدن یاقار
قوچ کبی قربان ایچین میدان ککلردنوز

d) Yap. 476^b — 480^a metâli, e) Yaprak 580^a — 495^a müteferrik şiirler.

766. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3836.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 164 yaprak. 12,5 × 22,3 (6,4 × 16) cm. eb'adında; siyah, yıldız ve ortalarda kırmızı cetvel içinde, 25 satırlı nesta'lik yazı. Yap. 1^b'de bir başlık. Sonda bir kaç şiirin yanına من خطه kelimeleri yazılmıştır ki, bu nüshanın hiç olmazsa kısmen Şā'ib'in el yazılarına dayandığını gösterir,

İstinsah kaydı yoktur, **XII./XVIII.** yüzyıl.

Baş : یارب از دل مشرق نور هدایت کن مرا
از فروغ عشق خورشید قیامت کن مرا...

Yalnız gazelleri ve bir kaç kıt'a ihtiva eder. Yap. 161^a — 164^b Türkçe gazeller (bk. bundan önceki nüsha, yap. 475^a).

Baş : نه احتیاج که ساقی ...

Son : ایلا کیم صائب غم دوران دوتوبدر چوری
سیر گل ممکن دگول آچسون دوتولاش کونگلمی

767. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3834.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 293 yaprak. 13,8 × 23,7 (7,4 × 15,2) cm. eb'adında; siyah ve yıldız cetvel içinde, 17 satırlı, nesta'lik yazı. Yap. 1^b'de bir serlevha vardır.

İstinsah tarihi yoktur, **XII./XVIII.** yüzyıl.

Baş : الهی در پذیر این ناله مستانه مارا
مکن نومید از حسن قبول افسانه مارا ...

Bütün *Divān* yalnız alfabe sırasına konulmuş gazellerden ibarettir.

768. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3837.

Meşin bir cilt içinde, 230 yaprak. 15 × 22,4 (7,4 × 15,3) cm. eb'adında; siyah ve yıldız bir cetvel içinde, 15 satırlı, kaba nesta'lik yazı.

İstinsah tarihi yoktur, **XII./XVIII.** yüzyıl.

Baş : اگر نه مد ...

Yalnız gazellerden ibaret bir *Divān-i Şā'ib* nüshasıdır.

769. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3839.

Basma şemseli meşin bir cilt içinde, 219 yaprak. 13,5 × 22,5 (7,3 × 15,6) cm. eb'adında; siyah ve gümüş yıldız cetvel içinde, 21 satırlı

nesta'lik yazı. Arada, galiba sonradan tamamlanmak üzere, bazı yapraklar boş bırakılmış, yap. 1^b'de bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, XII./XVIII. yüzyıl.

Baş : یارب از عرفان مرا پیمانہ سر شار ده

Yap. 2^a : اگر نہ مد ...

Yap. 200^b'de gazeller *n* kafiyesinde sona erer. Boş birkaç yaprak-tan sonra müteferrik şiirler gelir.

770. AYNI ESER

Üniversite kütüphanesi FY 775. (= Halis Efendi 6655).

Biraz yıpranmış, tamamiyle yıldız kaplı, basma süslü meşin bir cilt içinde, 348 yaprak. 12,9 × 23,1 (8 × 16,6) cm. eb'adında; kırmızı, siyah ve beyaz yıldız cetvel içinde, 23 satırlı işlek nesta'lik yazı. Haşiyelerde noksan şiirler tamamlanmak istenmiş.

Yap. 1^b — 2^a çok güzel bir şekilde yıldızlı ve nakışlıdır.

İstinsah kaydı yoktur, XII./XVIII. yüzyıl.

Baş : یارب از عرفان ...

Yap. 1^b — 297^a alfabe sırası ile gazeller, 298^b — 344^b müteferrik (bir mesnevi ve kasideler); yap. 344^b — 348^a Türkçe gazeller.

Baş : نہ احتیاج کہ ساقی ...

Son : ایلا کم صائب غم دوران ...

دیوان

771. DĪVĀN

واعظ

VĀ'İZ

XI./XVII. yüzyıl şairlerinden olan Vā'iz'in tam adı Rafī' al-Dīn Muhammed b. Faḥ Allāh'tır. Kendisi Kazvin'lidir. Safevilerden Şāh 'Abbās II. (1052 — 1077 = 1644 — 1667) ve Sulaymān (1077 — 1105 = 1667 — 1694) zamanında İsfahan'da yaşamıştır. Vā'iz özellikle *Abuāb al-cinān* adını taşıyan ve «Kur'an ile imâmların» sözlerine dayanan bir ahlâk kitabı olan eseri (bk. IO, I, nr. 2213; Rieu, II, 826) ile tanınmıştır. Ölümü, genel olarak, 1105 (1693/1694) yılında gösterilirse de, bu tarihin kabû-

lüne imkân yoktur, Çünkü burada tavsif edilen ve 1091 rebiülevvelinde (1680) istinsah edilmiş olan nüshada, adının yanında, ölmüş kimseler için kullanılan dua deyimi vardır (aşağıda istinsah kaydına bakınız). *Dīvān*'da 1085 (1674/1675) ve hatta 1088 (1677) yıllarını gösteren tarih kıt'aları bulunduğu göre (bk. yap. 238^b — 257^a), 1088 — 1091 (1677 — 1680) yılları arasında ölmüş olmalıdır. Bk. Naşrābādī, s. 171 — 172; Āzar, s. 236.

Vā'iz *Dīvān*'ının nüshaları çok nâdirdir. Bk. Rieu, II, 697 — 698; Blochet, III, 398 — 399.

Vā'iz *Dīvān*'ının bilinen ve yerleri yukarıda gösterilmiş olan nüshalarında onun Türkçe şiirleri yoktur. Bu nüshada ise, sekiz Türkçe gazeli bulunmaktadır.

Nuruosmaniye 3886 mükerrer.

Tamir görmüş meşin bir cilt içinde, 287 yaprak. 15,7 × 25,7 (10 × 19,8) cm. eb'adında; 14 satırlı, kalın bir kalemle, nesta'lik yazı.

İstinsah kaydı: («Ğayb Allāh Şahrābādī, 20 rebiülahır, 1091 h.»)

Baş : ای نام دلکشای تو عنوان کارها
خاک در تو آب رخ اعتبارها...

İçindekiler:

Yaprak 1^b — 173^a alfabe sırasına konulmuş gazeller. Yap. 173^a — 175^b Türkçe gazeller (hepsi 8 gazel).

Baş : کیجدی ایکیدلوق خم اولماق چاقیدور
یتدی بو طومار یایانه بوکولماق چاقیدور...
خلق عالم ایچره واعظ چوق مکرر اولمشوز
باشه کل ای عمر باشلردن ساولماق چاقیدور...

Yap. 175^b — 238^b Rubâîler, mukattaat, bir muhammes. Yap. 238^b — 257^a tarih kıt'aları. Bunlar arasında, 1033 h., 1051 h., 1066 h., 1067 h., 1069 h., 1077 h., 1084 h., 1085 h. v.b. tarihli kıt'alar vardır.

Yaprak 257^b — 276^a bir mesnevi.

Baş : سزا وار شکر آفریننده است که هر قطره از وی دل زنده است...

Adı bulunmayan, fakat tam bir mesnevi gibi kaleme alınmış olan bu eserde, yine adı anılmayan İran şahının Horasan'dan Şeybanîler üze-

İçindekiler: Yap. 14^b — 150^a gazeller.

Baş : الهی عبدك المعنى أنا كما مقرا بالذنوب وقد دعا كما

Yap. 150^b — 160^b terci', mesnevi kıt'alar, yap. 160^b — 170^b rubâiler.

Son : فی تاریخ ابن دیوان محشر (!) که خوانی باشد از لعل و گهر پر
سروش عالم غیبی بگویشم ندا در داد و گفتا خوان بر در (= ۱۰۶۳ هـ)

کلیات

آشوب

773. KULLİYĀT

ĀŞÜB

Mollā Muhammed Husayn Māzandarānī-i Āşüb, Safaviler zamanında yaşamış olan şairlerden biridir. Kendisi sonraları Hindistan'a hicret ederek, 1099 (1667/1668)'da burada ölmüştür. Bk. Naşrābādī, s. 210; Tah-rānī, *al-Zarī'a*, IX/I, 17.

Āşüb'un *Kulliyāt*'ından onun hayatı hakkında oldukça çok tamarı-layıcı bilgi çıkarılabilir. Nitekim burada Safevilerden Şāh Şafī (Sulay-mān I. adı ile tahta çıkan Şafī II., hüküm yılları 1077 — 1105 = 1667 — 1694) için bir çok kasideleri vardır. Bu arada (yap. 28^b) bir tanesi onun tahta çıkması münasebeti ile söylenmiştir. Ayrıca *Kulliyāt*'ta 1056 h. ve 1070 h. tarihleri arasında değişen tarih kıt'aları vardır.

Āşüb'un burada tavsif edilen *Kulliyāt*'ı yegâne nüshadır. (Bunu Bar-las Türklerinden olup, 1199 = 1784'te ölmüş olan ve *Kulliyāt*'ından başka bir de *Futūhāt-i Şām* adlı eseri bulunan Mirzā Muhammed Bahş-i Āşüb — bk. *Bankipore*, IV, 247 — ile karıştırmamalıdır). Bildiğime gö-re, yalnız bazı dergilerde onun şiirlerine tesadüf olunur. Bk. mesela Blo-chet, III, nr. 1996.

Nuruosmaniye 4180.

Şemseli meşin bir cilt içinde, 162 yaprak. 12,8 × 20,9 (7,3 × 14) cm. eb'adında; 17 satırlı, güzelce nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı. Bazan haşiyede noksanlar tamamlanmış.

İstinsah tarihi yoktur, **XI./XVII.** yüzyıl.

İçindekiler:

1) Yap. 1^b — 56^b kasideler, kıt'alar (tarih kıt'aları da burada bulun-maktadır).

Baş : توقف نیست در ایجاد تأثیر مؤثر را ...

2) Yap. 57^b — 65^b kısa mesneviler.

Burada Curcān'ın anlatılması, kendi piri mollā Şamsā Gīlānī, *Ka-
zā u kadar*, Keşmir yolunun anlatılması ve *Sākī-nāma* vardır.

3) Yap. 65^b — 83^a. اعجاز البيان *I'cāz al-bayān*.

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم طرقة رخسار عروس قديم ...

Kısa bir mensur önsözden sonra gelen küçük bir mesnevidir.

4) Yap. 84^b — 162^a. دیوان *Dīvān*.

Son : اذقنا راح جنات وأطفحنا بصباها
احلنا ايها الساق الى حال واعلاها

a) Yap. 84^b — 154^a alfabe sırası ile gazeller, b) yap. 154^b — 156^b kıt'alar, c) yap. 156^b — 162^a rubâîler.

Son : آشوب ترا که ظاهر و باطن ازوست
خود را ببيان هیچ نه بینی همه اوست

دیوان

774. DĪVĀN

شوکت

ŞAVKAT

İran'dan ziyade İran dışında, özellikle Türkiye'de şöhret kazanmış ve taklit edilen bir şair olan Abū İshāḳ Muḥammed Şavkat, Buhara'lıdır ve aşağı yukarı 1037 (1627/1628)'de doğmuştur. İlk şiirlerinde Nāzūk mahlasını kullanan Şavkat 1060 (1650)'ta Meşhed'e gelmiş, sonra Herat'a giderek buranın beyler-beyisi olan Şafī-Ḳulī Ḥān Şamlū'nun hizmetine girmiştir. Bir müddet sonra, Şavkat iyi bir şair olan Horasan «veziri» Mīrzā Sa'd al-Dīn Muḥammed Rāḳim'in (bk. Ali Milani, *Rāqim, Şarkiyat mecmuası*, 1924, V, 85 — 94) yanında görülmektedir. Şiirlerinde, zamanındaki başka birçok şairler gibi, Hindistan'a gitmek arzusunu gösteren Şavkat, bu emeline ulaşamamıştır. Kendisi sonraları gidip yerleştiği İsfahan şehrinde, dünyayı terk etmiş, galiba melenkolik mizacı sebebi ile, daimî bir keder ve hüznün içinde yaşayarak 1111 (1699/1700) yılında ölmüştür. Krş. Naşrābādī, s. 442; Ḥazīn, s. 36—69; *R^cĀ*, s. 212; *F S*, s. 316; Milani, *Şavkat-i Buxārī*, İstanbul, 1961 (doktora tezi özeti).

Şavkat'ın 1093 (1682)'te tertip ettiği *Dīvān*'ının nüshalarına İran dışında pek çok tesadüf edilir. Bk. Rieu, II, 698; *IO*, I, nr. 1628 — 1633; *Bankipore*, III, 166 — 167 v.s.; A. Milani, yukarıda anılan eserinde, Şav-

kat *Dīvān*'ının İstanbul'da mevcut 40'tan fazla nüshanın tavsifini vermiştir. Muhammed Murād b. Halīl de, Şavkat'ın bazı zor şiirlerini Türkçe şerh etmiş ve bu şerh basılmıştır: *Şarḥ-i kaşā'id-i Şavkat*, İstanbul, ts.

Nuruosmaniye 3830.

Basma şemse ve kenarbentli koyu kahverengi meşin bir cilt içinde 164 yaprak. 12,7 × 21,5 (6,4 × 15,7) cm. eb'adında, siyah ve yıldız cetvel içinde, 21 satırlı ta'lik yazı. Yap. 1^b — 3^a kaba bir şekilde tezhipli.

İstinsah kaydı : استنساخ کرده شد از نسخه کلیات شیخ و ما بدست مصطفی
تاجی* خاکسار . . . فی اواسط ربیع الآخر سنه ۱۱۱۸ .

(«Şayḫ Vafā'nın *Kulīyāt*'ından, Muştafā Nācī, rebiülahır ortaları, 1118 h.»).

Baş : از بسکه ریخت رنگ جنون بر سرم هوا ...

İçindekiler:

Yaprak 1^b — 17^b kasideler, tevhid, na't, medhiye yap. 18^b — 162^a, alfabe sırasıyla gazeller ve kıt'alar.

Baş : خدایا رنگ تأثیری کرامت کن فغانمرا
بموج اشک بلب آب ده تیغ زبانمرا ...

Yap. 162^a — 164^a rubâiler ve beyitler v.s.

775. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 8268.

Yeşilimsi bir cilt içinde, asıl kısım 137 yaprak. Buna sonradan yap. 139 — 168 eklenmiştir. Asıl kısım 14 × 24,3 (7,3 × 10,6) cm. eb'adında, eklerde 13,5 × 23 (8,8 × 14) cm. eb'adında. Asıl kısımda olağan üstü olgunlukta şikeste gibi bir yazı, 13 satırlı, yazılı yerler altın serpmeli; öteki kısımda rengârenk kâğıdlar üzerinde, 13 satırlı, olgun, güzel ta'lik yazı ile. Yap. 1^b'de serlevha vardır.

İstinsah kaydı (yap. 137^b): («Davlat-âbād, Zinda-fîl Aḫmed al-Cāmī soyundan olan Balḫ münşisi Muhammed Yūsuf b. Hāca Muhammed Baḫā... (?) buyruğu ile, perşembe 19 rebiülevvel 1121 h. Ud yılında»).

İkinci istinsah kaydı (yap. 168^a): Hāşim al-Makkī, 12 şevval 1241 h.

İçindekiler:

Yap. 1^b — 126^b, asıl bölüm, gazeller, kıt'alar v.b. şiirler.

- Baş : زهی راه سخن پشت ...
 Yap. 139b^b — 128^a, ikinci bölüm, kaside şeklindeki şiirler.
 Baş : از بس که ...

776. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3831.

Biraz yıpranmış açık kahverengi, meşin bir cilt içinde, 32 + 170 yaprak. 11 × 17,5 (6,6 × 19,6) cm. eb'adında; yaldız ve siyah cetvel içinde, 13 satırlı kaba nesta'lik yazı; yap. 1^b ve 39^b'de bir serlevha.

İstinsah kaydı: Buhara, Mustakim Muhammed Rahim, — receb 1123 h.

İçindekiler :

Yap. 1^b — 32^b tevhid, münâcat, na't ve kasideler, yap. 1^b (yeniden başlıyor) — 167^a alfabe sırası ile gazeller, 167^b müfredler, 168^a — 169^a rubâiler (başlar ilk nüshada olduğu gibi).

777. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 206.

Çok ince fil dişi işlemeli şemse ve köşe bendli, koyu kırmızı meşin bir cilt içinde, 179 yaprak. 13,6 × 24,5 (7,2 × 18) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 19 satırlı, biraz kabaca hattat nesta'liki yazı. Söz başları kırmızı. Haşiyelerde sık sık tashih ve bazı kısa açıklamalar vardır. Yap. 1^b ve 21^b'de muahhar Osmanlı tarzında serlavha vardır.

İstinsah kaydı (yap. 179^a): Muhammed... Tarih yoktur, XII./XVIII. yüzyıl.

İçindekiler ilk nüshada olduğu gibi.

778. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3828.

Kırmızı meşin bir cilt içinde, 129 yaprak. 13,3 × 22 (7 × 19,6) cm. eb'adında; yaldız ve siyah cetvel içinde, 19 satırlı, açık nesta'lik yazı. Kenarlarda da hemen her sahifede bir gazel veya kıt'a yazılmıştır. Yap. 1^b'de fazla yaldızlı bir serlevha bulunmaktadır.

Istinsah kaydı yoktur, **XII./XVII.** yüzyıl, belki Şavkat'ın hayatında istinsah edilmiştir.

Baş : ار بسکه ریخت ...

İçindekiler :

Yap. 1^b — 21^a tevhid, na't medhiye gibi kasideler, yap. 21^b — 129^a alfabe sırasına konulmuş gazeller ve daha küçük şiirler.

Baş : الی رنگک تأثیری ...

779. AYNİ ESER

Nuruosmaniye 3829.

Nakışlı, şemseli, kırmızı, siyah meşin bir cilt içinde, 125 yaprak. 13,7 × 24,2 (7,2 × 17,8) cm. eb'adında, yıldız ve siyah cetvel içinde, 23 satırlı, nesta'lik yazı. Yap. 1^b ve 16^b'de yıldız serlevhalar vardır.

Istinsah kaydı yoktur, **XII./XVIII.** yüzyıl.

Baş ve içindekiler aynı.

780. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 92.

Ebru kâğıd kaplı, tamir görmüş bir cilt içinde, 78 yaprak. 13,2 × 20,3 (7,2 × 10,3) cm. eb'adında. 19 (bâzan 16 — 17) satırlı, işlek nesta'lik. Haşiyelerde ekseriya Şavkat'ın noksan şiirleri tamamlanmıştır, bazen okunamamış kelimelerin yerleri boş bırakılmıştır.

Istinsah kaydı yoktur, **XII./XVIII.** yüzyıl.

Baş : الی رنگک ...

Bu nüshada kasideler yoktur.

781. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 244.

Yumşak, kahverengi, meşin bir cilt içinde, 105 yaprak (sonda boş beş yaprak vardır); 13,2 × 26 (7,1 × 17,9) cm. eb'adında, siyah ve yıldız cetvel içinde, 25 satırlı, nesta'lik. Haşiyelerde nüsha farkları gösterir.

rılmış, bazen noksan şiirler tamamlanmıştır. Yap. 1^b ve 10^b'de ince Osmanlı işi birer serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, **XII./XVIII.** yüzyıl.

Baş : ... از بسکه

Yap. 1^b — 15^a kasideler, 15^b — 114^b alfabe sırası ile gazeller, 114^b başka şekillerde şiirler.

782. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 284.

Yarı meşin bir cilt içinde, 52 yaprak. 12,7³ × 23,5 (8,8 × 20) cm. eb'adında; 33 satırlı şahsi, açık nesta'lik yazı. Yap. 1^a'da bulunan bir kayda göre, bu nüsha Nargîsî-zâda tarafından yazılmış olmalıdır.

İstinsah kaydı yoktur, **XII./XVIII.** yüzyıl.

Baş : .. از بسکه

Yap. 1^b — 11^b kaside şeklinde şiirler, yap. 12^a — 37^a gazeller, alfabe sırası ile.

Baş : زمی راه سخن ...

Yap. 37^b — 52^b türlü şiirler ve nüshada noksan kalan şiirler tamamlanmıştır.

783. AYNİ ESER

Üniversite kütüphanesi FY 753..

Yeni tarzda, meşin bir cilt içinde, 140 yaprak. 12,4 × 22,8 (8,7 × 16,5) cm. eb'adında; 19 satırlı, kaba nesta'lik yazı. Nüshada biraz kurt yeniği vardır.

İstinsah kaydı yoktur, **XII./XVIII.** yüzyıl.

Baş : ... از بسکه

Tamam bir nüshadır.

784. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 1540.

Ebru kâğıt kaplı yarı meşin bir cilt içinde, 140 yaprak. 14,5 × 21,5 (8,8 × 10,8) cm. eb'adında; kırmızı cetvel içinde, 17 satırlı, kaba, fakat okunaklı ta'lik yazı. Yap. 1^b'de kaba bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, XII./XVIII. yüzyıl.

Baş : .. از بسکه

Nüsha tamamdır.

785. AYNİ ESER

Universite kütüphanesi FY 79.

Kadife kaplı, basma yıldız süslü bir cilt içinde, 245 yaprak. 13,4 × 21 (9,3 × 17). cm. eb'adında; siyah ve kırmızı cetvel içinde, 15 satırlı, olgun, çok okunaklı, açık nesta'lik yazı.

İstinsah kaydı: Hāşim al-Makkī, 14 şaban gecesini 1242 h.

Tam bir nüshadır, yalnız yap. 210^b — 240^b arasında tertipsizlik vardır.

دیوان

786. DĪVĀN

ماقر

BĀKİR

Bu şair — daha doğrusu şairliğe özenen kimse — hakkında, yegâne nüsha gibi görünen ve burada tavsifi verilen *Divān*'ının önsözünden başka bir bilgi kaynağı yoktur. Önsözünde tanınmış ve çoğu önemli mevkiler işgal etmiş bir *Seyyid* âilesine mensup olan Abū 'Alī Muḥammed Bākır b. Abī 'Alī b. Naḥm al-Dīn Maḥmūd (bk. yap. 13^a), 1102 (1690/1691) yılında elli yaşında olduğunu söyler (bk. yaprak 8^a); o halde Bākır, 1052 (1642/1643)'de doğmuştur. Yine bu önsözden kendisinin çok kitap okumuş ve çok şair adı ezberlemiş bir kimse olduğu da görülüyor. Nitekim yap. 1^b — 3^a'da bunların bir fihristini vermektedir ki, burada 200 kadar şair ve eser adı sayılmaktadır. Bu önsözde (yap. 28^b) ayrıca, babası hakkında da bilgi vermiştir. Nihayet burada Safevîlerden Sulṭān Ḥusayn (1105 — 1135 = 1694 — 1722) hakkında da bir med-

hiye vardır. Bu uzun önsöz Muhammed Bâkir'in nesirde mahir olduğunu gösterir. Fakat bundan sonra gelen şiirleri özentî etkisi yapmaktadır. Çünkü bunlar çoğu zaman kıt'a gibi şiirlerdir, tam gazellere nadir olarak tesadüf olunur.

Nuruosmaniye 4903.

Ebru kâğıt kaplı yarı meşin bir cilt içinde, 184 yaprak. 11,3 × 18 (6 × 12) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 11 satırlı, şikes-teye benzer bir ta'lik yazı. Söz başları kırmızı, yap. 3^b, 41^b ve 52^b'de birer serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, XII./XVIII. yüzyıl.

İçindekiler :

1) Yap. 1^b — 3^a. Önsözde geçen şair ve kitap adlarının fihristi :

فهرست اسامی و تخلص شعرا و کتب که درین دیباچه درج شده نوعی مشرق ...

2) Yap. 3^b — 40^b. Mensur önsöz.

الحمد لله والله که عنوان دیوان ... سوخته محبت ازلی ابو علی که از سن صبا الی یومنا هذا که سنه هزار و یکصد و دو ... است ...

3) Yap. 41^b — 52^a. (Uzun bir kaside, bir mesnevi, bir muhammes ve bir kaç kıt'a).

Baş : درین چمن اگرت هست دیده بینا ...

4) Yap. 52^b — 184^b (galiba asıl divan).

Baş : بحمد الله که بسم الله شد عنوان دیوانها
بنام نامی ایزد مزین گشت عنوانها ...

Karışık konulmuş bir kaç gazel ile kıt'a ve rubâilerden ibarettir. Bir gazelin mahlas beyiti :

باقر چو گل بخند که نور محمدی افروخت است (!) مشعل دین قوم را

لطائف الحیال

صالحا

787. LAṬĀ'IF AL-ḤAYĀL

ŞĀLIHĀ

Bu eser, tam adı ile, Mîrzâ Muhammed Şâlih (Şâlihâ) Rażavî'nin daha çok, kendi devrine göre, son şairlerden topladığı bir seçme şiirler dergisidir. Seçilen şiirler bir divan gibi, kafiyelerine göre alfabe sıra-

sına konulmuştur. Eser, baş taraflarda (bk. yap. 16^b) bulunan bir tarih beyitine göre, 1104 (1692/1693) yılında tamamlanmıştır. Şiirlerin sahiplerinin alfabe sırasına göre bir cetvelini ve şiirlerin tertibi Nuşrat mahlaslı Muḥammed Naşir tarafından yapılmıştır.

Burada şunu da kaydetmek lâzımdır ki, bu nüshanın tamamıyla aynı olan başka bir nüsha (IO, nr. 1379) *Hulāşa-i Laṭā'if al-ḥayāl* adı ile kaydedilmiştir. Bu kütüphanenin katalogunda (bk. I, 945) tam bir nüshanın *Bodl.* (bk. *Cat.*, I, 701—702) bulunduğu söylenmektedir. Fakat son yerde bir karşılaştırma yapmağa yarayacak parçalar mevcut değildir. Mümkündür ki, hülâsa ile asıl *Laṭā'if al-ḥayāl*, önsözler ve tertip bakımından değil, ancak içerisine aldıkları şiirlerin mikdarı bakımından, birbirinden ayrılmaktadır. Nihayet eserin fihristlerinin Nuşrat tarafından ilâvesi IO (I, 945)'de 1157 (1744) yılında yapılmış gösterilmektedir. Burada her halde metinde bir yanlışlık vardır, zira burada tavsif edilen nüsha 1139 h. yılında istinsah edilmiş olduğu halde, bu fihristleri ihtiva etmektedir.

Nuruosmaniye 4128.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 471 yaprak. 15,5 × 27,7 (7,6 × 20,4) cm. eb'adında; siyah ve yaldız cetvel içinde, 31 satırlı, muntazam ve kolay okunur nesta'lik yazı. Beyit sahiplerinin adları kenarda kırmızı ile yazılmıştır.

İstinsah kaydı : الحمد لله ... عن يد ... محمد الكاتب احقر الكتاب في الدولة العلية العثمانية ... في شهر ذى القعدة من شهر سنة تسع وثلاثين ومائة والف ...

(«Osmanlı devleti kâtiplerinden Muḥammed al-Kâtib, zilkade 1139 h.»).

Kitap tamamıyla şirazeden çıkmış olduğu gibi, önsöz kısmı yerlerinden tamamıyla dökülmüştür. Sahifelerin yerleri de, rakamlar konulmadan önce, değiştirilmiştir.

Baş :

لؤلؤه

ای از تو بلند تارك وتاج سخن گوهر ز تو یات بحر مواج سخن ..

Yap. 16^b :

خواهی ار زین کتاب تاریخش

شد گل انتخاب تاریخش (= ۱۱۰۴ هـ)

میرزا ابو طالب

بنام خدا میکنم ابتدا چه نامست الله نام خدا ...

Son :

ملا دانش قی

ای باد گر افتد گذرت بر سر آن زاف

آهسته که دلها همه بندد بموتی

دیوان

788. DĪVĀN

نجیب

NACĪB

Başka bir nüshası bizce bilinmiyen bu *Dīvān*'ın sahibi hakkında, şimdilik fazla bir şey söylemeğe imkân yoktur. Yalnız bir gazelinde (bk. yap. 8^b), Hindistan'dan âlem safhası üzerine bir nokta düştüğünü söyleyerek bir hükümdardan bunu kılıcının ucu ile kazımasını ister; bundan sonra, Sulţān Hūsayn'ın adını vererek, onun zamanında şöhrete eriştiğini anlatır. Burada bahsettiği hükümdar herhalde Safevîlerden Hūsayn I. (1105 – 1135 = 1664 – 1722) olabilir. Böylece *Dīvān*'ı tavsif edilen Nacīb, XII./XVIII. yüzyılın ilk yarısına mensup şairlerden biri olmak gerekir.

Şunu da kaydetmek gerekir ki, kaynaklaŗda görülen Nacīb adlı şairlerden biri (bk. *F.S.* s. 597) ile *Dīvān*'ı burada görülen şairin aynı kimse olmaları mümkün değildir. *Elyazmaları*, I, 350'deki *Dīvān-i Nacīb İş-fahānī* adlı *Dīvān*'ın başlangıcı buradaki nüshanın başlangıcına uymaktadır.

Nuruosmaniye 3883.

Meşin bir cilt içinde, 113 yaprak. 16,5 × 24,3 (9,3 × 15,5) cm. eb'asında; 14 satırlı adi nesta'lik yazı.

İstinsah kaydı: 12 receb 1128 h.

Baş : ای در کند حکم تو مالک رقابها
چون مهر در کشاکش زرین طنابها ...

Bu münacat şiirinden sonra, yap. 3^a'da gazeller başlar.

ز هند افتاده بیجا نقطه بر صفحه عالم
ز نوك تیغ عالمگیر حك كن این سیاهی را ...
نجیب از همت سلطان حسین آن شاه دریا دل
گرفت آوازه شعر تو از مه تاماهی را

Son : نجیب از سرمد فانی دنیا تو نه آگه
بقای سرمدی و سر سرمد را چه مینهمی

ZAMANLARI TESBİT EDİLEMEYEN ŞAİRLER

دیوان غزلیات

عبدالمجید تبریزی

789. DĪVĀN-I ĠAZALĪYĀT

'ABD AL-MACĪD TABRĪZĪ

1307 (1891)'de İstanbul'da istinsah edilmiş olup, aşağıda tavsif edilen *Dīvān*'ın sahibi 'Abd al-Macīd hakkında hiç bir bilgi bulunamıştır. Nüshanın da çok yeni olması bu husustaki müphemliği daha çok artırmaktadır. Bütün *Dīvān*'da, sathî bir gözden geçirme ile, bir devir tesbitine yarayacak herhangi bir kayıt çıkmamaktadır.

Universite kütüphanesi FY 485/3. Yaprak 74^b – 154^b.

14,4 × 23,8 (8,4 × 17) cm. eb'adında; 19 satırlı, açık nesta'lik yazı ile. Mīrzā Aḳā Hān Kirmānī tarafından İstanbul'da Tophane'de 7 receb 1307'de istinsah edilmiştir.

Bk. nr. 349.

Baş : ای آفتاب روی چه بندی نقاب را
نتوان بصد نقاب نهفت آفتاب را

Yap. 7^b – 143^b'de, alfabe sırası ile, gazeller bulunmaktadır. Son gazelin son beyti şudur:

دل عبدالمجید از جان ملول است چو جانان رفت و شد روز جاوانی

Yap. 143^b – 147^b'de rubâiler (alfabe sırasıyla), yap. 148^a – 153^a'da Tebriz'in vafı: تعریف صفا و طراوت شهر تبریز

Baş : بهار خرم و تبریز فرخ مثال روضه است و رشک خلج

Şair burada kendi halinden de biraz bahsediyorsa da, bundan tarihî hiç bir bilgi çıkmıyor.

Yap. 153^b – 154^b *Vaşf-i hāl-i barnā'ī u pīrī*, kısa bir mesnevidir.

Baş : ای درینا بهار برنائی ای نشاط دل و توانائی

Şair ihtiyarladığından ve aşk sebebi ile, ızdırabından bahsediyor, fakat buradan da tarihî bir bilgi çıkmamaktadır.

(غزلها)

احمد

790. (ĠAZALHĀ)

AḤMED

Bu eserdeki gazellerin sahibi olan Aḥmed'in kim olduğunu tesbit etmek bizce mümkün olmadı. Ancak bu Aḥmed, şiirlerinde veya kendisine isnat edilen şiirlerde Aḥmed mahlası görülen büyük şeyh Jinda Pîl Aḥmed Cam (ölümü 536 = 1141/1142) değildir. Çünkü bu şiirler onun *Divān*'ında veya ona isnat olunan *Divān*'da (Kanpur, 1884) mevcut değildir.

Nuruosmaniye 4904/40. Yaprak 307^a – 310^a.

4 sütun halinde, 33 satırlı, nesta'lik yazı. İstanbul 940 h.

Nüsha için bk. nr. 566.

Baş : گم شدم از حدود نمی دانم کجا گشته نهان ...

YAZARLARI TESBİT EDİLEMİYEN ESERLER

نغمه عشاق و نوای زاری

791. NAĠMA-İ 'UŞŞĀK U NAVĀ-Yİ ZĀRĪ

Bu eser aşk duygularını anlatan küçük bir mesnevidir. Nüşanın her hangi bir yerinde veya eserin içinde yazarına, zamanına dair bir kayıt bulunmamaktadır. Eserde bölümlere ayırma yoktur.

Nuruosmaniye 5008/12. Yaprak 103^a – 109^b (kenarda).

30 satırlı nesta'lik yazı. Cevrî tarafından 1051 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. burada nr. 225.

Baş : ای نوای دل عشاق از تو صد نوا سازد در آفاق از تو ...

Son : ختم شد نغمه عشاق و نوا سیر می گشت درین پرده هوا

نصایح ولد

792. NAŞĀ'İH-İ VALAD

Mesnevi şeklinde ahlakî konulara dair küçük bir eser olan *Naşā'ih-i valad*'in yazarını tesbit etmek bizim için mümkün olmamıştır. Burada

böyle eserlerde genel olarak bulunan tevhid, na't v.b. bölümlerinden sonra, akıl, susma, iman, adalet, bilginler, mutluluk, yoksulluk, mutsuzluk, alçak gönüllülük, aptallar, dünyayı bırakma ve benzerleri konular ele alınıp, anlatılmaktadır.

Nuruosmaniye 4964/36. Yaprak 175^a – 194^a (kenarda).

40 satırlı, açık ta'lik yazı. IX./XV. yüzyıl.

Nüsha için bk. nr. 371 ve 801.

Baş : .. داد از طوفان نجات او نوح را .. آنکه در آدم دمید او روح را
.. ماگنه کاریم و تو آمر زگار .. پادشاهها جرم مارا در گذار

تحفة حضرت شاهى

793. TUHF-A-I HAZRAT-I ŞAHİ

Yazarının kim olduğu bulunamayan ve başka bir nüshası da bilinmeyen bu eser, Ğiyāş al-Dīn Sulţān Şayḫ 'Alī adlı bir hükümdara ithaf edilmiştir. Bu hükümdar her halde Kert'lerden olup Herat ve yörelerinde hüküm süren ve sonraları Timur tarafından öldürülen Ğiyāş al-Dīn Pīr 'Alī (771 – 784 = 1370 – 1382) olmalıdır. Böylece VIII./XIV. yüzyılın ikinci yarısında yazıldığı tesbit edilen tam adı ile *Tuhfa-i ḥazrat-i şāhī va zubda-i asrār-i ilāhī*, mensur bir eserdir ve üç bölüme (*kā'ida*) ayrılmıştır. Bu bölümlerde, sırası ile, insanın öteki yaratıklardan üstünlüğü, aşk, seven ve sevilen, tasavvufi anlamda yoksulluk ve yoksulların Tanrıya nasıl ulaştıkları konuları incelenmektedir.

Nuruosmaniye 4198. Yaprak 266^b – 298^a (kenarda).

16,4 × 26,5 (9,5 × 16,5) cm. eb'adında; üç sütun halinde, kenarda 16 satırlı nesta'lik yazı. 1 zilkade 824 h.'de istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. burada nr. 118.

Baş : حمد یجد حضرت بزرگوار پادشاهی را که ... اما بعد این رساله موصوف
بزبده اسرار الهی موصوم تحفة حضرت شاهى یعنی حضرت آسمان رفت ... غیاث الدین . سلطان
شیخ علی ...

DERGİLER

794. Nuruosmaniye 782.

Basma şemse ve kenarbentli, iç tarafı oyma şemseli, son derecede güzel, koyu kahverengi meşin bir cilt içinde, 25 yaprak. 13 × 18

(6,6 × 11) cm. eb'adında; mavi, yıldız ve siyah cetvel içinde, 9 satırlı, son derecede güzel ta'lik yazı. Hadis veya hazreti Ali'nin sözleri yıldız ile yazılmış, kenarları siyah ince çizgiler ile çevrilmiştir. Harekeler mavi mürekkep iledir. Yap. 1^b ve 7^b'de çok güzel birer başlık vardır.

İstinsah kaydında tarih yoktur, IX./XV. yüzyıl, İstanbul, işi.

İçindekiler:

1) Yap. 1^b — 7^b. *Hadis-i arba'in* حدیث اربعین

Peygamberin seçme 40 sözünün (*hadis*) bir kıta halinde manzum olarak Farsçaya tercümesinden ibaret olan bu eserin yazarı hakkında nüshada hiç bir kayıt yoktur.

Baş : الحمد لله العلی الكبير ... (آ ۲) اما بعد فهذه الاحادیث من اخبار
خاتم الانبياء ... وفسرها نظما ... الرحمن ارحموا من في الارض رحيم من في السماء
هر که رحمت کند بر اهل زمین ز اسبان رحمتش نثار کنند ...

Son : صد هزاران تحیت و صلوات بر رسول و بر اهل بیتش باد ...

2) Yap. 8^b — son. *Vatvāt, Şad kalima*. Bk. burada nr. 65.

795. *Nuruosmaniye 2467*.

Ebru kâğıt kaplı, yarı meşin bir cilt içinde, 83 yaprak. 11,5 × 17,8 (5,5 × 11) cm. eb'adında; 15 satırlı, çok muntazam ve okunaklı nesta'lik yazı. İlk kısımda metinler kırmızı mürekkeple yazılmış.

İstinsah kaydı yoktur, IX./XV. yüzyıl, Bayezid II. devri, İstanbul işi.

İçindekiler:

1) Yap. 1^b — 59^a. *Şarh-i Savāniḥ-i Gazzālī* شرح سوانح غزالی

Bu eser, büyük sûfilerden tanınmış bilgin ve sûfi Muhammed al-Ğazzālī'nin kardeşi Ahmed Gazzālī'nin (ölümü 517 = 1123, bk. *GAL*, I, 426; *Suppl.*, I, 756 — 757) tasavvufî aşk duygusundan ve bunun nazariyelerinden bahseden *Savāniḥ* adlı Farsça eserinin (nşr. H. Ritter, *Aphorismen über die Liebe*, İstanbul, 1942, *Bibliotheca Islamica*, 15) baş kısımlarının yine Farsça olarak şerhidir. Şerhi yazan, eserinde şöyle bir usul takip etmektedir: *Savāniḥ*'ten bir cümle alınıyor, bu soru şekline sokulup, sonra bu soruya cevap veriliyor. Şerhte konu tamamiyle felsefi-tasavvufî bir nazariye haline getirilmiştir. Bu değerli eserin yazarı hakkında nüshada hiç bir bilgi bulunamamaktadır.

Baş : الحمد لله رب العالمين ... وبعد ملازمانی که در صحبت ما ...

2) Yap. 60^b – 83^b. کنوز اسرار *Kunūz-i asrār*.

Ahmed Gazzālī'nin yukarıda anılan *Savānih*'inin nazma konulmuş şekli olan *Kunūz-i asrār*'ın, adını açıklamayan yazarı, bir gün bu eseri okurken, onu nazma koymak istemiş ve bu eseri meydana getirmiştir. Eserin başlıca bö ümleri şu adları taşır: Aşkın anlatılması, aşk ve ruh, aşkta birlik.

Baş : ای خداوند آشکار و نهان پرورانده زمین و زمان ...
(۶۳ ب) نام نامه کنوز اسرار است معنی از رموز احراست ...

Son : منشی نظم را علی العین با همین جمع حشرکن آمین

796. Nuruosmaniye 3892/2. Yaprak 76^b – 134^b.

12 satırlı güzelce nesta'lik yazı. 865 h. yılında istinsah edilmiştir.

Nüsha için bk. burada nr. 22.

Derginin bu bölümünde tasavvufi terci'-bendler bulunmaktadır.

a) Yap. 76^b – 85^b. کرمانی *Tarçī^c-band-i Avḥadī-i Kir-mānī* (ölm., bk. burada nr. 402).

Baş : در خرابات عاشقان کویست و اندر آن خانه پری رویت

Tekerrür eden beyit : من و آن دلبر خراباتی ...

b) Yap. 85 – 97^a. عراقی *Tarçī^c-band-i İrākī* (ölm. 688 = 1289 bk. burada nr. 258).

Baş : در جام جهان نمای اول شد نقش همه جهان ممثل

Tekerrür eden beyit : می بین رخ جان فزای ساقی ...

c) Yap. 97^a – 107^a. شمس *Tarçī^c-band-i Şams* (= ? Mavlānā Calāl al-Dīn Rūmī).

Baş : محرمی کو که راز بگزارم پرده از روی کار بر دارم

Tekerrür eden beyit : گر بجز خاک نیست مظهر کل ...

d) Yap. 107^a – 117^b. مغربی *Tarçī^c-band-i Mağribī* (ölm. 809 = 1406/1407, bk. burada nr. 484).

Baş : ای هستی ذات تو نه از کی در جنب تو کائنات لاشی

Tekerrür eden beyit : گنجی که طلسم او ست عالم ...

e) Yap. : 17^b – 123^b. *Tarçî'-band-i Na'imî*. ترجیع بند نسبی.

Bu mahlas hurûfilik mezhebini kurmuş olan Fażl Allāh Hurūlî'nin (idamı 796 = 1393/1394) mahlasıdır. Onun hakkında bk. H. Ritter, *Die Anfänge der hurūfîsekte (Oriens, 1954, VII, 1 – 43* ve burada gösterilen kaynaklar).

Baş : داریم نشان بی نشانی دانیم زبان بی زبانی

f) Yap. 123^b – 134^b. *Tarçî'-band-i Nasîmî* (ölm. aşağı yukarı 821 = 1418, bk. burada nr. 495).

Baş : ما مظهر ذات کبریا ایم ما جام جهان نمائیم

797. Nuruosmaniye 3893.

Basma şemse ve kenarbendli, iç tarafı oymalı meşin bir cilt içinde, 91 yaprak. 11,8 × 22,5 (5,6 × 14,5) cm. eb'adında, mavi ve yıldız cetvel içinde, sağ ve solda yan tarafta ikişer beyit, ortada mail ve düz yazılmış beş beyit (10 satır), güzelce bir nesta'lik yazı. Yap. 1^b'de güzelce bir serlevha, bu sahifede köşeler nakışlı.

İstinsah kaydı yoktur, X./XVI. yüzyıl.

Baş : گر کند بدرقه لطف تو همراهی ما

چرخ بر دوشش کشد غاشیه شامی ما ...

Kenarlarda rubâiler vardır. Bunların kimin olduğu anlaşılmıyor. Ortadaki şiirlerde bazen tam olan gazellerin mahlas beyitlerinden üç şâirin adı çıkmaktadır. Bunlar da :

a) Āşafî (yap. 49^b, ölümü 923 = 1517, bk. burada nr. 684).

b) Hilālî (yap. 73^a, ölümü 939 = 1532/1533, bk. burada nr. 709) ve

c) Bisâtî Samarqandî (yap. 81^a, ölümü 815 = 1412/1413, bk. burada nr. 491)'dir.

798. Nuruosmaniye 4111.

Ebru kâğıt kaplı, yarı meşin bir cilt içinde, 176 yaprak. 8,6 × 17,3 cm. eb'adında. Öteki özellikler yerlerinde gösterilmiştir.

1) Yap. 1^b — 11^b.

Gayri muayyen satırlar ile kâğıdın kenarlarına kadar yazılmış.

IX./XV. yüzyıla âit bir nüsha.

Tanınmış şeyh Aḥmed al-Rufā'î'nin (ölümü 578 = 1182/1183) bazı sözleri ile Şayḫ Zayn al-Dīn 'Alī b. Muḥammed Kulāh adlı olup, hakkında her hangi bir bilgi bulunamayan bir şeyhin bir *icāzat-nāma*'si, 793 (1391) tarihli bir mektubu ve başka mektupları.

2) Yap. 12^b — 142^b. جام جم اوحدی *Cām-ı Cam-i Avḥadī* (ölümü 738 = 1337/1338, bk. burada nr. 402).

5 × 13,3 cm. yazı eb'adında, 17 satırlı, adi nesta'lik yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı: («Dār al-'Ubbād Yazd, 'Alī b. Muḥammed b. Kāsım al-Rifā'ī, 12 cemaziyelevvel, 854 h.»).

Baş : قل هو الله لامره قد قال من له الحمد دائما متوال ..

3) Yap. 143^b — 174^b. گلشن راز *Gulşan-i rāz-i Maḥmūd Şabustarī*.

5,5 × 12,7 cm. yazı eb'adında, 18 satırlı, nesih yazı. Söz başları kırmızı.

İstinsah kaydı: («Dār al-mulk Sulṭāniya, rebiülâhır sonları, 860h.»).

Baş : بنام آنک جان زفکرت ...

Bundan sonra yaprak 175^a'da ḥaṭṭ-i Saġnāḳī diye bir yazıdan örnekler verilmiştir.

Yap. 175^b ve d.'de

نظر بگشای ای شاه عدو بند خدا را بنده وما را خداوند ...

diye başlayan mesnevi şeklinde bir manzume vardır.

799. Nuruosmaniye 4254.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 101 yaprak. 13,7 × 20,5 (8,5 × 15,5) cm. eb'adında, başlarda yazı eb'adı daha dar. Kenarlarda ekseriya muammaların açıklamaları yazılmıştır, söz başları kırmızıdır.

İstinsah tarihleri (1070 h.) yerlerinde gösterilecektir.

1) Yap. 1^b — 4^a. عبد المؤمن ، معنیات فی بیان اسماء النبی. *Abd al-Mu'min, Mu'ammayāt fi bayān asmā' al-Nabī.*

Peygamberin adı üzerine yapılmış muammalardan meydana gelen bu küçük manzumenin yazarı 'Abd al-Rahmān Cāmī'nin (ölümü 898 = 1292) çağdaşı olan bilgin 'Abd al-Mu'min olabilir. Bk. *Macālis al-nafā'is*, s. 145.

Baş : ... بمقام سخن سخن پرداز (محمد) باید آخر کند ز مدح آغاز (محمد) ...

İstinsah kaydı: İsmā'īl b Ḥalīl al-Bahkesrī, 1070 h.

2) Yap. 4^b — 7^b. معنیات در اسماء حسنی *Mu'ammayāt dar Asmā'-i ḥusnā.*

Bu risāle tanınmış muammacı Mīr Ḥusayn'in (ölümü 904 = 1498/1499, bk. burada nr. 674) eseri olabilir. Krş. *IO*, nr. 2049.

Baş : ... نیست حد خامه از نام اله (الله) دم زدن باید زبان دارد نگاه ...

3) Yap. 7^b — 51^b. امیر حسین ، معنیات حسینی

Amīr Ḥusayn, *Mu'ammayāt-i Ḥusaynīya*. Bk. yukarıda nr. 674.

Baş : ... بنام آنک از تألیف و ترکیب ...

4) Yap. 52^b — 62^a. جامی ، رساله معما

Cāmī, *Risāla-i mu'ammā.*

Bu eser Cāmī'nin *Muntaḥab-i ḥilyat al-ḥulat*'idir (bk. yukarıda, Cāmī, *Kulliyāt*, birinci nüsha, nr. 585/32).

Baş : ... ای اسم تو گنج هر طلسمی ...

5) Yap. 62^b — 63^b. جامی ، رساله معما

Cāmī, *Risāla-i mu'ammā.*

Baş : ... نموده میشود که این مقدمه ایست ...

6) Yap. 64^a — 65^a. جامی ، رساله معمای منظوم

Cāmī, *Risāla-i mu'ammā-yi manzūm.*

(Bk. yukarıda anılan *Kulliyāt* nr. 34).

Baş : ... چو از حمد و تحیت (در اصل : محبت) یافتی کام ...

7) Yap. 65^b — 70^b. رسالة ممما *Risāla-i m'ammā*.

Muamma hakkındaki bu risalenin yazarı tesbit edilemiyor.

Baş : ... بدانکه ترتیب شده این رساله بر یک مقدمه و بیست و چهار اصل و خاتمه ...

8) Yap. 72^b — 90^b. معیبات ، امری ، *Mu'ammayāt*.

Burada bahis konusu olan Amrî, Edirneli olup, muamma söylemekle tanınmış bir türk şâiridir. Ölümü 983 (1575/1576) yılındadır. Bk. *İstanbul Kitaplıkları Türkçe yazma divanlar kataloğu*, İstanbul, 1947, I, 159 — 160.

Baş: Çün hayâl-i ârızîñla gönlümü hoş eyledim. «âdemî»...

Türkçe olup, alfabe sırası ile özel adlar için yazılmış muammalardır.

9) Yap. 91^b — 101^a. شرف یزدی ، معیبات

Şaraf-i Yazdî, *Mu'ammayāt*.

Bu risalenin yazarı Şaraf Yazdî belki *Timur-nāma* sahibi Şaraf al-Din 'Alî Yazdî (ölümü 858 = 1454)'dir. Bk. *IO*, fihrist ve *FS*, s. 296 — 297.

Baş : حسن مطلع جز بحمد ذوالجلال

نیست ممکن وآن بسی ما محال ...

İstinsah kaydı: İsmā'îl b. Hâlîl, ramazan sonu 1070 h.

800. Nuruosmaniye 4959.

Yeşil bez kaplı, yumuşak bir cilt içinde, ikinci kısım (birinci kısım yalnız türkçe şiirlerden meydana gelmiştir) 121 yaprak. 15 × 27,4 (11,5 × 23,5) cm. eb'adında, 5 sütun halinde, mail yazılmış satırlar, 22 satır; yazı güzel ve muntazam nesta'liktir. Söz başları kırmızı.

İstinsah tarihi yoktur, **XI./XVII.** yüzyıl.

Bu dergide Türkçe şiirler ve küçük risâleler vardır. Burada yalnız Farsça olanlar gösterimiştir.

1) Yap. 22^a — b. سائینامة نفعی *Şāķī-nāma-i Naf'î*.

Naf'î ünlü bir Osmanlı-Türk şairi olup, 1044 (1634/1635)'de öldürülmüştür; bk. *IA*, Nefî maddesi ve burada gösterilen kaynaklar ve bir

de Ali Nihad Tarlan, *Nef'i'nin farsça divanı tercümesi*, İstanbul, ts. burada s. 102v.dd.'da *Sākī-nāma*'nin tercümesi bulunmaktadır.

Baş : ساقی بده آن باده که خورشید بهارست
آن باده که مهتاب فروز شب تارست ...

2) Yap. 22^b — 23^b. *Sākī-nāma-i Abū Turāb Bey Firqatī*. ساقینامه ابو تراب بیک فرقی

Bu şair 1025 (1616)'de ölmüştür. Bk. *Mayhāna*, s. 413 — 428 ve notlarda gösterilen kaynaklar. Firqatī'nin *Sākī-nāma*'si bu eserde, gösterilen yerde bulunmaktadır.

Baş : ساقی بده آن باده که ماه شب تارست
آن باده که گلگونه رخسار بهارست ...

3) Yap. 23^b — 25^a. *Sākī-nāma-i Vaḥṣī-i Yazdī* ساقینامه وحشی یزدی

Bu şair 991 (1583)'de ölmüş olan Vaḥṣī Bāfaḳī'dir. Bk. yukarıda nr. 721. *Sākī-nāma*'si, *Mayhāna*, s. 184 v.dd.'da mevcuttur.

Baş : ساقی بده آن باده که اکسیر وجودست
شونیده آرایش هر بود و نبودست ...

4) Yap. 25^a — b. *Sākī-nāma-i Hākīm-i Şifā'ī*. ساقینامه حکیم سفائی

1037 (1627/1628)'de ölmüş olan Şifā'ī için bk. yukarıda nr. 752. Onun *Sākī-nāma* sayılan bu *Tarkīb-band*'i *Mayhāna*'de (s. 525 — 531) kaydedilmiştir.

Baş : ساقی بده آن روغن چشم بلسان را
تا دست ولی چرب کنم شعله جان را ...

5) Yap. 25^b — 28^b. *Sākī-nāma-i Zuhūrī*. ساقینامه ظهوری

1025 (1616)'de ölmüş olan Zuhūrī için bk. burada nr. 745. Onun *Sākī-nāma*'sinin tam metni için bk. gösterilen yer ve *Mayhāna*, s. 365 — 412.

Baş : ثناها کنم ایزد پاک را
ثریا ده طارم تارک (!) را ...

6) Yap. 28^b — 29^b. *Sākī-nāma-i Hāfiz-i Şirāzī*. ساقینامه حافظ شیرازی

791 (1389)'de ölmüş olan Hâfiẗ Şirâzî'nin bu *Sâkı-nâma*'sinin metni *Mayhâna*'de (bk. s. 92 – 99) yoktur.

Baş : ... ساق آن می که حال آورد کرامت فراید کمال آورد ...

7) Yap. 29^b – 80^b.

Şifâ'î (yap. 59^a – 63^b), Āzarî, Fayzî Hindî, Muhtaşam Kâşî, Firkaṭî, Valî-i Daşt Bayâzî, Muḥammed Yūsuf, 'Alî Naḳî, Fahr al-Dîn Râzî, Ummidî, Ḥusayn Şanâ'î (İbrâhîm Hân için, yap. 39^a – 42^b), Nafi'î Rûmî (yap. 43^a – 55^b, bütün kaside ve gazelleri vardır), Tâlib Āmulî (yalnız rubâiler, yap. 55^b – 58^b), Zuhûrî, Vuḳû'î, Lisânî, Câmî, Husrav-i Dihlavî, Şâfî Tekelü, Maylî, Niẗam al-Dîn Astarâbâdî, Salmân Sâvacî ve Sûzânî'den terkipler, gazeller, rubâiler.

8) Yap. 81^a – 85^a. بنگ و بادۂ فضولی *Bang u bâda-i Fuzûlî*.

Büyük türk şairi Fuzûlî'nin bu mesnevi şeklinde türkçe eseri için bk. M. Cumbur, *Fuzûlî hakkında bir bibliyografya denemesi*, İstanbul, 1956, s. 79.

Baş : ای ویرن بزم کائناتہ نسق براقن جام عشقہ نشاہ (!) حق ...

9) Yap. 85^a – 104^a.

Ākā Şābūr Firibî, Hâtim Kâşî, Bayâzî, 'Alî Naḳî, Amîr Husrav, Faşihî, Maḥvî Ardabilî, Ḥuznî, Anisî, Abū Turâb, Mîrzâ İbrâhîm, Tarzi Gîlânî, Şâ'ib, Mîr Tarḫî v.b.'dan kısa parçalar.

10) Yap. 104^a – b. *Sâkı-nâma-i Amîr Husrav Dihlavî*.

Baş : ... بده ساقی آن چشمه زندگی ...

Mayhâna'de (s. 67 – 75) Husrav'in başka bir *Sâkı-nâma*'si verilmiştir.

11) Yap. 104^b – 105^b. *Sâkı-nâma-i Câmî*.

Baş : ... بیا ساقی برگ عشرت بساز ...

Mayhâna'de (s. 105 – 111) Câmî'nin başka bir *Sâkı-nâma*'si verilmiştir.

12) Yap. 105^b – 106^b. *Sâkı-nâma-i Hâtifî*.

Baş : دلا ساقی جو کہ نوشم دھد ...

Muğannī-nāma de denilen bu şiirin daha tam metni *Mayhāna*'de (s. 123 — 129) bulunmaktadır.

13) Yap. 106^b — 108^b. ساقینامہ نظامی *Sāḳī-nāma-i Nizāmī*.

Baş : بیا ساقی آن می نشان ده مرا ...

Bu *Sāḳī-nāma* Nizāmī'nin *İskandar-nāma*'sinden derlenmiş beyitler ile meydana getirilmiştir. Krş. *Mayhāna*, s. 17 — 27.

14) Yap. 108^b — 109^a. ساقینامہ ہلالی *Sāḳī-nāma-i Hilālī*.

939 (1532/1533)'da ölmüş olan Badr al-Dīn Hilālī için nr. 728'e bakınız. Onun *Sāḳī-nāma*'si *Mayhāna*'de zikredilmiş değildir.

Baş : خوش آن دم کہ در بزمگاہ الست ...

15) Yap. 109^a — 111^a. مغنی نامہ علاءالدین کوکبی *Muğannī-nāma-i 'Alā' al-Dīn Kavkabī*.

Kavkabī için bk. burada nr. 670. Onun *Muğannī-nāma*'si *Mayhāna*'de zikredilmemiştir.

Baş : مغنی بیا نقشی آغارکن زتہ بردہ بیرون رہی سازکن ...

16) Yap. 111^a — 121^a.

Ummidī, 'Aṭṭār, Amīr Ḥusrav, Zahīr Fāryābī, Salmān, 'İşmat, Abū Sa'īd-i Abu 'l-Ḥayr'den, uzun ve kısa şiirler.

801. Nuruosmaniye 4964.

Yeşil bez kaplı bir cilt içinde, 282 yaprak. 16 × 25,2 (13,2 × 22) cm. eb'adında; mavi ve kırmızı cetvel içinde, ortada 21, kenarda 40 satırlı, açık güzel ta'lik. Söz başları kırmızı, kenardaki yazılar yap. 244^a'da sona erer, bundan sonra kenarlar boştur. Yap. 1^b'de güzelce bir serlevha vardır.

İstinsah tarihi yoktur, IX./XV. yüzyıl.

İçindekiler — ortada — :

1) Yap. 1^b — 57^a. طرب المجالس میر سید حسینی

Mīr Sayyīd Ḥusaynī, *Ṭarab al-macālis* (mensur).

Bk. nr. 368.

2) Yap. 57^b — 92^b. زهة الارواح امير سيد حسينى Amir Sayyid Husayni (Sayyid al-Sādāt), *Nuzhat al-arvāḥ*.

Bk. nr. 376.

3) Yap. 93^b — 103^a. پنج مجلس سمدى Sa'di, *Panc maclis* (= *Macālis-i pancgāna*).

Yukarıya nr. 271/1'e bakınız.

4) Yaprak 103^a — 104^a. رساله در عقل و عشق سمدى Sa'di, *Risāla dar 'aql u 'išk*.

Yukarıya nr. 271/9'a bakınız.

5) Yap. 104^a — 110^a. نصيحة الملوك (سمدى) (Sa'di), *Naṣīḥat al-mulūk*.

Yukarıya nr. 271/10'a bakınız.

6) Bir buçuk sahifelik bir nottan sonra, yap. 110^b — 114^b. رساله محبتنامه *Risāla-i Maḥabbat-nāma*.

Baş : بسمه ... مدح و سپاس و حمد بی قیاس واجب الوجودی را که ... اما بعد ...
فقد اتفق لی محاضرة من يشاء (كذا) اليه ... و فرید عصره ... سمی حبیب الله الغفار محمد المطار ...

Risāle, Muḥammed Pārsā (ölümü 822 = 1419)'dan nakledilen ve Peygamber ailesine karşı sevgi duyulmasına dair olan bir hadīs üzerine yazılmıştır. Bir kaç başlık şöyledir: Muhabbetin anlatılması, muhabbetin dereceleri, muhabbetin türleri, namaz sevgisi v.b.

7) Yap. 114^b — 116^a. رساله در سلوک *Risāla dar sulūk*.

Arapça, küçük tasavvufi bir risâledir.

Baş : بسمه ... وقال صلعم اعلم ان الامة لو اجتمعوا على ان ينفكوك ...

8) Yap. 116^a — 121^a. رساله در بیان اصطلاحات مشايخ و شيوخ فخرالدين عراقى *Risāla dar bayān-i iṣṭilāḥāt-i maṣāyih u Şayḥ Faḥr al-Dīn 'Irākī*.

Nüshada yazarın kim olduğuna dair bir kayıt yoktur ve nüshanın başından noksan olduğu görünmektedir.

Baş : فصل در اسامی *مشوق و آنچه متعلق بمشوق است میل رجوع را گویند
بأصل خود ...

9) Yap. 121^a – 139^b. (*Vāridāt?* واردات).

Küçük notlar şeklinde kaydedilmiş bir risâledir. Belki türlü eserlerden alınmış parçalardır. Özellikle tasavvufî ve felsefî aşk konusu üzerinde durulur. Bu arada Naşîr al-Dîn Tūsî, Ğazālî, Nacm al-Dîn Kubrâ, Rûzbihân Baklî ve Husrav Dihlavî'nin söz veya şiirleri nakledilir.

Baş : فائدة قد ورد في الحديث ان الله تعالى مسح ظهر آدم بيده .. وارد في معنى التجريد والتفريد ... وارد ايضا ...

Yap. 127^b : وايضاً منها در تحقيق معنى 'عشق وعقل ونفس وطبيعت وتلاشي ... وصايا افلاطون که شاکرد خود را ارسطاطاليس فرموده ميگويد معبود خویش را بشناس ..

Yap. 128^b : قصه سلامت و ايسال ...

Sonunda birkaç münâcat vardır. Bunlar Hasan Dihlavî ve Avhadî'nin şiirlerindedir.

10) Yap. 139^b – 13^a. مونس المشاق سهروردی* مقتول Suhravardî Maqtûl, *Mūnis al-ʿuṣṣāḳ*.

Yukarıya nr. 56'ya bakınız.

11) Yap. 143^a – 147^a. (2 doname). Şayḫ Hasan Bulğār'dan 'Alā al-Davla Simmānî'ye ve bunun cevabı.

Baş : توکلت على الحى الذى لا يموت ... حق ... ظاهر شمارا بخدمت خود آراسته گرداناد ...

736 (1335/1336) yılında ölmüş olan Şayḫ 'Alā' al-Davla Simmānî hacca gitmek istemiş ve bu mektuplar bu münasebetle yazılmıştır.

12) Yap. 149^a – 160^b. انتخاب بقية النقية امير خسرو. Amîr Husrav, *İntihāb-i Bakīyat al-naḳīya*.

Husrav Dihlavî'nin son, yani dördüncü *Dīvān*'ından seçmeler.

Baş : بقیه ایست نقیه ز فیض طبع من این که چون طبایع افلاک محکمت و متین ...

13) Yap. 161^b – 162^b. انتخاب امیر الدین. Asîr al-Dîn Aḫsikātî, (*İntihāb*).

Asîr al-Dîn (ölümü 608 = 1211/1212) *Dīvān*'ından seçmeler.

Baş : شکست دور سپهرم بیایمال زخیر
برینعت خون جوانیم غین عالم پیر ...

14) Yap. 162^b — 168^a. Mucir al-Din Baylağanî, *İntihāb* (انتخاب) مجیر بیلغانی (انتخاب) (Mucir al-Din Baylağanî, *İntihāb*).

Selçuklular devrinin tanınmış şairlerinden olan Mucir al-Din Baylağanî'nin (ölümü 594 = 1197/1198, bk. *FS*, s. 513) *Divān*'ının (bk. *Bodl.*, nr. 559) her bölümünden yapılmış seçmeler.

Baş : بساز حجره وحدت درین مضیق خراب
که روی صبح سلامت بماند زیر نقاب ...

15) Yap. 168^a — 170^b. Nacib al-Din Carbadakānî, *Ḳaṣā'id* (seçmeler) نجیب الدین جربادقانی فی القصائد (Nacib al-Din Carbadakānî, *Ḳaṣā'id* (seçmeler).

Yine Selçuklular devri şairlerinden olan Nacib al-Din Carbadakānî'nin (ölümü 625 = 1228 veya 635 = 1237/1238, bk. *Bodl.*, nr. 637) *Divān*'ından kasideler.

Baş : ای برویت دیده جان روشنائی یافته ...

16) Yap. 170^b — 172^b ve 178^b — 180^a. Anvarî, *Ḳaṣā'id* (seçmeler) انوری (Anvarî, *Ḳaṣā'id* (seçmeler).

17) Yaprak 173^a — 178^b. (انتخاب) ظہیر الدین قاریابی (Zahir al-Din Faryabi, *İntihāb*).

Zahir al-Din Faryabi, *İntihāb*).

598 = 1201/1202'de ölmüş olan Zahir-i Faryabi'nin *Divān*'ının bütün bölümlerinden yapılmış seçmelerdir.

Baş : گیتی که اولش عدم و آخرش فناست ...

18) Yap. 180^a — 183^b. Hāḳānî, *Ḳaṣā'id* (seçmeler) حاکانی (Hāḳānî, *Ḳaṣā'id* (seçmeler).

Seçmelerdir.

19) Yap. 183^b — 219^a. Hāḳānî, *Tuḥfat al-Ḳāḳayn* (تحفة القاقین حاکانی) (Hāḳānî, *Tuḥfat al-Ḳāḳayn*.

Bk. burada nr. 83 ve 84.

20) Yap. 219^b — 243^b. (علی بن ابی حفص الاصہبانی) (Alī b. Abi Ḥafs al-İsfahānî), *Tuḥfat al-mulūk* (تحفة الملوك) (Alī b. Abi Ḥafs al-İsfahānî), *Tuḥfat al-mulūk*.

VII./XIII. yüzyılın ilk yarısında yazılmış ahlakî-felsefî bir risâle olup, yazarının bu nüshada bulunmayan adı, tam şekli ile 'Alî b. Abî Hâfş b. Faķih Maħmūd al-İsfahānî'dir. Eser noksan yazmalara dayanılarak, yazar adını taşımaksızın, basılmıştır: Tahran, 1939. Bk. Ahmed Ateş, *Konya kütüphanelerinde bulunan bazı mühim yazmalar (Belleten, 1952, XV, 111 v.d.)*. Bu nüsha, basması gibi, biraz kısaltılmış bir nüshadır.

Baş : بسمه . شکر و سپاس بی منها حضرت آن خدیرا که ... آغاز داستان
تحفة الملوك ... و این مشتملست بر پانزده باب اول در خرد ...

21) Yap. 243^b – 255^a. دیوان همایون Humāyūn, *Divān*.

Bk. yukarıda nr. 672.

22) Yap. 256^b – 270^a. مصباح الارواح اوحدالدين کرمانی Avḥad al-Dīn Kir-
mānī, *Miṣbāḥ al-arvāḥ*.

Bk. nr. 338.

23) Yap. 271^b – 282^a. عطار (انتخاب) 'Aṭṭār, (*Intihāb*).

Baş : وقت گوجست الرحیل ابدل این جای خراب
تاز حضرت سوی جائت ارجعی آید خطاب ...

24) Yap. 1^b – 22^a (kenarda), Sayyid Ḥusaynī, *Kanz al-rumūz*.

Bk. yukarıda nr. 371. Sonu noksan kalmış olan eserin devamı için bk. burada nr. 26.

25) Yap. 22^a – 28^b, 31^b – 32^a (kenarda). پنج کنج سید حسنی Sayyid Ḥu-
saynī, *Panc ganc*.

Bu *Panc ganc* adı galiba müstensih tarafından konulmuştur. Burada bahis konusu olan şiirler beş uzun kaside olup, Sanā'î Ğaznavî'nin (yukarıya bk. nr. 31.) beş kasidesine karşılık olarak yazılmıştır.

Baş : مرا از عالم توفیق موده میرسد اهلا .
برام زورق تحقیق بسم الله مجریها ...

26) Yap. 29^a – 31^b (kenarda). Amīr Sayyid Ḥusaynī'nin *Kanz al-rumūz* adlı eserinin devamı ve sonu. Bk. burada nr. 24.

27) Yap. 32^b — 65^a (kenarda). *می نامه سید حسینی* Sayyid Husayni, *Si-nāma*.

Bk. yukarıda nr. 371.

28) Yap. 65^b — 102^b (kenarda). *نامه سعادت محمود شبستری* Maḥmud Şabus-tarī, *Nāma-i sa'ādat* (aynen).

Bk. yukarıda nr. 351. Eserin adı başka kaynaklarda (bk. *Kaşf al-zunūn*; Rieu, II, 871) *Nāma-i sa'ādat* değil, *Sa'ādat-nāma* şeklindedir.

Baş : حمد و فضل خدای عز و جل هست بر بنده واجب از اول ...

29) Yap. 102^b — 105^b (kenarda). *ترجم بند شمس* Şams al-Din Tabrizi (Calāl al-Din Rūmī), *Tarçī-'band*.

Baş : محرم کو که راز بگذارم پرده از روی کار بردارم ...

30) Yap. 105^b — 107^b (kenarda). *سعد الدین الحموی* Sa d al-Din al-Ḥammū'ī, (*Favā'id*).

Büyük sûfî ve şeyhlerden biri olan Şayḥ Şams al-Din Muḥammed b. Mu'ayyad Ḥammū'ī (ölümü 650 = 1252/1253)'nin eserlerinden alınmış bazı notlar. Bk. *R'Ā*, s. 83; *MF*, I, 244; Rieu, II, 755 v.s.

Baş : سؤال کرد درویشی که چه معنی دارد اللهم رب جبرئیل ومکائیل ... این ضعیف گفت که ...

31) Yap. 107^b — 126^b (kenarda). *سیرالعباد سنائی* Sanā'ī, *Sayr al-'itad*.

Bk. nr. 48.

32) Yap. 126^b — 134^b (kenarda).

Şams-i Tabrîzî, Şihāb, Şayḥ Camāl Hindî, Tac al-Din Ḥalvā'ī, Bāba Naşibî, Fāriğî, Ḥusrav, Şayḥ 'Imād, Avḥadî, Sa'dî, Şaraf al-Din Yazdî, Mîr Maḥdūm, *طراعی* (aynen)'den şiirler.

33) Yap. 134^b — 151^b (kenarda). *کنز الحقایق محمود شبستری*

Maḥmūd-i Şabus-tarī, *Kanz al-ḥakāyik*.

Bk. yukarıda nr. 351.

Burada *Ḳitālî* mahlaslı Pahlivān Maḥmūd Pūryār Ḥ'arizmî'nin de (bk. yukarıda nr. 382) bu adda bir eseri bulunduğunu kaydetmek gerekir.

34) Yap. 152^a — 168^b (kenarda). انتخاب (Anvarî, *İntihāb*).
Dīvān'ın bütün kısımlarından yapılmış seçmeler.

Baş : اگر محول حال جهانیان نه قضاست

35) Yap. 168^b — 175^a (kenarda). انتخاب خاقانی (Hākānî, *İntihāb*).

Baş : ای سرو غنجه لب ز گلستان کیستی ...

36) Yap. 175^a — 194^a (kenarda). نصایح الولد *Naşāyih al-valad*.

Tasavvufî-dinî öğütleri içine alan bu mesnevi için bk. nr.

37) Yap. 194^b — 205^a (kenarda). روشنائی نامه ناصر خسرو *Nāşii-i Husrav, Rūşanā'î-nāma*.

Bak yukarda nr. 16.

38) Yap. 205^b — 216^b (kenarda).

Hāşimî, Amîr Nasîmî (yap. 205^b — 209^b, 211^b — 216^b), Amir Na'imî (209^b — 211^b)'den şiirler.

39) Yap. 217^a — 244^a (kenarda). دیوان شاهی سبزواری *Şāhî-i Sabzvārî, Dīvān*.

Bak yukarıda nr. 544.

Nüşhanın kenarları yaprak 244^a'dan sonra boştur.

802. Nuruosmaniye 4976.

Biraz yıpranmış kahverengi meşin bir cilt içinde, 250 yaprak. 13 × 26,5 (8,2 × 23) cm. eb'adında, bazen üç sütun halinde, gayrı muayyen (23 — 30) satırlı, muntazam ve güzel Osmanlı nesta'liki yazı. Ekseriya siyah ve yıldız cetvel içinde; bazı kısımların önünde güzelce bir serlevha vardır.

İstinsah kaydı yoktur, XII./XVIII. yüzyıl. Belki biraz daha eski.

Bu dergide Türkçe ve Arapça olmak üzere *Vāki'ā-nāma-i Vayî*, bazı sapık din mezhepleri, Şams al-Dîn Zāhabî'nin *Risāla tata'allaku bi'l-imāmat al-'uzmā* (yaprak 20^b — 23^b)'sı, bir takım mektuplar, Osmanlı tarihine ait özetler, Arapça şiirler v.b. vardır. Farsça ile ilgili kısımları şunlardır:

1) Yap. 241^b — 254^a. ساقینامه ظهوری *Ẓuhurî, Sâkı-nama*.

Bk. burada dergiler nr. 4959/5.

2) Yap. 254^a — 262^a.

Ṭab'î, Ṭālib Āmulî, Şayh Fayzî Hindî (yap. 256^b — 262^a)'den şiirler.

3) Yaprak 262^a — 266^a. ترجمة الشوق عرفی *'Urfî Şîrâzî, Tarcumat al şark* ve başka bir şiir.

Bk. yukarıda nr. 725.

Baş : جهان بگشتم و دردا بهیج دار و دیار
نیاقتم که فروشد بخت در بازار ...

4) Yap. 266^a — 281^b.

Mîrzâ Faşîhî, Āgâ Şâpûr Firîbî, H'āca Husayn Sanā'î, Şâpur Tah-rānî, Hākîm Şifā'î, Şānî Tekelü, Kudsî Maşhadî, Fayzî Hindî, Valî Daşt Bayāzî, Muḥammed Yūsuf Carbadakānî, Nāṭikî, Nizām Astarābādî (*Tammūziyā*), Anîsî Türk (*Şāh Maḥmūd u Ayāz*'dan, yap. 277^a—278^b), Mollā Vaḥşî, Ṭab'î, Muḥammed Naşîrā, 'Urfî ve Lisānî'den parçalar.

5) Yap. 281^b — 296^a. Riyāzî, *Sâkı-nāma*.

Riyāzî 1054 (1644/1645)'de ölmüş bir Osmanlı-Türk şairidir. *Sâkı-nāma*'si Türkçedir.

Baş : حمد اول احد قدیم و پا که ...

6) Yap. 321^b — 334^b.

Bazı çok tanınmış büyük kasideler :

a) Hākānî, قصیده حکمة البيان *Ḳaşıda-i Hikmat al-bayān* (yap. 321^b — 323^a).

Baş : مرا دل بیر تعلیمت ومن طفل زبان دانش ...

b) Husrav Dihlavî, قصیده مرآت الصفا *Ḳaşıda-i Mir'āt al-şafā'* (yap. 323^a — 325^a).

Baş : دلم طفلمت و بیر عشق استاد زبان دانش ...

c) Cāmī, قصیده جلاء الروح (yap. 325^a – 327^a).

Baş : معلم کیست عشق و کنج خاموشی دبستانش ...

d) ‘Urfī, عمان الجواهر, ق. *Ummān al-cavāhir* (yap. 327^a – 328^b).

Baş : دل من باغبان عشق و حیرانی گلستانش ...

e) ‘Āṭṭār, قصیده دریای سخن, *Ḳaṣīda-i Daryā-yi suhan* (yap. 328^b – 330^a).

Baş : چرخ مردم خوار اگر روزی دو مردم پروردست ...

f) Husrav Dihlavī, *Ḳaṣīda-i Daryā-yi abrār* (yap. 330^b – 332^a).

Baş : کوس شه خیالی (!) و بانگک غلغلش درد مرست ...

g) Cāmī, *Luccat al-asrar va huccat al-aḥrar* (yap. 332^b – 333^a).

Baş : گنبد ایوان شه کز کاخ کیوان بر ترست ...

k) Cāmī, *Tuḥfat al-afkār* (yap. 333^b – 334^b).

Baş : آتشین لعلی که تاج خسروان را زیورست ...

7) Yap. 335^a – 336^b. ‘Urfī, (انتخاب) عرفی, (*İntihāb*).

8) Yap. 337^a – 340^b. طالب آملی, (انتخاب) Ṭālib Āmulī, (*İntihāb*).

Ṭālib Āmulī 1035 (1625/1626)’de veya bundan sonraki yılda ölmüş olan bir şairdir. Bk. *IO*, I, nr. 1051/2.

Nüshada bundan sonra yine yalnız Türkçe şiirler bulunmaktadır.

803. Nuruosmaniye 5001.

Kırmızı-yeşil meşin bir cilt içinde, 273 yaprak. 20,1×29,3 (13,6×22,2) cm. eb’adında; bu kısımda şiirler, 4 sütun halinde ve mail olarak yazılmıştır; yazı adi bir nesta’liktir. Genel olarak, her sahifede 16 satır vardır.

İstinsah tarihi yoktur, XII./XVIII. yüzyıl.

Derginin ilk kısımları ve sonları mensur eserlerdir. Burada belli-başlı parçalar kaydedilmiştir.

1) Yap. 197^b – 202^b. سابقینا. *Sāḳī-nāma*.

Nüshada şairin adı kaydedilmiş değildir.

Baş : جو ساقی بر افروزد از می عذار ..

2) Yap. 213^a — 220^b. نوعی (سوز و گداز) Nav'î, (*Sūz u gudaz*).

Bk. yukarıda nr. 742.

3) Yap. 220^a — 235^b. انتخاب (انتخاب) Şā ib (*Intihāb*).

Bak yukarıda nr. 757.

4) Yap. 236^a — 242^a. ساقینامه فضولی Fuzūlî, *Sāqî-nāma* (*Haft cam*)

Bak yukarıda nr. 720.

5) Yap. 243^b — 256^b. مخزن معنی مسعودی قمی Mas'ūd Kūmmî, *Mahzan-: ma'ni*.

Bak yukarıda nr. 583.

İNDEKSLER

MUTABAKAT CEDVELİ

Ayasofya Kütüphânesi

Kütüphâne numarası	Katalog sıra numarası	Kütüphâne numarası	Katalog sıra numarası
1762/1	32	3946/6	401
1762/2	83	3946/7	524
3861/1	2	3946/8	547
3861/2	97	3946/9	626
3912	384	3946/10	518
3912/9 - 10	603	3946/11	563
3946/1	386	3946/12	493
3946/2	513	4216	271
3946/4	444	4216	428
3946/5	479		

Çorum Genel Kütüphânesi

1955 379

İzzet Koyunoğlu Kütüphânesi (Konya)

FY 1005 476
FY 1006 21

Necib Paşa Kütüphânesi (Tire)

396 424

Nuruosmaniye Kütüphânesi

782	794	2327	252
782/2	65	2361	34
1869	703	2362	38
1870	705	2363	35
2297	517	2364	36
2299	148	2365	668
2326	253	2420	250

Kütüphâne numarası	Katalog sıra numarası	Kütüphâne numarası	Katalog sıra numarası
2427	237	2643	638
2428	680	2644	637
2467	795	2645	639
2469	244	2859	656
2470	245	3384	5
2471	246	3384 m.	1
2472	247	3385	650
2473	248	3386	651
2474	236	3691	314
2530	216	3695	311
2531	147	3680 m.	309
2539	219	3690	297
2544	203	3692	308
2545	160	3693	298
2546	196	3693 m.	306
2548	206	3694	305
2550	162	3694 m.	304
2550	211	3702	652
2551	193	3703	655
2552	197	3736	332
2553	177	3773	410
2554	161	3777	591
2555	199	3778	601
2556	202	3780	99
2558	597	3780	384 ^a
2559	176	3781	98
2560	182	3782	106
2561	178	3783	393
2562	200	3783	96
2563	204	3783/2	413
2564	186	3784	113
2565	184	3784/2	418
2566	185	3784/3	352
2567	198	3784/4	265
2568	183	3794 m.	458
2569	188	3805	500
2570	212	3806	724
2571	342	3807	623
2590	576	3807 m.	620
2622	126	3807 m.	615
2623	125	3808	624
2624	124	3809	31
2633	372	3810	53
2633/3	310	3812	459
2641	635	3813	456
2642	640	3813 m.	448

Kütüphâne numarası	Katalog sıra numarası	Kütüphâne numarası	Katalog sıra numarası
3814	454	3879 m.	673
3815	451	3879/2	682
3816	455	3879/3	710
3816 m.	450	3879/4	684
3816 m.	447	3883	788
3817	389	3886 m.	771
3817/2	400	3892	22
3817/3	548	3892/2	796
3818	391	3893	797
3819	388	3894	340
3821	168	3894/2	24
3822	435	3894/3	420
3822/2	442	3894/4	213
3822/3	478	3895	27
3822/4	628	3896	254
3823	743	3930 m.	335
3824	568	3935	604
3824/2	677	3943	596
3825	399	3956	315
3826	530	3957	313
3827	689	3958	142
3828	778	3962	473
3830	774	3963	469
3831	776	3964	468
3832	551	3965	471
3833	553	3965 m.	470
3834	767	3966	472
3835	765	3972	82
3836	766	3987 m./1	648
3837	768	3987 m./2	657
3838	759	4042	330
3839	769	4043	331
3840	760	4044	326
3847	744	4045	325
3848	752	4046	327
3850	676	4047	329
3852	733	4048	328
3852	734	4049	324
3854	732	4050	364
3855	735	4051	363
3856	425	4111	798
3864	738	4128	787
3874	484	4129	704
3875	414	4130	706
3876	772	4159	322
3877	722	4160	321

Kütüphâne numarası	Katalog sıra numarası	Kütüphâne numarası	Katalog sıra numarası
4161	290	4198/3	376
4162	289	4198/4	15
4162/3	607	4198/7	56
4163	288	4198/8	494
4166	355	4198/9	407
4171	585	4199 m.	133
4172	613	4200	481
4173	610	4201	721
4174	589	4203	333
4175	590	4204	334
4176	586	4219	416
4176	625	4254	799
4177	592	4255	674
4178	587	4256	561
4179	611	4257,	562
4179 m.	593	4258	634
4180	773	4259	675
4181	491	4274	422
4182	80	4277	534
4182 m.	283	4281	758
4183 m.	279	4326	475
4184	272	4328	755
4184 m.	274	4337	697
4185	277	4892	747
4185 m.	281	4903	786
4186 m.	275	4903/13	502
4187	278	4904	566
4188	432	4904/10	214
4189	433	4904/11	143
4190	90	4904/12	375
4190	431	4904/14	18
4190	474	4904/22	359 ^a
4193	762	4904/24	496
4194	761	4904/30	150
4195	258	4904/31	114
4195	402	4904/32	412
4195 m.	728	4904/33	23
4195 m.	741	4904/34	489
4195 m.	754	4904/35	173 ^a
4195/7	504	4904/36	347
4195 m./9 - 11	719	4904/37	270
4195 m./10	745	4904/39	514
4196	726	4904/40	790
4197	427	4904/41	449
4198	118	4931	157
4198	793	4959	800

Kütüphâne numarası	Katalog sıra numarası	Kütüphâne numarası	Katalog sıra numarası
4964	351	5001/2	742
4964	801	5001/4	720
4964/1, 2, 24-26	371	5001/5	583
4964/10	57	5008	225
4964/21	672	5008/2	136
4964/19	84	5008/3	374
4964/22	338	5008/5	233
4964/31	48	5008/6	222
4964/36	792	5008/7	156
4964/37	16	5008/8 - 9	163
4964/39	544	5008/10	345
4976	802	5008/11	117
4989	678	5008/12	791
4989/4 - 5	606	5008/13	746
4993	140	5008/14	511
5001	803	5008/15	46

**Raşid Efendi Kütüphânesi
(Kayseri)**

1267 429

Universite Kütüphânesi

FY	5	694	FY	70	51
FY	6	301	FY	72	303
FY	9	72	FY	74	702
FY	13	207 ^a	FY	77	75
FY	16	612	FY	79	785
FY	17	181	FY	82	167
FY	19	508	FY	84	217
FY	21	466	FY	86	540
FY	22	543	FY	92	780
FY	23	594	FY	95	141
FY	37	37	FY	99	642
FY	38	461	FY	103	646
FY	44	661	FY	109	695
FY	53	605	FY	116	692
FY	57	707	FY	123	426
FY	59	152	FY	124	323
FY	62	488	FY	125	405
FY	65	231	FY	127	653
FY	66	546	FY	128	132
FY	67	139	FY	129	218
FY	68	691	FY	130	506

Kütüphâne numarası	Katalog sıra numarası	Kütüphâne numarası	Katalog sıra numarası
FY 131	437	FY 286	102
FY 138	645	FY 288	52
FY 140	192	FY 290	249
FY 141	115	FY 293	482
FY 142	718	FY 302	44
FY 142/2	539	FY 307	229
FY 143	713	FY 308	112
FY 147	7	FY 309	224
FY 152	507	FY 310	573
FY 153	392	FY 315	11
FY 153	580	FY 324	366
FY 154	109	FY 328	9
FY 156	501	FY 329	8
FY 157	92	FY 332	487
FY 160	302	FY 335	29
FY 167	144	FY 343	486
FY 171	348	FY 352	294
FY 177	40	FY 358	70
FY 179	195	FY 367	296
FY 181 - 182	467	FY 368	134
FY 186	750	FY 374	515
FY 187	662	FY 376	756
FY 198	356	FY 377	257
FY 202	129	FY 378	137
FY 205	595	FY 380	87
FY 206	777	FY 386	617
FY 208	739	FY 398	107
FY 210	690	FY 400	757
FY 210	317	FY 403	446
FY 210/2	564	FY 409/1	572
FY 213 - 214	122	FY 409/2	499
FY 218	239	FY 414	60
FY 236	55	FY 416	503
FY 238	411	FY 418	339
FY 240	242	FY 420	693
FY 242	74	FY 421	537
FY 244	781	FY 421/2	381
FY 249	105	FY 421/3	533
FY 251	602	FY 421/4	159
FY 253	600	FY 422	408
FY 254	69	FY 424	58
FY 255	395	FY 427	264
FY 258	77	FY 428	667
FY 275	430	FY 431	716
FY 281	280	FY 433/2	445
FY 284	782	FY 439	477

Kütüphâne numarası	Katalog sıra numarası	Kütüphâne numarası	Katalog sıra numarası
FY 442	434	FY 492	417
FY 443	443	FY 493	527
FY 447	227	FY 494	630
FY 448	495	FY 495	711
FY 450	149	FY 496/1	88
FY 451	523	FY 496/2	68
FY 454	284	FY 497/1	542
FY 455	588	FY 497/2	531
FY 458	383	FY 497/3	492
FY 459	291	FY 497/4	579
FY 465	235	FY 497/5	498
FY 469	180	FY 497/6	571
FY 471	614	FY 498	43
FY 471/1	33	FY 508	111
FY 472	269	FY 501	535
FY 472 - 475	516	FY 504	519
FY 472/3	145	FY 505	406
FY 472/5	378	FY 506	365
FY 472/6	532	FY 507	312
FY 472/7,8,9	370	FY 509	549
FY 472/10	262	FY 511	541
FY 472/11	110	FY 516	574
FY 472/12	584	FY 517	259
FY 472/14	382	FY 519	698
FY 472/15	255	FY 522	215
FY 473	121	FY 523	403
FY 474	336	FY 525	377
FY 474/4	490	FY 525/2	267
FY 474/6	50	FY 526	64
FY 474/6	404	FY 528	108
FY 475/3	669	FY 531	556
FY 477	292	FY 533	387
FY 478	629	FY 533/3	480
FY 482	220	FY 533/4	525
FY 484	550	FY 533/5	627
FY 485	349	FY 534	79
FY 485/2	256	FY 534/2	71
FY 485/3	789	FY 535	465
FY 485/4	581	FY 537	700
FY 487	191	FY 538	260 ^a
FY 488	729	FY 538	119
FY 489	81	FY 538/5	353
FY 490	123	FY 538/6	175
FY 490	173	FY 538/10	440
FY 491	552	FY 538/11	337
FY 491	557	FY 538/12	47

Kütüphâne numarası	Katalog sıra numarası	Kütüphâne numarası	Katalog sıra numarası
FY 538/13	49	FY 743	701
FY 538/14	94	FY 747	624 ^a
FY 538/16,20	368	FY 748	505
FY 538/17	41	FY 751	644
FY 538/18	441	FY 753	783
FY 538/19	95	FY 754	622
FY 539	101	FY 766	350
FY 540	555	FY 768	151
FY 541	457	FY 771	282
FY 547	76	FY 772	232
FY 555	643	FY 774	397
FY 557	599	FY 775	770
FY 559	679	FY 777	234
FY 561	577	FY 783	367
FY 575	415	FY 785	496 ^a
FY 579	509	FY 788	73
FY 582	717	FY 799	12
FY 586	138	FY 803	727
FY 589	165	FY 815	712
FY 593	25	FY 819/1	63
FY 593	266	FY 827	228
FY 593/2	158	FY 841	559
FY 593/4	570	FY 855	396
FY 593/5, 12	369	FY 858	286
FY 593/6	354	FY 877	85
FY 593/7	135	FY 880	86
FY 593/8	19	FY 898	485
FY 593/9	17	FY 900	681
FY 593/10	380	FY 907	361
FY 593/11	261	FY 912	398
FY 600	251	FY 915	344
FY 614	130	FY 916	522
FY 621	598	FY 917	10
FY 643	241	FY 918	685
FY 646	230	FY 925	723
FY 653	174	FY 929	687
FY 668	89	FY 931	62
FY 674	240	FY 931/3	438
FY 678	153	FY 931/4	116
FY 699	78	FY 931/5	93
FY 701	155	FY 931/6	526
FY 705	671	FY 933	529
FY 711	696	FY 938	223
FY 720	666	FY 940	528
FY 724	166	FY 947	619
FY 733	187	FY 948	609

Kütüphâne numarası	Katalog sıra numarası	Kütüphâne numarası	Katalog sıra numarası
FY 954	567	FY 1144	299
FY 961	260	FY 1145	263
FY 962	170	FY 1146	582
FY 966	394	FY 1154	521
FY 967	731	FY 1157	538
FY 968	699 ^a	FY 1160	373
FY 977	560	FY 1166	462
FY 979	740	FY 1168	127
FY 992	439	FY 1172	497
FY 994	730	FY 1173	360
FY 997	714	FY 1184	558
FY 999	463	FY 1189	512
FY 1001	221	FY 1192	483
FY 1009	343	FY 1193	128
FY 1012	569	FY 1194	26
FY 1013	409	FY 1194/2	545
FY 1015	683	FY 1198	510
FY 1016	688	FY 1204	171
FY 1018	226	FY 1217	464
FY 1040	268	FY 1218	131
FY 1053	736	FY 1220	207
FY 1060	654	FY 1223	536
FY 1063	194	FY 1230	172
FY 1070	748	FY 1236	578
FY 1078	659	FY 1239	209
FY 1080	42	FY 1240	190
FY 1090	421	FY 1241	208
FY 1092	575	FY 1243	636
FY 1093	632	FY 1245	39
FY 1095	631	FY 1246	362
FY 1098	608	FY 1253	295
FY 1099	633	FY 1254	737
FY 1103	358	FY 1257	715
FY 1108	419	FY 1258	725
FY 1112	30	FY 1261	460
FY 1114	621	FY 1277	201
FY 1118	649	FY 1278	179
FY 1119	61	FY 1281	238
FY 1120	91	FY 1289	751
FY 1122	45	FY 1296	66
FY 1125	316	FY 1307	20
FY 1127	565	FY 1309	103
FY 1131	436	FY 1313	100
FY 1134	390	FY 1314	510 ^a
FY 1139	243	FY 1314/2	436 ^a
FY 1142	699	FY 1314/3	610 ^a

Kütüphâne numarası	Katalog sıra numarası	Kütüphâne numarası	Katalog sıra numarası
FY 1314/4	478 ^a	FY 1355	54
FY 1314/5	516 ^a	FY 1366	616
FY 1314/6	531 ^a	FY 1369	169
FY 1314/7	485 ^a	FY 1370	28
FY 1314/8	443 ^a	FY 1374	658
FY 1314/9	542 ^a	FY 1375	346
FY 1314/10	579 ^a	FY 1376	146
FY 1315	120	FY 1380	341
FY 1316	453	FY 1383	285
FY 1317	763	FY 1384	104
FY 1318	663	FY 1385	708
FY 1321	618	FY 1390,1391	189
FY 1322	520	FY 1397	452
FY 1326	665	FY 1398	670
FY 1327	664	FY 1400	210
FY 1330	686	FY 1405	6
FY 1332	764	FY 1406	4
FY 1333	660	FY 1407	3
FY 1334	641	FY 1409	164
FY 1335	554	FY 1410	293
FY 1339	320	FY 1411	300
FY 1340	385	FY 1412	273
FY 1342	423	FY 1414	205
FY 1343	276	FY 1464	154
FY 1346	357	FY 1471	287
FY 1347	749	FY 1540	784
FY 1348	647	FY 1549	59
FY 1350	753	FY 1602/1	14
FY 1351	359	FY 1602/2	13
FY 1353	67	FY 1609	307
FY 1354	709	FY 8268	775

ŞAHIS ADLARI (umumî)

- Abaka Han, Moğol hükümdarı, s. 168.
- ‘Abbās II., Şāh —. Safevilerden, (1052 — 1077 = 1642 — 1667), s. 512
514, 522.
- ‘Abbāsî, bk. ‘Abd al-Laṭîf b. ‘Abd Allāh.
- ‘Abd Allāh, bk. Ṭūsî.
- ‘Abd Allāh al-Anşārî al-Haravî (ölm. 481 = 1088), s. 375, 395, 511.
- ‘Abd Allāh Marvārîd, Hāca —, münşî, s. 289.
- ‘Abd Allāh Yāfi‘î, bk. Yāfi‘î.
- ‘Abd al-‘Azîz al-Kāşî (VIII. = XIV. yüzyıl), s. 210-215.
- ‘Abd al-Avval, Şayḥ Sayf al-Dîn (IX. = XV. yüzyıl), s. 347.
- ‘Abd al-Ġafūr Lārî (ölm. 912 — 1506/1507), s. 436.
- ‘Abd al-Ĥakîm efendi, bk. Aḥî-zāda.
- ‘Abd al-Ĥamîd b. ‘Abd al-Raḥmān al-Angurî, bk. Ĥamîd Angurî.
- ‘Abd al-Ĥayy Fā’izî, bk. Fā’izî
- ‘Abd al-Ĥādir Gīlānî, Şayḥ —, (ölm. 561 = 1165), s. 475.
- ‘Abd al-Laṭîf b. ‘Abd Allāh al-‘Abbāsî. s. 30,31, 137-138.
- ‘Abd al-Macîd Tabrîzî, s. 209, 535.
- ‘Abd al-Malik Burhānî, Mu‘izzî’nin babası, s. 23.
- ‘Abd al-Mu‘min, s. 542.
- ‘Abd al-Nabî, Molla —, (ölm. 1041 — 1631/1632’den sonra), s. 511-512
- ‘Abd al-Raḥîm Ḥān-i Ḥānān (X. = XVI. yüzyıl,) s. 490.
- ‘Abd al-Raḥmān Cāmî, bk. Cāmî, Nūr al-Dîn ‘Abd al-Raḥmān...
- ‘Abd al-Raḥmān al-Sulamî (ölm. 412 = 1021), s. 395.
- ‘Abd al-Raḥmān Maḥmūd Kāşî, s. 212, 214; krş. Maḥmūd Kāşanî,
Şayḥ —.
- ‘Abd al-Razzāk Kāşî, Mavlānā Kamāl al-Dîn, s. 212,213.
- ‘Abd al-Vāsî‘ b. ‘Abd al-Cāmî‘ Ġarcastānî Cabalî, Badi‘ al-Zaman,
s. 37—38, 212.
- ‘Abd al-Vaḥḥāb b. Muḥammed b. al-Ĥusaynî, bk. Ġinā’î.
Abdî, s. 371.
- Abū ‘Abdallāh Muḥammed, Amîr —, bk. Mu‘izzî.
- Abū ‘Alî Muḥammed Bākîr b. Abî ‘Alî b. Nacm al-Dîn Maḥmud,
bk. Bākîr, Abū ‘Alî Muḥammed.

- Abū 'Alī Sīnā bk. İbn Sīnā.
- Abū 'l-'Aṭā' Kamāl al-Dīn Maḥmūd b. 'Alī, bk. Ḥācū-yi Kirmānī.
- Abū Bakr b. Sa'd, Salgurlulardan (628 – 658 = 1231 – 1260), s. 268
- Abu 'l-Farac Rūna'ī, s. 212.
- Abu 'l-Faḥ b. Mavlānā 'Abd al-Razzāk Gīlānī, Mir — (ölm. 997 = 1588/1589), s. 498.
- Abu 'l-Faḥ 'Omar, bk. 'Omar Ḥayyām.
- Abu 'l-Fayz b. Şayḥ Mubārak Nāgūrī, Şayḥ —, bk. Fayzī Hindī.
- Abu 'l-Fazl 'Allāmī, vezir (ölm. 1011 = 1602), s. 500.
- Abū Firās, s. 211.
- Abū 'l-Ḥasan Farāhānī (XI. = XVII. yüzyıl), s. 53.
- Abū İshāk, Camāl al-Dīn, bk. Bushāk.
- Abū İshāk, Şayḥ Camāl al-Dīn, emīr, İncū-oğullarından (aş.-yk. 742 – 754 = 1341 – 1353, ölm. 758 = 1357), s. 256, 259, 262, 268, 270.
- Abū İshāk Kāzarūnī, Şayḥ (ölm. 426 = 1034), s. 257.
- Abū İshāk Muḥammed, bk. Şavkat Buḥārī.
- Abu 'l-Ḳāsim, bk. Maḥmūd II. b. Muḥammed b. Buḡrā.
- Abu 'l-Ḳāsim Ḥasan b. Aḥmed, bk. 'Unşurī.
- Abu 'l-Ḳāsim Mansūr (veya Ḥasan, veya Aḥmed), bk. Firdavsī,
- Abū Mansūr b. 'Abd al-Razzāk Ṭūsī (ölm. 346 = 957/958) s. 2, 3.
- Abū Muḥammed bk. Rūzbihān.
- Abu 'l-Muẓaffar Aḥmed, Çaḡānī (ölm. 405 – 1014 sıraları), s. 7.
- Abu 'l-Muẓaffar Naşr (ölm. 412 = 1021/1022), s. 1.
- Abū Sa'īd, Timurlulardan (855 – 873 = 1451 – 1469), s. 428.
- Abū Sa'īd b. Abi 'l-Ḥayr (357 – 440 = 968 – 1048/1049), s. 212, 329, 546.
- Abū Sa'īd Bahādur Ḥān, İlhanlılardan (716 – 736 = 1316 – 1335), s. 255, 260, 279,
- Abū Sa'īd Bahādur Ḥān, Timurlulardan (855 – 873 = 1451 – 1469), s. 125.
- Abū Ṭāhir Kāşī, s. 212.
- Abū Turāb bey Firḳatī, bk. Firḳatī.
- Adham Şarkī (IX. = XV. yüzyıl), s. 371.
- Adīb Şābir, s. 212.
- Afzal al-Dīn Badīl (İbrāhīm) b. 'Alī, bk. Ḥāḳānī.
- Afzal al-Dīn Kāşānī, Bābā Muḥammed (ölm. 666 = 1268), s. 108 – 112 212. bk. Afzal al-Dīn Kāşānī.
- Ahmed I., Sultan, Osmanlılardan (1012 – 1026 = 1603 – 1617), s. 200.

- Ahmed III., Sultan, Osmanlılardan (1115 — 1143 = 1703 — 1730), s. 518, 519.
- Ahmed, Molla Favk al-Din—, bk. Favki Yazdi.
- Ahmed, bk. Sulṭān Ahmed, Celâyirlilerden.
- Ahmed, s. 536.
- Ahmed, Amîr Niẓām, bk. Suhayli.
- Ahmed, Amîr Sayyid —, Herat'ta (IX. = XV. yüzyıl), s. 349.
- Ahmed al-Aflākî, s. 121.
- Ahmed 'Alî Avsaṭ, s. 519.
- Ahmed b. Bâyezid, şehzâde, Osmanlılardan (ölm. 919 = 1513), s. 394.
- Ahmed Cān, Jinda Pîl —, s. 536.
- Ahmed Ġazālî (ölm. 517 = 1123), s. 212, 351, 352, 538, 539.
- Ahmed b. Muḥammed Ṭūsî, Faḥr al-Dîn (ölm. 716 h. den önce), s. 100.
- Ahmed al-Naḥcivānî, Ahmed b. al-Ḥasan b. Muḥammed (IX. = XV. yüzyıl), s. 376 — 379.
- Ahmed al-Rufā'î (ölm. 578 = 1182/1183), s. 541.
- Ahmed Şāh Bahādur, Hind-Türk imparatorlarından (1161 — 1167 = 1748 — 1754), s. 180.
- Aḥî-zāda 'Abd al-Ḥakîm Efendi (963 — 1013 = 1556 — 1604), s. 441.
- Aḥsikāşî, Aşîr al-Dîn (ölm. 608 = 1211/1212), s. 212, 548.
- Aḥsitān b. Minūçîhr, Şirvanşahlardan (VI. = XII. yüzyılın 2. yarısı), s. 66.
- Akbar, Hind-Türk imparatorlarından (963 — 1014 = 1556 — 1605), s. 489, 490, 500, 501.
- 'Alā' Buḥārî, Sayyid—, s. 212.
- 'Alā' al-Davla Baḥtîşāh Ġāzi Samarḳandî, bk. Davlatşāh.
- 'Alā' al-Davla Simnānî, Şayḥ—, (ölm. 736 = 1335/1336), s. 212, 548.
- 'Alā' al-Dîn, Amîr, Gilan'da (IX. = XV. yüzyıl), s. 357, 358.
- 'Alā' al-Dîn, H'āca, vezir, s. 268.
- 'Alā' al-Dîn 'Aṭā Malik Cuvaynî, bk. Cihān.
- 'Alā' al-Dîn Farîdūn, Mavlānā Humām al-Dîn Tabrîzî'nin babası, s. 212.
- 'Alā' al-Dîn Körp Arslan b. Aksungur, s. 67.
- 'Alā' al-Dîn Kavkabî, s. 546; krş. Kavkabî.
- 'Alā' al-Dîn Ḳayḳubād I. (616 — 634 = 1219 — 1236), s. 105.
- 'Alā' al-Dîn Ḳayḳubād II. (647 — 655 = 1249 — 1257), s. 105.
- 'Alā' al-Dîn Ḳayḳubād III. (698 — 701 = 1268 — 1301), s. 105.
- 'Alā' al-Dîn Muḥammed Şāh I., Ḥalacîlerden (695 — 716 = 1296 — 1316), s. 234, 237, 238, 242, 252.

- ‘Alā’ al-Dīn, Şāhib, s. 212.
‘Alā’ H̄vārī, s. 212.
‘Alā’ Simnānī, bk. ‘Alā’ al-Davla Simnānī.
‘Alavī, bk. Nāşir-i H̄usrav.
‘Alī b. ‘Abd al-‘Azīz b. Zayn al-‘Ābidīn, s. 212.
‘Alī b. Abī H̄afş b. Faķih Maħmūd al-İşfahānī, s. 549 — 550.
‘Alī b. Abī Tālīb (Hz.), s. 40, 41, 47, 48, 266.
‘Alī al-A‘lā (IX. = XIV. yüzyılın başları), s. 317 — 318.
‘Alī Darvīş b. ‘Osmān al-Şāşī (884 = 1421 ’den önce), s. 129 — 130.
‘Alī Fahr Naccār Şīrāzī, s. 212.
‘Alī-Kulī H̄ān, Herat beylerbeyi, s. 503.
‘Alī Kuşcī, s. 392.
‘Alī Hamadānī, bk. Sayyid ‘Alī Hamadānī.
‘Alī b. H̄aydar al-Kāsīmī (IX. — X. = XV. — XVI. yüzyıl), s. 391 — 392.
‘Alī b. Muħammed Kulāh, bk. Zayn al-Dīn ‘Alī.
‘Alī Naķī, s. 545.
‘Alī Şīr Navā‘ī b. Kiçkine Baħşī, Mīr — (17 Ramazan 844 — 12 Cemāzıyelāhir 906 = 9 Şubat 1441 — 3 Ocak 1501), s. 141, 313, 328, 392, 393, 396, 398, 453, 454 — 455 479,
‘Alī Yazdī bk. Şaraf al-Dīn ‘Alī Yazdī.
‘Allāf, H̄afız — (IX. = XV. yüzyıl), s. 338 — 339.
Alp Arslan, s. 23.
Amīn Balyānī, bk. Amīn al-Dīn Kāzarūnī.
Amīn al-Dīn Kāzarūnī, Muħammed b. Şayḫ ‘Alī, Şayḫ — (ölm. 745 = 1344/1345), s. 256, 257.
Amīrānşāh Calāl al-Dīn, Timurlulardan (807 — 810 = 1405 — 1408), s. 306.
Amīr H̄usayn H̄usaynī Mīr Fahr Sādāt Rukn al-Dīn H̄usayn b. ‘Ālim b. Abi ’l-H̄asan (veya al-H̄usayn) al-H̄usaynī al-Ġūrī, Haravī (671 — 720 ’den sonra = 1267 — 1320 ?), s. 223 — 229, 546, 547, 550, 551; krş. Sayyid H̄usaynī.
Amīr H̄usrav Dihlavī, bk. H̄usrav Dihlavī.
Amīr Kiyā, Mīr Sayyid Muħammed, Gilan hükümdarlarından (IX. = XV. yüzyıl), s. 342.
Amīr-i Sādāt, bk. Amīr H̄usayn H̄usaynī.
Amīr Sayyid ‘Alī al-H̄usaynī (IX. = XIV. yüzyıl) s. 201.
Amrī (ölm. 983 = 1575/1576), s. 544.
‘Anā‘ī, bk. Ġinā‘ī.
Anīsī, Türk, Yol-Kulī Beg Şamlū (ölm. 1014 = 1605/1606 veya 1013 = 1604/1605), s. 545, 503 — 504, 553.

- Ankaravî, bk. İsmâ'îl al-Ankaravî.
- Ankiyânû, Fârs'ta Moğul hâkimi (VII.= XIII. yüzyıl), s. 170.
- Anvarî Hakîm, Avhad al-Dîn Muhammed b. 'Ali (ölm. 563 = 1163?), s. 49 – 54 60, 212, 552, 549.
- 'Arabşâh Yazdî, bk. 'İmâd al-Dîn 'Arabşâh Yazdî.
- 'Arifî, Maḥmūd (ölm. 853 = 1449), s. 353 – 356.
- Aristo, s. 110.
- al-Arracânî, s. 211.
- Arslan Han Muhammed, Karahanlılardan (VI.= XII. yüzyıl), s. 42
- Āşafî b. H'vāca Muḥîm al-Dîn Ni'emat Allāh Kūhistānî, H'vāca —, (853 – 923 veya 928 = 1449 – 1517 veya 1521/1522), s. 463 – 464, 540.
- 'Ascadi, s. 212.
- Aşîr al-Dîn Aḥsikāsî, bk. Aḥsikāsî.
- Aşîr al-Dîn Ūmānî, s. 212.
- Asîrî, bk. Şams al-Dîn Muhammed b. Yahyā Lāhîcî.
- Asrārî, bk. Fattāhî.
- 'Aşşār, Şams al-Dîn Muhammed b. Aḥmed Tabrîzî (ölm. 792 = 1389/1390 veya 784 h. veya 779 h.), s. 303 – 304, 315.
- Aşharî, s. 212.
- Aşraf b. Abi'l-Ḥasan b. al-Ḥasan al-Marāġî al-Tabrîzî, Darviş —, (ölm. 864 = 1458/1459), s. 367.
- Aşraf, Sayyid, bk. Ḥasan Ğaznavî.
- Āşüb, Mîrzā Muhammed Baḥş, s. 525.
- Āşüb Māzandarānî, Molla Muhammed Ḥusayn (ölm. 1099 = 1667/1668) s. 525 – 526.
- 'Aṭā Malik Cuvaynî, bk. Cihān.
- 'Atîkî, s. 212.
- Atsız, Hârizmşahlardan (522 – 551 = 1128 – 1156), s. 42, 44, 47, 49.
- 'Atṭār, Farîd al-Dîn Abū Ḥāmid Muhammed b. Abî Bakr İbrāhîm Nişābūrî (540? – 618 = 1145? – 1221), s. 32, 79 – 102, 116, 338, 339, 375, 382, 546, 550, 554.
- Avhad al-Dîn Avhadî b. al-Ḥusayn İşfahānî (Marāġî), bk. Avhadî.
- Avhad al-Dîn Kirmānî (Abū) Ḥāmid b. Abi'l-Fahr (ölm. 635 = 1238 /1239), s. 202 – 204, 212, 253, 327, 378, 539, 550.
- Avhad al-Dîn Muhammed, bk. Anvarî.
- Avhad al-Dîn Ṭabîb Rāzî (826 = 1422/1423'ten önce), nr. 49.
- Avhad Rāzî, s. 212; krş. Avhad al-Dîn Ṭabîb Rāzî.
- Avhadî, s. 37.

- Avḥadī, Avḥad al-Dīn Avḥadī b. al-Ḥusayn Iṣfahānī (673–738=1175–1339), s. 212, 252–256, 541, 548, 551.
- Avrangzīb, Hind-Türk imparatorlarından (1069–1116=1659–1707), s. 154.
- Ayāz. s. 503.
- Āzarī, s. 545.
- Āzarī, Nūr al-Dīn Ḥamza b. ‘Abd al-Malik (‘Alī Malak) Ṭūsī Bayhaḳī, Şayḫ – (794 – 866=1391–1461/1462), s. 367–368, 379, 455.
- ‘Azīz Allāh, bk. Darvīş Dihakī.
- ‘Azīz Allāh Zāhidī, bk. ‘Azīz Buḥārī.
- ‘Azīz Buḥārī, s. 325.
- ‘Azīz b. Muḥammed al-Nasafī, bk. Nasafī, Azraḳī Saraḫsī, s. 212, 213.
- Bābā Afzal Kāşānī, bk. Afzal al-Dīn Kāşānī.
- Bābā Naşībī, s. 551.
- Bābā Ni‘mat Allāh, bk. Ni‘mat Allāh Naḥcavānī.
- Bābā-yi Şu‘arā, bk. Fiğānī.
- Babur b. Baysungur, Abu ‘l-Ḳāsim, Timurlulardan (ölm. 861=1456–1457), s. 388.
- Badī‘ Ḥātami, s. 212.
- Badī‘ al-Zamān, Timurlulardan (ölm. 920 = 1514), s. 463.
- Badr Damğānī, s. 213.
- Badr al-Dīn (veya Nūr al-Dīn), Mavlānā —, bk. Hilālī Çağatā’i.
- Bahā’ al-Dīn Maḥmūd, vezir, s. 259.
- Bahā’ al-Dīn Muḥammed b. Mīr Sayyid Ḥusayn, Şayḫ —, bk. Bahā’i ‘Āmilī.
- Bahā’ al-Dīn Tirmizī (XV. yüzyıl), s. 350.
- Bahā’ al-Dīn Zakariyā Multānī, Şayḫ — (ölm. 666 = 1267), s. 160, 165, 223.
- Bahā’i ‘Āmilī, Şayḫ Bahā’ al-Dīn Muḥammed b. Mīr Sayyid Ḥusayn (953 – 1030 = 1546/1547 – 1621), s. 507. — 509.
- Bahrāmşāh, Gaznelilerden (511 – 547 = 1118 – 1152), s. 25, 26, 37, 38.
- Bahrāmşāh, Fahr al-Dīn, Mengücüklerden (563–622?=1168–1225?) s. 66.
- Bāḳir, Abū ‘Alī Muḥammed b. Abī ‘Alī b. Nacm al-Dīn Maḥmūd, s. 531 – 532.
- Balaban, bk. Ğiyāş al-Dīn Balaban.

- Banā'î, Mavlānā Kamāl al-Dīn 'Alī Şīr b. Ustād Muḥammed Han Mi'mar (ölm. 918 = 1512), s. 461 – 462.
- Bannā'î, bk. Banā'î.
- Bayāzî, Valî-i Daşt.
- Bāyazîd Bisṭāmî (ölm. 261 = 874/875), s. 375.
- Bayezid II., Osmanlılardan (886 – 918 = 1481 – 1512), s. 393, 400, 457, 460, 472.
- Bayramşāh, Celâyirliilerden Sultan Uvavs'ın gözdesi, s. 281.
- Baysungur, Amîr-zāda, Sultan –, Timurlulardan (ölm. 837 = 1432 1433), s. 4, 27, 323, 324, 325, 340, 347, 358.
- Bihzād, s. 393.
- Bisāṭî Samarkandî (ölm. 808 = 1405/1406 veya 815 = 1412/1413), s. 313 – 315, 540.
- Buğrā Han, Dehli sultanlarından Kaykubād'ın babası, s. 233.
- Buḥturî, s. 211.
- Bulbul (IX. = XV. yüzyıl) s. 356-358.
- Burhān al-Dīn Abū Naşr Faḥ Allāh, vezir (öldürülmesi: 759 = 1358), 288.
- Burhānî, bk. 'Abd al-Malik.
- Buşḥāk, Şayḥ Camāl al-Dīn Abū İshāk Ḥallāc-i Şīrāzî (ölm. 830? = 1426/1427?) s. 256, 319-322, 379.
- Cabalî, bk. 'Abd al-Vāsi' Cabalî, s. 213.
- Ca'farî, s. 371.
- Calāl Barakānî, Sayyid, s. 213.
- Calāl al-Dīn Davvānî, bk. Davvānî.
- Calāl al-Dīn Fīrūz Şāh Ḥalacî (689 – 695 = 1290 – 1296), s. 234, 238.
- Calāl al-Dīn Ḥāfiẓ Tabrīzî, bk. Ḥāfiẓ Sa'd.
- Calāl al-Dīn Mirānşāh, bk. Amīrānşāh.
- Calāl al-Dīn Rūmî, bk. Mavlānā.
- Calāl al-Dīn Tūrānşāh, vezir, s. 288.
- Calāl al-Dīn Abū İshāk, Şayḥ –, bk. Buşḥāk.
- Camāl al-Dīn Abū İshāk, bk. Abū İshāk, Şayḥ –.
- Camāl al-Dīn Abū Muḥammed İlyās, bk. Nizāmî.
- Camāl al-Dīn Cāmî, s. 213.
- Camāl al-Dīn al-Ma'ādî, bk. Ma'dî (?).
- Camāl al-Dīn Muḥammed b. 'Abd al-Razzāk al-İşfahānî, s. 213, 214.
- Camāl al-Dīn Muḥammed Mavşilî, vezir (VI. = XII. yüzyıl), s. 57.
- Camāl al-Dīn Salmān b. 'Alā' al-Dīn Muḥammed, Ḥvāca –, bk. Salmān Sāvacî.

- Camāl Hindī, Şayḥ —, s. 551.
 Camāl Hocandī, s. 213.
 Camāl Kāşī, Sayyid, s. 213.
 Camālī, Camāl al-Dīn (XIV. yüzyıl sonları), s. 304.
 Camālī, Camāl al-Dīn Aḥmed (Muḥammed) Ardistanī İsfahānī (ölm. 879 = 1474/1475), s. 304, **371, 382 — 386**.
 Cāmī, bk. Aḥmed al-Naḥcivānī.
 Cāmī, Nūr al-Dīn ‘Abd al-Raḥmān b. Nizām al-Dīn Aḥmed b. Şams al-Dīn Muḥammed (817 — 898 = 1414 — 1492), s. 80, 134, 141, 162, 344, **392 — 446**, 454, 469, 475, **542, 545, 545, 554**.
 Carbāzaḳānī, s. 213.
 Cihān, ‘Aṭā Malik Cuvaynī, ‘Alā’ al-Dīn (623 — 681 = 1226 — 1283), s. **158, 168**.
 Cihāngīr, Nūr al-Dīn Muḥammed, Hınd-Türk imparatorlarından (1014 — 1037 = 1604 — 1627), s. 30, 511.
 Cihān Pahlavān, bk. Muḥammed.
 Cihānşāh, Karakoyunlulardan (841 — 872 = 1437 — 1467), s. 367, 388, 456.
 Dā’ī, Nizām al-Dīn Maḥmūd Ḥusaynī Şīrāzī (ölm. 867 — 870 = 1462 — 1466 arasında), s. **32 — 33, 43, 219**.
 Daḳīḳī, s. 213.
 Dante, s. 35.
 Darvīş, bk. Aşraf b. Abi ‘l-Ḥasan.
 Darvīş, bk. Humām al-Dīn (Darvīş).
 Darvīş Dihakī, Mavlānā Muḥammed, ‘Azīz Allāh (?) (IX. = XV. yüzyıl) s. 336 **446 — 447**.
 Darvīş Muḥammed, bk. Darvīş Dihakī.
 Davlatşāh b. ‘Alā’ al-Davla Baḥtīşāh Ğāzī Samarkandī (ölm. 896 = 1490/1491’den az önce, veya 900 = 1494/1495), s. **451 — 452**.
 Davvānī, Calāl al-Dīn Muḥammed b. Sa‘d al-Dīn As‘ad (858 — 907 veya 908 = 1424 — 1503), s. 448, 449, **456 — 462, 475**.
 Dihakī, bk. Darvīş Dihakī.
 Dilşād Ḥātūn, Celâyirlilerden, s. 279.
 Duvalrānī, s. 242.
 Eflākī, bk. Aḥmed al-Aflākī
 Ekber, bk. Akbar.
 Evliya Çelebi, s. 514.
 Faḥr al-Dīn Bahrāmşāh bk. Bahrāmşāh.
 Faḥr al-Dīn ‘Irāḳī, İbrāhīm b. Buzurgmihr, Şayḥ — (ölm. 688 = 1289), s. 116, **160 — 167, 202, 213, 223, 344 398, 401, 539, 547**.

- Faḥr al-Dīn Maḥmūd b. Amīr Yamīn al-Dīn Muḥammed, bk. lbn Yamīn.
- Faḥr al-Dīn Mubārakşāh, bk. Mubārakşāh.
- Faḥr al-Dīn Rāzī, s. 545.
- Faḥr Ḳummi, s. 213.
- Faḥr al-Sādāt, bk. Amīr Ḥusayn Ḥusaynī.
- Faḥr al-Zamānī, s. 511.
- Faḥrī Haravī (X. = XVI. yüzyıl), s. 462.
- Faḥr-i Mudīr, bk. Mubārakşāh.
- Fā'izī, Abd al-Ḥayy, Selānik kadısı, s. 503.
- Falak al-Ma'ālī, bk. Minūçihir b. Ḳābūs.
- Falakī Ḥakīm, s. 213.
- Fānī, bk. 'Alī Şīr Navā'ī.
- Farāhānī, bk. Abu 'l-Ḥasan Farāhānī.
- Farazdaḳ, s. 211.
- Farīd al-Dīn 'Aṭṭār, bk. 'Attār.
- Farīdūn Ḥusayn, Ḥusayn-i Baykara'nın oğlu, Ḥafiz Dīvān'ının toplatıcısı, s. 289.
- Fāriḡī, s. 551.
- Farruḡī Sīstānī, Abu 'l-Ḥasan 'Alī b. Culūḡ (Culū', Ḳulū'?) (385? — 429 = 996? — 1038), s. 7 — 8, 9.
- Faşıḡī, Mīrzā —, s. 545, 553.
- Fatih, Sultan Mehmed, s. 393.
- Fattāḡī, Yaḡyā Sībak Fattāḡī Nīşābūrī (ölm. 852 = 1545/1546), s. 352 — 353.
- Favḳ al-Dīn Aḡmed, Mollā —, bk. Favḳī Yazdī.
- Favḳī Yazdī, Mollā Favḳ al-Dīn Aḡmed (XII. = XVIII. yüzyıl), s. 512 — 513.
- Fayyāzī, bk. Fayzī Hindī.
- Fayz Allāh Zulālī al-Buḡārī (1095 h.), s. 9
- Fayzī Hindī, Şayḡ Abu 'l-Fayz b. Şayḡ Mubārak Nāḡūrī (954—1004 = 1547 — 1595), s. 489, 490, 500 — 503, 545, 553.
- Fazl Allāh Ḥurūfī Astarābādī (Na'īmī) (öldürülmesi: 804 = 1401/1402), s. 316, 326, 328, 540, 552.
- Fazl Allāh Camālī Dihlavī, s. 385.
- Fidā'ī, Tebrizli, s. 468.
- Fidā'ī, Astarābādli, s. 468.
- Fidā'ī b. Muḥammed b. Yaḡyā Lāhicī (X. = XVI. yüzyıl), s. 468.
- Fiḡānī, Bābā Şīrāzī (ölm. 915 = 1509 — 1510 veya 922 = 1516 veya 925 = 1519), s. 464 — 465.

- Firdavsi, Abul'-Kāsim Manşūr (veya Hasan veya Aḥmed) Ṭūsī (323 = 934? — 411 veya 416 = 1025/1026), s. 1 — 2, 213.
- Firibī, bk. Şāpūr.
- Firkatī, Abū Turāb Bey (ölm. 1025 = 1616), s. 544, 545.
- Fuzūlī, Muḥammed b. Sulaymān, Türk şâiri (ölm. 953 = 1556), s. 185, 483 — 484, 545, 555.
- Ġālib, bk. Şayḥ Ġālib.
- Ġāzān Hān, İlhanlı (694 — 703 = 1295. — 1304), s. 208.
- Ġāzanfar Ağa, s. 439.
- Ġazālī, bk. Aḥmed.
- Ġazālī, Muḥammed, s. 538, 548.
- Ġinā'ī, 'Abd al-Vahhāb b. Muḥammed b. al-Ḥusaynī, s. 56.
- Ġiyās al-Dīn Balaban, Dahli sultanlarından (664—686=1265—1287), s. 233.
- Ġiyās al-Dīn Muḥammed b. Raşid al-Dīn Fażl Allāh, vezir (ölm. 736 = 1336), s. 255, 260, 261, 262, 264, 274, 279.
- Ġiyās al-Dīn Muḥammed, Gurlu hükümdarı (ölm. 599=1202/1203), s. 63
- Ġiyās al-Dīn Pīr 'Alī, Kertlerden, (771 — 784 = 1370 — 1382), s. 537.
- Ġiyās al-Dīn Sulṭān Şayḥ 'Alī, s. 537, krş. Ġiyās al-Dīn Pīr 'Alī.
- Ġiyās al-Dīn Tuğluk, Hindistan'da Tuğluklular hânedanının kuru-cusu (720 — 725 = 1320 — 1325), s. 234.
- Ġiyāşī (? VII. = XIII. yüzyıl), s. 105 — 107.
- Gul-andām, bk. Muḥammed Gul-andām.
- Gulşanī, Şayḥ—, bk. İbrahim Gülşenī.
- Ḥvāca-i Cihān (ölm. 886 = 1481/1482), s. 449.
- Ḥvāca Mas'ūd Kūmmī, bk. Mas'ūd Kūmmī.
- Ḥvāca Muḥammed Pārsā, bk. Muḥammed Pārsā.
- Ḥvācū, s. 344.
- Ḥvācū-yi Kirmānī, Abū'l-'Aṭā' Kamāl al-Dīn (veya Afzal al-Dīn) Maḥmūd b. 'Alī al-Murşidī al-Kirmānī (689 — 753 = 1290 — 1352), s. 256 — 261, 320.
- Hāfiż 'Allāf, bk. 'Allāf.
- Hāfiż Buḥārī, bk. Hāfiż Sa'd (?)
- Hāfiż al-Dīn b. Muḥammed Pārsā, s. 347.
- Hāfiż Sa'd, Mavlānā Hāfiż Buḥārī veya Sa'd Tabrīzī (IX. = XV. yüzyıl), s. 339 — 340.
- Hāfiż Şirāzī, Şams al-Dīn Muḥammed (ölm. 791 = 1388/1389 veya 792 = 1389/1390), s. 237, 273, 279, 288 — 302, 320, 344, 379, 460, 464.

- Ḥaḩānī, Afzal al-Dīn Badīl (Ibrāhīm b. 'Alī Şīrvānī (521 – 595
1126-1199), s. 54, 56, 57, 213, 459, 552, 553.
- Ḥaḩīm Mollā Işfahānī, bk. Mollā Işfahānī.
- Ḥakīm Nizārī, bk. Nizārī.
- Ḥakīm Sanā'ī, bk. Sanā'ī Macdūd b. Ādam.
- Ḥakīm-i Şifā'ī, bk. Şifā'ī.
- Hala beg, s. 511.
- Ḥallāc-ı Manşūr, s. 81, 374.
- Ḥallāḩ al-Ma'ānī bk. Kamāl al-Dīn Ismā'īl Işfahānī.
- Ḥalīl, Sultan Şīrvānşāh (821 – 872 = 1418 – 1462), s. 201.
- Ḥalīl Sultān b. Mīrānşāh, Naşīr al-Dīn Tumor'un torunu (707 – 812
= 1404 – 1409, ölm. 814 = 1411), s. 314, 346, 347, 348.
- Ḥalīlī, s. 371.
- Hamgar, bk. Macd Hamgar.
- Ḥamīd Angūrī, 'Abd al-Ḥamīd b. 'Abd al-Raḩmān al Angūrī
(VIII. = XIV. yüzyıl), s. 263.
- Ḥamīd Bīsārānī b. Mollā 'Alī (XIX. yüzyıl), s. 256.
- Ḥamīd al-Dīn Nāşir b. Ḥusrav, bk. Nāşir-i Ḥusrav.
- Ḥān-i Ḥānān, bk. 'Abd al-Raḩīm Ḥān-i Ḥānān.
- Ḥaşīrī, s. 313, bk. Bişāḩī.
- Ḥarīrī, Şayḩ Sa'd al-Dīn (?) (VIII. – IX. = XIV. – XV. yüzyıl), s. 304
315 – 316.
- Hvārizmī, s. 213.
- Hārūn, Hvāca –, s. 213.
- Ḥasan Bulḩār, Şayḩ –, s. 548.
- Ḥasan-i Buzurg, Şlayḩ –, Celāyirliilerden (736 – 757 = 1336 – 1356),
s. 279.
- Ḥasan Dihlavī, Nacm al-Dīn Ḥasan b. 'Alā' Sancarī (ölm. 738 = 1337
/1338), s. 251 – 252, 548.
- Ḥasan Ğaznavī, Sayyid Aşraf al-Dīn Abū 'Alī Ḥasan b. Muḩam-
med (veya Nāşir) al-Ğaznavī, s. 38 – 41.
- Ḥasan Işfahānī, Ḥakīm Şaraf al-Dīn, bk. Şifā'ī Işfahānī.
- Ḥasan Paşa, s. 443.
- Ḥasan-i Şabbāḩ, s. 13.
- Ḥasan Şahrūya Kirmānī, s. 213.
- Ḥasan Zārīfī, Şayḩ –, s. 151.
- Ḥassān b. Şābit, s. 211.
- Hāşimī, s. 552.
- Hātifī, 'Abd Allāh (ölm. 967 = 1520/1521), s. 469 – 471, 545.

- Hâtim Hân, Balaban hanedanından, s. 233.
 Hâtim Kâşî, s. 545.
 Hayâlî Buhârî (ölm. 850 = 1446/1447), s. 350 — 351.
 Hayyâm, bk 'Omar Hayyâm.
 Hermes, s. 109.
 Hilâlî Çağatâ'î, Mavlâna Badr al-Dîn (veya Nûr al-Dîn) Astarâbâdî
 (ölm. 936 = 1529 — 1530 veya 935 939 h.), s. 478 — 483, 540,
 546.
 Hiżr Hân, Halacflerden, s. 242.
 Hiżr b. Muştafâ Erzincânî (X. = XVI. yüzyıl), s. 424.
 Huccat, bk. Nâşir-i Husrav.
 Hukmî (XI. = XVII. yüzyıldan önce), s. 91.
 Humâm al-Dîn (Darviş), s. 336 — 337.
 Humâm al-Dîn Gulbârî (IX. = XIV. yüzyıl), s. 448 — 449.
 Humâm Tabrîzî, Humâm b. 'Alâ' al-Dîn Farîdün, Mavlânâ —, (ölm.
 714 = 1314), s. 158, 209 — 210, 213.
 Humâmî, s. 213.
 Humârî, bk. Fattâhî.
 Humâyûn, Amîr — (ölm. 902 = 1496/1497 veya 908 = 1052/1053),
 s. 452 — 453.
 Hunayn b. İshâk, s. 399.
 Husâmî, (Husâmî) Husâm al-Dîn, Malik (? X. = XVI. yüzyıl),
 s. 462 — 463.
 Husar (Hüsâr, Nemçevîyyu'l-asl), s. 118.
 Husayn (Hz. Peygamber'in torunu), s. 40, 41, 517.
 Husayn, Sayyid —, s. 507.
 Husayn I., Sultân, Safevîlerden (1105 — 1135 = 1664 — 1722), s.
 531, 534.
 Husayn, Amîr—(veya Mîr—), muammâcı, bk. Husaynî.
 Husayn b. 'Âlim b. Abî'l-Hasan, bk. Amîr Husayn Husaynî.
 Husayn-i Baykara, Timurlulardan (863—864=1459—1460'ta Mâzan-
 darân'da, 878—912=1473—1507'de Herat'ta), s. 389, 392, 393,
 396, 401, 451, 453, 455, 463.
 Husayn Çelebî, Solağ-zâde, s. 499.
 Husayn Fârsî, s. 213.
 Husayn b. Ğiyâş al-Dîn Muhammed, Hakîm —, bk. Sanâ'î.
 Husayn al-H'ârizmî, Kamâl al-Dîn Husayn b. Hasan (ölm. 840 =
 1436/1437 veya 845 = 1441/1442), s. 147 — 149.
 Husayn Mîrzâ, Sultân, bk. Husayn-i Baykara.
 Husayn Sanâ'î, H'âca—, bk. Sanâ'î.

- Ḥusayn b. Uvays Bahadur. (Celâyirîliler, İlhânîlerden, 776 — 784 = 1374 — 1382), s. 306.
- Ḥusayn Vâ'iz, bk. Kâşifi.
- Ḥusaynî, Mîr Ḥusayn b. Muḥammed al-Nîşâbüri al-Şirâzi (ölm. 9 zilkade 904 = 18 haziran 1499), s. 453—454, 542.
- Ḥusaynî, Sayyid, Mîr—(veya Amir—), bk. Amîr Ḥusayn Ḥusaynî.
- Ḥusrav Dihlavî, Yamîn al-Dîn Abu'l-Ḥasan Amîr Ḥusrav b. Amir Sayf al-Dîn Maḥmûd (651—725 = 1253—1325), 233—251, 344, 398, 545, 545, 546, 548, 548, 545, 551, 553, 554.
- Huznî, s. 545.
- İbn al-'Arabî, bk. Muḥyi 'l-Dîn İbn al-'Arabî.
- İbn Bîsutûn, 'Alî b. Aḥmed b. Abî Bakr, s. 168 — 172, 175, 177, 178, 179, 180, 181.
- İbn al-Fâriẓ (ölm. 632 = 1235), s. 396, 404, 440, 475.
- İbn al-Ḥâcib (ölm. 646 = 1248/1249), s. 408.
- İbn 'İmâd (ölm. 800 = 1397/1398), s. 304 — 305.
- İbn Naşûḥ (VIII. = XIV. yüzyıl), s. 260 — 261.
- İbn-i Şâlih Şirâzî, s. 213.
- İbn Sînâ, s. 13, 212, 213.
- İbn Yamîn, Amîr Fahr al-Dîn Maḥmûd b. Amîr Yamîn al-Dîn Muḥammed al-Faryûmadî, (685—769 = 1286—1368), s. 264 — 268, 279, 344.
- İbrâhîm, Şayḥ—, Şirvân hâkimi (784 — 821 = 1382 — 1418), s. 340.
- İbrâhîm 'Âdilşâh, 'Âdilşâhîlerden (988 — 1037 = 1580 — 1627), s. 505.
- İbrâhîm Gülşenî (ölm. 940 = 1033/1534), s. 369, 371.
- İbrâhîm Hân, s. 545.
- İbrâhîm Mîrzâ, Sultân (ölm. 979 = 1571/1572), s. 489; krş. Mîrzâ İbrâhîm.
- İbrâhîm b. Şâlih Ḥudâ'î, Dede, bk. Şâhidî.
- İbrâhîm Sultân, Abu 'l-Faḥḥ, Timurlulardan Şâhrûḥ'un oğlu (ölm. 838 = 1434/1435), s. 338, 339, 346, 353, 366.
- İdrîs, Peygamber, s. 109, 111.
- İftihâr al-Dîn Damġânî (VIII. = XIV. yüzyıl), s. 287 — 288.
- İltutmuş, bk. Şams al-Dîn İltutmuş.
- İlyâs b. Yûsuf b. Zakî, bk. Nîzâmî.
- 'İmâd, Şayḥ—, s. 551.
- 'İmâd Aşraf b. Muḥammed al-İşfahânî, s. 213.
- 'İmâd al-Dîn 'Alî, bk. Nasîmî.
- 'İmâd al-Dîn 'Arabşâh Yazdî (VIII. = XIV. yüzyıl), s. 287.

- ‘Imād Faḫīh Kirmānī, H̱vāca ‘Imād al-Dīn ‘Alī (ölm. 773 = 1371 /1372), s. 273 — 278, 304, 320.
- ‘Imād Hamadānī, s. 213.
- ‘Imād H̱urūfī, s. 213, krş. Nasīmī.
- ‘Imādī, s. 213.
- Imāmī Haravī, s. 213.
- ‘Ināyat, Kātibi’nin oğlu, s. 342.
- ‘Ināyat Allāh b. Muḫammed Bihbihānī, s. 517.
- ‘Ināyatī, bk. Ğinā’ī.
- ‘Irākī, bk. Fahr al-Dīn ‘Irākī.
- İshāḫ, Sayyid —, Murşid-i H̱orāsān, bk. Sayyid İshāḫ.
- İskandar Bahadur, bk. İskandar Mīrzā.
- İskandar b. Kara Yūsuf, Karakoyunlulardan (823 — 841 = 1420 1437), s. 340.
- İskandar Mīrzā b. ‘Omar, Şayḫ —, Timurlulardan, Şīraz hākimi (812 — 817 = 1409 — 1415), s. 319, 323, 324.
- İsmā‘īl al-Anḫaravī, Rusūhī Dede b. Ahmed (ölm. 1041 = 1631/1632), s. 146, 151 — 152, 155.
- İsmā‘īl al-İştahānī, Mavlānā, bk. Kamāl al-Dīn —.
- İsmā‘īl Rusūhī Dede, bk. İsmā‘īl al-Anḫaravī.
- ‘İşmat, bk. ‘İsmat Buḫārī.
- ‘İşmat Buḫārī, H̱vāca ‘İşmat Allāh b. H̱vāca Mas‘ūd Buḫārī (ölm. 840 = 1436/1437), s. 313, 346 — 348, 349, 350, 379, 546.
- ‘İşḫī, s. 213.
- ‘İyānī, Şīrazī Mīr —, (927 = 1522/1523’te hayatta), s. 471 — 472.
- ‘İyānī, bk. Ğinā’ī.
- ‘İzz al-Dīn Mas‘ūd II. b. Arslan, Musul atabeklerinden (607 — 615 = 1211 — 1218), s. 65, 67.
- Jinda Pīl Aḫmed Cam, Şayḫ — (ölm. 536 = 1141/1142), s. 536.
- Kamāl, s. 344.
- Kamāl Balḫī, s. 213.
- Kamāl al-Dīn ‘Alī Şīr, Mavlānā, bk. Banā’ī.
- Kamāl al-Dīn Ğiyās, bk. Kamāl-i Ğiyās.
- Kamāl al-Dīn İsmā‘īl b. Camāl al-Dīn Muḫammed İşfahānī (ölm. 635 = 1237/1238), s. 102 — 103, 213.
- Kamāl al-Dīn, Mavlānā, bk. ‘Abd al-Razzāḫ Kāşī.
- Kamāl al-Dīn (veya Şams al-Dīn) Muḫammed Bāfiḫī, Mollā, bk. Vaḫşī.
- Kamāl-i Ğiyās al-Dīn Fārsī, Mavlānā (IX. = XV. yüzyıl), s. 345 — 346.

- Kamāl Hocandī, Kamāl al-Dīn Mas'ud, Şayh —, (ölm. 803 = 1400 veya 808 = 1406), s. 213, **305 — 308**, 309.
- Kamāl İsmā'īl, bk. Kamāl al-Dīn İsmā'īl.
- Kamāl Naţanzī, s. 213.
- Kāmīl Naţanzī, s. 213.
- Kārkiyā Nāşir Kiyā, Gilan Hükümdarlarından (837 — 851 = 1437 — 1448), s. 357.
- Kārkiyā Sultān Muḥammed Kiyā b. Nāşir Kiyā (851 — 883 = 1448 — 1478), s. 357, 358.
- Ḳāsim, s. 344.
- Ḳāsim 'Alī, s. 393.
- Ḳāsim Anvār, bk. Ḳāsim al-Anvār.
- Ḳāsim al-Anvār, Sayyid Mu'īn al-Dīn 'Alī b. Naşir b. Hārūn al-Husaynī al-Tabrīzī (757 — 837 = 1356 — 1433), s. **116**, **327 — 336**, 340, 379, 469.
- Kāşānī (Kāşī), Ḳāzī, s. 213, Krş. Nizām al-Dīn Kaşī.
- Kāşānī, bk. Maḥmūd Kāşānī.
- Kātībī, Mavlānā Şams al-Dīn Muḥammed b. 'Abd Allāh (ölm. 838 = 1434/1435 veya 839 = 1435/1436), s. 325, **340 — 345**, 379.
- Kāşī, Zayn al-Dīn Abū Bakr (?), s. 142.
- Kāşifī, Kamāl al-Dīn Husayn b. 'Alī Vā'iz (ölm. 910 = 1499/1500), s. **141 — 142**, 455.
- Ḳaţrān, s. 213.
- Kavkabī (IX. = XIV. yüzyıl), s. **449 — 501**; krş. 'Alā' al-Dīn Kavkabī.
- Kaygusuz. Baba —, s. 371.
- Kayḳubād, Mu'izz al-Dīn, Dehli sultanlarından (686 — 689 = 1287 — 1290), s. 233, 237, 242.
- Ḳāzī-i Curcān, s. 213.
- Ḳāzī-i İşfahānī, s. 213; krş. Nizām al-Dīn İşfahānī, Ḳāzī —.
- Ḳāzī-i Kāşān (Kāşī), s. 213
- Ḳāzī-zāda-i Rūmī, Bursa, s. 392.
- Kemāl Ümmī, s. 371.
- Kılıç Arslan II. (551 — 588 = 1156 — 1192), s. 43.
- Kızıl Arslan 'Oşmān, Azerbaycan Atabeklerinden (582 — 587 = 1186 — 1191), s. 60, 66.
- Ḳitālī, bk. Pahlavān Maḥmūd.
- Ḳivām (Şā'inī), Ḳivām al-Dīn Muḥammed Şā'inī (? VIII. — IX. = XIV. — XV. yüzyıl), s. **323 — 324**.
- Ḳivām al-Dīn Gancavī, Abu'l-Fazā'il Aḥmed (veya Muḥammed) Ḳivāmī Muţarrizī, s. **78**.

- Kıvām al-Dīn Muḥammed, bk. Kıvām (Şā'ini).
 Kuṭb al-Dīn, Şah —, s. 349.
 Kuṭb al-Dīn Mubārakşāh Ḥalacī, Hindistan Ḥalacilerinden (716 – 720 = 1316 – 1320), s. 242.
 Kuṭb al-Dīn Şirāzī, s. 214.
 Kuṭb-i Sāva, s. 214.
 Kudsi Maşhadī, s. 553.
 Kumri, s. 213; bk. Sirāc Kumri
 Lāmi'ī, Şayḫ Maḥmūd b. 'Osmān (887 – 957 = 1472 – 1550), s. 196, 440 – 441.
 Lisānī s. 545, 553.
 Ma'adī(?), Camāl al-Dīn (XIV. yüzyıl sonları), s. 304. krş. Camālī.
 Macd al-Dīn 'Imrānī, vezir (ölm. 543 – 548 = 1148 – 1153 arasında), s. 49.
 Macd al-Dīn Hamgar, bk. Macd Hamgar
 Macd Hamgar, Macd al-Dīn Hibat Allāh (ölm. 686 = 1287), s. 159, 214.
 Macdūd b. Ādam, Abu 'l-Macd, bk. Sanā'ī.
 Maczūb, Mīrzā Muḥammed b. Muḥammed Rīzā (ölm. 1093 = 1682 veya 1088 = 1677/1678), s. 524-525.
 Mağribī, Muḥammed-i Şirīn, veya Muḥammed b. 'Izz al-Dīn b. 'Ādil b. Yūsuf al-Tabrizī, Şayḫ — (ölm. 809 ? = 1406/1407?), s. 308 – 313, 539.
 Mahistī-i Dabīr, s. 214.
 Maḥdūm Mīr —, s. 551.
 Maḥmūd Faḥr al-Dīn b. Amīr Yamīn al-Dīn Muḥammed, bk. İbn Yamīn.
 Mahmud Gaznevī, sultan (ölm. 421 = 1030), s. 1, 7, 8, 503.
 Muḥmūd Gulistāna, Sayyid —, s. 214.
 Maḥmūd b. İl-Arslan, bk. Sulṭānşāh Abu 'l-Kāsim.
 Maḥmūd Kāşānī, Şayḫ — (897 = 1492 'den önce), s. 351 – 352.
 Maḥmūd Kāşī, bk. 'Abd al-Raḥman —.
 Maḥmūd II. b. Muḥammed b. Buğrā Ḥān, Abu 'l-Kāsim Tunğā Bilge Buğrā Kara, Horasan meliki, Karahanlılardan (536 – 572 = 1132 – 1141, ölm. 1163 m. 'de), s. 40.
 Maḥmūd Şabustarī, Şayḫ Sa'd al-Dīn Maḥmūd b. Karīm al-Dīn (ölm. 720 = 1320), s. 33, 215-223, 232, 541, 551.
 Maḥvī Ardabilī, s. 545.
 Maktabī Şirāzī (941 = 1534/1535 'te hayatta), s. 473-474.
 Malik Kummi (ölm. 1025 = 1615/1616), s. 506, 507.

- Malik Nisābūrī, s. 214.
 Malik-i Zavzan, s. 214.
 Malikşāh, s. 20.
 Marvārid, bk. 'Abd Allāh, H^vāca — .
 Mas'ūd, Sultan —, Gazneli (421 — 432 = 1030 — 1040), s. 7, 8.
 Mes'ūd III., 'Alā' al-Davla, Gaznelilerden (493 — 508 = 1099 — 1114).
 Mas'ūd, (b. Muḥammed b. Malikşāh), Irak Selçuklu Hükümdarı
 (526 = 1132 ve 519 — 547 = 1135 — 1152), s. 39, 40, 41.
 Mas'ūd —, şâir s. 209.
 Mas'ūd, Şayḥ Kamāl al-Dīn Hocandī, bk. Kamāl Hocandī.
 Mas'ūd Kūmmī, H^vāca Rukn al-Dīn (ölm. 890 = 1485) s. 389 — 391,
 555.
 Mas'ūd-i Sa'd-i Salmān, s. 18-19, 214.
 Māvardī (ölm. 450 = 1058) s. 458.
 Mavlānā, Calāl al-Dīn, Muḥammed b. Sulṭān al-'Ulamā' Muḥammed
 Bahā' al-Dīn Valad, Rūmī (604? — 672 = 1207? — 1273), s. 26, 97
 112 — 157, 206, 397; bk. Şams Tabrīzī.
 Mavlānā Humām al-Dīn, bk. Humām al-Dīn (Darvīş).
 Maylī, s. 545.
 Mehmed III., Osmanlılardan, (1003 — 1012 = 1595 — 1603) s. 505.
 Mehmed Es'ad (978 — 1034 = 1570 — 1625), s. 200.
 Mehmed Gazi, Sultan, bk. Mehmed III.
 Minūçihir, Hākān-i Akbar, Şirvanşahlardan (VI. = XII. yüzyıl) s. 54.
 Minūçihir b. Kābūs, Falak al-Ma'ālī, Ziyārilerden (403 — 420 =
 1013 — 1030), s. 9.
 Minūçihri, Abu 'l-Nacm Aḥmed b. Kūş b. Aḥmed, Damgānī, s. 9-10,
 214.
 Mīrānşāh, bk. Amīrānşāh.
 Mīr Ḥusaynī, bk. Amīr Ḥusayn Ḥusaynī.
 Mīr Ḥusayn b. Muḥammed, bk. Amīr Ḥusayn Ḥusaynī.
 Mīrzā 'Abd Allāh, Timurlulardan İbrāhim Sulṭān 'ın oğlu (IX. = XV.
 yüzyıl), s. 353.
 Mīrzā 'Alī, s. 5.
 Mīrzā Faşihī, bk. Faşihī.
 Mīrzā İbrāhīm, s. 545.
 Mīrzā Muḥammed b. Baḥş, bk. Āşüb.
 Mīrzā Muḥammed b. Muḥammed Riżā, bk. Maczüb.
 Miskīnī, s. 371.
 Mollā İşfahānī, Hākīm —, s. 509.

- Molla Muḥammed Ḥusayn, bk. *Āşüb Māzandarānī*.
Molla Vahşī, bk. *Vahşī*.
Mu'ayyad Candī (VII. = XIII. yüzyıl), s. 78-79.
Mu'ayyad b. Maḥmūd al-Canadī, s. 79.
Mubārak Şayḥ (Fayzī Hindī 'nin babası), s. 500.
Mubārakşāh, Muḥammed b. Ḥusayn (veya Ḥasan veye Manşūr) b. Ḥalaf (ölm. 602 = 1206), s. 63.
Mubāriz al-Dīn Muḥammed, Muzafferilerden (713 — 760 = 1313 — 1359), s. 273, 275, 276, 288.
Mucir al-Dīn Baylakānī (ölm. 594=1197/1198), s. 214, 549.
Muḥammed, Şams al-Dīn, bk. *Kātibī*.
Muḥammed b. Mavlānā Zayn al-Dīn, Sayyid—, bk. *'Urfī Şirāzī*.
Muḥammed, Mavlānā, bk. *Darviş Dihakī*.
Muḥammed b. 'Abd al-Razzāk, bk. *Camāl al-Dīn*.
Muḥammed b. 'Alī al-Raffā', bk. *Raffā'*.
Muḥammed Baḥş-i Āşüb, Mīrzā —, s. 525.
Muḥammed Bākīr, bk. *Bākīr, Abū Alī Muḥammed*.
Muḥammed b. Baysungur, Sultan —, Timurlulardan (IX.=XV. yüzyıl), s. 353.
Muḥammed Cihān Pahlivān, Azerbaycan Atabeklerinden (568—582=1172 — 1186), s. 60, 66.
Muḥammed Çelebi, s. 198.
Muḥammed al-Farġānī, bk. *Sayf Farġānī*.
Muḥammed Ğazālī, bk. *Ğazālī*.
Muḥammed Gul-andām, Ḥafīz *Dīvān*'nın toplayıcısı, s. 289, 295, 296, 297, 298.
Muḥammed Ḥudābanda, Safevilerden (985 — 996 = 1577 — 1587), s. 487.
Muḥammed Ḥusayn Māzandarānī-i Āşüb, Molla—, bk. *Āşüb Māzandarānī*.
Muḥammed b. 'Izz al-Dīn b. 'Ādil, bk. *Maġribī, Şayḥ—*.
Muḥtaşam Kāşānī (Kāşī), s. 509, 545.
Muḥammed b. Manşūr Saraḥsī (V. = XI. yüzyıl), s. 35.
Muḥammed b. Mīr Sayyid Ḥusayn, Şayḥ—, bk. *Bahā'ī 'Āmilī*.
Muḥammed b. Mīrzā 'Abd al-Raḥīm, bk. *Şā'ib Tabrīzī*.
Muḥammed b. Muḥammed Riżā, Mīrzā—, bk. *Maczūb*.
Muḥammed Murād b. Ḥalīl, s. 527.
Muḥammed Nāşir, bk. *Nuşrat*.
Muḥammed Naşirā, s. 553.
Muḥammed Nūrbahş (ölm. 869 = 1464/1465), s. 90.

- Muhammed b. 'Omar al-Nacati, s. 78.
- Muhammed Pārsā, Hāca, Şayh—, (ölm. 822 = 1419), s. 346, 347, 398, 547.
- Muhammed Rizā Habūşānī, Mollā, bk. Nav'ī.
- Muhammed Şālih (Şālihā) Razavī, Mīrzā—, s. 532 — 533.
- Muhammed Sulaymān b. 'Abd al-Rahmān, bk. Naḥifi.
- Muhammed b. Sulaymān Fuzūlī, bk. Fuzūlī.
- Muhammed-i Şirin, bk. Mağribī, Şayh —.
- Muhammed b. Yaḥyā b. 'Alī, bk. Şams al-Dīn Muhammed b. Yaḥyā Lāhicī.
- Muhammed Yūsuf Carbāzaḳānī, s. 553.
- Muhammed Yūsuf, s. 545.
- Muhammed Yūsuf, b. Hāca Muhammed Baḳā..., Balḥ Münşisi, Zinda-fil Ahmed al-Cāmī soyundan, s. 527.
- Muhtaşam Kāşī, s. 545.
- Muḥy al-Dīn, Gelibolulu, s. 202.
- Muḥy al-Dīn İbn al-'Arabī (ölm. 638 = 1240), s. 160, 202, 309, 395.
- Muḥy al-Dīn Tūsī Ğazālī, s. 367.
- Muḥyī Lārī (ölm. 933 = 1526/1527), s. 475 — 478.
- Muhtaşam Kāşī, Mavlānā—, (ölm. 996=1587/1588 veya 1000=1591/1592), s. 487 — 489.
- Mu'īn al-Dīn 'Alī, Sayyid, bk. Kāsım al-Anvār.
- Mu'īn al-Dīn Parvāna, Anadolu Selçuklu veziri, s. 160, 161, 162.
- Mu'īn Şirāzī, s. 214.
- Mu'izz al-Dīn Muhammed, Kertlerden, s. 264.
- Mu'izzī, Amīr Abū 'Abd Allāh Muhammed b. 'Abd al-Malik (ölm. 518 — 521 = 1024 — 1027 arasında), s. 23 — 25, 214.
- Muncik, s. 214.
- Murad I. Hudavendigār, Osmanlılardan (761 — 792 = 1359 — 1389), s. 316.
- Murad (IV.) Han b. Sultan Ahmed Han (1032 — 1049 = 1623 — 1640), s. 498.
- Murşid-i Horāsān, bk. Sayyid İshāḳ.
- Mustafa, Osmanlı Şehzadesi, s. 197.
- Muşarraḳ (al-Dīn) b. Muşliḳ al-Dīn Şirāzī, bk. Sa'dī.
- Mutanabbī, s. 211.
- Muzaffar b. Maḥmūd, Gucarat hükümdarlarından (917 — 932 = 1511 — 1525), s. 475.
- Muzaffar al-Dīn Kızıl Arslan, bk. Kızıl Arslan 'Oşmān. Nacati, bk. Muhammed b. 'Omar.

- Naccār Şirāzî, bk. 'Alî Fahr.
- Nacîb (XII. = XVIII. yüzyılın ilk yarısında yaşamış), s. 534.
- Nacîb al-Dîn Carbâzâkânî, (ölm. 625 = 1228 veya 635 = 1237/1238), s. 214, 549.
- Nacm Dāya, s. 214.
- Nacm al-Dîn Hasan b. 'Ala', Sancarî, bk. Hasan Dihlavî.
- Nacm al-Dîn Kubrâ, s. 548.
- Nafî (ölm. 1044 = 1634/1635), s. 543, 545.
- Naḥîfî, Muhammed Sulaymân b. 'Abd al-Rahmân (ölm. 1151 = 1738 /1739), s. 156, 514, 518.
- Na'îmî bk. Fazl Allāh Hurûfî.
- Na'îmî, s. 214.
- Na'im al-Dîn b. Camâl al-Dîn Kūhistānî, bk. Nizārî.
- Nasafî, 'Azîz b. Muhammed, Şayḥ —, s. 310.
- Naşîbî, bk. Bābā Naşîbî.
- Nāşîḥ al-Dîn Abū 'l-Faṭḥ Gīlānî, Ḥakîm (ölm. 997 = 1588/1589), s. 490.
- Nasîmî, 'Imād al-Dîn 'Alî, Sayyid —, (öldürülmesi 820 — 824 = 1417 — 1421 arası), s. 116, 316 — 317, 540, 552.
- Naşîr, bk. 'İşmat Buḥārî.
- Nāşîr Baççe-i Şirāzî, s. 214.
- Nāşîr Buḥārî, s. 279.
- Nāşîr al-Dîn Buḡrā Ḥān, Dehli sultanı Kayḡubād'ın babası, s. 242.
- Nāşîr al-Dîn Tāḥîr (vezirliği 528 — 548 = 1134 — 1153), s. 49.
- Naşîr al-Dîn Tūsî Ḥvāca —, (Naşîr Tūsî), s. 214, 548.
- Nāşîr-i Ḥusrav, Abū Mu'în Ḥamid al-Dîn Nāşîr b. Ḥusrav b. Ḥāris Ḳubādiyānî (394 — 481 ? = 1003 — 1088 ?), s. 11, 18, 214, 552.
- Naşîr Tūsî, bk. Nasîr al-Dîn Tūsî.
- Naşîrā, bk. Muhammed Naşîrā.
- Naştavānî, Ḥakîm —, s. 214.
- Nāṭikî, s. 553.
- Navā'î, bk. 'Alî Şîr.
- Nav'î, s. 555.
- Nav'î, Mollā Muhammed Rizā Ḥabūşānî (ölm. 1019 = 1610/1611), s. 504.
- Nāzuk, bk. Şavkat Abū İshāk Muhammed.
- Ni'mat Allāh b. Maḥmūd al-Naḥcavānî (906 = 1501 'den önce), s. 219 — 220.
- Ni'mat Allāh Valî, Sayyid Nūr al-Dîn Ni'mat Allāh b. Mîr 'Abd Allāh (730 ? — 834 = 1329 ? — 1431), 322 — 323, 327.

- Ni'emat Allāh Valī, Şāh (ölm. 834 = 1429/1430), s. 162.
- Nizām al-Dīn Astarābādī, s. 545, 553.
- Nizām al-Dīn Avliyā', Şayh—, (ölm. 724 = 1324/1325), s. 234, 251.
- Nizām al-Dīn Kāşī, Kāzī, s. 214.
- Nizām al-Dīn İsfahānī, Kāzī, s. 211, 214.
- Nizām al-Dīn Maḥmūd, bk. Nizām al-Dīn Kāri.
- Nizām al-Dīn Maḥmūd, Şayh—, bk. Dā'ī.
- Nizām al-Dīn 'Ubayd Allāh, bk. 'Ubayd Zākānī.
- Nizām al-Dīn Kāri, Nizām al-Dīn Maḥmūd b. Amīr Aḥmed (IX. = XV. yüzyıl), s. 379 — 381.
- Nizām al-Mulk, vezir, s. 259.
- Nizāmī, Camāl al-Dīn Abū Muḥammed İlyās b. Yūsuf b. Zakī Gancavī (545? — 610? = 1151? — 1214?), s. 65 — 67, 78, 237, 238, 258, 320, 337, 341, 342, 400, 449, 451, 463, 469, 473, 475, 486, 492, 500, 546.
- Nizām Gulistāna, s. 214.
- Nizārī, Ḥakīm Na'īm al-Dīn b. Camāl al-Dīn Kūhistānī (ölm. 720 = 1320), s. 214, 229 — 232.
- Nūr al-Dīn 'Alī b. Şihāb al-Dīn Muḥammed, Amīr—, bk. Sayyid 'Alī Hamadānī.
- Nūr al-Dīn Cāmī, bk. Cāmī, Nūr al-Dīn 'Abd al-Raḥmān.
- Nūr al-Dīn Ḥamza, bk. Āzarī, Nūr al-Dīn.
- Nūr al-Dīn Muḥammed Turşizi, bk. Zuhūrī.
- Nūr al-Dīn Ni'emat Allāh b. Mīr 'Abd Allāh, Sayyid—, bk. Ni'emat Allāh Valī.
- Nūr Munşī, s. 214.
- Nūr Sadarī, s. 214.
- Nūrī, Ḥorasānī (IX. = XV. yüzyıl), s. 386 — 387.
- Nuşrat al-Dīn Aḥmed, Luristan Atabeklerinden, s. 262.
- Nuşrat al-Dīn Abū Bakr Muḥammed, Azerbaycan Atabeklerinden (586 — 607 = 1191 — 1210), s. 60, 67.
- Nuşrat al-Dīn Yahyā, Muzafferilerden (789 — 795 = 1387 — 1393), s. 287.
- Nuşrat Muḥammed Naşir, s. 533.
- 'Omar Ḥayyām, Abu 'l-Fath 'Omar b. İbrāhīm al-Ḥayyām (al-Ḥayyāmī, 437? — 526? = 1044? — 1136?), s. 20 — 23, 214, 344.
- Ömer Efendi, s. 191.
- Ömer Rūşenī, Şeyh— (X. = XVI. yüzyıl), s. 271, 369.
- Örfī, bk. 'Urfī.
- Pādşāh Ḥātūn Kirmānī, s. 214.

- Pārsā, bk. Muḥammed Pārsā.
Pahlavān Maḥmūd Pūryār Ḥvārizmī, Şayḥ— (ölm. 722 = 1322), s. 232 – 233, 551.
Pîr Budak, Karakoyunlulardan (866 – 871 = 1461 – 1466) veya — b. Kara Yūsuf (810 – 817 = 1407 – 1414) s. 367, 388.
Pîr Camāl, bk. Camālî.
Raffā', Muḥammed b. 'Alî, s. 26, 27, 29
Rafî' al-Dîn Muḥammed b. Fath Allāh, bk. Vā'iz Kazvî.
Rafî' Fasavî, s. 214.
Raḳkā', bk. al-Raffā'.
Raşîd al-Dîn Vaṭvāt, Muḥammed b. Muḥammed b. 'Abd al-Calîl al-'Omar (ölm. 583 = 1177/1178), s. 44 – 49 211, 214, 538.
Rażî Nisābūrî, s. 214.
Rizā Kiya, Kār Kiyā, Gilan Hükümdarı (ölm. 829 = 1426), s. 342.
Riyāzî, Osmanlı-Türk şâiri (ölm. 1054 = 1644/1645), s. 553.
Rukn al-Dîn 'Amîd al-Mulk, vezir, s. 268.
Rukn al-Dîn Gulistāna, Sayyid —, s. 214.
Rukn al-Dîn Mas'ūd, bk. Mas'ūd. Kummi.
Rukn Da'vā Dār, s. 214.
Rūna', bk. Abū 'l-Farāc Rūna'î.
Rūşenî, Dede, bk. Ömer Rūşenî.
Rūzbihān al-Baḳlî. Abū Muḥammed Rūzbihān b. Abî Naşr (522 – 606 = 1128 – 1209), s. 64, 548.
Şābir, Adîb—, s. 212.
Şābir Şirāzî (XIII. = XIX. yüzyıl), s. 486.
Sa'd, Ḥāfiẓ —, bk. Ḥāfiẓ Sa'd.
Sa'd b. Abî Bakr, Salgurlulardan (658 = 1260), s. 168.
Sa'd Bahā', s. 214.
Sa'd al-Dîn al-Ḥammū'î, s. 551.
Sa'd al-Dîn Kāşgarî, şayḥ —, s. 392.
Sa'd al-Dîn Muḥammed Rāḳim, Mîrzā. Horasan veziri, s. 526
Sa'd al-Dîn (Sa'd) Naţanzî, s. 170, 214.
Sa'd al-Dîn Şāhib-dîvān, Ḥvāca —, s. 214.
Sa'd Tabrîzî, Mavlānā Calāl al-Dîn Ḥāfiẓ Tabrîzî, bk. Ḥāfiẓ Sa'd.
Sa'dî, Abū 'Abd Allāh Muşarraf (al-Dîn) b. Muşliḥ al Dîn Şirāzî (ölm. 691 = 1292), s. 80, 116, 158 – 201, 209, 214, 235, 320, 379, 396, 439, 547, 551.
Şadr al-Dîn, Şayḥ —, Halvetilerden (X. = XVI. yüzyıl), s. 369.
Şadr al-Dîn al-Kōnavî (ölm. 672 = 1273), s. 160, 162, 165.

- Şadr al-Dīn Muḥammed al-Muẓaffarī, vezir (ölm. 511 = 1117), s. 49.
- Şadr Hocandī, s. 214.
- Şadr Şunūsi, s. 214.
- Şafī al-Dīn, Şayḥ —, bk. ‘Abd al-Avval.
- Şafī-Ḳulī Ḥān Şamlū, Herat Beylerbeyi, s. 526.
- Şāhib, bk. ‘Alā’ al-Dīn.
- Şā’ib Tabrīzī, Mīrzā Muḥammed b. Mīrzā ‘Abd al-Raḥīm (1012 – 1087 = 1603/1604 – 1676/1677), s. 513 – 522, 545, 555.
- Şa‘d Naţanzī, bk. Sa‘d al-Dīn Naţanzī.
- Sa‘idā, s. 504 – 505.
- Şā’in al-Dīn ‘Alī Turka, Ḥvāca— (ölm. 835 = 1431/1432), s. 162, 340.
- Şā’in al-Dīn Şīrāzī, s. 214.
- Şā’in Tabrīzī, s. 214.
- Şā’ini, bk. Ḳivām (Şā’ini).
- Şāliḥā, bk. Muḥammed Şālih Rażavī.
- Salīm, Sulţan—, Osmanlılardan (918 – 926 1512—1510), s. 465 – 468, 472.
- Salīmī, bk. Salīm, Sulţan – .
- Salmān Sāvaci, Ḥvāca Camāl al-Dīn Salmān b. ‘Ala’ al-Dīn Muḥammed (709 – 778 = 1309/1310 – 1376), s. 279 – 285, 303, 545, 546.
- Şana’i, Ḥakīm —, Ḥusayn b. Ğiyāş al-Dīn Muḥammed Maşhadī (ölm. 996 = 1588 veya 1000, 1007 h.), s. 489 – 490, 545, 553.
- Sanā’i, Ḥakīm Abu’l-Macd Macdūd b. Ādam (473 – 525 = 1080/1081—1131), s. 19, 25—37, 137, 214, 226, 255, 259, 550, 551.
- Sayf A‘rac, s. 214.
- Sayf al-Dīn Maḥmūd, Amīr—, Amīr Ḥusrav Dihlavī’nin babası, s. 233.
- Sayf al-Dīn Muḥammed, bk. Sayf Farġānī.
- Sayf Farġānī, Sayf al-Dīn Abu’l-Maḥāmid Muḥammed al-Farġānī, (VIII/XIV. yüzyıl), s. 207 – 209.
- Sayfī, Amīr Yādigār Beg (ölm. 870 = 1465/1466), s. 375 – 376.
- Sayyid ‘Alī Hamadānī, Amīr Nūr al-Dīn ‘Alī b. Şihāb al-Dīn Muḥammed (ölm. 786 = 1385), s. 286.
- Sayyid Aşraf, bk. Ḥasan Ğaznavī.
- Sayyid Ḥasan Ğaznavī, bk. Ḥasan Ğaznavī.
- Sayyid Ḥusaynī, s. 216; krş. Amīr Ḥusayn Ḥusaynī.
- Sayyid İshāḳ, Murşid-i Ḥorāsān (doĝumu 771 = 1396/1397, ölm. 831 = 1427/1428’dan sonra), s. 318 – 319.
- Sayyid Nasīmī, bk. Nasīmī.

- Sayyid Yahyā b. Bahā' al-Dīn Şirvānī (ölm. 868 = 1463/1464), s. 368 – 375.
- Selimşah, bk. Salīm, Sultān—.
- Sencer, Sultan – (511–552 = 1117–1157), s. 23, 37, 40, 49, 54, 79.
- Sībak, Yahyā, bk. Fattāhī.
- Simī, hattāt, Kātibi'nin yazıda üstadı, s. 340.
- Sīnaçāk, bk. Yūsuf Sīnacāk.
- Sirāc Kumri, s. 214 ve bk. Kumri.
- Sirācī (IX. = XV. yüzyıl). s. 349 – 350.
- Solağ-zāde Hüseyin çelebī, s. 499.
- Suḥaylī, Amīr Nizām Aḥmed (ölm. 907 = 1501/1502 veya 918=1512 /1513), s. 455 – 456.
- Suhravardī Maḳtūl, Şihāb al-Dīn Yahyā b. Ḥabaş b. Amīrak al-Suhravardī (ölm. 587 = 1191), s. 43 – 44, 215, 287, 548.
- Sulaymān I. Şāh, (=Şāh Şāfi), Safavilerden (hüküm yılları: 1077–1105=1667 – 1664), s. 514, 525.
- Sulaymān Şāh Kart, s. 214.
- Sultān Aḥmed, Celayirlilerden (784 – 813 = 1382 – 1410), s. 288.
- Sultān Ḥusayn Mīrzā, bk. Ḥusayn-i Baykara.
- Sultān Maḥmūd, bk. Mahmud Gaznevī.
- Sultān Muḥammed b. Baysungur, Timurlulardan (IX. = XV. yüzyıl), s. 353.
- Sultānşāh Abu'l-Ḳāsim Maḥmūd b. Muḥammed, İl-Arslan b. Atsız, Hārizmşahlardan (ölm. 589 = 1193), s. 47, 48, 49.
- Sultān Valad, 'Alā' al-Dīn Muḥammed b. Mavlānā Calāl al-Dīn Rūmī (623 – 716 = 1226 – 1312), s. 118, 124, 126, 205 – 207.
- Sūdī Bōsnavī, (ölm. 1007 = 1598/1599'dan sonra), s. 191, 192, 199, 289, 300 – 301.
- Surūrī, Muşliḥ al-Dīn Muştaf b. Ḥ'āca Şa'bān (ölm. 969=1561/1562), s. 119. 149 – 151, 197, 299 – 300, 302.
- Sūzanī, Ḥakīm, Şams al-Dīn Muḥammed b. Mas'ūd Samarḳandī (ölm. 569=1173/1174 veya 562=1166/1167). s. 41 – 42, 512, 545.
- Şāfi Tekelü, s. 545.
- Şāh 'Abbās I., Safevilerden (995 – 1037 = 1587 – 1627). s. 509, 510, 513.
- Şāh Cihān, Hind-Türk imparatorlarından (1037–1068=1628–1658), s. 30, 514.
- Şāh İbrāhīm Kiyā, Gilan hükümdarlarından (XI. = XV. yüzyıl), s. 358.

- Şah Kuṭb al-Dīn (IX. = XV. yüzyıl), s. 349.
- Şāhruh, Timurlulardan (807–850 = 1404 - 1447), s. 328, 365, 367, 375.
- Şāh Şāfi II., bk. Sulaymān I., Şāh —.
- Şāh Şucā', Muzafferilerden (760 — 786 = 1359 — 1384), s. 268, 273, 274, 287.
- Şāh Ṭahmāsp Safevilerden (930—984 = 1523 - 1586), s. 475, 485, 487.
- Şāhī, Āḳ (Āḳā) Malik b. Camāl al-Dīn Firuzkūhi, Amīr (ölm. 857 = 1453), s. 358 — 365.
- Şāhī, s. 344.
- Şāhī Sabzvārī, s. 552.
- Şāhidī, İbrāhīm b. Şāliḥ Hudā'ī Dede (875 — 957 = 1470 - 1550), s. 143 —.
- Şam'ī (ölm. 1009 = 1600 1601 'den sonra), s. 191, 192, 198 200, 302, 439 — 440, 443 — 444.
- Şamsā Gilānī, Mollā —, s. 526.
- Şams Bahrābādī, s. 214.
- Şams al-Dīn Cuvaynī, Şāhib, vezir, s. 168, 170, 215.
- Şams al-Dīn b. Faḥr al-Dīn İsfahānī, bk. Şams-i Faḥrī.
- Şams al-Dīn İttutmuş, Delhi sultanlarından (607—633 = 1210 - 1235), s. 233.
- Şams al Dīn Kart, Malik, s. 215.
- Şams al-Dīn Muḥammed b. Aḥmed Tabrīzī, bk. 'Aşşār.
- Şams al-Dīn Maḥammed b. 'Alī, bk. Şams Tabrīzī.
- Şams al-Dīn Muḥammed, bk. Kātibī.
- Şams al-Dīn Muḥammed, bk. Sūzanī.
- Şams al-Dīn Muḥammed Dazvākūş al-Daylamī (VII. = XIII. yüzyıl), s. 110, 111.
- Şams al-Dīn Muḥammed b. İtḡoḡa al-Bardasīrī, s. 203.
- Şams al-Dīn Muḥammed al-Kāşī, s. 215.
- Şams al-Dīn Muḥammed b. Mu'ayyad Hammū'ī, şayḥ — (ölm. 650 1252/1253), s. 551.
- Şams al-Dīn Muḥammed b. Yaḥyā b. 'Alī Lāhīcī, Asīrī (ölm. 912 = 1506/1507), s. 220 — 222
- Şams al-Dīn Muḥammed b. Şā'in, vezir (ölm. 746 = 1344), s. 259.
- Şams al-Dīn Zāhabī, s. 552.
- Şams Durūz, s. 215.
- Şams-i Faḥrī, Şams al Dīn İsfahānī (VIII. = XIV. Yüzyıl), s. 262 — 263.
- Şams Kāşī Şāşir, s. 215.
- Şams-i Kavvās Tabrīzī, s. 215.
- Şams Ṭabarsī, s. 215.

- Şams Tabrizî, Şams al-Dîn Muhammed b. 'Alî b. Malakdâd (ölm. 645=1247), s. 107—108, 202, 539, 551, (= Calâl al Dîn Rûmî).
- Şams, Şams al-Dîn (X.=XVI. yüzyıl), s. 222—223.
- Şânî Tekelü, s. 553.
- Şâpür Firibî Āgâ, s. 545, 553.
- Şâpür Tahrânî, s. 553.
- Şaraf al-Dîn, bk. Şufurva al-İşfahânî.
- Şaraf al-Dîn, 'Alî Yazdî (ölm. 858=1454), s. 365 - 366, 403, 543, 551.
- Şaraf al-Dîn Hasan, bk. Şifâ'î İşfahânî.
- Şaraf al-Dîn, Sayyid —, s. 215.
- Şarîf (IX.=XV. yüzyıl), s. 326—327,
- Şarîf, s. 17.
- Şamsârî, s. 467.
- Şavkat Buḥârî, Abū İshâk Muhammed (1037—1060 = 1627/1628), s. 526—531.
- Şavķî Tûnî (X.=XVI. yüzyıl), s. 448.
- Şayḥ Āzarî, bk. Āzarî, Nûr al-Dîn.
- Şayḥ Darvîş, Şâhib A'zam (XIV. yüzyıl), s. 350.
- Şayḥ Ğalib (ölm. 1213=1798/1799), s. 146.
- Şayḥ Harîrî, bk. Harîrî.
- Şifâ'î İşfahânî, Hakîm Şaraf al-Dîn Hasan (ölm. 1037=1628), s. 506—511, 544, 545, 553.
- Şihâb, 551.
- Şihâb al-Dîn Suhravardî bk, Suhravardî Maḳtûl.
- Şihâb al-Dîn Yahyâ b. Habaş, bk. Suhravardî Maḳtûl.
- Şihâbî Kâşî, s. 215.
- Şufurva al-İşfahânî, Şaraf al-Dîn, s. 215.
- Şukr Allâh Hindûstânî (XVIII. yüzyıl başları), s. 154.
- Tab'î, s. 553.
- Tâc-i Câmî, s. 215.
- Tâc al-Dîn Ahmed, vezir, s. 259.
- Tâc al-Dîn Halvâ'î, s. 551.
- Tâc-i Şanavî, s. 215.
- Tâhir b. Muhammed, Abu'l-Fazl, bk. Zâhir Fâryâbî.
- Takî Kâşî (ölm. 1016=1607/1608), s. 487, 488.
- Tâlib Āmulî (ölm. 1035=1625/1626 veya bir yıl sonra), s. 545, 553, 554.
- Tamḡâc Hân Mas'ûd, Karahanlılardan (VI.—XII. yüzyıl), s. 42.
- Tarḥî, Mir —, s. 545.
- Tarzî Gilânî s. 545.

- Timur (ölm. 807=1404), s. 346, 470.
- Toktamış Han, Altın ordu hanlarından (778 - 793=1376 - 1391), s. 305.
- Tuffāhī, bk. Fattāhī.
- Tuğluk Şāh, bk. Ğiyās al-Dīn Tuğluk.
al-Tuğrā'ī, s. 211.
- Tuğrul b. Arslan, Selçuklulardan (573—590=1177 - 1194), s. 66
- Tunğa Bilge Buğra Kara, bk. Maḥmūd II. b. Muḥammed b. Buğrā,
Abu 'l-Kāsım.
- Turka, bk. Şā'in al-Dīn 'Alī.
- Ṭūsī, 'Abd Allāh (IX.=XV. yüzyıl), s. 387—389.
- Ṭūsī, Ḥvāca Maṣūr Karabaka-i Ṭūsī, s. 387.
- Ṭūsī, s. 344.
- 'Ubayd Allāh Ḥān, Şeybānilerden (940—946=1533—1539), s. 479
- 'Ubayd Zākānī, Nizām al-Dīn 'Ubayd Allāh (ölm. 771 = 1369/1370
veya 772=1370/1371), s. 268—273, 279, 512.
- Uluğ Bey, Timurlulardan (hüküm yılları 850—853 = 1447—1449),
s. 328, 347, 350, 365, 383, 392.
- Umānī, Aşır al-Dīn, s. 212.
- Ummidī, s. 545, 546.
- 'Unşurī, Abu 'l Kāsım Ḥasan b. Aḥmed Balḥī (ölm. 421 = 1039/1040),
s. 8—9, 10, 215.
- 'Urfī Şirāzī, Sayyid Muḥammed b. Mavlānā Zayn al-Dīn 'Alī (963
—999 veya 1593/1594), s. 484, 490—500, 553, 554.
- Uvays Bahadur, Sultān, Celāyirlilerden (757—776 = 1356—1374),
s. 268, 279, 281.
- Uzun Hasan, Akkoyunlulardan (871—882 = 1467—1478), s. 456,
387.
- Vacīh al-Dīn, Ḥvāca, s. 215.
- Vacīh al-Dīn Mas'ūd, Serbedarlardan (ölm. 745 = 1345), s. 264.
- Vacīh al-Dīn Yūsuf, Naşır al-Dīn Ṭūsī (ölm. 672 = 1274) 'nin toru-
nu, s. 254.
- Vaḥşī, Mollā Kamāl al-Dīn (veya Şams al-Dīn) Muḥammed Bāfiķī
(930—991 veya 992 = 1523—1553 veya 1554), s. 485—487,
553, 554.
- Vā'iz Kāzvinī Rafī' al-Dīn Muḥammed b. Faḥ Allāh (ölm. 1088—
1091 = 1677—1680 arası), s. 522—524.
- Valī Daşt Bayāzī, s. 545, 553.

- Vaysî, s. 552.
Vişâl Şîrâzî (ölm. 1262 = 1846 veya 1268 = 1852), s. 486.
Vuķû'î, s. 545.
Yādgār Beg, Amîr —, bk Sayfî.
Yāfi'î, Şayḥ 'Abd Allāh (ölm. 768 = 1366), s. 322.
Yaḥyā Efendi, Şeyhülislām, s. 146.
Yaḥyā b. Mu'āz (ölm. 254 = 868), s. 375.
Yaḥyā Sîbak, bk. Fattāḥî.
Yaḥyā Şirvānî, bk. Sayyid Yaḥyā Şirvānî.
Yā'kūb b. Uzun Ḥasan, Sulţan —, Akkoyunlulardan (883 — 896 = 1478 — 1490), s. 386, 387, 399, 406, 447, 452, 461, 464, 468, 475.
Yār-Aḥmed b. Ḥusayn al-Raşîdî Tabrîzî, Ḥayyām 'ın rubâîlerini 867 (= 1462/1463)'de toplamıştır, s. 21 — 23.
Yār-'Alî b. Siyāvuş al-Divrigî (IX. = XV. yüzyılın başları), s. 162.
Yavuz Sultan Selim, bk. Salîm, Sulţan —.
Yazdî, bk. Şaraf al-Dîn 'Alî,
Yeşbek b. 'Abd Allāh al-Yūsufî (Halep nâibi, 820 — 824 = 1417 — 1421), s. 31.
Yol-Ḳulî Beg Şamlū, bk. Anîsî.
Yūnus Emre, s. 371.
Yūsuf Andakānî, Amîr — (XV. yüzyıl), s. 350.
Yūsuf Bahādur Han, Akkoyunlu şehzâdesi, s. 390, 391.
Yūsuf Sînaçāk, Sinan al-Dîn (ölm. 953 = 1564), s. 146.
Zāhid b. Muḥammed, (şâir, XVI. yüzyıl), s. 302.
Zāhîr al-Dîn al-Fāryābî, Ḥakîm, bk. Zāhîr Faryābî.
Zāhîr Fāryābî, Zāhîr al-Dîn Abu'l-Faẓl Ṭāhîr b. Muḥammed (ölm. 598 = 1201/1202), s. 59 — 60, 62, 215, 546, 549.
Zakî Kāşġarî, s. 215.
Zarîfî, Şayḥ Ḥasan (ölm. 977 = 1569/1570), s. 151.
Zayn al-Dîn Abū Bakr (?) Kāşî, s. 142.
Zayn al-Dîn 'Alî b. Muḥammed Kulāh, Şayḥ —, s. 541.
Zayn al-Dîn Fasāyî, s. 215.
Zayn Nasavî, s. 215.
Ziyā' al-Dîn Yūsuf, Cāmî 'nin oġlu, s. 396.
Zuhūrî Turşîzî, Mavlānā Nūr al-Dîn Muḥammed (ölm. 1025 = 1615), s. 505 — 507, 544, 545, 553.
Zulālî, bk. Fayz Allāh Zulālî.

MÜSTENSİHLER

- ‘Abd al-‘Alī Ordubādī (Aḥmed ‘Alī Avşṭ’ın oğlu), nr. 762.
- ‘Abd Allāh Hāşim b. ... ‘Alī Rizā al-Makkī, al-Sayyid—(1318 h.), nr. 539, 718.
- ‘Abd Allāh Himmat Valad-i Lād Muḥammed (1057 h.), nr. 122.
- ‘Abd Allāh b. Maḥmūd b. İsmā‘il (829 h.), nr. 184.
- ‘Abd Allāh b. Şayḥ Murşid al-Kātib (X.—XVI. yüzyıl), nr. 536.
- ‘Abd Allāh b. Şukr Allāh (X. = XVI. yüzyıl). nr. 650.
- ‘Abd al-‘Azīz Buḥārī (1272 h.), nr. 234.
- ‘Abd al-Ġafūr Naḫşbandī, H̄vāca—(1290 h.), nr. 578.
- ‘Abd al-Ķādir b. Yūsuf al-Tōḳādī (1092—1098 h.), nr. 245.
- ‘Abd al-Karīm b. ‘Abd al-Raḥīm al-Kurdistānī (1242 h.), nr. 642.
- ‘Abd al-Karīm al-Mavlavī (1078 h.), nr. 169.
- ‘Abd al-Raḥīm (930 h.), nr. 448.
- ‘Abd al-Raḥīm b. ‘Abd al-Raḥmān al-H̄vārizmī al-Sulṭān (879 h.) nr. 386, 387.
- ‘Abd al-Raḥmān al-H̄vārizmī (884 h.), nr. 445, 480, 525, 627.
- ‘Abd al-Raḥmān b. Muḥammed b. Sirāc al-Dīn (865 h.), nr. 22.
- ‘Abd al-Raḥmān b. H̄fīz H̄vācagī (959 h.), nr. 644.
- ‘Abd al-Raşīd (1046 h.), nr. 38.
- ‘Abd al-Vaḥhāb (1245 h.), nr. 208.
- ‘Abd al-Vaḥīd al-Maşhadī (X. = XVI. yüzyıl), nr. 688, 311.
- ‘Abdī b. Muḥammed al-Zāhirī (1047 h.), nr. 329.
- ‘Abdī b. Şayḥ Maḥmūd al-Vardārī (973 h.), nr. 128.
- Abū Bakr Nuşrat (1164 h.), nr. 76.
- Abū Sa‘īd b. Abi ‘l-Ḥayr . . . Kāmrvā al-Nassāḥ al-Şirāzī (796 h.), nr. 427.
- Aḥmed b. ‘Abd Allāh Muḥammed al-Murşidī (867 h.), nr. 574.
- Aḥmed b. ‘Abd al-Raḥmān al-Caşavī (863 h.), nr. 179.
- Aḥmed al-Buḥārī (1059 h.), nr. 729.
- Aḥmed H̄āmīd, bk. Naẓīfī-zāda.
- Aḥmed b. Ḥusayn (1039 h.), nr. 733.
- Aḥmed b. İsmā‘il Ġucduvānī (1003 h.), nr. 326.
- Aḥmed al-Kātib (870 h.), nr. 443; (897 h.), nr. 410.
- Aḥmed Nacīb al-‘Alā‘iyyavī (1280 h.) nr. 232.
- Aḥmed Niyāzī (1278 h.), nr. 231.
- Aḥmed b. Şayḥ Ḥasan (IX. = XVI. yüzyıl), nr. 508.
- Aḥmed b. ‘Ubayd Sānī b. İşḫāk b. ‘Ubayd Zākānī, Şayḥ—(853 h.), nr. 424.

- ‘Alā’ al-Dīn Muḥammed al-Haravī (919 h.), nr. 310, 372.
 ‘Alī b. Aḥmed (1149 h.), nr. 246.
 ‘Alī b. Ḥaydar al-Ḳāsimī al-Ḥusaynī (896, 900, 902 h.), nr. 121;
 (897 h.), nr. 382, 532; (898 h.), nr. 33, 50.
 ‘Alī al-Ḥusaynī al-Kātib (919 h.), nr. 292, 293.
 ‘Alī al-Kātib al-Ḥusaynī, bk. Mīr ‘Alī . . .
 ‘Alī al-Kātib al-Ḥusaynī Mīr—(1008 h.), nr. 554.
 ‘Alī al-Kātib al-Şīrāzī, Ḥācī—(900 h.), nr. 698.
 ‘Alī b. Maḥmūd, Ḥācī—(900 h.), nr. 586.
 ‘Alī b. Maṣṣūr, Darvīş—(1025 h.), nr. 315.
 ‘Alī Mavlavī Tabrīzī, Darvīş—(1043 h.), nr. 741.
 ‘Alī b. Muḥammed (1124 h.), nr. 507.
 ‘Alī b. Muḥammed b. Ḳāsim al-Rifā‘ī (854 h.), nr. 798.
 ‘Alī, Mirzā—(1267 h.), nr. 230.
 ‘Alī, Sulṭān—, bk. Sulṭān ‘Alī.
 ‘Alīm al-Dīn Şayḥ Aḥmed al-Aḥsikātī (942 h.), nr. 450.
 Amīn Allāh b. Yūsuf (X. = XVI. yüzyıl), nr. 436.
 Amīr? b. Muḥammed ‘Alī Ardastānī (994 h.), nr. 104.
 Anīs al-Budalā’, bk. Maḥmūd b. İshāḳ al-Ḳātib.
 ‘Arīf b. Rūḥ Allāh al-Ḥusaynī (901 h.), nr. 267, 377.
 ‘Aṭṭār, bk. Murşid b. Muḥammed.
 ‘Ayāz-i Ḥāmidī, Ayāz b. ‘Abd Allāh (882 h.), nr. 617.
 Aẓhar al-Kātib (846. h.), nr. 437.
 ‘Aẓud al-Muzahhib (X. = XVI. yüzyıl), nr. 109.
 Bābāşāh İşfahānī (974 h.), nr. 475.
 Bahā’-i Dīn Maḥmūd . . . al-Ḥusaynī (787 h.), nr. 481.
 Bulbul, Ṭabīb Luṭf Allāh b. ‘Abd Allāh al-İşfahānī (848 h.), nr. 564.
 Ca‘far al-Mavlavī, Darvīş—(1059 h.), nr. 166.
 Ca‘far b. al-Sa‘īd al-Ḥusaynī al-Ḳummī (1100 h.), nr. 761.
 Cafā’ī (899 h.), nr. 521.
 Cavrī, Osmanlı şāiri, (1051 h.), nr. 46, 117, 136, 156, 163, 222, 225,
 233, 345, 374, 511, 746, 791; (1052 h.), nr. 342.
 Cihāngīr al-Sulṭānī (848 h.), nr. 120.
 Cihānşāh b. Bābā Ganclar(?) (1087 h.), nr. 758.
 Darvīş b. Şams al-Dīn İbrāhīm Şīrāzī (946 h.), nr. 549.
 Faḳīh (880 h.), nr. 181.
 Faḥ Allāh b. Muḥammed, Sayyid—(1002 h.), nr. 105.
 Faḥ-Muḥammed (1044 h.), nr. 92.

- Faṭīma bint al-Ḥusayn al-Naṣīrī (1048 h.), nr. 562.
 Faḫl Allāh b. Muḥammed Ṣadiḫ al-mulaḫḫab ba-ḥamza-i Māzan-
 darānī (1262), nr. 12.
 Faḫlī (1040 h.), nr. 212.
 Furṣat-i Ğarīb (824 h.), nr. 271, 428
 Ğayb Allāh Ṣahrābādī (1091 h.), nr. 771.
 Ğazanfar (980 h.), nr. 645.
 Ğazanfar al-Mavlavī al-Bosnavī (1020 h.), nr. 343.
 Ğiyās al-Dīn ‘Alī al-Cāmī (943 h.), nr. 658.
 Ğulām-‘Alī al-Ḥiṣārī (1000 h.), nr. 705.
 Ḥabīb Allāh İṣfahānī (1300 h.), nr. 573; (1308 h.), nr. 52, 55, 411.
 Ḥacī Bülāḫ Samarḫandī (XII.=XVIII. yüzyıl), nr. 735.
 Ḥacī Pūr, Kamāl b. Maḫmūd (999 h.), nr. 676.
 Ḥafīz Ṣīrāzī, Darviş — (859 h.), nr. 408.
 Ḥalīl b. Darviş Muḥammed al-Cāmī (976 h.), nr. 614.
 Ḥalīl, Darviş — (1135 h.), nr. 252.
 Hamza-i Māzandarānī, nr. 12.
 Ḥasan, Sultān — , bk. Sultān Ḥasan.
 Ḥasan (955 h.), nr. 515.
 Ḥasan (X.=XVI. yüzyıl), nr. 303.
 Ḥasan b. ‘Abd Allāh İṣfahānī (854 h.), nr. 508 (s. 329).
 Ḥasan b. ‘Abd al-Raḫīm Ḥamīdī (1098 h.), nr. 245.
 Ḥasan b. Faḫ Allāh b. Aḫmed Kātib al-Ardastānī (886 h.), nr. 182.
 Ḥasan b. İbrāhīm, Sayyid —, ‘Alī Ṣābūnī soyundan (945 h.), nr. 149.
 Ḥasan b. Ṣams al-Dīn Nizām Ḥasan al-Kayrī (? 895 h.), nr. 276.
 Hāşim al-Ḥusaynī (1045 h.), nr. 199.
 Hāşim al-Makkī (1241 h.), nr. 775; (1242 h.), nr. 785.
 Ḥayr al-Dīn b. Ṭāhir (917 h.), nr. 127.
 Hidāyat Allāh (1017 h.), nr. 725.
 Hidāyat Allāh Kirmānī (1029 h.), nr. 426.
 Hoş-nuvis, Muḥammed al-Ḥvānsārī b. Āḫund Mollā Ḥasan (1269 h.),
 nr. 13.
 Hūsār (h. XIV. yüzyılın başları), nr. 164.
 Ḥusayn al-Ḥafīz al-Ṣīrāzī (961 h.), nr. 613.
 Ḥusayn al-Kātib, Pīr — , bk. Pīr Ḥusayn.
 al-Ḥusayn b. Muḥammed al-Madīnī (759 h.), nr. 68, 88.
 al-Ḥusayn b. Muṣṭafā (974 h.), nr. 454.
 İbn Muḥammed ‘Abd al-Raḫīm Bihbihānī (1079 h.), nr. 72.
 İbrāhīm b. ‘Abd Allāh b. ‘Omar al-Abarkūhī (825 h.), nr. 442, 478,
 3822.

- İbrāhīm Bey Munşī (1093 h.), nr. 39.
 İbrāhīm b. Muşţafā (1070 h.), nr. 695.
 İbrāhīm b. Valī al-Bosnavī al-Akḫişārī (1043 h.), nr. 244.
 ‘İmād al-Dīn b. ‘Alī b. Ḥusayn, bk. Şīrāzī.
 ‘İmād al-Dīn Faḫīh Maḥmūd b. Faḫīh Aḥmed (957 h.), nr. 612
 İsmā‘īl b. Ḥalīl al-Balḫesrī (1070 h.), nr. 799/1,9
 ‘İvaz b. Pīr Kāsīm Bağdādī (950 h.), nr. 296.
 Kalūya, Ḥusayn (895 h.), nr. 4.
 Kamāl b. Maḥmūd, bk. Ḥacī Pūr.
 Kāmrava al-Şīrāzī al-Nassāḥ, bk. Abū Sa‘īd b. Abi ‘l-Ḥayr . . .
 Kānbar ‘Alī b. Ḥusrav İşfahānī (892 h.), nr. 383.
 Kāsīm (X. = XVI. yüzyıl), nr. 711.
 Kātib, Muḥammed b. ‘Alī (834 h.), nr. 2.
 Kişvarī (910 h.), nr. 7.
 Kitābī (892 h.), nr. 183.
 Luţf Allāh b. ‘Abd Allāh al-İşfahānī, bk. Bulbul.
 Maḥmūd, Pīr —, bk. Pīr Maḥmūd.
 Maḥmūd, Şayḥ — (864 h.), nr. 541.
 Maḥmūd, b. Ca‘far (1027 h.), nr. 657.
 Maḥmūd b. Ḥasan (815 h.), nr. 588.
 Maḥmūd b. İshāḳ al-Kātib, Anīs al-Budalā’ (815 h.), nr. 419.
 Maḥūd al-Kātib, Şāh —, bk. Şāh Maḥmūd.
 Maḥmūd b. Muḥammed b. . . . Abū Nacm (IX. = XV. yüzyıl), nr. 510.
 Maḥmūd b. Muḥammed Şuştarī (862 h.), nr. 259.
 Maḥmūd b. Şayḥ ‘Omar Dargazīnī (981 h.), nr. 456.
 Manşūr b. Kānbar al-Hamadānī (915 h.), nr. 362.
 Mas‘ūd b. Manşūr b. Aḥmed al-Mutaḫabbib (791 h.), nr. 83.
 Mīr ‘Alī al-Harātī (979 — 981 h.), nr. 592.
 Mīr Muḥammed (X. = XVI. yüzyıl), nr. 304.
 Mīrzā Āḳā-Ḥān (1313 h.).
 Mīrzā Āḳā-Ḥān ‘Abd al-Ḥusayn Kirmānī (1307 h.), nr. 256, 349, 430.
 581, 786.
 Muḥammed . . . (XII. = XVIII. yüzyıl), nr. 777.
 Muḥammed Pīr —, bk. Pīr Muḥammed.
 Muḥammed b. Abī Ṭalīb al-Ḥasanī (674 h.), nr. 14.
 Muḥammed b. Aḥmed, Şayḥ —, (IX. = XV. yüzyıl), nr. 530.
 Muḥammed b. Aḥmed al-Ḥallāc (834 h.), nr. 176.
 Muḥammed b. ‘Alā’ al-Dīn al-Belgrādī (1032 h.), nr. 313.
 Muḥammed ‘Alī, Darvīş —, (917 h.), nr. 384, 603.
 Muḥammed b. ‘Alī, bk. Kātib.

- Muhammed b. 'Alī al-Kātib al-Aḫsarayī (749 h.), nr. 348.
 Muhammed 'Alī Samarḫandī (899 h.), nr. 610, 611.
 Muhammed b. Amīr Muhammed Zadiya (?) (954 h.), nr. 653.
 Muhammed Bākī b. Ḥācī Muhammed al-Şarīf al-Horāsani (975 h.), nr. 455.
 Muhammed Bākīr, bk. Nācī.
 Muhammed b. Bilāl (962 h.), nr. 62, 93, 116, 438.
 Muhammed Ca'far b. Mīrzā Rīzā 'l-Hamadani (1230 h.), nr. 286.
 Muhammed b. Calāl al-Ḳummī (899 h.), nr. 98.
 Muhammed Cān al-Ḳātib al-Şīrāzī (949 h.), nr. 26.
 Muhammed b. Darviş Muhammed (981 h.), nr. 604.
 Muhammed b. Ḥvāca Aḫmed, Darviş —, (911 h.), nr. 587.
 Muhammed b. al-Ḥācc Guhartaş al Tōḳātī al-Mavlavī (758 h.), nr. 174 m.
 Muhammed al-Ḥvānsārī b. Aḫund Mollā Ḥasan, bk. Hoşnuvis.
 Muhammed al-Haravī (857 h.), nr. 509.
 Muhammed Ḥusayn (949 h.), nr. 294.
 Muhammed Ḥusayn Ḳummī (1041 h.), nr. 82.
 Muhammed Ḥusayn b. Fīrūz-baḫt al-Ḥusaynī (971 h.), nr. 453.
 Muhammed b. İsmā'īl (882 h.), nr. 601.
 Muhammed b. Ḳāsim . . . al-Ḳazvīnī al-Şīrāzī (927 h.) nr. 522.
 Muhammed Ḳāsim b. Şādīşāh (924 h.), nr. 399.
 Muhammed Ḳāsim al-Şīrāzī (1026 h.), nr. 196.
 Muhammed al-Ḳātib, bk. Sultān Muhammed al Kātib.
 Muhammed al-Kātib, Osmanlı devleti kâtiplerinden (1139 h.), nr. 787.
 Muhammed Kişī (992 h.), nr. 151.
 Muhammed Maḫdī (1204 h.), nr. 465.
 Muhammed Maḫdī al-Farahānī (1237 h.), nr. 235.
 Muhammed Muḫsin Bāḡāsiyā'ī al-Cunābādī (1088 h.), nr. 5.
 Muhammed Mu'min (1032 h.), nr. 706.
 Muhammed Mu'īn b. Darviş Muhammed al-Ḳāzī (969 h.), nr. 654.
 Muhammed b. Muştafā (1052 h.), nr. 468.
 Muhammed Naḫşbandī, Darviş — (1102 h.), nr. 137.
 Muhammed Nargisī, Türk edebiyatının en tanınmış Türk nâsirle-
 rinden (ölm. 1044 = 1635 istinsâh 1029), nr. 740
 Muhammed b. Nasr 'Alī (1026 h.), nr. 70.
 Muhammed b. Nizām al-Şarafī al-Yazdī (881 h.), nr. 64.
 Muhammed Nūrī al-Mavlāvī, al-Ḥācc — (1247 h.), nr. 209.
 Muhammed b. 'Osmān (978 h.), nr. 641.

- Muḥammed Raḥīm (1123 h.), nr. 776.
 Muḥammed Riżā 'l-Maḥadī (990 h.), nr. 133.
 Muḥammed Şālih al-Mavlavī (1252 h.), nr. 229.
 Muḥammed Şafī' P. ḥ. v? (1098 h.), nr. 40.
 Muḥammed b. Şayḥ Aḥmed al-Haravī, Şayḥ—(899 h.), nr. 595.
 Muḥammed Tāḥī, Darvīş—(897 h.) nr. 446.
 Muḥammed Tirmizī, Mīr—(949 h.), nr. 295.
 Muḥibb-i 'Alī b. İbrāhīm al-Maḥadī (1039 h.), nr. 37.
 Muḥibb Allāh b. Ḥusayn (979 h.), nr. 712
 Muhr-i 'Alī al-Nazarī (1017 h.), nr. 597.
 Mu'ım al-Dīn avḥadī (898 h.), nr. 618; (899 h.), nr. 388.
 Mu'ım al-Avḥadī al-Ḥusaynī (930 h.), nr. 280.
 Muḥşid al-Dīn Muḥammed (916 h.), nr. 107.
 Muḥşid b. Muḥammed Şirāzī 'Aḥḥār (h. IX. yüzyıl), nr. 389, 400, 548.
 Muşliḥ al-Dīn b. al-Ḥācc Ḥamza b. 'Abd Allāh, al-Ḥāca Şayḥ al-
 Ḳurrā' (1028 h.), nr. 470.
 Muştafā, Darvīş - (1020 h.), nr. 194; (1045 h.), nr. 217.
 Muştafā, Darvīş - Gülşenī türbedârı (1012 h.), nr. 219.
 Muştafā b. 'Abd al-Raḥmān (963 h.), nr. 638.
 Muştafā b. 'Alī al-Arzurūmī (1144 h.), nr. 472.
 Muştafā al-Bosnavī, Ḥācī - (1003 h.), nr. 330.
 Muştafā b. Durmuş al-Gümülcūnavī (964 h.), nr. 545.
 Muştafā b. Ḥasan b. Muḥammed al-Bayzāvī (1073 h.), nr. 226.
 Muştafā al-Mavlavī (1024 h.), nr. 195.
 Muştafā al-Mavlavī (1090 h.), nr. 302.
 Muştafā b. Mollā Riżvān al-Bağdādī, al-Ḥāc—(1065 h.), nr. 745.
 Muştafā b. Muḥammed al-İstanbūlī (1087 h.), nr. 331.
 Muştafā Nācī (1118 h.), nr. 774.
 Muştaḳīm Muḥammed Raḥīm (1123 h.), nr. 776.
 Muḥahhar b. 'Abd al-Raḥmān al-Ḥaḥīb al-Erzincānī, Sayyid—(979
 h.), nr. 609.
 Nācī, Muḥammed Bāḳir (1280 h.), nr. 10.
 Nargisī, bk. Muḥammed Nargisī
 Nargisī-zāda (XII. = XVIII. yüzyıl), nr. 782.
 Nazīf-zāda, Aḥmed Ḥāmid (1245, h.), nr. 461.
 Nuşrat, Abū Bakr (1164 h.), nr. 76.
 Pīr Ḥusayn al-kātib (902 h.), nr. 391.
 Pīr Muḥammed (XI. = XVII. yüzyıl), nr. 550.
 Racab b. Ḥayr al-Dīn al-İstanbūlī (666 h.), nr. 297.

- Ravza-h'ân Mollâ 'Abbâsî (1317 h.), nr. 44.
 Şafî al-Marâğî (1008 veya 1080 h.?) nr. 220.
 Şâ'ib (1086 h.), nr. 757.
 Şâlih (1048 h.), nr. 71, 79.
 Şâlih b. Sa'îd (899 h.), nr. 5.
 Sinân Sîvâsî (1004 h.), nr. 460.
 Sultân Aḥmed (913 h.), nr. 676.
 Sultân 'Alî (865 h.), nr. 492, 542, 531, 571, 579 ; (867 h.), nr. 519.
 Sultân 'Alî al-Şîrâzî (899 h.), nr. 363.
 Sultân Ḥasan (891 — 893 h.), nr. 520.
 Sultân Ḥusayn b. Muẓaffar Ḥusayn al-Haravî (944 h.), nr. 189.
 Sultân Muḥammed al-Kâtib (921 h.), nr. 589.
 Sulaymân b. Muştafâ (1141 h.), nr. 253.
 Şâh Ḥusayn b. Fahr al-Dîn al-Şihâbî (922 h.), nr. 320.
 Şâh Muḥammed al-Kâtib (X. = XVI. yüzyıl), nr. 300.
 Şâh Maḥmûd (982 h.), nr. 629.
 Şâh Maḥmûd al-Kâtib (978 h.), nr. 551.
 Şâh Maḥmûd Nişâbûrî (X. = XVI. yüzyıl), nr. 312.
 Şâhidî-zâda (996 h.), nr. 224.
 Şahsuvâr al-Salîmî (X. = XVI. yüzyıl), nr. 686.
 Şams al-Dîn Anşârî Tabrizî (1165 h.), nr. 284.
 Şams b. Şadr Futûhî (1005 h.), nr. 106.
 Şamsâ-yi Şîrûdî (1059 h.), nr. 491.
 Şaraf al-Dîn 'Alî b. Bahâ' al-Dîn Muḥammed Lârî (1025 h.), nr. 81.
 al-Şaraf al-İsfarâ'inî, Muḥammed (X. = XVI. yüzyıl), nr. 631.
 Şayḥ b. Ḥasan b. Aḥmed al-Şağîr (840 h.), nr. 89.
 Şayḥ al-İslâm b. Ḥusayn b. 'Alî b. Maḥmûd al-Şiddîkî (857 h.),
 nr. 97.
 Şayḥ Maḥmûd al-Haravî (IX. = XIV. yüzyıl), nr. 491.
 Şîrâzî, 'Imâd al-Dîn b. 'Alî b. Ḥusayn (859 h.), nr. 161.
 Tahmasb, al-Kâtib (922 h.), nr. 268.
 Tâlib Kâbilî-i Kâtib, Darvîş —, (1096 h.), nr. 759.
 'Ubayd Dede, Halep Maḡnavî karîi (h. XI. yüzyıl), nr. 195.
 Uvays al-Murğâbî —, (898 h.), nr. 585/3.

- Vaysî (974 h.), nr. 703.
 Yaḥyā b. ʿAlī (846 h.), nr. 512.
 Yaḥyā b. Ibrāhīm Ḥʿāca (1011 h.), nr. 328.
 Yūsuf al-Mavlavī. Darvīṣ—, (1029 h.), nr. 197.
 Yār-Muḥammed Haravī (923 h.), nr. 103.
 Yaḥyā b. Muḥammed al-Naḳṣbandī (891 h.), nr. 327.
 Yārī (972 h.), nr. 550.
 Yūsuf b. ʿAbd al-Laṭīf (827 h.), nr. 561.
 Yūsufṣāh al-Haravī (862 h.), nr. 178.
 Zāhid b. Muḥammed (1005 h.), nr. 473.
 Zayn al-ʿĀbidīn b. Muḥammed (865 h.), nr. 379.

KİTAP ADLARI

nr. 368 – 373	(آثار) امیر حسین حسینی
nr. 336	آثار اوحدالدین کرمانی
nr. 678 – 679	آثار دوانی
nr. 260 ^a	(آثار) فخرالدین عراقی
nr. 719	(آثار فضولی)
nr. 738	آثار فیضی
nr. 351	(آثار) محمود شبستری
nr. 484	(آثار) مغربی
nr. 163, 164	(آثار) مولانا
nr. 572/4	ک. آرایش نامہ = دیوان اہلبہ
s. 515	آرایش نگار
nr. 163/1	آفاق و انفس مولانا
nr. 383/6, 384/5, 384 ^a /6, 393/5, 394/5	آینہ اسکندر امیر خسرو
nr. 670/1	آینہ دل کوکبی
nr. 341 – 342; s. 207	ابتدائنامہ سلطان ولد
nr. 58	ابکار افکار رشیدالدین وطواط
s. 522	ابواب الجنان واعظ
nr. 670/4	ابواب الجنۃ کوکبی
nr. 323	ایات گلستان سمدی
nr. 110	ایات متفرقہ از خمہ
s. 458	اجزاء تفسیر = تفسیرالقران جامی
nr. 577; s. 385	احکام السلطانیۃ للماوردی
nr. 425/3, 426/3	احکام المحبین جمالی
s. 309	اخلاق الاشراف عبید زاکانی
nr. 120/1, 122/14; s. 375	اخلاق جلالی = لوامع الاشراف فی مکارم الاخلاق
	اسرار فاتحہ مغربی
	اسرارنامہ عطار

- 724/3
nr. 96/5—106/5; s. 65, 238, 451, 470, 560
- nr. 497
nr. 122/15, 149
nr. 370/2
nr. 407
nr. 336/4
nr. 574/4; s. 385
nr. 347
nr. 566/10
nr. 494
- nr. 157/14
nr. 669
- nr. 452
nr. 565/3, 566/8, 567/6
- nr. 756/1
- nr. 773/3
nr. 96/5b—106/5b; s. 65
s. 500
nr. 119/1, 120/3, 121/1, 122/7; s. 375
- nr. 801/13
- nr 801/34
- اسکندرنامہ = خردنامہ اسکندری
اسکندرنامہ بحری = اسکندرنامہ نظامی
اسکندرنامہ ثنائی
اسکندرنامہ نظامی
- اسماعیل نامہ ہاتھی = شامنامہ ہاتھی
اشارتنامہ سید اسحاق
اشترنامہ عطار
اشعار امیر حسین حسینی
(اشعار) امین الدین کازرونی
اشعار اوحد الدین
اشعار جالی
اشعار سلطان ولد
اشعار سید یحییٰ شروانی
(اشعار) شیخ حریری
الاشعار العربیة لسعدی = قصائد عربی
(اشعار و رباعیات) افضل الدین کاشانی
اشعار ہمام الدین گلباری
أشعة لمعات = شرح لمعات جامی
اشعة اللمعات = شرح لمعات جامی
اصطلاحات خواجہ حافظ شیرازی
اطوارالقلب سید یحییٰ شروانی
اطوارالقلوب = اطوارالقلب
اطوز گنج فوقی
اعتقادنامہ = سلسلہ الذهب دفتر اول جامی
عجازالبیان آشوب
اقبالنامہ نظامی
اکبرنامہ فیضی
الہی نامہ عطار
الہی نامہ = حدیقہ سنائی
انتخاب اثیرالدین اخسکائی
انتخاب انتخاب مثنوی = لب لباب معنوی
(انتخاب) انوری

nr. 309–312	انتخاب بوستان
nr. 801/12	انتخاب نقیۃ النقیۃ امیر خسرو
nr. 143	انتخاب بندنامہ و ہفت وادی عطار
s. 32	انتخاب حدیقہ
nr. 804/35	(انتخاب خاقانی)
nr. 563	انتخاب دیوان اشرف
nr. 386, 387	انتخاب دیوان امیر خسرو
nr. 493	انتخاب دیوان بساطی
nr. 626–628	انتخاب دیوان جامی
nr. 518	انتخاب دیوان حافظ سمد
nr. 401	انتخاب دیوان حسن دہلوی
nr. 168, 171	انتخاب دیوان مولانا
nr. 18	انتخاب روشنائی نامہ (ناصر خسرو)
nr. 412	انتخاب روضۃ الانوار خواجو
nr. 7	انتخاب شاہنامہ
nr. 119/6	انتخاب شترنامہ عطار
nr. 803/3	انتخاب صائب
nr. 802/8	(انتخاب) طالب آہلی
nr. 801/17	(انتخاب) ظہیرالدین فارابی
nr. 802/7	(انتخاب) عرفی
nr. 801/23	(انتخاب) عطار
nr. 318	انتخاب غزلیات سعدی
nr. 489	انتخاب غزلیات مغربی
nr. 375	انتخاب کنز الرموز امیر حسین حسینی
	انتخاب مثنوی = جزیرہ مثنوی
nr. 214	انتخاب مثنوی مولانا
nr. 502	انتخاب مثنوی و غزل نعمۃ اللہ ولی
nr. 801/14	(انتخاب) مجیر بیلقانی
nr. 336/1	انتخاب مصباح الارواح اوحدالدین
nr. 114	انتخاب مفردات محزن الاسرار
s. 355	انتخاب مقطعات ابن یمن
nr. 547	انتخاب میر شاہی
nr. 801/15	انتخاب مجیب الدین جربادقانی
nr. 150	انتخاب وصلنامہ عطار

- nr. 143 انتخاب هفت واری
nr. 343—344 انتہائنامہ سلطان ولد
nr. 157/4 انشاء لافضل الدین کاشانی (A)
nr. 670/3 انوار المحبۃ کوکبی
s. 141, 455 انوار سہیلی کاشفی
nr. 155 انیس الطالبین و جلس الصالحین غیاتی
nr. 508/2, 509/2, 510/2, 510^a/b, 511 انیس المارین قاسم الانوار
nr. 670/5^b باغ ارم = اسکندرنامہ ثنائی
nr. 625 بحر الدین کوکبی
بحر وکان، ترتیب دیوانہای جامی
بدائع الاسعار فی صنائع الاسعار = قصیدہ
مصنوعۃ قوام الدین
- nr. 271/5, 272/15, 273/15 v.dd. بدایع سعدی ک.
بدایع الجمال = دیوان خواجوی کرمانی
بداية المحبة جمالی
s. 385 بشارتنامہ علی الاعلی
nr. 496^a بقیۃ النقیۃ امیر خسرو
nr. 390 بلبل نامہ عطار
nr. 122/11 بنگ و بادۃ فضولی
nr. 800/8 بوستان سعدی
nr. 271/14, 272/8, 273/8 v.dd., 292
—308; s. 168, 169, 191, 199, 439 بہارستان جامی
nr. 585/9, 586/13, 591/20, 592/11,
608; s. 415 بہرامنامہ = ہفت پیکر نظامی
s. 368 بہمن نامہ آذری
بیان العلم = فی بیان العلم
s. 385 بیان حقائق احوال سید المرسلین (المصطفی)
جمالی
nr. 510^a/c بیان واقعہ آمدن تیمور قاسم الانوار
nr. 122/12; s. 99 بیسرنامہ
پنج گنج = خمسہ جامی
nr. 371/4, 801/25 پنج گنج امیر حسین حسینی
nr. 801/3 پنج مجلس سعدی
ک. پندنامہ = ک. صحبتنامہ عماد فقیہ

nr. 122/17. 135—141

s. 158

s. 475

nr. 793

nr. 585/26, 586/23, 587/5, 589/5, 590/5

591/1^b, 592/4, 545/3, 596/3, 597/3,

598/3, 600/3, 601/1, 602/1, 603/1,

604/1, 605/1, 652—656; s. 192,

401, 415

s. 366

nr. 802,6/k

nr. 83—87, 801/19

nr. 95; s. 64

nr. 801/20

nr. 122/1, 146/1, 147; s. 338, 339

nr. 671

s. 319

nr. 163/2

nr. 588/12; s. 415

nr. 271/3

nr. 148

nr. 794/1

nr. 585/13, 586/12, 588/4, 629—631;

s. 415

s. 415

nr. 668

nr. 157/9

nr. 157/12

nr. 650

بندنامه عطار

تاریخ جهانگشای

تأیید ابن الفارض

تجنیسات کاتبی = ک. ده باب کاتبی

تحفة حضرت شامی وزبدة اسرار الہی

تحفة الاحرار جامی

تحفة احرار جامی

تحفة اهل العرفان فی ذکر الشیخ روز بہان

= شرف الدین ابراہم بن روز بہان

تحفة العرفان

تحفة الفقیر وهدیة الحقیق شرف الدین یزدی

تحفة الافکار جامی

تحفة العراقین خاقانی

تحفة العرفان روز بہان البقلی

تحفة الملوک (علی بن ابی حفص الاصفہانی)

تذکرة الاولیاء عطار

تذکرة الشعراء دولتشاہ

تراہنامہ سید اسحاق

تراہنامہ مولانا

ترجمہ بض نثر الآلی جامی

ترجمہ بند سعدی

ترجمہ تذکرة الاولیاء (T)

ترجمہ حدیث اربعین

ترجمہ حدیث اربعین جامی

ترجمہ حدیث واحد جامی

ترجمہ دیوان علی نظیما

ترجمہ رسالہ تفاحة افضل الدین کاشانی

ترجمہ سیزده فصل افضل الدین کاشانی

ترجمہ شواہد النبوة للامی

nr. 651
 nr. 802/3
 nr. 64 – 67
 s. 500
 nr. 252, 253
 s. 202
 nr. 697
 nr. 54
 nr. 378
 nr. 336/3, 796/a
 nr. 796/c, 801/29
 nr. 796/b
 nr. 145
 nr. 490, 796/d
 nr. 796/f
 nr. 796/e
 nr. 516
 nr. 272/12, 273/13 v.dd.
 nr. 260/1, 260^a/2, 269
 nr. 526
 nr. 567/11
 nr. 30
 s. 234
 nr. 157/5

 s. 457

 nr. 588/1, 593/1; s. 415
 s. 415
 s. 43
 s. 385
 s. 317
 s. 543
 nr. 694 – 696; s. 469

ترجمة شواهد النبوة لآخي زاده عبدالحكيم
 ترجمة الشوق عرفى
 ترجمة صد كلة على رشيد الدين وطواط
 (ترجمة) للاوتى
 ترجمة مثنوى نجفى
 ترجمة مناقب اوحداالدين كرماني (T)
 ترجمة نثر الالى عياني
 ترجمة وصت على الى ابنه الحسن الحسن غزنوى
 ترجيع بند امير حسين حسيني
 ترجيع بند اوحداالدين كرماني
 ترجيع بند شمس
 ترجيع بند عراقى
 ترجيع بند عطار
 ترجيع بند مغربى
 ترجيع بند نسيمى
 ترجيع بند نيمى
 ترجيع بند وانتشار قاسم الانوار
 ك. ترجيعات سمدي
 ك. ترجيعات فخرالدين عراقى
 تشبيهات كمال غياث الدين
 تصريفات و مكاشفات سيد يحيى شروانى
 نفذلات معزى
 تفلانامه امير خسرو
 النفاحة لافضل الدين (A)
 تفسير سورة فاتحه = تفسيرالقران جامى
 تفسير الفاتحة دوانى
 تفسير الفاتحة القران = تفسيرالقران جامى
 تفسير القران جامى
 تكملة نفعات عبدالغفور اللارى
 التلويمحات سهروردى مقتول
 تنبيه غيب جمالى
 توحيدنامه على الاعلى
 تيمورنامه شرف الدين على يزدى
 تيمورنامه هاتقى

- s. 345 جاماسب نامہ
- nr. 566 جامع المعانی
- nr. 403/2, 404, 405, 406, 798/2; s. 253 جام جم اوحدی
- nr. 484/2; s. 309 جام جهان نما
- nr. 157/11 جان ودل = گلشن ابرار کاتبی
- nr. 233 جاودان نامہ افضل الدین کاشانی
- nr. 122/10 جزیرہ مثنوی، یوسف سینہ چاک
- nr. 431/2, 432/2, 433/2, 434/2 ججمہ نامہ عطار
- nr. 572 جمشید و خرشید سلمان ساوجی
- s. 170 جنگ نامہ موئینہ و کتان = دیوان البسه
- s. 368 جزاب رسالہ ملک اباقا لسمدی = رسالہ انکیانو
- nr. 236—239 جواهر الاسرار آدری
- nr. 122/4 جواهر الاسرار و زواہر الانوار لحسین الخوارزمی
- nr. 534—539 جوہر الذات عطار
- nr. 12/1 چہل حدیث = ترجمہ حدیث اربعین جامی
- nr. 60 - 63 الحاشیہ التمدسیہ = سخنان خواجہ محمد پارسایی جامی
- nr. s. 25, 32 - 40; s. 137, 255, 259 حال نامہ عارفی
- nr. 533 حجة الحق ناصر خسرو
- s. 215 حدائق السحر فی دقائق الشمر لرشید الدین
- s. 43 حدائق السحر فی دقائق الشمر لرشید الدین
- nr. 561—562; s. 403 حدیث اربعین = ترجمہ حدیث اربعین جامی
- s. 329 حدیقة الحقیقہ و طریقہ الشریعہ سنائی
- nr. 533 حسن و دل فناچی
- s. 215 حسن و عشق = صحت و مرض فضولی
- s. 43 حق الیقین لمعرفة العالمین محمود شبستری
- nr. 561—562; s. 403 حکمة الاشراف سہروردی مقتول
- s. 329 حلال مطرز در قن معما و لغز شرف الدین یزدی
- s. 329 حلیہ الحلال = رسالہ اول در معما جامی
- s. 329 حورائیه، رباعیہ ابو سعید ابی الخیر

- nr. 585/30, 586/27, 587/9, 589/9,
590/9, 591/5, 592/16, 595/7, 596/7,
597/7, 598/7, 600/7, 601/5, 602/5;
s. 415
- nr. 146/2
nr. 107—109
nr. 111
nr. 359^a
nr. 213
nr. 721/6
s. 367
nr. 393, 394; s. 237
nr. 601—602
nr. 410—411
s. 501
nr. 670
nr. 96—106; s. 74, 75, 237, 258, 341,
469, 470, 473, 500
s. 469, 470
s. 9
nr. 271/6, 272/16, 273/16 v.dd.
nr. 13
nr. 271/12, 272/21^a v.dd; s. 181
nr. 122/22
s. 463
- خاتمة الحيات = ديوان ثالث جامي
خردنامه = اسكندرنامة نظامي
خردنامه اسكندري* جامي
- خرشيد و جشيد = جشيد و خرشيد سلمان
ساوجي
خزائن الفتوح امير خسرو
خسرو شيرين نظامي
خسرونامه = گل و خسرو عطار
خضر خاني امير خسرو = دول راني
خضر خان)
خلاصة تذكرة الاولياء لاجد بن محمد بن طوسي
خلاصة الخمسة
خلاصة خمسة
خلاصة گلشن راز
خلاصة مثنوي مولانا
خلد برين وحشي
خمسة اشرف
خمسة امير خسرو
خمسة جامي
خمسة خواجوي کرمانی
خمسة فيضي
خمسة محيرة كوكبي
خمسة نظامي
خمسة هانفي
خنك بت وسرخ بت
كن. الخواتيم لسعدی
خوان الاخوان ناصر خسرو
كن. الحيينات لسعدی
خياطنامه عطار (؟)
داستان جمال و جلال آصفي

nr. 670/5^a

nr. 272/1, 273/1, v.dd

s. 309

در البحرین کوکبی
در تقریر دیباچه سمدی
درر القریب فی معرفة التوحید مغربی
در طریق نقشبندیہ = رسالہ فی ذکر جامی
الدرۃ الفاخرۃ = رسالہ فی تحقیق مذهب
الصوفیۃ .

s. 352

s. 511

s. 355

nr. 379/c, 380, 381

nr. 519/6, 520/6

s. 14

دریای ابرار = قصیدہ ابرار امیر خسرو

دستور الشماق فتاحی

دستور الفصحای عبدالنبی فخرالزمانی

دستورنامہ

دستورنامہ نزاری

ک. دلربای کاتبی

دلیل المنجیرین ناصر خسرو

دولانی خضرخان = خضرخانی امیر

خسرو

nr. 519/4, 520/4; s. 325

nr. 424/3, 425/4

nr. 258/2, 259/3, 260/3, 260^a/1, 261, 262

ک. ده باب کاتبی

ده فصل عبید زاکانی

ده فصل فخرالدین عراقی

ده نامہ = ده فصل فخرالدین عراقی

ده نامہ ابن عماد

ده نامہ ابن نصوص

ده نامہ اوحدی

ده نامہ عزیز بخاری

ک. ده نامہ عماد فقیہ

nr. 477

s. 261

nr. 402/2; s. 253

nr. 505

nr. 427/6, 428/7, 430/6

nr. 572/3

nr. 272, 273 a v.dd.

nr. 585/26^a, 596/3^anr. 271/1^a

s. 355

nr. 383/1^a; s. 233

nr. 564

nr. 773/1, 773/4

nr. 684

s. 264, 265

ک. ده وصل = دیوان البسه

دیباچہ ابن بیستون بہ کلیات سمدی

دیباچہ خمسہ جامی

دیباچہ دیوان (کلیات) سمدی

دیباچہ رباعیات عمر خیام

دیباچہ غرۃ الکمال امیر خسرو دهلوی

دیوان آذری

دیوان آشوب

دیوان آصفی

دیوان ابن یمین

- nr. 498 - 501; s. 379
nr. 571—573
nr. 388, 389, 390, 391, 392; s. 234,
244, 245
nr. 68—76.
nr. 402/1, 403/1; s. 253
nr. 786
nr. 491—492
nr. 540/2
nr. 682
s. 316
nr. 724/1—2
- nr. 616—619
- nr. 620
nr. 585/19^b, 586/21^a, 21^b, 587/1,2
589/1,2 590/1,2, 591/10,11, 592/17,
610/2, 610^a—615, 621—624; s. 415
nr. 585/20, 586/28, 587/3, 589/3,4
590/3, 591/12, 592/18, 610/3, 624^m;
s. 415
nr. 585/21, 586/29, 587/4, 589/4, 590/4,
591/13, 592/19, 610/4; s. 415, 431
nr. 256
nr. 442—466; s. 191
nr. 683
nr. 400
nr. 53
nr. 77—80
nr. 408—409; s. 257
nr. 581
nr. 531, 531^a
nr. 667
nr. 59
- دیوان اطعمہ بسحاق
دیوان البسة نظام القاری
دیوان امیر خسرو
دیوان انوری
دیوان اوحدی
دیوان باقر
دیوان بساطی
دیوان بلبیل
دیوان بنائی
دیوان ترکی نسیمی
دیوان ثنائی
دیوان ثنائی = کلیات ثنائی
دیوان جامی (ترتیب سال ۸۶۷ = ۱۴۶۲/
۱۴۶۳)
(ترتیب دیگر)
(دیوان اول)
(دیوان ثانی)
(دیوان ثالث)
دیوان جهان (عطا ملک جوینی؟)
دیوان حافظ شیرازی
دیوان حسام (حسامی)
دیوان حسن دهلوی
دیوان حسن غزنوی
دیوان خاقانی
دیوان خواجوی کرمانی
دیوان خواجہ مسعود
دیوان خیالی
دیوان درویش دہلی
دیوان رشیدالدین وطواط

nr. 530	دیوان سراجی
nr. 316—317	دیوان سعدی
nr. 743	دیوان - میدا
nr. 686—689	دیوان سلطان سلیم
nr. 431/1, 432/1, 433/1, 434/2, 435, 436, 436 ^a	دیوان سلمان ساوجی
nr. 31	دیوان سنائی
nr. 55	دیوان - سوزنی
nr. 677	دیوان سہلی
nr. 348	دیوان سیف فرغانی
nr. 568—569	دیوان سینی
nr. 541—560	دیوان شامی
nr. 804/39	دیوان شامی سرزواری
nr. 506—507	دیوان شریف
nr. 752	دیوان شفائی
nr. 774—785	دیوان شمس = دیوان مولانا
nr. 758—770; s 519	دیوان شوکت
nr. 579—580	دیوان (کلیات) صائب
nr. 744	دیوان طوسی
nr. 88—91	دیوان ظہوری
nr. 52	دیوان ظہیر فاریابی
nr. 424/1, 425/1, 426/1]	دیوان عبدالواسع جبلی
nr. 725/1, 726/1, 727/4, 728/3—4, 729/7—8, 730/5—7, 731/5, 732/1, 733—735	دیوان عبید زاکانی
s. 303	دیوان عرفی
nr. 527—528	دیوان عصار
nr. 9	دیوان عصمت بخاری
nr. 121/2	دیوان عنصری
nr. 427/7, 428/1, 429/1, 430/7	دیوان عطار
nr. 789	دیوان عماد فقیہ کرمانی
nr. 676	دیوان غزلیات عبدالمجید تبریزی
nr. 258/1, 259/2, 263, 264	دیوان فانی، علی شیرنوائی
	دیوان فخرالدین عراقی

nr. 690	دیوان فدائی
nr. 8	دیوان فرخی
nr. 685	دیوان فتائی
nr. 756/1—5	دیوان فوقی
s. 501	دیوان فیضی
nr. 738/1, 739; s. 501	دیوان فیضی
nr. 508/1, 509/1, 510 ^a /a, 512—515.	دیوان قاسم الانوار
nr. 503—504	دیوان قوام (صائنی)
nr. 519/1, 520/1, 521, 522, 523, 524, 525	دیوان کاتبی
nr. 151—154	دیوان کمال الدین اصفہانی
nr. 478—483	دیوان کمال جندی
nr. 257	دیوان مجد همگر
nr. 772	دیوان مجذوب
nr. 722—723	دیوان محتشم
nr. 21	دیوان مسعود سمد سلمان
nr. 29	دیوان ممزی
nr. 484/1, 485—488; s. 309	دیوان مغربی
nr. 10	دیوان منوچہری
nr. 160/2, 162/2, 164/1, 165—167	دیوان مولانا
nr. 11, 12	دیوان ناصر خسرو
nr. 788	دیوان نجیب اصفہانی
nr. 495—496	دیوان نسیمی
s. 65	دیوان نظامی
nr. 771	دیوان واعظ
nr. 721/1—5	دیوان وحشی
s. 469	دیوان ہاتنی
nr. 709—711	دیوان ہلالی چغتائی
nr. 349	دیوان ہمام تبریزی
nr. 516 ^a	دیوان ہمام الدین (درویش)
nr. 672—673, 801/21	دیوان ہمایون
s. 371	دیوان یونس امرہ (T)
nr. 46	ذیل سیرالعباد اوحد الدین طیب رازی
nr. 346	رباب نامہ سلطان ولد

nr. 158, 159, 157/14
 s. 355
 nr. 336/2, 340.
 nr. 271/17, 272/19, 273/21 v.dd.; s.
 180
 nr. 22; s. 355
 nr. 258/3
 nr. 254, 255
 s. 105
 nr. 94
 s. 371
 s. 457
 nr. 585/34, 586/17, 588/24, 594/6;
 s. 415
 s. 457
 nr. 271/7, 272/6^b v.dd.
 nr. 572/5
 nr. 585/36, 586/14, 588/21, 591/19,
 592/6, 634; s. 415
 s. 457
 nr. 801/8
 s. 552
 nr. 588/18, 593/8; s. 415
 nr. 678/1, 679/4
 nr. 439
 nr. 588/11

رباعيات افضل الدين كاشاني
 رباعيات افضل كاشي
 رباعيات اوجد الدين كرماني
 كن. رباعيات سمدي

رباعيات عمر خيام
 الرباعيات لفخر الدين عراقى ،
 رباعيات مولانا
 رباعيات ولطائف غياني
 رحيق التحقيق مباركشاه
 رسالات بابا قيفوسيز (T)
 رسالة في اثبات الواجب دواني
 رسالة اصغر منظوم جامي

رسالة اطوار القلب = اطوار القلب .
 رسالة في افعال العباد دواني
 رسالة الامانة = رسالة حورائيه قاسم الانوار.
 رسالة انكيانو لسعدى
 رسالة اوصاف شعراء = ديوان البسه
 رسالة اول در معماى جامي

رسالة في ايمان الفرعون لدواني
 رساله در بيان اصطلاحات مشايخ و شيخ
 فخر الدين عراقى
 رساله در بيان علم = رسالة حورائيه قاسم
 الانوار .

رسالة تتعلق بالامامات العظمى لشمس الدين
 الذي

رسالة في تحقيق مذهب الصوفية والمتكلمين
 والحكماء ... في وجود الواجب جامي
 رساله در تحقيق معنى كلمة توحيد دواني
 رسالة التفاحة = التفاحة (A)
 رسالة توحيدية سيد على همداني
 رسالة تهليلية جامي

- nr. 508/3, 509/3, 510^a/e
 nr. 678/9
 nr. 424/4, 426/5
 nr. 585/12, 586/7, 588/10, 594/3, 606/5;
 s. 415
 nr. 424/6, 426/6
 nr. 804/7
 nr. 510^a/9
 s. 215
- nr. 679/2
- nr. 678/6
 nr. 679/1
 nr. 27 /6^c, 273/6 v.dd.
 nr. 271/8, 272/3, 273/3 v.dd.
- nr. 585/32, 586/16, 588/23, 591/16,
 592/8; s. 415
- nr. 678/6, 679/3
 s. 47
 nr. 586/19, 588/25, 591/17, 592/9,
 594/7; s. 415
 nr. 271/9, 272/4, 273/4 v.dd., 801/4
- رسالة حورائية قاسم الانوار
 رساله في خواص الحروف لدواني
 رسالة دلگشای عبید زاکانی
 رسالة في ذكر جامي
 رسالة ريش عبید زاکانی
 رساله در سلوک
 رسالة سؤال وجواب قاسم الانوار
 رسالة شاهد عمود شبستري
 رساله در شرائط ذکر = رسالة في ذكر
 لجامي
 رساله در شرح بيت گلشن راز
 رسالة شرح کلمة توحيد = رساله در تحقيق
 معنى کلمة توحيد دواني
 رسالة (شرح) يك بيت حافظ
 رساله در شرح يك غزل حافظ دواني
 رساله (شمس الدين تازيگوي) سمدي
 رسالة صاحب ديوان سمدي
 رسالة صرف = کتاب صرف جامي
 رسالة صغير در معناه جامي
 رسالة صيحه و صدا = صيحه و صدای دواني
 رسالة طريق توجه خواجهها = رسالة في
 ذکر جامي.
 رسالة عدد مقامات = مقامات قاسم الانوار
 رسالة العدل = رسالة العدالة دواني
 رسالة العدالة دواني
 رسالة العروض
 رسالة عروض جامي
 رسالة عقل و عشق سمدي
 رسالة العلم والنطق = رسالة مقصوده
 رسالة در فاخر = رسالة في تحقيق مذهب
 الصوفية

- nr. 594/9 رسالة فهرست جامی
- nr. 585/5, 586/19, 588/26, 591/15, 592/10, 594/7; s. 415 رسالة فافية جامی
- nr. 416 3^b رسالة كارنامه ابن يمين
رسالة كبرى در معما = رسالة اول در معما جامی
- nr. 416/3c, 417/5 رسالة كنزالحكمة ابن يمين
رسالة لا اله الا الله = رسالة تهليلية جامی
رسالة ما لا بد باطنيه = منازل العاشقين
رسالة متوسط در معما جامی
- nr. 585/33, 586/13, 588/22, 591/18, 592/7; s. 415 رسالة محتنامه
- nr. 801/6 رسالة در مراقبه و ابواب ذكر = رسالة في ذكر جامی
- nr. 799/7 رسالة معما
- nr. 799/4-5 رسالة معماي جامی
- nr. 674-675 رسالة معماي حسيني
- nr. 799/6 رسالة معماي منظوم
- nr. 157/1 رسالة في المقامات = مقامات قاسم الانوار
- nr. 272/6^a, 273/6 v.dd. رسالة مقصورة لافضل الدين كاشاني (A)
رسالة ملك اباقاء سعدي
رسالة ملك شمس الدين = رسالة صاحب ديوان
- nr. 585/35, 588/27, 591/14, 592/13; s. 415 رسالة موسيقي جامی
- s. 13 رسالة الندامة الى زاد القيامة
- nr. 725/1a, 729/1, 730/1, 731/2 رسالة نفس نفيس = رسالة نفسية عرفي
- nr. 585/11, 588/16, 593/12; s. 415 رسالة نفسية عرفي
رسالة في الوجود جامی
رسالة وجوديه = رسالة في الوجود جامی
رسالة وجيزه در تحقيق و اثبات واجب الوجود = رسالة في الوجود جامی
- nr. 157 رسائل افضل الدين
- nr. 566/3, 567/4 رموز الاشارات سيد يحيى شرواني

- nr. 122/21
s. 385
- nr. 441
nr. 801/37
nr. 14
nr. 15-17
nr. 410/1, 411/1
- s. 462
s. 141
- nr. 350
nr. 157/7
nr. 335
- nr. 368/1, 369/1, 370/1, 373/2; s. 223
nr. 157/2
s. 457
nr. 157/8
s. 526
nr. 800/2
nr. 800/10
nr. 800/11
nr. 443/2, 447/2, 450/3, 451/4, 452, 454,
800/6
nr. 800/4
nr. 745, 800/5, 802/1
nr. 725/3, 727/2, 729/5, 730/4, 732/2
- nr. 800/13
nr. 800/1
- رموز العاشقين حكيم
روح القدس جمالی
روحنامه = صحت ومرض فضولی
روشنائی نامه افتخارالدين دامغانی
روشنائی نامه ناصر خسرو
روشنائی نامه ناصر خسرو (منثور)
روشنائی نامه ناصر خسرو (منظوم)
روضه الانوار خواجوی کرمانی
روضه الاخيار و تحفة الابرار = بهارستان
جامی
روضه السلاطين فخری هروی
روضه الشهداء کاشفی
روضه العاشقين = ده نامه عزیز بخاری
روضه المحبين = ده نامه ابن عماد
روضه الناظر ونزهة الخاطر لعمد العزیز الکاشفی
ره انجم نامه افضل الدين کاشانی
ریاحین القلوب امیر سید علی
ریش نامه = رساله ریش عبید زاکانی
زادالمسافرين امیر حسین حسینی
زجر النفس لافضل الدين کاشانی (A)
الزوراء دوانی
ساز و پیرایه شاهان پرمايه افضل الدين کاشانی
ساقینامه آشوب
ساقینامه ابو تراب بیک فرقی
ساقینامه امیر خسرو دهلوی
ساقینامه جامی
ساقینامه حافظ
ساقینامه حکیم شفاي
ساقینامه ظهوری
ساقینامه عرفی
ساقینامه فضولی = هفت جام فضولی
ساقینامه نظامی
ساقینامه نفی

- nr. 800/3 ساقینامہ وحشر * یزدی
- nr. 800/12 ساقینامہ ہانی
- nr. 800/14 ساقینامہ ہلالی
- nr. 585/27, 586/24, 587/6, 589/6, 590/6
591/2, 592/5, 595/5, 596/4, 597/4,
598/4, 600/4, 601/2, 602/2, 603/2,
604/2, 605/2, 643–647; s. 415 سبحة الابرار جامی
- nr. 585/17, 586/11, 588/17; 593/7; s.
415 سخنان خواجہ محمد پارسا جامی
- s. 346 سد اسکندر = اسکندرنامہ ثنائی
- nr. 144 سراپای کمال غیاث
- nr. 19–20 سر بیسرنامہ
- nr. 351/1; s. 215 سعادتنامہ (ناصر خسرو)
- nr. 801/30 سعادتنامہ محمود شبستری
- s. 368 (فواعد) سعدالدین الجموئی
- سعیدینامہ = بوستان سعدی
- سعی الصفاء آذری
- سفرنامہ روح = صحت و مرض فضولی
- سکندرنامہ = اسکندرنامہ
- سکندرنامہ بری = اسکندرنامہ نظامی
- s. 159 سلجوقنامہ مجد ہمگر
- nr. 585/24, 586/22, 591/7, 592/1, 595/
1^a, 596/1^a, 597/1^a, 598/1^a, 599/1,
600/1; s. 415 سلسلۃ الذهب (دفتر اول) جامی
- nr. 585/25, 586/22, 591/8, 592/2, 595/
/1b, 596/1b, 597/1^b, 598/1^b, 599/2,
600/1^b, 641, 642; s. 415 سلسلۃ الذهب (دفتر ثانی) جامی
- nr. 585/23, 586/22, 591/9, 596/1^c,
597/1^c, 598/1^c, 600/1^c; s. 393,415 سلسلۃ الذهب (دفتر سیم) جامی
- nr. 415 سلك الجواهر حمید انگوری
- s. 351 سواغ احمد غزالی
- سؤال صاحب دیوان = رسالۃ صاحب دیوان
- سؤالات گلشن اسرار = شرح سؤالات
گلشن اسرار.
- nr. 742 سوز و گداز نوعی

- nr. 803/2
nr. 585/22, 587/10, 591/6, 592/3, 595
/2, 596/2, 597/2, 598/2, 599/3, 600
/2; s. 415
- nr. 371/5
nr. 801/27
nr. 519/5, 520/5
nr. 801/31
nr. 47, 48; s. 36
s. 9
s. 524
nr. 1-6
s. 65
s. 469
nr. 715-718; s. 479
s. 352
nr. 765/5, 566/6, 567/7
s. 366
nr. 249
nr. 313-314
nr. 315
nr. 609
nr. 585/16, 586/8, 588/8, 593/14, 594
/1; s. 415
nr. 202/2, 585/15, 586/6, 588/7, 593
/16; s. 415
nr. 586/9, 588/6, 593/11, 594/2;
s. 415
nr. 657

s. 146
nr. 585/2, 585/14, 588/9, 593/13; s.
415
nr. 324
nr. 76
- سوز و گداز نوعی
سلامان و اہسال جامی
- سی نامہ امیر حسین حسینی
سی نامہ سید حسینی
ک. سی نامہ کاتبی
سیرالعباد سنائی
سیرالعباد سنائی
شاد بہر
شاہ راہ نجات مجذوب
شاہنامہ فردوسی
شاہنامہ مبارکشاه
شاہنامہ ہاتھی
شاہ و درویش ہلالی چغتائی
شبستان خیال فتاحی
شرح اسماء ثمانیہ ام الاسماء سید یحییٰ شروانی
شرح بردہ بوصیری شرف الدین یزدی
شرح بعض ابیات مثنوی لشکر اللہ ہندوستانی
شرح بوستان سودی (T)
شرح بوستان شمی (T)
شرح بہارستان خضر بن مصلح الدین
شرح بیت خسرو دہلوی جامی

شرح بیتین مثنوی جامی
شرح تائبہ ابن الفارض جامی

شرح تحفۃ الاحرار شمی
شرح ہند عطار = مفید
شرح جزیرہ مثنوی
شرح حدیث ابی ذرالمقبلی جامی

شرح دیباچہ گلستان لامعی چلبی (T)
شرح دیوان انوری ابولحسن فراہانی

- nr. 473 شرح ديوان حافظ زاهد بن محمد
nr. 467—469 شرح ديوان حافظ سرورى
nr. 470—472 شرح ديوان حافظ سودى
nr. 586/10, 588/13, 593/6, 594/5, 606
/4; s. 394, 415 شرح رباعيات = شرح الرباعيات دوانى
nr. 678/2, 680, 681 شرح رباعيات جامى
nr. 648 شرح الرباعيات دوانى
nr. 795/1 شرح سبعة الابرار
nr. 566/7, 567/8 شرح سوانح غزالى
s. 385 شرح سؤالات گلشن اسرار سيد يحيى
nr. 593/4; s. 415 شرح شروانى
nr. 96/5^a—106/5^a شرح شرع احمدى جمالى
nr. 325—326 شرح فصوص الحكم جامى
nr. 330—331 شرح فريضة نظامى
nr. 327—329 شرح قصيدة ميمية حمريه = شرح ميمية
nr. 361, 362 جامى
nr. 250 شرح كافيه نحو = الفوائد الضيائية
nr. 251 شرح گلستان سرورى (A)
nr. 240—242 شرح گلستان سودى (T)
nr. 565/2, 566/5, 567/5 شرح گلستان شمعى (T)
nr. 81, 82 شرح گلشن راز
nr. 585/18, 586/4, 593/5; s. 162, 415 شرح مشوى = مجموعة اللطائف مطمورة
s. 162 المعارف لاسماعيل انقروى (؟)
nr. 251 شرح المشوى لحامد بيسارانى
nr. 240—242 شرح المشوى لسرورى
nr. 565/2, 566/5, 567/5 شرح مراتب اسرار قلوب سيد يحيى شروانى
nr. 81, 82 شرح مشكلات خاقانى عبدالوهاب غنائى
nr. 585/18, 586/4, 593/5; s. 162, 415 شرح لمعات جامى
s. 162 شرح لمعات لنعمة الله ولى
nr. 585/10, 586/5, 588/5, 593/10, 594
/4, 649 شرح معنى نى = شرح بيتين مشوى جامى
شرح منلا جامى = الفوائد الضيائية
شرح ميمية خمريه فارضية جامى
شرح نقش فصوص الحكم = كتاب نقش
فصوص الحكم

- s. 385 شرح الواصلين جمالی
 s. 64 شطحيات الحلاج (A)
 nr. 585/1, 586/1, 588/2, 593/2; s. 415 شواهد النبوة لتقوية يقين اهل الفتوه جامی
 s. 505 شوق نامه (؟) سعيدا
 s. 469 شيرين و خسرو هاتنی
 nr. 383/3, 384/2, 384^a/3, 393/2, 394
 /2, 397 شيرين و خسرو امير خسرو
 s. 507 شير و شكر بهائی* عاملی
 nr. 540/1 شهنامه علائی بلبل
 s. 257 شوقيات = غزليات خواجوی کرمانی
 nr. 271/16, 272/18, 273/18 v.dd. ك.ك. الصحیبة سعدي
 nr. 427/3, 428/4, 429/2, 430/3 ك.ك. صحنهنامه عماد فقيه
 nr. 719/11 صحت و مرض فضولی
 nr. 424/5, 426/7 ك.ك. صد پند عبید زاکانی
 nr. 794/2 صد کلمه و اطواط
 nr. 572/6 صد مقام در اصطلاح صوفیه = مقامات
 قاسم الانوار
 nr. 585/6, 593/18; s. 415 ك.ك. صد وعظ = دیوان البسه
 nr. 712—714; s. 479 ك.ك. صرف جامی
 s. 257 صفات الماشقين هلالی چغتائی
 nr. 678/7, 679/5 صفانامه = مؤنس الاررار عماد فقيه
 s. 162 صنایع الکمال = دیوان خواجوی کرمانی
 nr. 426/8 صیحه و صدای دوانی
 s. 395 ضوء اللمعات لصائن الدین علی ترکه
 nr. 670/5 طالع نامه عبید زاکانی
 nr. 25 طبقات الصوفیه لبدرالرحمن السلی
 nr. 371/1, 801/1 طراز النبوة کوکبی
 nr. 50, 51; s. 376 طربخانه = رباعیات عمر خیام
 طرب المجالس امیر حسین حسینی
 nr. 427/5, 428/6, 430/5 طریق التحقیق سنائی
 s. 368 طریقه المحققین = مصباح الارواح احمد
 النخجوانی
 ك.ك. طریقهنامه عماد فقيه
 طفرای هاپون آذری

nr. 271/4, 272/14, 273/14 v.dd.

s. 81

s. 366

s. 64

s. 368

nr. 567/12

s. 64

nr. 157/10

nr. 424/2, 425/2, 426/2

nr. 345

nr. 164/2

nr. 607

nr. 802/6/d

s. 9

nr. 383/1; s. 238, 240

nr. 565/2^a

nr. 790

s. 520

nr. 270

nr. 260/4

nr. 272/17, 273/17 v.dd.

161/2, 173, 173^a

nr. 510^a/ f. ğ

nr. 244 - 248

nr. 427/1 428/2, 430/1

s. 431

nr. 426/9

ك. طيبات سعدي

طيورنامه = منطق الطير

ظفرنامه تيمورى = تيمورنامه هاتى

ظفرنامه شرف الدين يزدى

ماشقه = خضر خانى امير خسرو

مهرالماشقين روزبهان البقلى

مجناب الغرائب آذرى

مجناب القلوب سيد يحيى شروانى

عرائس البيان فى حقائق القرآن (A)

عرضنامه افضل الدين كاشانى

عشاقنامه = ده فصل فخر الدين عراقى

ك. عشاقنامه عبيد زاكاني

عشق نامه سلطان ولد

عشق نامه مولانا

عشقيه = خضر خانى امير خسرو

عقائد جامى

ك. عمان الجواهر عرفى

عين الحياة

غرة الكمال امير خسرو

غزل سيد يحيى شروانى

غزلهائى احمد

غزليات تركىء صائب

غزلهائى فخر الدين عراقى

ك. الغزليات فخر الدين عراقى

غزليات قديم سعدي

غزليات مولانا

فائده قاسم الانوار

فاتح الايات اسماعيل اقروى (T)

فاتحة الاخلاص عماد فقيه

فاتحة الحيات جامى

فاتحة الشباب = ديوان اول جامى

فالنامه طيور عبيد زاكاني

nr. 476/10
s. 385

s. 525

s. 309

nr. 701-708

s. 26

s. 251

nr. 222-223

nr. 383/8, 384/10

nr. 431/3, 432/2, 433/3, 434/4, 437

nr. 383/9^b, 384/11

nr. 725/4, 726/3, 727/3, 728/2, 729/4,
730/3, 731/4, 732/4

nr. 721/7

s. 160, 162, 395

nr. 588/20 593/17; s. 415

nr. 786/1

nr. 670/2

nr. 484, 488

nr. 565/4, 566/9, 567/9

nr. 160/2

nr. 384/8, 384^a/1, 385/1, 399; s. 233.

nr. 75, 801/16

nr. 585 19^a, 586/21^a, 587/1, 589/1,
590/1, 591/10, 592/17, 610/1, 615;
s. 415

nr. 801/18

فالنامه وحوش عميد زاکانی

فتح الابواب جمالی

فتح الفتوح = مفتاح الفتوح امير خسرو

فتح نامه = مفتاح الفتوح امير خسرو

فتوحات شام ميرزا محمد بخش آشوب

الفتوحات المكية ابن العربي

فتوح الحرمين محي لارى

فخرى نامه = حديقه سنائى

فرائد القواد حسن غزنوى

فرائد المثوى كاتى

فراقنامه امير خسرو

فراقنامه سلمان ساوجى

ك. فرديات = مفردات سمدى

فرس الفرس امير خسرو

فرهاد وشيرين عرفى

فرهاد وشيرين وحشى

فصل من انشاء = انشاء لافضل الدين

فصوص الحكم لمحي الدين ابن العربي

الفصول الثلاثة في زحر النفس (A) = زجر

النفس

الفوائد الضيائية جامى

فهرست باقر

فهرست جهان كوكبى

فهلويات مقربى

في بيان العلم سيد يحيى شروانى

فيه ما فيه مولانا

قران السعدين امير خسرو

قصائد انورى

ك. قصائد جامى

قصائد حاغانى

القصائد لسمدى = قصائد فارسى

- nr. 736 — 737. قصائد عرق
nr. 271/3, 273/9, v. dd. قصائد عربی سمدی
nr. 529 قصائد عصمت بخاری
nr. 271/2, 272/10, 273/10 v. dd. قصائد فارسی سمدی
nr. 510^{a/f} قصائد قاسم الانوار
nr. 575/2 قصه ایوب جمالی
nr. 383/9^c قصه بازنامه امیر خسرو دهلوی
قصه خضرخان و دولرانی = خضر خانی
امیر خسرو
- nr. 567/10 قصه منصور سید محی شروانی (؟)
nr. 426/11; s. 269 قصه موش و گربه عبید زاکانی (؟)
nr. 389 قصیده ابرار امیر خسرو
nr. 802/6/c قصیده جلاءالروح جامی
nr. 802/61,a قصیده حکمة انبیان خاقانی
s. 396 القصیده الخمریة لابن الفارض
nr. 902/6/f قصیده دریای ابرار خسرو دهلوی
nr. 802/6/e قصیده دریای سخن عطار
nr. 719/9 قصیده فضولی
nr. 389, 802/6/b قصیده مرآت الصنای امیر خسرو
nr. 431/1^b, 438 قصیده مصنوعه سلمان ساوجی
nr. 93 قصیده مصنوعه ظهیر فاریابی
nr. 116 قصیده مصنوعه قوام الدین گجوی
s. 526 قضا و قدر آشوب
s. 514 قندهارنامه صائب
s. 318 قیامتنامه علی الاعلی
کارتنامه ابن یمین، = رساله کارتنامه
کرسی نامه علی الاعلی
کشف الارواح جمالی
کشف الاسرار مطلع انوار لظریفی (؟)
کشف القلوب سید محی شروانی
کلمات علیہ غرای مکتبی
nr. 773 کلیات آشوب
nr. 416 — 418 کلیات ابن یمین
nr. 383 — 385 کلیات امیر خسرو دهلوی

s. 49	کلیات انوری
nr. 402, 403	کلیات اوحدی
nr. 540	کلیات بساطی = دیوان بساطی
nr. 724	کلیات بلبلی
nr. 585 — 594; s. 134	کلیات ثنائی
nr. 574 — 575	کلیات جامی
s. 367.	کلیات جمالی
nr. 431 — 434	کلیات درویش اشرف
nr. 565 — 567	کلیات سلمان ساوجی
s. 506	کلیات سید یحیی شروانی
nr. 424 — 426	کلیات ظہوری
nr. 725 — 732	کلیات عبید زاکانی
nr. 118 — 122	کلیات عرفی
nr. 427 — 430	کلیات عطار
nr. 258 — 260	کلیات عماد فقیہ کرمانی
nr. 756	کلیات فخرالدین عراقی
nr. 508 — 510 ^a	کلیات فوقی
nr. 519 — 520	کلیات قاسم الانوار
nr. 151	کلیات کابی
nr. 160, 161, 162	کلیات کمال الدین اصنہانی
nr. 379	(کلیات) مولانا
nr. 721	کلیات نزاری
nr. 410/3, 411/3	کلیات وحشی
s. 320, 321	کالنامہ خواجوی کرمانی
nr. 122/20	کنز الاشہاء = دیوان اطعمہ بسحاق
nr. 382	کنز البحر
nr. 122/13, 122/16	کنز الحقائق پہلوان محمود
s. 148	کنز الحقائق عطار (؟)
nr. 351/2, 801/33; s. 215	کنز الحقائق فی رموز الدقائق لحسین الخوارزمی
s. 385	کنز الحقائق عمود شبستری (؟)
nr. 368/2, 369/2, 370/2, 371/3, 373/1, 374	کنز الحکمة = رسالہ کنز الحکمة
	کنز دقائق جمالی
	کنز الرموز امیر حسین حسینی

- nr. 801/24 کنز الرموز سيد حسينى
 nr. 795/2 کنوز اسرار (۲)
 nr. 532 کنوز الاسرار محمود کاشانى
 nr. 46 کنوز الانبياء و رموز الاولياء سنائى
 s. 366 كنه المراد فى علم الوفق والاعداد شرف الدين
 يزدى
 nr. 332 — 334. گل خندان، ترجمه گلستان محمد اسعد
 nr. 271—286, 319—322; s. 168, 169, گلستان سمدى
 193, 194, 195, 196, 200. 201, 396,
 439
 nr. 287 — 291 گلستان و بوستان سمدى
 nr. 519/2, 520/2 گلشن ابرار کاتبى
 nr. 224 — 230 گلشن توحيد شامدى
 nr. 352—359, 798/3; s. 33, 215, 219, گلشن راز محمود شبسترى
 220, 222, 223, 459, 468
 s. 144 گلشن وحدت شامدى (T)
 nr. 119/4, 120/5, 121/3, 122/3 گل و خسرو عطار
 nr. 410/4, 411/4 s. 257 گل و نوروز خواجوى کرمانى
 s. 83 گل و هرمز = گل و خسرو عطار
 nr. 410/2, 411/2 گهرنامه خواجوى کرمانى
 گهرنامه = گهرنامه خواجو
 گوى و چوگان = حالنامه عازى
 لباب المعنوى فى انتخاب مثنوى کاشفى
 لب لباب معنوى کاشفى
 s. 141 لجة الاسرار و حجة الاحرار جامى
 nr. 219 — 2 لسان الغيب عطار
 nr. 802/6/g لطائف الحياى صالحا
 nr. 122/6 لطائف اللغات
 nr. 787 لطائف المعنوى من حدائق المثنوى
 s. 137 لغت مثنوى
 s. 137, 138 اللغات فى شرح الامعات ليار على بن
 nr. 202/2 سياوش الدوركى
 s. 162

nr. 158/4, 259/1, 265 — 268; s 160
398, 401

s. 456

s. 415

nr. 585/31, 588/11. 593/9, 632; s. 415

nr. 585/29, 586/26, 587/8, 589/8,
590/8, 591/4, 592/15, 595/6, 596/6,
597/6, 598/6, 600/6, 601/4, 602/4,
s. 415

s. 455

nr. 698 — 700

nr. 96/3 — 106/3. s. 238, 501

nr. 691 — 693

s. 479

nr. 773/2

nr. 584

160/1, 161/1, 162/1, 174 — 210, 212
(VII cild). s. 26, 31, 137, 138, 139,
141, 142, 143, 146, 147, 148, 149,
150, 151, 152, 154, 155, 156, 157,
191, 207, 397

nr. 272/2, 273/2 v.dd.

nr. 271/1

nr. 273/19 v.dd. s. 172, 180

nr. 725/2. 726/2, 727/1. 728/1, 729/3,
730/2, 731/3, 732/3

nr. 519/3, 520/3

s. 155

nr. 383/4, 384/3, 384^a/4, 393/3, 394/3

nr. 413

nr. 427/4, 428/5, 430/4

s. 385

لمعات فخرالدين عراقى

لوامع = شرح ميمية خيرية جامى

لوامع الاشراف دوانى

لوامع جامى

لوايح جامى

ليبى ومجنون جامى

ليبى ومجنون سهبلى

ليبى ومجنون مكنتى

ليبى ومجنون نظامى

ليبى ومجنون هاتنى

ليبى ومجنون هلالى جفتائى

مثنوى آشوب

مثنوى على بن حيدر القاسمى

مثنوى = مثنوى منوى مولانا

مجالس پنجگانه سعدى

مجالس سعدى

مجالس هزل سعدى

مجمع الابكار عرفى

مجمع البحرين كاتبى

مجموعة اللطائف ومطهورة المعارف لاسماعيل

انقروى

مجنون ولبلى امير خسرو

محب ومحبوب = ك. سى نامه كاتبى

مجتنامه ابن نصح

مجتنامه صاحبديان = ك. مجتنامه عماد فقيه

ك. مجتنامه عماد فقيه

محبوب جمالى

s. 319
s. 318
nr 741
s. 385
s. 514
nr. 119/5, 120/6, 121/3, 134
s. 32
s. 337
nr. 96/1 — 106/1, 112, 113. s. 77,
237, 259 342, 400, 463, 503
s. 262
nr. 572/8
nr. 156/3 nr, 157/6
s. 385
nr. 272/13, 273/11, v. dd.
s 515
nr. 156
nr. 740; s. 500
nr. 678/8
s. 385
nr. 570
nr. 337 — 339, 801/22
nr. 576.
nr. 118/1, 119/3, 120/2, 122/5
nr. 272/22; 273/20 v. dd.
nr. 272/21, 273/19 v.dd.; s. 181
nr. 383/2, 384/1, 384^a/2, 393/1, 394/1;
s. 400

محرمانہ سید اسماعیل
محرمانہ علی الاعلی
عمود و ایاز انیسوی
عمود و ایاز جمالی
عمود و ایاز صائب
مختارنامہ عطار
مختصر انتخاب حدیثہ
مخزن الاسرار
مخزن الاسرار عرفی = مجمع الابدکار عرفی
مخزن الاسرار نظامی
مخزن البحور و مجمع الصنائع شمس فخری
مخزن معنی = مناظرہ تیغ و قلم مسعود قلی
ک. مخیلنامہ = دیوان البدہ
مدارج الکمال لافضل الدین کاشانی
مرآت الصفا = قصیدہ مرآت الصفا
مرآت صفاء جمالی
مراتب اسرار القلوب = شرح مراتب ...
ک. مراتب سعدی
مرعات الجمال صائب
مرغوب القلوب شمس تبریزی
مرکز ادوار فیضی
مسائل متملق بدیوان مظالم دوانی
مشکات جمالی
مصباح الارواح احمد النخجوانی
مصباح الارواح اوحدالدين کرمانی
مصباح الارواح جمالی
مصباح الهدایة = ک. طریقنامہ عماد فقیہ
مصیبتنامہ عطار
مضحکات سعدی
ک. مطایبات سعدی
مطلع الانوار امیر خسرو

- s. 47
nr. 122/2, 133
nr. 122/23
nr. 574/3; s. 385
nr. 799/8
nr. 799/3
nr. 799/2
nr. 799,9
nr. 799/1
nr. 414
s. 262
nr. 800/15
nr. 363 — 366
nr. 215 — 218
nr. 122/9
nr. 383/7, 384/9
s. 371
nr. 574/2, 575/2; s. 385
nr. 271/18, 272/20, 273/22 v. dd.
nr. 142
s. 108
s. 507
s. 81
s. 371
s. 81
- مطلوب كل طالب من كلام امير المؤمنين علي
بن ابي طالب لرشيد الدين وطواط
مظهر المجائب عطار
معراجنامه عطار (٤)
معلومات اسرار القلوب و مفهومات انوار
القيوب
معمای کبير = رساله اول در معناه جامی
معميات امری
معميات حسينية امير حسين
معميات در اسماء حسنی (مير حسين)
معميات شرف يزدي
معميات في بيان اسماء النبي عبد المؤمن
معيار الجمالی شمس فخری
معيار جمالی و مفتاح ابو اسحاق = معيار الجمالی
معيار نصرتی شمس فخری
مغنی نامه حافظ = سابقينامه حافظ
مغنی نامه علاء الدين كوكبي
مفاتيح الاعجاز في شرح گلشن راز
مفاتيح التوحيد علي دويش الشاشي
مفتاح التوحيد = مفاتيح التوحيد
مفتاح الفتوح
مفتاح الفتوح امير خسرو
مفتاح الفرج جمالی (T)
مفتاح الفقر و اثبات الفخر جمالی
مفتاح القصر = مفتاح الفقر جمالی
مفردات سمدي
مفيد عبيدي = شرح بند عطار
مقالات شمس (تبریزی)
مقالات شيخ بهائي عاملي
مقالات الطيور = منطق الطير
مقالات گلشنی (T)
مقالتهامه = سلسله الذهب (دفتر سوم) جامی
مقامات طيور = منطق الطير

510/1, 510^{a/c}

s. 4

s. 518

nr. 419 — 423

nr. 271/19 v. dd.

nr. 572/6

nr. 272/11, 273/12 v. dd.

nr. 565/1, 566/4, 567/4; s. 369, 372,
374

s. 369

nr. 566/2, 567/2

nr. 585/4, 588/15; s. 415, 475

nr. 582 — 583, 803/5; s. 389

nr. 379/d

s. 389

nr. 572/2

s. 202

s. 515

nr. 41, 42, 45

nr. 757

nr. 169, 170, 172

nr. 123

nr. 43, 44

nr. 235

nr. 585/8, 586/20, 591/21, 592/12,
633; s. 393, 415

s. 64

مقالات قاسم الانوار

مقدمة باينغوری

مقدمة الديوان نخبی

مقطعات ابن یمن

مقطعات سعدی

مکتوبات = دیوان البسه

ک. ملهعات سعدی

منازل السابقین سید یحیی شروانی

منازل الماشقین = منازل السابقین سید یحیی

شروانی

منازل الماشقین سید یحیی شروانی

ک. مناسک الحج = مناسک الحج جامی

مناسک الحج جامی

مناظره تیغ و قلم مسعود قمی

مناظره شب و روز نزاری

مناظره شمس و قمر مسعود قمی

مناظره طعام و لباس = دیوان البسه

مناقب شیخ اوحدالدین کرمانی

منتخب دیوان صائب

منتخب حدیقه سنائی

منتخب حلیه اللیل = رساله اول در معما

منتخب حلیه اللیل جامی = رساله صغیر

در معما

منتخب دیوان صائب

منتخب دیوان مولانا

منتخب غزلیات عطار

منتخب منتخب حدیقه سنائی لداعی

منتخبات مثنوی

ک. منشآت = منشآت جامی

منشآت جامی

منشور شاحی = خضر خانی امیر خسرو

ک. منطق الاسرار بیان انوار روز بهان البقلی

nr. 118/3, 119/2, 120/4, 122/8, 124 –
132; s. 90

s. 64

nr. 578

nr. 427/2, 428/3, 430/2

nr. 56, 801/10

nr. 440

s. 501

nr. 367

nr. 753 – 754

nr. 474–476; s. 90, 315

s. 515

s. 511

nr. 755; s. 544, 545, 546

s. 385

nr. 721/8

nr. 157/13

nr. 801/28

s. 319

nr. 746 – 751; s. 507

s. 407, 472

nr. 371/2, 373/3, 376, 377, 801/2;
s. 223

s. 309

nr. 360

s. 33

nr. 211

منطق الطير عطار

منطق المشاق = ده نامه اوحدی

ك. الموشح في المذاهب الاربعه روزبهان
موش وگربه = قصه موش وگربه عبید
زاكانی

مولد النبي = مولود نوريه

مولود نوريه

مونس الابرار و انيس الاخيار عماد فقيه

مونس المشاق سهروردي مقنول

مونس المشاق عماد الدين عربشاه يزدي

مهابهارته (Mahābhārata)

مهدينامه شمسي

مهر و محبت شفاي

مهر و مشتري عصار

ميخانه صائب

ميخانه عبدالنبي فخر الزماني

ميخانه عبدالنبي فخر الزماني

ميزان حقائق جمالي

ك. ميميه خريه = شرح ميميه جامي

ناظر و منظور = مجمع البحرين كاتبي

ناظر و منظور وحشي

(نامه هاء) افضل الدين كاشاني

نامه سعادت محمود شبستري (سعادتنامه)

نامه سعادت = سعادتنامه محمود شبستري

نامه نامي سيد اسحاق

نان و حلواي بهائي عاملي

نثر الآلي

نزاهة الارواح امير حسين حسيني

نزاهة الساسانية مغربي

نسائم گلشن داعي

نسائم گلشن [راز] لداعي

نسخة ناسخة مثنويات سقيمه عبد اللطيف المباسي

nr. 234; s. 151
 nr. 801/36
 nr. 271/10, 272/5, 273/5 v.dd., 801/5
 nr. 585/7, 586/2, 588/3, 593/3, 635
 — 640
 nr. 791
 s. 396
 s. 395
 nr. 585/3, 586/3, 593/15; s. 415
 nr. 117
 nr. 738/2; s. 500
 s. 511
 s. 385
 nr. 384/6, 385/3
 s. 515
 nr. 801/9
 s. 431
 s. 303
 s. 552
 s. 9
 nr. 388, 389; s. 236
 nr. 789
 nr. 118/2
 nr. 517
 s. 385
 nr. 271/11, 272/21^b v. dd.
 nr. 383/5, 384/4 384^a/5, 393/4, 394/4,
 395, 396

نصاب مولوی اسماعیل الانقروی
 نصاب الولد
 نصیحة الملوک سمعی
 نظم الدرر = شرح تائیه ابن الفارض جامی
 نفعات الانس من حضرات القدس جامی
 نعمة عشاق ونوای زاری
 نفعات ترجمہ سی لامعی چلی
 نقداً نصوص فی شرح نقش الفصوص = کتاب
 نقش فصوص
 نقش فصوص = کتاب نقش فصوص
 نقش الفصوص ابن العربی
 ک. نقش فصوص جامی
 نکه العشق، وید جنیدی
 نل و دمن (نل دمن) فیضی
 نوادر الحکایات و بحر النوادر عبدالنبي فخر الزمانی
 نہایة الحکمة جمالی
 نہ سپهر امیر خسرو
 واجب الحفظ صائب
 واردات؟
 واسطۃ العقد = دیوان ثانی جامی
 واسطۃ العقد جامی
 الوافی فی تعداد انقروافی عصار
 واقعہ نامہ ویسی
 وامق و عذراء
 وسط الحیات امیر خسرو
 وصف حال بر نائی و پیری عبدالمجید تبریزی
 وصلتنا مہ عطار
 ولی نامہ علاف
 ہدایة المرفۃ جمالی
 ک. الہزلیات سمعی
 ہشت بہشت امیر خسرو

636

nr. 595 – 600; s 393, 415, 420

nr. 96/4 – 106/4; s. 238

nr. 719/10, 720, 803/4

s. 469

s. 371

nr. 122,18

nr. 410/5, 411/5; s 257

s. 389

nr. 585/28, 586/25, 587/7, 589/7,

590/7, 591/3, 592/14, 595/5, 596/5,

597/5, 595/5, 600/5, 601/3, 602/3,

658 – 666; s. 415

هفت اورنگک جامی

هفت پیکر نظامی

هفت جام فضولی

هفت گنبد = هفت پیکر نظامی .

هفت منظر هاتقی

هفت وادی = شرح مراتب اسرار قلوب

سید یحیی شروانی

هفت وادی* ادھم شرقی (T)

هفت وادی* عطار

ہما و ہمایون خواجہ جوی کرمانی

ہمایون نامہ = فاتحہ الاخلاص عماد فقیہ

ینوع الحیات = ترجمہ سیزده فصل

یوسف وزلیخای مسمود قبی

یوسف نامہ = کشف الارواح جمالی

یوسف وزلیخاء جامی

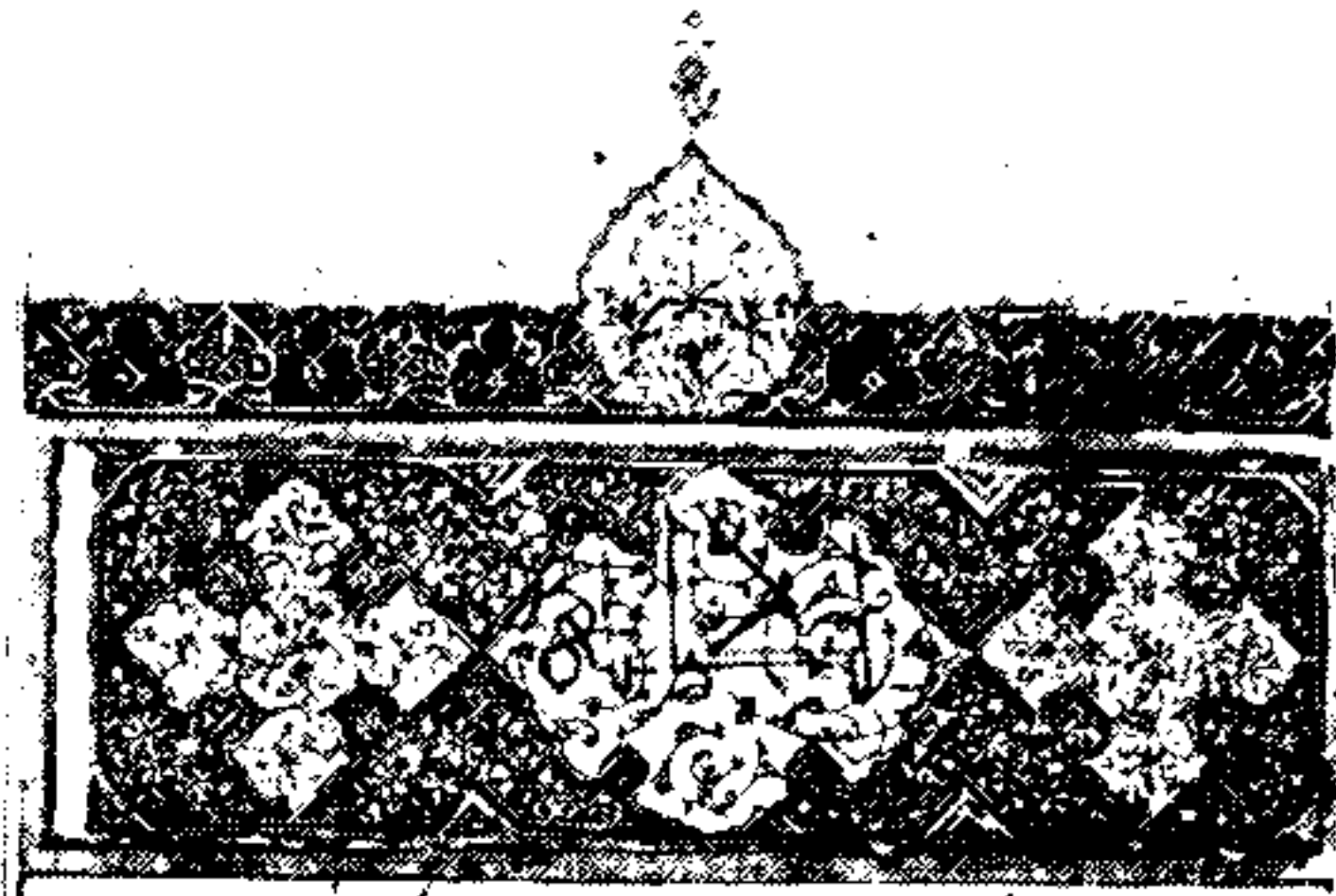
LEVHALAR

	<u>Sahife :</u>
1. Firdavsi, <i>Şah-nāma</i> (nr. 6), Üniv. Kütüp. FY 1405	639
2. Firdavsi, <i>Şah-nāma</i> (nr. 1), Nuruosmaniye 3384 m.	640
3. Firdavsi, <i>Şah-nāma</i> (nr. 5), Nuruosmaniye 384	641
45. Nāşir-i Husrav, <i>Rūşanā'i-nāma</i> (nr. 14), Üniv. Kütüp. FY 1062	642, 643
6. Sanā'î, <i>Hadika</i> (nr. 34), Nuruosmaniye 2361	644
7. Sayyid Aşraf, <i>Tarcuma-i vaşiyat-i 'Alî</i> (nr. 54) Üniv. Kütüp. FY 1355	645
8. Vaṭvāṭ, <i>Tarcuma-i şad kalima-i 'Alî</i> (nr. 66), Üniv. Kütüp. FY 1296	646
9. Hākānî, <i>Divān</i> (ortada), Anvarî, <i>Divān</i> (kenârda) (nr. 79), Üniv. Kütüp. FY 534	647
10. Zahir, <i>Divān</i> , (nr. 88). Üniv. Kütüp. FY 496/1	648
11. Nizāmî, <i>Hamsa</i> (ortada), Husrav Dihlavî, <i>Hamsa</i> (kenârda) (nr. 99), Nuruosmaniye 3780	649
12. Nizāmî, <i>Hamsa</i> (nr. 103), Üniv. Kütüp. FY 1309	650
13. Aṭṭār, <i>Maḫhar al-'acā'ib</i> (nr. 133), Nuruosmaniye 4199 m.	651
14. Aṭṭār, <i>Sayr al-'ibād</i> (kenârda), <i>Gul u Husrav</i> (ortada) (nr. 119), Üniv. Kütüp 538	652
15. Aṭṭār, <i>Tazkirat al-avliyā</i> 'dan seçmeler (nr. 146), Üniv. Kütüp. FY 1376	653
16. Ğiyāsî (?), <i>Anîs al-ḫālibîn</i> (nr. 155), Üniv. Kütüp. 701 (= Hâlis Efendi, 6494)	654
17. Mavlānā, <i>Maşnavî</i> (nr. 161), Nuruosmaniye 2554	655
18. Mavlānā, <i>Divān</i> (nr. 165), Üniv. Kütüp. FY 589	656
19. Mavlānā, <i>Maşnavî</i> (nr. 174), Üniv. Kütüp. FY 653 (=Hâlis Efendi 2865).	657
20. Mavlānā, <i>Maşnavî</i> (nr. 176), Nuruosmaniye 2559	658
21. Mavlānā, <i>Maşnavî</i> (nr. 185), Nuruosmaniye 2566	659
22. Mavlānā, <i>Maşnavî</i> (nr. 179), Üniv. Kütüp. FY 1278	660
23. Sa'dî, <i>Būstān</i> (nr. 292), Üniv. Kütüp. FY 477	661
24, 25. Sa'dî <i>Būstān</i> (nr. 293), Üniv. Kütüp. FY 1410	662, 663
26. Sa'dî, <i>Divān</i> (nr. 316), Üniv. Kütüp, FY 1125 (=Hâlis Efendi 5166)	664
27. Sa'dî, <i>Gulistān</i> (nr. 320), Üniv. Kütüp. FY 1339	665
28. 'Abd al-'Azîz Kāşî, <i>Ravzat al-nāzir</i> (nr. 350), Üniv. Kütüp. FY 766	666
29. Husrav Dihlavî, <i>Divān</i> (ortada), Hasan Dihlavî, <i>Divān</i> (kenârda) (nr. 389), Nuruosmaniye 3817	667

	<u>Sahife</u>
30. Husrav Dihlavî, <i>Kulliyât</i> (nr. 383) Üniv. Kütüp. FY 458 (= Rızâ Paşa 5)	668
31. Husrav Dihlavî, <i>Ķirân al-Sa'dayn</i> (nr. 399), Nuruosmaniye 3825	669
32. Husrav Dihlavî, <i>Divân</i> (nr. 391), Nuruosmaniye 3818	67
33. İbn Naşûh, <i>Maḥabbet-nāma</i> (nr. 413), Nuruosmaniye 3783/2	671
34. İbn Yamīn, <i>Kulliyât</i> (nr. 417), Üniv. Kütüp. FY 492	672
35. İmād Faḳīh, <i>Kulliyât</i> (nr. 427), Nuruosmaniye 4197	673
36. Hāfiz, <i>Divân</i> (nr. 442), Nuruosmaniye 3822/2	674
37. Hāfiz, <i>Divân</i> (nr. 452), Üniv. Kütüp. FY 1397	675
38. Hāfiz, <i>Divân</i> (nr. 453), Üniv. Kütüp. FY 1316	676
39. Mağribî, <i>Divân</i> (nr. 488), Üniv. Kütüp. FY 62	677
40. Bisâtî, <i>Kulliyât</i> (nr. 491), Nuruosmaniye 4181	678
41. 'Allāf, <i>Vali-nāma</i> (nr. 517), Nuruosmaniye 2297	679
42. İşmat Buhārî, <i>Divân</i> (nr. 527), Üniv. Kütüp. FY 493	680
43. Bulbul, <i>Kulliyât</i> (nr. 540), Üniv. Kütüp. FY 86	681
44. Şāhî, <i>Divân</i> (nr. 542), Üniv. Kütüp. FY 497/1	682
45. Şāhî, <i>Divân</i> (nr. 555), Üniv. Kütüp. FY 549	683
46. Camālî, <i>Āşār</i> (nr. 574), Üniv. Kütüp. FY 516	684
47. Cāmî, <i>Kulliyât</i> (nr. 594), Üniv. Kütüp. FY 23	685
48, 49. Cāmî, <i>Kulliyât</i> (nr. 585), Nuruosmaniye, 4171	6, 6, 687
50. Cāmî, <i>Haft avrang</i> (nr. 602), Üniv. Kütüp. FY 251	688
51. Cāmî, <i>Divân</i> (nr. 610), Nuruosmaniye 4173	689
52. Cāmî, <i>Divân</i> (nr. 618), Üniv. Kütüp. FY 1321	690
53. Cāmî, <i>Nafaḫāt al-uns</i> (nr. 636), Üniv. Kütüp. FY 1243	691
54. Cāmî, <i>Yūsuf u Zulayhā</i> (nr. 663), Üniv. Kütüp. FY 1318	692
55. Maktabî <i>Laylî u Macmân</i> (nr. 698), Üniv. Kütüp. FY 519	693
56. Muḫyî Lārî, <i>Futūḫ al-Ḥaramayn</i> (nr. 701), Üniv Kütüp. FY 743 (= Hâ'is Efendi 6954)	694
57. Muḫyî Lārî, <i>Futūḫ al-Ḥaramayn</i> (nr. 702) Üniv Kutup. FY. 74	695
58. 'Urfî <i>Kulliyât</i> (nr. 732), Nuruosmaniye 3854	696
59. 'Urfî, <i>Divân</i> (nr. 733), Nuruosmaniye 3852	697
60. Fayzî Hindî, <i>Markaz-i advār</i> (nr. 740), Üniv. Kütüp. FY 979	698
61. Şifā'î, <i>Divân</i> (nr. 752), Nuruosmaniye 3848	699
62. Şā'ib, <i>Divân</i> (nr. 757), Üniv. Kütüp. FY 400	700
63. Şā'ib, <i>Kulliyât</i> (nr. 763), Üniv. Kütüp. FY 1317	701
64. Vā'iz, <i>Divân</i> (nr. 771), Nuruosmaniye 3886 m.	702
65. Āşüb. <i>Kulliyât</i> (nr. 773), Nuruosmaniye 4180	703
66. Şavkat, <i>Divân</i> (nr. 774), Nuruosmaniye 3830	704
66. Şavkat, <i>Divân</i> (nr. 775), Üniv. Kütüp. FY 8268	705

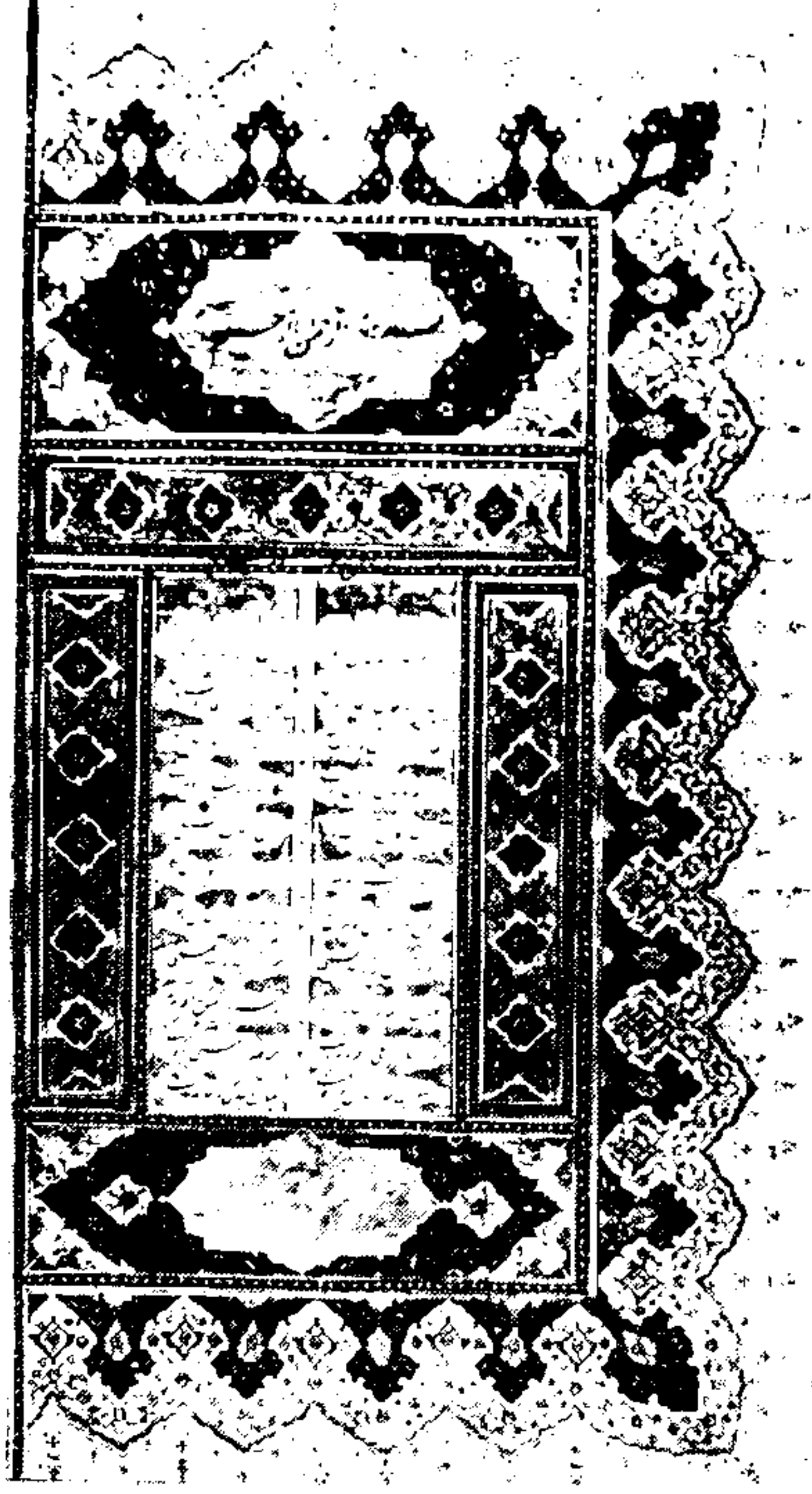

FİRDAVSI, *Şah-nāma* (nr. 6)
XI./XVII. yüzyıla ait nüshadan bir minyatür: Eserin Mahmud Gaznevî'ye takdimi

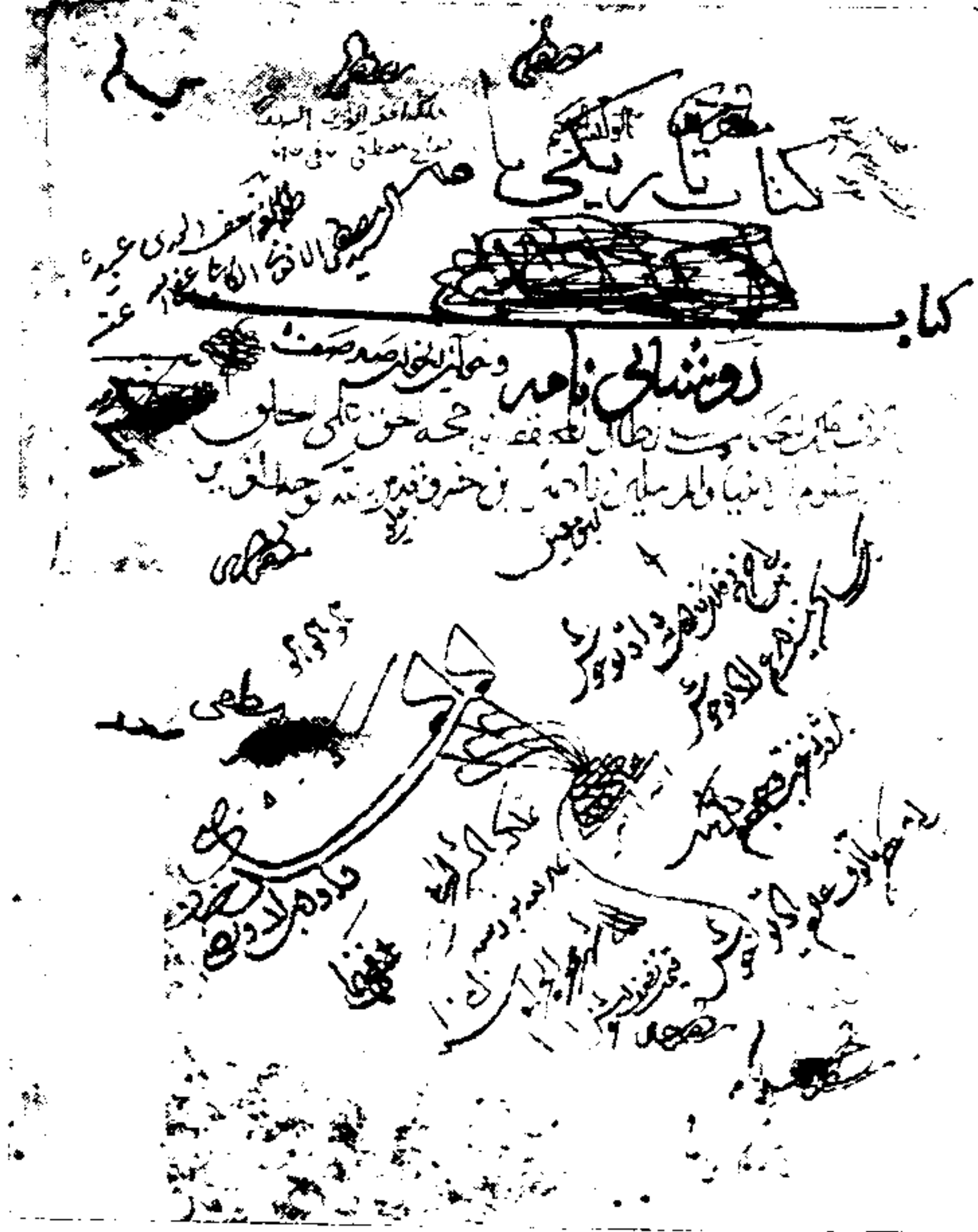

سپاس آفرین خدا را که این جان و آن جان اسیر و مایه کار از انجمن جان بدیدار
 کرد و یک اندیش در هر که در آن راه داشت و با او فرموده برادر داشت و در او او برین کان و ایگان
 درین ایران او با خدا صبر برترین مستحق بود صلی صلوات الله علیه و بر این میت
 و نور تابش بود با ناکار کار نامش آن از کرد آفرین ابو منصور اللطیف و شکر بر منصور
 بعد از ذوق عجب انجمن مستخرج اول آید آن که بدین نام که تا جان بود در آن کرد انجمن گشت
 و این را بزرگ دانستند و یک نفرین چری سخن دانستند و ازین جان مردم سخن بزرگوار و در آن
 چون مردم بر اینست کردی جسمی غامد پدید آمد نام او با خدا نشان گشته نشود چه ترا که ی
 در دوی کردن و با او است که آن و جا یا استوار کردن در این و شرفی نمودن در آن سپردن و در آن
 چو در آن جسمی زای تو آیین و در آن جافقن کانی نایب چون شامند و آن که کلیه دستان
 و سابق و ام و در این سپردن او در دستان بر بارون از شیب نش پادشاهان و منت
 مهران داشت یک روز در آن گمان نشسته بود که مردم این که تا ازین جان و شرف و توانی
 در آن یک گشته ازین راه که ای بود درین بیان تا رسیدن زوم که از آن گشته زنده بود و بعد از
 پرستش که در بود گشتش که از گری او شیردان چیزی که داده است از چنگ پادشاهان از این
 خانه و است و چون گشت بر آن که کار از شد و پستان چا و در و با خدا سپرد و در
 زده و که در دستان کار را بر آن جان و پستان و اید برین سخن بدید و در هر خورشید را
 که تا ازین جسمی برین قادی که از اینه الکت بر روی جسم از مندی بی پیری که در این بود
 نام او در دست میان جان پستان این پیر حیه نظری استینه احد این سخن شیبه نوشش او ش
 دست و خورشید را از این پستان در آن داشت تا از زبان قادی زبان پاسته کرد اینه آیین نام

FIRDAVSI, *Şāh-nāma* (nr. 1).
 834 h. tarihli nüsha (eski önsöz)

FİRDAVSI, *Şah-nâma* nr. 5
899 h. tarihli nüshanın ilk sayfası.

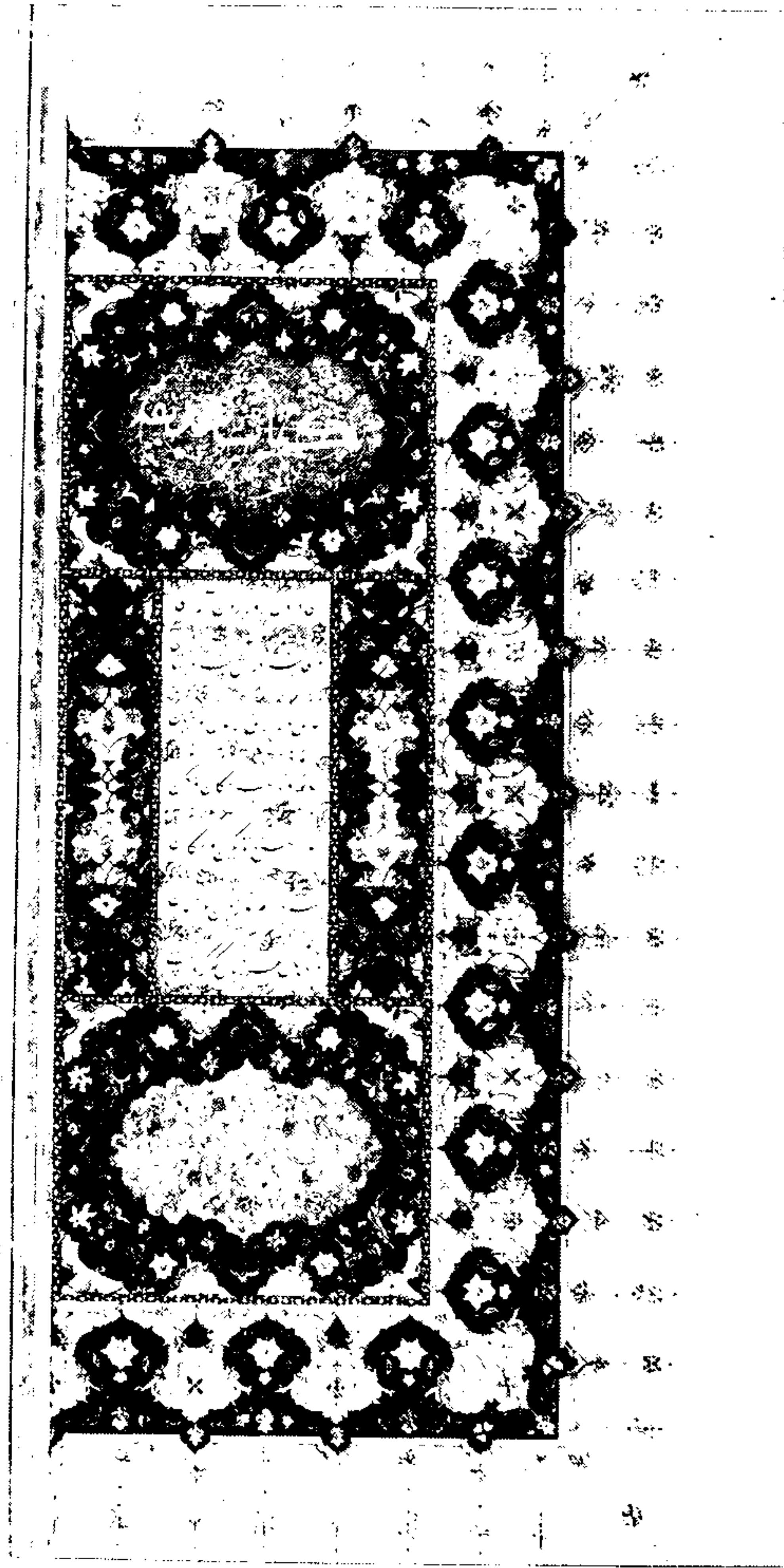

NĀSĪR-Ī HUSRAV, *Rūšanā'i-nāma* (nr. 14)
674 h. tarihli nüshanın ilk sayfası.

که او محب و راست از لید از خورش و از خاک صفت تواند که از و نیکو و نیکو و نیکو و نیکو
 و لعل فرود از دست نرو باریده نشد و در حبه او محب و با شد نه و امیری باشد
 و لعل بود ترا و امیری باشد او نه خدای باشد پس عقلم خدای باشد و نیکو و نیکو
 که او مرزات خورش و از آن بداند و مرزات خورش را بر مانده او در صفت صفت
 و صفت از این صفت است پس عقلم از صفت است و لعل او از صفت
 باشد چاره نرفته و در از صفت اندر کنند و لعل و مراد بکوی صفت از لعل
 باشد لونه خدایا شد پس عقلم خدایا شد نقالی لله عما نقول انما نقول عن الله
 سبب مر خدایا را که ما را از نهرین آفریده خورش از نهرین بره مندر که در لعل عقلم
 از نهرین ما نهدل و روزمان شریفتر سخن کوی تا ما می طبعه که هر چه خاتم النبین
 و عا و ابراه نمایان حق از بره از کوه شاطین علم که هم مران کما و اواشم خورش
 شریف را بصد کونه طعام و شراب که از نهر با کوه حلال که از نهرین شکرگاه روز آدینه
 حصف و شب سه حق از نهر جوان بخورند و زده از نهر صیرت و در ریل از نهر
 خوران و کساران و نیکو با کماکان از نهر صفت خورشها جان اولی و رحمت
 از نهر داد از نهر نمانی بخشاینده مردمان نیکو کار و اصلو علی نهد که و الله الطیر

فرغ من انشاء هذه المجلد بعد من الساعات العشر
 من صفر حرمه الحمد والخط فرمید ای سعادت و شاد
 و هدایت از نهر علی الطیر
 محمد طاب ثوابه و اهل عیال و صحبه

NĀŠIR-Ī HUSRAV, Ruṣanā-ī-nāma (nr. 14).
 674 h. tarihlī nüshanın son sayfası.

SANA İ, *Hadika* (nr. 34).
IX./XV. yüzyıla ait nüshasının ilk sayfası.

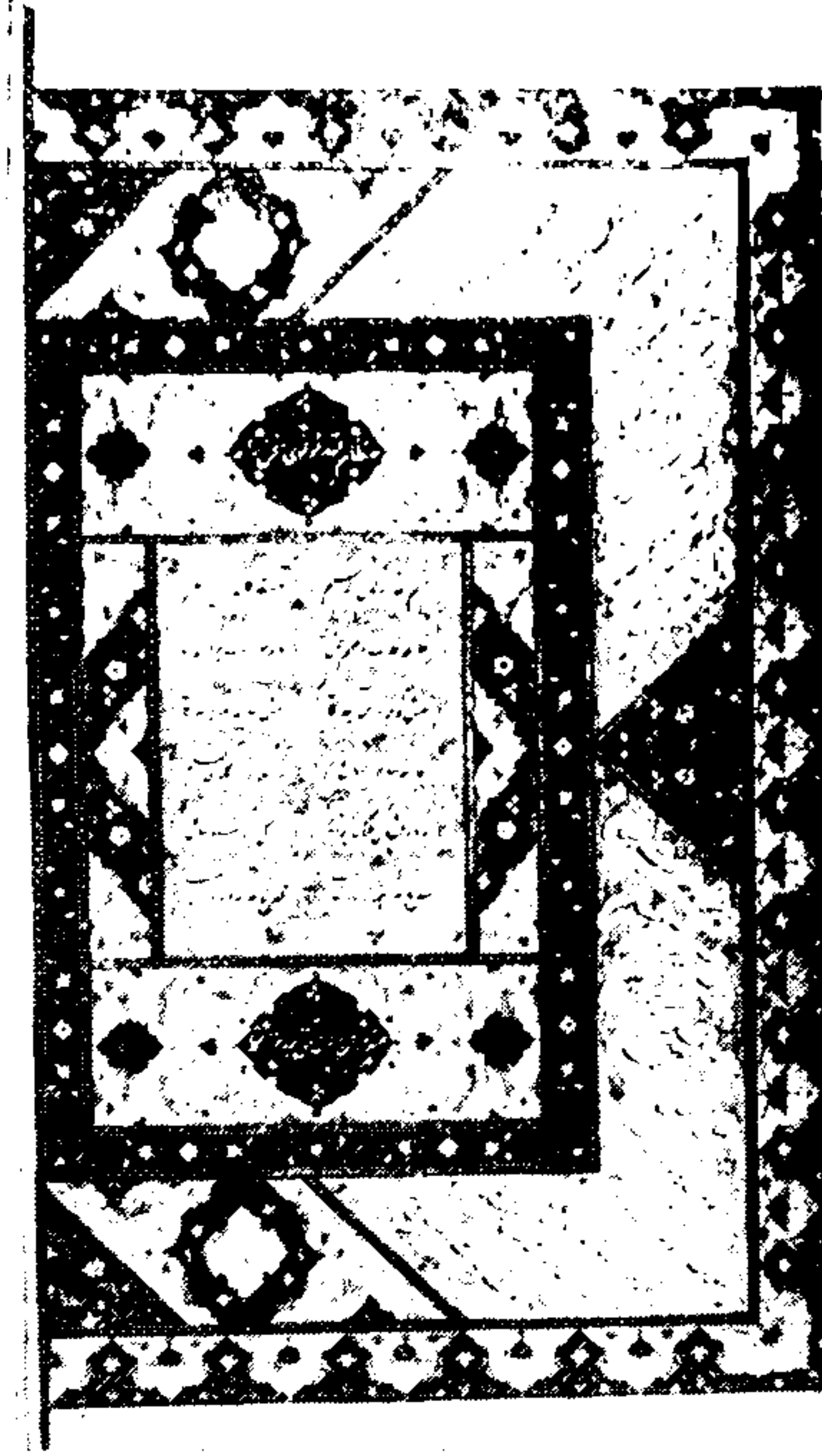
تازه و اینست از بهر موشین علی بن ابی طالب
در انداخته و چه آن که حسین رضی الله عنه من ممانه
سببه اشرف بدن حسن العزیزی رحمة الله علیه
در بستان انس بک دم نامده مشک در سبک بکنم
کمری بر میان جان بسنم جان کرده در بر میان بسنم
بر آوردم از برای شرف در آردی علم را از صف
سنم از باغ جدر کر آرد دسته کل چه عهد ترا از کجا
گردانید روی مهر ستر دم ابراز پیش چه در بر دم
دست بردم بشک آموگی نامده آن دمان مشیر خدای
سحری ساختم برای خود سس پرده برداشتم ز روی جوی
غال را بر حال بنشاند آب و دم نال بنشاند
حور دیدم کفیه مشس نیلی چشم بر آستر آبه و بیلی
ساختم قلمه محرمیت را نزهت کردم این و صفت را
تا گویم که این کست آنش نامدانی که این پر است آن پیش

SAYYID AŞRAF, *Tarçama-i vaşiyat-i Ali* nr. 51.
X./XVI. yüzyıla ait nüsha.

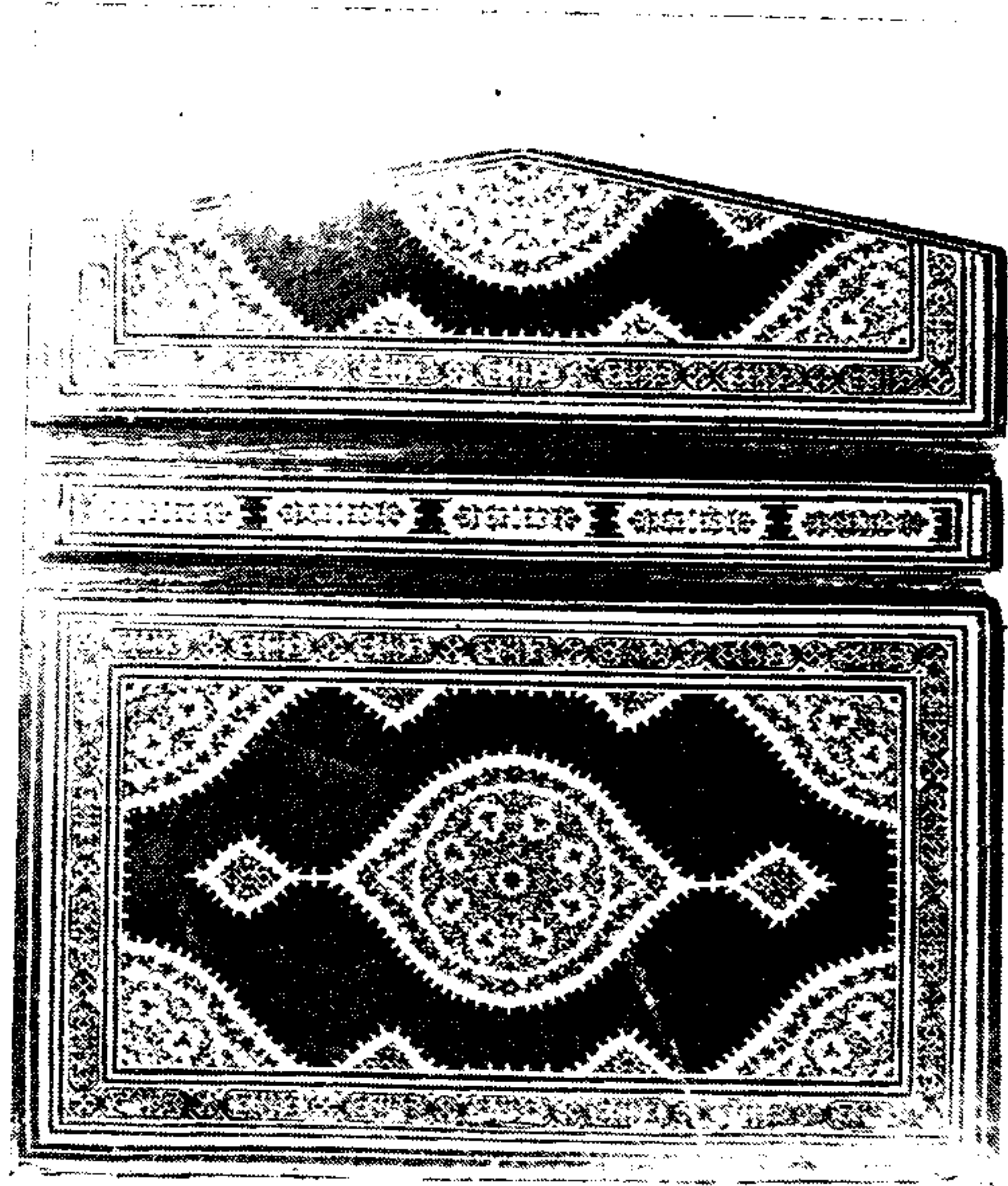

چو آن وقت که از غمش دهک ممانی رخ کرد مرا لوتی باغ بود با ما تا سمان ز منم بدو آن بجان زده دل از دست برکت آشی نضاف سخن خوش هم تو را می من از خطا که چه به نماز در حق می بود در میان طایر در دست ای عزیز را بر ما شنید و آفت نماند از غم که در میان است شد از غم چون سمان در غم بود حالتی که سلطه خطا بکلک آید پیش بند و روی زمین گرم با شک شد بجان ملاحظه بار و بر طغرل کرد که در جبین بدر صفت افق ز دایه امل در بر جان آید تویی خوشتر برین برین باقی بود با شوی که برین زیاد جمله تو نیال بریم تو بود از غمش که اول اگر جو آتش آفت و در غمش در آن زمان که ایوب غمناک بود میان بر داشت افق ملا بر آید چو یک تر بیال بر کوه کاه	بیان تو کرد تا که مرا آفت و با ما که از غم در آن شب صافی با ما مان و طرودن در دست که عدت مان از آن زمان بود صافی به جبین مان صفت را که که کن نشان دهد نام داره در دست می بود نشان در آن زمان بود که در میان با شکست و آفت از سمان که کجک نما از غم بود سلطه خطا بر آن زمان بود در خوشی از کاه بر هر دست چنانکه در غم و زنده بود غم که در آن زمان بود در غم بود چو که خطا باقی ماند در دست که در آن زمان که سمان را در دست در هر زمان که از غم بود بود که در آن زمان که سمان را هنوز نماند و غم بود در دست که در آن زمان که سمان را نمود حالت با غم شتاب در دست که در آن زمان که سمان را گمان بر کشید بر هر آفت از دست

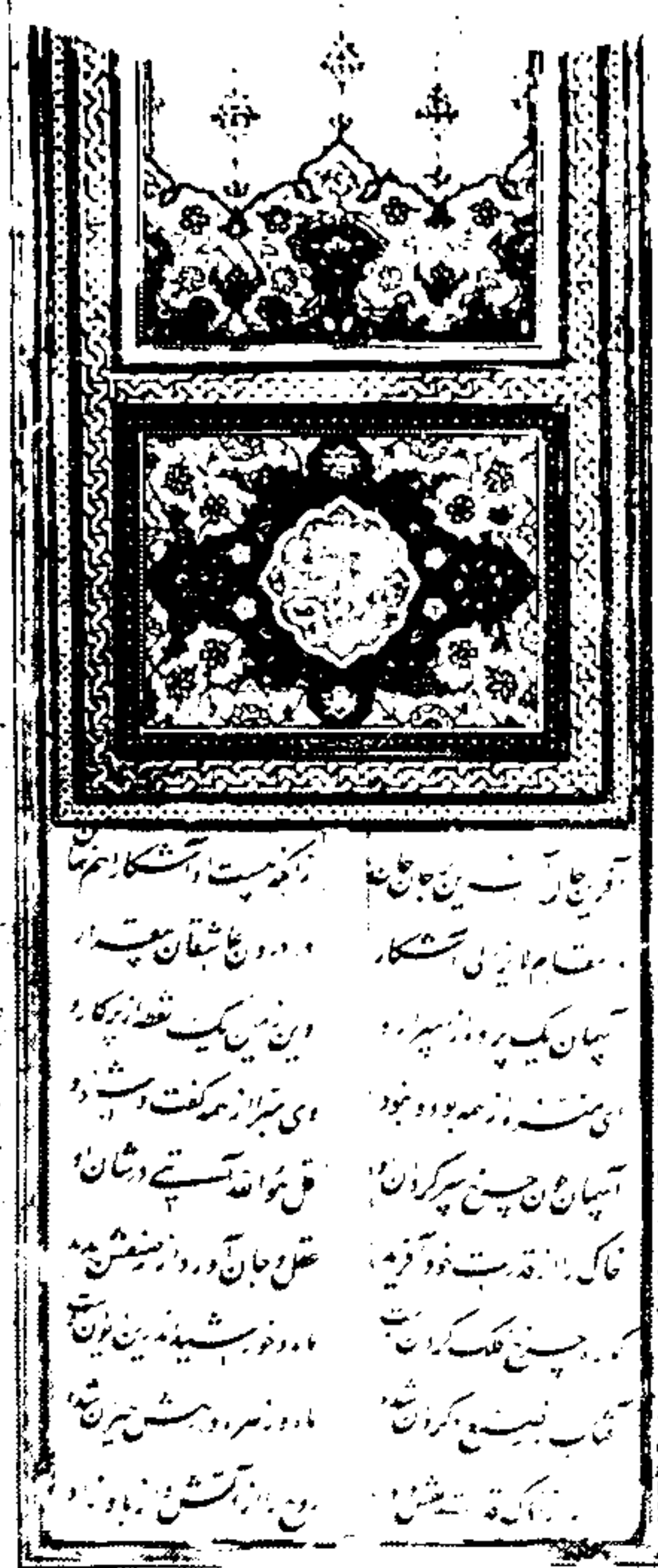
DERGİ (nr. 88). *Divān-i Zahir*.
759 h. tarihli nüshanın başı.

DERGİ nr. 99. NİZÂMÎ. *Hamsa*; HUSRAV-İ DİHLAVÎ. *Hamsa*
IX./XV. yüzyıla ait nüshanın başı.

NİZÂMÎ, *Hamsa* (nr. 103).
923 h. tarihli nüshanın cildinin iç yüzü.

ATṬAR, *Mazhar al-acâib* nr. 133 .
 990 h. tarihli nüshanın başı.

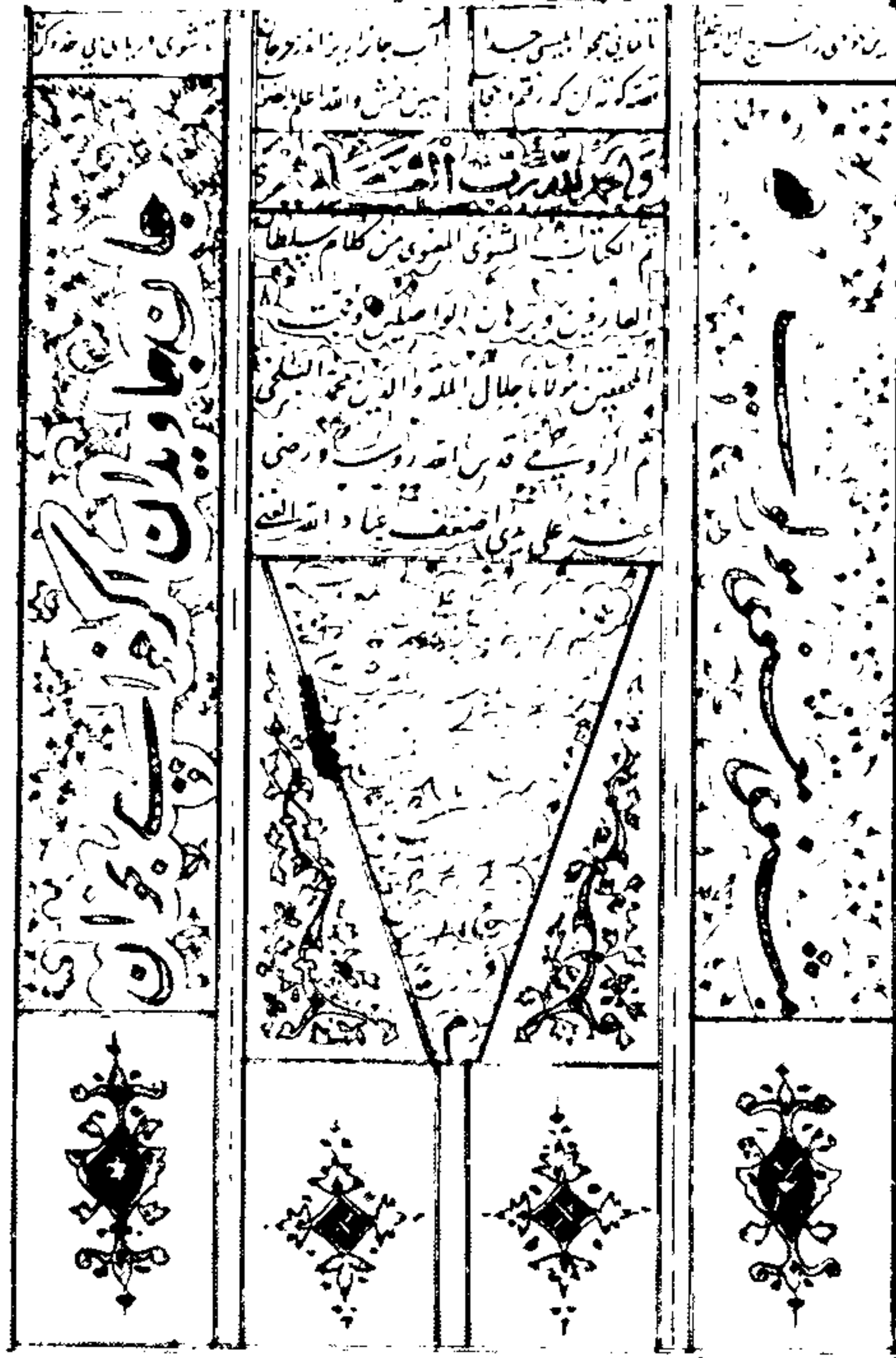

DERGÍ (nr. 119 . *Sayr al-'ibād-i Sanā'i* (kenarda), *Gul u Husrav-i 'Atfār* (ortada), 826 h. tarihli nüsha.

رابعی فرموده است بزبان قلمی و در هجرت از مصر و در دست طبع و هفتاد و نه
 بار بی و بی قصد جزئی و سیرده و قصد طبع و هفتاد و نه رابعی از معما
 و لغز این جمله در زمان حیات خود در بلادی آساکن بوده است با صورتی فرمود
 چون مکه و مدینه و مصر و شام و بغداد و موصل و اربیل و واسط و شوش و شیراز
 و اصفهان و یزدان و خوزستان و شروان و کجوه و بجنان و اصفهان و مدینه
 و قاهره و قیصران از بلاد همدان ذکر آن تطویل دارد و شرح شمس الموقر و الدین
 قدر الله شرحه از نظما و کبار اصحاب طبع بود و غالب کلمات شرح را رضی الله عنه
 و ارضاه از نظم و نثر شنیدند و در وقت آن رسیدند و شما از حضرت پذیرفتند
 پس شما لازم گشتید بایست شرح را جمع کردن و برترتف مقامات متبوع
 گردانیدن شما در این باب و درین زمان متعین اند و بر شما اسلمت تا فایده آن
 عام تر باشد و طالبان مقصود را اصل شوند و فایده و کرامت جمیع استنباط
 سنن خویش را بایست شرح را رضی الله عنه و ارضاه در تصانیف خود آورد مانند
 بر سبیل ترک تخمین و بر جمیع آیت و باریست مستحبی که در آثار المذکرین
 مجموع و سطورت بقیه المذکرین از حضان و کلمات مبارک شرح است
 رضی الله عنه و ارضاه پس چون این فقره رغبت طالبان و مجاز از آمدن یافت
 واجب است که مسؤلین مطلوب ایشان را اجاب کند و بوسیله طاعتان قدر از یاد
 کتاب سطورت جمع کند بر مراتب مقامات مرتسلا و طالبان بود که
 مقصود رسد و سالکان طریقت ائمه را معانیت و تقدر باشد و او شکر باشد
 و بساطت رسد و این فقره طالبان را از داخله باشد و انشای این
 الطالبین و جلس التالین فایده آمد تا استقامت روز دار مطین الله

ضاحی العبد
 ابن حجر العسقلانی
 سن

GIYĀSĪ (? Anīs al-ṭālibīn nr. 157).
 VII./XIV. yüzyıla ait nüsha.

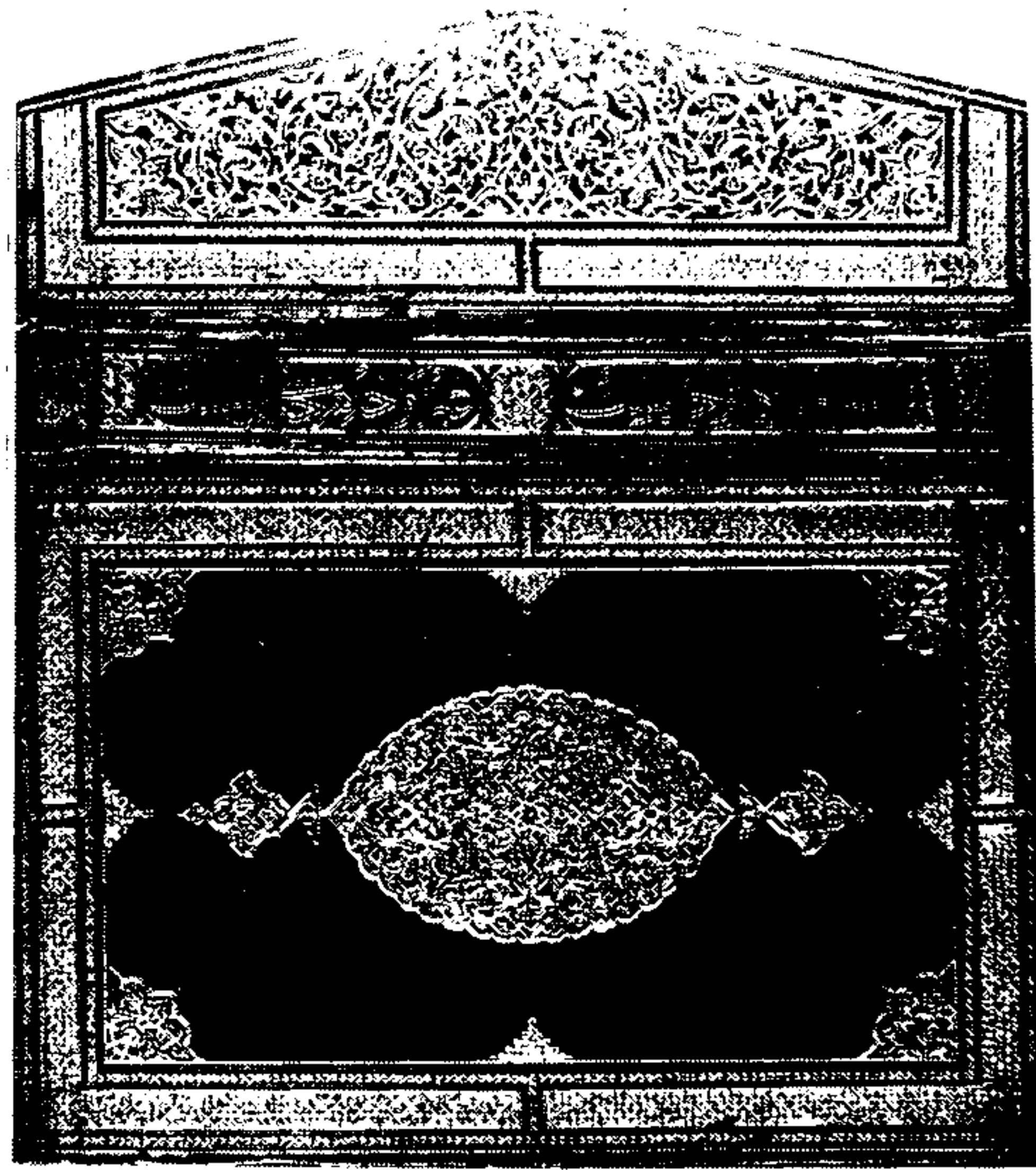
MAVLĀNĀ, *Maṣnavī* (nr. 161).
857 h. tarihli nüsha. İstinsah kaydı.

او کنت که از بر تو سخن سخن سپوز
کاوصاف جمال رخ او نیست

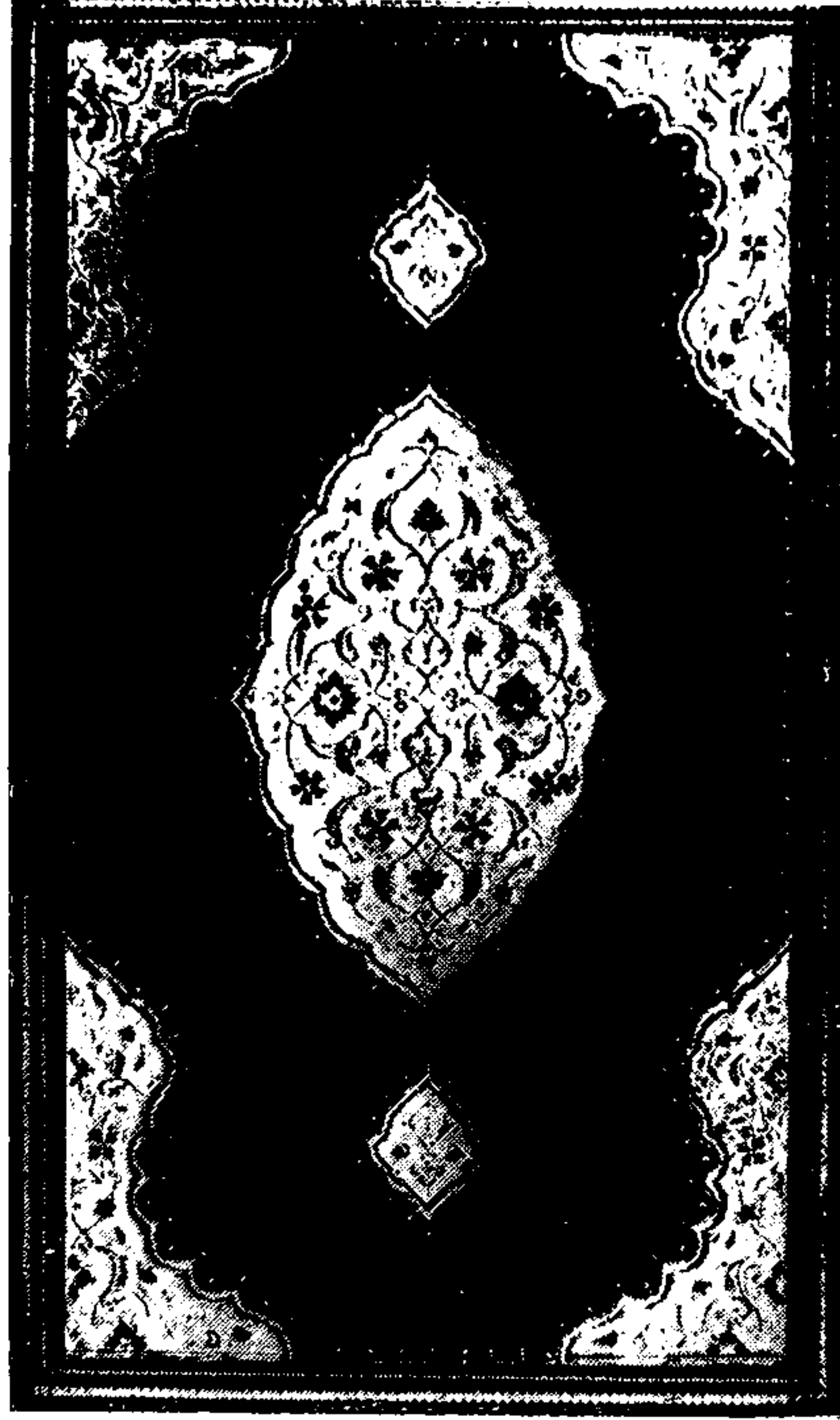

ماه درست این کویست جوان
ناف ز جرح هفتین درد و حرارت ما
خوار بر زخم ما چون زود در گشت
آریه غنیمت کای عشق سر نشانی ما
جمله در جگر خون از سوختن عشق او
حمله کو کرمه نوار حاکم کتاب ما
سنگر ما گزانه را سنگری گزانه کف
غره سوزید در آن خود بسوزید

MAVLĀNĀ, *Divān* (nr. 165).
VIII./XIV. yüzyıla ait nüsha.

MAVLĀNĀ, *Maṣnavī* (nr. 176).
834 h. tarihli nüshanın cildi.

MAVLĀNA, *Maṣnavi* (nr. 185).
899 h. tarihli nüshanın eildi.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هذا كتاب المشوق المعنى وهو اصول في شرح
وغيره من عوالمه الله لا كبر والسرقة لا
الاهل من نون كمشاقق فيها مباح بيق شرح نور
من الاصباح وهو جبال الخبز ذوالعميون والاعصاب فيها يسقى عند
بناء هذا السيل سبيلاً وعند صحاب منارات والكواكب نجر
مقامه واحسن سبيلاً لا يزالها يكون وسرور واهل
نحوه ويصرون وهو كيشل صر شرب المتقارن دم وحسن على روعوا
ويكاذون كقالب معتماني يظن به ككثير وبسلي شتر
وترشقاء التندور وجيرة الاخرن وكشاف الحمرن وسعة مدارق
وتيب لافلاق بايدي سفن كبر كبرك سمون نايته لا يهتر
لا ياتيه باطلان من يدع ولا من خلفه والله رمد ورفقه وهو حبر
حافظا وهو ارحم الراحمين وهما الشاب الخريشه الله تعالى وفتننا على احد
الغلبان الغلبان على ككثير والحجة تدل على العديرو اقدان تدريش
تدبر وحفنا تدل على ايدير الكبير قولك البعد الصمف مخارج من حجة

MAVLĀNĀ, *Masnavi* (nr. 179).
863 h. tarihli nüshanın ilk sahifesi.

کوشتم بی آید از نوشتن	عیب از دوشم در آید
دو عالمی تو کشت تو در شایسته	نیوانت که پندان باوید
که معنی بود صورت خوب را	که نیکو کرد آل یعقوب
بصامات مرزا تاشان و کرد	که در بر بدشان نیت کرد
که چشم فعال پسندید نیت	که زمین سیمه ناز توید نیت
بینی بصاعت بخشنی نیت	بخت نیتیم چشم دیدم نیت
ایدم با مرز کاری نیت	بزیج کام و در باری نیت
حایا رسوم کن با اید	بصامت نیارم با اید

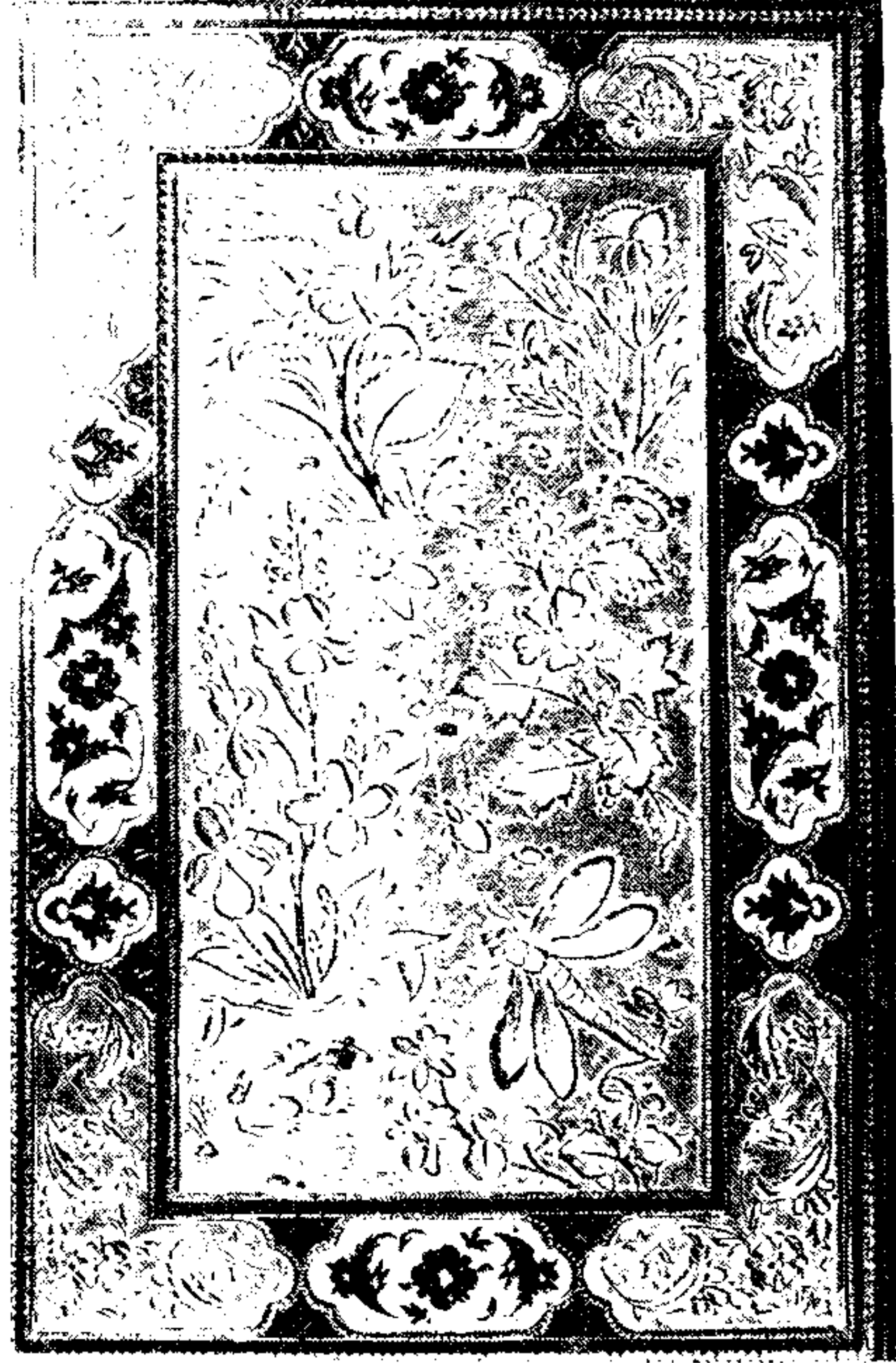
تت علی در بعد از شکر نیت

علی سینا کاتب فی او اوست

فان قلمه در پی

م

SA'DI, *Bustān* (nr. 292).
919 h. tarihli nüshantı son sahifesi.

SA'DĪ, *Bustān* (nr. 293).
932 h. tarihli nüshanın cildi.

SA DĪ, *Būstān* (nr. 293).
932 h. tarihli nüshadau bir minyatür.

یوسف را در زندان دیدم	سید خدای عالم و زین عالم
هر روز در آنجا می‌نشستم	از آن وقت که در آنجا بودم
و آنوقت که در آنجا بودم	ببینم آن منعم شاهان
که شکر می‌کردند از آن نعمت	خداوند بر خود و بر آن مآذین
اسب را به آنجا می‌بردند	که در آنجا می‌سایم آنست
انچه را که می‌خواستند بر آن	آن رحمت او چنان بر سر گذشت
و ز قوه دانه در بر شاخه او	درجه خسل بود در آن کوفت

SA DĪ, *Divān* (nr. 316).
VIII./XIV. yüzyıla ait nüsha

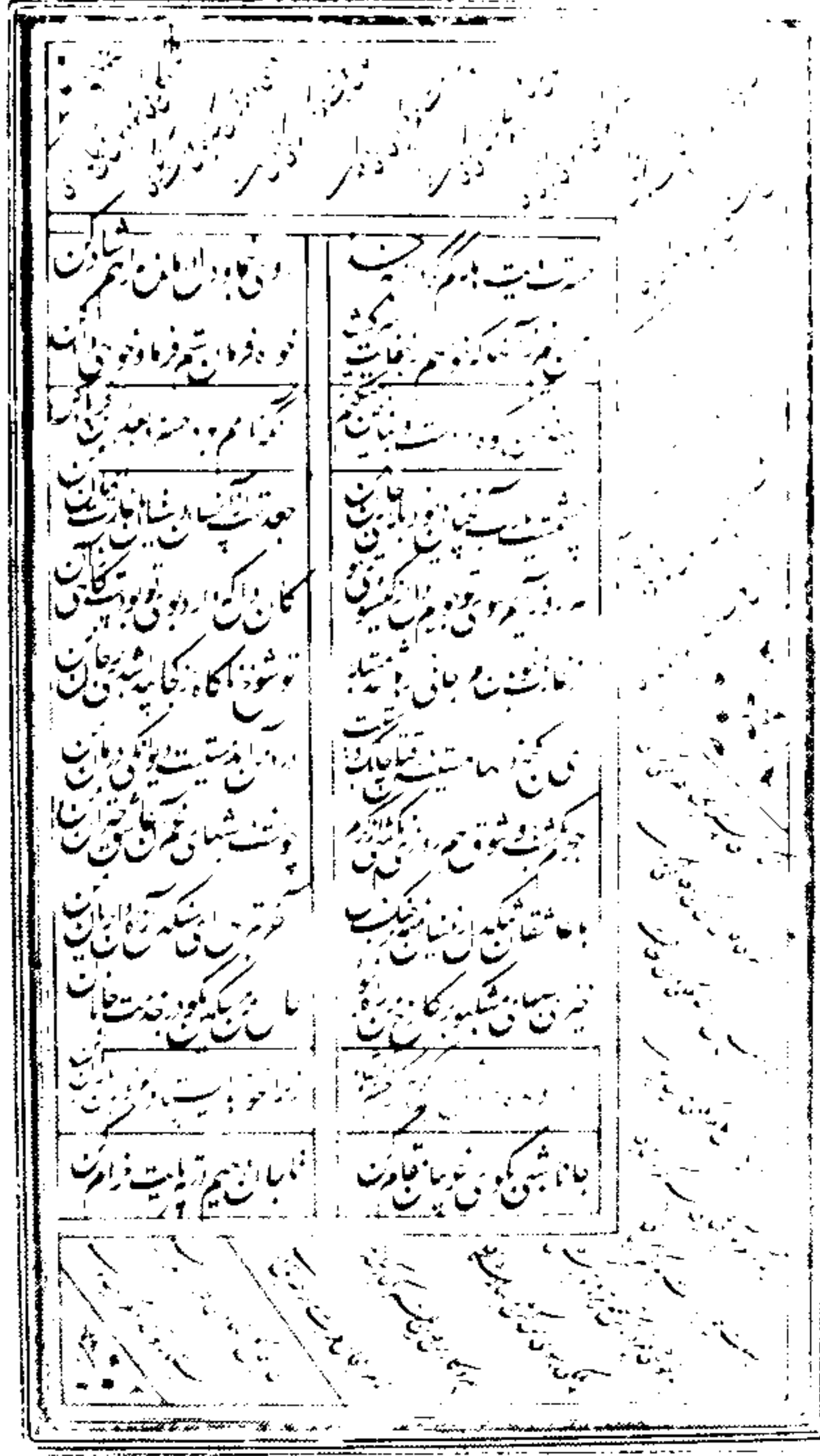

SA DĪ, *Gulistān* nr. 320.
992 h. tarihli nüshadan bir minyatür.

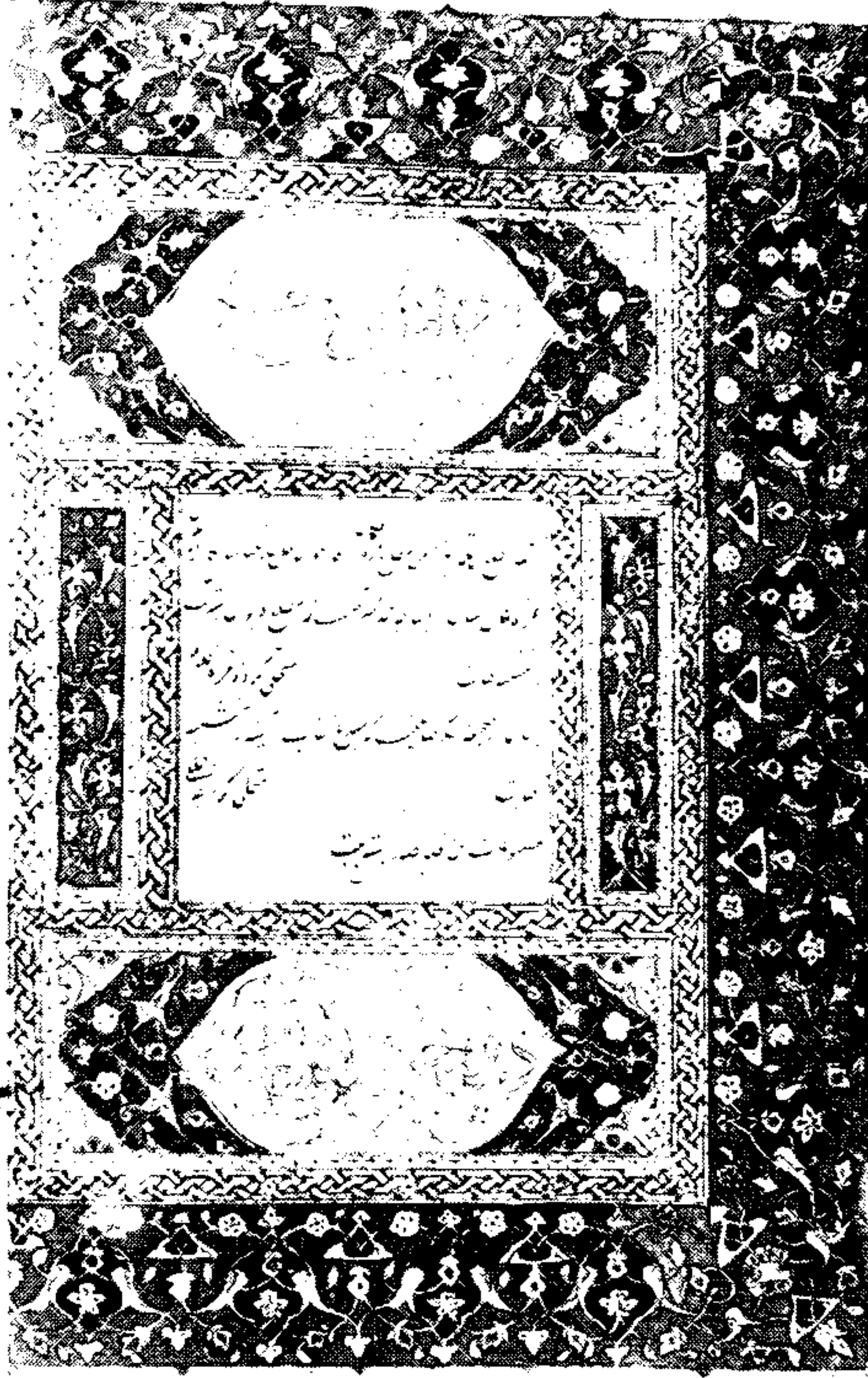
خلق الوری من طینه و سالت من الحارم و ان علی مخلوق
 سه نول آری بخوانت سفتهم که ما فانت السابین المسوق
 و انتم بالیت الفین و الصفا شهاده من احسانه یقبل
 یا انک یسوز علینا سبارک نسی ایس صادق القول فرسل
 الیک و الی ما یثقه الیک کاب و منکل و من ما یوام الی عاب
 و یکن الی الفار جاز مضیع و منکل و الی الفار جازت کاب
 و انی من مائل اخرا و ندرت کل منی فی کما قصص الیک
 ندرت کما لیسوا لیک کما ندرت الی حال انفره و ندرت
 مرانا جمال الدین محمد بن محمد الریان الی صفهان
 ای از بریده و شاه رامت و کی نه شرح تلبه کاهت
 ای طاف هم دوران با سل و بشکند و گویند کلا بیت
 هم مغل و دینه در کابت و هم شرح خزینه در بنات
 هم طاسل کردن سندات و شب طره برجم سیاهت
 جرخ اربعه رنج حال بابت و مغل اربعه بزرگ مغل رامت
 جبریل یقیم استانت و اولاد کرمیم بار کاهت
 و ابصر یمنی العیام بوجه شال الی نامی عصمه الی الی
 بلوذه الهلالین الی ما نتم فیفسر عنده فی نغمه و نوا صل
 حلیم رشید عادل غیر طالبین الی الی الی الی الی الی الی
 فاصبح فینا احد فی ارومه بقصر عنما سورة المتطاول
 ای کنه لطف خیر خورزی خردت شای ما از کجا مدح و ثناء تو از کجا
 ما خرد کیم تا بشنا و تو دم ن نیم در بعضی لیس کمال و الخی
 لطف خدی جمله کلان خلق و انک جز کرد و دادند نام صحنی
 سالک بن عوف النصرک بن ردد علیه الشی سلم
 اهل و ماله و اعطاء مائة ابل
 ما ان رایت و لاسمت بواحد من الناس کلهم مثل محمد

در خط اول
 در خط دوم
 در خط سوم
 در خط چهارم
 در خط پنجم
 در خط ششم
 در خط هفتم
 در خط هشتم
 در خط نهم
 در خط دهم
 در خط یازدهم
 در خط دوازدهم
 در خط سیزدهم
 در خط چهاردهم
 در خط پانزدهم
 در خط شانزدهم
 در خط هجدهم
 در خط نوزدهم
 در خط بیستم

KĀŒĪ, *Rauzat al-naẓir* (nr. 380).
 VII./XIV. yüzyıla ait yegâne nüshadan bir sayfa.

DERGİ (nr. 399). HUSRAV ve HASAN-İ DIHLAVİ, *Divân*'lar.
IX./XIV. yüzyıla ait nüshadan bir sahife.

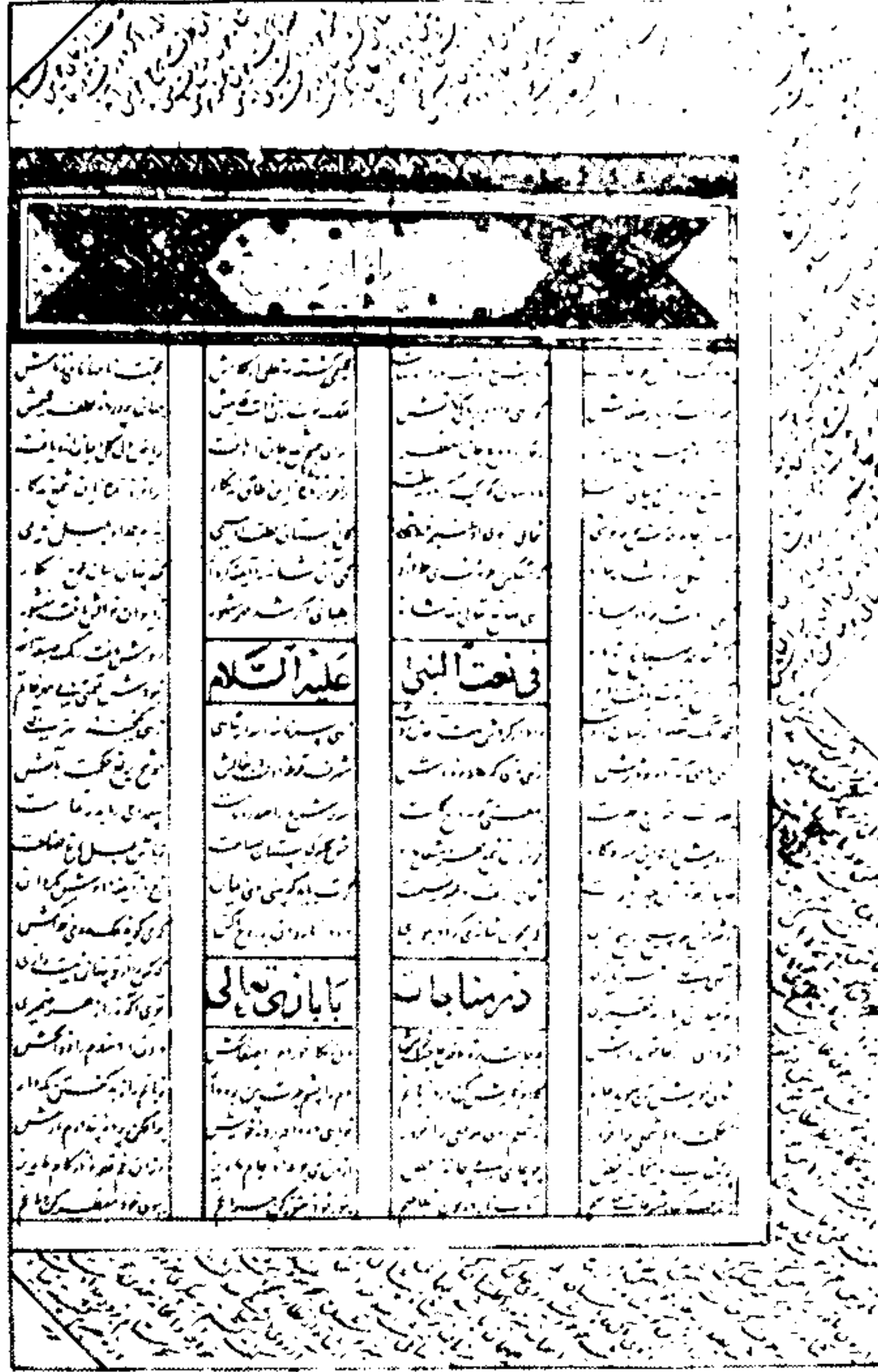
HUSRAV-I DIHLAVÎ, *Kulliyât* (nr. 383).
892 h. tarihli nüshanın ilk sahifesi.

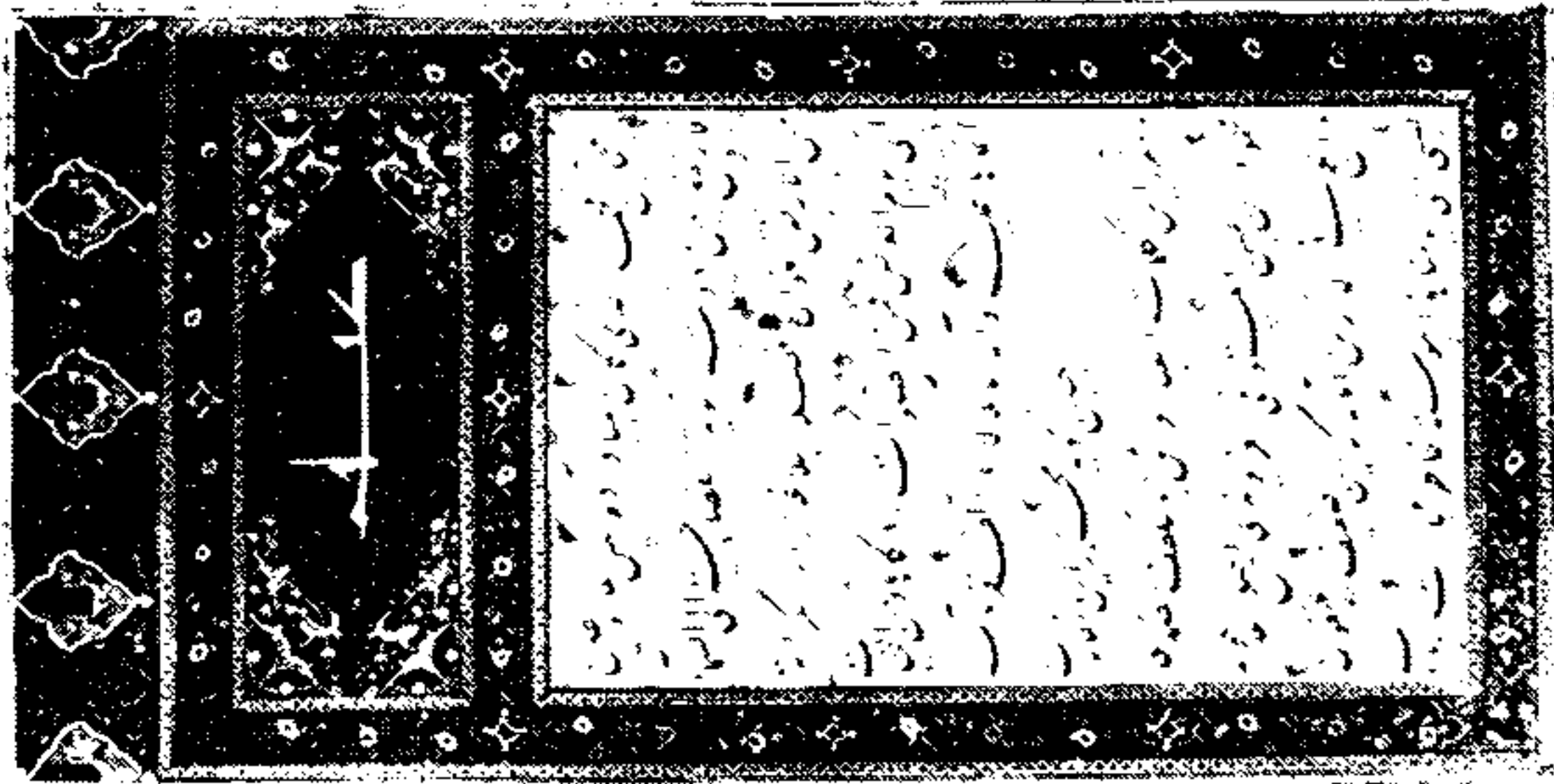
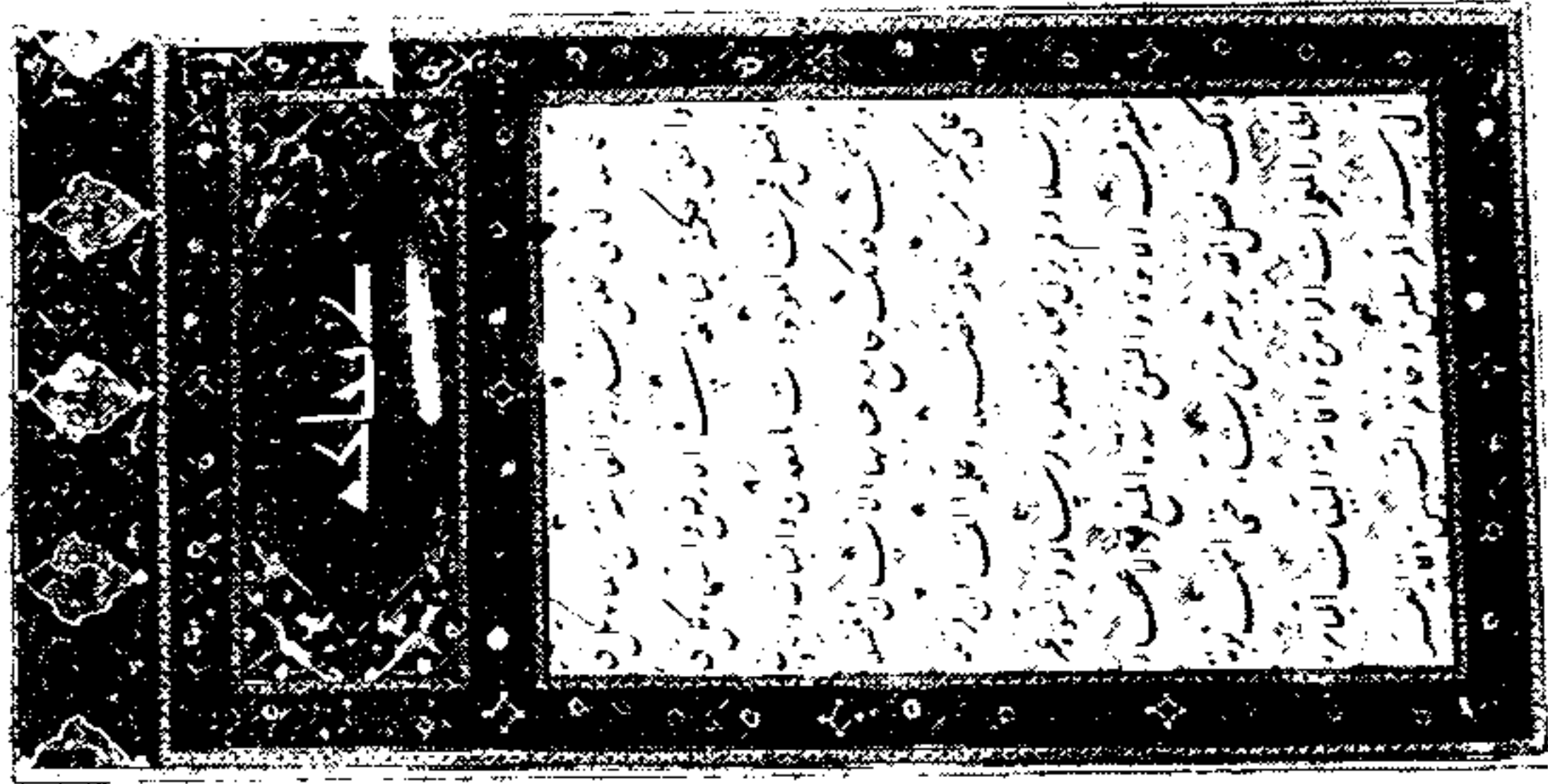
HUSRAV-İ DİHLAVİ, *Kirān al-Sa'dayn* (nr. 399).
924 h. tarihli nüshanın ilk sahifesi.

طریق کورسندگی کوشش و...	مردم کز آن شکریت خرد بود
کرشمه در اندرین بنامی	کردی گویند کم از آنهاست
دستم زین حال جز خواهش نماند باری یادگار با خطک سیاه	
در بهترین ساعتی و خوبترین وقت من صورت آنام تکمیل یافت دیوان افصح النصار، المتکلمین، اوج الشعراء القدرین و القافین امیر پسر دیوی نور اندر مرقدی فی شتر او اسطر بمیان ۹۰۲	
علی بن ابی طالب الهدی بن سید مرتضی شرافت عیوب و خرف فواید و الحمد لله اولادنا و طاهر اولادنا باطن	

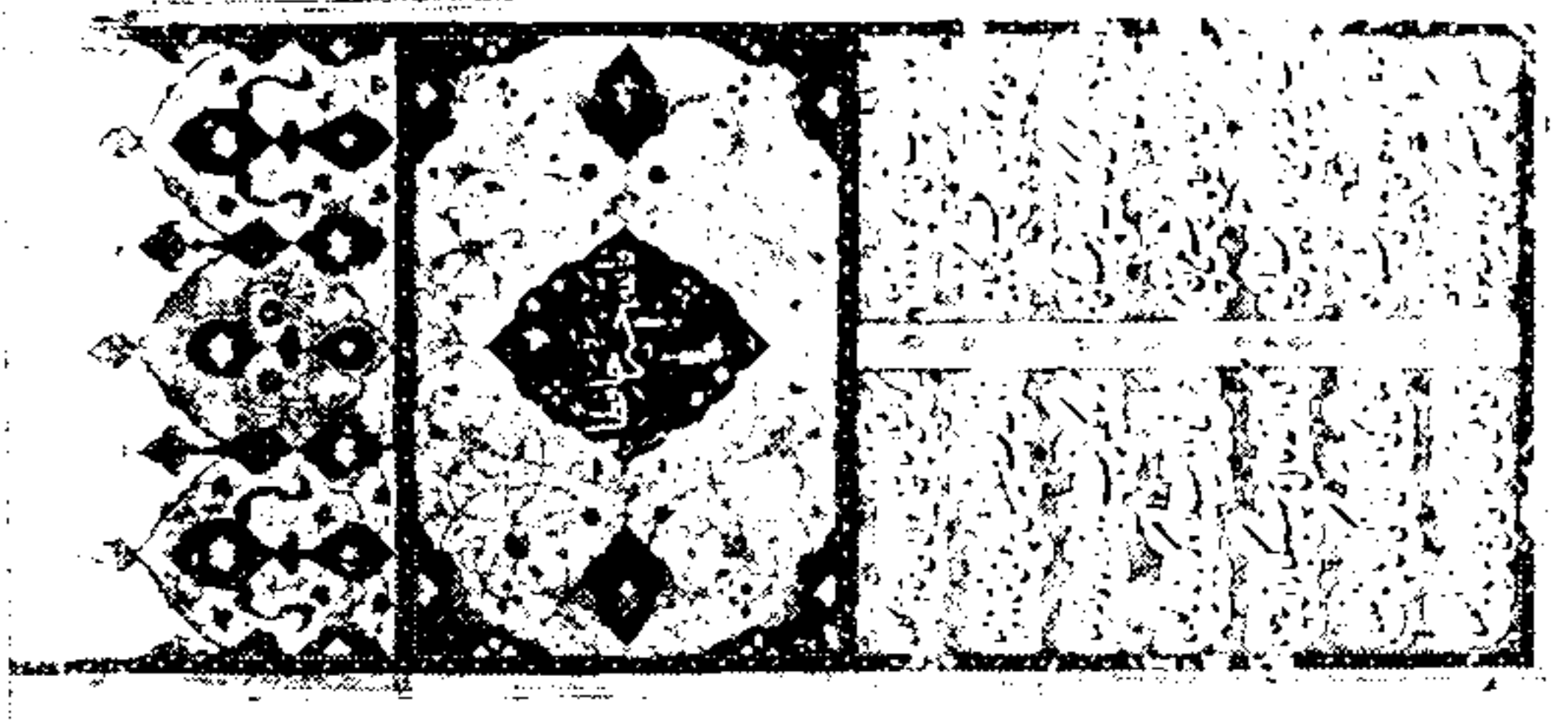
HUSRAV-İ DIHLAVİ, *Divān* (nr. 391)
 902 h. tarihli nüshanın istinsab kaydı.

DERGİ nr. 413; İBN NAŞUH, *Maḥabbat-namu*.
İlk sahife.

İBN YAMİN, *Kulligāt* (nr. 417).
IX/XV. yüzyıla ait nüshanın ilk sahifeleri.

Handwritten text in a cursive script, likely Urdu or Persian, arranged in a grid-like format. The text is contained within a rectangular frame with a double-line border. The script is dense and fills most of the space within the frame.

HAFIZ, *Diwan* no. 452.

916 h. *tarikh* misla.

ḤĀFĪZ. *Divān* (nr. 453).
971 h. tarihli nüshadan bir minyatür.

درد سحره

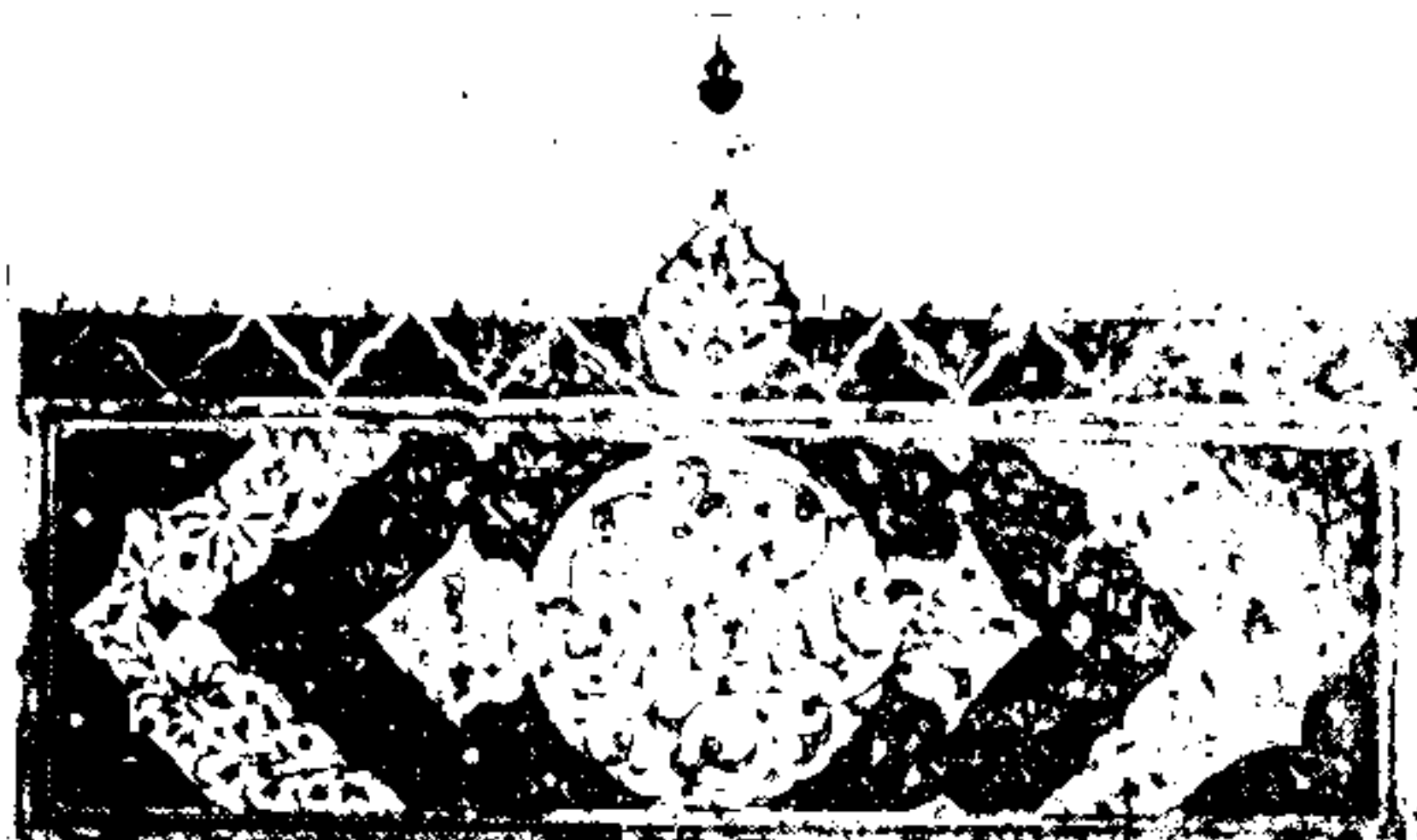
سحر مانا که در علم نازده کبری	چشم عصمت جزع آلوده کبری
چشم آرد برین آسمی درانی	درد آید نازده کبری
درد سحره	
کک دی ساز ساما به اری اری	کک دی دی دبل دوری باغ اری
کک بی ماورد و از و رشودرد	مینا با کشته لا و ایله اری اری
درد سحره	
هوا کینی سراج بیستی هیت	ک بر نیان و ذلم جویان بیستی
سراج یان اول نام و مشایخ	کوا بیان من او بیان خندای بیستی
وزان ماری که او بیان بیستی	من ایج او بیان بیجان بیستی
سز و سستی و دانا بیستی	ک من ایچ ناز و امان خازده بیستی
من ایج او بیان کو افسانم آرد	نام ایچ افسانم من بیستی
نما ایچ ناز و امان بیستی	بیج و ناز و امان کشته بیستی
نما سز و سستی بیستی	نما سز و سستی بیستی
حاجز ایچ کمان آن نوز و بیستی	اما دانا بیان آن نوز و بیستی
بیج و ستم معرکه آن نوز و بیستی	کک دانا بیان آن نوز و بیستی
درد سحره	

MAGRIBI, Divān nr. 488.
IX/XV. yüzyıla ait nüshadan *Fahlavîyat*.

کلیات

ای خوان کبریا ترا قرص خطیر باقی تویی و جلد سپیدین فایند دانشته از کمال قیقه شناسنا غرضش نهاده چشم خشم جو اسرعیب کس از خورج بسال تو محمول کاینات در مدینه پستان تو بر تاسخچو را بر شمع سرو ایزدی کلبانک هدایت پدرسته و مشاها نور حکمت است بودی اگر ز کاشش و صفت نیافتی بر بون دست تو بر آتش من اند دانه کس کانی تو بر کاینات نی نسل شیشه بر او بر اردن جان جوانا تنه با این حدت کس است	ذات تو از صفات تو لا شبهه فی طیر تو شاه دیر ماینه و مجموع زودیر سوری که بگذرانده سپر سوی در ضمیر مقدم جو نافه ابدل سپکین بر نقیر عمر عظیم نیست که بریت از شمع کامی جایید خون و کمن بر ویند بشیر من شکسته بال که بری کشته دیند چشم خود جو دیده ز کسج و نند کی من اوج و تقدیرت شمشیر تو سبک کار و او کل نبره غیر است کار فضل تو بر من بود تو با این حدت کس است تو با این حدت کس است

BİSĀTÎ, Kulliyât nr. 491\.
IX./XV. yüzyıla ait nüshanın ilk sahifesi.

تاکر در شجاع سر عمل سلطان	حضرت ابد صابان	۱۰۰ شاه جهان باب	کوهین سکون پنج
عزت اقبال غلامان او	ت و ظفر سلطان او	کک سپاهش زر بر کین	سایه نقش ملک درین
جان او بی هم بخش کند	بگر من تر و کشت کند	مگر شود در تن او برست	ساقی درین کج که شست
باشو این هم شتم برین	نیم از هم بر روز شش	نه کم صفت لاله او	۱۰۰ ندی خا و نام هم
هم در اثر تحسین به	م م م م م م م م م م	از کشتن بان شمع سبک گن	سازدین بر کشتن فن
در کرم وجود هم کیزین	از آن در کین برین	ان سارک صفت من بنام	عده که کل روان را
۱۰۰ ای ای صید استین	ما صحت است کز استین	مهم بران حیف من	بر من طوفت سخن
۱۰۰ ای ای صید استین	۱۰۰ بر ۱۰۰ سن بر	مهم ملوک ز صید	سار صا خا ز صید بر
۱۰۰ ای ای صید استین	۱۰۰ ای ای صید استین	مهم صید ۱۰۰ صا صا	مختصر بود در باب علم
۱۰۰ ای ای صید استین	۱۰۰ ای ای صید استین	سار صا خا ز صید استین	یاز در علم بی غیب
۱۰۰ ای ای صید استین	۱۰۰ ای ای صید استین	۱۰۰ ای ای صید استین	سار صا خا ز صید استین
۱۰۰ ای ای صید استین	۱۰۰ ای ای صید استین	۱۰۰ ای ای صید استین	رفت در صفت ۱۰۰ ای ای
۱۰۰ ای ای صید استین	۱۰۰ ای ای صید استین	۱۰۰ ای ای صید استین	صفت بر آن و نماز
۱۰۰ ای ای صید استین	۱۰۰ ای ای صید استین	۱۰۰ ای ای صید استین	بر شش بر آن کوه
۱۰۰ ای ای صید استین	۱۰۰ ای ای صید استین	۱۰۰ ای ای صید استین	کک صوفی بود آن کت
۱۰۰ ای ای صید استین	۱۰۰ ای ای صید استین	۱۰۰ ای ای صید استین	۱۰۰ ای ای صید استین

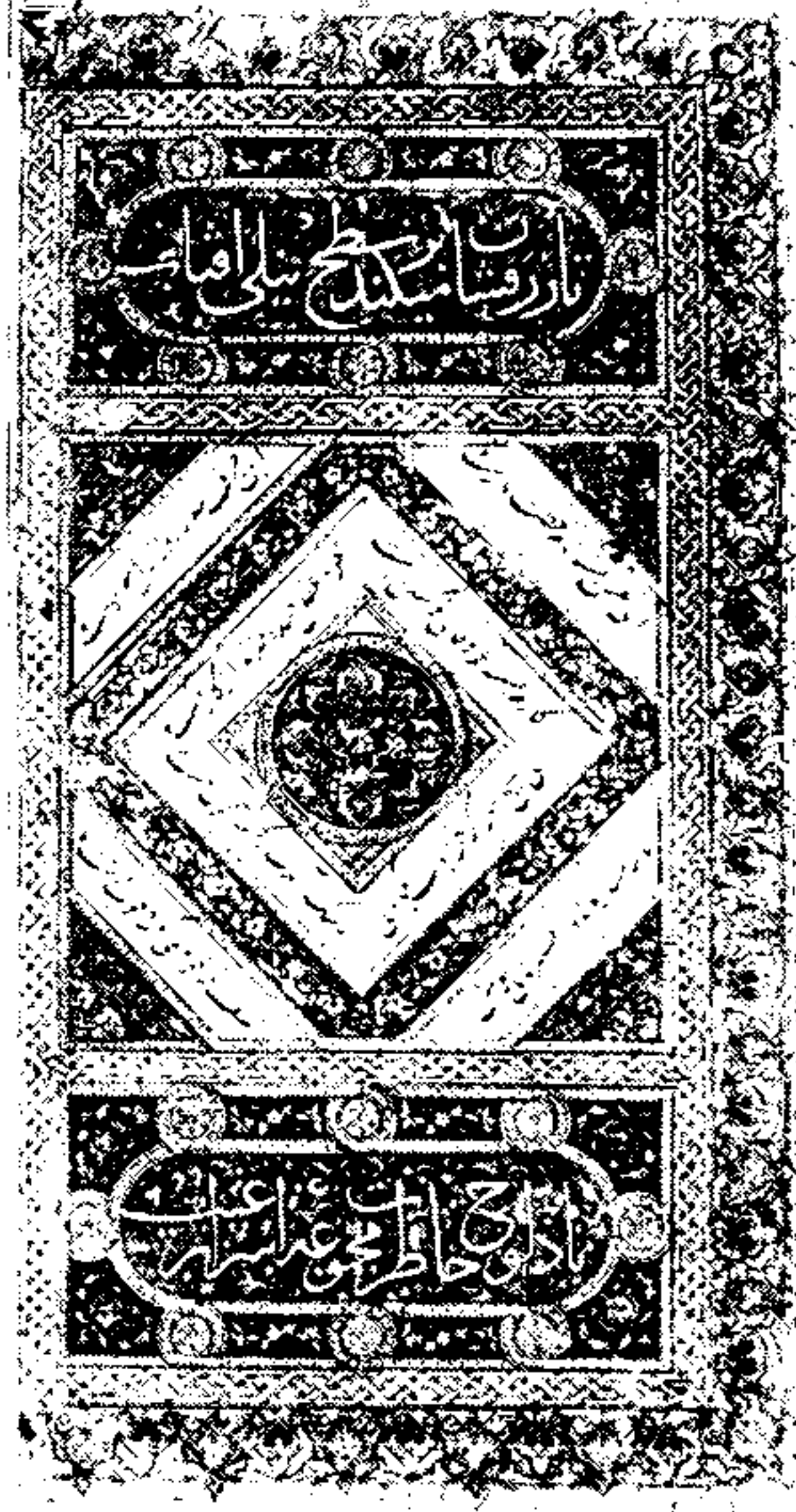
ALLĀF, Vali-nāma nr. 517).
Aslî nüshanı ilk sahifesi.

دانشنامه دهم	
دلائل باغ جهان شریف از خرد و دنیا کو ملک باغ است بجز مال جهان نمودم نخل	کراین بهار برک کیانی آرد بخت طلب کیانی آرد کراین مستماع آیدین بهای
دانشنامه نهم	
مبلغ صحت که در اندامان صورتی مدعی که صحتش حسرتم کرده است صحت آرد و زمان که صحت جوئی	که حضور زانو باقی است از جان حسرتم صحت جوئی که قدرت بر خدایا بی حسرت
دانشنامه هشتم	
ای خرد مندی که لایق از خرد الهی د جهان با سر که نقد اتفاق صحت که بدای صحت من کردی که بودت در وقت عدم نادان استانی عالم لا جو صحت بنا اعلان کردن اگر بعد ازین با برکتش منم جوئی	یک نصرت بشو از صحت جوئی دشمنی زاید جو در شرب سر وقت منی و ما را زور آرد نی انگش که شید باشد ز من روح را بود و بخت منی که کیم انب بود چون صحت جوئی
دانشنامه هفتم	
شخصیت آرد که عالم که با سنگ که در وقت بی	دست که شکتند در آن که با شکتند با که حسرت

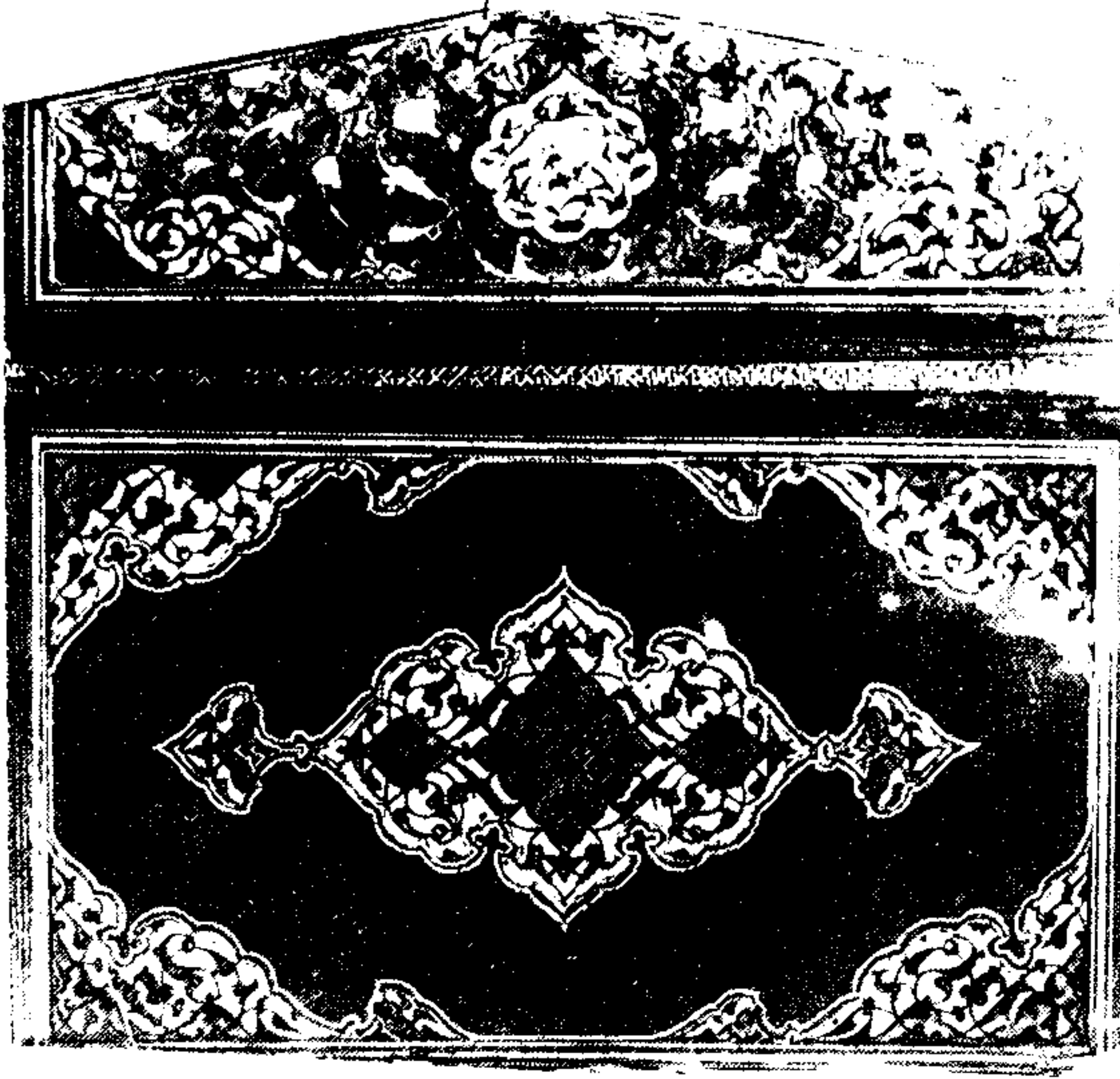
İŞMAT-İ BUHĀRĪ, *Divān* (nr. 527).
872 h tarihli nüshadan bir sahife.

سه بی رخایم خود دین مغان	ندارم ازین قصه فغان
کن دهم و از راه جوی کن	تغی دل شو تیره راست کن
برین طرد و سینه شام این بیرون	که بستیم با نیم در اول گشتن
بعد تو م و دل گشتن کلبه خانه	بر آن که حرف نکر دم خلاف
کن دهم و پیشین من آری طلال	ز بد کردن میر احمد سال
ز نیک من برین مرغ از بد گشتن	کون بد نشانم جای خود گشتن
بر سوزن آن نام معلوم شد	مرج و گنایات مفهوم شد
فرستادن کار کجا	میر کجا پیش کار کجا
بر دی جانشن امیر بد اول	تعمیر کرد و طایر حسرتی بدل
چنین گشت کجا بی شاه نام کجا	عزاق این حکایات در پیش ما
میر احمد ایضا تو فرود ده	بودیم در غم تو بگشوده
بن سرج از میر احمد رسد	زقت آن اگر سیک اگر بد رسد
کی او بی زغایب قدم بریند	کجا بی حدیث تو دم میسزیند
بجای که او غرت آوردیست	تو با رسم آبی که بد کرده است
که او نیز انداخت بر قصد جان	تو فی الحال کوهی کاشش نهان

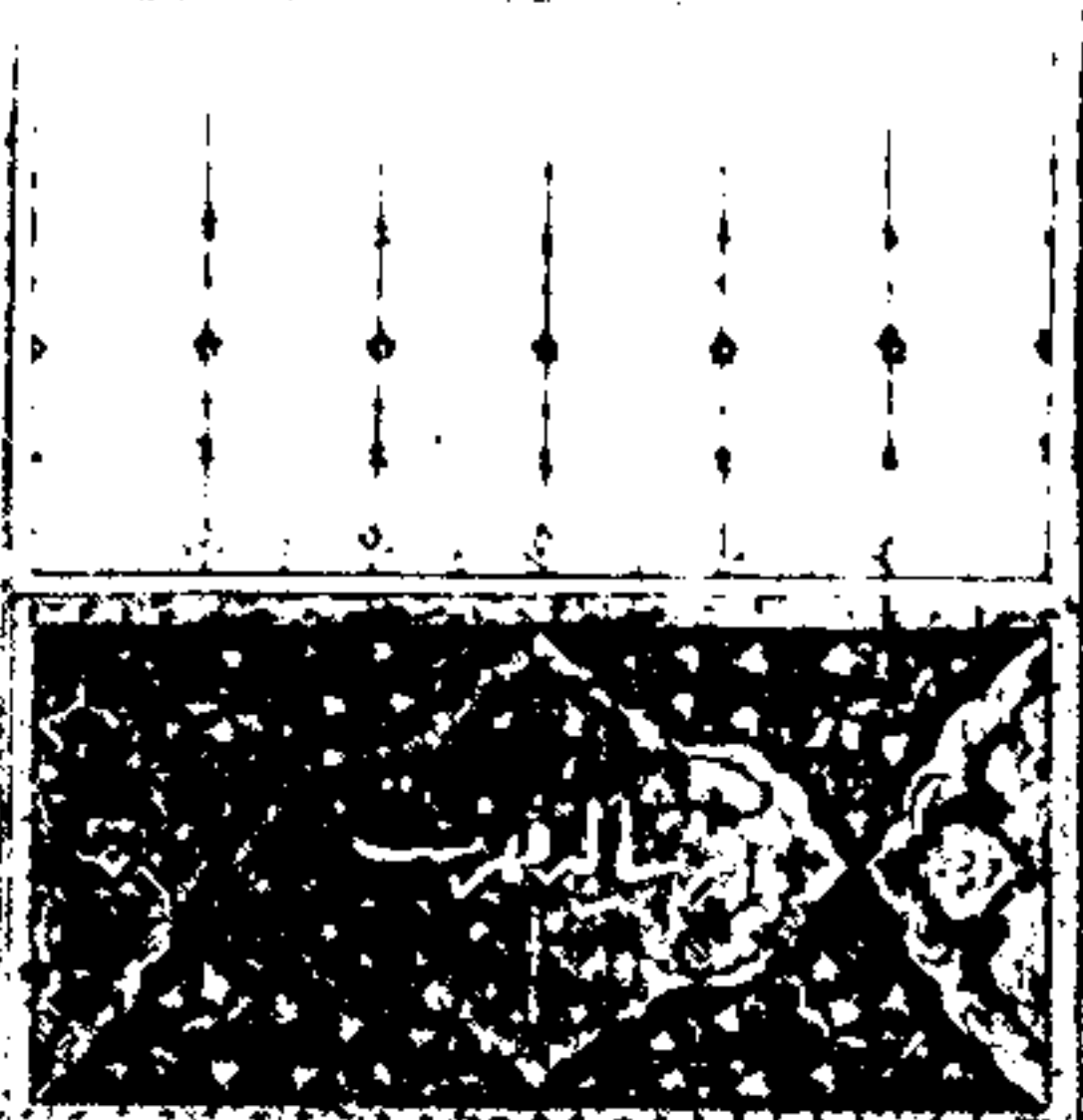
BULBUL, ŞAH NĀMA-I 'ALĀ'Ī (nr. 510).
IX./XV. yüzyıla ait nüshadan bir sayfa.

ŞĀHĪ, *Divān* (nr. 542).
865 h. tarihli nüshadan ilk sahife.

ŞAHİ, *Divân* (nr. 555).
X./XVI. yüzyıla ait nüshanın cildi.

بهترین معنائی که مان کنه و سر پر کشانند . در چنین آتشی
بان صدور و ذارار بند . نهای انانی است کلمات خفایان
اسرار تازه بصورت نمودر مظاہر مشرقه عالم شغری ساخت
و ناره همیاس نظر در عالی جمعیت نی آدم منظم کرد ایند
جهان بود بر نظم و ترتیب . که چون دانا که از احتس
نیاید خصصات ذاتی قدس . که مارل کشته ارواح تقدس
در اول صفت ر لوح افان . با منظم در طی اینس
حلت عطر ذات . و تعالت کبریا صفات . و حاصلین
وسیطی بان در اطاعت دهند . و خالصتور فضیلتی که بان
یار امید رود کاه شمعان افکنند . در دود عسوی است که
سیدان بیان شروع را بالگرام وزن و فاقه که از لودم شعراست

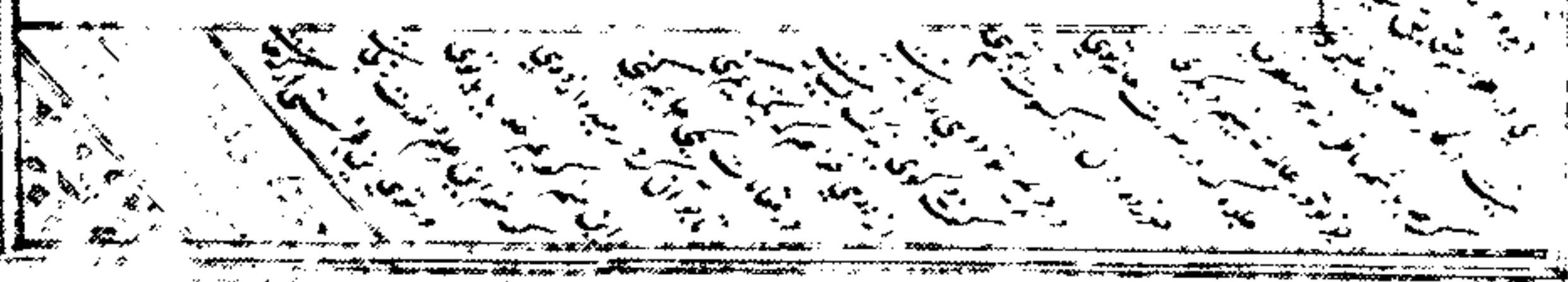
CĀMĪ, *Kulliyāt* (nr. 594)
Risāla-i fihrist 'in ilk sahifesi.

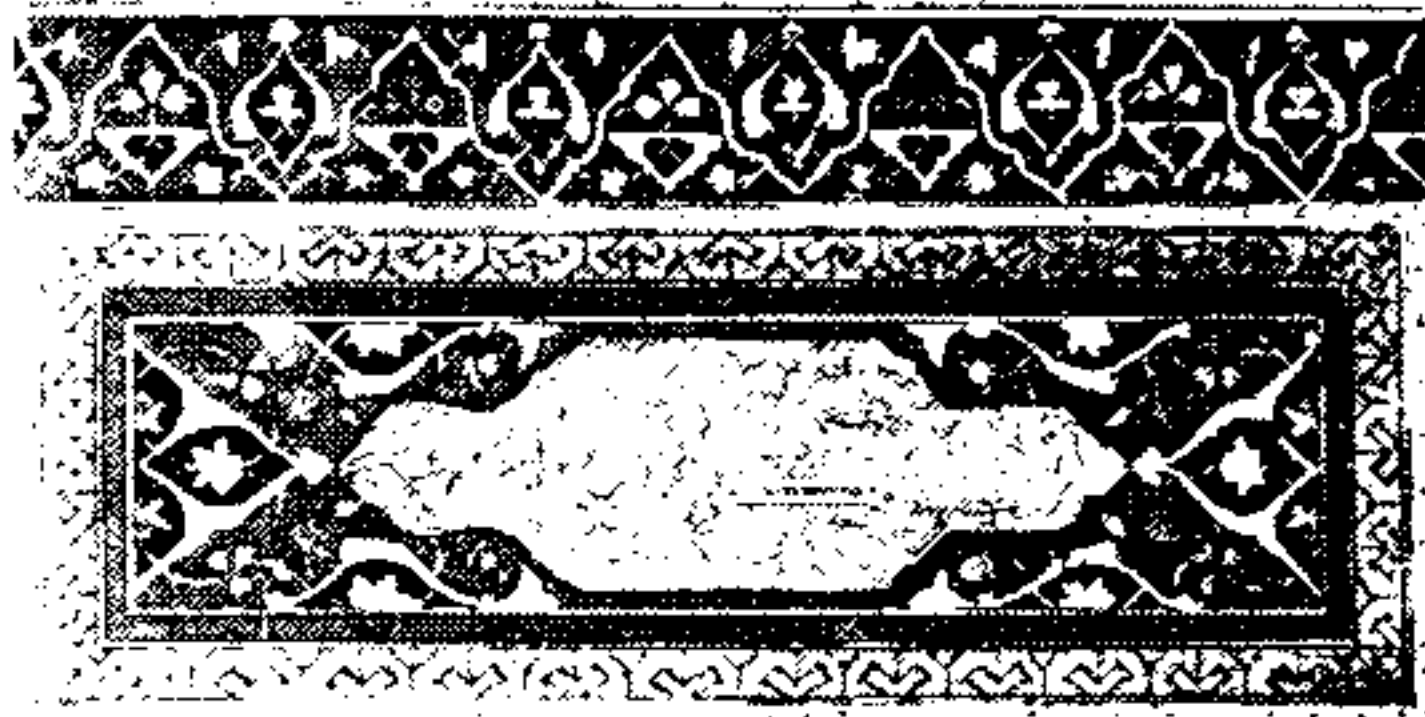
CĀMĪ, *Kulliyāt* (nr. 585).
Şehzâde Ahmed b. Bâyezid'e ait mülkiyet kaydı

الحمد لله الذي جعلنا من خلقه وفضلنا على غيره من الملائكة والجن والإنس وفضلنا على غيره من الأنبياء والرسل وفضلنا على غيره من المرسلين والصلوات على سيدنا محمد وآله الطيبين الطاهرين من بعد الرسل وخير من ينعم بحسبه محمد الطاهري
 له من قبلنا الطوبى وأقوم السبل وأقام على سامية في النبوة شراهما آفة عادلة وعلما ليه في رسالته دلائل
 بالغة كأميد
 وجعلنا وسيلة للعبادة التي هي أصل السالكين
 ودرجته في مناجاة نوح عليه السلام في كتابه صلى الله عليه وعلى آله الطيبين الطاهرين وآل كل من آلهم من آلهم غاية ما
 سوى النبي أنه ان يكون حكماؤكم الذكركون وكلما فضل من فضلكم الغافلون وسلم تسليم كثيرا
 مودة في أيدكم كحسبكم ورضن إذا كان إسلام افراز بكنهه شهادت است وحيث است ايمان تصديق بغير
 ان وان مشتمل بره وامر است كبر اقرار به وحدانيت حق سبحانه وتعالى وكبريائك به ان وامر اول اقرار
 نبوت ورسالت محمد مصطفى صلى الله عليه وسلم وكبريائك مان وامر اول وفق حشوت است كه متبسيان تكون
 نبوت باشد كه اكبر بجزه دلايل مقل اکتفا کنند جهنلا منه وازشكوت نبوت كبرند منديجات نبوت يك
 سرمنه وولغا وشرهايه منه سادات اقرار وتصديق به نبوت محمدات صلى الله عليه وسلم وان استغنون
 ايمان است باورد عاوي واصل زين تصديق اول ايمان مناسبات وحيث است به ان حضرت ودر اصل
 نظرت طينات مردم درين معنى متفانند وبعض ازان قيل بوده اند كه حكم ان مناسبات ايشان چنان قوي بود
 كه بجز مشاهد جمال باكمال آن حضرت في اقتراح منجزات به سادات ايمان بوي مشرف شدند از جمله
 سلام رضوانه عنه او رند كه بيا كفت كه چون رسول صلى الله عليه وسلم بخدمت آمد رفتم كه بوي نظر كنم بچشم
 ويرا ديدم شناختم كه روي ووجه ويا نه روي دروغ كوي است امير المؤمنين عمر رضوانه عنه كفت روزي عبد الله بن
 سلام را دعوا نه منه از حال پيغمبر صلى الله عليه وسلم برسيدم كفت انا اعلمم به بيق يسخو حرفت من صدق
 نبوت وبي از معرفت من حال بسرون زيادت است امير المؤمنين عمر رضوانه عنه كفت اين چگونه تواند بود كفت من

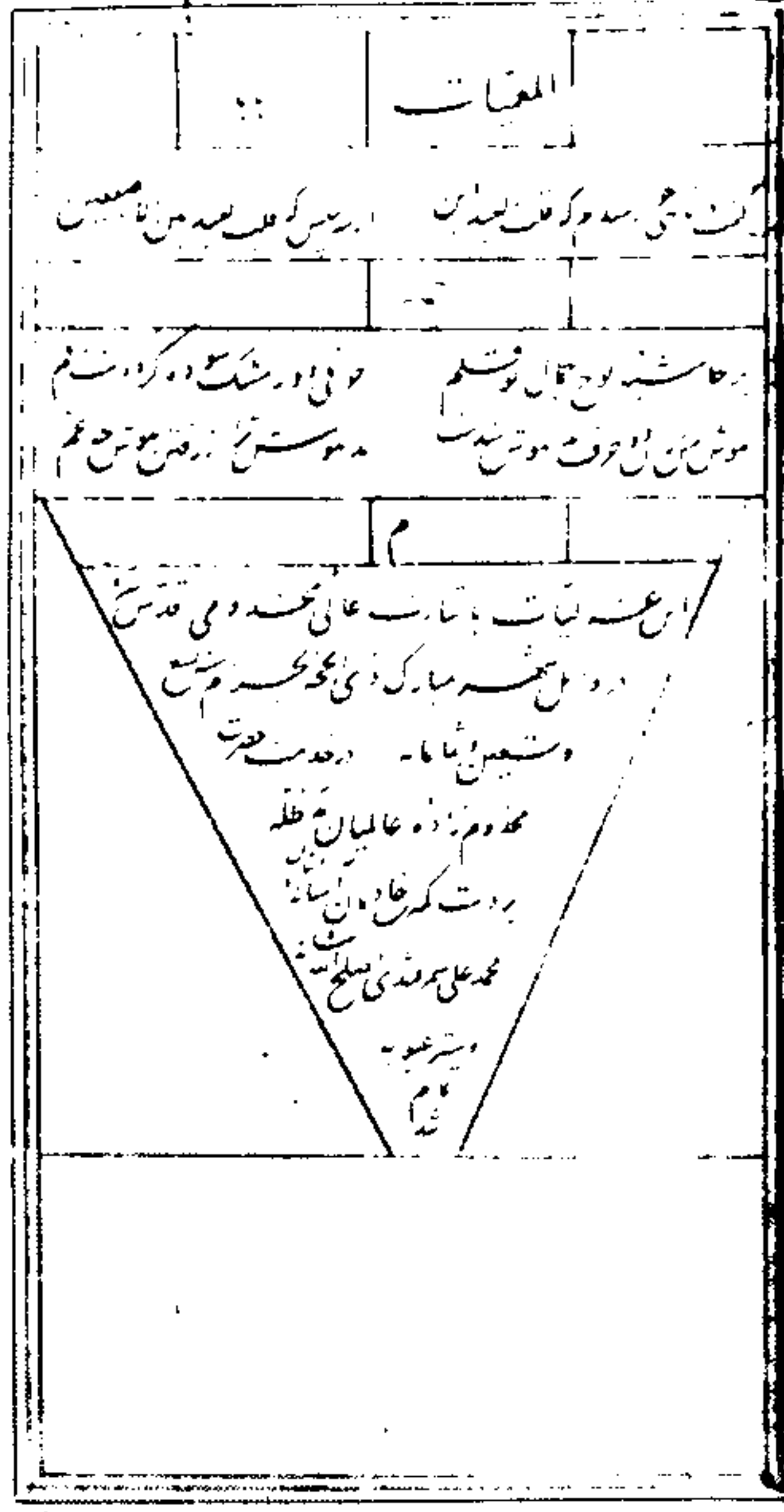
CAMİ Kulliyāt (nr. 585).
 Şehzâde Ahmed'e ait 898 h. tarihli nüshanın başı.

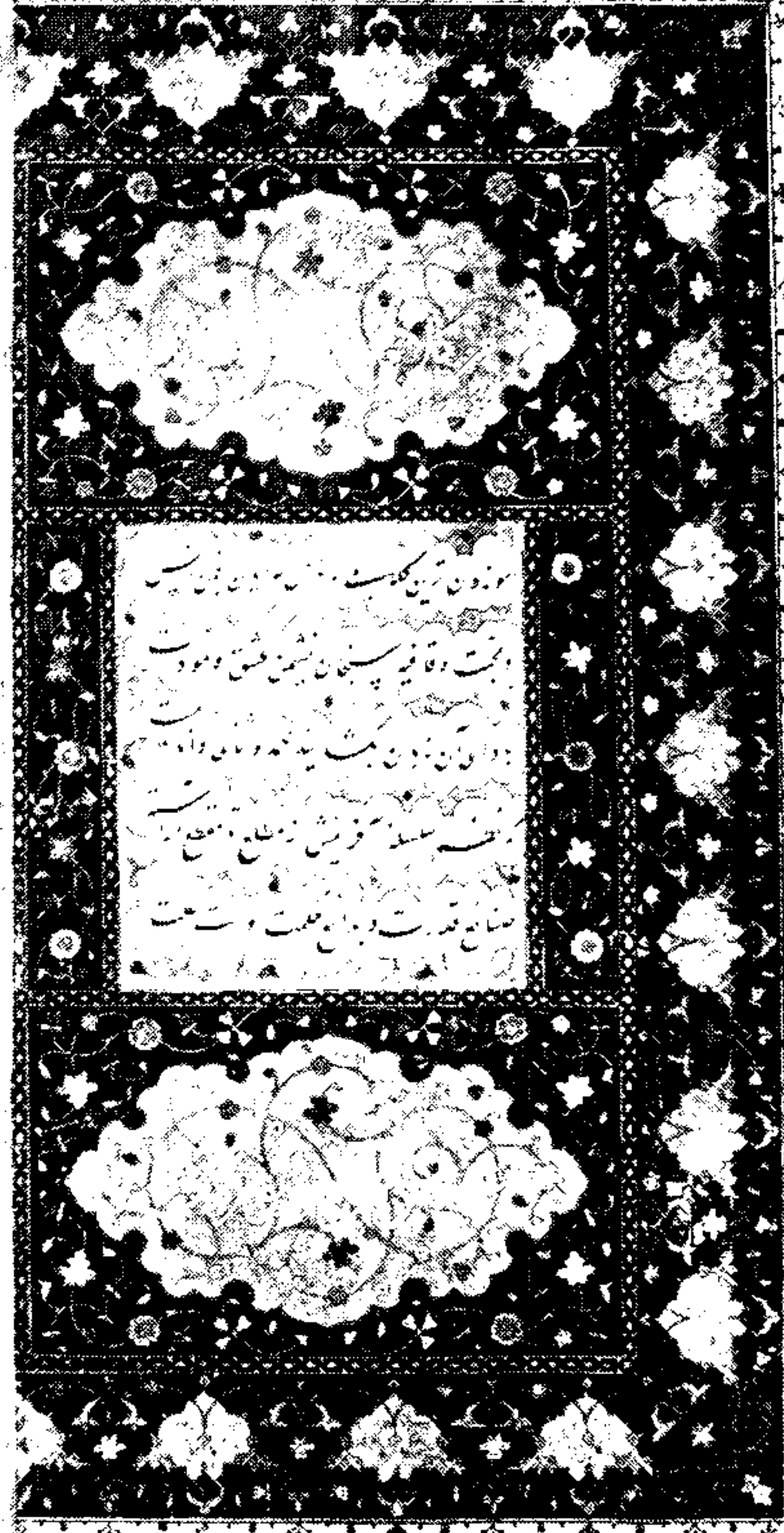
بقدرت خداوند است
 چو کشتن گشتن گشتن
 کعبه زوی بی بی
 صلی الله علیه و آله
 جز از اوست
 جز از اوست
 جز از اوست

این پنج مثنویست که در این پنج کتبی بی بی تجلیست از کتبی بی بی که در کتب
 کجا الا در کتب گشتن ایام از آن پنج مثنویست که در کتب گشتن ایام از آن پنج مثنویست که در کتب
 گشتن گشتن است
 در مقام ادای توجیه بی بی
 سید روی از آن جمله است
 در عوض شمار
 محضت پروردگاری
 از گریبان امید روی
 انصاف پیش آینه
 گشتن برود و گشتن
 بی جمع الاحوال علی الطهین المتعالی

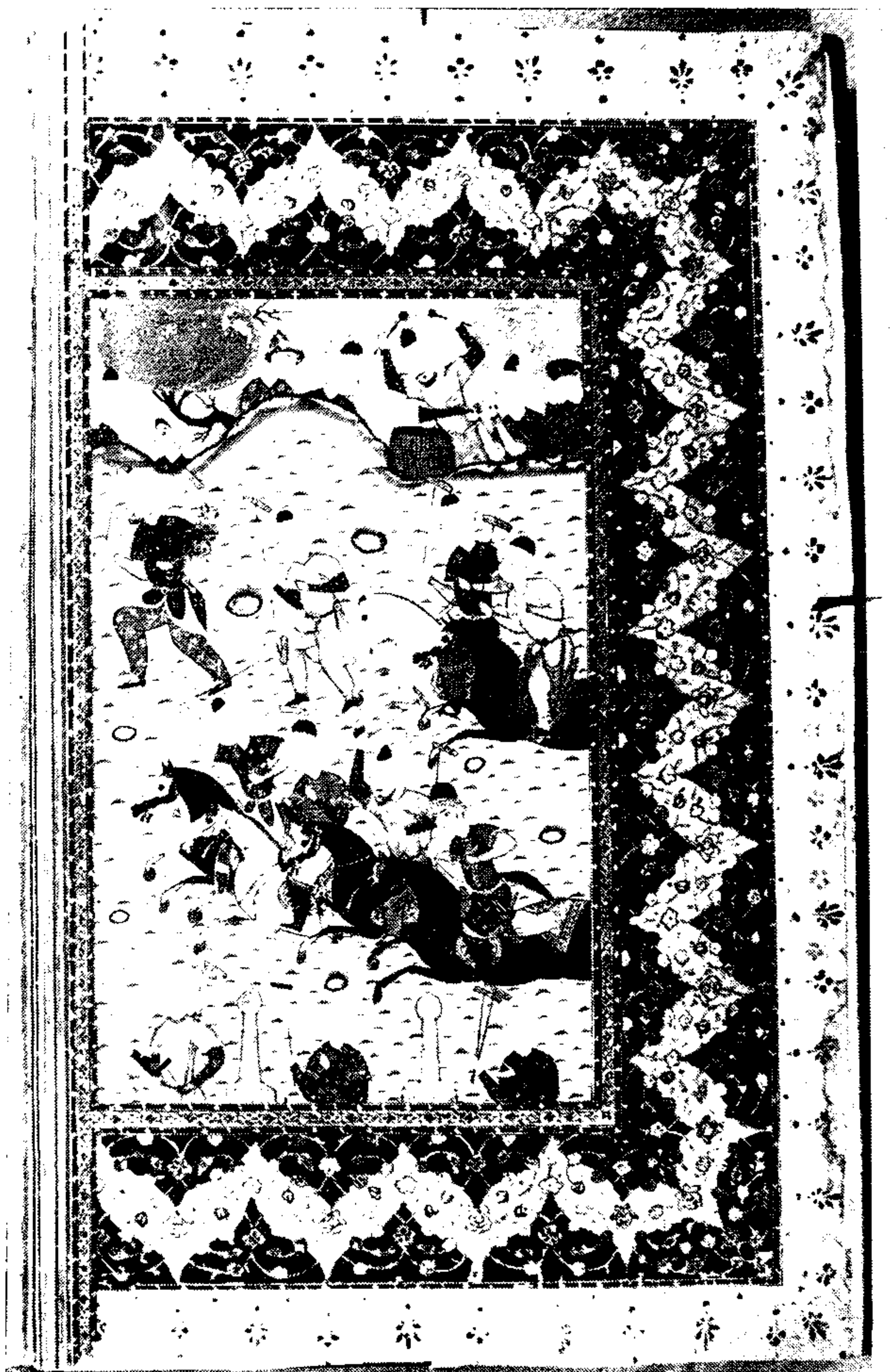
CĀMĪ Haft avrang (nr. 602).
 Galiba yazarın kendi el-yazısı ile bir nüsha.

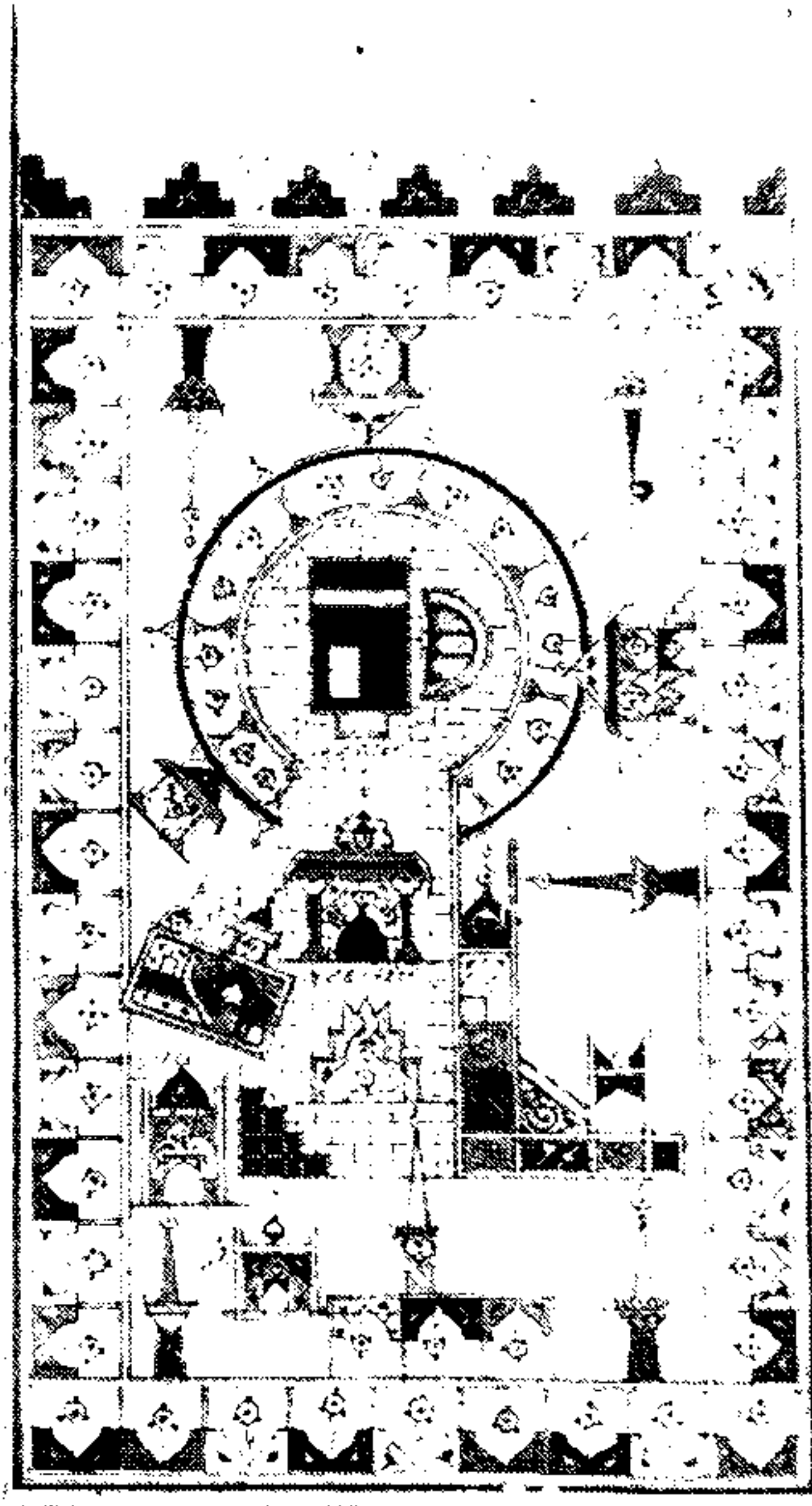
CĀMĪ, *Divān* (nr. 610).
899 h. tarihli nüshanın istinsah kaydı.

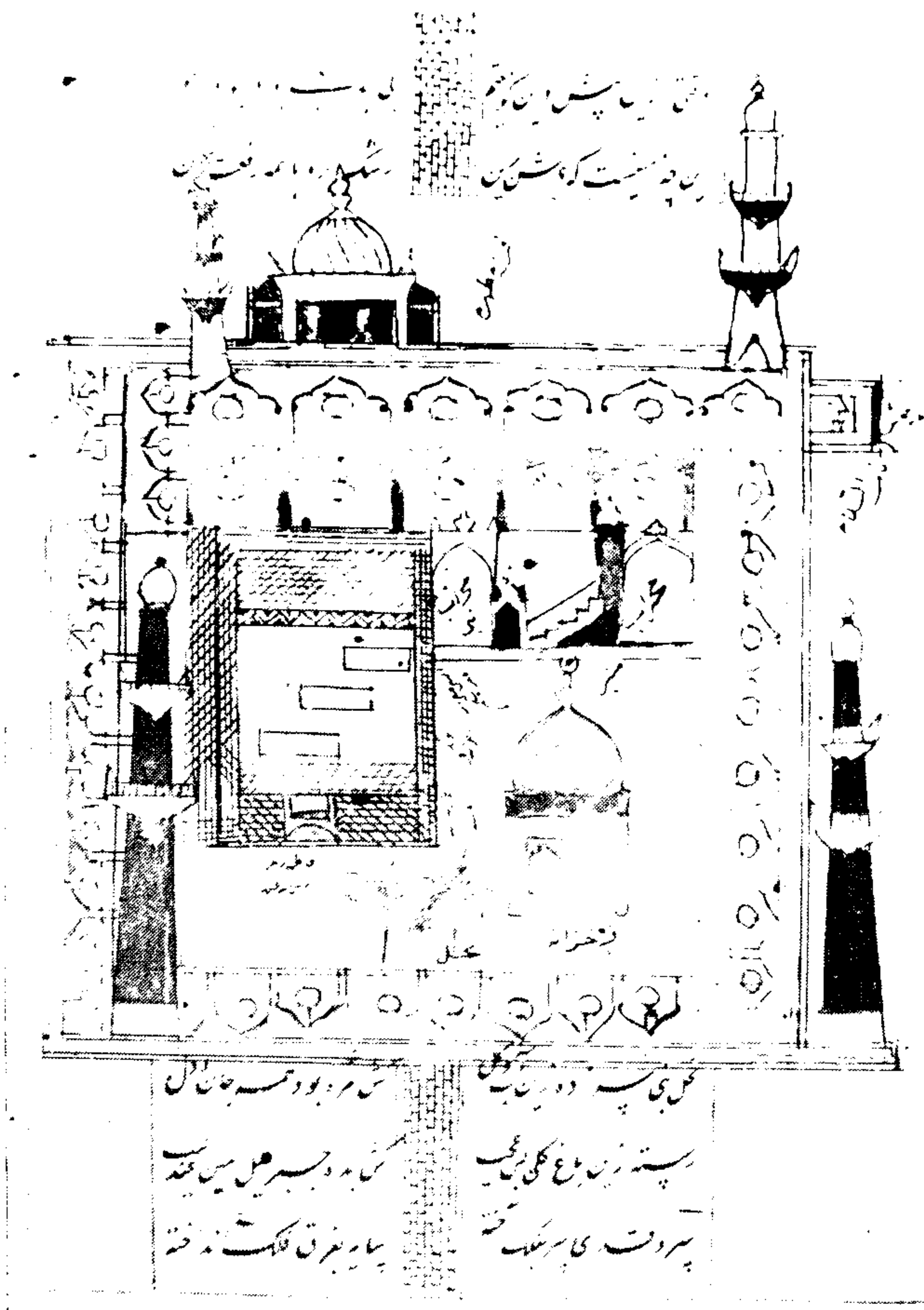
CĀMĪ, *Divān* (nr. 618).
898 h. tarihli nüshanın ilk sayfası.

CĀMĪ, *Yūsuf u Zulaikha* (nr. 663).
XI/XVII. yüzyıla ait nüshadan bir minyatür.

MUḤYĪ, *Futūḥ al-Ḥaramayn* (nr. 701).
Medine, 950 h. tarihli nüshadan kâbe planı.

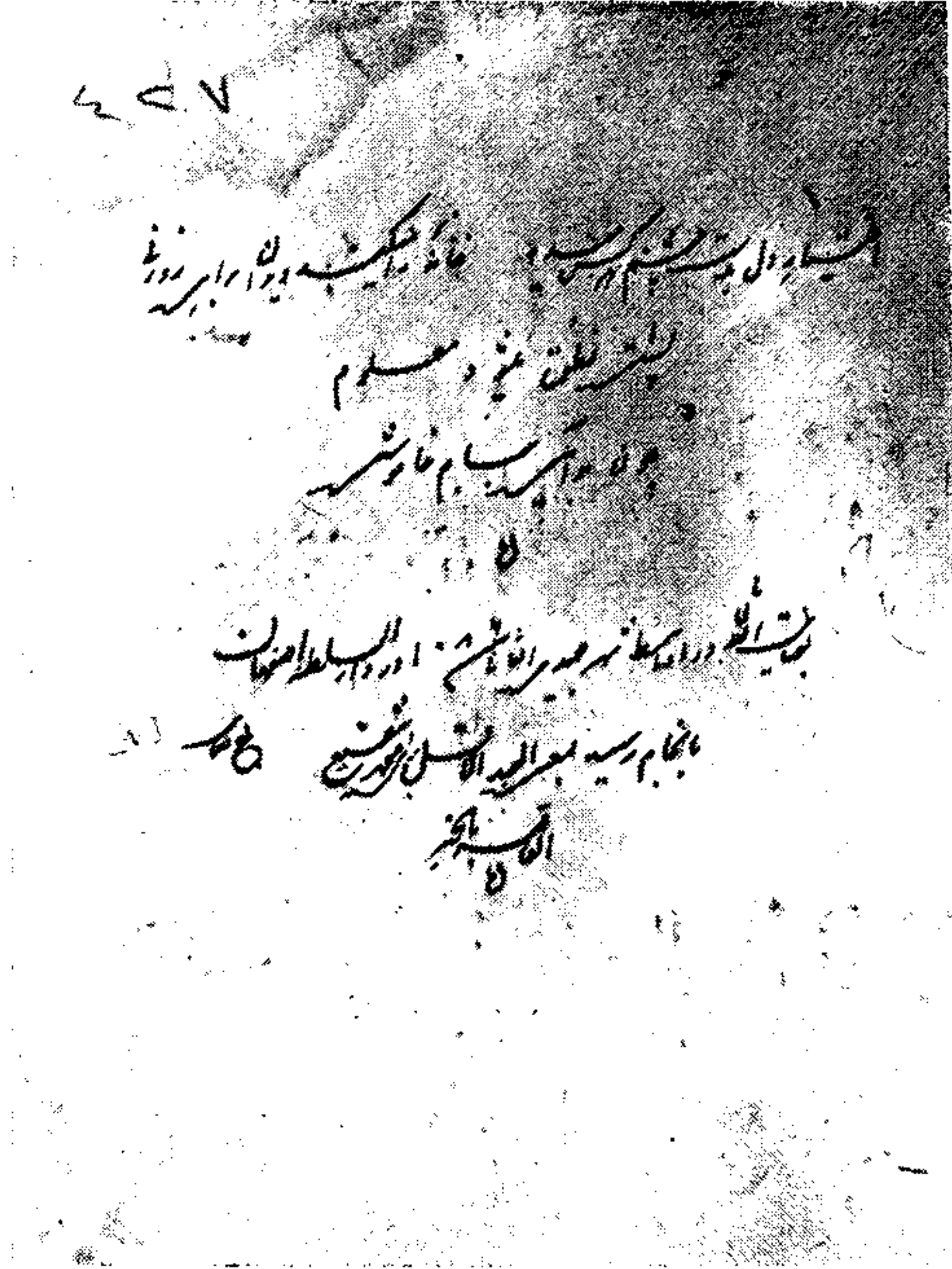
MUHYÍ, *Futāh al-Haramayn* (nr. 702).
 961 h. tarihli nüshadan Peygamber'in türbesinin plâni

URFĪ, *Kulliyāt* (nr. 732).
 XI./XVII. yüzyıla ait nüshanın ilk sayfası.

ŞİFĀ'Ī, *Divān* nr 752'.
1026 h. tarihli nüshadan bir sayfa.

ŞĀ İB, *Divān* nr. 757).

1086 h. tarihli şairin kendi el-yazısı ile seçmeler.

بسم الله الرحمن الرحيم
 الحمد لله رب العالمين
 في اواخر سنة الف و مئتين و اربع و ستين
 من الهجرة النبوية
 ١١٢١

الحمد لله رب العالمين
 في اواخر سنة الف و مئتين و اربع و ستين
 من الهجرة النبوية
 ١١٢١

ŞA İB, *Dīvān* (nr. 763 .
 ŞairNahifî'nin 1121 h. tarihli takrizi.

بامید زان کتار شکر دست راه اعظ
 ز بازاکر دست آید بوی شکر گویا

ای سنی قهقیدی که بوق
 کبچدی آکیه بوق خم اولمق قید
 دودی اغیش نزلندن بیان سورا
 کیدی قوت دیزلردن اوزراق کسک
 کوجن قایر قایر طوق قاری هر عم صوری
 کس تعقی حیف کین بود و طردی اجل
 روز کایلین مار ایل بر اکی کون دان
 عمر کجیدی جان شرم کیمجه تمی کام
 یتدی بو طومار پایانه بو مقام چاقید
 آغدا آغدا بو آقون پر لانه کولما چاقید
 چون نباست لیدی بو آقون کولما چاقید
 نیجه یوز صبح توشمنک یوز قهر لمان چاقید
 جان شیره نیم بو نور کچدن بو زمان چاقید
 چوق کچشمه ای نیم عمرم اوزمان چاقید
 کام اوز دندن آل کبوسانک بو زمان چاقید

خلق عالم اچیر. واعظ چوق ککر اولمشوز

باشه کل ای عمر باشلردن کلامون چاقید

چا پتو چنی اگری افشیشی مرقان قشید
 اول غمزه اوغری کولری ازی قاید
 اول نوبهار دین کسول و دلدی آک
 یاندی چو غمزه غیب عشق او قشید

VA'IZ, Divān nr. 771.

1091 h. tarihli nüshada şairin türkçe bir şiiri.

برنجش و می شین آید از پیش	از آن زنی که سنا، شینوس و آید پیش
بزرگن بکره جسته ساج باغش کرا	بسیست آن تیمان آتی نوم از کرا
بگریشش حق در زود قیدی می	پس از او حق بی بدست ز می
توانی وانی در سیاه کلن تمش	شناسا کی شوی بکذا زین حق با
بجودت که شکر کز قاف و فان و تان	بگرتت چند باشی که هر که در شمره تان
حرفی کردی ره تو چه بکند ز نهاد	بجودت با شتر سه برودن کن کرا
و گل رشه استکبارت از دت مین	بچاکت از کجاست و چه می افکند
باین صیت از پیشی دانی قطع آن کن	موشان از دان سبزه شایان کرا
که آری که ترم بجانم و چه خوش	ضایلم و سرت کرد و دقت و کرا
و بکن از کون دانی برین مستند	عبارت بر سبزه زجا با دیلمش
شدی بستان با و برین حکام	بجوهریت از سخت یکم تار و دماش
جهان بر کمال مستی کجانی	بمالان شدن الدس کجانی بی پایش

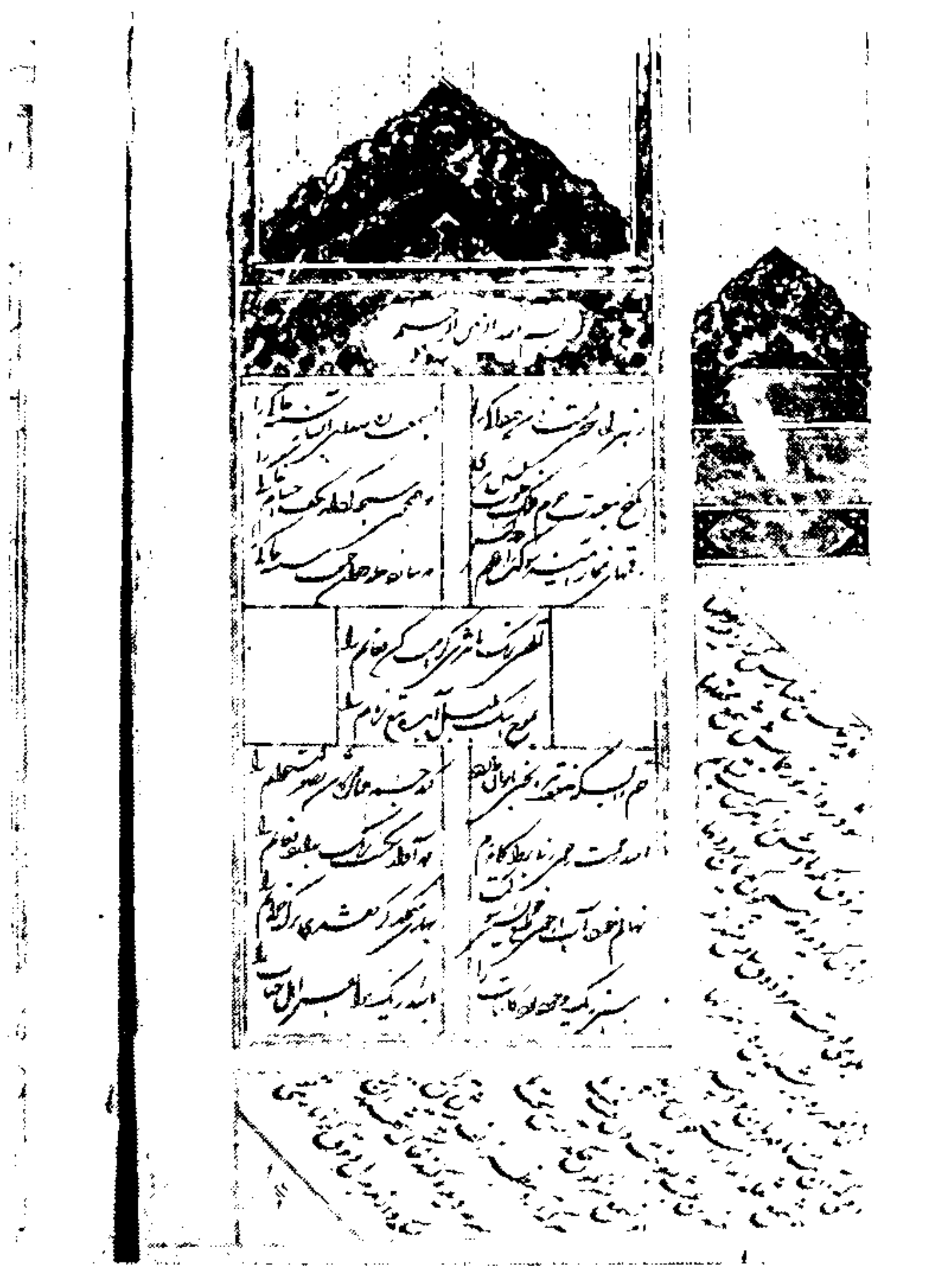
نظم المشائی

از کسر در و با ابد از قطع پایش	از مشیت در چشم که بر سبزه پایش
خضر چرخش درین سازه دجام عکاش	حیات جا و دانی نشسته بر سبزه
در ابارش چون سنی خرابی سبزه	تخلی سبزه نشاند و در بلبز با دانی
ز نام کیت و نام اصل اول طوفانیش	در حال آفرینند در اطراف حسنی

ĀŞŪB, Kulliyāt (nr 773).
 XI./XVII. yüzyıla ait nüsha, yap. 2a.

ŞAVKAT, *Divān* (nr. 774).
1118 h. tarihli nüshanın başı.

ŞAVKAT. *Divân* (nr. 775).
1121 h. tarihli nüshanın başı.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sahife</u>
ÖNSÖZ	IX
Bir açıklama	XI
Transkripsiyon	XII
Bibliyografya ve kısaltmalar	XIII—XVI

AYASOFYA VE NURUOSMANIYE KÜTÜPHANELERİ

Firdavsi	1
Farruhi	7
‘Unşuri	8
Minūçihri	9
Nāşir-i Husrav	11
Mas‘ūd-i Sa‘d-i Salmān	18
‘Omar Hayyām	20
Yār-Ahmad Tabrizi	21
Mu‘izzi	23
Sanā‘i	25
Avhad al-Din Tabib Razi	35
‘Abd al-Vasi‘ al-Cabali	37
Hasan Gaznavi	38
Suzani	41
Suhravardi Maqtul	43
Rasid al-Din Vatvat	44
Anvari	49
Abu'l Hasan Farahani	53
Hakani	54
‘Abd al-Vahhab Gini	56
Zahir Faryabi	59
Mubarakshah	63
Ruzbihan al-Bakli	64
Nizami	65
Kivam al-Din Ganjavi	78

	<u>Sahife</u>
Mu'ayyad Candī	78
‘Aṭṭār	79
‘Abdī	98
Aḥmed Ṭūsī	100
Kamāl al-Dīn İsfahāni	102
Ġiyāsi	105
Şams Tabrizī	107
Afzal al-Dīn Kāşānī	108
Mavlānā Calāl al-Dīn Rūmī	112
‘Abd al-Laṭif al-‘Abbāsī	137
‘Alī Darviş al-Şāşī	139
Kāşifī	141
Kāşī	142
Şāhidī	143
Yūsuf Sīnacāk	146
İsmā‘il al-Ankaravī	146
Ḥusayn al-Ḥ‘arizmi	147
Surūrī	149
Zarīfī	151
İsmā‘il Ankaravī	151
Şukr Allāh Hindūstānī	154
Ḥāmid Bīsārānī	156
Nahīfī	156
Cihān (‘Aṭā Malik Cuvaynī)	158
Macd-i Hamgar	159
Faḥr al-Dīn ‘İrākī	160
Sa‘dī	168
Sūdī	191
Şam‘ī	192
Lāmi‘ī Çelebī	196
Surūrī	197
Şam‘ī	198
Sūdī	199
Mehmed Es‘ad	200
Amīr Sayyid ‘Alī al-Ḥusayni	201
Avḥad al-Dīn Kirmānī	202
Sulṭān Valād	205
Sayf Farġāni	207

	<u>Sahife</u>
Humām Tabrīzī	209
‘Abd al-‘Azīz al-Kāşī	210
Maḥmūd Şabustarī	215
Dā‘ī	219
Ni‘mat Allāh Naḥcavānī	219
Şams al-Dīn Muḥammed Lāhīcī	220
Şamsī	222
Amīr Ḥusayn Ḥusaynī	223
Nizārī	229
Pahlavān Maḥmūd	232
Amīr Ḥusrav Dihlavī	233
Ḥasan Dihlavī	251
Avḥadī	252
Amīn al-Dīn Kāzarunī	256
Ḥvācū-yi Kirmānī	256
İbn Nasūh	261
Şams i Faḥrī	261
Ḥamid Angūrī	263
İbn Yamīn	264
‘Ubayd Zākānī	268
‘İmād Faḫīh Kirmānī	273
Salmān Sāvacī	279
Sayyid ‘Alī Hamadānī	286
‘İmād al-Dīn ‘Arabşāh Yazdī	287
İftihār al-Dīn Dāmġānī	287
Ḥāfiz	288
Surūrī	299
Sūdī	300
Zāhīd b. Muḥammed	302
‘Aşşār	303
İbn ‘İmād	304
Kamāl Ḥocandī	305
Maġribī	308
Bisāṭī	313
Şayḫ Ḥarīrī	315
Nasīmī	316
‘Alī al-A‘lā	317
Sayyid İshāḫ	318

	<u>Sahife</u>
Bushāk	319
Ni‘mat Allāh Valī	322
Ḳivām (Şā‘inī)	323
‘Aziz Buḡarī	325
Şarīf	326
Ḳāsim al-Anvār	327
Humām al-Dīn (Darviş)	336
‘Allāf	338
Ḥafız Sa‘d	339
Kātibī	340
Kamāl-i Ğiyāş al-Dīn Fārisī	345
‘İsmat Buḡarī (Naşır)	346
Sirācī	349
Ḥayālī	350
Maḥmūd Kāşānī	351
Fattāḥī	352
‘Ārifī	353
Bulbul	356
Şāhī	358
Şaraf al-Dīn Yazdī	365
Aşraf	367
Āzarī	367
Sayyid Yahyā Şirvānī	368
Sayfī	375
Aḥmed al-Naḥcivānī	376
Nizām al-Ḳarī	379
Camālī	382
Nūrī Ḥorāsānī	386
Tūsī	387
Ḥvāca Mas‘ūd Ḳummi	389
‘Alī b. Ḥaydar al-Ḳāsimī	391
Cāmī	392
Şam‘ī	439
Lāmi‘ī	440
Abī-Zāde ‘Abd al-Ḥakīm	441
Şam‘ī	443
Darviş Dihakī	446
Şavḳī Tūnī	448

	<u>Sahife</u>
Humām al-Dīn Gulbārī	448
Kavkabī	449
Davlatşāh	451
Humāyūn	452
Husaynī	453
Fānī ('Alī Şir Navā'ī)	454
Suhaylī	455
Davvānī	456
Banā'ī (Bannā'ī)	461
Husām	462
Āşafī	463
Fiğānī	464
Sultān Salīm I	465
Fidā'ī	468
Hātīlī	469
'Iyānī	471
Maktabī	473
Muhyī Lārī	475
Hilālī Çağatā'ī	478
Fuzūlī	483
Vaḥşī	485
Muhtaşam	487
Sanā'ī	489
'Urfī	490
Fayzī	500
Anīsī	503
Nav'ī	504
Sa'īdā	504
Zuhūrī	505
Bahā'ī 'Amilī	507
Şifā'ī	509
'Abd al-Nabī Fahr al-Zamānī	511
Favķī	512
Şā'ib	513
Vā'iz	522
Maczūb	524
Āşūb	525
Şavkat	526

	<u>Sahife</u>
Bākır	531
Şālihā	532
Nacīb	534
ZAMANLARI TESBİT EDİLEMİYEN ŞÂİRLER	
‘Abd al-Macīd Tabrīzī	535
Aḥmed	536
YAZARLARI TESBİT EDİLEMİYEN ESERLER	
<i>Nağma-i uşşak u navā-yi zārī</i>	536
<i>Naşā’ih-i Valad</i>	536
<i>Tuḥfa-i ḥazrat-i şāhī</i>	537
DERGİLER	537
İNDEKSLER	
Mutabakat cedveli	559
Şahıs adları (umûmî)	569
Müstensihler	597
Kitap adları	605
LEVHALAR	637—705
İÇİNDEKİLER	707—711

DÜZELTMELER

Sahife	Satır	Yanlış	Doğru
2	8	<i>Betty</i>	<i>Beatty</i>
4	24	<i>Grundris</i>	<i>Grundriss</i>
4	25	Bay sungur'un	Baysungur'un
14	13	<i>H° ānal-iḥvān</i>	<i>H° ān al-iḥvān</i>
17	7	266	566
18	3	<i>Betty</i>	<i>Beatty</i>
18	3	v. d.	v. d.; Türkçe trc. M. Tarıkâhya [Ambarcıoğlu]
20	35	عبدالرحم	عبدالرحيم
23	27	<i>Suḥavarān</i>	<i>Suḥanvarān</i>
34	19	14	15
35	30	<i>al-ʿibāt</i>	<i>al-ʿibād</i>
36	27	572	570
36	27	Yazılmıştır	Yazılmış olduğunu gösteren bir beyiti varsa da bu bir ilâve olmalıdır.
38	13	İsfahānî	İşfahānî
40	30	adı	adlı
43	17	Brockelman	Brockelmann
48	5	Nizām	Nizām
49	21	al-Din	al-Dnî
60	4	572	582
64	14	tefsir fıkıh	tefsir, fıkıh
64	16	<i>al-arbaʿa</i>	<i>al-arbaʿa,</i>
65	22	(1212/1214)	(1213/1214)
84	7	220	120
140	1	AL-ŞAŞÎ	AL-ŞAŞÎ)
168	34	5	5)
199	4	1006=1597/1598	1007 = 1598/1599
202	30	515	516
212	27-28	Şāhib	Şāhib
213	5	Calāl-i	Calāl

<u>Sahife</u>	<u>Satır</u>	<u>Yanlış</u>	<u>Doğru</u>
235	3	M.4	M.
253	36	N.N.	N.M.
253	5	1254	1255
306	15	Kataloğlu	Kataloğu
314	22	IX—XIV.	IX—XV
316	12	Azerabcan	Âzerbaycan
336	5	(دوریش)	(درویش)
393	33	Taşkent, III	Taşkent, II
407	27	سومه	موسومه
431	10	624	624 m.
479	21	213	243
487	28	Tuḥ a-i Sāmī	Tuḥfa-i Sāmī
497	4	bölümde	bölüm de
500	16	Fayzī-i	Fayzī
503	1	FAZĪ	FAYZĪ
506	22	ساقنامه	ساقنامه
506	29	mükerrer 110	mükerrer/10
537	11	محنة	تحفة
539	15	Avḥadī-i	Avḥadī
544	18	شفائی	شفائی
573	33—34	(ölm. 635=1238/1239)	(ölm. 697=1297/1298)
594	14	(1037—1060=1627/1628)	(1037—1111=1627—1699)
595	10	387—389	387—389
607	33	نجیب الدین	نجیب الدین
608	1	وادی	وادی
620	7	روشنائی	روشنائی
621	28	دفتر	دفتر
623	6	الرعیات	الرعیات
623	9	بلبل	بلبل
654 Levha altında		VII—XIV	VII—XIII
654 Levha altında (nr. 157)			(nr. 155)
655 Levha altında		857 h.	859 h.

<u>Sahife</u>	<u>Satır</u>	<u>Yanlış</u>	<u>Doğru</u>
563	Levha altında	nüşadau	nüşadan
665	Levha altında	992	922
666	Levha altında	380	350
666	Levha altında	VII – XIV	VIII – XIV
671	Levha altında	ilk sahife	835 h. tarihli nüsha- nın ilk sahifesi
674	Levha altında	438	442
677	Levha altında	MAGRİBİ	MAĞRİBİ
691	Levha altında	<i>Nafahāt</i>	<i>Nafaḥāt</i>
694	Levha altında	kâbe	Kâbe
700	Levha altında	Şa'ib	Şa'ib
701	Levha altında	Şa'ib	Şa'ib

№ 4120

F. 125 lira

SATIŞ VE DAĞITIM YERİ: İstanbul'da Devlet Kitapları Müdürlüğü
ve illerde Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevleri